

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

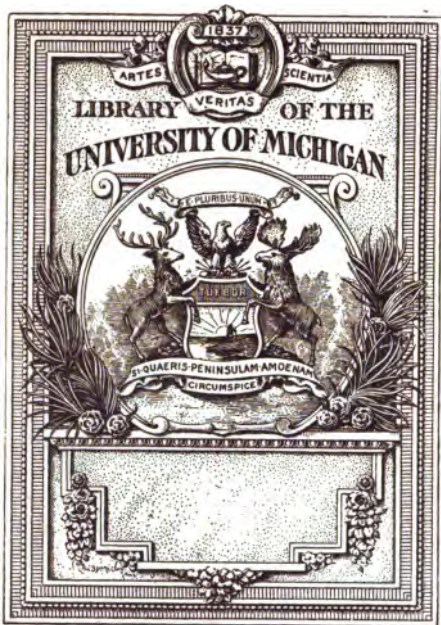
We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

A 468625

878

L9

YY15

749)

T. LUCRETII CARI

DE RERUM NATURA

LIBRI SEX.

Lucretius Carus; 1711

**T. LUCRETII CARI
DE RERUM NATURA**

LIBRI SEX; 57271

AD EXEMPLAR GILBERTI WAKEFIELD, A. B.

CUM EJUSDEM

NOTIS, COMMENTARIIS, INDICIBUS,

FIDELITER EXCUSI.

ADJECTÆ SUNT

EDITIONUM QUINQUE, IN QUIBUS PRINCIPIS, FERRANDI,

LECTIONES VARIANTES OMNES;

UT ET INTEGRÆ RICARDI BENTLEII

ANNOTATIONES, ILLUSTRATIONES, CONJECTURÆ,

EX IPSIUS AUTOGRAPHO,

IN MUSÆO BRITANNICO CONSERVATO.

VOLUMEN TERTIUM.

GLASGUÆ:

Excudebat Andreas Duncan, Academiae Typographus.

**VE NEUNT APUD BELL & BRADFUTE; GUL. LAING;
DOIG & STIRLING; ET ARCH. CONSTABLE & SOCIOS, EDINBURGI:
ET ANDREAM DUNCAN, GLASGUÆ.**

~~~~~
1813.

AD LUCRETIVM.

DOCTE POETA, vale! ternos mihi cura per annos;

Et nunc cura mihi: DOCTE POETA, vale!

Lucida dum rutilo Sol spicula mittet ab arcu,

Dum mare fluctifrago litore lædet aquas,

Dum tempestates variabunt quatuor annum,

Usque recente tuus laude virebit honos.

Forsitan et nostrum per sera volubilis ævi

Tempora cum CARI nomine nomen eat.

Merces parta mihi, sociis volitabit in undis

Parva comes magnæ si mea cymba rati;

Posteritasque meos dicet testata labores,

“ Nonne patrocínio dignius illud opus?”

Certe venturis ita vociferabitur annis

Nænia Pierio nostra notanda choro:

“ Sceptra Britannorum dum TERTIVS iste teneret

“ GEORGIUS, in lucem prodiit hicce liber!”

Audax ille nimis, nimis ævo credulus ille,

Qui tali tantum carmen adivit ave.

Munera sin rabidi Martis dilecta fuissent
Ante sodalitium, Castali turba! tuum;
Bellonæ ac Furiis me gens devota putasset
Tum mihi, tum melius consuluisse meis.
Nec tamen his studiis impensas pœnitet horas,
Nec curâ vires attenuasse gravi;
Sol licet ex CËtâ millesimus erigat ignes,
Et totiens niveis Luna recurrat equis,
Te mihi per BERUM NATURAM, maxime Vates!
Sectanti propero nocte dieque gradu:
SIVE canis magnos primordia condere mundos,
Nec vacuo fines corporibusque dari:
SIVE regi casu, alternisque a morte renasci,
Rursus et alternis cuncta perire, doces:
SIVE, quod afficiant pariter cum corpore mentem
Debilitas, senium, perpetuusque sopor:
SEU varios aperis subtili carmine Sensus;
Quâ Somnus vigeat, quâ ratione Venus:
NATALEMVE refers cœli, terræque, marisque;
Utque suum sensim vita cacumen adit:
IRIDAQUE, et pluvias, ventosque, polique tumultus,
Qui Siculos vortex flammeus undet agros;
Flumina Magnetis, tot prodigialia rerum;
Pestis Athenæas quæ popularit opes.—
Hinc nullo saltem, vitæ dum tædia fallo,
Corripuit strepitu Temporis ala fugam:

Perluit hinc saltem, lenimen dulce laborum,
 Rose papavereo lumina prona Sopor.
 Non mactatorum mala mens sibi conscia fratrum
 Horribili increpuit sæva flagella sono.
 Non prædo rapui, quas, committente Magistro,
 Debueram fidus pascere tutor oves.
 Angorem effugi, quo dilacerantur in horas
 Durum eluctantes ambitionis iter.
 Interea, nubes borealibus horrida belli
 Quæ diro intonuit rupta fragore plagis;
 Inde procelloso tremefecit turbine serpens
 Oceani metas, occiduamque domum.
 Tot conjuratæ coïere in prælia turmæ,
 Quot folia Auctumni frigore læsa cadunt.
 Attonitum quæ torva globum concussit Erinny's?
 Quæ Stygiis Ate missa cruenta vadis?
 Exiit humanos CHRISTI gens effera cultus;
 Et tigrides referens, seminiumque lææ.
 Cui gladium tractare nefas, qui fœdere sancto,
 Semet uti, socium debet amare suum;
 In fratris jugulum vibrare ferociter ensem
 Gestiit, ac diram cæde levare famem.
 Quot mihi, cum turbis te conflictante latronum,
 GALLIA, sanguinei præteriere dies!
 Quam metui, ne quid potor te læderet Istri!
 Ne gens officeret, proh pudor! Angla tibi.

Cumque triumphatis dominantior omnibus ires,
Implēvere meos gaudia quanta sinus!
Culmina Pieridum piguisset adire, LUCRETI!
Sirenasque adeo sic poliisse tuas;
Fulminis afflatu veluti, nisi GALLIA posset
Obstantum rabidas dissoluisse minas.
Phœbe novemque Deæ! cum Libertate vigetis,
Succiditisque iidem, Phœbe novemque Deæ!
Aonidumne, sacros animosis cordibus, amnes
Infami servum polluet ore pecus?
Sæpe lubens recolo, penetralibus abdita mentis,
Quæ grave Mæonidis carmina fatur epos:
“ CUI Deus omnituens servili induxerit alnum
“ Nube diem, virtus dimidiata perit.”
Libertas! ideo properes; properate, sorores
Castaliæ! Faustas consocietis opes.
Tartareas abeat detrusa Tyrannis ad umbras,
Ac beet humanum lux sine labe genus!

G. W.

AD LECTOREM.

TANDEM aliquando, docte Lector! ac benevole, mea **LUCRETII** editio perducta est ad umbilicum. Et certe, in hoc opere absolvendo mecum reputans quid effecerim, mihimet gratulari soleo, nec sine plausibus etiam et admiratione, quod in alienissimis omnium temporibus,

Quippe ubi fas versum atque nefas, tot bella per orbem,
Tam multæ scelerum facies;—

cum parcissimo divitum patrocinio, nullis doctorum collationibus adjutus, hortamentis nullis animatus, vel obtrectantium meis studiis, vel non faventium et oscitanter inspectantium; sic positus, inquam, atque tot difficultatibus præpeditus, de pertinaciâ meâ diligentiaque non possum non honorificentissime sentire, quod opus exegerim privatus, quale, si vel *αρεβουσαν* operarum vel nitorem spectes, ex officinis Anglicanis nunquam prodierit; non ex Academiâ dicam meâ **CANTABRIGIENSI**, sed ne ex typographeo quidem illo **OXONIENSIVM** Clarendoniano. Qui Musarum ingenti sint amore medullitus percussi, atque nobilissimum poëtam quam castissime exhibitum, vel, ut verum loquar, restitutum reformatumque, velint legere, hi saltem meos labores non aspernabuntur; et hujusce seculi experientia jamdudum fecit, ut nullos alios fautores sperem:

Αιτιζων ακολυς, εκ πορας, υδρ λυθητας.

Isti sane, qui res imperii nobis administrant, vel potius pessum dant, in bella quævis scelestissima, in servitutum propagandam, in homines cumulatissime trucidandos, pecuniam ἄλλῃ θυλακῇ publicam parati sunt impendere; sed literarum asseclis, qui talia flagitia exsecrantur, nihil habent, ne teruncium quidem unum, quod largiri velint, præter vilissimum illud ignavorum solatiolum, *Θερμαινοῖσι καὶ χορταζοῖσι*. His de caussis propositum meum de Statio poliendo, cujus mentionem intuli in notis ad lib. v. ver. 376. omnino abjudicandum censeo, donec ordo rerum melior nascatur; qualem indies exspectare non absurdum est. Hoc si me vivo fiat ac vigente, illico vultum sumam multa minantis et præclara; neque enim ex illis sum, qui domi malint otiantes, atque aliorum diligentiam maligne vellicantes, ætatem desidem consumere, ne videantur non impeccabiles, quam in humanos errores, et intra veniæ spem positos, subinde cadere. Illa nimirum Pindarica nobis impense placent, et placuerunt semper:

— *ὤ δὲ τις εἶδον νῦμαι
πλάτων κρυφαῖον,
ἀλλοιοῖ δ' ἐμπικτῶν γέλα'
ψυχῶν αἰδῶ τελευτῶν οὐ
φραζέται δόξας ἀνιυθῆν.*

Sed enim, ut hæc omittam, animum advertere te, Lector! velim, meos commentarios, utcunque prolixiores, brevitati studiosissime consuluisse in MSS. designandis, et auctoribus indicandis; ut emptores libri mercem justissimam haberent. Index autem criticus, qui longe uberius ad speciem exhiberi potuisset, si in commutatis dictionibus recensendis articulum utrobique posuissem, quod alii non prorsus inutiliter fecerunt; is, inquam, multo est omnium suo genere pro mensurâ operis, quos equidem noverim, perfectissimus: et in eo, nisi fallar, multa subsidia ad corruptelarum propulsationes docti lectores sunt experturi. Artem vero criticam, quatenus in explicandis et emendandis veterum scriptis versari solet, nondum habere nisi infantiam suam

prorsus arbitror; imo, vix incunabulorum vagitum desiit. Donec indices utique, nostro similes, super omnibus auctoribus utriusque linguæ pariter contexantur, et mutuæ dictionum singularum in MSS. commutationes diligentissime denotentur, ac declarentur; hoc literaturæ genus prospere satis procedere nequam valebit. Nos certe hac de re multa minime inutilia molimur; nunquam tamen forsitan ad bonos exitus præ deformitate temporum perducenda.

Mihi interea liceat cum gravissimis illis, atque valde consolatoriis, Vitruvii verbis huic præfationi finem ponere:

“ Ea vera præsidia sunt vitæ, quibus neque fortunæ tempestas iniqua, neque publicarum rerum mutatio, neque belli vastatio, potest nocere. Ego autem non ad pecuniam parandam ex arte dedi studium, sed potius tenuitatem cum bonâ famâ, quam abundantiam cum infamiâ, sequendam putavi: ideo notities parum est adsecuta; sed tamen, his voluminibus editis, ut spero, posteris etiam ero notus.” Vale!

*Dabam e Musæo meo
prope Londinum,
Novemb. die xvi. 1797.*

TITI LUCRETII CARI.

DE RERUM NATURA

LIBER QUINTUS.

T. LUCRETII CARI

DE RERUM NATURA

LIBER QUINTUS.

QUIS potis est dignum pollenti pectore carmen
Condere, pro rerum majestate, hiisque repertis?
Quisve valet verbis tantum, qui fingere laudes

VER. 1. *pollenti*: P. *palanti*; V. ed. *pallentis*; B. O. Δ. Π. Σ. Ω. *pallenti*.

Ibid. *pollenti pectore*. Sic absolute, sine appenso nomine, Sallustius, Jug. xxx. 4. "*facundia clara, pollensque*—."

Ver. 2. In hoc loco perdifficili constituendo, propter lectionum intractabilium dissimilitudinem, nihil positum melius invenio; quæ priores editores se testantur in exemplis scriptis offendisse, sed ipse suspicor ipsorum ingenio deberi. P. Vind. V. ed. B. O. Δ. Π. Ω. habent *majestatisque repertis*: et aliquantulum dubitabam, an phrasim *repertis rerum majestatisque* per hendyaden posset accipi, pro *repertis magnificarum rerum*; sed necesse habui hoc consilium repudiare. L. M. Σ. *majestatis atque repertis*; unde nonnulli rescribere tentaverunt:

————— pro rerum *majestate*, atque *repertis*
sed alteram viam rectiorem puto.

Ibid. *Condere carmen*. Sic Virgilius, ecl. x. 50.

Ibo, et Chalcidico quæ sunt mihi *condita* versus *Carmina*, pastoris Sicullæ modulabor avenâ.

Alibi, in i. 26. *pangere* versus noster maluit; i. e. compingere, struere, condere, ædificare. Ammianus Marcellinus, xxiv. 7.—"*naves*,—quas, profuturas *pangendis* "*pontibus*, disposuit vehi *carpentis*—."

Ibid. *pro rerum majestate*. Aurelius Victor, Cæsa. xlii. 23. de Juliano: "*Placidus, clemensque; pro negotio, literarum ad elegantiam prudens*." Quem locum ideo apposui, quia vitiosissime interpungi solet in editis.

Ver. 3. *qui*: P. *quis*.—*fingere*: sic omnes, omne genus, libri veteres: valeant igitur importuni correctores cum suis *fundere, pingere*, atque aliis vanissimis conjecturis. *Fingere laudes*, pro "*laudatum dativum carmen fingere*," facilis est

Pro meritis ejus possit, qui talia nobis,
 5 Pectore parta suo quæsitæque, præmia liquit?
 Nemo, ut opinor, erit, mortali corpore cretus.
 Nam, si, ut ipsa petit majestas cognita rerum,
 Dicundum est, Deus ille fuit, Deus, inclute Memmi!
 Qui princeps vitæ rationem invenit eam, quæ

atque probissima locutio, neque scitum quemlibet remorabitur.—Porro, in versu sequente, P. quis, et L. quia, pro qui.

Ver. 5. *Pectore parta*: non, ut alii; qui vi et armis sua acquisiverint: quæ notanda est antithesis. Virgilius, *Æn.* xi. 24.

———— egregias animas, qui sanguine nobis
 Hanc patriam peperere suo:

ut quidam veteres legunt, longe doctius et exquisitius, pro vulgari quæ.

Ibid. *præmia*: i. e. fructus et commoditates vitæ; conferas iii. 912. 969. Glossæ veteres: "*Præmium, γαμος.*" Pulchre Virgilius, de curis Aristæi apiaris, geo. iv. 326.

———— hunc ipsum vitæ mortalis honorem—

Ver. 7. *Nam*: P. Nemo.—si ut: V. ed. B. Π. sicut; Δ. sic, eraso vocabulo sequente; Σ. si ut: t cum c mutata. Quædam exemplaria Lactantii, iii. 14. habent sic, et sicut.

Ibid. si ut: elisione vocalis non factâ; quod nuper vidimus, ad iv. 1054.

Ver. 8. est omittit Π.—ille: M. ipse.

Ibid. *Deus ille fuit*. Hunc locum prorsus respiciebat Cicero, Tusc. disp. i. 21. "Quæ quidem cogitans, soleo sæpe mirari nonnullorum insolentiam philosophorum, qui naturæ cognitionem admirantur, ejusque inventori et principi gratias exultantes agunt; eumque venerantur, ut deum: liberatos enim se per eum dicunt gravissimis dominis" (vide ver. 88.), "terrore sempiterno, et diurno ac nocturno metu." Faber. Idem Cicero, orat. post redit. in senat. 4. init. "Princeps P. Lentulus, parens" (vide nostrum, iii. 9.) "ac deus nostræ

"vitæ, fortunæ, memoriæ, nominis.—" Columella, de re rust. i. 1. 30.—"nec parens eloquentiæ, deus ille Mæonius.—" Aræobius, lib. i. p. 24.—"tamen, pro multis et tam liberalibus donis, quæ ab eo profecta in nobis sunt, deus dici appellarique deberet." Nec immemor magistri Virgilius, ecl. v. 64.

———— Deus, Deus ille, Menalca!

Ad hæc respexit Gratius etiam in cyneg. 96. varie corruptus, sed meâ operâ jam nunc, ut arbitrer, emaculatiores legendus:

O felix, tantis quem primum industria rebus
 Prodidit auctorem! Deus illa, aut proxima Di-
 vos,

Mens fuit, in cæcas aciem quæ gnava tenebras
 Egit, et ignarum perdidit lumine vulgus.

Vulgo legitur, "deus ille, an," et, "quæ magna tenebras." Addam Dioscoriden, in epig. de Æchylo, quod viri docti nondum dederunt probe emendatam:

———— ο στεφας πικτων
 Δειξον αρχαιων, ηνθα τις ημιθων.

Ver. 9. *princeps*: i. e. primus; in quâ notione tritum est vocabulum Romanis: redeas ad i. 95. Isidorus, orig. ix. 3. "*Princeps* et dignitatis modo significatur, "et ordinis; sicut est illud Virgilianum," (*Æn.* ix. 535.)

"*Princeps* ardentem coniecit lampada Turnus;

"pro primus." Videas etiam veteres interpretes ad Horat. od. iii. 30. 13. Non aliud voluit scriptor ad Hebræos disertissimus, ii. 10. τοῦ ΑΡΧΗΓΩΝ της σωτηρίας "*principem salutis*:" qui locus est in maxime appositis. Idem S. Lucas maluit δια δουιν efferre, in act. apost. v. 31. Τετοῦ δ Θεου ΑΡΧΗΓΩΝ και ΣΩΤΗΡΑ ὑψωσας τη

10 Nunc adpellatur Sapientia; quique per artem
Fluctibus e tantis vitam, tantisque tenebris,
In tam tranquillo, et tam clarâ luce, locavit.

Confer enim divina aliorum antiqua reperta:

Namque Ceres fertur fruges, Liberque liquoris

15 Vitigeni laticem, mortalibus instituisse;

ἄρα αὐτῶν.—Plutarchus, in Alcibiadis initio: Το Ἀλκιβιάδου γένος ἀνοθεῖν Ἐρωσῶν, τοῦ Διωνοῦ, ἈΡΧΗΓΩΝ ἔχων δόξαν.—

Ibid. *princeps invenit*. Cicero, de orat. i. 11. “Sed ego, neque illis assentiebar, neque harum disputationum *inventori* et *principi*,—Platoni.”

Ibid. *vite rationem*: i. e. regendæ vitæ *disciplinam*. Cicero, de fin. i. 5.—“prima veniat in medium *Epicuri ratio*, quæ plerisque notissima est; quam a nobis sic intelleges expositam, ut ab ipsis, qui eam *disciplinam* probant, non soleat adcuratus explicari.”

Ver. 10. *adpellatur*: V. ed. *appelletur*; ut in precedente, *tam*, pro *eam*.—*quique*: II. *quippe*.

Ibid. *Sapientia*. Pythagoras autem, uti discimus ex M. Tullio, huic arroganti nimis nomini *philosophiam*, sive amorem sapientiæ, modestior prætulit. Afranius, apud Gellium, xiii. 8.

Usus me genuit, mater peperit Memoria:
Sophiam vocant me Grævi, vos *Sapientiam*.

Ibid. *per artem*. Redi animadversa in iv. 845. sic etiam Manilius, i. 51.

Hi tantum novere decus; primique *per artem*
Sideribus videre vagis pendentia fata.

Ver. 11. *Fluctibus, tenebris*: “nec nocturnis sideribus scilicet viam per mare turbidum atque caliginosum aperientibus, nec diurno sole.” Locus est ornatu verborum, ac proprietate, perfectissimus. Maro, *Æn.* iii. 203. partes secundas optime tractabit, et illustrabit nostrum:

Tris adeo, incertos cæcâ caligine, soles
Erramus pelago; totidem sine sidere noctes.

Ver. 12. *tranquillo*: Δ. *tranquilla*, pro

var. lect. male. Mantuanus ille, *Æn.* v. 127.

Tranquillo silentio—:

i. e. in *tranquillitate* pelagi. Pariter alii sæpenumero: sed appositus est in primis Lucilii versiculus, quem Lambinus ex Nonio, iv. 413. ad Lucretium illustrandum transtulit:

Quodque te in *tranquillum* ex sævis transfert *tempestatibus*.

Quam vere moster philosophiam Epicuri *tranquillitatem* vocitet, huic disciplinæ rectissimum nomen posuit: committas enim ii. 15—57. iii. 24. cum gemellis locis. Pariter Plutarchus, philoa. esse cum principibus, p. 778. B. Καὶ τοὶ Ἐπικουροὶ, τὰ γὰρ ἐν τῇ βαδύτατῃ τῆς ἡσυχίας, ὡς πρὸς ἐκλυσιγῆς λήπην καὶ κωφῆς, εὐδαιμονίας, ἐν τῷ πρῶτῳ τοῦ ἐν πᾶσι τῷ μόνῳ καλλίον, ἀλλὰ καὶ ἴδον, ἰσχυρῶς φησὶ. Et sic divinitus Nazarius ille, cujus S. Lucas præceptum tradidit, ad act. apost. xx. 35. nobis illustratum in Silv. Crit. iv. p. 119. et seqq. ut hoc in transcurso moneam.

Cæterum, pro *locavit*, vetustissimæ membranæ L. M. vocavit: quam lectionem minus idoneam loco dixerim.

Ver. 13. *Confer*: V. ed. *Cum fet*; pro *Cum fer*: nam sæpissime *con* et *cum* permutata sunt.—*aliorum*: B. *illorum*. Versus integer deest Σ.

Ver. 14. *fruges*: L. *frugesque*.—*Liberque*: V. ed. *liber*.

Ibid. *liquoris Vitigeni laticem*. Non absimiliter ille nostri sectator Arnobius, i. p. 2. “Sapor *frugibus* esculentis, et vitis *teis liquoribus*, mutatus est?”

Ibid. *Ceres fertur fruges mortalibus*, pro

Quom tamen hiis posset sine rebus vita manere;
 Ut fama est, aliquas etiam nunc vivere genteis:
 At bene non poterat sine puro pectore vivi.

Quo magis hic merito nobis Deus esse videtur:

20 Ex quo nunc etiam, per magnas didita genteis,
 Dulcia permulcent animos solatia vitæ.

instituisse. Virgilius hunc locum respiciebat, ad geo. i. 147.

Prima Ceres ferro mortalis vertere terram
 Instituit.

Porro, V. ed. *Virigeni*: et mox, in ver. 16. *monere*.

Ver. 16. *hiis sine rebus*: sustenta scilicet radicibus, feris fructibus, et *ασπαρσους*, sive teneris ramusculorum cacuminibus. Ammianus Marcellinus, xiv. 4. fin. "Vic-tus universis (Saracenis) caro ferina est, lactisque abundans copia, quæ sustentur; et herbæ multiplices, et, si quæ alites capi per aucupium possint; et plerosque nos vidimus frumenti usum et vini penitus ignorantes."

Ver. 17. *etiam nunc*. Hanc formam restitue Virgilio, ad geo. iv. 135. pro vulgari *etiannum*; suffragio etiam Lucretii pluribus codicibus accedente. Istam scilicet auricularum fastidium aures masculæ Maronis, opinor, nescivere.

Ver. 18. *bene*: P. *bone*. Versus abest B.

Ibid. puro pectore: i. e. animo philosophiæ præceptis atque institutis perpur-gato.

Ibid. bene vivi. Sic alii locuti sunt, et Horatius, quem ideo apponam, ut certissimâ mactem emendatione, ad od. ii. 16. 15.

Vivitur parvo bene, cui paternum
 Splendet in mensâ tenui salinum;
 Nec levis somnos timor, aut cupido
 Sordidus, aufert.

Sic legendum: libri, *leves*. Nempe, timor levis est fluctuans et instabilis; qui homines *ασηφει* et *αυαρησσοι* vel inquietos, vigiles, ac suspensos, facit. Sic clausulæ

commodissime respondent, suis epithetis instructæ; timor *levis*, cupido *sordidus*. Elegantem suam integritatem locus aliter haud habuerit. Quid, quod ineptissime dicantur *leves somni*, (non turbari, non interrumpi) sed *aufferi*? Quom sequatur inde, somnos divitum etiam, non minus quam pauperum, *leves* esse, quamvis *aufferantur*: quo quid absurdius, et poetæ menti minus congruum? Vide plura, ad ver. 862. hoc libro, de hac verissimâ, ut opinor, emendatione.

Ver. 20. *didita*: P. Vind. O. Π. Σ. Ω. *dedita*.

Ver. 21. *animos*: M. *animum*; i. e. *animō*, vel *aiō*: unde est enatus error.

Ver. 22. *Herculis*. Mallet reliquisse scriptum *Hercolis*. Priscianus, lib. i. p. 554.—"Romanorum—vetustissimi—di-centes—*Hercolem*, pro *Herculem*—." Gruteri inscriptiones, tom. i. p. 6. atque alibi, non aliud testimonium tribuunt:

I. O. M.
 JUNONI MAGNÆ
 HERCOLI
 ET. GENIO. LOCI.

Ibid. antistare. Fulgentius, de prisco sermone, sect. 28. "*Antistare*, dicimus præcellere. Crispinus Heracleâ: Di-vinis virtutibus *antistas*, Alcides." Cornelius Nepos, iii. 1. 2. "In his autem cognitum est, quanto *antistaret* elo-quentia innocentia." Ad quem locum doctis animadversoribus plura exempla suppeditantur.

Ver. 23. *multo*: Π. *longe*.—*ferere*: M. *referre*.

Ver. 24. *Nemeæus*: Vind. Σ. *Nemeus*; V. ed. *ve meus*; quod eodem redit: O. *moriens*; Ω. autem, *veniens*.

Herculis antistare autem si facta putabis,
Longius a verâ multo ratione ferere.

Quid Nemeæus enim nobis nunc magnus hiatus

25 Ille leonis obesset, et horrens Arcadius sus?

Denique, quid Cretæ taurus, Lernæaque pestis,

Hydra, venenatis posset vallata colubris?

Ibid. *Nemeæus hiatus leonis*. Formula est sermonis adamata Lucretio, pro *hiatus Nemeæi leonis*: redeas ad ea, quæ diximus in i. 120. 475. et alibi sæpius. Et *hiatus leonis* schema est poëticum in longe speciosissimis, vice ἢ “leo patulis faucibus instructus,” vel *hians leo*. Nihil succurrit dignius, quod cum hoc specimine comparetur, quam gemellum tentamen felicissimum in Stratonis epig. 32.

ΘΗΠΟΣ ἔγω και ΣΥΡΜΑ ΤΕΡΗΑΟΝΟΣ ὑθ
γυαιμυρ*

i. e. θρῖψ και τερηδων συρμεινος, vel ἱρπηστικος. uti probe Brunckius animum advertit. Nec operam non tempestivam Nonnius navabit nobis, in Dionys. ii. p. 78.

Πη κεφαλαι σκολακων; ηη ΧΑΣΜΑΤΑ κιννα
ΑΡΑΚΟΝΤΩΝ,

Και χροισι μυκητια βαρυφθογγων στο λαιμων;
Πη δι δρακοντινης δαλιχοσκιοις ΕΙΡΜΟΣ ὑθιρης;

Sic rescribendum in postremo versu: vulgo, 105. sed appellatur idem pari nomine ΟΑΚΟΣ ὑθιρης sub finem libri tertii. Ennius autem nobis non est prætereundus, fragm. annal. i.

Olli respondet suavis sonus Egeriæ!

quæ valde elegans ingenium respiciunt. Et multo minus, Lucretium imitatus, Manilius, ad v. 206. cujus versiculi comparatio Benteleanæ memoriæ debetur:

Cum vero in vastos surgit Nemeæus hiatus—

Nec nimietatis postuler, si morer, dum macula pulchro Alcæi Messenii poëmatio abstergeatur, quod legitur in tom. i. p. 488. Brunckii analect.

Τη δι λεων τρητησι σκολακιοις ὡς εστι θαιρη,
ΧΑΣΜΑ φερων ΧΑΡΟΠΙΟΝ κινναλαια φερυγος.

Vulgo, χαλαστων. Confer Hom. Od. A. 610. et Hesychium in voce, quam reposuimus.

Ver. 25. *obesset*: Vind. V. ed. Σ. *abesset*; Π. *abest*.

Ibid. *horrens sus*. Virgilius, *Æn.* i. 634.

————— magnorum horrentia centum
Terga suum—

Ver. 26. *Lernæa pestis*. Ovidius, epist. ix. 61.

Nempe, sub his animam *pestis Nemeæa* lacertis
Edidit—

Ibid. *Lernæa pestis Hydra vallata colubris*. Ad hæc se Seneca composuit, in Herc. *Æt.* 1192. sed eleganter ac perite variavit:

Utinam meo cruore satiasset suos
Nemeæa rictus pestis! aut, centum *anguibus*
Vallatus, Hydram tabe pavissem meâ!

Virgilianam structuram secutus, *Æn.* viii. 300. Cæterum, Florus etiam hunc locum imitatus est, *tumidus Dukero* vocatus, ad i. 1. 14. “Hic et urbem, Herculi conditam, Capsam, in mediâ Africâ sitam, *anguibus arenisque vallatam*, mirâ quadam felicitate superavit:” haud immerito interea nostri superius, ad ii. 538.

Ver. 28. *tripectora*: Π. *tripectoris*.—*vis Geryonæi*: P. *quoque Geryonæ vis*; Vind. V. ed. O. *vis Geryona*; Σ. *vis Geryonis*; Ω. *vis Geryonæa*. Δ. autem, *tergeminusve Geryona*.

Ibid. *tripectora vis*. Noluit eandem prorsus dictionem Virgilius, sed non mi-

Quidve tripectora tergemini vis Geryonai,
 Et Diomedis equi, spirantes naribus ignem,
 30 Thracia, Bistoniasque plagas, atque Ismara propter?
 Tanto opere obficerent nobis [uncisque timendæ
 Unguibus, Arcadiæ volucres,] Stympphala colentes?

nus insolentem videtur adhibuisse, Æn. vi. 289.

Gorgone, Harpyisæque, et forma *tricerporis* umbrae.

Ibid. *tergemini Geryonai*. Sed enim hæc immutata ille idem transtulit, ibid. viii. 202.

Tergemini nece *Geryonæ*, spollisque, superbus.

Ibi nonnulli legunt *Geryonis*: et multum mirari mecum soleo, nec Heinsium, nec Burmannum, illum ad Maronis locum, hunc ad Sueton. iii. 14. lætionem positam defendentes, ad Lucretium, quem potissimum in animo habuit Virgilius, provocasse. Tam negligenter scilicet, indignam facinus! noster est viris eruditus habitus. Idem schema Prisciano ex MS. redonandum est, ad perieg. 573. ubi vulgo legitur *Geryonis*:

Venit Hyperboreis quæ gens, post fata perempti
Geryonæ; domuit quem virtus Herculis ingens.

Similiter Pindarus, Isth. i. 15. Γηρυονα
 κωνις, et Aristophanes, Acharn. 1082.

Βυλυ ΔΕ μαχησθαι Γηρυονη τετραπυλλω.

Ita versiculus ille reformandus est.

Ibid. *vis Geryonai*: ut βαη 'Hρακλειστη,
 Hom. Il. A. 689. Hesiod. Theog. 289.

Ver. 29. *equi, spirantes naribus ignem*.
 Hæc mutua sumpsit Mantuanus, geo. ii. 140.

———— tauri, spirantes naribus ignem ———.

Ver. 30. *Thracia*: sic, vel *Tracia*, omnes libri veteres, præter P. L. qui *Thracen* habent. *Thracia* autem loca scilicet; ad frequentissimam Græciæ nominis *μυρας*, vel *εσρας*, utique ellipsim.—*Bistonias*: Vind. *Bisconias*. Has vero, et gemellas,

nullius momenti in propriis nominibus dissimilitudines piget singillatim numerare.—Cæterum, universa exemplaria, si P. excipias, hunc versum sequenti postponunt. Sequentes duos omittit Vind. codex; et omnes alii, præter P. versum integrum, haud dubie insititium cuiusdam glossatoris, uncinis cancellatum, non agnoscunt. Nimirum, voces ipsæ *Stympphala colentes* mentem poëtæ satis declarant, ut ut aliter senserit sciolus ille interpolator. Si constaret alicunde, locum fuisse *Thraciæ*, *Stympphalum* nomine, de quo tamen disquirens undiquaque nihil valui reperire, satis manifestum est ex consensu codicum, hos versus ita probabiliter constituendos fore:

Et Diomedis equi, spirantes naribus ignem,
 Tanto opere obficerent nobis, Stympphala colentes
 Thracia, Bistoniasque plagas, atque Ismara propter?

Et profecto memet tantum non persuasum habeo, a Lucretii manu haud aliter periculum provenisse: atque doctior forsitan aliquis rem posthac ad liquidum perducere feliciter valebit; cui nos libenter assurgemus, et manus verisimiliora edocenti confestim dabimus.

Ver. 31. *obficerent*: P. O. *officeret*; V. ed. II. *efficerent*: quorum prior recte separatim exhibet, uti nos semper, *Tanto opere*.

Ver. 32. *Stympphala colentes*. Haud necessariam duxit uberiorem descriptionem Ovidius, ad met. ix. 187.

Vestrum opus Elis, et est vestrum Stympthalides undæ.

Sic rescribimus. Vulgo, *Elis habet*; quod minime ferendum; liber unus, *Elis est*; inter quas voces nostrum è nullo negotio mtr

Aureaque Hesperidum servans fulgentia mala,
 Asper, acerba tuens, inmani corpore, serpens,
 35 Arboris amplexus stirpem, quid denique obsesset,
 Propter Atlanteum litus, pelagique severa,
 Quo neque noster adit quisquam, nec barbarus audet?

evanesceret. Nec minus breviter Martialis rem confecit, in ix. 104. 7.

Æripedem sylvis cervum, Stympthalidas undis,
 Abstulit: a Stygiâ cum cane venit aquâ.

Cæterum, has aves pennis jaculatricibus formidabiles fuisse satis liquet, sed *uncis unguibus timendas* nusquam legi, quamvis inquirere non distulerim. Ille igitur versiculus, quem nos uncinis duximus includendum, omnino est nostro poetæ abjudicandus.

Ver. 33. *servans*: V. ed. *struans*. Nimirum, sæpe conasimiles sunt, in minusculâ scripturâ, literæ *e* et *t*.—Mox Ω. in manu, vice *inmani*.

Ver. 34. *Asper, acerba tuens*. Virgilius, cum minimâ variatione, transtulit in geo. iii. 149.

Asper, acerba sonans—:

quem locum Lambinus etiam apposuit. Cum nullâ autem dissimilitudine, in *Æn.* ix. 794.

— at territus ille,
Asper, acerba tuens, retro redit—.

Valerius Flaccus, iii. 229.

Sævit, acerba fremens—.

Ibid. *Asper inmani corpore serpens*. Idem Mantuanus, *Æn.* viii. 330.

Tum reges, asperque inmani corpore Thybris—.

Ver. 35. *Arboris*: V. ed. *Arboribus*.—*stirpem*: P. *stipites*; Vind. *stirpens*; V. ed. Π. Σ. *serpens*; Δ. Ω. *stirpes*. Vox deest O. Recitationis autem errores hi videntur.

Ibid. *Serpens Arboris amplexus stirpem*. Euripides, Herc. fur. 398.

VOL. III.

Δρακοντα κυρτωσων, ες
 Απλων αμφιλωτοι ειναι σφρημ
 Κτασων—:

ubi nos videndi. Lucanum nemo intellexit, ad Phars. iii. 421.

— Jam fama ferebat,
 Sæpe cavas motu terræ mugire cavernas,
 Et procumbentes iterum consurgere taxos,
 Et non ardentis fulgere incendia sylvæ,
 Roboraque amplexus circumflexisse dracones.

De prodigiis scilicet summe portentosis poetâ loquitur; et ait, “Arbores se vicissim circa dracones illos flexisse, qui “cingebant ipsas.” Legitur etiam *circumfulsisse*, atque *circumfluxisse*; sed scripturam nostram codices plures exhibent, et unus optimus notæ vetustus in Academiæ Cantabrigiensi bibliothecâ publicâ, nobis collatus. Nihil autem elegantius, aut optimis poetis acceptius, verbis hujuscemodi in absoluto sensu positis. Utinam illi, qui *circumfluxisse* ediderunt, nobis dixissent, quidnam sit miraculum. Idem Lucanus de hoc serpente, ad Phars. ix. 364. solitum vivendi morem asservante:

— nunquam somno damnatus lumina *serpens*,
 Robora complexus, rutillo curvata metallo—.

Ver. 36. *Propter Atlanteum*: P. Vind. V. ed. B. Π. Σ. *Oceanum propter*: quæ vulgatis elegantia nihil cedunt, et Juvenalem videntur habere suffragatorem, sat. xi. 113.

Templorum quoque majestas præsentior; et vox Nocte fere mediâ, mediamque audita per urbem, *Litore ab Oceano Gallis venientibus*—.

Evulgari male solet, *Oceani*; sed quidam codices, et in illis optimus Cantabrigiensis, alibi nobis memoratus, luculenter ex-

B

Cætera de genere hoc quæ sunt portenta perempta,
 Si non victa forent, quid tandem viva nocerent?
 40 Nihil, ut opinor; ita ad satietatem terra ferarum
 Nunc etiam scatit, et trepido terrore repleta est,
 Per nemora, ac monteis magnos, sylvasque profundas:
 Quæ loca vitandi plerumque est nostra potestas.

hibet *Oceano*. Videas Grægæ notas, et aliorum, ad locum. Hinc Varronem in Chorographiâ emendabo, apud Priscian. grammat. lib. iii. p. 609.

Ergo inter solis stationem, et sidera septem,
 Exporrecta jacet tellus: hinc extima *fuctu*
Oceano interior *Neptuni* cingitur ora.

Nihil verius. Libri, *Oceani* et *Neptuno*. Conferas animadversiones Burmannianas, ad Anthol. Lat. v. 1. 7. Sic Avienus etiam, Arat. 1152.

— medix tumserta coronæ
 Surgunt *Oceano* jam gurgite—.

Sed enim antiquioribus membranibus obtemperandum est, ex quorum ruderibus Lambinus Turnæbusque nostram lectionem eruerunt. L. M. habent, *Propter Atianeum*; et hic, pro diversâ lectione, *Atianeam*: O. *Propter Aoiæneum*; unde illud *Oceanum* nullo negotio efficeretur, et statim transpositionem dictionum metri necessitas dictaret: Δ. *Propter Accianeum*; Ω. *Propter Actianeum*. Huic autem loco nihil aptius convenire scripturâ, quam admisimus, longe certissimum est. Hesiodus, Theog. 215.

Ἐσπερίδας θ', αἰς μῆλα, ΠΕΡΗΝ κλυτὸν ΩΚΕΑΝΟΙΟ,
 Χρυστὰ καλὰ μέλυσσι, φερὸντα δὲ διδύρια κέρων.

Atlanteum litus valet igitur, "occidentalis oceanus extremities." Neque aliter sane Horatius, od. i. 34. 11.

Quo Styx, et invis horrida Tænari
 Sedes, *Atlanteusque finis*
 Concussitur—.

Claudianus etiam, de nupt. Hon. et Mar. 280.

Quid numerem gentes, *Atlantosque recessus*
Oceani?—

Porro, *pelagi* lectio est omnium exemplarium, præter Δ. Π. Σ. recantiorum; neque erat lepidis editoribus mutandum. Ita dicitur *acuta belli*, *curarum amara*, et similia innumera, vel tyronibus notissima: nedum quorum eruditi admoneri debeant.—*severa*: P. Vind. Σ. *sonora*; nec temere dicam, ultra dictio præferenda sit: meo tamen gustui, quod ediderim, nescio quid doctius sapit, et exquisitius: Π. *sonoris*.

Ibid. *pelagi severa*. Sic Plautus, Trin. iv. 1. 6. *Neptunum* vocat *severum*; nec minus Virgilius, *geog.* iii. 37.

Invidia infelix Furias, *amnemque severum*
 Cocyt, metuet.

Lambinus.

Severa igitur potest *truculenta*, formidolosa, implacata, procellosa; adeo ut varietas illa scripturæ, *sonora* dico, pro glossemate haberi possit. Adhibe Nonium, iv. 418.

Ver. 37. *nec*: ita P. Vind. V. ed. O. Π. Σ. Ω. vulgo, *neque*: sed Lucretius in eodem versu semper, opinor, variat. Aliibi diximus.

Ibid. *Audet*: propter terrores loci scilicet, ne

Audiat Herculeo stridentem gurgite solem;
 ut Juvenalis utar verbis, sat. xiv. 280. atque aures strepitu terribili obtundantur: vel pœniteat eum,

Oceani-monstra, et juvenes vidisse marinos;
 ut ibidem ille. Florus, ii. 17. 12. "Dedimus Brutus aliquanto latius Ceticos,
 Lusitanosque, et omnes Gallæciæ po-

At, nisi purgatum est pectus, quæ prælia nobis,
 45 Atque pericula, sunt ingratiis insinuandum?
 Quantæ tum scindunt hominem cupidinis acres
 Solicitudum curæ? quanteique perinde timores?
 Quidve superbia, spurcitiâ, ac petulantia, quantas
 Efficunt clades? quid luxus, desidiæque?

“pulos, formidatumque militibus flumen
 “Oblivionis: peragratoque victor *Oceani*
 “*litore*, non prius signa convertit, quam
 “cadentem in maria solem, obrutumque
 “aquis ignem, non sine quodam sacrile-
 “*gi metu et horrore*, deprehendit.” Heic
 igitur quid noceret serpens?

Ver. 39. *Si non*: B. *Non sic*; L. M. *Sed non*.—*victa*: V. ed. L. M. O. Ω. *Juncta*, vel *vincta*.—*quid*: P. V. ed. B. O. Ω. *qui*; i. e. quomodo: nec displicet. Virgilius vulgato favet, *Æn.* vi. 694.

Quam metui, ne quid Libyæ tibi regna nocerent!

Ver. 40. *satiatem*: Ω. *satiētatē*.—Am-
 mianus Marcellinus, ut etiam alibi, xviii.
 2.—“alimentorumque in iisdem *satiis*
 “*condita*—”

Ver. 41. *scatit*: P. *senet*; V. ed. B. Π. *sentit*; O. Δ. *scatet*: vide mox inferius, ver. 597. et Putschii grammaticos, p. 2181.

Ver. 42. *syllabasque profundas*. Virgilius epitheton simiſter adhibuit, *geo.* ii. 391.

———— vallesque cavæ, saltusque profundū.

Glossæ veteres: “*Saltus*, ἰλιθῆς κορυφή.”

Ver. 44. *At*: P. V. ed. *Ac*.—*quæ*: O. et Δ. *quoque*.

Ver. 45. *sunt*: B. Δ. Π. *tunc*; ut vulgares editi.—*ingratiis*: libri, *ingratis*; i. e. *ingratis*: vide iii. 1082. et Westerhovi-
 um, ad Terent. *Eun.* ii. 1. 14.

Ibid. *insinuandum*: i. e. intrandum, obeundum, permeandum, est nobis; *με-
 τισιν, ἐπιδοῦναι*. Vere correxeram Marte proprio glossas veteres: “*Insinuavit*, “ENEKΩΜΑΣΕΝ” sed prior reformaverat Vulcanus. Codices, *ἐπισημασεν*. Salmasius reposuit *ἐπισημασεν* longe infelicissime.

Ver. 46. *tum scindunt*: sic P. Vind.

L. M. Ω. quibus morem esse gerendum, utpote castissimis exemplaribus et veterimis, existimavimus: V. ed. *quæ scindunt*; B. O. Δ. *conscindunt*; non male: Σ. *etiam scindunt*.—*cupidinis*: Vind. V. ed. *cupidines*; L. M. *cupidines*: Ω. *cuppidinesque*. Conferas velim iii. 1007.

Ibid. *Quantæ*: l. e. quot; nam malim equidem de numero curarum, quam magnitudine, accipere: redeas ad iii. 1064. Propertius, i. 5. 10.

Ah! tibi curarum millia quanta dabit!

Ad quem versiculum notam Burmanni videas. Dictys Cretensis, de bell. Troj. i. 6.—“non se ignorare ait, *quantis mor-
 “tibus tam strox facinus indignatio-
 “nem incoheret*.” Qui locus nequitiam sollicitandus; nam Lud. Smids inſcite respondebat *quantum*, contra libros. Item Anthologia Latina, iv. 61. 5.

Tæderet quantas cœli convexa tueri!
 Quantæ sævirent in sua corda manus!

Ubi consulas itidem Burmannum.

Ver. 48. *spurcitiâ, ac*: Lambinus ex arbitrio, *spurcitiis*, contra omnia vetusta exemplaria; audacissime: quem tamen plures editores hodierni sunt turpissime secuti.—Et lector scitus animadvertat syllabam correptam ante consonantes *sp*; ut alibi in nostro, atque etiam mox, ad ver. 80.

Ver. 49. *desidiæque*: sic P. B. L. M. O. Δ. Ω. editores impudentes de suo, *desidiisque*: Vind. V. ed. *desidia equi*; Σ. *desidia æqui*: quæ sunt lectionis nostræ vitia. Π. codex communibus editionibus consentit.

Ver. 52. *divom*: sic alibi scriptum est,

50 Hæc igitur qui cuncta subegerit, ex animoque
Expulerit dictis, non armis, nonne decebit,
Hunc hominem numero divôm dignarier esse?
Quom bene præsertim multa, ac divinitus, ipsis
Jam mortalibus, e divis, dare dicta sūerit,

55 Atque omnem rerum naturam pandere dictis.

Quoius ego ingressus vestigia, dum rationes
Persequor; ac doceo dictis, quo quæque creata
Fœdere sint, in eo quam sit durare necessum;
Nec validas valeant ævi rescindere leges.

ut i. l. et nobismetipsis constare volumus.
Libri quidem veteres, *divum*.

Ibid. Accius in Phœnissis:

Delubra coeli tu *meres* sanctitudine:

ita legendum; non, ut vulgo, *maris*.

BENTLEIUS.

Voluit etiam vir doctissimus insertam
præpositionem *in* post *numero*: quâ de
re mihi non liquet, quum ista præpositio
passim commode subintelligatur.

Ver. 53. *bene*: P. *bone*; ut alias sæpe.

Ibid. *ipsis de divis dicta*. Quippe qui
libros singulares scripsit ΠΙΠΙ ΘΙΩΝ, et
ΠΙΠΙ ΟΙΟΙΟΥΝΟΣ.

BENTLEIUS.

Ver. 54. Non ausus sum in hoc versu
constituendo consilium editorum sequi,
quum librorum lectiones idoneum sen-
sum præbeant. Ordo est: "Præsertim,
"quum jam sūerit dare mortalibus bene
"multa dicta, et divinitus dicta, e divis
"ipsis:" i. e. de more, ad normam, ip-
sorum deorum; quasi deus ipse foret sci-
licet: quæ usitatissima est præpositionis
e potestas.—*Jam mortalibus*: ita scribitur
in P. Vind. V. ed. L. Δ. Π. Σ. nec dubito,
quin his consenserint B. M. quamvis
taceant collatores: Ω. *In mortalibus*; O.
Immortalibus; ut vulgari solet: sed quâ
de re librarii hanc dictionem loco move-
rent, vel corrumpent, nemo caussam
dicere valebit.—Lambinus *de* scripsit pro
e, et secuti sunt editores; libris universis
contra clamantibus.

Ver. 55. *rerum naturam pandere dictis*:

ut locutus est etiam ad i. 50. Nemesia-
nus, *cynege*. 3.

Venandi cano mille vias; hilaresque labores,
Discursusque citos, securi prætia ruris,
Pandimus—

Ver. 56. *dum*: P. *nunc*; ut editi vul-
gares, sed exemplaribus reliquis obstan-
tibus. Nempe, *et nunc* correctoris Gus-
tum respicit, minus attendentis construc-
tionem loci, vel non conoquentis verbi
substantivi reticentiam: quo scriptoribus
purissimis nihil familiarius.

Ibid. *ingressus vestigia, Persequor*. Trans-
latus est sermo, et a *re venatici* deriva-
tus. Plautus, *mil. glor.* ii. 2. 113.

si ita non reperio, ibo odorans, quasi canis *vena-
ticus*,
Usque donec *persecutus* vulpem ero *vestigii*.

Ver. 57. *quæque*: V. ed. *quaque*; et
mox, ver. 58. *sic*, pro *sit*.

Ver. 59. *valeant ævi*: Δ. *ævi valeant*;
quod editorum turbæ sine caussâ placuit.

Ibid. *rescindere leges*: i. e. *de novo
scindere*; notis priorum legum derasis sci-
licet, ac tabulis, quibus erant incisæ, de-
dolis; ut aliæ leges insculpantur. Ho-
ratius, *art. poët.* 399.

Oppida moliri, *leges incidere ligno*.

Ex hac nimirum vetustissimorum homi-
num consuetudine poëtæ locutio translata
est. Similiter Terentius, *Phorm.* ii. 4. 15.

Mihi non videtur, quod sit factum *legibus*,
Rescindi posse—

60 Quo genere in primis animi natura reperta est,
 Nativo primum consistere corpore creta;
 Nec posse incolomem magnum durare per ævom:
 Sed simulacra solere in somnis fallere mentem,
 Cernere quom videamur eum, quem vita reliquit.

65 Quod super est, nunc huc rationis detulit ordo,
 Ut mihi mortali consistere corpore mundum,
 Nativumque simul, ratio reddunda sit, esset
 Et, quibus ille modis congressus materiai
 Fundarit terram, cœlum, mare, sidera, solem,

Ver. 60. *animi*: P. *animæ*; atque eodem redit lectio V. ed. *anima*. Parum interest has voces, quum indifferentè utrâlibet Lucretius alibi utatur. In versu sequente, Ω . *creata*.

Ver. 62. *incolomem*: ita P. solus, ad vetustam orthographiam, quam nos alibi in hac voce exarandâ secuti sumus: Vind. *incolumen*; V. ed. *in columen*; B. L. O. Δ . Σ . Ω . *incolumem*; M. *vinculum est*; ductibus literarum non multum dissimilibus: II. *in lucem*. Editores de suo, *incolumis*; ut structuram sermonis profecto unam et simplicem servarent. Sed scriptores antiqui non sunt ad libitum nostris de regulis reformandi. Suppleas nempe decet *reperitum est*, vice *reperita est*; ut stet constructio: quemadmodum in libris veterum, atque potissimum in Lucretio, passim variari solet. Vide Brunckium de re simili disputantem, et quos laudat criticus exactissimus, ad Soph. Elect. 435. Sed nulli, non prorsus his inexercitato, sua domus notior est, quam hujusmodi elegantes formulæ.

Ibid. *magnum ævom* videtur exquisitius dici pro "*longum ævum*;" sed re verâ schema pervagatissimum Lucretiano nihil discrepat. Exemplum Virgilianum sufficiat, *Æn.* xi. 237.

———— Sedet in mediis, et *maximus ævo*,
 Et primus sceptris, haud lætâ fronte, Latinus:

i. e. cui *maximum ævum* contigerat.

Ver. 63. *simulacra in somnis*: videas iv. 38.

Ver. 64. *videamur*: V. ed. *videantur*. Confetas autem velim i. 135.

Ibid. *vita reliquit*. Virgilius, *Æn.* vi. 755.

Quin et, *supremum quum lumen vita reliquit*—.

i. e. "quum ipse homo vivus reliquit solis lumina." Ita versus ille rescribendus est, neque aliter in duobus codicibus MSS. compareret exaratus. Vulgatæ lectionis constructionem, *supremo* nimirum *lumine*, aliis expediendam linquo. Nempe *supremô*, vel *supremom*, abierat in *supremo*; ad quam mutationem fortuitam accommodandam conversum est *lumen* in *lumine*.

Ver. 65. Post nunc inferciunt pronomen *me*, libris manu scriptis reclamantibus, perfrictis frontis editores.

Ver. 67. *Nativum*: V. ed. *Nativam*.—*reddunda*: Vind. *redunda*; V. ed. *retunda*.

Ver. 69. *Fundarit*: II. *Fondarit*; accurate ad archaismum scriptionis, ut arbitror.

Ver. 70. *tum quæ*: O. Δ . *cumque et*: errore facili ob compendium scriptionis: vocula *quæ* deest V. ed.—Cæterum, haud immemor videtur fuisse horumce versuum Virgilius, ad *Æn.* vi. 724. quos tamen ornatiores, et sublimiores pro materie exhibuit:

- 70 Lunaique globum: tum, quæ tellure animantes
 Exstiterint; et, quæ nullo sint tempore natæ:
 Quove modo genus humanum variante loquelâ
 Cœperit inter se vesci per nomina rerum:
 Et, quibus ille modis divôm metus insinuarit
- 75 Pectora, terrarum qui in orbi sancta tuetur
 Fana, lacus, lucos, aras, simulacraque, divôm.
 Præterea, solis cursus lunæque meatus,

Principio, *calum*, ac *terram*, *camposque liquentis*,
 Lucentemque *globum lunæ*, *Titaniaque astra*,
 Spiritus intus alit—

Vulgo, *terras*: sed malim equidem cum
 quibusdam exemplaribus Lucretioque, nu-
 merum unitatis, *terram*; ut efficaciorum,
 ac solidiorum. Jam vero, quum *et* præ-
 positio, brevius scripta, facillime elidî po-
 terat; nec locutio *Titania astra* satis
 commode videatur *solem cum sideribus*
 complecti; subit cogitatio, an Mantuanus
 ille sic versus scripserit:

Lucentemque globum lunæ, *Titaniaque, et astra.*

Rem lectores in animo secum reputent.
 Similiter in versu statim sequente; *et abest*
V. ed. Eodem modo peccavere scribes
 ad *Florum*, ii. 12. 13. “*Primus dies sig-*
na tabulasque, sequens arma pecunias-
que, transvexit; tertius, captives, ipsam-
que regem, attonitum adhuc, et quasi
subito malo stupentem.”

Ver. 71. *tempore*: II. *corpore*; ut alibi
 quoque peccatum est.

Ibid. *nullo tempore natæ*: videas *verr.*
 876. 891. et *iv.* 736. 743. 744. ii. 704.
 706.

Ver. 72. *variante loquelâ*: i. e. non
 uniformi, ut *αλογως* brutorum, sed articu-
 latum distinctâ, atque dispersitâ in om-
 nigenos *μυθων* scilicet *ανθρωπων* sonos.

Ver. 75. *Cœperit*: O. Δ. *Cœperit*.—
vesci: sic, longe doctius elegantiusque,
 L. M. O. Ω. et Nonius Marcellus, *iv.*
 478. P. autem, *Vind. B. Σ. nosci*; V. *ed.*
nosti; Δ. *vesci*; II. *nesci*.

Ibid. *vesci*: i. e. vivere, vel vitam co-
 lere, initis societatibus: secundario sensu

dictionis, quum vita nimirum *cibus ves-*
cendis propagetur. Vide sis Nonium, l. c.

Ibid. *nomina rerum*. Horatius, *sat. i.*
 3. 104.

Donec verba, quibus voces sensusque notarent,
Nominaque invenere—

Confer art. poët. ejusdem, *ver. 57.*

Ver. 74. *divôm metus insinuarit Pec-*
tora. Simile regimen observatum est in *i.*
 117. 410. iii. 484. ad quem versus me
 consulas. Arnobius haud inutilis super-
 veniet, *lib. i. p. 21.* “*Honoribus quantis*
afficiendus est nobis, qui ab erroribus
nos magnis, insinuatâ veritate, tradux-
it?” Nec Gellius, iii. 7. “Milites Ro-
mani—in locum insinuans, fraudi et per-
niciei obnoxium.”

Ver. 75. *in orbi*: V. *ed. O. Π. Σ. mor-*
bi; verbis cohærentibus.—Porro, *qui non*
eliditur: redeas ad *iv. 1054.* His autem
 similis est ratio scansionis in dictionibus
præustis et præeunte, quoties poëtis usur-
 pentur. Huc etiam referas Virgilium,
Æn. iii. 211.

Inisule Ionio in magno—:

Græcos semulari non formidantem; uti
 neque illum Priscianus, *perieg. 567.*

Ver. 76. *Fana*: V. *ed. Fama*; adi sis
 i. 69.

Ver. 77. *solis cursus, lunæque meatus*.
 Virgilius conficit rem celerius, *Æn. vi.*
 850.

————— *calisque meatus*
 Describent radio—

- Expeditam, quâ vi flectat Natura gubernans:
 Ne forte hæc inter cœlum, terramque, reamur
 80 Libera sponte suâ cursus lustrare perenneis,
 Morigera ad fruges augendas, atque animanteis:
 Neve aliquâ divôm volvi ratione putemus.
 Nam, bene quei didicere deos securum agere ævom,
 Si tamen interea mirantur, quâ ratione
 85 Quæque geri possint, præsertim rebus in illis,

Ver. 78. *flectat Natura gubernans*. Pariter Juvenalis, sat. xiii. 88.

Sunt, in *Fortuna* qui casibus omnia ponant,
 Et nullo credant mundum rectore moveri;
Naturâ volvente vices et luctus, et anni.

Quæ Lucretium attingunt: nam noster eam virtutem, quam hic *Naturam* appellavit, mox *Fortunam*, ad ver. 108. nomine mutato vocat.—Porro, figurata est nostri poëtæ oratio, ab aurgationis arte derivata.

Ver. 79. *hæc*: ita L. M. O. Ω. longe melius; P. B. *hic*; reliqui omnes, *hoc*.—*inter*: Π. *intra*.

Ver. 80. *Libera*: Vind. *Liberè*; O. Δ. *Lunam*.

Ibid. *sponte suâ*. Horatius, epist. i. 12. 17.

Stelle sponte suâ, jussione, vagentur, et errent.

Ibid. *perenneis*. In hac dictione vertitur argumenti totius cardo: videas infra, ver. 96.

Ver. 83. *bene*: P. *bone*; V. ed. Σ. *vene*; O. Δ. *neu*; Π. *neve*; sed *bene* in margine: Ω. *ne ve*. Atque versûs hujusce majoris partem Horatius mutuatus est, ad sat. i. 5. 101. cujus locus integer Lucretio illustrando opportunus veniet:

Non ego: namque *deos didici securum agere ævom*;
 Nec, si quid miri faciat *Natura*, deos id
 'Tristis ex alto cœli demittere templo.

Sic scribo, vice *tecto*; quod humilior: ut pergat Venusinus imitari nostrum; redeas ad i. 1013. et animadversa nobis uberi-

us in ii. 28. de harum dictionum confusione.

Ver. 86. *supra*: sic Vind. V. ed. B. O. Δ. Π. Σ. Ω. vulgo, *supera*.—*ætheriis*: V. ed. L. *ætheris*.—In sequente versu, Π. *feruntur*.

Ver. 87. *religiones*. Sic alibi noster in numero multitudinis. Justinus, xi. 7. 14. "Mida—Phrygiam religionibus implevit:" i. e. religionis ritibus et institutis. Ut alii sane sæpius.

Ver. 88. *dominos acreis*: O. Σ. *domino sacris*.—*adasciscunt*: Π. *adiscunt*.

Ibid. *dominos acreis*: nempe, *deos*; quos *dominos superbos* appellat in ii. 1090. Sic M. Tullius, de nat. deor. i. 20. "Itaque inposuistis in cervicibus nostris sempiternum dominum, quem dies et noctes timeremus. Quis enim non timeat omnia providentem, et cogitantem, et animadvertentem, et omnia ad se pertinere putantem, curiosum, et plenum negotii, deum?" Lambinus.

Cujus profecto loci translationem planius adhibuit, sed pereleganter, S. Lucas, actt. apost. xv. 10. *Νον εστι επιθετης του Θεου, επιθειναι ζτητον επι τον τραπεζον των μαθητων, ος εστι ο παντοκρης ημων, εστι ημους ισχυρισμων βαστασαι*;

Ver. 92. *ne te*: M. *nec*; nempe, ex solità literarum *c* et *t* confusione, atque vularum commixtione, factam erat *nec*; quod, quum non esset tolerandum, mox abiit in *nec*.—*moremur*; V. ed. *movemur*; M. *meremur*.

Ver. 94. *Quorum*: editores audaculi,

- Quæ supra caput ætheriis cernuntur in oris;
 Rursus in antiquas referuntur religiones,
 Et dominos acreis adsciscunt, omnia posse
 Quos miserei credunt; ignarei, quid queat esse,
 90 Quid nequeat; finita potestas denique quoique
 Quâ nam sit ratione, atque alte terminus hærens.
 Quod super est, ne te in promissis plura moremur;
 Principio, maria, ac terras, cœlumque, tuere:
 Quorum naturam triplicem, tria corpora, Memmi!
 95 Treis species tam dissimileis, tria talia texta,

Horum; nam cave credas collatoribus vulgarem lectionem codd. Vind. et B. negligenter imputantibus.

Ibid. *naturam triplicem*. Ovidius, trist. ii. 425.

Explicat ut causas rapidi Lucretius ignis, Casurumque triplex vaticinatur opus.

Et Peto Albino vanus, ver. 361.

Ecce! necem intentant cœlo, terræque, fretoque; Casurumque triplex vaticinantur opus.

Sic corrigendus est: ubi vulgo *intentam*. Utroque loco Jos. Scaliger reponit *casurum*; et intelligit *opus* Lucretii, non hoc, sed aliud vetustate abolitum. Euge! euge!

BENTLEYUS.

Ibid. *tria corpora*: nempe, *marium, terrarum, ac cœli*; de quibus, huc respiciens, Virgilius, *Æn.* vi. 797.

————— totamque, infusa per artus, Mens agit molem, et magno se corpore miscet:

nam conferas valim, quæ dixerim ad ver. 70. et ibidem hujusce loci priorem portionem. Ovidius accedet, *fast.* i. 105.

Lucidus hic ær, et, quæ tria corpora restant, Ignis, aquæ, tellus, unus acervus erat.

Ver. 96. Stoici, non minus quam Epicuri grex, futuram exitum mundi docebant; sed per *ignem*. Arnobius, lib. ii. p. 48. "Qui ignem minatur mundo, et, venerit cum tempus, arsurum, non Pænatio, Chrysippo, Zenoni, (credit)?"

Sic Christiani scilicet; ut non ignobili carmine Juvencus cecinit, in evang. hist. prologo:

Immortale nihil mundi compage tenetur,
 Non orbis, non regna hominum, non aurea Roma,
 Non mare, non tellus, non ignea sidera cœli.
 Nam statuit genitor rerum irrevocabile tempus,
 Quo cunctum torrens rapiat flamma ultima mundum.

Plutarchus, plac. phil. ii. 4. *Επιταφιας* *Φθαρτων* (*res mortales*), *ὅτι καὶ γὰρ οὐκ ἔστιν, ἄσπερος*. Consulas interpretes ad Ovid. met. i. 258. Seneca similiter, in perelegante poematio:

Quid tam parva loquor? moles pulcherrima cœli
 Ardebit flammis tota repente suis.

Ver. 97. *moles et machina mundi*. Hæc per hendyaden dicta sunt, pro *moles machinæ mundanæ*. Lucretianam tamen locutionem, sicut erat, pro more Arnobius arripuit, lib. i. p. 2. "Numquid *machinæ* hujus *et molis*, quâ universi tegimur et continemur inclusi, parte est in aliquâ relaxata aut dissoluta constructio?"—Et vere scripsimus *Substantata*, pro vulgari *Sustentata*. Vetus onomasticum: "*Substento, διασπαραζω*."

Ver. 99. *Adcidit*: sic P. Vind. V. ed. O. II. Σ. Ω. vulgo legitur, *Accidat*.

Ver. 100. *pervincere*: P. V. ed. B. II. *permittere*; Σ. *pervicere*.

Ver. 101. *ubi*: V. ed. Σ. *tibi*; L. *ibi*.—*insolitam*: V. ed. Δ. Σ. *insolitum*. Porro,

Una dies dabit exitio, multosque per annos
Substentata, ruet moles, et machina, mundi.

Nec me animi fallit, quam res nova miraque menti
Adcidit, exitium cœli terræque futurum;

100 Et, quam difficile id mihi sit pervincere dictis:

Ut fit, ubi insolitam rem adportes auribus ante,

Nec tamen hanc possis oculorum subdere visu;

Nec jacere indu manus, via quâ munita fidei

Proxima fert humanum in pectus, templaque mentis.

105 Sed tamen escabor: dictis dabit ipsa fidem res

deest Vind. versus sequens; in quo Δ. habet *haud* pro *hanc*.

Ver. 102. Æmulatur heic Lucretius eximium locum Empedoclis de *Deo*, apud Clem. Alex. Strom. v. 12. qui nec optimum latuit Bentleium:

Ὅσα ἴσθι πειλασθεῖν, εὐδ' ἀφ' ἄλλοις ἰσικτοῦ
'Ἡμετέροις, ἢ χεῖροι λαβῶν, ἢ περὶ τῆς μεγίστης
Πύθης ἀνθρωπίνῳι ἀμαξήτορες ἢ φρενα πιαττοῦ.

Hinc egregie D. Johannes, epist. i. l. 1.

— ἢ περὶ ἀπ' ἀρχῆς, ἢ ἀνηκουστοί, ἢ ἘΩΡΑ-
ΚΑΜΕΝ τοῦς ΟΦΘΑΛΜΟΙΣ ἤσαν, ἢ ἰδιω-
σταίς, καὶ αἱ ΧΕΙΡΕΣ ἤσαν ἘΨΗΛΑ-
ΦΗΣΑΝ, περὶ τοῦ λόγου τοῦ ζῶντος.

Ver. 103. *indu manus*: voces male scribuntur conjunctim in P. V. ed. O. Ω. — *quâ*: P. V. ed. L. O. Δ. Π. Ω. *quam*. — *munita*: V. ed. in *unica*: *m* scilicet cum *in*, iisdem apicibus, permutato; atque *t*, ut passim, cum *c*: Vind. *minuta*; quæ vox lineamentis sinceræ non discrepat.

Ibid. *indu*. Glossator vetustus: “*In-
du, us, vider, vntos.*” Nam extra voces compositas altera forma *endo* videtur usitator veteribus fuisse.

Ibid. *vía munita*. Hæc phrasia ab usu militum translata est. Vegetius, de re milit. iii. 21. “— Scipionis laudata sententia est, qui dixit, *Viam* hostibus, quâ fugiant, *muniendam*.” Exempla nusquam non obvia.

Ibid. *fidei*. Similiter vetus poëta dictionem posuit, apud Ciceron. de senect. 111.

Ille vir haud magnâ cum re, sed plenus *fidei*:

et Pontius Paulinus de Joan. Bapt. 143.

Auscultat nato genitrix: vis tanta fidei!

Cæterum, hujusce loci recordatus est Arnobius, lib. ii. p. 44. “Cum ergo hæc sit conditio futurorum, ut *læneri* et cõprehendi nullius possint anticipationis *“ attractu*, nonne purior ratio est—?”

Ver. 104. *fert*: Ω. *fit*.—*humanum*: M. *haud manum*; qui forsitan error sit recitationis.

Ibid. *templaque mentis*. Plautus etiam, in phrasi non minus verbis magnificis, quam Lucretii, conceptâ, Pseud. i. 5. 54.

Fac sis vacivas, Pseudole, *ædeis aurium*.

Redeas notata nobis ad i. 738. huic enim loco multum lucis commedabunt.

Ver. 105. *dabit fidem*. Virgilius, Æn. viii. 150.

Accipe, *daque, fidem*—.

Ver. 106. *ortis*: Δ. Π. Σ. *orbis*; ut editiones quædam exhibent, sed perperam.—
Mox II. *conquassa*.

Ver. 107. *conquassari motibus terrarum*, Efficacem habemus atque nervosam orationem. Cicero, de divin. i. 43.—“cum ad infinitam altitudinẽm terra desedis—
“set, Apulliaque maxumis *terræ motibus* *“ conquassata* esset—.” Dubito tamen, an hæc non sit in Lucretio rectior ac venustior consecutio verborum: “Et, in *“ parvo* tempore, cernes omnia terrarum

Forsitan; et graviter terrarum, motibus ortis,
 Omnia conquassari in parvo tempore cernes:
 Quod procul a nobis flectat Fortuna gubernans;
 Et ratio potius quam res persuadeat ipsa,

110 Subcidere horrisono posse omnia victa fragore.

Quâ prius adgrediar quam de re fundere fata
 Sanctius, et multo certâ ratione magis, quam
 Pythia, quæ tripode a Phœbi, lauroque, profatur;
 Multa tibi expediam doctis solatia dictis:

115 Religione refrenatus ne forte rearis,

“graviter, motibus ortis, conquassari.”
 Committe inferius annotata, ad ver. 320.
 hujusce libri.

Ver. 108. *flectat*: V. ed. *flectit*.—*Fortuna*: O. II. *Natura*; vide ver. 78.

Ibid. *Fortuna gubernans*. Sic Claudianus, Epicuri disciplinam tangens, in *Rufin.* i. 18. et phrasibus Lucretianis usus:

————— *causæque visum non sponte sequebar
 Alterius, vacuo quæ currere semina motu
 Affirmat, magnumque novas per inane figuras
 Fortunæ, non arte, regi.*———

Menander in *Subditio*, apud *Stob. ecl. phys.* x. cujus totum fragmentum, uti Canterus Bentleiusque correxerunt, debet consuli:

ΤΥΧΗ ΚΥΒΕΡΝΑ πάντα ταυτων και φρινας
 Δυ, και προωπισ την Διον, καλυ μωνη——.

Ver. 110. *Subcidere*: V. ed. *Succedere*.

Ibid. *horrisono fragore*. Maro, *Æn.* ix. 54.

Clamore excipiunt socil, *fremituque* sequuntur
Horrisono——.

Cicero, in *Arateis ejus*, ver. 79.

Et magis *horrisonis* Aquilonis *plangitur* alis.

Sic rescribendum: videas animadversiones meas in *Horat. epod.* x. 8. *Libri, tangitur*. Lucretii vero phrasibus *horrisono fragore*, valet “terribili sono *fragminum*, “vel *ruinarum*.” redi ad notas in i. 748. Hinc recte accipias *Virgilium*, *Æn.* iii. 571.

————— *horrificis* juxta tonat *Ætna ruinis*:

i. e. verbis Lucretii leviter immutatis, “horrorem incutientibus *fragminibus*.” *Ammianus Marcellinus*, xxiv. 4.—“*cus*—“*jus ruina* muri contiguum *latus secum*—“*immani fragore* *protraxit*.” i. e. *fragmen vastum* in *multam longitudinem præcipitavit*. *Idem*, ad xxxi. 10.—“*horrifico*—“*adversum fragore* *terrente*——.”

Ver. 111. *Quâ*: P. B. *quæ*.—*quam*: Ω. *qua*.

Ver. 113. *Pythia*: *Vind.* V. ed. Σ. *Thyas*; O. Δ. *Phytia*; Π. *Phytias*: confer *varietates lectionis* in hac voce, ad i. 740.—*tripode a*; O. Δ. *tripodis*; editi communes, ut *solutus P. tripode e*: *præpositio omnino desideratur* in Π. *Mox autem V. ed. dictis*, pro *doctis*.

Ibid. lauroque: i. e. *sacello*, ramis *laureis præstructo*, ne *curiosi consultores introspicerent*.

Ver. 114. *expediam dictis*: vide notas, ad ii. 65.

Ver. 116. *et posterius deest* *Vind.* Ω. ac *vulgaribus editionibus*: Π. voces *solcm* et *calum* *transpositas* exhibet.

Ver. 117. *meare*: sic omnes libri veteres; pro *quâ* *dictione vulgus editorum* posuit, *audacissime* et *incitissime*, *manere*: *veriti scilicet*, ne *verbum meare* *uniquique nomini præcedentium minus accurate conveniret*. *Quam indocte!* vide *notam superius*, ad ver. 62. *Nos elegantiam suam Lucretio religiosissime esse redo-*

- Terras, et solem, et cœlum, mare, sidera, lunam,
 Corpore divino, debere æterna meare:
 Proptereaque putes, ritu par esse Gigantum
 Pendere eos pœnas inmani pro scelere omneis,
 120 Quei ratione suâ disturbent mœnia mundi,
 Præclarumque velint cœli restinguere solem,
 Immortalia mortali sermone notantes:
 Quæ procul usque adeo divino a numine distent,
 Inque deûm numero quæ sint indigna videri;
 125 Notitiam potius præbere ut posse putentur,

nandam prorsus existimavimus, pro inerti correctorum interpolatione, quæ frigore ferit locum. Ita solent poëtae vividiores et ornatorem dicendi modum sequi, et picturatas voces otiosis anteferre. Non alienus est Ovidius, trist. v. 3. 41.

Sic micet æternum, vicinaque sidera vincat,
 Conjugal in cœlo Cressa corona tuæ.

Duret, maneat, vel simile quippiam, pedestrem sermonem respiciisset. Vide sis ad i. 129. notata.

Ver. 118. *par*: sic vere Pius rescripsit ex conjecturâ, et sic est in Juntinâ Aldinâque: omnia reliqua exemplaria, tam manu scripta, quam typis exarata, dant *para*. Hæc vocabula libris confusa sunt ad Liv. xxxvi. 24. 8.—*esse*: Vind. V. ed. est.

Ver. 119. *Pendere pœnas*: δεινὰ δίκην. Virgilius, Æn. vii. 595.

Ipsæ has sacrilego pendetis sanguine pœnas:

multâ quasi pecuniariâ ad stateræ brachium appensâ. Vide Festum in *Pendere*, et Servium ad Æn. vi. 20.

Ibid. *inmani scelere*. Similiter idem ille Mantuanus, ibid. i. 347.

————— *scelere ante alios inmanior omnes*.

Ver. 120. *ratione suâ*: i. e. qui similiter suis philosophiâ institutis aggrediuntur cœlum, atque fabulosi quondam gigantes immanitate virium vexabant.

Ver. 121. *restinguere*: P. Vind. V. ed.

B. A. II. Σ. *restringere*; quæ solennis est confusio: vide var. lectt. iii. 1057.

Ibid. *Præclarum solem*. Ita Q. Cicerone:

Longaque jam minuit præclarum lumina Cancer.

Confer ii. 1031. et Sedulium in notis comparantem ad iv. 342.

Ver. 122. *Immortalia mortali sermone*. Simili elegantia oppositio verborum in iambo cernitur, quem nobis Aristoteles conservavit, lib. ii. sect. 17. 2. exquisitisimè tractatûs ejus de rhetoricâ:

ΑΘΑΝΑΤΟΝ ΟΡΘΗΝ μὴ φιλᾶσθαι, ΘΝΗΤΟΣ
 ἢ.

Nec Miltonus nostras sprevit, vir nemisî secundus, Par. amiss. iii. 267.

————— and breath'd immortal lov'd
 To mortal men—.

Pulchre Paulinus, de Joan. Bapt. 177.

Nunc cœptum repetamus iter: *mortalia* dicat
Pagina mortalis: Dominum divina loquantur.

Sic legendum; vulgo, *Huc*: i. e. Nûc; nam *H* et *N* passim permiscuntur.

Ver. 123. *a deest P. editi, ab*; contra libros veteres.—*a numine distent*: V. ed. *animi lastent*; Σ. *numine luscent*: voces omnino desiderantur in Vind. Nempe, librarius, corruptissimas inveniens in archetypis, satius habuit prætermittere.

Ver. 124. *quæ sint*. Vulgo, *sic sunt*; quæ temporum confusio, et novarum dic-

Quid sit vitali motu, sensuque, remotum.

Quippe et enim non est, cum quo vis corpore ut esse

Posse animi natura putetur, consiliumque:

Sic, ut in æthere non arbor, non æquore salso

130 Nubes esse queunt, neque pisces vivere in arvis;

Nec cruor in lignis, neque saxis sucus, inesse:

Certum, ac dispositum est, ubi quidquid crescat, et insit:

Sic animi natura nequit sine corpore oriri

Sola, neque a nervis et sanguine longius esse.

135 Quod si posset enim, multo prius ipsa animi vis

In capite, aut humeris, aut imis calcibus, esse

Posset, et innasci quâ vis in parte soleret:

Quamde in eodem homine atque in eodem vase manere.

tionum confictio, impudentiam editorum hodiernorum arguunt, poetam interpolantium contra universorum antiquorum exemplarium auctoritatem.

Ver. 126. *Quid*: O. Δ. *Quidve*; metro corruptæ lectionis consulentea.—*vitali*: V. ed. O. Δ. II. *in tali*.—*sensuque*: Δ. *sensue*.—In sequente, II. *inesse*, pro ut esse.

Ver. 128. *animi natura*: II. *animai naturam*.—*consilium*: M. *consulium*; Ω. *concilium*.

Ver. 129. Confer iii. 785. et sequentes.

Ibid. non: editores impudenter de suo, nec in; atque ita sane Vind. sed ne dubites, soporem collatori obrepisse.

Ver. 130. *pisces vivere in arvis*. Hinc pendet Juvenalis, xiii. 65.

————— vel *miranti* sub aratro
Piscibus inventis.

Sic optime et acutissime legitur: neque aliter scriptum exhibet incorruptissimus codex Cantabrigiensis, meis oculis usurpatus. Vulgo, *mirandis*.

Ver. 131. *neque*: Vind. O. Δ. II. Σ. *nec*.—*saxis*: II. *sarris*.—*sucus*: V. ed. B. *cruor*; M. *fucus*.

Ibid. cruor; qualis in venis animalium: *sucus*; qualis in arboribus.

Ver. 132. *ac*: Ω. *et*.—*est desideratur* in Σ.—*quidquid*: P. *quicquam*.—*crescat*: V. ed. Δ. *crescit*; L. M. *crescet*.—*insit*: Δ. *inest*.

Ver. 134. *longius*: temeraria editorum natio nobis de propriis thesauris promunt *longiter*; libris, quotquot sunt, vetustis valde reclamantibus.

Ver. 135. *Quod*: P. Vind. *Hoc*; ut edi solet: membranarum tamen haud dubie in vitis. Ad stipulatur etiam commentitiæ lectioni B. si fides danda sit illarum membranarum collatoribus.—Mox in ver. 137. V. ed. *quamvis*.

Ver. 138. *Quamde*: libri, *Tandem*; de hac autem emendatione, consulas disputata ad iii. 794.—*in eodem*: Vind. *in eadem*.—*manere*: P. Vind. Δ. *maneret*.

Ibid. Tandem in eodem homine. Lego:

Quamde in corde omni, atque in eodem vase, manere.

BENTLEIUS.

Ver. 139. *quoniam*: V. ed. II. *cum*; i. e. *quoniam*, et *quoniam*: B. *quando*; i. e. *quoniam*: Δ. *quomodo*.

Ver. 143. *Putribus glebis*: sic Virgili-

- Quod quoniam nostro quoque constat corpore certum;
 140 Dispositumque videtur, ubi esse, et crescere, possit
 Scorsum anima, atque animus; tanto magis inficiandum,
 Totum posse extra corpus, formamque animaleam,
 Putribus in glebis terrarum, aut solis in igni,
 Aut in aquâ durare, aut altis ætheris oris.
 145 Haud igitur constant divino prædita sensu,
 Quandoquidem nequeunt vitaliter esse animata.
 Illud item non est ut possis credere, sedes
 Esse deûm sanctas in mundi partibus ullis:
 Tenuis enim natura deûm, longeque remota
 150 Sensibus ab nostris, animi vix mente videtur.
 Quæ quoniam manuum tactum subfugit et ictum,

es, geo. i. 44. "zephyro putris gleba:" et Columella, i. 1. 24. putres arenae dixit. Glebis nimirum friabilibus, vel se facile resolventibus. Hinc emendandum putem Germanici Cæsaris fragmentum, quod invenio in Anthol. Lat. Burm. v. 60. 47.

At fragiles glebas adstringit frigore verno
 Alma Venus—

Codex scriptus *faciles* exhibet: Burmannus reponere volebat, *faciles*. Lector eruditus rem dijudicet. Lucanus, vi. 35.

— nec capitis tantum
 Contentus fragili subito tollere muros—

Ver. 144. aut: O. Δ. aut in.—oris: Π. heri.

Ver. 145. Haud: O. Σ. Aut.—constant: Δ. constat.

Ver. 147. credere: P. dicere; quæ dictiones commutari solent exscriptoribus: vide var. lectt. ad Liv. xxvii. 27. 1.

Ver. 149. Tenuis natura deûm. Nazarius, paneg. Const. Aug. xiv. 2. "Et, quamvis cœlestia sub oculos hominum venire non soleant, quod crassam et caligantem aciem simplex illa et inconcreta substantia naturæ tenuis eludat; illi tamen auxiliares tui, adspici audique patientes, ubi meritum tuum tes-

tificati sunt, mortalis visûs contagium refugerunt." Illa postrema, quæ Jægerus probe interpretatus est, Acidalius corrumpebat, inferciendo non ante *refugerunt*. In animo scilicet scriptor habuit nobilissimos versus Catullianos, ad finem nupt. Thet. et Pel. quos lectorem non poenitebit huc translato repetisse:

Omnia fanda, nefanda, malo permixta furore,
 Justificam nobis mentem avortere deorum,
 Quâ re nec tales dignantur visere costus,
 Nec se contingi patuntur lumine claro.

Ver. 150. Vulgo, α: Σ. Ω. ab; quod magis Lucretianum est.

Ibid. animi mente: redeas ad iii. 616.

Ver. 151. quoniam: V. ed. cum; Π. quom: et manum.

Ibid. subfugit: i. e. "semper in seculis præteritis elusit, atque nunc etiam eludit:" quæ vis est germanissima hujusce temporis sic adhibiti.

Ver. 153. quit: Ω. qui.—si: vulgo, quod; sed nostra lectio doctior videtur, subaudito pronomine, et probabilior. Utramque scripturam, quod si, conservant Vind. V. ed. O. Π. Σ. Ω. si solum, P. Δ. Nullæ varietates codicum B. L. M. commemorantur. In sequente, Σ. quasi, vice quoque.

Tactile nihil nobis quod sit, contingere debet:
Tangere enim non quit, si tangi non licet ipsum.
Quâ re etiam sedes quoque nostris sedibus esse

155 Dissimiles debent; tenues, de corpore eorum.

Quæ tibi posterius largo sermone probabo.

Dicere porro, hominum caussâ voluisse parare
Præclaram mundi naturam, proptereaque
Adlaudabile opus divôm laudare decere,

160 Æternumque putare atque immortale futurum;

Ver. 155. *de corpore*: i. e. pro corpore, ad rationem atque proportionem corporis; quæ potestas est voculæ perquam usitata. Lambinus igitur ne audiendus quidem est, substituere volens pro, libris adversantibus.

Ver. 156. *largo*: Vind. O. *longo*; ut Flaccus, epist. ii. l. 4.

Ne *longo sermone* morer tua tempora, Cæsar:
et ipse Virgilius, Æn. i. 217.

Amisos *longo socio sermone* requirunt.

Sane voces *largo* et *longus* aliquoties commutatas esse satis liquet: videas var. lectt. ad Lucan. iii. 347. Claudian. rapt. Pros. iii. 215: et ibi Burmannum: sed nobis *ro longo* vulgaris videtur, et magis ad scribarum mentem comparatum.

Ibid. *posterius largo sermone probabo*. Vide, an fidem liberavit. BENTLEIUS. Certe, vel propositum poetæ nunquam adimpletum est, vel, quæ de naturâ deorum domiciliisque scripserit, injuriâ temporis periere.

Ver. 157. *voluisse*: M. *volui ipse*.

Ibid. Lactantius, div. instt. vii. 3. Lucretii versus allegans, dicit: "At iidem Stoici, Hominum, inquit, caussâ mundus effectus est." Et similiter mox, ad cap. 4. init. ubi consulendus est.

Ver. 158. *Præclaram*: V. ed. *Perclaram*.—*mundi*: II. *mondi*; ut in ver. 162. *fondatum*.—*propterea*: P. *præterea*.—Cæterum, Lactantius ad vii. 3. hunc locum ventilat.

Ver. 159. *Adlaudabile*: ita omnes libri, nisi quod voces disjunctas exhibeant, quâ scripti, quâ typis impressi, præter Δ. recenti correctore haud dubie exaratum, et vulgarium editionum lectioni conspirantem, *Id laudabile* ex ingenio præbentium. Plautus, Pers. iv. 5. l.

Edepol dedisti, virgo, operam *adlaudabilem*,
Probam, et sapientem, et sobriam—

Idem, Merc. i. l. 84.

Agit gratias mihi, atque ingenium *adlaudet*
meum.

Posses etiam per tmesim, Caro valde familiarem, *ro ad cum laudare*, vel etiam *decere*, consociare; sed nostra ratio facilius est, ac minus ambigua: vide Plaut. Trin. i. 2. 41. et animadverte bellulum lusum *λαγικος* poetæ, *adlaudabile laudare* scilicet: a quo non abhorret Nævianum illud, semel atque iterum Cicerone memoratum, "*Laudari a laudato viro*." Has autem delicias Lucretii sæpiuscule notavimus.—*divôm*: Vind. *divini*; V. ed. autem, *diūm*.

Ver. 160. *Æternum putare*, *Desipere est*. In his fatuis nomen Pindarus professus est, Nem. vi. 6.

Ὁ δὲ χαλκίος ἀσφαλὶς αὐτὸς ἴδεν
Μένει ὑπὸ πῦρος—

quibus concinunt Hesiodi versus, mox sup. ver. 201. citandi; et, ne alios accersam, Maro, Æn. ii. 154.

Nec fas esse, deſum quod ſit ratione vetuſtâ
Gentibus humanis fundatum perpetuo ævo,
Solicitare ſuis ullâ vi ex ſedibus umquam,
Nec verbis vexare, et ab imo evortere ſummâ:

165 Cætera de genere hoc adſingere, et addere, Memmi!
Deſipere eſt; quid enim immortalibus, atque beatis,
Gratia noſtra queat largirier emolumentis,
Ut noſtrâ quidquam cauſſâ gerere adgredientur?
Quidve novi potuit tanto poſt, ante quietos,

Vos, *eterni ignes!* et non violabile veſtrum
Teſtor numen, ait—:

nam ſolem, lunam, et aſtra, haud dubie
alloquitur; neque admiſerim equidem ele-
gantem Markhandi et aliorum quoque con-
jecturam, *Vesta*, loco *veſtrum*. Notam
inſpicias inferius, ad ver. 408.

Ver. 162. *perpetuo ævo*: i. e. ex utrâ-
que parte non interrupto, ſed ad infinitam
longitudinem quaquaverſum continuato.

Ver. 163. *ullâ vi ex*: ſic P. Vind. L. M.
Σ. Ω. exhibent; V. ed. *illum ex*; O. *ul-
lam de*; Δ. Π. *ullam ex*: hic autem in
margine, *illum de*. Vulgo, *illum de*.—
ſedibus: P. *ſenſibus*.

Ibid. *Solicitare ex ſedibus*: i. e. “*de
ſolo ac fundamento ſedes ciere, vel mo-
vere*.” vide Feſtum in *Solicitare*, et
Calphurnium, ad Terent. Heaut. iii. 1.
52. Gloſſæ veteres: “*Solicitat, amovet*”
accuratiſſime.

Ver. 164. *ſummâ*: i. e. in *ſummâ*, uti
plenius noſter formulam extulit ſuperius,
ad iii. 84. i. e. *tandem, denique*; “*ut
omnia uno verbo breviter comprehen-
dam*.” Jam vero ſic ſcribitur in om-
nibus exemplaribus, quamvis editores, ad
nullum facinus in contaminando Lucretii
corpore ceſſantes, nobis commentitium
ſuum *ſummam* obtrudere non erubuerint.
Lambinus propoſuit, *fundo*; Bentleius,
peſſum. Tædet harum ineptiarum, pu-
detque.—V. ed. inſuper, pro *imo*, dat
uno.

Ver. 165. *adſingere et addere*. Cæſar,

bell. Gall. vii. 1. “*Eæ res in Galliam
Transalpinam celeriter perferuntur: ad-
dunt ipſi et adſingunt rumoribus Galli,
quod res poſcere videbatur*.” Ubi neſ-
cio an operæ ſit pretium leviter caſtigare
Græcum interpretem: Πιρι τυνται δ̄ ιωνος
—αγγελιων ιλθουσι, ΑΤΤΑΙΣ ικισι προ-
πλαττουσι— nempe, *αγγελιων*: vulgo, *αυ-
τοις*.

Ver. 166. *Deſipere*: Π. *De ſuper*.—
immortalibus: Ο. Π. *mortalibus*.

Ver. 167. *emolumentis*: Σ. *rem alimenti*;
attractâ præcedentis dictionis literâ finali.
—Porro, hoc argumentum alias poſitum
eſt verbis aliis, ii. 649. ubi ſimiliter deo-
rum naturam attinet:

Ipsa ſuis pollens opibus, nihil indiga noſtri,
Nec bene promeritis capitur, neque tangitur ira.

Arnobius, lib. ii. p. 69. “*Et quid homines
proſunt mundo, aut ob rei cujus ſunt
neceſſarii cauſſam—?*”

Ver. 168. *quidquam*: V. ed. B. *quic-
quid*.—*adgredientur*: i. e. aggreſſuri ſint;
vel *nunc* utique, vel *poſthac*. Sic autem
ſcriptum invenitur in P. Vind. V. ed. Σ.
Ω. vulgo, *aggrediantur*; hoc autem im-
putem ſane recentibus correctoribus: quod
enim ſileatur de codicibus B. L. M. id
negligentiæ collatorum largiendum.

Ibid. *quietos Intlicere*. Similiter Dido
Virgiliana Epicuream agit, ad Æn. iv.
379.

ſcilicet *is ſuperis labor eſt!* ea cura *quietos
ſollicitat*!—

- 170 Inlicere, ut cuperent vitam mutare priorem?
 Nam gaudere novis rebus debere videtur,
 Quoi veteres obsunt: sed, quoi nihil addidit ægri
 Tempore in ante acto, quom pulchre degeret ævom,
 Quid potuit novitatis amorem addendere tali?
- 175 An, credo, in tenebris vita ac mœrore jacebat,
 Donec diluxit rerum genitalis origo?
 Quidve mali fuerat nobis non esse creatis?

Ad quem versum Servius consulendus est.

Ver. 172. *obsunt*: Vind. *absunt*.—*quoi*: O. Δ. *cum*.

Ver. 173. *pulchre degeret ævom*: i. e. *beate et beate*. Cicero, pro Muren. 12. "Prætor interea ne *pulchrum* se ac *beatum* putaret—," Terentius, Adelph. v. 9. 22.

Syre, processisti hodie pulchre.

Ver. 174. *Quid*: P. *Qui*; II. *Quis*.—*novitatis*: V. ed. *novitas*.—*amorem*: P. *amore*; quod meo gustui non deterius. Virgilius, Æn. vii. 550.

Ascendamque animos insani Martis amore.

—*ascendere*: P. O. *accedere*.—*tali*: O. Δ. *talis*.

Ver. 175. Hunc versum versus 177. præcedit in P. V. ed. O. Δ. II. Σ. Ω. sed omnino perperam.

Ibid. *in tenebris vita, ac mœrore*. Hæc in oculis erant Maronis, ad Æn. ii. 92.

Adfectus, vitam in tenebris, luctuque, trahebam.

Sane pro *vita*, II. *vitam* præbet; quasi scilicet noster pressius effectus esset Mantuano, quum ad hunc modum primitus comparuerit exhibitus:

An, credo, in tenebris *vitam*, ac mœrore, *trahebant*

Quod profecto dilucidius; sed plurium et meliorum codicum consensus mutationem vetat. In L. M. hic et, qui sequitur, versus transpositi leguntur.

Ver. 176. *diluxit*. Elegantissimam per-

raramque dictionem et Horatius adhibuit similiter, in epist. i. 4. 13.

Omnem crede diem tibi diluxisse supremum:

i. e. "crede *diluxulum* cujusvis diei tibi "supremum oboriri." Hoc vocabulum, ni fallor, Ciceroni restituendum est in Arato, ver. 268.

Ni parte ex Aquilonis opacam pellere nubem
 Cœperit, et subitis auris diluxerit ara.

Libri, *diduxerit*; uti *deduxisse* scribitur in Ascensii scholiis ad Flacci locum. *Auris* autem, pro *splendoribus*; ut Virgilius, Æn. vi. 204.

—auri per ramos *aura* refulsit.

Etiam Priscianus, perieg. 1020.

Atque *aurâ* viridi, legitur, quæ *splendet, læpis*; Curalique decus liquidi, *clarique* topazi.

Ita rescribendum dico. Vulgo, "*grati*—*que topazi*." Ven. Hon. Fortunatus, de part. virg. 312.

Quando pavimentis *alba topazus* inest:

i. e. *fulgida, splendida*. Nonnulli scribunt, *clara*; sed indoctissime: vide nos de hoc sensu vocis *albus*, ad ii. 890. Idem ille Fortunatus, poem. ix. 23. 18.

Unde datæ sibi sunt *alba topazus, onyx*.

Sic distinguendum. Ibid. vii. 4. 264.

Ordinibus variis *alba smaragdus* inest:

clara scilicet. Et in animo mihi sedet, haud aliam medicinam Venusino quoque vati faciendam esse, od. iv. 5. 7.

Instar veris enim, vultus ubi tuus

Natus enim debet quicumque est, velle manere.

In vitâ, donec retinebit blanda voluptas:

180 Qui numquam vero vitæ gustavit amorem,
Nec fuit in numero; quid obest non esse creatum?

Exemplum porro gignendis rebus, et ipsa

Notities hominum diis unde est, insita primum,

Quid vellent facere, ut scirent, animoque viderent?

185 Quove modo est unquam vis cognita principiorum,

Affulsit, populo clarior it dies,
Et soles melius nitent.

Sic omnia pulcherrime concordant, et pro-
portio sermonis aptissima conservatur.
Ammianus Marcellinus, xv. 10. "Cyd-
nus,—*gratissimus* amnis, et liquidus—"
Lego, *clarissimus*; nam, qui poëtas pas-
sim imitatus, hic exprimit Horatium,
epist. ii. 2. 120.

Vehemens, et liquidus, puroque simillimus amni.

Vide Ovid. art. am. iii. 204. et æquum
est, ut mittaris etiam ad Priscian. perieg.
762. contra nos, ut nunc scribitur, facien-
tem. Sed enim certissimam esse nostram
Prisciani correctionem exemplar ejus li-
quidissime ostendit, Dionysium dico, pe-
rieg. 1121.

Ἡ καὶ γλαυκίσαντα λίβη ΚΑΘΑΡΟΙΟ ταναΐς :

i. e. *puri*, clari. Exemplum insuper no-
minis *aura*, ad eundem significatum, ille
Fortunatus suppeditat, in part. virg. i.
307.

Ol quoties coctum zonis micat *aura* per ærum!

Denique, Avienum emaculabo, in Arat.
268.

— quâ se confinia lucis

Diducunt pedibus, *maior* quâ laminis *aura*;
Verberat, et rutilo sidus magis festuat astro.

Libri dant *auras*.

Ibid. *rerum genitalis origo*. Versus hic
elegantissimus, et prior in ii. 1104. haud
lætât Silium Italicum, qui veteres Lu-
cretianas ita vario cultu exornavit, ad Pun.
xiii. 528.

Vol. III.

Huc, quidquid terræ, quidquid freta, et ignes

æther

Nutrivit *primi mundi genitalis ab ævo*,
(Mors communis agit) descendunt cuncta—

Sic legitur, non *æth*, in Aldi et Colinaei
exemplaribus; et sic erat vel invisit mem-
branis legendum, quamvis aliter Heinsius
censuerit, et Drakenborchius ediderit.

Ver. 179. Hic et statim veniens absunt
II.

Ver. 180, *vero vitæ*: Ω. *vere vitam*.—
gustavit: V. ed. O. Δ. Ω. *gestavit*.—Non
displacuisse:

Qui numquam vero *vitam* gustavit amore.

Ibid. *vita gustavit amorem*. Non mul-
to dissentit illa S. Matthæi phrasia, cap.
xvi. com. 28.—*οὐ γινώσκεις τὴν ψυχὴν τῆς σαρκὸς*
ΘΑΝΑΤΟΥ—. Plura dedimus ad Silv.
Crit. sect. lxxii.

Ver. 181. *Nec*: Π. *Non*.—*numero*: O.
Δ. *mundo*; non absurde, sed exquisitior
est, et eruditior, recepta lectio.—*obest*: Ω.
abest.—Heinsius insuper, in notis ad Ovid.
Nucem, ver. 107. dicit, quosdam codices
habere *creato*. Quinam sint isti codices,
juxta cum maxime ignaris equidem ig-
noro: satem nihil esse novandum statuo,
vel ob varietatem locutionis, quam opere
summo Lucretius sectari solet; conser
ver. 177. *Creato, creatō, creatom*.

Ver. 183. *diis unde est*: sic B. L. M.
nec multo aliter Δ. Ω. *divis unde est*: P.
autem *divis unde*; Vind. E. *divisum est*;
V. ed. O. *divisum deest*; Π. *divis deest*.

Ver. 184. *ut*: Δ. *aut*; atque, in versu
statim venturo, *inquam* non illepidè, vice
unquam.

C

Quidque inter sese permutato ordine possent,
 Si non ipsa dedit specimen Natura creandi?
 Namque ita, multimodis, multis primordia rerum
 Ex infinito jam tempore percita plagis,
 190 Ponderibusque suis consuerunt concita ferri,
 Omnimodisque coire, atque omnia pertentare,
 Quæquomque inter se possint congressa creare;
 Ut non sit mirum si in taleis disposituras
 Deciderunt quoque, et in taleis venere meatus,

Ver. 186. *Quidque*: B. *Quidve*; Σ. *Quæque*; etiam bene. Editi, *Quidnam*, ex arbitrio: audacter, et inscite.—*sese*: Vind. V. ed. L. M. Δ. Σ. Ω. *se*.

Ver. 187. *specimen*: P. V. ed. L. M. O. Δ. Π. Ω. *speciem*: sed Pius recte emendavit, scribendum edicens *specimen*: de quâ commutatione nonnulla dedimus ad iv. 77. 135.

Ver. 190. *consuerunt*. Lege, *consue- rant*.

BENTLEIUS.

Non probo: nam ea est hujusce temporis potestas, ut significet, non solum in secularibus præteritis hoc modo res administratas esse, sed hodieque sic administrari: vide nuperrime animadversa, ad ver. 151.

Ver. 191. *omnia pertentare*: i. e. de maxime proprio verbi sensu, *experimentis omnigenis abuti*: sic alii. Glossator vetus: "*Pertentio, ἀπειρωμαί.*" Scribunt autem Vind. Δ. *pertemptare*: uti passim exhibent libri manu exarati. Notum est.

Ver. 193. *in taleis*: V. ed. *vitalis*: obviis cuilibet erroribus.

Ver. 194. *Deciderunt*: P. *Deciderint*.—*taleis*: Π. *talibus*.—*meatus*: Πii codices, et Δ. *novatus*; Vind. Ω. *mestus*; V. ed. Π. *mæstus*; Σ. *in estus*; quæ mira sunt colluvies corruptelarum.

Ver. 195. *geritur*: Lambinus, contra libros veteres universos, nullo prorsus usu, suum *genitur* rursus ingerit. Nos, aliter atque editoribus aliis factum est, virum

doctissimum nimis patienter imitantibus, maculam elutam prorsus voluimus.

Ibid. *novando*: passive; *dum novatur*.

BENTLEIUS.

Ver. 196. *si jam*: O. Ω. *jam nunc*; Δ. *jam ego*: V. ed. B. M. Δ. Π. Σ. *abest si*.—Hunc autem versum, et, qui sequuntur, quatuor, jam legimus, aliquantulum diversimode scriptos, ad ii. 177—182. Codicibus utrobique nos obsequimur, et poetæ libertatem subinde sermonis variandi concedendam esse prorsus arbitramur, nec unum locum ex altero contra libros temere corrigi debere.

Ver. 201. *quantum*: P. V. ed. *quam tum*.—*tegit*: Π. *gerit*; et, pro variâ lectione, *regit*.

Ibid. *caeli tegit inpetus ingens*: vide sis i. 987. Sic Ovidius, met. i. 5.

Ante mare, et terras, et, quod *tegit omnia, caelum*: quæ videtur ex Hesiodo derivasse, Theog. 127. sic versibus nitidissimis canente:

Γαῖα δὲ τὴν πρῶτιστον ἐγίνατο, πρὸς ἰσότην,
 Οὐρανὸν ἀσπερόθεν, ἵνα μὴ πᾶσι καλύπτῃ,
 Ὀφ' οὐ μακαρίων δῖος ἰδὸς ἀσφαλὶς αἰοῦ.

Plinius, nat. hist. ii. init.—"*caelum*,—"*cujus circumflexu teguntur omnia.*" Accedat insuper Arnobius, lib. iii. p. 120.—"*universam istam molem mundi, cuius omnes amplexibus ambimur, tegimur, ac sustinemur.*"—Hesiodum vero correximus, ad scholiastem Pindari, Nem. vi. 1. ubi versus leguntur.

195 Qualibus hæc rerum geritur nunc summa novando.

Quod, si jam rerum ignorem primordia quæ sint,
Hoc tamen ex ipsis cœli rationibus ausim
Confirmare, aliisque ex rebus reddere multis;
Nequaquam nobis divinitus esse paratam

200 Naturam rerum; tantâ stat prædita culpâ.

Principio, quantum cœli tegit inpetus ingens,
Inde avidam partem montes, sylvæque ferarum,
Possedere; tenent rupes, vastæque paludes,

Ibid. *cœli inpetus ingens*. Illustravimus non paucis exquisitissimam locutionem ad iv. 418. Neque aliter Cicero, qui Lambinum non latuit, nat. deor. ii. 38. in loco vere frugifero, nobilique: "Quum autem *inpetum cœli* cum admirabili celeritate moveri vertique videamus, constantissime conficientem vicissitudines anniversarias cum summâ salute et conservatione rerum omnium; dubitamus, quin ea non solum ratione fiant, sed etiam excellenti divinâque ratione?" Quæ sic integra lector scitus cum voluptate perleget.

Ver. 202. *avidam*: "quasi scilicet, suâ portione parum contenti, omnia *rapere* vellent, et haurire:" i. e. facili sensû flexione, et per schema impendio venustum, nec ingenio elegantissimo non dignum, "*magnam partem*:" conferas inferius, ver. 471. et quæ notavimus super hac phrasi, ad ii. 1065. Illos profecto nascentes lumine parum placido Musæ viderunt Gratiæque, qui vel vocabulum aliter interpretari velint, vel *aliam*, aut *habitant*, de quorundam sententiâ repone. — Porro, II. codex *sylvas*, loco *sylvæ*.

Ibid. *montes, sylvæque ferarum*. Indole pastorali locum, longe longeque venustissimum, non nullis oculis Virgilius adspexit, in ecl. v. 28.

———— *montesque feri, sylvæque* —

et mox ibidem, x. 52.

———— in *sylvis*, inter spelæa *ferarum*. —

Ver. 203. Parvâ verborum ratione habitâ, structuram hujusce versûs, numerosque, vates idem Mincianus fidelissime quidem repræsentavit, ad geo. ii. 144.

Inplevere; *tenent oleæ, armenta que lacta*.

Unde, ut id obiter animadvertam, codicis Medicæi lectio damnatur, *oleæque*.

Ibid. *vastæque paludes*. Idem, Æn. xii. 745.

Atque hinc *vasta palus*, hinc ardua mœnia cingunt.

Intelligo autem, inanes, *vacuæ, ἀρρηγυραί, infructuosæ* denique, *paludes*. Sic ille rursus, ad Æn. ii. 780. ut alibi:

Longa tibi exsilia, et *vastum maris* æquor arandum:

Homerum æmulatus, Il. A. 316.

———— *κατα θιν' ἄλοζ ἀτρυγέτοιο*.

Quod autem dictio *vastus* in secundo sensu *magnus*, sive *ingens*, possit, id equidem ad primitivorum hominum consuetudinem referendum existimem; se sub incunabulis mundi per terrarum orbis dispergentium, atque solitariis, uti par erat, regionibus et undequaque *vacuis* incurrentium.

Ver. 204. *distinet*: P. V. ed. *destinat*; II. *destinet*: sed prisci codices Pii vulgatam dictionem exhibent.

Ibid. *mare, quod terrarum distinet oras*: i. e. *oceanus dissociabilis*; ut Horatius, od. i. 3. 22. BENTLEIUS.

Et mare, quod late terrarum distinet oras.

205 Inde duas porro prope parteis fervidus ardor,

Adsiduusque geli casus, mortalibus aufert.

Quod super est arvi, tamen id natura suâ vi

Ad quem locum tamen animadversiones viri maximi præstiterit consuluisse; et, de potestate vocis *distinet*, Heinsium, ad Ovid. epist. viii. 69. (ubi eadem invenitur lectionis dissimilitudo, atque in Lucretio) nostri non immemorem, et otium nobis valde gaudentibus facientem.

Ver. 205. Huic errozi subscripsit etiam Felignus vates, met. i. 49.

Quarum quæ medio, non est habitabilis æstu;
Nix tegit alta duas.

Eulgari solet, *media est*; sed Gronoviani codicis nobis aridetur lectio, ob injucundam vocis *est* repetitionem. Neque in vulgarem opinionem non se contulit Horatius, od. i. 22. 22.

Pone sub curru nimium propinqua
Solis, in terrâ domibus negatâ.

Ad quem locum Cunninghamius, ille criticus illaudabilis, cum temerario suo contextûs inquinamento buccis omnibus exsufflandus est, atque despuendus.

Ibid. *duas parteis ardor aufert*. Colorem Lucretiani sermonis Plinius æmulator est, nat. hist. ii. 68. "Ita terræ tres *partes abstulit cælum*: oceani *rapina* in incerto est." Et vocabulo Pliniano *rapina* multum illustratur nostra, in ver. 202. expositio dictionis *avidam*.

Ver. 206. *geli*. Hujusce formæ, *gelus*, vel *gelum*, *geli*, meminit Nonius Marcellus, iii. 104. viii. 26. 7. exempla ex Afranio, Accio, Catone, Lucretio, et Varrone, proferens; nec non Priscianus, lib. v. p. 658. Adjice Catonem illum, de re rust. sect. 40. fin. "Postea stramentis circum-
"dato, adligatoque, ne *gelus* noceat." Vetus glossarium: "*Gelus*, *παγετός*;" et rursus: "*Παγετός*, *gelus*."

Ibid. *Adsiduus geli casus*. Videtur pro *nivis* posuisse in hoc versu *eo geli*

noster: quasi nimirum per zonam glacialelem *nives* indesinenter caderent. Huic rei periodus jucundissimi locutuleii venusta lucem fœnerabit; Herodotum dico, in Melpom. 31. Περὶ δὲ τῶν ὕψιων, τῶν Σκυθῶν λόγους ἀναπλῖναι ἡμῶν τὸν ἦρα, καὶ τῶντιν ἴστικα καὶ εἰα τε ἰσῆαι ὑπὲρ ἰδίων τοῦ πρῶτον τῆς πατρῴας, ὅτι διεξίηται, ἐπιθεὶ ἔχου παρ' αὐτῶν τὴν γυμνασὴν τὰ κατωτέρω ἐπιθεὶ τῆς χερσὶς αἰὲν ὑφίσταται, ἐλασσονὶ δὲ τῷ θέρμῳ, ἢ τῷ χιμῶντος, ὡς παρ' καὶ ἡμῶν· ἤδη οὐ, ἕς τις ἀρχαίων χιωνῶν ἀδρῆν πεπρωσῶν εἶδῃ, αἰεὶ τοῦ λόγῳ ἰσῆαι γὰρ ἢ χιωνῶν πεπρωσῶν καὶ διὰ τῶν χιμῶντων τούτων, ἰσῆαι τούτων, ἀνεκῆστα καὶ πρὸς Βορρῆν ἰσῆαι τῆς πατρῴας τῶντι. Ταῦτα οὐ γὰρ, ὑπαζήσαντας, τὴν χιωνῶν τῆς Σκυθῶν τε καὶ τῆς περὶ τοὺς δάκτυλῳ λέγουσιν. Postremæ porro clausulæ hic est ordo, constructioque, Latine redditæ; quod moneo, quum latuerint Wesselingium: "Opinor igitur Scythas, et populos los circum, usos similitudine, hoc nomine mine pennarum nivem donare."

Ver. 207. *suâ vi*: V. ed. *suavi*; coalitis dictionibus.

Ver. 208. *Sentibus obducatur*: Δ. *Gentibus abducatur*; quæ varietas lectionis est longe longeque venustissima: et in scripturâ *Gentibus* exhibendâ conspirant O. et Σ. sed elegantem aberrationem Mantuanus arguit, geo. ii. 411.

Bis segetem densis obducunt sentibus herbæ.

—*ni*: V. ed. *iri*; de quâ confusione elementorum *ir* et *n*, Drakenborchius admonuit, ad Liv. vii. 26. 1. qui videndus: Σ. *vi*; Π. *nisi*; quod placuisset, si Mantuanus idem ille non iterum obstaret, qui sic sua, in geo. i. 198. ad versus Lucretianos omnia studiose coloravit:

Vidi, lecta diu, et multo spectata labore,
Degenerare tamen; ni vis humana quot annis
Maxima quæque manu legeret—

Sentibus obducat, ni vis humana resistat,

Vitai caussâ, valido consueta bidenti

210 Ingemere, et terram pressis proscindere aratris:

Si non, fecundas vortentes vomere glebas;

Ver. 209. *Vitai caussâ*: i. e. *victus*; ut Græci βίος passim. D. Lucas, evang. xxi. 4.—*αυτη δι, εκ του υπερισηματος αυτης, παντα τον BION, ον υχιν, εκαλι*: quem locum tetigimus ad Silv. Crit. sect. xci.

Ver. 210. *pressis*: Π. *possis*.—Versus deest M.

Ibid. *Ingemere et pressis aratris*. Ex magnifico sane versu gemellos non minus magnificos summa Virgilii solertia confecit, et pausâ simili intercudit, ad geo. l. 45.

*Depresso incipiat jam tum mihi taurus aratro
Ingemere; et, sulco adtritrus, splendescere vomer.*

His autem clare ostenditur, quantum frigeat Heinsiana divinatio ad Calpurn. ecl. iv. 121.

Jamque palam *presso* magis, ac magis, imtat
aratro:

ibi *presso* scilicet substituens.

Ibid. *terram pressis proscindere aratris*. Hinc profecerunt Avieni versus, in Arat. 616. cum quibuslibet vel primariorum poetarum elegantia, me hortatore, certaturi; nec sine multâ voluptate lautis lectoribus tractandi:

Nec minus, arenti cum crine attollitur *Æstas*,
Et cum, cana comas, redit anno Bruma rigenti,
Tempora designant: nam, si se gurgite tollunt
Vergiliæ, curvas in flava novalla falces
Exercere dies; si condunt æquore flammæ,
Tellurem *presso* proscindere tempus aratro.

Sic rescribimus in primo versu, pro frigido, atque haud dubie vitioso, *æstus* librorum. Voces *æstas* et *æstus* subinde mutatas esse librariis, Burmannus observavit, ad Anthol. Lat. v. 60. 2. unde didici quoque, meam Avieni emendationem Ulitio præreptam esse ad Grat. cyneg. 59. qui totam restituti versûs laudem, si qua est ea gratia,

_____ habet secum, servetque sepulcro.

Non aliter porro locutus est Columella, x. 318. atque ii. 4. 9. quem admovebo; nec tamen ut phraseos pervagatissimæ exemplum præbeam, sed ut lectio, quam Lucretio meo redonaverim, ad l. 176. pulchre confirmetur: "*Colles pinguis solum* li, peractâ satione trimestri, mense "*Martio*, si vero tepor cæli, siccitasque "*regionis, suadebit*, Februario statim, "*proscindendi sunt*." Addam Silium Italicum, xvi. 552. Cari dubio præcul haud oblitum:

_____ duxere juvencos,
Impressis docles terram proscindere aratris.

Et constituam rectius versus Hilarii perelegantes, in Genes. ver. 103.

Cum juga nulla forent, et vomer nullus aratri;
Mugiret nullus *proscissis* taurus in arvis.

Vulgo, "*nec vomer*;" punctis etiam male dispositis. Nec non Priscianum, perieg. 180. leviter castigabo:

Saltibus hos duris asper, sylvisque, vagantes
Victus alit, sævâ quassatus cæde ferarum;
Scilicet ignaros *terram proscindere aratris*—.

Libri, *terras*.—Cæterum, librarii scriptores passim vice *proscindere* ponunt *per-scindere*, quod in hoc usu minime ferendum; quum *proscindere* sit porro *scindere*, vel *aphoropuv* de quâ re nos egimus ad Silv. Crit. iv. pp. 58. 59. Hinc ita sincerissime scribitur elegantissimum carmen in Anthol. Lat. Burm. iii. 179. 8.

Dædalus adstruitur terras mutasse volatu,
Et medium pennis *prosecuisse* diem.

Male quidam, *persecuisse*; pessimæ Heinsius, *prosecuisse*. Nempe, Dædalus aëra *enatavit*: confer quæ diximus superius, ad iii. 590. Virg. *Æn.* v. 158. Claudian. epithal. Pall. et Celer. ver. penultimo. Idem tamen Heinsius, ad perelegantes versus Sili, Pun. viii. 603.

Terraique solum subigentes, cimus ad ortus;
 Sponte suâ nequeant liquidas existere in auras.
 Et tamen, interdum magno quæsita labore,
 215 Quom jam per terras frudent atque omnia florent;
 Aut nimiis torret fervoribus ætherius sol,
 Aut subitei perimunt imbres, gelidæque pruinae,

Quique gravi remo, limosis segniter undis
 Lenta, paludosa *proscindunt* stagna Ravennæ:

recte repudiavit vulgatum *perscindunt*. Sic autem locus iste interpungi debet; quem punctis destitutum Drakenborchius exhibuit, atque in novissimis Ernesti Rupertique exemplaribus male administratum video. Interea, subtilis poëta, et perdoctus, nec invenustus tamen, Sidonius Apollinaris emaculabitur, carm. v. 585.

Qui pacem das, redde animus: lassata juvencl
 Cervix deposito melius *prosulcat* aratro
 Telluris glebam solidæ—

Libri, *post sulcat*; sed idem mox, vii. 151.

————— fecundus ab urbe
 Pollet ager, primo qui vix *proscissus* aratro
 Semina tarda sicc—

Neque ambigem, quin vocabulum Latio deperditum, sed in speciosissimis, restituendum sit Claudiano, in Rufin. i. 136.

Longævum mentita senem, rugisque severas
Prosulcata genas, et ficto languida passu—

Codices, *persulcata* et *præsulcata*; sed nostra dictio propria est in hac translatione, et omnino vel invitis membranarum admittenda: conferas Virg. Æn. vii. 417. Pro "maria *persulcantes* Tritonum ca-
 "tervas," in Apul. met. iv. sub fin. libri, docti ex scriptis multo cum iudicio *persulcantes* restituere.—Sed enim tempus est, ut opus institutum persequamur.

Ver. 211. *glebas*: Σ. *terras*; pro diversa lectione.—Et hi versus jam venerunt, ad i. 212. At an hujusemodi carmen post ver. 210. exciderit?

Herbarum genera, ac nitidarum semina frugum.

Ver. 212. *cinus*: V. ed. *stimus*; per-

mutato *c* cum *t*: nam voluit *scimus*, uti scribitur in Vind. B. M. O. II. errore recitationis.—ad. II. ab.

Ver. 213. *existere*: II. *persistere*; et prisca Pii exemplaria, *exurgere*; quod est vulgarius, et ex glossemate.

Ibid. *liquidus auras*. Virgilius, geo. i. 404.

Adparet *liquido* sublimis in *ætre* Nisus.

Claudianus, in Prob. et Olyb. cons. 272.

————— *liquidi* clementior *aura* Favonii:

ut etiam *liquidus auras*, in Rufin. i. 55. et alii porro sæpiuscule: i. e. puras, tennes: unde non erat Prudentius culpandus, de *animâ*, ut *aurâ* quadam tenuissimâ, cont. Symm. ii. 187.

Nec mihi difficile est *liquidam* circumdare flammis
Naturam, quamvis *perflabilis* illa feratur
 More *noti*—

Ver. 214. Hinc adumbrata sunt etiam Virgiliana, ad geo. i. 118. et seqq. uti Lambinus quoque prior observavit.—Mox, ver. 216. Δ. *nimum*, pro *nimiis*: et ver. 217. L. *subita*.

Ver. 216. *torret fervoribus*. Martialis hinc videtur corrigendus certissime, ad iv. 56. 5.

Torrída sed *fervent* Nemeæi pectora monstri.

Editi, *Horrida*: vide nos ad iii. 930.

Ibid. *ætherius sol*: i. e. *meridianus*, ut qui *arces ætherias* jam conscenderit: compares Virg. geo. iv. 426. et ibidem, iii. 154. *Te nimiis fervoribus* Lucretii, quod explicant adjunctæ voces *sol ætherius*, necesse habuit Mantuanus specialiter nominare *mediis fervoribus*. *Nimiram, ætherius sol*, vel altissimus, et *ætrius*

Flabraque ventorum violento turbine vexant.

Præterea, genus horrifera Natura ferarum,

220 Humanæ genti infestum, terrâque marique,

Quir alit, atque auget? quir anni tempora morbos

Adportant? quâ re Mors inmatura vagatur?

Tum porro puer, ut sævis projectus ab undis

sol, vel matutinus, invicem opponuntur: redeas ad notata in iii. 1057. et manum dabis. Consulas etiam ver. 268. hoc libro.

Ver. 217. *subitei imbres*: i. e. subeuntes, præter spem obvenientes; adeas dicta nobis in ii. 363. Suetonius, iii. 14. "Ara, sponte subitis, conlucere ignibus:" i. e. sponte ascendentibus. Ita loci constructionem capias.

Ibid. *gelidæque pruinae, Flabraque ventorum*. Virgilius, geo. ii. 263.

————— id venti curant, gelidæque pruinae:

atque mox ibidem ille, ad ver. 293.

Ergo, non hyemes illam, non flabra, neque imbres, convellunt—

Ver. 218. *Flabra ventorum vexant*. Seneca, nat. quæst. iii. 28. "Sunt, qui existiment, immodicis imbribus vexari ter—ras posse, non obrui." Et haud dubius dixerim huc oculos Arnobium convertisse, lib. vi. p. 191. "Hyemalia sentiunt (dii) frigora, aut solibus torrentur æstivis? Pluvialibus nimbis perfluuntur; ventorum eos aut turbines vexant?"—Porro, vexant valet, evellunt, lacerant; quum sit efficacissimæ vis vocabulum: vide sis ad vi. 429.

Ibid. *ventorum turbine*. Hinc facilem admittit explicationem figurata Flori phrasia, crux et ludibrium doctorum, ad iii. 5. 8. "Italiam jam, ipsamque urbem Romam, regius terror afflabat." Nimirum, modo dixerat,—"subitus turbo Pontici belli—erupit."

Ver. 219. *genus horrifera ferarum*: phrasia est Lucretianissima scilicet, vice *genus horrifera ferarum*: de quâ nos ad i. 473. et alibi Plautus, Epid. i. 1. 16.

Caprigenum hominum non placet mihi, neque pantherinum, genus.

Porro, *genus horrifera ferarum* opponitur "miti ferarum generi," ad incorruptissimam lectionem, vindicatam nobis, in i. 14. seu *feris pecudibus*. Varro, de re rust. ii. 1. 5. "Etiam nunc in locis multis genera pecudum ferarum sunt alii—" quot—." Sic idem, ibid. 2. 2. et 3. 3.

Ver. 221. *Quir*: ita clare II. et statim, *Qur*.

Ibid. *anni tempora*: i. e. tempestates quæspiam, ut autumnii puta: vide ii. 31. 32.

Ver. 222. *Adportant morbos*. Non multo aliter, et in consimili materie, Flaccus, epist. i. 7. 9.

Adducit febres.

Ibid. *Mors inmatura*. Maro, Æn. xi. 166.

————— Quod, si inmatura manebat Mors gnatum—

Ver. 223. *Tum*: Σ. Cum.—porro ut: II. vero et.

Ibid. *sævis projectus ab undis Navita*. Pulchre politissimus Ovidius, ex Pont. ii. 3. 27.

Ut fera nimbo tenuerunt æquora vento,
In mediis lacerâ puppe relinquo aquis:
Cumque alii nolint etiam me nosse videri,
Vix duo projecto, tresve, tulistis opem.

In primo versu libri fluctuant inter voces *tumuerunt, tenuerunt, timuerunt, sonuerunt*, et quam restituimus poetæ, longe venustissimam incorruptissimamque; uti scite Burmannus etiam judicavit: adeas animadversiones meas in Virg. Æn. xii. 366. Præterea, Apuleius, met. i. p. 50. nqstrum presse subsecutus est: "At ego,

Navita, nudus, humi jacet, infans, indigus omni
 225 Vitali auxilio; quom primum in luminis oras
 Nixibus ex alvo matris Natura profudit:

“ ut eram, etiam nunc *humi projectus*,
 “ inanimus, *nudus*, et frigidus, et lotio
 “ perlutus, *quasi recens utero matris* edi-
 “ tus, imo vero semimortuus—” Non-
 nulli legunt, *perlitus*: et forsitan indoli
 sermonis congruenter. Favet appositissi-
 mus locus Tertulliani, de carn. Christ. 4.
 “ Horres utique et *infantem*, cum suis
 “ impedimentis *profusum* utique, et *obli-*
 “ *tum*.”

Ibid. Aliud habes argumentum: “ Si
 “ dii mundum fecissent, melior foret ho-
 “ minum, quam aliorum animalium, con-
 “ ditio: at longe deterior; et, si rem ip-
 “ sam attendas, brutis parens videtur Na-
 “ tura, hominibus noverca.” Creechius.

Ibid. *puer infans*: i. e. ut Horatii ves-
 bis utar, od. iv. 6. 18. *nescius fari puer*.

Ver. 224. *Navita*: Vind. *Nam ita*;
 V. ed. autem, *Nauta*.

Ibid. *nudus humi jacet*. Serenus Sa-
 monicus, de med. 1038. locum Lucretii
 respexit, et singula pene verba mutuatus
 est:

Nudum hominem primum mundi natura pro-
fundit:

Insuper extruciat, niveis quum dentibus armat.

Sic prior versiculus omnino rescribendus
 est, qui solet hoc modo exhiberi:

Nudum hominem primum mater natura profudit:

quarum hæc lectio constructionis indoli
 repugnat; illa, ut videtur, scriptis exem-
 plaribus. Statius, silv. i. 2. 109.

————— *tellure cadentem*
 Excepi, fovique sinu:

ut ibidem ille, v. 5. 69. et in Theb. l. 60.
 Homeri, quem Lambinus adscripsit, pro-
 fecto memor, ad Il. T. 110.

Η μὲν τὸν πρῶτον ἀπὸ τῆς ἀλάτου,
 “Οὐκ ἔτι καὶ ἡμῶν ἐπὶ ΠΕΣΗ μᾶτα ποσει γυναικός
 “Τὸν ἀνδρῶν, οἱ εἰς τὴν αἰματος καὶ γυναικός.

Ubi bene scholia vulgaria, ac Villoisoni.
 Homerum autem Oppianus expressit, cy-
 neg. iii. 201. Addas Anthol. Lat. Burm.
 ii. 186. 20.

Consule Pompeio, vitalibus editus auris,
 Et Crasso, tetigit terram.

Ubi notes velim insolentissimam locutio-
 nem, *editus auris*, vel expositus; quam
 Virgilius tuetur tamen, ad geo. ii. 188.

————— quique editus austro—.

Porro, hac demum comparatione usus
 est, nec inscite quidem, Orosius, ii. 11.
 “ Mardonium, deletis copiis ipsius, *velut*
 “ *e naufragio nudum*, cum paucis fugere
 “ compulerunt.”

Ibid. *nudus jacet*. Haud aliter de Pa-
 linuro, *sævis ab undis projecto*, Mincianus
 vates, Æn. v. fin.

Nudus in ignota, Palinure, *jacetis* arena.

Ibid. *infans*: i. e. qui fari nequeat:
 adi annotata superius, ad iv. 1157.

Ver. 225. *Vitali*. Varietas unius et
 alterius editionis, *Vitali* nempe, scribitur
 in margine Δ. codicis; et immerito sane
 Bentleii approbationem nacta est.

Ver. 226. *alvo*: Il. *albo*.—*profudit*: P.
 V. ed. M. *profundit*; sed rationes struc-
 turæ recepto vocabulo suffragantur.

Ibid. *Nixibus profudit*. Maro, geo.
 iv. 199.

————— aut fetus *nixibus* edunt.

Idem alibi, Æn. viii. 139.

Vobis Mercurius pater est; quem candida Maia
 Cyllenæ gelido conceptum vertice *fudit*.

Manilium præterea adducam, ut explicem
 vindicemque, ad ii. 875.

————— merito Typhonis habentur
 Horrendæ sedes, quem Tellus *sæva profudit*
 Cum bellum cælo peperit; nec matre minores
 Exstiterunt partus: sed fulmine rursus in altum
 Compulsi; montesque super rediere cadentes.

Vagituque locum lugubri conplet, ut æquum est,
 Quoi tantum in vitâ restet transire malorum.
 At variæ crescunt pecudes, armenta, feræque:

In secundo versu, Bentleius reposuit *Horrendi*; quod aut verum est, aut non: nihimet haud prorsus necessarium videtur. In tertio, vir egregius rescripsit *ois*, pro *nec*: valde infelicitur, et elegantias auctoris sui parum capiens. Tu mecum interpreteris, lector: "Nec minores quam pro tali matre;" vel quales a tali matre expectavisses, ipsam magnitudine referentes. Quibus nihil exquisitius novi, venustiusque. Denique, vir sagacissimus, in quarto versu, scribendum dicit *album*, pro *altum*; quæ longe verissima, ac tanto artifice digna, emendatio.

Ver. 227. *Vagitu lugubri*. Apuleius, met. vi. p. 389. "—sive tu Sami, quæ *querulo partûs vagitu*, et alimoniâ tuâ, *gloriatu*—." Sic rescribendum puto: perpendas varietatem lectionis ad locum. Accedat etiam Plinius, nat. hist. vii. init. "Natura—hominem tantum, *nudum*, et in *nudâ humo*, natali die abijcit ad *gîtus* statim, et ploratum; nullumque tot animalium aliud ad lacrymas, et has protinus vitæ principio:" quem Lambinus advocavit.

Ver. 228. *Quoi: Ω. Qui.—tantum: Π. tamen.*

Ibid. *tantum in vitâ restet transire malorum*. Pulcherrimam profecto per metaphoram, a conditione *viatorum* derivatam, mortales peregrinantes errantesque in vitâ noster *παιδνηκως* et ornate significavit: *αιζυρος* nimirum *βροτος*: *ξενος* tantum, *και παροικης*, *και παρεπιδημος*, *επι της γης*: uti dicimur homunciones, oraculis salutis, epist. ad Heb. xi. 13. 1 Pet. ii. 11. Noster Æschylum forte an tenuerit in animo, ad Choëph. 268.

— *καλιων τοις ΚΙΝΑΥΤΟΝ ΠΕΡΑΝ.*

Cæterum, versuum Lucretianorum enarratio quæpiam, Lambino quoque commemorata, in libro de opif. Dei, cap. 3. fac-

ta, quamvis prolixior, ut scriptor est in purissimis et venustissimis, lectori lauto nec tædium pariet, nec displicebit: "Quæ runtur, hominem nimis imbecillum et fragilem nasci, quam cætera animalia nascuntur; quæ, ut sunt edita ex utero, protinus in pedes suos erigi, et gestire discursibus; statimque aëri tolerando idonea esse, quod in lucem naturalibus indumentis munita processerint: hominem contra, *nudum*, et inermem, *tantum ex naufragio in hujus vitæ miserias projici*, et expelli; qui neque mox vere se loco, ubi *effusus* est, possit, nec alimentum lactis appetere, nec injuriæ am temporis ferre: itaque Naturam, non matrem esse humani generis, sed *novercam*; quæ cum mutis tam liberalliter se gesserit, hominem vero sic *effuderit*, ut inops, et infirmus, et *omni auxilio indigens*, nihil aliud possit, quam fragilitatis suæ conditionem ploratu ac fletibus suis ominari: scilicet

"Cui tantum in vitâ restet transire malorum."

Porro, vice *transire*, L. M. *transire est*; quod si fideliter relatum sit, quid sibi velit neutiquam intelligo. Et mox Π. *Et*, pro *At*.

Ver. 229. *variæ pecudes*. Lego:

At *valide* crescunt pecudes—

BENTLEIUS.

Seu potius forsitan:

At variæ crescunt *volucres*, armenta—:

conferas enim ii. 144. iv. 1191. sed periculosum est subitis quibuslibet cogitationibus obtemperare.

Ver. 230. *Nec crepitacillis*: sic verissime scribunt Pii quidam codices, L. M. A. cum editionibus Juntinâ et Aldinâ posteriore; Vind. *Nec receptaculis*; V. ed. B. *Ne crepitaculis*; O. *Ne crepitacillis*; Π. *Nec reputaculis*; Σ. *Nec re-*

230 Nec crepitacillis opus est, nec quouquam adhibenda est
 Almæ nutricis blanda, atque infracta, loquela;
 Nec varias quæerunt vesteis pro tempore cœli:
 Denique, non armis opus est, non mœnibus altis,
 Quei sua tutentur; quando omnibus omnia large

pitacillis; Ω. *Nec repit ancillis*: quæ dissimilitudines sunt vitia manifestissima quidem, et explicatu facillima, lectionis sinceræ, quam exhibuimus: P. *Nec crepitacula eis*; uti solet evulgari, satis horride, et libris vetustissimis atque incorruptissimis reclamantibus. Ita MSS. exemplaria Tertulliani, quo nemo, si excipias unum Arnobium, locutiones Lucretianas diligentiore studio venatus est, in tractatu adv. Jud. cap. 9.—“ scilicet vagi-
 “ tu ad arma esset convocaturus infans;
 “ et signum belli non tubâ, sed *crepita-*
 “ *cillo*, daturus.”

Cæterum, pro *quouquam*, P. Vind. Σ. Ω. *cuique*; nec perperam, opinor. Arnobius autem plus semel hos Lucretii versus videtur in oculis habuisse. Sic, lib. ii. p. 70.—“ tum ad silentium pavidæ *nutricis*,
 “ motibus (f. *vocibus*), et *crepitaculis* ad-
 “ ducerentur auditis.” Rursus, lib. iv. p. 140. im. “ Ergone, iterum dicam, to-
 “ nans, fulgurans, et fulminans, et nubila
 “ terribilia conducens, suxit fluentia mam-
 “ marum, *vagitum* edidit, repsit, atque,
 “ ut fletum exponeret ineptissime tractum,
 “ *crepitaculis* obticuit auditis, et ad som-
 “ nos inductus est in mollissimis cunis
 “ jacens, et *vocibus* delinitus *infractis*?”
 Denique, lib. vii. p. 237.—“ ut parvuli
 “ pusiones ab ineptis *vagitibus crepitacu-*
 “ *lis* exterreantur auditis?”—Sane minime
 necessum est, ut pedestris scriptor se me-
 tri necessitatibus obstringat; equidem mi-
 rabor tamen, si non invenient, quibus
 MSS. Arnobii exemplaria contigerint,
 nostrum *crepitacillis*, pro vulg. *crepita-*
culis, in uno saltem atque altero locorum,
 modo citatorum: adeo presse Lucretii
 vestigiis insectator ille Gentium nusquam
 non insistit. Festivissime Calpurnius de

Sileno, Bacchum alumnum blanditiis demulcente, ecl. x. 30.

————— motuque quietem
 Adlicit, aut tremulis quassat *crepitacula* palmis.

Unde, ut id obiter notem, scriptura vul-
 garis in primo locorum Arnobii confir-
 matur. Avienus insuper elegantissime
 in Arat. 113. de *Jove*:

Cum puer, agrestes inter Curetas, et inter
 Dictææ longum latuit *crepitacula* rupis.

Martianus Capella, lib. i. p. 5. “ Tunc
 “ *crepitacula*, tinnitusque, queis infanti
 “ somnium duceret, adhibebat quiescenti.”
 Elegantissime J. Pollux, ix. 27.—το προ-
 ταιον,—φ καταβαυκαλωσιν αι τιτθαι, ψυ-
 χαγωγυσαι, τα θυραναστα των παιδιων. Ab
 inarticulato sono βου: confer Celsum in
 Orig. cont. Cels. lib. vi. p. 327. Etym.
 mag. in Βαυκιδis, et nostrum infra, ver.
 1070.

Ver. 231. *Almæ*: Π. *Blandæ*.—*atque*:
 P. V. ed. ac.

Ibid. *Almæ nutricis*: i. e. quæ mam-
 mis *alit*. Tempestive et accurate glossa-
 rium vetustum: “ Θραπτιμα· altrix, *al-*
 “ *ma*.” Plura videas super hoc epitheto,
 ad i. 2.

Ibid. *infracta loquela*: se nimirum
 ad infantilis linguæ mensuram demittens.
 De hoc pervagato satis dicendi genere
 non opus est illis addere, quæ doctissimus
 Heinsius cumulate contulit ad Claudian.
 in Eutrop. i. 262. nisi quod nolim Minu-
 cium Felicem, nec immemoratum etiam
 Preigero, præterire, cap. 2. quum locus
 sit exquisitus, et lectione repetitâ dignus:
 “ Nam negotii, et visendi mei, gratiâ
 “ Romam contenderat.” (i. e. celeriter et
 cum studio multo venerat) “ relicta domo,

235 Tellus ipsa parit, Naturaque dædala rerum.

Principio, quoniam terræ corpus, et humor,
Aurarumque leves animæ, calideique vapores,
E quibus hæc rerum consistere summa videtur,
Omnia nativo ac mortali corpore constant;

“conjuges, liberis, et, quod est in liberis
“amabilius, adhuc annis innocentibus,
“et adhuc dimidiata verba tentantibus,
“loquelam ipso offensantis linguæ frag-
“mine dulciorem.” Ad quem locum
videndi sunt Elmenhorstius, Heraldus,
Davisiusque: committas etiam nostrum
inferius, ver. 1021. hujusque libri, ac Sta-
tium, Theb. iv. 790. Denique, ut diu-
tius immorer, talem loquelam Ammianus
Marcellinus *putredulam* vocavisset; i. e.
in frusta quasi comminutam: cujus hæc
sunt verba in xxii. 16.—“ut immania
“fremetem leonem *putredulis* vocibus
“canis catulus longius circumlatrans.”

Ver. 233. Pro non posteriore, II. aut.

Ibid. *mænibus altis*. Virgilius, Æn. ix.
805.

Ni Turnus cedat Teucrorum *mænibus altis*.

Ver. 234. *Quei sua tulentur*: i. e. “qua-
si sint ii animantes, quibus corpora et
“habitacula sint vestibus armisque de-
“fendenda.” quo nihil elegantius aut
exquisiteius offendi. Boni tamen editores,
parvi facientes unanimem librorum vete-
rum consensum, ex arbitrio scripserunt
Queis. P. sane habet *Quæ*; et Δ. noster
vulgatis suffragatur, cum Aldinâ postero:
sed his recentioribus contra vetusta
exemplaria minime auscultaverim.—Præ-
terea, pro *quando*, II. *quoniam*; quod
apice uno discrepat: *quæ*, *quæ*.—Mox V.
ed. *petit*, pro *parit*: nempe, *parit*, uti
probabile est, in *perit* abierat primum;
vide ad iv. 775. deinde, in *petit*.

Ibid. *omnia Tellus parit*: unde apud
Pindarum, Isth. iv. 69. ea audit *παραπαι-
σος* *Χθονος*.

Ver. 235. In ambiguo est constructio;
nec liquet, an vellet poëta, *dædala Natu-
ra rerum*; an rursus, *Natura dædala re-*

rum; i. e. artificiosa creatrix rerum: adeas
iv. 553. Hæc ratio nobis visa est elegan-
tior.

Ibid. *Tellus parit*: uti scriptor ad He-
bræos elegantissimus, vi. 7. Γη γαρ, ἡ—
σικερα βετανη—: ut *mater* scilicet. Vi-
deas perquam doctum virum De Rhoër,
ad Porph. de abst. i. 30. cum Heinsio et
Burmanno, ad Ovid. met. xv. 92.

Ver. 236. *quoniam*: V. ed. *quom*; O.
quomodo; Δ. *quando*; II. *cum*.

Ver. 237. *Aurarum animæ*: redeas ad
i. 716. Similiter Horatius, od. iv. 12. 2.

Impellunt *animæ* lintea Thraciæ:

magis autem apposite Ausonius, idyll.
viii. 8.

— da vere salubri
Apricas ventorum animas—.

Hinc insuper indubitata emendatione lau-
tissimum mactabo Ciceronis locum in
Arateis, ver. 183.

Nam, quorum stirpes tellus amplexa prehendit,
Hæc augens, *animæ* vitali *famine* mulcet.

Vulgo, *anima*. Nempe *flamen animæ*, ut
noster *animæ aurarum*. Inferius ibidem
Cicero:

— quam *flatu* permulcet *spiritus* austri.

Hæc insuper usus occasione, A. Gellium
emendabo et explicabo, in i. 2. quum ne-
mo intellexerit: “Rem vero ethicam, na-
“turamque humani ingenii, officiaque
“eorum et confinia aut contraria, mor-
“borum vitiorumque fraudes, *animarum*,
“que labes, ac pestilentias, asseverabat
“nulli esse magis ea omnia explorata,
“comperta, meditataque, quam sibi:” i.
e. omnem ethicam, metaphysicam, poli-
ticam, et *physiologicam*, callere præ se fe-
rebat. Certissima est hæc emendatio.

240 Debet eâdem omnis mundi natura putari.

Quippe et enim, quorum parteis et membra videmus,

Corpore nativo, in mortalibus esse figuris,

Hæc eadem ferme mortalia cernimus esse,

Et nativa simul: quapropter maxuma mundi

245 Quom videam membra, ac parteis, consumpta, regigni;

Scire licet, cœli quoque item terræque fuisse

Principiale aliquod tempus, clademque futuram.

Vulgo, *animorum*. Noster Carus *vizio* utitur de malis *corporeis*, ad iii. 733. (vide Gellium, iv. 2.) ut Virgilius *culpam*, geo. iii. 468. nee non alii utrobique. Si vero pergas diffidere, adeas nostrum ad vi. 1096. 1097. qui tibi tandem demet omnem dubitationem.

Porro, has rerum materies Lucius Ampelius sic enarravit, cap. i. "Elementa mundi quatuor: *ignis*, ex quo est cœlum; *aqua*, ex quâ mare oceanum; *aër*, ex quo venti, tempestates: *terra*, quam propter formam ejus orbem terrarum appellamus."

Ver. 240. *eâdem*: i. e. "Omnis natura mundi debet eâdem *viâ* putari *nativa et mortalis*:" quibus nihil luculentius, aut quod orationem Lucretianam penitus respiciat; redeas ad ii. 853. et vide Pacuvii fragmentum mox ad ver. 321. Sic autem scriptum est in universis exemplaribus, excepto M. quod ad hunc modum variat:

Debet omnis idem mundi—.

Jam vero mireris sudaciam et inscitiam editorum, versum ex suâ officinâ sic recusum referentium:

Debet *tota eadem* mundi natura putari.

Non aliter exhibet sane, si collatori fides, Vindobonensis codex: sed illa fides isti collatori minime adhibenda est hoc tempore.

Ver. 242. Versum hunc ita scriptum exhibent communes editiones:

Corpore nativo et mortalibus esse figuris:

quum vero illud et arbitrarium sit, atque vetustis exemplaribus ignotum, nos aggressi sumus aliâ viâ rem; nec violentiam minimam quidem membranâ fecimus, si rationem scripturæ antiquioris habeamus: nam P. *nativo immortalibus*; nobis reverâ nihil dissentiens: Vind. V. ed. B. Δ. II. Σ. Ω. *nativum mortalibus*; i. e. *nativo in*; unde *nativom* factum est, et porro *nativov*, *nativo*; in prorsus obliterato: L. *nativom mortalibus*; M. *nativum motalibus*; O. *nativo mortalibus*.

Ver. 243. *eadem*: abest V. ed.—*ferme*: Δ. *forma*; non omnino malâ varietate: quam tamen librario adscripserim, potestatem vocabuli *ferme* in hoc loco minus concoquere valenti. *Ferme* vero, quod exprimit formulam Græcorum *εχιδος*, vim habet ab *universalis* propositione quadam *generalem* tantummodo distinguendi: et arbitrer poetam sic caute loqui, ac restricte, quia sunt corpora, quæ nasci videmus et in lucem protrahi, quorum interitus nos lateat; et alia vicissim interire novimus, quorum exortûs non sinus conscii.

Ver. 244. *nativa*: V. ed. *natura*; literis *ur* et *iv* permutatis. De pari et omnino gemellâ permutatione, nimirum *ur* et *iv*, vide Drakenborchium, ad Liv. viii. 20. 7.

Ver. 245. *ac*: II. *et*.—*regigni*: II. Σ. *regini*.

Ver. 246. *Lego, item*. Sic noster in vi. 756.

In Syriâ quoque fertur *item* locus esse—.

BENTLEIUS.

Illud in hiis rebus ne conripuisse rearis,
 Memmi! quod terram, atque ignem, mortalia sumpsi
 250 Esse; neque humorem dabitavi, aurasque, perire;
 Atque eadem gigni, rursusque augescere, dixi:
 Principio, pars terrai non nulla, perusta
 Solibus adsiduis, multâ pulsata pedum vi,
 Polveris exhalat nebulam, nubesque volanteis,
 255 Quas validei toto dispargunt aëre ventei:

Omnia nempe exemplaria dant *idem*: sed emendatio viri magni, ut acutissima est, ita vera etiam videtur; ideoque in contextum admittendam esse censuimus. Porro, de harum dictionum confusione, redetas annotata in iv. 164. 856.

Ibid. *cali terraeque*: utpote quibus corpora sunt, ex *membris* variis constantia; unde Virgilius de divina mente, *cælum*, terras, ac maria, permeante, *Æn.* vi. 727. ita cecinit:

———— magno se corpore miscet.

Hilarius, in *genesis*, ver. 23.

Omnia cum tegeter nigrum chaos, atraque moles
 Desuper argeret informis corpora mundi——

Sic castigandam puto vulgatam scripturam, *atlaque*. Has porro voces subinde librariis commutatas esse jam vidimus, ad iv. 183. ubi consulendi sumus.—Mox *II. Principale*.

Ver. 248. *conripuisse*: sic omnia omne genus exemplaria scriptum exhibent; nam, ut impudentissimi mortalium fuerint editores, qui commentitias suas lectiones, *ne me arripuisse*, Lucretio obtruserint; ita non ambigem, quin negligentissimus collator fuerit, qui illas *et* Vind. per suum silentium adscripserit. *Corripere* vero potest *raptim tollere*, vel *violenter et celeriter occupare*; de sensu menti poetæ summe consentaneo. Quin etiam in voce pervagatissimâ, et sensu non ambigendo, quid opus est appositis exemplis?—Cæterum; *II. nec*, vice *ne*; arreptâ nique primâ sequentis dictionis literâ.

Ver. 251. Ordo est verborum: “At-

que dixi rursus eadem gigni, augescere.” *Rursus, av*, vicissim, scilicet.

Ver. 252. *non nulla*: *O. II. non ulla*.

Ibid. *perusta Solibus adsiduis*. Consimiliter Pelignus vates, *epist.* v. 112.

Et minus est in te, quam summâ pondus aristæ,
 Quæ levis, *adsiduis solibus* usta, riget.

Se dat comitem Venusinus, *epod.* ii. 41.

Sabina qualis, aut, *perusta solibus*,
 Pernicis uxor Appull.

Ver. 253. *pulsata pedum vi*. Maro, *Æn.* vii. 722.

———— *pulvæque pedum* tremit excita tellus.

Ver. 254. *Polveris*: ita clare P. V. ed. scriptum exhibent *αρχαϊκῶς* quibus et hic, et alibi, decrevimus auscultare.

Ibid. *Polveris exhalat nebulam, nubesque volanteis*. Idem Maro, *Æn.* ix. 33.

———— glomerari *pulvere* nubem:

qui tamen elegantiam Lucretii non æquiparat. Alibi, *geo.* ii. 217. liberius abutitur hoc versiculo magistri Mantuanus:

Quæ tenuem exhalat nebulam, fumisque volucris.

Neque Statius intractatum voluit, *Theb.* iv. 728.

———— *pulvere* tellus
 Exhalat calidam nubem——

Et huic loco appositus est Varro, de *ling.* Lat. iv. 5. “Ideo Lucilius: Terra abiit
 “in nimbos, imbreisque. Pacuvius: Terra exhalat auram——”

Ver. 255. *dispargunt*: ita clare *II. Σ.* vulgo, ad seriorem orthographiam, *dispargunt*.

Pars etiam glebarum ad diluuiem revocatur
Imbribus, et ripas radentia flumina rodunt.
Præterea, pro parte sua, quodquomque alid auget,
Redditur: et, quoniam dubio procul esse videtur

Ver. 257. *ripas radentia flumina rodunt.*
Hæc dictionum cognatarum consociatio
multum placuit poetæ nostro. Nonnus,
Dionys. xvii. sub initio committatur:

————— ἰερὰν γυῖαν,
Νηματα αφρισσι δίνουσι αἰμα κελυδοῦ,
Ευδία, ἔχαστασιν ὕδατος λυκαυνοῦσι ἄλαφ,
Ἀργυροῦ ΔΑΠΕΔΑΙΟ ΠΕΡΙΚΤΩΝ ΚΕΝΕΘΝΑ.

Hinc vere prius correxeram ex ingenio,
quam noverim codicem consentire, Luca-
ννα, de *Nilo* loquentem, Phara. x. 293.

Æthiopumque teris alieno gurgite campos:

i. e. rodia, sulcas, secas; ut ille, ibid. ver.
313. et mox noster, ver. 273. *Vulgatum*
feris, de fluvio planitiem peragrante, lo-
cum tueri nequit. Sed enim Ovidius sus-
visime, ut semper, fast. i. 241.

Ipsæ solum colit, cujus placidissima lævum
Radit arenæ Tybridis unda lateris.

Seneca, nat. quæst. iv. 2. "Nilus, tanto
"cæteris major, adeo nihil exedit, nec
"abradit, ut contra adjiciat vires—"
Confers Horat. od. i. 31. 8. Senec. Hip-
pol. 16. Sic rem Virgilii majestas extulit,
ad Æn. viii. 63.

————— ego sum, pleno quem flumine cernis
Stringentem ripas, et pingua culta secantem,
Cæruleus Tybris—.

Pariter Pausanias, i. 36. ut Horatius, l.
c. *mordet*:—ΠΕΡΙΦΑΓΕΝΤΟΣ λοφῶ δὲ
χυμῶν. Silius locutionem jucundissime
variavit, versibus post nullos ob elegan-
tiam laudandis, Pun. xiii. 4.

Castra locat, nullâ *lædens* ubi gramina ripâ
Turia deducit tenuem sine nomine rivum,
Et tacite Tusci inglorius affluit undæ.

Quibus incontinentes manus infeliciter in-
jectat Heinsius, dum *radens* vult reponere;
cujus tamen nota cum Drakenbor-
chio, phrasim, quam tractamus, illustrans

exemplis, digna est, quæ perlegatur. Li-
ceat poetis saltem venustates suas varie-
tate sermonis commendare.

Ver. 258. *alid*: sic incorruptissimi ac
veterrimi codices, L. M. et procul dubio
vere: cæteri, *alid*; quo nihil invenustus
fingi poterat in hoc loco: sed exquisitior
forma pronominiis et hic et in i. 264. diver-
sitate peperit. Π. Ω. *alid et*: B. *au-
getque*.

Ver. 259. *Redditur*: sic omnes ad unum
libri; i. e. *restituitur*: ut, exempli gratiâ,
solum, quod fluvius, inde auctus, abra-
serat, limo deposito telluri redonatur.
Quid planius? quid verius? quid venus-
tius? Quibusnam igitur conviciis proscin-
dendi sunt insulsi atque temerarii edito-
res, qui de suo nobis obtruserint recoc-
tam cramben *Roditur*; et, nec pudore nec
religione moti, nitidissimum poetam com-
mentis fedissimis cerebelli proprii flagiti-
ose conspurcaverint?—et *quoniam*: V. ed.
ut quom: Π. et cum.

Ver. 260. *Omniparens*, vel *omnifera*;
uti *terram* vocitat Ovidius, ad met. ii.
275. Apuleius, met. vi. p. 400. de formicis
loquens:—"terre *omniparentis* agiles
"alumnæ."

Ibid. *rerum commune sepulcrum*. Lam-
binus opportune contulit Catullum, lxxviii.
88.

Troja nefas, *commune sepulcrum* Europæ Asiæque.
Et videri potest noster Æschyleos versus
in memoriâ habuisse, ad Choëph. 125.

Και Γαίης αὐτῆς, ἢ τὰ αὐτῆς τιετιται'
Θρηψασθ' ἔ, αὐδὶς τανδὶ κυμα λαμβανῆ.

Ver. 261. *libatur*: Π. *labatur*; editores
quidam volunt, *limatur*; male, contra li-
bros. De his autem dictionibus latius in
superioribus inquisitum est, ad iii. 11.
quo lector amandandus est.—Cæterum,
pro *recrescit*, Gassendus maluit *senescit*:

260 Omniparens eadem rerum commune sepulcrum,
Ergo terra tibi libatur, et aucta recrescit.

Quod super est, humore novo mare, flumina, funteis,
Semper abundare, et latices manare perenneis,

quo quid portentosius, et scopo scriptoris alienius? Terra nimirum celeri lapsu fluvii delibatur; colluvie fluvii ejusdem exundantis vicissim crescit. Nihil manifestius.

Ibid. *tibi* venustatis causâ positum; uti monuit Lambinus, et nos alibi docuimus: vide notas ad Eurip. Herc. fur. 627. de quâ dicendi consuetudine nos mitit Havercampus ad J. G. Vossium, de construct. cap. 59. vide mox, ver. 295. Nec minus frequentat hanc elegantem redundantiam Virgilius. Sic geo. i. 45.

Depresso inciplot jam tum mihi taurus aratro
Ingemere—:

ut Homerus prior, Il. E. 249.

— *μῆτις* MOI *αἴτω*
Θυμὸν δὲ πρῆμαχον—.

Ibid. *libatur*: i. e. deraditur. Varro prorsus in simili potestate vocis exemplum dedit, de re rust. ii. 2. 16.—“palos affigunt, et ad eos alligant (agnos) libro, aut quâ aliâ re lævi, distantes; ne, toto die cursantes inter se, teneri *delibent* aliquid membrorum.” Quem locum in tempestive importunus Ursinus sollicitavit. Glossæ veteres: “*Delibavit*, *μῆτις*.” Vide locum Anthol. Lat. Burm. iii. 293. 15. jam adhibitum nobis in annotatione ad i. 231. Denique, appositus aderit Ovidius, epist. iv. 27. hinc probe intelligendus:

Tu nova servatæ capies libamina famæ—:

i. e. tuum erit mææ pudicitie detrimentum.

Ibid. *aucta recrescit*: i. e. “terra in hac parte additamentum nanciscitur æquale jacturæ, quam passa est in alterâ; atque adeo ad magnitudinem pristinam revertitur.”

Ver. 263. *perenneis*: Ω. liber, *perennis*.

Ibid. *manare*: i. e. destillare, effundere; exquisitius, ad activam virtutem verbi. Sic Horatius, epist. i. 19. 45.

— fidis enim *manare* poetica mella
Te solum, tibi pulcher.

Dè hac autem re perlegendæ sunt Heinsii annotationes doctissimæ, ad Ovid. met. vi. 312.

Ibid. *latices manare perenneis*. Locus hic me Minucii Felicis admonet, quem transcurrens emendatiorem dabo, in sect. 17. nobis nequaquam inopportunum: “Adspice *oceanum*; refluit reciprociq; aestibus: vide *fontes*; manant *venis perenneis*: *fluvios* intueri; eunt semper *exercitiis* lapsibus.” Ita corrigendum dicimus politissimum scriptorem: libri, *exercitiis*. Nempe, Virgilium respexit, ad geo. iii. 529.

Focula sunt fontes liquidi, atque *exercitiis* cursu
Flumina—:

i. e. “longorum lapsuum agitationibus, per lapillos et arenas atterentes atque exercentes, percolata.” Sic plene capias exquisitissimi vocabuli potestatem, quod nemo est interpretatus accurate, quantum sciam. Vide quæ notaverim ad Æschyli Eumen. 238.

Ver. 264. *opus est verbis*; i. e. *εὖ* *declarare* subaudito; quod ab sequentibus petendum.

Ibid. *decursus aquarum*; per alveos nimirum fluviales in sinum maris descendentium. Virgilius, Æn. xii. 523.

Aut, ubi *decursus* rapido de montibus altis
Dant sonitum spumosi amnes, et in æquora currunt,
Quisque suum populatus iter: non segnus ambo—.

Quem locum valde suspicor neminem in hunc usque diem probe percepisse. In-

Nihil opus est verbis, magnus decursus aquarum
 265 Undique declarat: sed primum, quidquid aquarū
 Tollitur; in summāque fit, ut nihil humor abundet;
 Partim, quod validei, verrentes æquora, ventei

talligis, opinor, illud æquora de mari, in quod flumina conduntur. Cave dissimules negitesque; nam satis liquet te non aliter solere capere: sed enim, bone! mihi credas, multum falleris; nam vult poëta maximus per æquora sine dubio planitiem, vel æquam superficiem, sub illis montibus jacentem. Verissima est, et nemini in controversiam temere vocanda, hæc interpretatio: committas Æn. ii. 305. 306. parallelos versus. At enim tibi præstabilimus Homeream dictionem, quam volebat exprimeret Mantuanus, ex Il. Δ. 453.

Ὅς δ' ὅτι χιμαρῆς ποταμοῖ, κατ' ἄρσφι βροντῆς,
 ἘΣ ΜΙΣΓΑΓΚΕΙΑΝ συμβαλλόντων ὄβριμοι ὕδαρ—
 Μισγαγκίαν το ἄρσφι, ἢ ὁ μισγόντων οἱ ποταμοῖ.

Scholias Villoisoni. Lege, το ΑΓΚΟΣ.

Ver. 265. *declarat*: V. ed. *dedarat*; elementis *cl*, uti solet fieri, coalitis.

Ibid. *quidquid*: i. e. quiddam, aliquid, quædam portio: quemadmodum mox etiam plus semel, verr. 285. 305. 1387.

Ver. 266. *summāque*: V. ed. Σ. *summā que*.—ut deest Δ. Σ.—*nihil*: P. O. *nil*.

Ibid. *in summā*: i. e. tandem, denique, post eventus omnes: ut alibi Lucretius.

Ver. 267. *validei verrentes æquora ventei*: redi, ut his committas, ad i. 278—281. et in locum annotata. Festus Avienus, in elegante versiculo Arateorum ver. 877.

Eurus erit; *verret* salsi *vada gurgitis Euræ*.

Prudentius addatur, apoth. ver. 661.

Ninguidus agnoscit Boreas, atque imbrifer Euræ,
 Nimborum dominum, tempestatumque potentem;

Excitantque hyemem *verruunt* ridente sereno.

At enim quidnam, lector! audimus, nos et tu? quidnam videmus? *Hyemem sereno?* Aprum scilicet in fluctibus vescen-

tem. Nihil putidius, aut naturæ magis contrarium. Reponas ocyus, elegantissimā pariter atque indubitata correctione:

Excitantque hyemem *vertunt* ridente sereno:

i. e. mutant. Sentis jam, opinor, celipotentis dominationem, ad scriptoris mentem scilicet rite commendatam; quæ compescere valet sævientem tempestatem, atque in serenam cœli speciem jussu repentino commutare. Jam vero de confusione verborum *verro* ac *verto* in libris egerunt multi; et in primis Drakenborchius, ad Sil. It. xiv. 262.

Ver. 268. *Deminuunt*: sic Δ. *solus*; cæteri, *Diminuunt*: mendosissime, et præter poëtæ scopum: notam meam inspicias ad i. 614. Centies in his vocabulis indocti scribæ atque editores insciti peccaverunt, quæ non ludificata sunt tamen peritiores. Glossæ veteres: “*Deminuit*, ελαττω:” bene. “*Diminuo*, απομωω, εωτρενω:” male. Corrige, *Deminuo*; ut est in Græcis emendate: “*Απομωω*, *deminuo*, extenuo.” Eadem rursus: “*Εωτρενω*, *detero*, *protero*, “*diminuo*.” Itidem vitiose; reponendum jubemus, *deminuo*.—Porro, V. ed. O. *æthereus*; ut variari solet.

Ibid. *radiis retezens*: i. e. vi caloris in particulas tenuissimas, e quibus constant, resolvens; et tunc absorbens.

Ibid. *ætherius sol*: i. e. acerrimus et flagrantissimus, utpote ad *æthera medium* evectus.

Ver. 269. *diditur*: Vind. V. ed. B. L. II. Σ. *dividitur*.

Ibid. *per terras diditur omneis*: ita ut mare sit omnium fontium ac fluviorum origo genitalis. Optimo et verissime; secutus etiam poëtarum principem, ad Il. Φ. 195.

Ὅδε βαθυρρητος μεγα εβριος Ωλιασιος

Deminuunt, radiisque retexens ætherius sol;
Partim, quod subter per terras diditur omneis:

270 Percolatur enim virus, retroque remanat

Materies humoris, et ad caput amnibus omnis

Εξ ἡ πᾶντων ποταμοῖ, καὶ πᾶσα θάλασσα,
καὶ πᾶσα ἕρπη, καὶ θριαντα μακρὰ, νῆσσοι.

At legit, ΕΞ ἡ ΔΗ, Theophilus ad Autolyicum. Hinc pendent cognomina Neptuni, quæ Phurnuto, de nat. deor. cap. 22. recensentur: *Αγινται δὲ παρα τῶν καὶ Κυμφαγίτης* (i. e. *lympharum antistes*), καὶ *Κρηναχός* (*fontium possessor*), *διὰ τὰς πρῆμιντας αἰτίας*. *Νυμφαὶ γὰρ ἰσὶν αἱ τῶν ποταμῶν* (forte, ΠΟΤΑΜΙΩΝ· etsi nihil variant Anecdota Græca Villosioni) *ἰδατων ἐν γῆ*.— Hinc autem progressus, ad indubitam panegyrici, ab auctore incerto, Maxim. et Constant. emendationem, ni fallor, perventurus sum, sect. vii. 6. “ Ut enim ille, qui omnes aquas cælo et terris præbet, Oceanus semper tamen in fontibus suis totus est; ita tu potes imperium, Maximiane! donare, non potes non habere.” Quæ sunt vere magnifica. Scribitur in editis, *motibus*; quod facile fluxit ex *fōtibus*: redeas ad i. 291. 1084. Consimilis locus est, et pulcher, et appositus, in Pacati paneg. Theod. Ang. xvii. 5. “ Nam, quum intra ipsum volvantur omnia, et, ut ille, qui cuncta ambit, oceanus, quas suggerit aquas terris, recipit e terris, ita, quidquid in cives marcat a principe, redundat in principem; et rei et famæ bene consulit munificus imperator.” Qui *redundet* legere voluerint, constructionem verborum haud probe perspexit habuerunt; quam, utpote exquisitiorem, non pigebit fusius declarare: “ Nam imperator, quum omnia volvantur intra ipsum, bene consulit et rei et famæ: et ita *id* redundat in principem, quidquid manat a principe, ut Oceanus—.”

Ver. 270. *Percolatur*: Ω. *Percolitur*.— *virus*: V. ed. Π. *virtus*; nescias, an ex glossâ: nam *virus* est *virtus naturalis* Nonio, ii. 913.—O. Δ. *intus*; uti solent ele-

menta *r* et *t* permutari: vide Drakenborchium, ad Liv. v. 55. 3. et alias.—*retroque*: V. ed. *utroque*.

Ibid. *Percolatur virus*: redeas ad ii. 475—477. Huc multum facit egregius locus Senecæ, et coram poni debet, nat. quæst. iii. 5. nec ibidem non dignus est, qui consulatur, L. Fromondii commentarius: “ Quidam judicant, terram, quidquid aquarum emisit, rursus accipere: et ob hoc maria non crescere, quia, quod influxit, non in suum vertunt, sed protinus reddunt. Occulto enim itinere subit terras, et palam venit, secreto revertitur, *colaturque in transitu, mare*: quod, per multiplices amfractus terrarum verberatum, *amāritudinem ponit*, et pravitatem saporis in tantâ soli varietate exuit, et in sinceram aquam transit.” Jam vero secundæ periodi initium videtur hiante structurâ, et verbis esse conturbatis. Sic forte scribenda est, atque in ordinem revocanda: “ Occulto enim itinere subit terras, et palam, *venis secretis*, revertitur, colaturque in transitu, mare.” Cæterum, transcurrentes, controverso Minucii Felicis loco, sect. 34. medicinam facimus: “ Fontium dulces aquas maria nutrire, in vim ignis *abitorum*, Stoicis constans opinio est.” Vulgo, *abiturum*. Alii aliter aggressi sunt: facillimum est tentamen nostrum; et syllabæ, quam restitavimus, jactura in proclivi stetit. Accedat etiam, unde hæc hausta sint, Aristoteles, in meteor. ii. 2. ad quem Lambinus prior provocavit: *Τοιούτων δ' ὕδην ἄλλο φαίνεται σωμα κείμενον ἀθροῦ, — πλὴν τοῦ τῆς θαλάττης μεγέθους· τοῦ γὰρ τῶν ποταμῶν, ὡς ἀθροῦ, ὡς σπασίμων, ἀλλ' ὡς γιγνομένων αἰ φαίνεται καθ' ἡμέραν*. *Ἐκ ταύτης δὲ τῆς ἀπορίας, καὶ ἀρχῆ τῶν ὕδατων ἰδοῦν ἵνα, καὶ τε πάντες ὕδατος, ἢ θαλάττω· δι' ἡ ὅ αἰ τῶν ποταμῶν,*

Convenit: inde super terras fluit agmine dulci,
Quâ via secta semel liquido pede detulit undas.

ε μουσας ες τασσας, αλλα και εν τασσας, φασι
τινις μιν ΔΙΗΘΟΤΜΕΝΟΝ γαρ γινωσθαι
το ελμυροσ ποταμοσ. Adscribam quoque
pulchram periodum Vitruvii, in viii. 1.
unde et oratio et argumentum Cari lu-
cem derivabunt: "Intervalla quoque
"montium maxime recipiunt imbres; et,
"propter sylvarum crebritatem, nives ibi
"ab umbris arborum et montium diutius
"conservantur: deinde, liquatae per ter-
"rae venas percolantur, et ita perveniunt
"ad infimas montium radices; ex quibus
"profluentes fontium erumpunt fluctus."

Ver. 271. *caput omnibus*. Maro, geo.
iv. 319.

Tristis ad extremi sacrum caput adstittit amnis.

Ver. 272. *fluit*: Π. *fluvit*; ut alibi co-
dex iste.

Ibid. *fluit agmine*: Virgilius, Æn. ii.
782.

leni fluit agmine Tybris:

post Ennium, apud Macrob. Sat. vi. 4.
Lambinus. Adde Valerium Flactum, iv.
721.

flumineo sic agmine fregit amari
Vim salis, hinc Boreæ cedens glaciantibus auris
Pontus, et exorta facilis concrescere brumâ.

Ubi plura Burmannus, phrasim, quam
ventilamus, illustrantia. Sic autem versus
recte scripti leguntur in edit. Venet. anni
1501. Et verba *vim salis* accurate inter-
pretantur *virus* Lucretianum. Avienus,
orb. desc. 572. de *Eurotâ*:

Amycleas celeri secat agmine terras:

ut alibi sæpius jucundus ille scriptor.
Adeas Sil. Ital. xii. 619. et ibidem Dra-
kenborchium; cum Auson. Mosell. 245.
Jam nunc eluam maculâ nitidissimam
alioquin Ammiani Marcellini descrip-
tionem, xv. 11. "A Pœninis Alpibus
"effusioe copiâ fontium Rhodanus flu-
"ens, et proclivi impetu ad planiora"
(i. e. *æquora* Virgilii, in notis sub ver.

264.) "degreiciens, proprio *agmine* ripas
"occultat, et paludi sese ingurgitat, no-
"mine Lemanno; eamque intermeans,
"nusquam aquis miscetur externis, sed
"altrinsecus summitates undæ præterla-
"bens segnioris, *eluctans* exitus, viam
"sibi impetu veloci molitur." Vulgo in
"editis, "*quæritans* exitus," quod glossam
"marginalem sapit: sed codex regius, *erup-*
"*tans*; unde nos verissimam et venustissi-
"mam lectionem expiscati sumus. Eun-
"dem historicum distinguam rectius ad
"xxiv. 2. "Hinc pars fluminis scinditur,
"largis aquarum *agminibus* ducens ad
"tractus Babylonios interiores, usui agris
"futura et civitatibus circumjectis." In
"editis virgula ponitur post *agminibus*. Et
"Apuleium, met. iv. p. 247. emendabo:
"De summo vertice fons *affluens* bullis
"ingentibus scaturibat; perque prona de-
"lapsus, evomebat undas argenteas: jam-
"que, rivulis pluribus dispersus, ac valles
"illas *agminibus* stagnantibus irrigans,
"in modum sopiti maris, vel ignavi flu-
"minis, cuncta cohibebat." Ubi multa
"de hoc nominis *agmen* significatu doctis-
"simi animadversores attulere. Vulgo au-
"tem legitur, *affluens*; laborante, nisi fal-
"sus sim iudicii, constructione. Nec Ma-
"nilium non expurgabo, ad v. 580.

gravidus jam surgere pontus
Cœperat, et longo fugiebant *agmine* fluctus
Impellentis onus monstri: caput eminent, undas
Scandentis, pelagusque vomit: *circumsonat* æquor
Dentibus, inque ipso *rapidum* mare navigat ore.

Libri, *circumsonat*; atqui *sonat undique*
statim sequitur: et *rapidum* vulgo; sed
verum videtur *rapidum*: i. e. motis fauci-
bus efferatum; ut passim *insanum mare*,
et ad solitam harum dictionum commu-
tationem: nam *rapidum* et *rapidus* con-
fundi solent sæpissime. Restituatur in-
super deploratus versiculus Columellæ,
x. 284.

et, arguto fugientes *agmine*, fontes
Nec rigidos potare juvat, nec sole tepentes.

Aëra nunc igitur dicam, quid corpore toto
275 Innumerabiliter privas mutatur in horas:

Vulgata lectio est *gramine*; neque suis interpretibus hæc futilitates caruerunt. Denique, vocem non illepede transtulit ad *sentum* Gellius, xvi. 11.—“ atque ita profectis ventum Austrum magno spiritus *agmine* venisse obviam—.”

Ibid. *agmine dulci*; ob *salem* relictum scilicet: annotata redeas ad ii. 471. Plinius, nat. hist. xxxi. 37. “ nam in terrâ *marina aqua*, argillâ *percolata*, *dulcescit*.” Verum enim vero, dum hanc hilarem atque elegantem materiam concelebramus, quid impedit, quo minus veribus venustis Juvenci manum medicam admoveamus? qui leguntur in hist. evang. iii. 463.

Talia dicta dedit, Galliæque rura reliquit;
Judæamque petit, quâ pinguis rura silenter
Agmine Jordanis viridis *perrexit* ameno:

levi pede scilicet, tacitoque, præter ambulat. Libri, quos habeo, *prorumpit*, et *prorupit*; fluvio silenti ac placido parum congruent. Sincerissima est nostra emendatio. Avienus, orb. desc. 540.

— *prorepentis* quæ sunt vada cæcula Nerei.

Cognata vox *serpo* passim in hoc usu legitur. Quoties autem *per* et *pro* conturbentur, nemo nescit; et librarios aliquoties permiscuisse *repo* et *rumpo*, docuit nos Drakenborchius, ad Sil. It. xiii. 332. ne quæram latius. Phrasim interea *prorepentem Nereum*, vel serpens mare, non minus aptum *pedibus* utique, quam sunt Fluvii, Mæonides illustrabit, uti ex æquo illustrabitur, ad Il. A. 538.

ΑΠΥΡΟΠΕΖΑ ΘΕΤΙΣ, Συρρατης ἄλιου γιγνεται

quod nihil aliud est, mihi crede, quam *liquidus pes* proximo versu Lucretii. *Liquidus* etiam *pontus*, *æquor liquidum*, et similia, scriptoribus frequentantur. Interpretatio epitheti, quam et paraphrastæ commenti sunt, et scholiastæ, licet Ovidius adstipuletur, in epist. xx. 60. magnæ nugæ sunt, nec sapientissimo patre poë-

tarum digna. Veseor sane, ne sim nimius; nec a me tamen impetrare possum, ut non rectius ordinatos et sincerius scriptos linquam Tertulliani versus, uti prohibentur, quodam, de jud. dom. 237. amoenitatem Paradisi describentes:

Fons illic placidis leni fuit *agmine* campis:
Quatuor inde rigant partitas flumina terras.
Frigus non variat hiberni sideris auram:
Ver, puto, semper *alio*, *vestitos* floribus, *hortos*;
Et reficit, *fatam* meliori flamine, terram.

In libris, *agit*, *vestitus*, *hortus*, *fatam*; et quartus versus tertium præcedit. Cyprrianus etiam, in eodem argumento versatus, emaculetur, genea. 55.

Ædibus in mediis puro fuit *agmine* flumen;
Quod rigat insignes liquidis de fluctibus *hortos*,
Quadrifidosque *secat* undante ex fonte meatus.

Vulgo, *ortus*; nullo sensu.

Ver. 273. *secta*: Δ. *septa*.—*detulit*: P. V. ed. autem, *retulit*.

Ibid. Ita leviter et mobiliter fuit hic versus, ut Lucretius fluvium, per alveum autem currentem ac labentem, nostris oculis subjicere videatur. Lege, si vacas, quæ notavimus ad illum locum Horatii, epod. xvi. 48.

Levis crepante *lympha* desilit *pede*.

Lambinus.

Ibid. *via secta*. Virgilius, Æn. vii. 717.

Quosque *secans*, infaustum, interluit *Allia*, nomen.

Mamertinus, in geneth. Maxim. xvi. 4.—“ quâ *fervidus* caput Danubius e—“ volvit, quâque horridus *secat* Albis “ *Germaniam*—.” Sic reponendum: vulgo, *fervidum*; sed vel magna flumina vix in *fontibus*, licet in cursu processu, *fervent*. Valerius Flaccus, iv. 601. his aptus superveniet:

Proxima *Thermodon* his jam *secat* arva—.

Ibid. *liquido pede*: i. e. purus humor, sine sordibus, nec alienas undas trahens; ut Q. Curtius locutus est, ad iii. 1. 3. ubi

Semper enim, quodquomque fluit de rebus, id omne
Aëris in magnum fertur mare; qui nisi contra

consulas Snakenburgum. Culicis con-
fector, ver. 17. Lucretium vestigiis pressis
sequitur:

Castallæque, sonans liquido pede, labitur unda.

Lauti lectores jucunde visent delicatissi-
mos versus Nemesiani, ecl. ii. 21, sic in-
teggerrime ad librorum fidem scriptos:

Quæ colitis sylvas, Dryades! quæque antra,
Napææ!

Et, quæ marmoreo pede, Naïdes! uda secantes
Litora, purpureos alitis per gramina flores;
Dicite, quo prato Donacen, quæ forte sub um-
brâ,

Inventiam, roseis stringentem lilla palmis?

Quæ profecto carminis bucolici vel sim-
plicissimam mollitudinem respiciunt. Pul-
chre Silius etiam, Pun. vi. 140.

Turbidus arentes lento pede sulcat arenas
Bagrada—.

Hinc autem fluvii, ut qui *dii* sint *αἰθρο-
παιεσφοί* utique, dicuntur nonnullis *αμ-
βυλάρε*. Sic Plinius, nat. hist. v. 10:
“*Nilus*,—immenso longitudinis spatio
“*ambulans*—:” quæ poeticam videntur
audaciam spirare. Hinc etiam passim
currunt in omnibus scriptoribus, adeo ut
futile sit congerere exempla: adducam ta-
men Catonem in *Diris*, ver. 67. ut expli-
cem, et emendem:

Flectite, *currentes lymphæ!* vaga flumina retrò;
Flectite, et adversis rursus diffundite campis.

Sic legendum; vel *Nymphæ*: vulgo
lymphas; cujus non expedienda est con-
structio. *Adversis* autem, qui recto cur-
sui *adversantur*; quum per *prona* fluvii
decurrant: qui sensus facillimus est, atque
integerrimus. Non indigemus igitur *τυ-
συσυς*, quod nobismet etiam in mentem
venerat, virorum doctorum, multis con-
jecturis, sed vanis illis quidem et ineffica-
cibus, locum divexantium. Nempe, pre-
catur poëta, ut id amnes faciant, quod
Virgilius sic aliter, phrasim Lucretianam
mutuatus, declaravit, ad *Æn.* ix. 125.

————— cunctatur et amnis,
Rauca sonans, *revocatque pedem* Tiberinus *ab alto*:

i. e. ab omni suarum undarum longitu-
dine; *αποθρον* ex oceano usque ad fontium
incunabula. Ita loci sensus capiendus
est. Nimirum, in hoc sermonis graciosis-
simo specimine, ut in aliis hoc genus
omnibus, Græci Venerum repertores La-
tinis præluxerunt. Sic Callimachus, in
elegantissimo sane versu, quem Tætzes ad
Lycoph. 409. nobis conservavit:

‘*Αἰ δὲ βοηκρανοῖο παρ’ ἀγκυλοῖν* IXNΟΣ Ἀραβῶν.

Bentleius, *βοηκρανοῖο*: sed non erat necesse
tam late discedere a vestigiis librorum,
βοηκρανοῖο. Testi sit Theocritus, xx. 41.

————— *οχι δὲ καὶ τυ,*
Ὡ Κρονίδα, δια πικίδα BOHNOMON ἄρισ ἐπλωγ-
χθῆς;

Ver. 274. *quid*: i. e. in quantum, *καθ’
ἴσον*, qualiter. Sic autem legunt, ni fal-
lor, omnes editi membranæque, quamvis
de M. libro taceat Havercampus: neque
opus erat licentiâ doctorum, de suo *quis*
suppeditantium; nimis liberaliter hoc tem-
pore: et alias tamén commenta sua neu-
tiquam Lucretio invidentium, prout no-
bis, dolentibus et stomachantibus, millies
contigit usu pernoscere.

Ver. 275. *privas*: Σ. *primas*.—*in horas*.
V. ed. *moras*: i. e. *in oras*; (uti legitur
in P. Vind. O. Ω. consociatis vocibus)
quæ solennes sunt librariis permutationes.
Hanc autem versûs clausulam Flaccus
mutuatus est, in art. poët. 160.

————— gestit paribus colludere, et iram
Colligit, ac ponit, temere; et *mutatur in horas*.

Ver. 277. *Aëris in mare*: ut *αποθροῖο*
illæ veri maris, fontes scilicet, in genitale
gremium referuntur; sic aëris etiam par-
ticulæ in proprium corpus recidunt. Hanc
autem translationem, si in *fluido* quidem
aëre dici debeat translatio, prior Ennius
usurpavit, apud Nonium, iii. 92.

Corpora retribuât rebus, retreatque fluentis,
Omnia jam resoluta forent, et in aëra vorsa.

Crassa polvis oritur; omnem pervolat cali fre-
tum.

Hessellius edidit *pervolat*; sine causâ
trochaïci temerans castitatem. Shake-
spearus nostras dixit etiam "The sea of
"air.": Couleius, ingeniosissimus vivo-
rum, lepidissime:

Where bird with *painted oars* did ne'er
Row through the trackless ocean of the air.

Hos æmulari Graius haud erubuit:

Sailing with supreme dominion
Through the *azure deep* of air.

Revertaris ad annotata nobis super hac re
in ii. 151. iv. 178. Lucani versus interea
suavissimus, labefactatus librariis, in soli-
do rursus collocabitur, Phars. v. 554.

Aut siccum quod mergus amat; quodque ansa
volare

Ardea sublimis, *pennâ comissa* volanti:

vel *comissa*; nam codices *pennas confisa*,
vel *confisa*. Nostra est efficacior scriptura,
et sudaculo conatui congruentior. Hora-
tius, od. iv. 2. 3.

— ceratis ope Dædaleâ
Nittitur *pennis*—.

Lucretii locum Vitruvius etiam attingit,
in viii. 2. "Aër autem, cum ruit,—*undas*
"crescentes facit ventorum." Addam
Oppianum, cyneg. iii. 497. de *struthiocamelo*:

HEPOΣ ἰσχυροτέρῳ ΕΠΗΛΑΘΟΥΣΙ *πτερυγῶν*.

Sed dedit, opinor, poeta ENIΠΛΑΘΟΥΣΙ.

Ver. 278. *fluentes*: i. e. deficientes,
pereuntes. Virgilius, Æn. ii. 169.

Ex illo *fluere*, ac retro sublaba referri,
Spes Danaûm—.

Ver. 279. *Omnia resoluta*. Consimili
prorsus ratione locutus est ille Mantuanus,
geo. iv. 225.

Sciñcet huc reddi deinde, ac *resoluta* referri,
Omnia—.

Ver. 280. *Haud*: V. ed. Σ. *Haut*; Π.
Aut: ut passim peccatum. Et V. ed. in
ver. 278. *recreat*.

Ver. 281. *Recidere*: L. M. O. *Recci-
dere*; nimis scrupulose, neque postulante
Lucretianâ loquendi normâ.—*quoniam*:
V. ed. Π. *quom.*—*constat*: Ω. *constant*.

Ver. 282. *atherius sol*: V. ed. Π. *athe-
ris sol*.

Ibid. liquidi fons luminis: unde nimi-
rum scaturigines fluidæ lucis affatim eman-
nant, et per mundum diffunduntur. In
hac autem venustate sermonis orandâ ac
declarendâ, nonnullis fortasse videbimur
copiosi satis fuisse in notis ad ii. 147. et
alibi: nec possumus tamen, lectoribus
vere lepidis minime utcunque displicitori,
temperare nobis, quin suscitemus Miltoni
locum, tali poetâ dignum; i. e. inenarra-
biliter sublimem; in Par. amiss. iii. 7. de
luce verba facientis:

Or hear'st thou rather, *Pure ethereal stream*;
Whose *fountain* who shall tell!—

Neque non advocabitur Achilles Tatius,
iv. 2. de *hippopotamo* loquens: Μικτηρῆσι
μυγα κίχηνος, καὶ πτεῖων ῥΤΩΔΗ κακτων,
ὡς ἀπο ΠΗΓΗΣ ΠΥΡΟΣ. *Undantem fu-
num*, ut Virg. Æn. ii. 609. Vulgo scri-
bitur *πυρῶν κακτων* sed ineptissime, se-
quente *πυρος*.

Ibid. fons luminis; ut Æschylus, Prom.
vinct. 109. *πυρος πηγῶν* et *ibid.* ver. 807.
ἄλιον πηγῶν.

Ibid. atherius sol. A vigore maximo,
ut æquum est, commendatur; cum sit
flagrantissimus utique, et *æstus medius* ac-
cendit: vide dicta nuper ad ver. 268.

Ver. 283. *recenti*: sic P. O. Ω. in M.
ex emendatione scribæ, in Aldinâ, et in P.
Candidi, qui Juntinam editionem procu-
ravit, quibusdam exemplaribus: Vind. V.
ed. B. L. M. Δ. Σ. *regenti*; Π. *rigenti*;
unde non infeliciter rescripseris ad hunc
modum:

Inrigat adsidue cœlum candore *vigenti*:

- 280 Haud igitur cessat gigni de rebus, et in res
 Recidere, adsidue; quoniam fluere omnia constat.
 Largus item liquidi fons luminis, ætherius sol,
 Inrigat adsidue cœlum candore recenti,
 Subpeditatque novo confestim lumine lumen.
- 285 Nam, primum quidquid fulgoris disperit ei,
 Quoquomque accidit: id licet hinc cognoscere possis;
 Quod, simul ac primum nubes subcedere soli
 Cœpere, et radios inter quasi rumpere lucis;

conferas i. 924. iii. 284. Possis etiam *re-
 gente* interpretari forsitan haud absurde
per dominante; de quâ dictione, redeas
 ad ii. 957. sed posita lectio longe simpli-
 cior est, ac, nobis saltem iudicibus, unde-
 quaque præstantior, et sensui commodior.

Ibid. *Inrigat candore*. Orationis tenor,
 qualis ab initio processerit, summâ cum
 proprietate atque elegantia conservatur:
 videas supra, iv. 203. Cæterum, ad hu-
 jusque locutionis venustatem, sæpius illus-
 tratam nobis, loquitur Achilles Tatius,
 sub operis initio: *Και ὁ ἥλιος πρῶτα τοῦ λι-
 μωνος ΚΑΤΑΣΠΟΡΑΔΗΝ ΔΙΕΡΡΕΙ*. Ita
 legendum; non, ut in editis, *κατὰ σπαρα-
 δην*. Audacior est profecto Pindarus, sed
 omni laude cumulandus tamen; quum
 talis temeritas cautæ mediocritati plebeio-
 rum scriptorum longe sit anteponenda.
 Quem velim, locus exstat in Ol. vi. 92.

————— *ἰὼν ξανθοῖσι καὶ κραιπνοῖσιν
 ΑΚΤΙΣΙ ΒΕΒΡΕΜΕΝΟΣ ἄβρον
 Σωμα*—

Friget Heynii expositio. Scholiastem al-
 terum audiamus; cujus verba sunt hoc
 modo constituenda: nec sane prorsus li-
 quet, an non etiam id, quod Heynius,
 voluerit: *Ακτισὶ ἰὼν ἠγῶν, λαμπροῦσι-
 διαυγῆσι ξανθοῖσι, καὶ κατὰ πολὺ κραιπνοῖ-
 σιν τοῦ, ἔσο διαυγῶν ἰὼν ξανθῶν, καὶ κατὰ
 πολὺ κραιπρῶν, βιβρωγῆσι, τὰτ' ἰσὶ διδρῶ-
 σισμῶσι, τρυφίρῳ σωμα*. Prior scholiastes
 prudenter se tandem corrigit: *Ακτῖνας λι-
 γῆτι, τὰς ἀποπύπτους ἀπὸ τῶν ἀκτῶν ἄβρον,*

ἢ ΛΑΜΠΗΔΟΝΑΣ τῶν ἀκτῶν. Non magis
 sublimiter, quam apposite, Claudianus,
 laud. Stil. ii. 467. de sole:

Sic fatus, crocens rorantes ignibus, hortos
 Ingreditur—

Digni sunt hominum elegantium miseri-
 cordiâ, qui locum nobilissimum divina-
 tionibus jejunis tentavere. Jam vero
 nobismetipsis impensissime gratulamur,
 quod elegantias suas Maroni resuscitare
 valeamus, et ab insulorum interpretum,
 atque in primis Heynii, manibus infaustis,
 per opem Lucretii strenuissimam, vindic-
 care; cujus versiculum quasi studiose *κα-
 ραφραζῆς*, dum tempus designat matutinum,
 Mantuanus, ad geo. i. 288.

Multa adeo gelidâ melius se nocte dedere,
 Aut quum sole novo terras irrorat Eous.

“*Inrorat*, ILLUSTRAT:” Servius. Et
 vides Carum meum singulis verbis non
 perfunctorie adumbratum: eum igitur
 pro enarratore prudentissimo amplectamur.
 Certe, *roris simplicis* intellectus
 non est omnino loci scopo alienus: sed,
 si sic, jam monitus, accipias; nec Lucre-
 tiani, nec Virgiliani, manes tibi sint, præ-
 cor, boni! Maximos poëtas imitari volens,
 in deteriore partem abiit lascivia Clau-
 diani; et odiosissimum Eoum *μικρῆ δροσῶν*
 terras irrigantem flicenter exhibet, atque
 etiam mortalium miserorum oculis, nefas!
 immeientem; de rapt. Pros. ii. 121.

Dum meus humectat floventes Lucifer agros,
 Roranti prævectus equo—

Ex templo inferior pars horum disperit omnia,

290 Terræque inumbratur, quâ nimbei quomque ferantur;

Ut noscas splendore novo res semper egere,

Et primum jactum fulgoris quemque perire:

Nec ratione aliâ res posse in sole videri,

Perpetuo ni subpeditet lucis caput ipsum.

295 Quin etiam nocturna tibi, terrestria quæ sunt,

Lumina, pendentes lychnei, claræque coruscis

Fulguribus, pingues multâ fuligine, tedæ,

Ver. 284. Vide sis ad iv. 190. consimilia.

Ver. 285. *quidquid* abest V. ed.—*ei*: sic omnes vetusti, tam editi, quam MSS. Recentiores excuderunt *eii*, contra morem poetæ, sic geminantes literam.

Ibid. *Nam primum*—: i. e. id fulgoris, quodcunque primum emittitur, et ubicunque accidat, soli disperit, ac disperditur.

Ver. 286. *nubes*: V. ed. *nulos*: et Δ. *nubes primum*.

Ibid. *subcedere*: i. e. subter venire, in primario sensu vocabuli. Sic Virgilius, *Æn.* iv. 10.

Quis novus hic nostris successit sedibus hospes? ut ille alibi sæpiuscule. Nonius Marcellus, iv. 443. crasse et confuse omnia; ut nimium solet grex grammaticorum. Minus accuratæ sunt etiam glossæ veteres; quas mora esset coram sistere.

Ver. 287. *Cæpere*: V. ed. *Corpore*.—*et*: Π. *ac*.

Ver. 290. *quomque*, vel *cunque*: V. ed. *cuique*. Mox novo desideratur in Π.

Ver. 292. *Et*: V. ed. O. Δ. Π. Σ. Ω. *U*; ex versu superiore scilicet repetitum.

Ibid. *jactum fulgoris*. Gellius, xii. 5. qui flores orationis delibabat undique: "Cur, fulgente cælo, a luminis jactu non suâ sponte et caput, et oculos, declinet:" i. e. *πρω. φως*. Nos alibi et sæpius hanc elegantiam sermonis agitavimus.

Ver. 294. *subpeditet*: i. e. suppetat, suppeditetur; absolute, uti Lambinus etiam

recte monuit: redi sis ad i. 548. M. Fullius, epist. ad famul. vii. 18. "An hoc significat, Nihil fieri? Frigere te? Ne char— tam quidem tibi *suppeditare*?" i. e. sufficere. Manutii notas ibidem inspicere.

Ibid. *caput*: i. e. *fons*: vide verr. 271. 282.

BENTLEIUS.

Ver. 295. *terrestria Lumina*. Hinc conciliatur gratia lectioni membranarum Π. ad ii. 387. quæ nescio an verâ debeat existimari:

————— quæ nequit ignis
Noster hic, è lignis ortus, terrisque creatus.

Ubi reliqua exempla dant *tedis*.

Ver. 296. *Lumina*: O. *Numina*.—*lychnei*: Π. *lychini*.

Ibid. *pendentes lychnei*. Huc respexit Mantuanus, ad *Æn.* i. 726. quem locum Lambinus etiam indicaverat:

————— *dependent lychni* laquearibus aureis.

Ibi, ut codex noster Π. quidam codd. *lychyni*, et *lichini*. Maronem, tantum non verbum verbo, Statius expressit, Theb. i. 520.

Ast alii, tenebras et opacam vincere noctem
Aggressi, tendunt auratis vincula *lychnis*.

Ver. 297. *Fulguribus*: P. B. O. Δ. Π. Ω. *Fulguribus*; in quibus vocabulis turbare scribere solent: redeas ad ii. 325.

Ibid. *fuligine*. Libri universi, *caligine*: quæ vox, quam manifestissimæ sermonis indoli contradicat, semper erat mihi suspecta; et conjeceram reponendum esse,

Consimili properant ratione, ardore ministro
 Subpeditare novum lumen, tremere ignibus instant;
 300 Instant, nec loca lux, inter quasi rupta, relinquit:
 Usque adeo properanter ab omnibus ignibus ei
 Exitium celeri celeratur origine flammæ.
 Sic igitur solem, lunam, stellasque, putandum

quod ausus sum reponere, quia Bentleius idem jusserit. Nobis imitatio Virgiliana, ad ecl. vii. 50. valde suffragatur:

Heic focus, et *tedæ pingues*: heic plurimus ignis semper, et adadua postes *fuligine nigri*.

Nec minus Apuleius, met. iv. sub finem: "Jam *tedæ* lumen atræ *fuliginis* cinerem "accessit—." Lege, *atrum*; ut vites ambiguum constructionem, invenustam nimis: conferas Virg. Æn. iv. 633. Oportabitur nobis etiam Juvenalis testimonium, vii. 225.

Dum modo non pereat totidem olfecisse *lucernas*, Quot stabant pueri; cum totus decolor esset Flaccus, et hæreret nigro *fuligo* Maroni.

Addam Gellium, noct. Att. i. 2. "—" a "trâ verborum et argutiarum *fuligine* ob "oculos audientium jactâ—." Ubi speravisses sane *caligine*: ast rariorem vocem facilius, ut in Lucretio, cum vulgatiore librarii scriptores commutassent. Sed et Plinius appositus est, nostramque divinationem roborat, nat. hist. xvi. 19. "Omnia autem hæc genera (*tedarum*) accensa, *fuligine immodicâ*, carbonem repente "exspuunt cum eruptionis crepitu—." Denique, Ausonius, idyll. xvii. 19. pœtam nostrum in oculis habebat, hæc scribens:

Est lux. Estne dies ergo? Non convehit istuc:
 Nam *facibus* multis, aut *fulguribus*, quotiens lux
 Est nocturna homini, non est lux ista diei.

Jam vero codicum lectioni, *caligine* dico, nisi Lucretii rationes ea ex imo fundo verteret, favere videri posset Persius, sat. v. 81.

unctaque fenestrâ
 Dispositæ, *pinguem nebulam* vomuere lucernæ.

Nosmet autem, perpensis omnibus, scripturæ in contextu positæ libenter, et ex animo quidem, acquiescimus. Quæ supersunt, igitur exsequemur.

Ver. 298. *properant*: sic P. B. X. soli; II. *referam*; cæteri omnes, *proferant*; sed procul dubio vitiose. Librarios ad eundem modum sæpenumero peccavisse, ob similitudinem literarum majuscularum *F* et *P*, Drakenborchio præstantissimo docemur, ad Liv. xxxix. 6. 5.—Mox *instat* II. pro *instant*.

Ibid. *ardore ministro*. Hoc consimiliter dictum est, atque *manus ministras*, iv. 828.

Ver. 299. *tremere ignibus*: i. e. micare, coruscare, quasi jacularentur lucem; quod sine *tremoribus* non fit: adeas annotata, ad i. 1088. iv. 406. et infra, vers. 587. 696. hoc libro. M. Tullius, in Arat. 49.

Magnus leo, *tremulam* quatens e corpore *flammam*:

et Manilius, i. 186. similiter:

Fulgura cum videas, *tremulum* vibrantia *lumen*
 Imbribus in mediis; et cœlum fulmine ruptum.

His tot locorum elegantis impulsus, et in primis consuetudine Lucretii, suspicatus sum Virgilium variare voluisse sensum, ad Æn. vii. 787. uti nunc circumfertur locus, prorsus uniformem:

Tam magis illa *tremens* et tristibus effera *flammis*,
 Quam magis effuso crudescunt sanguine pugnae.

Nam codices inter *fremo* et *tremo* non raro fluctuant: vide Drakenborchium, ad Liv. x. 14. 19. et alios. Postmodum vero Maronis versum non aliter scriptum reperi sine varietate in omnibus Fabii ex-

Ex alio atque alio lucem jactare subortu,

305 Et primum quidquid flammaram perdere semper;

Inviolabilia hæc ne credas forte vigere.

Denique, non lapides quoque vinci cernis ab ævo?

Non altas turreis ruere, et putrescere saxa?

Non delubra deum, simulacraque, fessa fatisci?

emplaribus, inatt. orat. ix. 3. p. 803. ed. Burn.

Ibid. *tremere ignibus instant; Instant.* Hujusce repetitionis, quam tetigimus ad iii. 18. et alibi, specimen perpulchrum Homerus exhibet, in Il. τ. 371. et x. 127. quæ posteriora proferam:

Τὸ σαρξέμενον, ὅτι σαρξὶνος ἦθος ἐν, Παρθένος ἦθος ἔ', σαρξέμενον ἀλλυλαί.

Ibid. *tremere ignibus instant; Instant, nec—* Cicero in Arat. 554. cum pariter elegantiam, et artificium numerorum:

Et matutinis credula vocibus instat;
Fœcibus instat, et adiduas jacit ore querelas.

Ver. 300. *Instant: Π. Priscant.—rup-
ta: X. codex, empta.*

Ver. 301. *properanter: Δ. properant. —ei: sic Vind. O. Δ. Π. Σ. Ω. elegantius, et magis ad Cari morem: vulgo, ejus; quod tamen nullo modo repudiavissim, si codicum L. M. varietates diligentius recensitas haberemus.*

Ver. 302. *celeratur: sic membrans Vind. L. M. O. Δ. Σ. Ω. et editio Juntina; P. V. ed. Π. toleratur. Nimirum, vel e elementum forte fortuna in o abierat, atque jam exortum coleratur facile detortum est in toleratur; vel librarius illepidus, et exquisitissimas Lucretiani sermonis Veneres ne primoribus quidem labris tenuis sentiens, suâ sponte corruptit locum; verbis signatissimis, et opere maximo selectis, concinnatum. Translatio est, ut putem, ex hominum multitudine, se violenter protrudentium, et celeriter in transitu succedentium. Horatius, epist. ii. 2. 176.*

et hæres
Hæredem alternis, velut unda supervenit undam.

Pariter Virgilius, Æn. v. 324.

calcemque terit jam calce Diore.

Ver. 303. *stellasque: Vind. stellas. Ω. autem, putandum est.*

Ver. 304. *subortu: P. V. ed. O. Δ. Ω. sub ortu; male. Lambinus bene suscitavit i. 1048. ii. 1137. quibus adjicias i. 1035. Hinc extra dubium posita videtur emendatio Manilii, ad iii. 326.*

Stent veri stellarum obitus, verique subortus.

Libri, "stellarum ortus;" ut *subortus* stellarum *occursum* significet: quod minime ferendum. Virgilius, geo. i. 257.

Nec frustra signorum obitus speculamur, et ortus.

Ver. 305. *flammaram: sic L. M. O. Δ. Σ. Ω. cum Juntinâ; P. Vind. B. flammam; ut vulgares editi: V. ed. flammæ; Π. flammare.—Conferas autem ver. 285. superius.*

Ver. 306. *ne: V. ed. Δ. Σ. Ω. nec; ar-reptâ, uti fit, proxime veniente dictionis secutâ literâ.*

Ver. 308. *turreis: V. ed. terris.*

Ibid. *putrescere saxa: committas Lucan. vii. 397. Claudian. in Eutrop. ii. 277. ne plures excitem.*

Ver. 309. *delubra deum. Maro, Æn. ii. 248.*

Nos delubra deum miserim—.

Ibid. *simulacra fessa fatisci: i. e. ævo domita, in rimas aperiri: redeas annotata nobis de hoc verbo ad iii. 459.*

Ver. 310. *protollere: sic Vind. L. Σ. soli; M. psetollere; Juntina, protelere: reliqui, procellere; de simili erroris pro-*

310 Nec sanctum numen fati protollere fineis

Posse, neque advorsus naturæ fœdera niti?

Denique, non monumenta virûm dilabsa videmus?

Quærere, proporro, sibi quomque senescere credas.

gressu, *t* in *c* mutato, quem indicavi ad ver. 302. *Protollere* autem, sensu satis obvio, pro *tollere porro*, vel promovere, extendere. Similiter, etiam sine figurâ, Plautus, Pseud. iii. 2. 71. quam apposite:

Manum si *protollet*, pariter *proferto* manum.

Hinc autem in proclivi jacet emendatio Avieni in maxime indubitatis, ad Arat. 567.

Eleadas femoris pariter sub fine sinistri
Perseus protollit—:

i. e. ita prope accedit has stellas, ut quasi *propellere*, et protrudere, videatur. Nihil certius. Vulgo, *Pleiades*; quod qui vel explicet vel intelligat, næ ille sit Œdipus, aut Œdipo sagacior, nisi fallimur, necesse est.

Ibid. *sanctum numen*: nempe, “de lubricis suis atque imaginibus ab injuriâ temporum conservandis.” Ad ingenium profecto noster redit; et invisos deos, vel homines superstitiosos potius, ut verum dicam, in transitu quin sugillaret, atque mordaci saepe perficeret, a se non quivit obtinere.

Ver. 311. *advorsus niti*. Virgilius, *Æn.* viii. 237.

Dexter, in *adverrum nitens*, concussit—.

Ver. 312. *monimenta*: hæc est orthographia librorum P. Vind. V. ed. O. Δ. Σ. Ω. vulgo, *monumenta*: sed minus accurate, si modo Romanorum primi verum etymon tenuerint. Frugiferum locum Varronis proferam, de ling. Lat. v. 6.—“sic *monimenta*, quæ in sepulcreis. Et ideo secundum viam, quo prætereunteis *admoneant*, et se fuisse, et illos esse, mortaleis. Ab eo cætera, quæ scripta ac facta memoriæ causâ, *monimenta dicta*.” Nempe, *monimentum* a moneo *monitus*. His consentit Festus in voce,

et M. Tullius in Nonio, i. 136. qui consulendus est; cum Servio ad *Æn.* iii. 486. vi. 512. xii. 945. Apte glossator vetus, qui utramque scripturam agnoscit: “*Monimenta*, ΜΝΗΜΟΣΤΝΑ.” et, “*Monumentum*, ΜΝΗΜΕΙΟΝ.”

Ibid. *monimenta virûm*. Non vacat nomen *virûm*, quum sint etiam *deorum* *monimenta*. Testis est locuples Nonius, et Nonio locupletior, apud grammaticum illum, vi. 79. “*Monimenta et templa* dici “*posse*, M. Tullius auctor est in Verr. “*act.* ii.—*assum esse in œde* Castoris, “*celeberrimo clarissimoque monimento*.” Neque, ut id obiter moneam, cadit oratio Lucretiana, a *delubris delum* ad *monimenta virûm* progrediens: quum hujusce generis nonnulla, operum magnitudine sumptuosâ, ut sepulcrum Mausoli, et Memphisicæ pyramides, vel nobilissimis deorum templis præluxisse videantur.

Ibid. *dilabsa*: i. e. post dissolutionem in *diversas partes cadentia*; ita ut *λολοισι*: *λολον* *ε* *μη* *αφουθ*, ut S. Matthæus loquitur, xxiv. 2.

Ver. 313. Argutulus est poëta scilicet, dum inanes fastus et frivolum mortalium fragilium arrogantiam irridet, castigatque. Quasi dixerat: “Nonne passim videmus, “*dum viam facimus, tumulos defunctorum dilabso*, corruentes, ac ruinosos? “*Credas propemodum eos dato quasi studio ad senectutem properanter contentere*, quocunque tandem modo; ut eandem mortalitatem homunculis, quos “*contegunt, occysissime consequantur*.” In his autem nihil equidem discernere valeo, ad quod editor prudens debeat offendere, aut cujus lepidus scriptor penitere. Jam vero scripsi *versum*, prout invenitur in vetustissimis incorruptissimisque exemplaribus, L. M. O. Σ. Ω. adeo ut de sensu, si minus probus sit et commendabilis, ne-

Non ruere avolsos silices a montibus altis;

315 Nec validas ævi vireis perferre, patique,
Finiti? neque enim caderent avolsa repente,
Ex infinito quæ tempore pertolerassent

cessum est ipse poeta videat. Tales libros consentientes temere procalcare non est meum. Pro sibi cumque, P. subitoque; Vind. sibiomique; V. ed. B. A. sibi omnique; II. sibi omni: quæ colluvies corruptelarum vel ex glossemate dictionis cumque fluxit, vel ex scripturæ veteris, quam nos exhibuimus, vestigiis; quomque scilicet. Bentleyus, post Lambinum, hunc et sequentem versum pro adulterinis et audacter intrusis habuit: quos demiror. Sed cuilibet promptum est ita nodum Gordianum dissecare. Obstupescimus Preigero, homini annumerando lautioribus, aurum in Vossianis sordibus inventienti; vix dignis, quibus chartæ nostræ inquinantur:

Que ruere proproro sibi, conque senescere credas.

Nimirum, aliquoties cogimur, de tentaminibus excellentium virorum, sed artis divinæ veneres non medullitis sentientium, loqui durius et acerbius, quam velle-mus. Nec tædium non est devorandum nobis, exhibendi coram lectoribus versiculum indignissime acceptum, qualem ex officinâ suâ diffictum editores boni protulerunt:

Cedere proproro, subitoque senescere, casu.

Ibid. *quomque*: adi sis vi. 1016. atque scripta ad ii. 720.

Ibid. *senescere credas*. Hanc formulam, quæ simile miraculi quiddam, et omnem fidem supergressum, scite conatur excusare, ut lector sit propitius, Virgilius excepit, ad Æn. viii. 691.

_____ pelago *credas* innare *revolsas*
Cycladas, aut montis concurrere *montibus altis*:

Symplegadas, opinor, innuens. Videas ibi Burmannum. Et, qui sequitur in nostro, versus magno argumento est, nos vere locum coram positum Lucretii ad ipsius

mentem constituissæ; quum eo sit tenore sermonis, qui Maronis imitationem vociferetur:

Non ruere *avolsos* silices a *montibus altis*:

nam modo præcesserat:

Unâ omnes *ruere*, ac totum spumare—.

Artis tamen principem uterque vates imitatus est, divinos versus in Il. O. 697. profundentem:

ΦΑΙΗΣ κ', ακμητας και αυριως αλληλαισι
Αντιθ' ω πολυμω' ός νεουμωος μαχησσο.

Ubi plane intolerabilis est Barnesius, temeriter et indoctissime sanissimam glossam scholiastis, et exquisitissimam, corruptum.

Ver. 314. *avolsos*: Vind. V. ed. O. *avulsos*; ut recentiores.—*silices*: II. *salices*.

Ibid. *ruere avolsos silices, Nec ævi*.—Maronis musa, ad Æn. viii. 233.

Stabat acuta *silex*, præruptis undique saxis:—*Avolsam* solvit radicibus—.

Ut idem rursus, ibid. xii. 684. in comparatione valde magnificâ, ac verbis longe ornatissimis, et electissimis, conceptâ:

Ac veluti *montis saxum*, de vertice præceps
Quum *ruit*, *avolsum* vento, seu turbidus imber
Proluit, aut *annis* solvit, sublata, *vetustas*—.

Ver. 315. *Nec*: O. II. non.—Et phrasi *perferre patique* parem supra jam habuimus, ad ii. 291.

Ver. 317. Quam parcis et infrequentibus doctorum manibus Lucretius tractatus sit, exemplo est verbum *pertolero*; cujus aliunde sane, quam ex Amphitryonis Plautini supposititiis, unde confirmarent usum, lexicorum opifices haud videntur habuisse.

Ver. 318. *tormenta*: i. e. violenta vexamina, *βασανια*, quibus tentata sint, atque

Omnia tormenta ætatis, privata fragore.

Denique, jam tuere hoc, circum supraque, quod omne

320 Continet amplexu terrarum; procreat ex se

oppugnata. Nam translatio est a *carnificum* officio. Nempe, inter *tortoris* *Ævi* sævos et indefessos impetus hi silices perduravere sine *fragore*: i. e. "nervis ve-
"nisque non *ruptis*, compage nec ossium
"divulsâ." Et *fragor* adhibetur in primario suo significato, pro ipsâ *frangendi* actione: vide dicta ad ver. 110. hujusce libri. Neque aliter re verâ Livius, i. 29. 4.—"jam *fragor* tectorum, quæ diruebantur, ultimis urbis partibus audiebatur:" i. e. diruptio, casusque. Et sic alii bene multi; licet id animum lexicographi nequitiam adverterint, in sensu consequente solum occupati. Nonnulla diximus ad i. 748. Sed enim, ut exemplis paucis e Virgilio petitis rem uberius declarem, et tyrones intelligant, quot et quantas poetarum elegantias hinc prætermittant, morâ non longè venia postulanda est. Ita ille ad geo. i. 357.

————— aridus altis
Montibus audiri *fragor*:

i. e. "aridi ligni et foliorum in arboribus
"collisio atque confractura." Vulgaris artifex *aridus sonitus* dixisset forsitan; sed longe felicius vates consummatissimus administravit rem. Idem, *Æn.* i. 154.

Sic cunctus pelagi cecidit *fragor*—:

i. e. "omnes fluctus *fracti*, vel se frangentes, in unam æquoris superficiem
"sub sederunt." Ibid. iterum, ii. 692.

Vix ea fatus erat senior, subitoque *fragore*
Intonuit lævom—:

i. e. "cœli *confractio*, vel *fissurâ* nubium:" confer Lucret. vi. 137. Denique, *Æn.* vii. 677.

————— magno cedunt virgulta *fragore*:

"cum magnâ scilicet sui ruinâ, atque *diruptione*." Quem locum, ut hoc etiam in transcurso tangam, miror neminem omnium, qui in his imitationibus indican-

dis operam posuerunt, observasse ad Catulli verba adumbratum, lxiii. 86.

Vadit, fremit, refringit virgulta pede vago.

Ver. 319. Scripturam loci, in quam nonnullorum codicum varietates conjectantem manu duxerant, aliis libris postea inveni confirmatam; atque sic, ut vides, exhibendam statui. Sed varietas lectionis exponenda restat.—*tuere*: P. O. *ruere*.—*que* deest V. ed. ut *quod* Vind.—*omne*: sic P. V. ed. L. M. O. Δ. Π. Σ. Ω. sed Vind. B. *omnem*, uti in edd. scribi solet, si credere velis collatoribus; quod, me saltem impulsore, ne facias.

Ver. 320. *terrarum*: sic clare Δ. codex; P. *terrâ*: sed ex aliorum omnium vocabulo, *terram* utique, facillor est lectionis nostræ derivatio. Vulgari solet, *terram quod*; sed *quod* non comparat in P. Vind. V. ed. Π. et in aliis quibusdam, uti suspicor: amat nimirum Lucretius orationem, sic sine copulis fortius et vividius procedentem: Δ. *quæ terram*; Ω. *quod terram*.

Ibid. *omne terrarum*. Multæ sunt huic gemellæ locutiones in optimis scriptoribus; quod extemplo quivis elegantior agnosceret: redi sis ad dicta sub ver. 107. hujusce libri. Ita, ni fallor, accipienda est Virgillii structura, ad geo. ii. 284. quamvis aliter sit visum interpretibus:

Omnia sint paribus numeris dimensa *viarum*.

Confer nostrum, i. 660. Propertius, iii. 7. 9.

Omnia non pariter *rerum* sunt omnibus apta:

ubi videas Burmannum, hoc schema illustrantem; cum Titio, ad Nemes. cyneg. 288. ac nobis, si vacet libeatque, ad Eurip. Ion. 172. Hinc non audiam Grotium, legentem *omina*, pro *omnia*, ad castigatissimos Avieni versus, Arat. 1858. quamvis eadem profecto conjectura se mihi sponte propriâ objecerit:

Omnia, quod quædam memorant, recipitque preempta:

Totum nativum mortali corpore constat.

Nam, quodquodque alias ex se res auget, alitque,

————— tamen hæc, tamen *omnia rerum*
Adfore vel primo nimbo mox sole docebunt,
Vel cum curricula lux ibit cepta secundis,
Tertius aut verso cum venerit ortus Olympo.

Ubi forsitan rescribendum tamen :

Vel cum curricula lux ibit *celus* secundis.

Veram hanc emendationem puto; ut est
haud dubie perelegans. Seneca, Troad.
728.

Patrioque sede *celus* solio.

Compares Virg. Æn. xii. 295.

Ibid. *omne* Continet amplexu terrarum.
Nonnulla videas huc pertinentia sub ver.
301. superius. Opportuni sunt Manili-
ani versus, ad iv. 593. quibus suaviores,
et curiosâ verborum felicitate magis ex-
ornatos, elaboravit Romanorum nemo:

Ipsa natat Tellus, pelagi lustrata coronâ
Cingentis medium liquidis amplexibus orbem.

Agnoscent eruditi Græcorum illud satis
notum, *ὄγκυς* scilicet *ἢ ἀγκυαίης*: unde
in transitu restituam Avienum, in Arat.
1070.

Oceano, magnam qui circum amplexitur ulnis
Tellurem——.

Vulgo, *undis*; cui sane gratiam nonnul-
lam conciliare forsân poterit Catullus,
lxi. 30.

Oceanique, mari totum qui amplexitur orbem:

nec tamen decesserim equidem conjectu-
ræ meæ. Illud *qui*, pro *qua*, Grotius
præcepit. Manilius autem Homeream
phrasin reddidit venustissime, ex Od. K.
195.

Νῆψ, τῆς ἐπὶ ΠΟΝΤΟΣ ἀσπίδος ΕΣΤΕΦΑ-
ΝΩΤΑΙ.

Sic Dionysius, perieg. init. et alii. Nec
displicebit tamen interea, neque illustran-
do Lucretio non inserviet, carminis Græ-
ci, quod innuimus, versio Enniana, vel

Ciceroniana, nat. deor. ii. 25. quum non
alio sane respexerit poëta noster:

Vides, sublime fusum, immoderatum, *æthera*,
Qui terram tenero circumjectu amplectitur——.

Hinc res esse videtur in proclivi bene
constituere atque interpretari vere Bent-
leianum Callimachi fragmentum cxlvii.
ex etymologico magno in *Λημνίος* sump-
tum:

Τὴ ἐπὶ διπλῶν' ἀμμοῖδην ἰβάλω.

Loquitur nimirum scriptor doctissimus
de mari, vel *æthere*, quem Creator telluri
circumjecerit. Magnus coactor harum
reliquiarum, atque editores, qui secuti
sunt, loco nullas cogitationes impende-
runt. Porro, in sequente versu, V. ed.
quidem, pro *quædam*.

Ver. 321. *quod quædam memorant.*

Hic, opinor, Anaximander annumeran-
dus est, qui videtur nihil aliud per *ἀσπίδος*
suum, quam *ἰμμενσῆς*, vel *ἰμμοδερ-
αῖον*, *æthera* voluisse. Plutarchus, plac.
phil. i. 3. *Ἀναξίμανδρος δὲ ὁ Μιλήσιος φησὶ*,
τὸν ὄντων τὴν ἀρχὴν ἵναί το ἀσπίρον ἢ γὰρ
ταῦτα πάντα γίνεσθαι, καὶ ἢς ταῦτα πάντα
φθίσειναι. Et, si sentiret aliud Anaxi-
menes, conterraneus ejus et discipulus,
ægre dixeris quidnam denique sentiret.
De illo sic idem ibidem Chæronensis:
Ἀναξίμενης δὲ ὁ Μιλήσιος ἀρχὴν τῶν ὄντων
αἴρα ἀσπίφρατος ἢ γὰρ ταῦτα πάντα
γίνεσθαι, καὶ ἢς αὐτὸν πάλιν ἀναλίσθαι.
Verum enim hi Lucretii versus multum
debent Pacuvii fragmento, uti Scaliger
primus monuit; quod noster profecto
presse et ad verbum etiam imitatus est, et
Havercampus huic loco prudentissime
admovit: ita ex Varrone, de ling. Lat. v.
3. et M. Tullio, de divin. i. 57. ut opinor,
uniter contextendum, scribendumque:

Hoc vide, circum supraque, quod complexu continet
Terram; id, quod nostræ cavum cælum memo-
rant, Graecæ æthera.

Deminui debet; recreari quom recipit res.

325 Præterea, si nulla fuit genitales origo
Terrarum et cœli, semperque æterna fuere;
Quor supra bellum Thebanum, et funera Troiæ,
Non alias aliei quoque res cecinere poëtæ?
Quo tot facta virum totiens cecidere; neque usquam,

Quidquid est hoc, omnia animat, format, alit,
auget, creat;
Sepellit, recipitque in sese, omnia; omniumque
idem est pater:
Indidemque, eademque, oriuntur de integro; atque
eodem obdidunt.

Addam Nemesianum, ecl. i. 35.

Omniparens Æther, et, rerum causa, Liquores—

Ver. 323. quodquomque: P. quocunque;
mallem equidem, quæquomque, ut ad res
posterius referretur, versibus sic interpunctis:

Nam, quæquomque alias ex se res auget, alitque,
Deminui debet, recreari quom recipit, res.

Ver. 324. Deminui: Vind. L. M. Π.
Diminui; vitiose: vide ver. 268. supra.—
quom: Ω. quod.

Ver. 326. Terrarum: sic P. V. ed. B.
L. M. O. Δ. Π. Σ. Ω. omnes denique
præter Vind. qui codex vulgariū editio-
num lectionem habet, terrarū dico; sed
oculi collatoris irrepente somno caligabant.
Idem temerarium facinus editorum
notavimus, et correximus, ad i. 722.
Non aliter phrasim solet Virgilius exhibere;
cujus exemplum sufficiat singulare,
ex Æn. iv. 256.

Haud aliter, terras inter cœlumque, volabat,
Materno veniens ab avo, Cyllenia proles,
Litus arenosum Libyæ; ventosque secabat.

Ita constituendi sunt optimi versus ac politissimi, et Heynio temeriter, neque ad solitum suum Venerum poetarum gustum, improbat. Structura illa volabat litus elegantissima est Wopkensis cogitatio. Nos hoc schema constructionis latius aperuimus in notis ad ii. 206. et, quum sit res exquisitor et nequaquam levis, paucula subjiciemus. Catullus, lxiv.

7. versibus valde magnificis, et Lucretium, ad i. 87. illustrantibus:

Quom lectei juvenes, Argivæ roboris pubis,
Auratam optantes Colchis avortere pellem,
Ausei sunt vada salsa citâ decurrere puppi.

Addam Oppianum, cyneg. i. 478.

Ἴπποι δ' αὐτὴ μάλασσα πανδοχὸς ἰσθμὸν Ἀγαστῆς,
καὶ στίβη παναριστῆς ἰσθμὸν καὶ ΓΑΙΑΝ ΙΟΝΤῶΝ
Ἰχθιοὺς ὑρῖμαναι μὲγα δὴ σέφεσ—

ubi nimirum Rittershusii Schneiderique defendæ sunt inscitia et incogitantia, reponentium κατὰ γαίαν. Ut redeam, finiamque, Lucanus, i. 521.

————— superique minaces
Prodigia terras implerunt, æthera, pontum.

Ver. 327. Quor: Π. Quir; vulgo, Cur.
—supra: sic Vind. V. ed. O. Δ. Π. Σ. Ω.
vulgo, supera; ut P. sed, opinor, sine vestustis libris. Consentiant nobis Aldina et Juntina.—Thebanum: Π. Troianum.

Ibid. bellum Thebanum et funera Troiæ.
Sic Horatius, od. i. 8. 14. "sub lacry-
"mosa Trojæ funera." Claudianus etiam, in Eutrop. i. 291.

————— Thebas, ac funera Trojæ,
Tristes Erechthel deplorat scena theatri.

Et Sabinus denique, epist. i. 99.

Nunc primum Pallas versæ post funera Trojæ
Visa mihi—.

Ver. 328. aliei quoque: Vind. V. ed. Π. Σ. aliasque; L. M. aliquoque.—cecinnere: V. ed. tenere; c nimirum cum t, et ci cum n, uti solet res n cum simillimis ti, permatatis: vide Drakenborchium, ad Liv. vi. 36. 3.

Ibid. aliei quoque poëtæ: Homero scilicet, Æschyloque, vetustiores.

330 Æternis famæ monumentis insita, florent?

Verum, ut opinor, habet novitatem summa recensque
Naturâ mundi est; neque pridem exordia cepit.

Quâ re etiam quædam nunc artes expoliuntur;

Nunc etiam augescunt: nunc addita navigiis sunt

335 Multa; modo organicei melicos peperere sonores:

Ver. 329. *totiens*: ita Vind. V. ed. O. vulgo, *toties*.—*neque*: sic Vind. L. M. Δ. Π. Σ. Ω. vulgo, *nec*; V. ed. *ne*.

Ibid. *Quo tot facta cecidere*: i. e. "in quod *barathrum*, demersa et obruta pernititas, conciderunt?" Diversa est ejusdem phraseos translatio, ab *alearum jactu* scilicet, nisi fallor, in Virgilio, Æn. ii. 789.

Quo res cumque cadent, unum et commune periculum,
Una salus, ambobus erit—.

Ver. 330. *monimentis*: sic P. Vind. V. ed. Δ. Π. Σ. Ω. vulgo, *monumentis*: adis notata nuper, ad ver. 312.

Ibid. *monimentis insita florent*. Pulchra mehercule figura est, ab *arborum cultu insititio* suaviter petita.

Ver. 332. *mundi*: Π. *mondi*.—*mundi est*: hic est ordo verborum in Vind. V. ed. L. M. Π. Σ. Ω. hodierni tamen correctores audaculus manus injecerunt, et sic ad arbitrium scripserunt versus:

Natura est mundi—:

exquisitiorem constructionem callere nequeunt phraseos *recens naturâ*, in sexto nimirum casu, præpositione subintellectâ, quam in parili locutione positam maluit M. Tullius, de nat. deor. iii. 5.—"quos Homerus, qui *recens ab illorum ætate* fuit, sepultos esse dicit Lacedæmone—." Et valde lætamur ob hunc Lucretii locum ab inscitis artificibus vindicatum, et primigeno nitori restitutum.

Ibid. *mundi summa*: quod noster *in mensi summam* vocitavit superius, ad ii. 1094. Similiter Lucanus, ix. 123.

Dic, ubi sit, germane! parens. Stat *summa*, caputque,
Orbis; an occidimus?—

Ver. 333. *aries*: Ω. *partes*; non absurde prorsus, ut videtur; ad illud Virgilianum scilicet, in geo. ii. 483.

————— *nature adcedere partes*—.

In dictionibus insuper *ars* et *pars* librarii scriptores haud raro peccaverunt: de quâ re consulendus Drakenborchius, ad Liv. i. 15. 4.

Ver. 334. *Nunc etiam augescunt*. Oratio poetæ justis gradibus assurgit in progressu. *Res expoliuntur*, quæ maturitatem quidem suam attigerint, sed ornâtus exquisitiore indigeant: *augescunt* autem res, quibus ætas adulta et magnitudo vera nondum contigerint.

Ver. 335. *melicos*: Δ. Π. Σ. *melitos*; ut O. a primâ manu. Et Cicero, de opt. gen. orat. init. vocem adhibuit strictiore sensu, pro *lyricos*; sed Ausonius, idyll. iv. 54. ut noster, generaliore:

Et *melicos*, *lyricosque*, modos—.

Sic Carus, ii. 412. 504. primigeniam dictionem.

Ver. 336. *natura rerum ratioque*. Per hendyaden hæc prolata sunt, vice "hæc ratio naturæ rerum;" vel "hoc munus naturalis philosophiæ, sic viâ ac ratione investigatæ declaratæque."—Porro, Δ. ac, pro hæc; et mox hæc, vice hanc.

Ver. 337. *primus cum primis*: i. e. "his primis rerum repertoribus ego quoque sum repertor annumerandus."

Ver. 338. *sum deest* V. ed. B.—*possum*: Δ. *possem*; Lactantius, iii. 16. *possum*.

Ver. 339. *fuisse*: Π. *fuisset*.—*antehac*: O. Δ. *ante hoc*.—Videtur autem *antehac* pro *ante hæc* dictum; ut *posthac* itidem, pro *post hæc*, *post raura*.—Mox V. ed. Ω. *perisse*.

Denique, natura hæc rerum, ratioque, reperta est
Nuper; et hanc, primus cum primis ipse repertus
Nunc ego sum, in patrias qui possim vortare voces.

Quod, si forte fuisse antehac eadem omnia credis,

340 Sed periisse hominum torrenti secla vapore,
Aut cecidisse urbeis magno vexamine mundi,
Aut ex imbribus adsiduis exisse rapaceis,
Per terras, amneis, ac oppida cooperuisse;
Tanto quique magis, victus, fateare necesse est,

Ver. 340. *torrenti vapore*: i. e. calidissimo vapore; conferas ii. 843. Pacuvius apud Festum, voce *Torrentis*:

Flammeo *vapore torrens* terræ fetum exusserit.

Ver. 341. *vexamine*. Hoc nomen habet heic, ut verbum *vexo* plus semel in his libris, fortem vegetumque sensum: unde reprehensio grammaticorum, Gellio memoratorum, ad noctt. Att. ii. 6. (quo te recipias) erat prius Lucretio impingenda, qui viam ingenio Maronis straverat, de levi et imbelli vocabulo non cogitantis, cum diceret,

Dulichias *vexasse* rates.

Vide sis annotata superius, ad i. 276.

Ver. 342. *rapaceis amneis*: revertaris ad i. 18. et meas ibidem notas. Auctor ad Liviam, ver. 387.

Danubiusque rapax—:

unde lectionem exemplaris Arceriani redonaverim equidem Frontino, stratag. i. 6. 2. "Idem,—dum *flumine* interveniente, non ita magno, ut transitum prohiberet, mo-
"raretur tamen *rapacitate*, alteram legio-
"nem in occulto citra flumen colloca-
"vit—." Vulgo, *rapiditate*; ex glossatore, extra controversiam. Undenam scilicet rarissima vox librariorum cerebellis incuraverit? Consulas autem Oudendorpium ibidem; cujus sententiæ nolim subscribere.

Ibid. *exisse amneis ac oppida cooperuisse*. Mihi liquidum est hos versus auxilium Virgilio tulisse, ad geo. i. 115.

Præsertim, incertis si mensibus *amnis abundans* Exit, et obducto late tenet omnia limo—.

Ver. 343. *ac*: ita P. V. ed. O. Δ. Π. neque aliud nimirum habendum est *eo* at codd. L. M. vulgo, *atque*; quod egomet importunis correctoribus reddam, nescientibus sermonis indolem Lucretiani, ab hæc particulâ ante vocalem insequentis dictionis, uti vidimus in superioribus, haud abhorrentem.—*cooperuisse*: V. ed. Σ. *cooperuisse*; ad pronunciationem vocis utique: Ω. *cooperuisse*.

Ibid. *oppida cooperuisse*. Arnobius, lib. i. p. 4. im. "Quando *urbes* amplissimi *mæ* marinis *cooperta* sunt *fluctibus*?"

Ver. 344. *quique*: sic L. M. Δ. verissime: cæteri, *quippe*; editio Juntina, *nempe*: unde pro adulterino fetu glossatoris arguitur illud *quippe*, non perspicientis *eo quique* pro *quisque* stare: i. e. ex usu bonorum scriptorum, pro *quisquis*, vel *quicunque*; ut vicissim. Glossator antiquus: "Quique, *inæptos*. Quisque, " *inæptos*. Quisquis, *inæptos*." Idem vicissim in Græcis: "Ἐναρτος, singulus, " *quisquis*, unusquisque, *quique*, *quisque*." Et forsitan, quæ hominum erat incitiam, pronominis usus cum personâ secundâ verbi librariorum scrupulum objecerit.—*victus*: Π. *victa*.—*fateare*: Vind. *fatear*.

Ibid. *Tanto magis*: ob t̄p̄a concessa scilicet, de tot hominum et urbium exitilibus vexaminibus.

Ver. 345. *terrarum*: verum enim vero (quod ægre apud ignorantes ingenium eorum, qui Lucretii scripta curaverunt,

345 Exitium quoque terrarum, cœlique, futurum.
 Nam, quom res tantis morbis tantisque periclis
 Tentarentur, ibei si tristior incubuisset
 Causa, darent late cladem, magnasque ruinas.
 Nec ratione aliâ mortales esse videmur

350 Inter nos, nisi quod morbis ægrescimus iidem,
 Atque illei, quos a vitâ Natura removit.

Præterea, quæquomque manent æterna, necessum est,
 Aut, quia sunt solido cum corpore, respuere ictus,

fidem habiturum est) editores ~~scripserunt~~ nobis de suo dedere *terrai*; libris, omne genus, univērsis sceleratissimum facinus devoentibus. Nos sincerissimam poëtæ scripturam, gratulabundi lectoribus, studiose restituumus. Inspice nuperrime notata, ad ver. 326. Quid autem? nonne sic legit Ovidius, versibus illis celeberrimis hunc etiã locum exprimens? in amor. i. 15. 24.

Carmina sublimis tunc sunt peritura Lucretii,
 Exitio terras cum dabit una dies.

Conferas autem Virgilii ecl. vi. 32. sub ver. 417. infra positum.

Ver. 346. *tantis morbis*: i. e. morbosis cœli tempestatibus, vapores mortiferos generantibus; ut ver. 340. Mantuanus vates, geo. iii. 478.

Hic quondam, *morbo cœli*, miseranda coorta est Tempesta, totoque autumnu incanduit æstu;
 Et *genus omne neci* pecudum dedit, omne ferarum.

Nomen rursus *periclis* respicit diluvies illa, et *terra motus*, in verr. 341. 342.

Ver. 347. *Tentarentur morbis periclisque*. Formula sermonis elegans, sed pervagata: conferas ipsum Lucretium, ad i. 538. 632. ii. 966. vi. 1249. et alibi æspius: Virg. ecl. i. 50. geo. iii. 441. Horat. sat. i. 1. 80. ii. 3. 163.

Ver. 348. *darent ruinas*: II. *daret ruinas*; male. Virgilius, Æn. xi. 613. uti noster:

————— primique *ruinam*
 Dant sonitum ingenti:

quam constitutionem loci lectionibus alio-

Vol. III.

rum codicum, nec ipsis tamen elegantia carentibus, ob Lucretium equidem prætulerim:

————— primique *ruinã*
 Dant sonitum ingenti—.

Tales autem *ruinas* mundi noster animose fingit prioribus Epicuro philosophis factas, ad i. 741.

. Principis tamen in rerum fecere *ruinas*:

in quæ verba crediderim M. Tullium respexisse, de finn. i. 6. ut qui talionis quasi legem vellet irrogare: "Sed hoc com-mune vitium; illæ *Epicuri* propriæ *ruinæ*."

Ver. 350. *ægrescimus*: sic P. Vind. V. ed. L. M. O. Ω. vulgo, *ægviscimus*.—*iidem* vel *idem*: sic omnes libri veteres, quæ impressi, quâ manu scripti: editores tamen temerarii et audaces, Pii male feriatam conjecturam secuti, magno consensu poëtæ obtruserunt *isdem*; veram elegantiam loci per isthanc rationem in pesium dantes. Lucretius enim scilicet non affirmat, homines istius ætatis *consimilibus* omnino *morbis* tentari, sed *eodem modo* cum priorum seculorum hominibus ægrescere, et causis, quæ mortem inferunt, æque infestari. Dictionis autem hic usus exquisitior bene notus est. In exemplum singulare sufficiat Virgilius, geo. i. 71.

Alternis *idem* tonsas cessare novallis,
 Et segnem patiere situ durecere campum.

Nos insuper non *idem* contracte, sed la-

E

- Nec penetrare pati sibi quidquam, quod queat artas
 355 Dissociare intus parteis; ut materiai
 Corpora sunt, quorum naturam ostendimus ante:
 Aut ideo durare aetatem posse per omnem,
 Plagarum quia sunt expertia sic ut inane est,
 Quod manet intactum, neque ab ictu fungitur hilum:
 360 Aut etiam, quia nulla loci sit copia circum,
 Quo quasi res possint discedere, dissoluique;
 Sic ut summarum summa est aeterna, neque extra
 Qui locus est, quo dissiliat: neque corpora sint, quæ
 Possint incidere, et validâ dissolvere plagâ.

tius *iidem*, ut passim quoque *hiis*, pro vulgari *his*, solemus scribere: de quâ re te amandatam velim ad Priscianum, pp. 736. 737.

Ver. 351. *quos a vitâ*: V. ed. *quod a-vita*: O. Ω. *quos avita*; junctim, uti passim.

Ver. 352. *necessum*: sic M. solus; sed rariorem formam, et per scribarum manus facilius in vulgatus vocabulum migraturam, accipiendam habui. Reliqui, *nesesse*.—Porro, versus hic, et qui sequuntur usque ad ver. 375. jam lecti sunt in iii. 807.—830. levissime variati.

Ver. 354. *artas*: ita accurate V. ed. Ω. quorum prior habet *etas*, pro diversâ lectione; Π. *artis*. Vulgo, *arctas*; male; ob radicem nempe Græcam, *αρα*, *απριος*.

Ver. 355. *Dissociare*: Π. *Dissonare*.—*ut*: Ω. *et*.

Ver. 357. *Aut*: V. ed. B. *Ante*; quod solenne est peccatum librariorum: ad is Drakenborchium, in Liv. x. 35. 19.

Ver. 359. *intactum*: V. ed. B. *vitan-dum*.—*fungitur*: P. Vind. V. ed. B. Π. *figitur*; O. Δ. *frangitur*, cum Juntinâ Aldinâque.

Ver. 363. *Qui*: sic V. ed. B. L. M. O. Ω. cæteri, *Quis*; sed rarior dictionis usus non erat, codicibus optimis suffragantibus, Lucretio denegandus. Terentius, Phorm. v. 7. 18.

Nam, *qui* erit rumor populî, inquit, si id feceris?

Et Bentleius reponi jussit *dissiliunt*, et *sunt*: omnino perperam.

Ver. 365. *cum mundi*: Π. *tum mundi*.

Ver. 366. *quoniam*: V. ed. *quom*; O. Π. *quo*: i. e. *quô*. Voces *quoniam admixtum est in rebus inane desiderantur in Vind. cum Nec tamen est subsequentis versûs: oculis librarii scilicet in posterius est subito conjectis.*

Ver. 367. *autem*: Π. *ante*; ob similia literarum n et u lineamenta, ac scripturæ compendium: redi sis ad notam in iv. 153.

Ver. 368. *forte*: Δ. *fonte*; pro variâ lectione.—*coorta*: sic soli P. Σ. cæteri omnes, *coperta*. Nempe, hic error in similitudine literarum p et h, pro rectæ lineæ mensurâ, fundamentum habet; atque ex usitatâ vocis orthographiâ, *cohorta* scilicet, nullo negotio *coperta* vitiosum illud postea natum est.

Ver. 369. *Conruere*: Π. *Cernere*; editores contra libros universos, *Proruere*: temeriter vocem inculcantes ab iii. 824. arcessitam; quasi cujusdam necessitatis legibus poëta constringeretur, quæ in elegantem sermonis varietatem exspatiari acerbissime vetarent. *Conruere* autem, *unâ ruere*, vel *prosternere*; uti vox ista sæpius active solet adhiberi, quod ne pueri quidem nesciunt: confer i. 273.

- 365 At neque, ut ei docui, solido cum corpore mundi
 Natura est, quoniam admixtum est in rebus inane;
 Nec tamen est ut inane; neque autem corpora desunt,
 Ex infinito quæ possint forte coorta
 Conruere hanc rerum violento turbine summan,
 370 Aut aliam quam vis cladem inportare pericli:
 Nec porro natura loci, spatiumque profundi,
 Deficit, exspargi quo possint mœnia mundi;
 Aut aliâ quâ vis possunt vi pulsa perire.
 Haud igitur leti præclusa est janua cœlo,
 375 Nec soli, terræque, neque altis æquoris undis;

Plautus, Rud. ii. 6. 58. pro *acervatim* *convulsum* similiter vocem posuit:

Ibi me *conruere* posse siebus *divitiis*.

Ubi legas Scaligerum; qui videtur tamen minus accurate scripsisse Varronis locum, in re rust. i. 50. 1. aliter se habentem in meis saltem exemplaribus. Videas etiam, si modo vacet, Doëring, ad Catull. lxxviii. 52.

Ver. 370. *cladem pericli*. Hoc dictum est pro "periculum perniale;" vel *periculum*, quod *cladem affert*.—Porro, V. ed. dat *Et*, pro *Aut*.

Ver. 372. *exspargi*: P. *expergi*; Vind. dat *expergi*; quorum prior procul dubio corrupit codices, posterior neglexit.—*possint*: V. ed. *possunt*; per errorem transpositionis: hic nempe scribi volens *possint*, et, in sequente versu, *possunt*.

Ver. 373. *possunt*: sic verissime L. M. O. Ω. reliqui, *possint*; quasi nimirum a quo præeunte verbum penderet; quod nullo modo poëta voluit: nam voces *possunt* *pulsa* respiciunt omnia creata, de quibus in verr. 352. 358. 361. 369.

Ver. 374. *leti janua patet*. Hinc Virgilius, ad Æn. ii. 661.

————— *patet leti janua leto*:

ubi Burmannus, quod usitatum est eruditibus, similitum locorum quidem in Stat.

Theb. iii. 67. Val. Flacc. iii. 386. remiscitur, sed auctoris Lucretii obliviscitur. Addas Silium, Pun. xi. 187.

————— Nullo nos invida tanto
 Armavit Natura bono, quam *janua mortis*
 Quod *patet*, et vitâ non æquâ exire potestas.

Drakenborchius etiam, Maronem laudans, præterit Lucretium. Accedat Euripides, Hippol. 56. Homerum secutus:

————— *ε γρησ' ανθρωπινου*
 'Αδου—.

Ita locus erat accuratius scribendus; cum quo contendas eundem, in Ion. 1585. Cæterum, Heinsiana lectio *vitæ non æqua* et ambigua est, et, me iudice, minus elegans.

Ver. 375. *neque*: sic Vind. L. M. O. Δ. Ω. reliqui, *nec*.

Ibid. *terræque*. Lege, *terræve*.

BENTLEIUS.

Nihil opus: et sic alibi frustra vir magnus.

Ver. 376. *janua patet inmani et vasto hiatus*. Lege, *patet inmane*.

BENTLEIUS.

Eleganter, et me plaudente; ita tamen, ut a vulgatis, satis bene se habentibus, decedere non ausim. Virgilius, Æn. x. 726.

Gaudet, *hians inmane*; comasque adrexit—.

Sed patet inmani, et vasto respectat, hiatu.

Quâ re etiam nativa necessum est confiteare

Hæc eadem: neque enim, mortali corpore quæ sunt,

Ex infinito jam tempore adhuc potuissent

380 Immensi validas sævi contemnere vireis.

Et sane impendio sublimem januæ Læti nobis imaginem figuravit poëta noster. Oroasi tentamen, in hist. iii. 4. lautis lectoribus gratum superveniet: "Repente aiquidem medio urbis terra dissiluit, vastoque prærupte *hiantia sulco* inferna *patuerunt*." Vulgo legitur, *hiantia sub-ito*; supervacaneâ loquacitate, cum præcesserit *repente*. Cæterum, hujusce loci sublimitas ab imitatione non deterruit Statii magniloquentiam; in quo conatu se neutiquam traduxit, Theb. viii. 376.

————— Stygiiæque emissa tenebris,
Mors fruitur cælo; bellatoremque volando
Campum operit, nigroque viros invitat *hiatu*.

Locus sane depravatus legitur; sed in corrigendo tempus trahere jam nunc nolim, cum in animo sit *ovs* *Θισφ* Statium mox aggredi, et orbi literario longe politioem dare.—Porro, nostrum in oculis habuit Avienus, Anthol. Lat. Burm. iii. 62. 13.

Illic divisas complorat navita puppes;
Hic pastor miti perluit amne pecus.
Illic *immans*; Mors obvia solvit *hiatus*;
Hic gaudet, curvâ falce recisa, Ceres.

Dictionem *divisas* in primo versu valde cruciavit Heinsius: si quid mutandum sit, non dubitem proponere vocem *diffissas*, ut Heinsianis divinationibus probabiliorum: sed vulgata lectio pro *apertas* longe elegantior videtur. Prudentius, peristeph. xiv. 81.

Æterne rector! *divide januas*
Cælli, obsecratis terrigenis prius.

Nec meliore cum successu *vs* *miti* versûs secundi Burmanno divexatur: conferas Virg. Æn. ii. 782. viii. 88. Priscianus, perieg. 797.

Sed magis ad fluvium Mæandri; *gurgite miti*
Quæ juxta volvens se murmurat unda Caytri.

Denique, non audiendus est Oudendorpius, dum *sævit*, pro venustissimo *solvit*, ex conjecturâ vult arbitrariâ reponere.

Neque ad Lucretium non pertinet alius ejusdem

Anthologiæ versiculus, iv. 63. 1.

Mors, quæ perpetuo cunctos absorbet *hiatu*—.

Terentianus Maurus, in Putachio, p. 2411.

Nam neque *Mors* avidè nigros *pandebat hiatus*,
Nec vitam forti retinebant stamine Parcæ.

Ore grandi Silius, Pun. ii. 548. elocutus est:

Mors graditur, *vasto pandens* cava guttura rictu,
Casuroque inhiat populo—.

Nec minus idem magnifice, ibid. xiii. 560.

Has passim nigrum *pandens* *Mors* lurida rictum
Itque reditque vias; et portis omnibus errat.

Egregie Seneca rem extulit, in CEdip. 164.

Mors atra avidos oris *hiatus*
Pandit, et omnes explicat alas.

Sic, opinor, rescribendus est. Vulgo, *Mors alta*: vide nos de hoc errore librariorum supra, ver. 246. et iv. 183. Neque in transitu medicam manum Venantio Fortunato, ad iv. 5. 1. non admovebimus cum certissimo successu:

Invida *Mors*, *rabido* quamvis minteris *hiatu*,
Non tamen in sanctos jura tenere vales.

Libri, *rapido*; ut passim peccatum est. Posses *avido* reponere; sed illud vero dixerim similium. Idem mox, ibid. 9. 1.

Ultima *Mors* *avido* graviter properavit *hiatu*,
Pastorem rapiens, qui fuit arma gregia.

Sic legendum; vulgo, *sors*: vide Bentleyum, ad Horat. epist. ii. 2. 173. veram Venusino manum rectissime restituentem.

Ibid. *inmani* et *vasto hiatus*. Arnobius,

Denique, tanto opere inter se quom maxuma mundi
 Pugnent membra, pio nequaquam concita bello;
 Nonne vides aliquam longi certaminis ollis
 Posse dari finem? vel, quom sol et vapor omnis,
 385 Omnibus epotis humoribus, exsuperarint;

lib. ii. p. 97.—“ semideos, heroas, cum
 “ *inmanibus corporibus, atque vastis*—.”
 Adjiciam Maronem, ad *Æn.* vi. 237.

Spelunca alta fuit, *vastoque inmanis hiatus* :

ubi *et alta* forte respondeat etiam *et pater* Cari; aliter de *atra* hic quoque cogitavissim: ut idem, *ibid.* i. 60.

Sed pater omnipotens *speluncis* abdedit *atris* ;

quom præsertim sequentia potestatem dictionis *alta* vel abunde representent: sed nihil ausim in hoc loco sine libris MSS. immutare. Arnobius, lib. ii. p. 65.—“ non esse animas longe ab *hiatibus* “ *Mortis et faucibus constitutas.*”

Ver. 377. *etiam* : Π. *et* ; qui, in præcedente versu, dat *spectatur*, pro *respectat*.—*nativa* : Π. *natura* ; ut Ω. *etiam* a primâ manu: *iv* scilicet cum *ur* mutatis. De consimili scribarum peccatu, consulas Drakenborchium, ad *Liv.* viii. 20. 7.

Ver. 380. *contemnere* ; Ω. *contendere*.

Ibid. *Inmensi ævi*. Statius, *silv.* iv. l. 11.

———— *immensi* reparator maxumus *ævi* :

Janum prædicans. Claudianus, *laud. Stil.* ii. 426.

Immensi spelunca *ævi*—.

Porro, de elegante phrasi *contemnere vires ævi*, consulas annotata in ii. 448. et Burmannum, ad Claudian. in *Rufin.* ii. 123.

Ver. 381. *Denique* : Π. *Deinde* ; cui quom deest.

Ver. 382. *Pugnent* : Π. *Pugnet*.—*pio* desideratur in V. ed.

Ibid. *pio nequaquam bello* : i. e. *impio* plane et parricidali, contra naturam; quom corporis ejusdem membra bellum interne-

cinum gerant. Hinc Mantuanus pendet, ad *ecl.* i. 71.

Impius hæc tam culta novalla *miles* habebit ?

i. e. “ qui *civili bello* vicerit.” Hæc sola scilicet *Servianarum* interpretationum loci mentem pervenit. Res acumen *Heynii* ludificata est. Non aliter vates summus, ad *geo.* i. 511.

———— sævit toto *Mars impius* orbe :

i. e. *civilia bella* sæviunt, *pietatem* omnem corrumpentia. Item, in *Æn.* vi. 612.

Quique ob adulterium cæsi; quique *arma* secuti *Impia*—:

ubi tandem verum perspexit elegantissimus editor modo memoratus. Denique, *ibidem* Mantuanus, xii. 31.

Promissam eripui genero; *arma impia* sumpsi :

“ ideo nimirum *impia*, quod contra *Æ-* “ *neæ jura* sumpserim, jam tenentis locum “ *membrum* in *familie* meæ *corpore*.” Confer xi. 105.

Ver. 383. *aliquam* : Π. *aliqua*.—*longi* : O. Δ. *longo*.—*certaminis ollis* : V. ed. O. Δ. *certamine solis*; sed *ollis* in margine V. ed. appositum est; Π. Σ. *certamina solis* : et *Vind. ollis*, vice *ollis*.

Ibid. Ad hæc illuminanda pertinent, quæ dicit *Celsus Epicureus* apud *Origenem* cont. *Cels.* lib. iv. p. 167.—*ἰτι δὴ κατὰ χρόνον μακρῶν κενύθη, καὶ ἀστρῶν ἐπαροδοῦς ἔτι καὶ συνόδου, ἐκπύρωσις καὶ ἐπιπλοῦσι συμβαίνουσι· καὶ, ὅτι μίσησιν τῶν τελευταίων ἐπὶ Διουκλιανῶν κατακλιθεῖσιν ἢ περιδοῦς κατὰ τὴν τῶν ἑλλῶν ἀμοιβὴν ἐκπύρωσις ἀσπαιται—.*

Ver. 384. *Rectum* erat, “ vel cum sol, “ ac vapor, humores evicerit; vel cum “ humores solem superarint, calorem- “ que:” sed subito quodam furore poeti-

Quod facere intendunt, neque adhuc conata patrantur:
Tantum subpeditant amnes, ultroque minantur
Omnia diluviare ex alto gurgite ponti;
Nequidquam: quoniam, verrentes æquora, ventei

co noster de rectâ structuræ viâ turbatus, periodum ordine grammatico non absolvit: partem alteram excipiens argumenti, quatenus eam sane exsecutus est, mox ad ver. 412. cum aliâ longe formulâ sermonis.

Ibid. *sol et vapor humoribus*. Hinc allegoria Mæonidis, ad quam Lambinus alludit, Il. T. 67.

Η τι μιν γαρ EN ANTA ΠΟΣΕΙΔΑΩΝΙ
ΑΝΑΚΤΙ

'Ισται' Απὸλλων Φοῖβος—:

i. e. *visitatio-animæ adversabatur Neptuno, ex opposito stans*. Sic ille vesiculæ legendus est, qui Dawesio crucem fixit. Ibidem scholiastes: *Απὸλλων μιν γαρ ἐναντιοῦται Ποσειδῶνι· το μιν μιν ΠΤΡ τῷ παντι 'ΤΤΡΩ. Et de hac re Heraclides Ponticus, p. 418. ed. Gale: 'Ὅθεν, οἶμαι, καὶ ἐν τῇ Θίωμαχίᾳ ΠΟΣΕΙΔΑΩΝΙ ἰσταιται (Φοῖβος) διαμιλλωμένος· αὐτὸ γὰρ ἈΣΠΙΕΙΣ-ΤΟΣ ἐχθρὰ πυρὶ καὶ ὕδατι, τῶν δύο στοιχείων ἐναντίας πρὸς ἀλλήλα φύσιν ἀποκικλῆρα-μῖνων κτλ.* Ita scriptor suavissimus nitori suo restituendus est. Editi exhibent, *Ποσειδῶν*, (cujus finalem literam prima vocabuli sequentis eliserat) et *ἀπιστος*.

Ver. 385. *humoribus*: *Il. humoris*; scribendum fortasse volens, sed perperam, quod sequitur:

————— vel, quom sol et vapor omnis,
Omnibus epotis, *humores exsuperarint*.

Librarius nempe non attenderat absolutum usum verbi *exsuperarint*, pro *remanserint*, *superfuerint*; Lucretio familiarem: videas i. 631. 673. et alibi. Virgilius, geo. ii. 314.

Infelix superat foliis oleaster amaris.

Vide Servium. Idem vates, Æn. ii. 759.

————— *exsuperant flammæ*: furit æstus ad auras:
Lucretii forsitan etiamnum memor.

Ver. 386. *Quod facere intendunt*: i. e. "quod ut faciant, *se extendunt*;" vel enixissimo studio se exercent. Sic intelligas Virgilium, Æn. ii. 1.

Conticuere omnes, *intenti*que ora tenebant:

i. e. *se intendentes*. Nos: "And were directing their faces towards him, on the stretch of attention." Sic ille, et alii, passim: sed interpretes nullo modo rem accurate cognitam habuerunt. Similiter in activâ voce Vegetius absolute, de re milit. i. 6. in init. exemplo rariore: "Sed, qui delectum acturus est, vehementer intendat, ut ex vultu, ex oculis, ex omni conformatione membrorum, eos eligat, qui implere valeant officia bel-latorum." Neque aliter tamen Prudentius, cathem. ii. 57.

*Intende nostris sensibus,
Vitamque nostram despice.*

Sic plures libri, ut videtur; et, opinor, vere: nos videas ad ii. 741. Vulgo, *dispice*. Nimirum, *παρρηψον capite demisso*, ut propius et *intenti*us intuearis: in quâ re elegantissimus est S. Jacobi locus, cap. i. com. 25. lectori consulendus.

Ver. 387. *ultroque*: P. O. Δ. II. *ultroque*; perperam. Et versus totus deest V. ed.

Ibid. *Tantum subpeditant*. Vel accipe *ὑπερηγῆτικος*, "Tantum humoris suppedi-tant:" vel absolute, "Usque adeo suppetunt," *ἀρκεσι*. Lambinus, docte et acute. Posterior ratio structuræ et exquisitior est, et magis Lucretiana.

Ibid. *minantur Omnia diluviare*. Hinc extra litis finem ponitur lectio, quam prætulit Bentleii judicium, ad Horatium, od. iv. 14. 28. haud dubie memorem Lucretii:

Sic tauriformis volvitur Aufidus,
Qui regna Dauni præfluit Apuli,
Cum sævit; horrendamque cultis
Diluvium minitatur agris.

390 Deminuunt, radiisque retexens ætherius sol;
 Et siccare prius confidunt omnia posse,
 Quam liquor incepti possit contingere finem.
 Tantum spirantes æquo certamine bellum,

Nugantur, arguantur, Janus et Baxterus. Nec tamen venustatibus suis altera lectio destituitur, *meditatur* dico; quemadmodum quoque Virgilius, geo. i. 462.

————— quid cogitet humidus Auster
 Sol tibi signa dabit—.

Qui velint ibi rescribere cogat et, aut aliam interpretationem *vs cogitet* comminiscantur, tumidis scloppis pariter exsufflanti sunt, ut a gustu poetico remotissimi.

Ver. 388. *diluviare ex alto*: Vind. *diluvia recallo*; O. *delimare ex alto*; Π. *dehivare ex alto*.

Ibid. *atq gurgite ponti*. Verbis usus est Virgilius, ad Æn. vi. 310. in sublimi loco:

————— aut ad terram gurgite ab alto
 Quam multæ glomerantur aves, ubi frigidus annus
 Trans pontum fugat, et terris inmittit apricis.

Nonnulli, "frigidus annis." sed enim, quin illa sit sincerissima scriptura versûs, ob Homerea ΚΕΙΜΩΝΑ φρυγες, et Ηεμαι, sermæ, Il. Γ. 4. 7. uti Heynius optime contendit, nullus dubitem. Voces *annis* et *annus* propter eosdem prorsus elementorum ductus facile commutantur.

Ver. 389. *quoniam*: V. ed. *quom*; Π. *comodo*; i. e. *quomodo*.—*verrentes*: V. ed. *verientes*; hoc loco minus bene: vide Virg. Æn. i. 43.

Ver. 390. *Deminuunt*: P. V. ed. O. Δ. Π. *Diminuunt*: et *que* desideratur in V. ed.—Redi sis autem ad ver. 267.

Ver. 391. *Et siccare*: Σ. *Essiccare*. Mox Π. *possint*, pro *possit*.

Ibid. *confidunt*. Eleganter sane, et gustu vere poetico, quasi de rebus sensum habentibus, atque rationem. Similem venustatem videas ad iv. 246. Nec valde disstantaneum est illud Theocriteum de *vulpe*, idyll. i. 50.

————— το παιδιον η περι αφησεν
 ΦΑΤΙ, πριν η αυρατιστον ωσι ξερασι καθιξη.

Ver. 392. *incepti*: plures libri, *incaupti*; quam litem orthographiæ non meum est dirimere.

Ver. 393. *spirantes bellum*. Quemadmodum Silius Italicus, xvii. 398.

At contra ardenti radiabat Scipio cocco, Terribilem ostentans clypeum; quo patris, et una Cælarat patrum, *spirantes prælia, diras Effigies*—.

Ita certo certius emendavimus locum. Vulgo, *dira*; perquam frigide, atque invenusta. Nec frigide minus et invenusta Gronovius, in Senecæ Thyest. 504.

Cum *spirat ira sanguinem*, nescit tegi:

præfert alteram lectionem, *sperat*. Jam vero *legi*, pro *se legere*, positum est, cum mediæ vocis potestate: quod animadvertendum. Horatius, denique, in od. iv. 13. 19.

Quæ *spirabat amores*:

ubi non desinit Baxterus nihil agere. Nimirum, has sermonis formulas Romani a Græcis, passim utentibus, exceperunt. Sit Theocritus exemplo, idyll. xviii. 54.

Εἶδες' εἰ ἀλλανον σπυρον, ΦΙΑΘΗΤΑ ΠΝΕ-
 ΟΝΤΕΣ.

Cujus loci veram constructionem, ex interpunctione meâ satis elucescentem, editorum nemo perspexit. "Per vices, alter in alterius pectore, dormiatis; amorem rem spirantes." Hebes est, qui rem non caleat; contumax, qui refragetur. Porro, versus Lucretii coram stantes sic haud incommode distingui possent:

Tantum spirantes, æquo certamine bellum
 Magnis de rebus inter se cernere certant:

ut unâ veniant voces *bellum cernere*. Et *Tantum spirantes*, ut Euripides, Androm.

Magnis de rebus inter se cernere certant;

395 Quom semel interea fuerit superantior ignis,

Et semel, ut fama est, humor regnarit in arvis.

Ignis enim superavit, et ambiens multa perussit,

188. *οἱ πνιόντες μίγδαλα* nec non Virgilius, *Æn.* vii. 510.

———— raptâ *spirans* *inmanis* securi:

et Stautius, *silv.* v. 3. 11. similiter:

Ibam, alium spirans————

Plura videas in *Silv. Crît. sect. ciii.* si vacet.

Ver. 394. *certant*: Π. *tentant*; librario *κακοφωνας* consimilium syllabarum, ut putem, non concoquente; quæ Lucretio tamen, uti multis exemplis ostenditur, minime displicuit.

Ibid. cernere: pro composito *decernere*, vel *dijudicare*; per translationem ex *oculis* ductam, quorum ope de rebus sententiam valemus pronunciare, atque animo dubitanti satisfacere. Pari modo Virgilius, *Æn.* xii. 709.

———— Stupet ipse Latinus,
Ingentis, genitos diversis partibus orbis,
Inter se coisse viros, et *cernere* ferro.

Ad quem locum Servius, eruditissimæque annotationes Heinsii, cum Nonio Marcello, iv. 69. nobis otium super hoc verbum quam opportune faciunt.

Ver. 395. *interea*: sic scribitur in L. O. Δ. Ω. neque aliter editio Juntina; meo gustui longe venustius et exquisitius. Quasi dixerat: “ Quid autem? an necesse est ut vanas hypotheses solummodo jactemus, et de probabiliter futuris tantum loquamur? *Interea*, dum tempus disputationibus conterimus, res omnino quondam facta est.” Reliqua exemplaria dant, *in terrâ*.

Ibid. superantior. Etiam in superlativo J. Solinus, cap. 2. p. 11. “ Ad hæc, Italia Pado clara est; quem mons Vesulius, *superantissimus* inter juga Alpium, gremio suo fundit—.”

Ver. 396. *regnarit*: V. ed. Π. *regna-*

vis; justâ temporum ratione non conservatâ. Gassendus ex ingenio, *superarit*. Quid autem nos attinet nauseam lectoribus lepidis movere, recensendo ineptissima somnis hominum, nec rem criticam, nec Veneres poëticas, callentium? Multa hujusmodi silentio prætermittimus.

Ibid. humor regnarit. Ut Mantuanus de *igne*, ad geo. ii. 306.

Per ramos victor, perque alta cacumina, *regnat*.

Claudianus etiam de *magnete*, ad finem:

———— rigido *regnat* in marmore *flamme*.

Sic alii sæpius: confer *Stat. silv.* 5. 1. 29. et nos, ii. 957. superius.

Ver. 397. *ambens*: sic purissime quidam Pii codices, Vind. L. M. O. Δ. Σ. cum Juntinâ; P. V. ed. B. *ambiens*; Π. *ambies*; Ω. *ambem*; et *ambiens* in margine, sed a recentiore manu.

Ibid. Ignis superavit. Maro, geo. ii. 331.

———— *superat* tener omnibus *humor*.

Ibid. ambiens: i. e. ambedens. Tertiam personam præsentis temporis, *ambest* nimirum, Festus agnoscit in onomastico; noster Carus, iii. 1007. *exest*; Plautus, et alii, *comest* ac *comesse*, sæpius. De hac autem usitatissimâ translatione, quæ *dentibus* ignem instruit, omnia sunt pervagata, ut nihil supra; atque in aperto jacent.

Ver. 398. *Phætona*: Vind. *Pheton-tana*; V. ed. O. *pheton-tana*; prout fere peccant in nominibus propriis librarii.

Ibid. rapax vis: ob omnia arripientes, et haerentes, *flammas* scilicet; ut alii passim similiter. Arnobius, lib. vii. p. 242. —“ tura cum carnibus *rapacium* alimentum sunt *ignium*—.” Unde summopere miror, hoc epitheton improbatum Heyno in Culicis ver. 102. de *sole*:

Avia quom Phaëthonta rapax vis solis equorum
Æthere raptavit toto, terrasque per omneis.

400 At pater omnipotens, irâ cum percitus acri,
Magnanimum Phaëthonta repenti fulminis ictu

Quâ jact oceanum flammâ in utrumque rapax:
qui satis elegans versiculus. Conferas ve-
lim Claudianum, de quart. cons. Honor.
ver. 64.

Ibid. Caussa ficta incendii. BENTLEIUS.
Nimirum, vir egregius insimulat poetam,
quasi nugatoria, nec philosopho sobrio et
prudente digna, proferentem: sed argu-
mentum, quod vocant, ad hominem in
Lucretio quoque sine fastu toleremus, rei
juniori hilarem quandam varietatem
conspargere studente, et fastidia nobis de-
fendere.

Ver. 399. Æthere raptavit toto vis Avia.
In hunc Lucretii locum crediderim Naso-
nam intendisse oculos, ad met. ii. 205.

Exspatiantur equi; nulloque inhibente, per oras
ignotæ regionis eunt; quâque impetus egit,
Hac, sine lege, ruunt: altoque sub æthere fluxas
Incursant stellar, rapiuntque per avia currum.

Sic versus rescribendos esse censeo. In
primo, libri dant auras: sed quot vicibus
has dictiones scribæ mutaverint, vidimus
sæpiuscule, atque monitum iterare super-
vacanei laboris est.

Ibid. terrasque per omneis: super quas
nimirum devio curru vehebatur.

Ver. 400. cum: i. e. "percitus cum
acri irâ:" sic autem legitur in libris
veterimis et incorruptissimis, Vind. V.
ed. B. L. M. cæteri, tum; sed formulam,
in quâ, ex optimorum scriptorum consue-
tudine, præpositio sic elegantissime re-
dundet, non ausus sum temere repudiare.
Virgilius, ut exemplum proferam, Æn. vi.
361.

Prænantemque uncis manibus capita aspera
montis
Ferro invasisset—:

at Cicero, pro A. Cæcinâ, sect. 10.—
"de se autem hoc prædicat, Antiocho,
"Æbuti servo, imperasse, ut in Cæci-

"nam advenientem cum ferro invaderet."
Porro, nonnulla ex multis exemplis phra-
seos irâ percitus convocavit Drakenbor-
chius, ad Liv. vi. 38. 8. Conferas autem
Virg. Æn. vi. 407. cum Ovid. art. am. iii.
503. Jam vero versus hosce magnificos
aliis non minus magnificis Mantuanus,
Lucretio semper inhians, adumbravit; et
summorum poetarum conatus quicquid
est hominum venustiorum jucundissime
videbit comparatos. Leguntur autem in
Æn. vii. 770.

Tum pater omnipotens, aliquem indignatus ab
umbris
Mortalem infernis ad lumbâ surgere vitæ,
Ipæ repertorem medicinas talis, et artis,
Fulmine Phædigenam Stygias detruisit ad undas.

Ubi illud Tum videri potest vulgatæ lec-
tioni, quam emovimus Lucretio, suffra-
gari; sed ob incipientem Æ diverse sunt
locorum rationes. Et editi "in undas;"
de quâ re vide nos, ad iii. 363. Nec Ovi-
dium, in hoc argumento versatus, nostrum
præterit inobservatum, met. ii. 304.

At pater omnipotens, superos testatus, et ipsum,
Qui dederat currum—;
Intonat: et dextrâ libratum fulmen ab aure
Misit in aurigam; pariterque animâque, rotisque,
Expulit—.

Ver. 401. Phaëthonta: Vind. phetonta;
V. ed. phatonta.—repenti: Ω. repente.

Ibid. Magnanimum Phaëthonta: ita dic-
tum scilicet, quia patriorum equorum re-
gimen sibi poscere non dubitaverit. Hinc
Ovidius, met. ii. 111. in loco lætissimis
verbis florido; quem nefas esset mutilare:

Dumque ea magnanimum Phaëthon miratur, opus-
que
Perspicit, ecce! vigil rutilo patefecit ab ortu
Purpureas Aurora fores, et plena rosarum
Atria—.

Ibid. repenti fulminis ictu: i. e. subi-

Deturbavit equis in terram; solque, cadenti
 Obvius, æternam subsocepit lampada mundi:
 Disjectosque redegit equos, junxitque trementeis:
 405 Inde suum per iter, recreavit cuncta, gubernans;
 Scilicet, ut veteres Graiùm cecinere poëtæ:

taneo ictu, vel *veloci*: de quâ re perlegas mihi dissertata in notis ad i. 1002. Virgilius, *Æn.* xii. 313.

Quo ruitis? quæve ista *repens* discordia surgit?

i. e. *celeriter oborta*, vel *repentina*; ut Servius etiam interpretatus est. Antiquæ glossæ: "*Repens, αιφνιδιος.*"

Ver. 402. *sol*: Ω . *soli*.—*cadenti*: P. *cadentis*; nescio quâ constructione.

Ibid. *Deturbavit in terram*. Huc respexit ille vates Mincianus, *Æn.* x. 555.

Tum caput, orantis nequidquam, et multa parentis

Dicere, *deturbat terræ*—

"Deturbat terræ: hoc est, *in terram.*"
 Servius.

Equis autem pro *curru*; ut $\alpha\phi'$ *ισσων* frequentissime Homerus. Hinc Maro, *Æn.* xii. 735.

— quum prima in prælia junctos
Conscendebat equos—:

et more contrario prorsus in geo. iii. 91.

Martis *equi* bijuges, et magni *currus* Achillis.

"*Currus*, pro *equis*." Servius. Ergo, minus accurate rem interpretes administrarunt, et quasi non probe percipientes, ad Homeri Od. Δ . 708.

$\text{Ἦσαν ἀκυρτοὶ ἐπιβαίμενοι} \alpha\iota\phi' \acute{\alpha}\lambda\omicron\varsigma \text{ Ἴπποι}$
Ἄνδρασι γιγνόμενοι, πρῶτοι δὲ πύλων ἐφ' ὄρησι.

Reddendum erat utique, se intelligi saltem volentibus, *currus*, non *equi*. Planior est Oppianus, halieut. i. 190. Mæonidis interpres:

$\text{Ἀμφιπερικαιρῶναι ἐξυγῶσι} \text{ Ἄρμα θάλασσησ.$

Catullus etiam, nupt. Pel. et Thes. 9.

Ipsa levi fecit volitantem flamme *currum*.

His autem perlectis, obstupesces, ni fal-

lor, annotationibus Heynianis in Tibull. i. 9. 62. quas adeas; cum Servio, rem probe callente, ad Virg. *Æn.* xii. 287. et Eur. Iph. T. 410.

Ver. 403. *subsocepit*: L. Δ . II. Σ . *succepit*; vulgo, *suscepit*: sed procul dubio verissima est scriptura *subsocepit*, ut alibi monuimus. Illud *succepit*, quasi sit antiquior orthographia, et Lucretiano seculo consentanea, nullatenus tolerari potest.

Ibid. *æternam lampada mundi*. Ita Virgilius, *Æn.* ii. 154.

Vos, *æterni ignes!*—

i. e. *sol* et luna. Idem, ibid. iv. 6.

Postera *Phæbe* lustrabat *lampade* terras:

Græcos secutus scilicet. Sic Euripides, *Med.* 351.

$\text{Εἰ σὶ πύρρον ἈΑΜΠΙΑΣ εἰσῆται ΘΕΟΥ—}$

Ver. 404. In Vind. codice syllabæ *-osque* re-eræse fuerunt.

Ibid. *Disjectos equos*: i. e. "impetu fulminis disturbatos atque dissipatos." Compares nostrum, ad i. 652. Similiter Fabius Pictor, annal. i. fragmento: "Subito imbribus, tonitribusque, quæ cum illâ erant *disjectis*." Virgilius, *Æn.* i. 43.

Ipsa, Jovis *rapidum jaculata* e nubibus *ignem*,
Disjicitque rates, evertitque æquora ventis.

Hinc, quum verba *dejicio* et *disjicio* passim librariis permisceantur, prout Burmannus quoque ad hunc Maronis locum monuit, longe fortius vocabulum, et efficacius, eidem consummatissimo poëtæ certissime redonari debet, ad geo. i. 333.

— Ille *flagrantis*
 Aut Atho, aut Rhodopen, aut alta Ceraunia, *tele*
Disjicit—:

i. e. "in omnes partes impetu dissipat

Quod procul a verâ nimis est ratione repulsum.

Ignis enim superare potest, ubi materiai

Ex infinito sunt corpora plura coorta:

410 Inde cadunt vires, aliquâ ratione revictæ;

Aut pereunt res, exustæ torrentibus auris.

“vehementissimo:” unde omnipotentia dei multo magis declaratur, quam vulgari lectione *Dejicit*; ut non minus ipsius natura fulminis. Si vero te proprietatis rei nihil moveat, fidejussorem emendationis meæ longe locupletissimum præstabo, Silium Italicum, vestigia Virgîlii nunquam non legentem, atque hoc tempore pressissime, Pun. ix. 538.

Imo, ait, ut noscant gentes, immania quantum Regna Jovis valeant; cunctisque potentia quantum

*Antitet, conjux! superis tua; disice telo
Naganti (nil oramus) Carthaginis arces.*

Disice autem est ipsum *Disjice*, ut nos alibi diximus, et Drakenborchius ad locum; quem consulas. Glosse veteres: “*Disicio, διαρίπτω, διασκορπίζω.—Disjicio, διαρίπτω.*”

Ibid. *redegit equos trementeis*. Pariter Ovidius, quem adscribere Pius quoque non oblitus est, in met. ii. 398.

*Colligit, amentes, et adhuc terrore paventes,
Phœbus equos.—*

Paventes autem, *palpitantes*. Nos alibi.

Ver. 405. *suum*: V. ed. *summi*; II. *summam*.—*per iter*: V. ed. *pariter*. Et codices non ultra variant; sed, valde fallor, aut error insignis versiculum dehonestat, sic primitus poëta scriptum:

Iade suum per iter remeavit, cuncta gubernans,

Manilius, i. 174. non intempestivus est:

*Non ageret currus, mundi subeuntibus astris,
Phœbus ad occasum, et nunquam remearet ad
ortum.*

Et recte sol *cuncta gubernare* dicitur: qui Orpheo in hymnis, vii. 11. 16. nuncupatur *Κοσμοκράτωρ*, et *κόσμου δισπόωνς*. Neque aliter alii poëtæ. Et sane rem,

quam volo, sic descripsit Nonnus, Dionys. xxxviii. sub finem, leviter in transcurso nobis emendandus, dum in eodem utique versatur argumento:

*Ζαις δι πατερ Φαιδοντα κατακρηξι κραυγη,
'Υψοθεν, αυτοκουλστω υπερ ρουο Ηριδανου'
Δησας δ', 'ΑΡΜΟΝΙΗΣ ΠΑΛΙΝΑΓΓΕΤΟΝ
'ΕΙΔΙΚΙ διαμμη,
'Ισπυς ηλιω παλιι οπισσιν, αυθριος δι
Αυταλη πορτι ερμα' και αρχαιη παρα νησση
Δμφικαλι Φαιδοντες ιατερεχον αποδις Ωραι.*

Libri, *ἀρμονην παλιναγγετον ἡλικι.*

Ver. 406. *Graivm*: II. *gratum*; ut Σ. sed a secundâ manu, et V. ed. pro variâ lectione. Versus integer abest Vind.

Ibid. *Graivm cecinere poëtæ*. Non multo aliter Virgilius, geo. iii. 90.

————— quorum *Graii meminere poëtæ* ———.

Ver. 407. *verâ nimis est*: Vind. V. ed. II. Σ. Ω. *veris animis est*; neque aliter, quantum intelligo, L. M. vulgo, *verâ est animi*; ut P. O. Δ. Nostram constitutionem versûs, aliis editoribus jam datam, calculo suo comprobât Bentleius: conferras i. 880. vi. 767.

Ver. 408. *Causa vera incendii.*

BENTLEIUS.

Ver. 410. *revictæ*: P. *revinctæ*; V. ed. *rejunctæ*; O. Δ. *revicta*. Committas autem i. 594. Hoc interea dicit poëta: “Si forte fortunâ fiat, ut igneæ particulae solito copiosiores ex infinito spatio suboriantur, res mundi consueto tenore procedere nequibunt; nam vel humor ignem vincet, vel humorem ignis. Non æquo jam certamine, ut alias, geretur bellum.”

Ver. 411. *torrentibus auris*: quia per auras solas, corpus ambientes tangentesque, calor sentitur. Unde Virgilius di-

Humor item quondam cœpit superare coortus,
Ut fama est, hominum multos quando obruit undis.

versam per dictionem prorsus idem voluit
efferre, ad *Æn.* vi. 550.

Quæ rapidus *flammis* ambit *torrentibus* amni s,
Tartareus Phlegethon—

Venusinus cum Lucretio locutus est, od.
iii. 13. 9.

Te flagrantis atrox aura caniculæ
Nescit tangere—:

nam sic castigandum esse nos evicimus
ad Sophoclis *Trachin.* 685. Distichon eleg-
antissimi epigrammatis apud Vitruvi-
um, viii. 3. admovebimus, ut ex eo menda-
m fedissimam tollamus, quæ cuncto-
rum eruditorum oculos effugit:

Ἄλλω σὺ ΜΗ ΤΙ ἽΠΙ λυτρά βάλῃ χροῶ, μὴ σὶ
καὶ ΔΥΡΗ
Πημνη ΘΕΡΜῆΣ ἴσῃσ ἴσῃσ μύθῃσ.

“Nullâ de causâ corpus immittas in la-
“vacrum.” Vulgo scribitur, *μητ' ἴσῃ* per
barbaram stribliginem sermonis. Pulchre
non minus *Anthol. Lat. Burm.* vi. 62. 7.

Nec gemmas, modo germine exeuntes,
Seri *frigoris* ustulavit *aura* :

ut *Serenus* etiam *Samonicus*, ver. 93.

Sive meri gustus, seu *frigoris* efficit *aura*.

Ver. 412. *cœpit superare*, poëtis, atque
etiam solutis metro scriptoribus, usitatus
est pleonasmus, pro *superavit*; vide ver.
397. Sic *Virgilius*, *geo.* i. 5. *canere inci-*
piam : ne plura suscitem.

Ver. 413. *hominum* : Π. *hominem*.—
multos : Vind. L. M. O. Δ. Π. *multas*.—
undis : Vind. *undas*; Δ. Π. *urbis*; uti
solet edi, multo minus eleganter, ad hunc
modum :

Ut fama est hominum, *multas* quando obruit
urbis.

Ibid. *hominum multos* : i. e. *πῶς πολλὰς*
ἀνθρώπων, vel universum fere humanum
genus; uti *Mantuanus*, *geo.* ii. 10.

— alia, *nullis hominum* cogentibus, ipse
Sponte sua veniunt—:

post Græcos scilicet. *Homerus*, *Od.* Δ.
138.

Ἴδωσ δῆ, Μυέλισ διοτρεφέσ, εἰ ΤΙΝΕΣ εἰδέ
ΑΝΔΡῶΝ ἀχρηστῶντα ἰκαίμεν ἡμῶντοσ δα;

Sed in formulâ tritissimâ moras inanes
necto. *Bentleius*, testimonia codicum non
habens cognita, maluit *multas urbis*;
immerito: sed merito vanissimum *Vossii*
tentamen ridet, exponentis *multas homi-*
num per *crimina hominum*, in notis ad
Catullum, p. 215. Et, quod *Bentleius*
nos remittat ad ver. 343. supra, hoc plane
nihil est: nam, si rivi, vel torrentes, probe
dicantur *cooperuisse oppida*, hoc idem sa-
tis constat nimis humile futurum esse de
dihuvio, terras et humanum genus obru-
ente; neque magnitudinem rei verbis ex-
ilibus non depressurum.

Ibid. *obruit undis*. Hinc sola recta loci
interpungendi via, qui legitur in *Virgilio*
Æn. i. 69. se nobis obtulit, male habitii
in universis editis:

Incute vim ventis; *submersas obruit* puppes,
Aut age *diversas*, et *disice* corpora, ponto:

ut *ponto* non minus referatur ad *obru-*
submersas, et *age diversas*, quam ad *disice*.
Atque oratio est indignantem atque festi-
nantem vividissime depingens. Certam
puto hanc rationem distinctionis. Adeas
autem, ac diligenter perpendas, variantes
lectiones ad locum, et ibid. ver. 40.
Cæterum, cum his versibus *Lucretii Ma-*
nilius non injucunde committetur, euenta
eadem præstringens, ad iv. 828.

Et vomit oceanus pontum, sitiensque resorbet,
Nec sese ipse capit: sic quondam merserat urbes,
Humani generis cum solus constitit hæres
Deucallon, scopuloque orbem possedit in uno.
Nec non, cum patrias Phæthron tentavit habenas,
Arserunt gentes—.

Merserat autem *urbes* ille, ut noster su-

Inde, ubi vis, aliquâ ratione avorsa, recessit,
415 Ex infinito fuerat quæquomque coorta,

perius, ad ver. 343. hujusce libri, *oppida cooperuisse.*

Ver. 414. *Inde:* P. V. ed. *Unde.*—ubi deest Π.

Ver. 416. *Constiterunt:* Vind. Π. Σ. Ω. *Constituerunt.*

Ibid. *Constiterunt imbres:* i. e. “se ad tranquillum statum represserunt:” confer iv. 462. 463. Ovidius, fast. ii. 455.

Flamina non constant—:

i. e. incerta sunt, atque infidelia. Unde discas Virgilii mentem ad *Æn.* iii. 518. pulchre esse Heynio declaratam:

— cuncta videt cœlo constare sereno:

i. e. in stabili esse ac tranquillo statu, nihil turbidi minitantiæ. Vide Heynium.

Ver. 417. Si quis velit Græce legere nonnulla huc spectantia, is adeat Plutarchum, de plac. phil. i. 4. cujus Creecchius meminit post Lambinum; et Diogenem Laërtium, x. 90. nam prolixiora sunt, quæ quæ commode in has chartas transferri possint; et mihi antiquissimum est magnitudinem libri minus necessariis interendis non adaugere; atque his saltem diebus *μυγα βιβλιον* jure nomines *μυγα κωνων*. Cæteram, hanc omnem cosmogoniam, quasi totis viribus scilicet de palmâ cum magistro concertans, versibus, qui sequuntur, politicissimis, et impendio sublimibus, Mantuanus vates complexus est breviter ac summè, in ecl. vi. 31. Lucretianis locutionibus multum usus:

Namque canebat, uti, magnum per inane coacta,
Semina terrarumque, animæque, marisque, fuls-

sent,
Et liquidis simul ignis; ut his exordia primis
Omnia, et ipse tener mundi concreverit orbis:
Tum, durare solum, et discludere Nerea ponto,
Cæperit, et rerum paulatim sumere formas:
Jamque novum terræ stupeant lucescere solem,
Altius atque cadant, submotis nubibus, imbres:
Incipientis vitæ quæcumq; prinum surgere, quumque
Rara per ignotos errent animalia montis.
Hinc lapides, Pyrrhæ jactos; Saturnia regna—.

Ver. 418. *terram et cælum:* sic P. Vind.

V. ed. B. L. M. Π. Σ. Ω. omnes denique præter Δ. cui *et* deest, atque O. recentiorum; qui cum vulgaribus editis habet *cælum ac terram*, ad ordinem lectionemque arbitrariam hominum nihil in Lucretio erubescendum.

Ibid. *ponti profunda:* i. e. *θαλασσος βυθία*, vel *βαθία*: uti scholiastes interpretatus est ad Il. A. 358. Ovidius, halieut. 84.

Nec tamen in medias pelagi te pergere sedes
Admoneam, vastique maris tentare profundum.

In priore versu *mergere* multo magis esset pœticum; et sic fortasse rescribendum. Suetonius in Tiberio, sect. 40. “sæpta
“undique præruptis immensæ altitudinis
“rupibus, et profundo maris.”

Ver. 419. *Solis lunæ:* sic M. O. Δ. Ω. verissime; Vind. V. ed. L. Π. Σ. *Solis lunæ*; ad solenne in Lucretii librariis peccatum, æ nempe, pro *ai:* P. *Solisque et lunæ*; uti plures edidere, ex ipsius Pii, vel alius cujusdam recentioris, audaci nimis correctione.

Quid autem? multo antiquior corruptela, et quæ virorum doctorum penitus aciem effugerit, huic versui inolevit; quam nunc denique culter criticus execabit, et sanitatem pristinam restituet. Hoc modo nimirum Lucretii calamus exaravit:

Solis, lunæ, *currus*; ex ordine ponam.

Quæ locutio pœticum ornatum respicit, et cum verbo *Fundarit* demum congruit aptissime. Locus Ovidii valde tempestivus observatur nobis, in epist. xvi. 109.

Fundatura citas flectuntur robora *naves*.

Atque, ut hic *currus solis* noster, mox similiter *rota solis*. Quot vicibus interea in vocabulis *currus* et *currus* membranæ vetustæ turbent, nemo sane, qui non plane hospes sit in hoc literarum genere, ignorare potest: sufficiat itaque mihi, lectorem remisisse ad Drakenborchii commentarios in Sil. Ital. xvi. 334. Hic error Juven-

Constiterunt imbres, et flumina vim minuerunt.

Sed, quibus ille modis coniectus materiai
Fundarit terram, et cœlum, pontique profunda;
Solis, lunai, cursus; ex ordine ponam.

420 Nam certe neque consilio primordia rerum
Ordine se suo quæque sagaci mente locarunt;
Nec, quos quæque darent motus, pepigere profecto:
Sed, quia multa, modis multis, primordia rerum,
Ex infinito jam tempore percita plagis,

cum deturpat, hist. evang. iv. 690. in versibus venerum poetarum minime indigentibus :

Jam medium *currus lucis* consenderat orbem,
Cum subite fugit ex oculis, furvisque tenebris
Induitur, trepidumque diem sol nocte recondit.

Libri, quos habeo, *cursus*. Et imitari in animo habuit Maronem, ad *Æn.* viii. 97. quem ibidem, v. 788. sic sponte, per divinationem maxime indubitata, puritate pristina renitere dederamus:

Jamque vale! Torquet medios Nox humida
currus,
Et me sævus equis Oriens adflavit anhelis.

Postea intellexi, locum hunc non aliter citari Servio, in commentariis ad *Æn.* i. 108. Vulgo, *cursus*; sed ægre feret se in controversiam vocari hæc emendatio. Jam vides utrumque versum amicissime consentire; hinc *equis*, inde *currus*: adeas modo dicta sub ver. 402. hujusce libri. Eandem prorsus rem aliter exhibuit poeta maximus, ad *Æn.* xiii. 407.

Inde, ubi prima quies *medio* jam Noctis abactæ
Curriculo expulserat somnum—:

quum *curriculus* nihil sit nisi *currus deminutus*. Nonius Marcellus, iv. 73. "*Curriculus*, ut consuetudo fert, a *curru deminutio* est; et dicitur brevissimum "*vehiculi Epirotici genus*." Sic scribendum. Glossæ veteres: "*Curriculus*, "*ἄρματιον*." Hinc senties etiam vim et venustatem verbi *torquet* in Virgilianis versibus. Idem magnus vates, geo. i. 174.

Stivaque, quæ *currus* a tergo *torqueat* imos.

Sed regrediamur tandem in viam.

Ver. 420. Hi versus jam lecti sunt, sed leviter variati, ad i. 1020. et supra, ver. 188. unde nostræ petendæ sunt animadversiones.

Ver. 421. *se suo quæque sagaci*: P. *quæque suo atque sagaci*; et sic Juntina et Aldina, sine libris scriptis, ut opinor: Vind. *se quæque atque sagaci*, ut vulgares editi; dormitante, procul dubio, collatore: V. ed. O. Δ. Σ. Ω. *quæque suo sagaci*; emendati codices Pii, *se nec quæque sagaci*; II. *quæque suo quamque sagaci*: L. autem, ut posuimus in textu; M. quam proxime, *suoque quæque sagaci*. Atque hic demum ex hac colluvie insanarum profecto depravationum pedem feliciter extricavimus in materiam amœniores.

Ibid. *Ordine suo quæque*. Euge! euge! *ἰσχυραῖς* nobismetipsis gratulamur. Ad amussim præceptoris magni magnus discipulus indubitanter est quadrandus; et multorum criticorum tumultus jam sedabuntur in æternum, temeritas etiam nonnullorum, membranas conculcantium, reprimetur, verisimã constitutione Maroniani versûs, de codicum testimonio, ad ecl. vii. 54.

Strata jacent passim *sua quæque* sub arbore
pona.

Vides *sua* sexti casûs validissimo Cari robore suffultum, et se contra cavillatores universos jure optimo tueri quire.—Mox II. *teligere*, loco *pepigere*.

- 425 Ponderibusque suis consuerunt concita ferri,
 Omnimodisque coire, atque omnia pertentare,
 Quæquomque inter se possent congressa creare;
 Propterea fit, utei, magnum volgata per ævum,
 Omnigenos cœtus, et motus, experiundo,
 430 Tandem convenient ea, quæ, conventa, repente
 Magnarum rerum fiunt exordia sæpe,
 Terrai, maris, et cœli, generisque animantum.
 Heic neque tum solis rota cerni, lumine largo,

Ver. 423. *multa modis*: sic P. Vind. V. ed. Δ. Π. Σ. Ω. atqui Havercampus edidit *multimodis*; quibus auctoritatibus subnixus, plane nescio, quum taceat vir optimus; nisi ex arbitrio, propter ver. 188. hoc libro. Verum enim vero codices utrobique sunt audiendi, et varietas orationis omnino est poëta concedenda; nisi forsitan in alienâ provinciâ regnum obtinemus.

Ver. 428. *fit volgata*: Π. *fuit revoluta*. Et *volgata*, quasi in conspectum et notitiam omnium venientia: i. e. passim volitantia: redeas annotata, in iv. 75.

Ver. 430. *convenient ea*: os autem impudentissimum quorundam editorum, *ea convenient*; usu nullo, nisi ut, ex quocunque demum prætextu, librorum MSS. auctoritas susque deque haberetur.—*conventa*: P. *convenient*; Δ. *conjuncta*; editores ex arbitrio, *ut convenere*. Vide Festum in voce *Conventus*; ad quem Preigerus provocavit. Alia exempla passivæ potestatis lexicis communibus suppeditantur. Ipsam rem sic pulchre Plutarchus extulit, plac. phil. i. 4. 'Ο τῶν νῦν ποσμοσ ἀπιστι, περιελασμένη σχηματι ἰσχηματισμῶσ, τοῖσ τροποῖσ τυτοῖσ τῶσ ἀτομῶσ σωματων, ἀπροσητοι και τυχαῖασ ἰχόντων τῆσ κησσι, σὺν ἰσχωσ τι και ταχῖστα κινῶμενοι ἰσ το ἀποσ, πολλα σωματα σὺνθροισθῆ, και δια τυτοσ ποικιλῖασ ἰχόντα και σχηματων και μεγέθων—

Ver. 431. *fiunt*: ita scribitur in P. O. Ω. nec de sinceritate scripturæ videas

dubitandi locum, quamvis Vind. V. ed. B. L. M. Σ. habeant *fluunt*; Δ. *refluunt*, et Π. *fluunt*. Si quid lateat exquisitius, eruere equidem non possum: et voces eadem confusas jam cognovimus, ad iv. 740. —Pro *sæpe*, Bentleius cum Fabro maluerunt, *nempe*: sed frustra, et inutiliter.

Ver. 433. *Heic*: Macrobius, Sat. vi. 2. *His*; memoriter, ut putem, citans locum. —*tum*: Π. *tunc*; Σ. *cum*.—*largo*: Macrobius, *ibid. claro*. Sed vulgatum teneo. Non alienus est Virgilius, *Æn. vi. 640*.

Largior heic campos *ether* et lumine vestit
 Purpureo—:

de quo loco nos alibi sententiam interposuimus.

Claudianus, de nuptt. Hon. et Mar. 248.

Hæc, *largo* matura *diu*—:

sed in primis ipse Lucretius, supra ver. 282. ii. 805. iii. 22. ad quæ loca, brevitatî consulentes, remittimus lectorem.

Ibid. rota solis: i. e. *currus solis*, ipse sol. Prior Ennius, fragm. p. 125.

Inde patefecit radiis *rots* candida cœlum:

ubi nonnulla exempla Hesselio convecta sunt; qui tamen præterit Tullium, in Arat. 347. Avienum, Arat. 661. Valerium Flaccum, iii. 559. Statium, silv. v. 1. 17. Prudentium, apoth. 626. et alios.

Ibid. neque solis rota cerni poterat. Nec pulchre minus Naso, met. i. 10.

Nullus adhuc mundo præbebat lumina Titan.

Ver. 434. *Altivolans*: ita scribitur in

Altivolans, poterat; nec magni sidera mundi,
 435 Nec mare, nec cœlum, nec denique terra, nec aër,
 Nec similis nostris rebus res ulla videri:
 Sed nova tempestas quædam, molesque, coorta.
 Diffugere inde loci partes cœpere, paresque

Macrobii l. c. P. et Vind. si sit æquum credere collatori: sed reliqua omnia exemplaria, *Altivolans*; et an male, non egomet profecto temere decreverim; redeas ad ii. 1152. iv. 441. Nihil novare volui, quum vox, similiter scripta, legatur in Ennio, apud M. Tull. de div. i. 48. et idylliis Ausonii; prout te lexica docebunt. Glossator etiam antiquus: “*Ἄλτιβόλων, alti-“ volans:*” quemadmodum vicissim in Latinis. Aliæ dictiones, similiter compositæ, consimilem etiam orthographiam sunt adeptæ; ut *altisonus, altitonans, altivolus* etiam, Plin. nat. hist. x. 21. ne de multis, quæ superviunt, recensendis satagem.—*nec:* Macrobius *neque*; sed *ne* *neque* raro bis invenitur continuo in Lucretii carminibus.

Ibid. *Altivolans*. Epitheton hoc posuit ob *rotam*, vel *currum*, solis. Virgilius, geo. iii. 107.

_____ illi instant verbere torto,
 Et proni dant lora: *volat*, vi fervidus, *axis*.

Ita versus erat interpungendus; nam ordo constructionis hic est: “*Axis volat, fer-“ vidus vi;*” i. e. celeritate cursûs calefactus. Res est liquidissima, sed Heynii acumen lusit; Servio interest, uti jam video, rectam viam præmonstrante.

Ibid. *magni sidera mundi*. Mantuanus ille, ad *Æn.* ix. 93.

Filius huic contra, torquet qui *sidera mundi*:

ubi vox *torquet*, cujus rationes in hoc usu nemo, quantum intelligam, probe exposuit, vel *currus* respicit, in quibus nurina stelligera vehuntur, de quâ re nos nuperrime ad ver. 419. vel *axes* orbium revolubiles. Auctor Ciris, ver. 7.

Altius ad magni subtendit *sidera mundi*.

Ver. 435. *nec aër*: sic Macrobius, uli supra; sic etiam P. V. ed. B. O. II. Ω. vulgo, *neque aër*: fortasse rectius; quum in his vocibus passim noster, qualem potuit, sectatus est varietatem: redeas ad ii. 38.

Ver. 437. *tempestas molesque*: per hendyadem nempe, pro *moles tempestuosa* seminum discordium, sibi pugnantium tumultuantiumque: confer Ovid. met. i. 9. 18. 19. 20. Ad hæc multum facit pro solito Virgilius, ad *Æn.* i. 134.

Jam cœlum terramque meo sine numine, Vent!
 Miscere, et tantas audetis tollere *moles!*

i. e. *moles tempestatum*, seu procellosi maris. Idem, ibid. v. 790. similiter:

Ipe mihi nuper, Libycis, tu testis, in undis
 Quam *moles* subito exierit!

Ver. 438. *inde loci*: Vind. *in due loci*; Ω. *in due loci*: cujus in margine veram lectionem manus posuit recentior. Nimirum, exquisitior formula sermonis imposuit librariis. *Inde loci* valet *postea*. Sic Ennius ter in fragmentis, pp. 54. 83. 187. Veteres glossæ: “*Inde loci, vixi, vixura.*” Et rursus in Græcis: “*Τοτε, inde loci.*” “*Ἐξῆρα, inde loci.*” M. Tullius insuper his accedat in Arato, ver. 393. hoc modo, nisi fallimur, castigandus:

Humidus *inde loci* conluet Aquarius orbe:
 Exin squamiferæ, *certantes* ludere, pisces.

Vulgo, *orbem et serpentes*; quarum priorem emendationem jam Grotio defloratam video. Conferas Virg. geo. i. 385. Idem lumen eloquentiæ pari locutus est elegantia ibid. ver. 544.

Sax aque cana, salis niveo spumata liquere,
 Tristificas *certant* Neptuno reddere voces.

Vel alio modo versus isti, ex Anthol. Lat.

Cum paribus jungi res, et discludere mundum,
 440 Membraque dividere, et magnas disponere parteis
 Omnigenis e principiis; discordia, quorum
 Intervalla, vias, connexus, pondera, plagas,
 Concursus, motus, conturbât, praelia miscens,

Burm. v. 40. ubi corruptissimi scribuntur, ita possunt constitui:

Humidus inde loci *construat* Aquarius *ura*:
 Exin squamiferet *pergent* *esfulgere* pisces.

Componas ibid. 29. 6. Sic *interea loci*,
 Plaut. Menach. iii. 1. 1. Truc. i. 1. 11.
 Hinc emendandus est versus Chrysidis
 Pacuvianæ, apud Nonium Marcellum,
 viii. 37.

————— *Interea loci*,
 Fluctet flacciscunt, silesunt ventel, mollitur
 mare.

Libri dant, *Interea loca*. Adi Terent.
 Eun. i. 2. 46. cujus Sosipater Charisius
 meminit, ad p. 180. Similiter *postidea loci*,
 Plaut. Stich. v. 5. 17. Et *postea loci*, Sal-
 lust. Jug. cii. 1. ubi Cortii videas animad-
 versiones: i. e. si solvas, "*Post ea istius*
 "*loci eventa*." Consulas etiam eundem
 Cortium, ibid. lxiii. 6.

Ibid. *Diffugere partes cœpere*: i. e. "ex
 "istâ unitate rerum secerni cœpere in lo-
 "cum proprium." Eandem rem Mani-
 lius sic summam exposuit, i. 125.

————— permixta chaos rerum primordia quon-
 dam
 Discrevit partu—.

Ibid. *pares Cum paribus jungi res*. Ita
 locutus est Venusinus vates, epist. i. 5.
 25.

————— ut cœat *par*,
 Jungaturque, *pari*—.

Ver. 439. *discludere*: i. e. "unam-
 "quamque mundi partem, quasi in caulis
 "suis, et intra sæpta sua, *separatim clau-*
 "*dere*." Committas Virg. *Æn.* xii. 782.
 Apposite Cicero, Tusc. dispp. i. 10. qui
 locus, voce transpositâ singulari, se unde-
 quaque dilucidum haberet, ac concinnum:
 "Ejus doctor Plato triplicem finxit ani-

Vol. III.

"mam: cujus principatum, id est, ratio-
 "nem, in capite sic, ut in arce, posuit; et
 "duas partes, *quas parere* voluit, iram et
 "cupiditatem, locis *disclusit*; iram in
 "pectore, cupiditatem subter præcordia,
 "locavit." Avienus, orb. desc. 198.

Thracius angustus *discludit* Bosphorus oras:
 i. e. *dividit*, ut noster Carus, i. 721. Pru-
 dentius quoque adhibuit vocem in Ha-
 mart. 648. 903. cum quibusdam aliis.

Ver. 440. *Membra dividere et disponere*.
 Ovidius hæc videtur contemplatus, met. i.
 32.

————— *dispositam*, quisquis fuit ille deorum,
 Congeriem *secuit*, sectamque in *membra* redegit.

Unde lectio codicis, quam nobis Burman-
 nus commendat, sed non solito suo cum
 iudicio, *compositam* nempe, multo infir-
 matur; et sane nullâ de causâ admitti
 debet.

Ver. 442. *vias*: Vind. Σ. *via*.—*pondera*:
 Vind. Π. Σ. *pondere*.

Ver. 443. *conturbât*. Hæc est verissi-
 ma lectio poëtæ, nobis codice nostro Ω.
 conservata: *μυγμλη χρις αυτη*. Eadem
 comparuit etiam in margine Veronensis
 editionis, cui vetusti cujusdam libri MS.
 varietates erant illitæ, penes Havercamp-
 pum. Reliqua omnia exemplaria, *turba-*
bat; quod tempus rei præteritæ minus
 convenit. Insuper ipsum verbum *contur-*
bare, vel *una omnia turbare*, et fortius est,
 et convenientius scopo loci, simplice *tur-*
bare. In superioribus, ad i. 71. scilicet,
inritat vidimus, pro *inritavit*; in iii. 710.
perilat, pro *perilârat*, vel potius *peritavit*;
 et in vi. 586. *Disturbât*, pro *disturbavit*
 positum, mox videbimus. Hinc omnino
 assentior acutissimo Fabro, ad nostrum i.
 71. ita capienti Terentium, in Phorm. v.
 7. 50.

F

Propter dissimileis formas, variasque figuras;

445 Quod non omnia sic poterant conjuncta manere,

Nec motus inter sese dare convenientis.

Hoc est a terris altum secernere cœlum,

Et seorsum mare uti secretom, humorque, pateret;

Seorsus item purei, secreteique, ætheris ignes.

450 Quippe et enim primum terrarum corpora quæque,

————— Ex quâ filiam
suscepit, et eam clam educat.—

Unde intelligimus diversam lectionem codicis, Westerhovia memoratam, esse glossatoris cujusdam marginalem notam. Nec me fautorem non habet impensissimum, sic capiens post Probum Maronis versum, ad Æn. iiii. 3.

Post, quam res Asiæ Priamiq[ue] evertere gentem
Inmeritam visum superis, ceciditque superbum
Illum, et omnis humo fumât Neptunia Troja:—

nam neque faciunt hilum, quæ Burmannus oblocutus est, et probabile videtur hujusce etiam formulæ Lucretianæ specimen aliud relinquere Maroni placuisse, ne non in omnibus magnum esset præceptorem æmulatus. Adi Æn. vii. 363.

Ver. 446. *sece dare*: Vind. Σ. *se dare*.

Ver. 447. *terris altum*: II. *terris saltum*; Σ. *terræ saltu*; Macrobius, l. c. *terris magnum*; minus congruenter.

Ibid. *a terris secernere cœlum*. Hæc Ovidius elocutus est, met. i. 22. similiter:

Nam calo terras, et terris abecidit undas,
Et liquidum spisso secrevit ab aëre cœlum.

Ver. 448. *seorsum*: V. ed. G. Δ. Σ. *sursum*; quæ varietas a colliquefactis densâ pronunciatione vocalium syllabis profuxit, *sorsum* dico; uti sane scriptum est in L. M. sed citra necessitatem, saltem in Lucretio, permulta hoc genus exempla supeditante: II. *rursum*.—*secretom humorque*. Aliter hac occasione saltem non ausus sum rescribere, et ἀρχαίωπον orthographiæ abolere; quum manifestissima

librorum veterum testimonia has lectiones vociferentur. P. *secretum*, quod Juntinæ curator editionis ex arbitrio in *secreto* mutavit; et ea lectio in aliis exemplaribus ad unum visitur, sed haud dubie vice *secretâ*, i. e. *secretom*. Vulgares etiam editi, *humore*; fortasse tamen contra vetustissimarum membranarum fidem, quum liceat in his exquisitoribus de Havercampi diligentiam suspicionem movere, nimis perfunctorie officio sæpe fungentis. Certe *humorque* reperitur in P. Vind. V. ed. II. Σ. Ω. cum quâ voce vel illud *secreto* sane posset consistere, sumptum adverbialiter; sed longe infra loci concinnati nobis elegantiam. Nec dissimulare tamen velim, Macrobius vulgaribus editionibus adstipulari: recentioribus autem exemplis non confidendum est; et antiquum hujus scriptoris nullum nosmet saltem possidemus.

Ibid. *mare humorque*: per hendyaden pro *maris humor*; quem simili schemate mox, ad ver. 489. noster poëta nominat

————— *mare* ———, *camposque natantei*:
ubi nos; Ovidius, met. i. 22. *undas generaliter*.

Ibid. *pateret*: i. e. “extenderetur in cœngeriem conspicabilem, particulis se colligentibus ex chao, quod eas seorsim “obscuratas tenuerat, ac sepultas.” Dictionis autem propositæ vim ac venustatem melius aperiet Ovidius, in met. i. 36.

Tum freta diffundi, rapidisque tumescere ventis,
Jussit—

Ver. 449. *Seorsus purei*: II. *Seorsum pueri*; Macrobius etiam *Seorsum*, testante

Propterea quod erant gravia, et perplexa, coibant
 In medio, atque imas capiebant omnia sedes:
 Quæ, quanto magis inter se perplexa coibant,
 Tam magis expressere ea, quæ mare, sidera, solem,
 455 Lunamque, ecficerent; et magni moenia mundi.
 Omnia enim magis hæc e lævibus atque rotundis
 Seminibus, multoque minoribus sunt elementis,

id Gifanio; sed mea Macrobii exempla vulgatis Lucretii conspirant, annorum 1670. Lugd. Bat. 1694. Lond. unde, quæ nuper innuerim de antiquissimis editionibus Macrobii, valde roborantur.

Ibid. Constructionem veram verborum sic evolvendam atque edisserendam esse existimo: "Ignes item, qui facti sunt puri per separationem suam ab rerum conturbatarum fæce, seorsim stationem nacti sunt, et id, quod æthera nuncupamus, contexuerunt." Hæc autem ideo fusiùs exposui, ut commoditas recti casûs in nominibus puri secretique clarior pateret, nec minus scripturæ nostræ, qualem ubique exhibuimus: nam libri communes, tam impressi, quam scripti, rem in ambiguo linquunt, satis infeliciter et injucunde. Nec optime vicissim non respondent, *secretum mare et secreta ignes*.

Ver. 451. In hanc rem sic pergit Plutarchus, loco, quem citavimus ad ver. 430. continuato; *Ἀποζωμιον δ' ἐν τῷ κενῷ (τῶν ἀτομῶν), τα μὲν, ἴσα μίξονα ἢ καὶ βαρυτάτα πάντων, ὑπερβαλίζον ἴσα δὲ λυα καὶ ἰσολίσθα, πάντα καὶ ἐξελίχοντο κατὰ τὴν τῶν σωματῶν συνδοί, ὡς τε το μίγνυρον ἀσφίριστα.* Quæ Lucretio illustrando maximam operam profecto navant: nec minus, quæ Diodorus Siculus exhibet, in i. 7. lectoribus otiosis omnino consulenda.

Ver. 452. *In medio atque*: sic Vind. L. M. O. Δ. Π. Σ. reliqui, ut edi solet, *In medioque*: sed hunc et sequentem versum, librario omissos, margini codicis Ω. recentior calamus adscripsit. Cæterum, scripturæ, quam nos exhibemus, Bentleyi calculus accedit.

Ibid. *In medio imas sedes*. Hæc Ma-

nilius respexit, loquens de tellure, ad i. 170.

————— *medium totius, et imum, est.*

Ver. 453. *perplexa coibant*. Plutarchus, ubi supra: *Περπλοισμένα δ' ἀλλήλοις (τῶν σωματῶν) κατὰ τὴν σφαιρικότητα τῶν ὑπερῶν ἐγγιγνῶσαν τῆσδ' αὐτῆσ ἐχόμεναι φύσεωσ αἰ ἀτομοί, — πρὸσ το μίγνυρον ἐξουθενώσαι, τὴν τῶν ἀσφίρων φύσιν ἀσφίριον.*

Ver. 454. *Tam reddit τε quanto versûs præcedentis*; et ita respondent alibi plus semel hæc dictiones in Lucretio: vide iv. 252. 254.

Ibid. *expressere*: i. e. exprimendo effinxere, formavere; sociatis quodammodo primario sensu et secundario: nam, quoties materies aliqua, propter mollitudinem faciliter cedens, per aliam rem tradatur, vel allidatur ei, similitudinem rei, per quam compulsâ, vel cui allisa ait, nancisci solet.

Ver. 455. *mania mundi*. Manilius, Epicuream doctrinam præstringens, huc videtur oculos vertisse, ad i. 486.

————— *qui primus mania mundi Seminibus struxit minimis*—

Ver. 456. *e*: Macrobius, l. c. *ex*; vere, ut puto: P. *sunt*; V. ed. *et*; Ω. a.—*magis* abest Π.

Ver. 458. *rara foramina*: quæ sunt Virgilio *cæca spiramenta*, ad geo. i. 90.

Ver. 459. *primus*: V. ed. *primas*.—*substulit*: ita rectissime scriptum est vocabulum in P. Vind. V. ed. vulgo, *sustulit*; at mendose procul omni dubio. Liber unus similiter conservavit *substulit* ad Virg. geo. ii. 57. neque ambigem, quin multa veritatis vestigia sint se eorum

Quam tellus: ideo per rara foramina terræ,
 Partubus erumpens, primus se substulit æther
 460 Ignifer, et multos secum levis abstulit igneis:

oculis ingestura, quibus tanti sit disquirere. Nobis persuasissimum est de hujus orthographiæ in universis scriptoribus, tam vetustis, quam recentibus, proprietate.

Ibid. *Partibus*. Sic omnes omne genus libri. An legendum *Protinus*?

BENTLEIUS.

Ulcus sensisti de solitâ tuâ sagacitate; nam certissime versus in morbo cubat: sed medelam minus salutarem adhibuisti. Ille, Divâ Critice favente, et benignum obstetricium cerebello laboranti non deignatâ, medicinam præsentissimam enixus est; ille, inquam,

Quo melior multis vir tutemet, optume! rebus.

Nimirum, quivis videat, quam nullo negotio rarius nomen *Partubus* in pervagatissimum *Partibus* erat migraturum; cui in hoc versu nulla opportunitas, et ne minimus quidem sensus, linquitur. Eodem modo fluctuant libri in primo versuum Ennianorum, apud Cic. de div. i. 20. inter *artubus*, et *artibus*: quod erat expectandum. Sed enim *Partubus erumpens* exquisita est locutio, et in hac re propria et venusta, ut nihil supra. Dicitur autem, ni fallor, ex translatione, ab arborum germinibus petita. Virgilius lucem dabit, *gea* ii. 75.

Nam, quâ se medio trudent de cortice gemmæ,
 Et tenens *rumpunt tunicas*, angustus in ipso
 Fit nodo *simus*—.

Confer Pallad. de re rust. iv. 1. 3. Juvenal. ix. 33. Manilius, de *Gigantibus*, i. 418.

— et *ruptâ matre* creatos,
 Discordes vultu, permixtaque corpora, *partus*.

Hinc elegantias Cari plenius percipias, ad i. 157.

— volucres *erumpere* cælo:
 Armenta, atque aliæ pecudes, genus omne ferarum,

Incerto *partu* culta, ac deserta, teneferent:

quem locum, undequaque sanum, nonnulli infaustissimâ manu vexare non erubuerunt.

Libet his etiam verba subjungere Prisciani, sub fin. lib. viii. "Est autem, quando "differentiæ causâ ablativus pluralis "quartæ declinationis servat u: ut *partus* " *partubus*." Denique, spero confidoque, futurum esse, ut digni et æqui horum leporum iudices, omnibus perpense consideratis, mihi non succenseant hoc tempore, quod divinationem arbitrariam, præter constantem meam fere consuetudinem, non admittere formidaverim in contextum.

Ibid. *primus se substulit æther*. Eleganter, ut sæpè, Ovidius, sed infra *Lucretii* majestatem, sic describit rem, in met. i. 26.

Ignea convexi vis, et sine pondere, cœli
 Emicuit, summâque locum sibi legit in arce.

Manilius autem, eadem tractans, nemini cesserit vel efficaciâ vel elegantia, i. 149.

Ignis in ætheras volucer se substulit oras;
 Summaque complexus stellantis culmina mundi,
 Flammarum vallo naturæ meenia fecit.

His committas, huc multum faciens, politissimum halieuticon fragmentum, jam adhibitum a me, ad i. 4.

Ver. 460. *Ignifer*: i. e. "ipse igneus" "multos alios ignes etiam secum abstu-
 "lit." Hæc autem scriptura est codicum Vind. L. M. O. Δ. Π. Σ. Ω. quorundam Pii, et editionis Juntinæ, priusquam manus audacem correctoris subierit: reliqui, *Signifer*; intempestive prorsus, quoniam de *zodiaco* non agatur nunc jam: progredere ad ver. 499. hujusce libri. Seneca, Hippol. 960.

O magna parens Natura deum,
 Tuque *igniferi* rector *Olympi*—.

Non aliâ longe ratione, ac sæpe videmus,
Aurea quom primum, gemnanteis rore, per herbas
Matutina rubent radiati lumina solis;

Ubi mireris aures maximi Gronovii tanto opere ad illecebras Musarum obsurdisse, ut diceret, "Non pejus foret, *rerum!*" —Hinc autem pervulgata sunt poëtis *stelligerum* et *astriferum* cœlum, cum consimilibus. Idem, Herc. Cœt. 1362.

Que Lemnos ardens? que plaga igniferi poli;

i. e. stellis consiti: ut Avienus, Arat. 114.

Scandere flammigerus victor permisit Olympum:

imitatus Valerium, Argon. i. 4.

— flammifero tandem concessit Olympo.

Ver. 463. *gemnanteis rore*: V. ed. *gemnantis rore*; H. Æ. *geminantes*; paribus literarum ductibus.

Ibid. *Aurea lumina solis*. Ut Ennius, ann. i. apud Cicero. de div. i. 48.

— simul aureus exoritur sol:

et Virgilius, geo. i. 232. iv. 51. similiter; Græcos magistros secuti: sic enim Pindarus magnifice, Pyth. iv. 257.

Ἄμμος αὐ, κίονος ἠεροῦδος—
—τι, ΣΘΕΝΟΣ ΔΕΔΙΟΥ ΧΡΥΣΕΟΝ
Ἄμμος—

Transcurrentes, Corippum emendabimus, iii. 152.

Septima gaudentem lux aurea viderat orbem,
Expellens placido brumalla frigora vento.

Evulgatur, verno; sed vitiosissime, quamvis interpreti docto nullam moram error hic crassissimus injiceret. Nimirum, *placidus ventus* est *Zephyrus*, apud omnes poëtas assiduus comes Veris. Virgilius, Æn. v. 763.

— placidi straverunt æquora venti.

Ibid. *gemnanteis rore per herbas*: rodi ii. 319. Cæterum, lepores egregii horumce versuum forte an originem dede-

rint operoso cultui, quem Heynius merito dicit Virgilium posuisse in expoliendo disticho, quod legitur Æn. vii. 25. strenue cum magistro contendentem:

Jamque rubecebat radiis mare, et æthere ab alto
Aurora in rosis fulgebat latea bigis.

Ver. 463. *radiati solis*: i. e. vel *se radiantis* et *emittentis radios*; (i. e. *virgas lucis*; unde nos, gemello nomine, *Sua FRAMS* dicimus) vel, quum scriptores probissimi tam activâ verbi formâ, quam passivâ, indifferenter uti sint, *radiis instructi*. Sic eloquentissimus omnium mortalium, in Arateis, ver. 457. cujus perventus profecto verus, hanc opportunitatem nacti, castigatius exhibemus; quum Grotius rem audacter, et infeliciter tamen, administraverit:

Ipsæ pedes canis ostendit jam posteriores;
Et post ipse trahit claro cum lumine puppin.
Insequitur, labens per cœli flumina, navis:
Hæc medium ostendit radiato stipte malum,
Et jam jam toto processit corpore Virgo.

Nempe, per *cœli flumina* jam nunc labens, ut olim per *ἠλασσον ἠεροῦδος* labebatur. Nihil dici poterat elegantius, et numeris omnibus venusti sermonis absolutius. Vulgo, *numina*; Grotius, *lumina*. Ad nostras annotationes in iii. 590. *Sol* autem *radiatus*, ob hanc radiorum ex omni parte diffusionem, ampliore superficie nobis apparet: unde non assenserim Davilio, ad Ciceronis Acad. ii. 41. "Solis autem *magnitudo* (ipse enim hic *radiatus* me intueri videtur) admonet, ut "crebro faciam mentionem sui—" legere volenti *claritudo*, pro *magnitudo*. Suavissime Accius, apud eundem Cicero. de div. i. 22. quem unâ vindicabimus operâ, atque emendabimus:

Exin, prostratum terrâ, graviter saucium,
Resupinum, in cosio contueri maxumum ac.

Exhalantque lacus nebulam, fluvieique perennes:

465 Ipsaque et interdum tellus fumare videtur:

Omnia quæ, sursum quom conciliantur in alto,

Corpore concreto, subtexunt nubila cœlum:

Sic igitur tum se levis ac diffusilis æther,

Mirificum facinus: dextrorsum orbem flammeum
Radiati solis liquier cursu novo.

Libri, *Radiatum*: i. e. *radiatū*; unde facilis erat error. *Liquier* autem, *labier, fluere*; per mare cœli scilicet: in quo vocabulo, longe longaque bellissimo, miror Davisium hæsitasse, et eliminare voluisse. Similiter idem tragicus apud Priscianum de metris, p. 1325. Alia autem vocis *radiatus* exempla querenda sunt apud lexicographos, ne nimietate peccent.

Ver. 464. *fluvieique*: V. ed. *fluvitisque*; II. *fluvii*.—*perennes*: V. ed. *Ω. perhemnes*.

Ibid. *Exhalant nebulam* — *tellus fumare*. Hinc sua procul dubio Mantuanus hausit, itidem de *terrâ* loquens, ad geo. ii. 217.

Quæ tenuem exhalat nebulam, fumisque volucris.

Ibid. *Exhalant lacus nebulam fluvieique*. Lucani leguntur, huc spectantes, elegantissimi versus, in Phars. vi. 369. ubi Burmanni *frugiferæ* notæ consulendæ sunt:

Quique nec humentes nebulas, nec rore madentem
Aëra, nec tenues ventos, *subspirat* Anauros.

Subspirat autem, *de-sub spirat*, vel ab infra mittit; i. e. *submittit*: nos inspicie ad i. 8. et alibi, super istiusmodi compositis. Hinc in primo Mosellæ Ausonianæ versiculo:

Transferam celerem nebulas flumine Navam—:

quis feret Scaligerum corrigentem, *lumine*, utcumque Barthius et Freherus assentiantur; imo, centum Barthii Freherique?

Quos tamen minime omnium equidem contempno. Silius, Pun. viii. 382.

Quâ saturæ *nebulosa palus* restagnat—.

Ammianus Marcellinus, xxii. 10.—“*pon- tus et nebulosus est, et dulcior æquorum cæteris*—.” Vide Valesium.

Ibid. *fluvie perennes*: i. e. suis fontibus indesinenter profuentes; non, subitis imbris creati, sive *χυμαρῶν ποταμοί*.

Ver. 465. *Ipsaque et*: i. e. “*Ipsaque tellus etiam interdum*.”—Nos vero sic reposuimus ex conjecturâ; nam in omnibus vetustis exemplaribus scriptum est *Ipsaque ut—videtur*; contra justam linguæ constructionem. Pius primus dedit, haud dubie ex ingenio, *Ipsa quoque*; sed audacius: secuti sunt tamen editores patientissimi tam inscitam correctionem. Cæterum, in voculis *et* atque *ut* confundendis librarios scriptores non raro peccavisse, plus semel in præmissis indicavimus.

Ver. 466. *Omnia quæ sursum*: II. *Omniaque et rursus*.

Ibid. *conciliantur*: i. e. “*in concilium, vel cœtum, congregantur*.” committas autem velim i. 184. 485. et locos consimiles bene multos. Sic Virgilius, *Æn.* x. 151.

Mezentius arma

Quæ sibi conciliat—:

i. e. colligat, *συναλγ.* Glossæ veteres quam apposite: “*Conciliat, συναρπίζει*—“*Concilio, συναρπ.*”

Ver. 467. *subtexitur nubila*: V. ed. *subtexitur nebula*.

Ibid. *subtexitur nubila*. Sic Arnobius, quem legas, aliam in rem ad iii. 39. vocatum. Nostrum Virgilius imitatus est, ad *Æn.* iii. 582.

Corpore concreto circumdatus undique, seepsit;

470 Et, late diffusus in omneis undique parteis,

Omnia sic avido complexu cætera seepsit.

Hunc exordia sunt solis, lunæque, sequuta; et

Inter utrasque globi quorum vortuntur in auris;

Et, fessum quoties mutet latus, intramere ornam

Murmure Trinacriam, et calam rûbtere fumo:

ubi *vo mutet* sincerissimam esse poëtas lectionem, et cum Servio intelligendum pro *mutare cupiat, vel conetur*, ad liquidissimum perducitur Statii loco, Theb. iii. 595. quem Heynius adscriptit. Hos autem Silius, Pun. iv. 552. secutus est:

Hinc pila, hinc Libycæ certant *subtexere* cornu
Densâ nube *polum*—

Papinius translationem declarabit, et omnes elegantiam, me iudice, supergressus est, Theb. ii. 527.

Carperat humenti Phœbum *subtexere* pallâ
Nox, et cæruleam terris infuderat umbram.

Vide Barthium ibid. Lucan. iv. 104. Val. Flacc. v. 414. ubi alia similia aggesta sunt Burmanno.

Ver. 468. *tum*: P. V. ed. B. cum—*diffusilis*: O. II. *difficilis*; errore recitationis, ut videtur.—Mox Δ . *circumdans*, pro *circumdatus*.

Ibid. *diffusilis æther*; ut statim *diffusus*: i. e. "cujus qualitas est diffusio:" proprie, quum sit *fluidus* liquidusque. At dictionem scitissime transtulit Orosius, hist. i. 2. ad immensam vastitatem camporum æquora:—"Hyrcanorum et Scytharum gentes,—propter terrarum in—"fecundam *diffusionem* late oberrantes." Sic etiam Avienus, in orb. desc. 1041.

Col...nagenorum propter *diffunditur* ora:

et videas eundem, in or. marit. 80.

Ver. 469. *Corpore concreto*; quam phrasin vox Ennii singularis optime declarabit, fragm. p. 187.

Inde loci liquidas, *pilatasque*, ætheris oras
Contemplò—

i. e. moles concretas, globatam coalitas. Veteres glossæ: "*Pilatus, i. respiciens—*"*res.*"

Ibid. *se seepsit*: i. e. se vallavit, et coërcuit; cum quibus componas omnino velim Manilianos versus, nuper ad ver. 459. allatos. Utilis etiam Virgilius, Æn. i. 439.

Infert *se, sepsit* nebulâ—

Hinc Ovidius in cosmogoniâ, met. i. 69.

Vix ea limitibus *dissiperat* omnia certis—

Ver. 471. *avidò complexu*; "ulnis quas liquidis universa volens arripere, ac "comprehendere:" conferas ver. 202. ii. 1065. Maro non alienus est, ad Æn. xii. 909. et sane mirande maxime fuisset res, si magistri dictionem, et elegantem et signatam imprimis, omnino intactam reliquisset:

— nequidquam *avidos* extendere cursus
Velle videmur—

i. e. producere in longum; *longos cursus*.

Ver. 472. *Hunc*: P. V. ed. B. *Nunc*; O. Σ . *Hinc*; ut prisca Pii exemplaria: quæ vocabula haud dubie confusa sunt ad Virg. geo. iii. 290. Codex L. etiam et præbet ad finem versûs; quod, licet non omnino necessarium putem, et manu recentioris cujusdam correctoris, ut constructioni magis æquabilem viam sterneret, forsitan appictum, recipiendum duxi. Alias sepsit excidit sic positum vocabulum.

Ibid. *solis lunæque*. Summatim locutus est poëta, in animo habens *sidera* quoque comprehendere, inter multos illos *ignes* scilicet, quos æther secum sustulerat, ad ver. 460. Per brevitate haud dissimilem Mantuanus *solem* et *sidera* est

Quæ neque terra sibi adscivit, nec maxumus æther;
 475 Quod neque tam fuerint gravia, ut depressa sederent,
 Nec levia, ut possent per summas labier ôras;
 Et tamen inter utrasque ita sunt, ut corpora viva
 Vorsent, et partes ut mundi totius exstent:

generali nomine complexus, ad Æn. vi. 735.

Luculentemque globum lunæ, Titanique astra.

Ver. 473. *utrasque*: P. quem editio Juntina secuta est hactenus, *utrosque*; ex audaci nimis insciti emendatoris temeritate. Nimirum, *et utrasque* vel generalius nomen respicit solis et lunæ, *stellas* scilicet, de quâ formulâ nos inspicias ad i. 353. ii. 174. vel, ex consuetudine Lucretii, ad genus posterioris nominis, *lunæ* dico, componitur adjectivum: redi ad annotata in iii. 307. atque agnosces aliorum facinus scelerosum, aliorum vero insulsiatatem, et Lucretiani sermonis ignorantiâ: editores enim recentiores uno consensu *utrosque* posuerunt. Nullam denique gratiam nos a lepidis hominibus inuituros arbitramur, si chartas otiumque disperdamus, et commentarii nostri pergrandescant, deliramentis criticorum per morosam diligentiam recensendis: quorum nonnulli versum delendum esse, ut spurium, edixerunt; alii rarsus conjecturis vanis sollicitarunt. Ineptiis igitur valere jussis, *μὴν ἔδον βασιονμῶν*, et ipso cum Lucretio conveniam.—*auris*: P. *auras*; pro quâ voce jubet ille Pius *oras* rescribi: perperam, ut quod maxime.

Ibid. Sic se habet ordo verborum, et constructionis ratio: "Exordia solis lunæque secuta sunt æthera;" (i. e. ætheris exordium) "et ea," (i. e. eorum exordia) "quorum globi inter utrasque in auris vertuntur, secuta sunt solem lunamque:" in quibus nihil, præter solitum lucidissimis scriptoribus, vel obscuro est, vel duri atque confragosi.

Ibid. *quorum globi*: i. e. *corpora crassiora*; nempe, vapores ignei, fulminis materies, trabes, faces volantes, et colum-

næ, cum reliquis meteoris stationem suam in mediâ cœli regione retinentibus: confer sis Lucan. vii. 154—157. Ovid. met. i. 24—29. et 52—56. Manil. i. 839. *Globus* profecto proprie significat *rotundatum corpus*; sed sensu transfertur laxiore ad quidlibet condensatum. Seneca, Hippol. 1031.

Inhorruit concussus undarum globus.

Et formulâ notissimâ Virgilius, Æn. x. 373.

— quâ *globus* ille *virtum* densissimus urguet.

Ita glossæ veteres: "*Globus, σφαιρα, πλῆθος, ἀβασίμα.*"

Ibid. *vertuntur*: non circumvolvuntur, sed generalius, *moventur, versantur*; vide nos ad iv. 402. Et eo magis propria est in hoc usu dictio, quod metœora, vi levisimâ ventorum impellente, statim agitentur, et locum mutant.

Ver. 474. *nec*: ita P. L. M. O. Δ. Σ. Ω. et sic adsolet Lucretius: vide superius, ad ver. 435. V. ed. Π. *ut*; vulgo, *neque*.

Ibid. *maxumus æther*: "ut qui tegat avido complexu universa;" adeas verr. 201. 471. Mantuanus, Æn. viii. 239.

— impulsu quo *maxumus intonat æther*.

Sic fortius ac sublimius in quibusdam exemplaribus. Vulgo, *insonat*. Ovidius, met. vi. 695.

Ut medius nostris concursibus intonet æther.

Ubi pariter veteres libri turbant. Committas autem Lucanum, v. 633. et notas Oudendorpii.

Ver. 475. *Quod*: Π. *Quot*.—*neque*: ita P. Vind. V. ed. L. M. O. Δ. Π. Σ. Ω. editi, *nec*.—*fuerunt*: sequor Vind. V. ed. O. Ω. Juntinam et Aldinam; vulgo, *fuerint*.—*ut sederent*: Π. *ac sederet*.

Quod genus, in nobis quædam licet in statione

480 Membra manere, tamen quom sint ea, quæ moveantur.

Hiis igitur rebus retractis, terra repente,

Maxima quâ nunc se ponti plaga cærule tendit,

Subcidit, et salso subfodit gurgite fossas:

Ibid. Lectori meo non injucunda fortasse fuerit hujusce partis cosmogoniæ descriptio Nasoniana, met. i. 54. quam ideo potissimum adduxerim, ut præclaram emendationem Jacobi a Cruce Lucretii testimonio confirmem:

Imminet his aër; qui, quanto est pondere terræ
Fondus aquæ levius, tanto est onerosior igni.
Illic et nebulas, illic consistere nubes,
Jasit, et humanas motura tonitrua mentes;
Et cum fulminibus, facientes fulgura, ventos.

Vulgo, frigora; ineptissime: tonitrus, fulmen, et fulgur, passim consociari solent. Confer autem nostrum, vi. 268. 269. 294—300. cum multis locis aliis ejusdem libri. Cæterum, Heinsius considerare volebat, pro consistere; cui Lucretii versus obstat suspitioni. Nec Manilius non admovebo, quum unâ operâ conjecturæ, quam vindicamus, faveat, et Pii refellat divinationem ad ver. 473. Leguntur versus in l. 152.

Proximus in tennes discedit spiritus auras,
Aëraque extendit medium per inania mundi:
Ignem flatus alit vicinum, subditus astris:

i. e. "auræ, vel venti, coelestibus ignibus "propinqui, ignes inferiores, seu fulgura "tonitrusque, nutriunt." Et vulgo scribitur in versu primo descendit: nos usitatam librariis permutationem esse factam credimus, adeoque conjecturam collineavimus. Consulæ ibidem Benteleium.

Ver. 476. per summas labier oras: ut ætheris lumina labuntur. Virgilius, Æn. iii. 515.

Sidera cuncta notat, tacito labentia calo.

Ver. 477. utraque: sic omnia vetera ad unum exemplaria; editores temerarii de suo utraque inferere, ut modo, pari cum audaciâ, ad ver. 473.

Ibid. viva: i. e. "ita ut agitent vegeta, mobilia, efficacia, florentia, vera, "corpora; et officii suis strenue fungentia." Lambinus heic opportunissime admovit nostrum Carum, i. 1033.

————— summa quoque gens animantium
Floreat, et vivant labentes ætheris ignes:

i. e. "lapsu per æthera se vivos esse "probrant." Cernis locutiones utriusque loci amicissimo consensu vicissim sibi commodissimam operam navare. Non igitur res exigit, ut ad Benteleianam conjecturam, quæ mihi quoque primo intuitu se commendaverat, hoc tempore confugiamus; "corpora priva" scilicet: quam dictionem et alibi viro sagacissimo novimus universi, Musis haud plaudentibus, veterum scriptis inculcatam.

Ver. 478. Vorseant: i. e. moveant, agitent, huc illuc pro re natâ sedes mutant; vide nos ad ver. 473. Creechius, qui in suâ interpretatione volvant posuit, exquisitores virtutes dictionis neutiquam assectus est. Virgilius, ecl. x. 67.

Nec si, quum moriens altâ liber aret in ulmo,
Æthiopum versemus oves, sub sidere Cancri:

i. e. huc et illuc agamus, vel exerceamus: uti probe Servius; sive, ut cum Græcis loquar, οισπολωμεν quæ est Heynii expositio longe venustissima omnium, et aptissima. Rideas interea, nasute lector! duumvirorum tentamen miserabile, servemus. Sed enim appositum est etiam glossema vetus: "Verto, μεταβαλλω χωρὶς παύ." "

Ver. 480. moveantur: P. moveant nos. —tamen abest V. ed. In ver. 478. Π; mundi; ut solet.

Ver. 481. retractis: i. e. in diversam

Inque dies quanto circum magis ætheris æstus,
 485 Et radiei solis cogeabant undique terram
 Verberibus crebris, extrema ad lumina apertam,
 In medio ut, propulsa, suo condensa coiret;

partem tractis per adscensum; adeoque disparatis et segregatis invicem.

Ver. 482. *quã nunc se*; Ω. *quã se nunc.*

Ibid. *ponti plaga*. Seneca, Hippol. 931.

————— te licet terra, ultimo
 Summota mundo, dirimat *oceanii plagis*:

uti ΠΟΝΤΟΥ ΠΛΑΚΑ Pindarus, Euripides, et Græcorum alii poetarum, nec raro sane, dixerunt.

Ibid. *ponti plaga cœrula*: sic Latini passim; Græci minus frequenter. Euripides tamen, Iph. T. 7. habet *κυανίαν ἀλά-* et Aratus, phæn. 46.

Ἄραται, κυανίη περιλαμπρῶνι οὐρανῶν.

Ver. 483. *salso*: V. ed. *falso*.—Et, ex recensione Havercampi, quamvis operæ typographi ad locum plane sint vitiosæ, codd. L. M. videntur exhibere *salsos offudit*; unde hodiernas editiones multas *na salso suffudit* invasere: quæ profecto et in Δ. Π. comparent; sed perperam.—*gurgite*: Ω. *gulture*.

Ibid. *subfodit fossas*: ita Græci passim loquuntur vel purissimi styli, neque cognatas voces sic connectere non Lucretius solet sæpiuscule; ut modo habuimus, ad verr. 393. 394. *certamine certare*: quæ scribendi ratio primigeniam simplicitatem proxime attingit, et Hebraïcas veteris instrumenti chartas peculiariter distinguit. Sed lectionem, quam admisimus, et mentem poetæ, Plutarchi locus, etiam Lambino memoratus, unâ eâdemque operâ vindicat illustratque, in plac. phil. i. 4. fin. *Ῥυστικῶς δι δεικνυμένη, (ἡ ὕγρα φυσίς) πατιφίρετο προς τῆς κοίτης τοῦ πῶτος, καὶ δυναμῆτος χωρησαι τι καὶ στίξαι· ἢ καθ' αὐτο το ὄδωρ ὕποσταν ΕΚΟΙΛΑΝΕ ΤΟΤΣ ῬΥΟΚΕΙΜΕΝΟΤΣ ΤΟΠΟΤΣ.* Ut autem nos-

ter *fossas* de ponto, sic Prudentius, *style castigatissimo* poëta, cathem. ix. 14.

Terra, cælum, *fossa ponti*, trias rerum machina: et eum, ut videtur, imitatus, Sidonius Apollinaris, *carm. xv. 39.*

————— *quid machina cæli,*
Quid tellus, quid fossa maris, quid turbidus ær—:

ventos nempe vult per *ær turbidus*. Hinc aptissime loquitur Orosius, hist. i. 2. de *Arabico sinu*, ut “longo angustoque sul-
 “co, saxis insulisque creberrimo.” Cæterum, quemadmodum mare dicitur in hoc loco sibi *fossam subfodere*, persæpe dicuntur amnes *viam secare*, et similiter: videas nostrum supra, ver. 273.

Ver. 484. *circum*: P. *curvam*; V. ed. *curvam*.

Ver. 485. *radiei*: V. ed. L. O. Ω. *radie*; et in proclivi est cogitare sane, *et* ex sequente vocabulo attractum adhasisse, sed magis tamen inclinât animus, ut existimem versum sic scriptum Lucretio fuisse:

Et radiis soles cogeabant undique terram—.

Conferas ver. 253. hujus libri, et vi. 1100. Non multo aliter Virgilius, *geo. i. 66.*

————— *glebasque jacentis*
Pulverulenta coquat maturis solibus æstas.

—*cogeabant terram*: Π. *tegebant terras*. Nimirum, ex similitudine elementorum c et t, primum venit *tegebant*, deinde *tegebant*.

Ver. 486. *Verberibus*: Π. *Verticibus*.—*lumina*: sic optime Vind. V. ed. O. Δ. Π. Σ. Ω. vulgo, *limina*. Sunt autem *lumina*, per obviam translationem, opinor, ab *humano corpore* derivatam, rimæ, foramina, fenestræ, vel, ut voce Græcâ longe aptissimâ finiamus, *γληνια*. Sic

Tam magis expressus salsus de corpore sudor

Augebat mare manando, camposque natanteis:

490 Et tanto magis illa, foras elabsa, volabant

Corpora multa vaporis, et aëris; altaque cœli

quod Oppiano est *καλυγλησος σαχηνη*, aliis est, et ipsi, *καλυγως*, cyneg. i. 157. Hinc obiter Hesychium emendabimus: *Γληνη, κρη οφθαλμου—η ΟΠΗ*. Vulgo, *ρη* quæ glossa Ruhnkenium, Kusterum, et alios, multum cruciavit. Eâdem medicinâ sanes Suidam. Gemellam metaphoram ab *humano corpore* Virgilius sumpsit, ad geo. i. 90. cujus locutionis veras rationes nemo videtur perspectas habuisse; et locus integer est *φυσικωτατος* elaboratus, atque elegantissime Lucretianus:

Seu pluris calor ille vias et cœca relaxat
spiramenta, novas veniat quâ succus in herbas:

i. e. rimas aperit, ita ut ista cœca spiramenta fiant *humina*, vel lucis penetrabilis capacia. Idem rursus Mantuanus est appositus, ad *Æn.* vii. 568.

— specus horrendum, sævi *spiracula* Ditis:

i. e. ora, per quæ Dis spirat: vide Heinsium. Et *sævi*, propter halitûs utique virosam acerbiteratem. Ibid. ille, ver. 48.

— *seu* atque *exhalat* opaca *nocturnis*.

Ad eandem loquendi formam veteres, tam Latini, quam Græci, *fontes* jam siccatos *τυφλας*, vel *cæcos*, nominabant; quasi *luminibus*, per quæ societatem cum sole possent inire, destitutos: videas Ovid. met. xv. 272. et notas Heinsii; hæc enim disputatio, ut ut perelegans, et illustrationem desiderans, nos a proposito longius abstraheret, et redeundum est in viam. Adi vero notas ad ver. 1004.

Ibid. *apertam*. Omnes MSS. *partem*. Legendum, *raptim*; ut i. 663. et alibi.

BENTLEIUS.

Infeliciter omnino: nam unice vera est emendatio Turnebi, quam contextus noster representat. Nimirum, post quam

litera a simili fine præcedentis dictionis sit elisa, *partem* facile abierit, uti satis liquet, in *partem*.

Ibid. *Verberibus radiei*: multo nimis *percussu telorum* impingentes; vide mox, ver. 1103. supra i. 148. et utrobique nos. Atque, cum hoc Lucretii loco commode Virgilium componas, ad geo. iv. 428. *Æn.* viii. 243—247. Porro, Plutarchus, l. c. his verbis ipsam rem representavit, nostro navans operam perutilem: *Πολλης δε ύλης εστι περιλημμενης εν τη γη, πυκνωμενης τι ταυτης κατα τας απο των πυκνωματων πληγας, και τας απο των αστρων αυρας, προσβλιβιτο πως ο μικρομικρης σχηματισμος ταυτης, και την ύγραν φυσιν γιγνα*. Ubi lector animadvertat, id *auras* vocari Plutarcho, (i. e. virtutem emanantem) quod Lucretius *radios* lucis nominaverat: unde multum confirmantur et illustrantur annotata nobis ad iv. 1027. de Horatii versu; et alibi.

Ver. 488. *expressus de corpore sudor*. Adhuc inhæret imaginibus humana respicientibus. Virgilius, *Æn.* vii. 459.

— toto proruptus corpore sudor.

Ut *sudor maris*, ad ii. 464. ubi notas inspicere.

Ver. 489. *manando*: P. *mandando*; et proposuit in notis, *mandendo*; i. e. rodendo: ineptissime. Idem Mantuanus, ibid. iii. 175.

Tum gelidus toto *manabat corpore sudor*.

Ibid. *camposque natanteis*; priore vocabulo figurato, ut est apud Virgilium rursus, geo. iii. 198. posterior:

— tum segetes altæ, *campique natantes*,
Lenibus horrescunt flabris.

Sed abusus est ille alibi metaphorâ præceptoris. Sic ad *Æn.* vi. 724.

Densabant procul a terris fulgentia templa:
 Sidebant campei, crescebant montibus altis
 Adscensus; neque enim poterant subsidere saxa,
 495 Nec pariter tantundem omnes subcumbere partes.

— coslum, ac terras, *camposque liquentis*:

post Euripidem sane, Homeri non immemorem, Phœn. 219.

Αναμύκτων ΠΕΔΙΩΝ Σιφιάδας—.

Ad hanc normam, nullus ambigem de suavissimis Ausonii versibus restituendis, prout nunc scribuntur, sermone nimis tau-
 tologo degravatis, in Mosell. 83.

Tu mihi, flumineis habitatrix Nais in oris,
 Squamigeri gregis ede choros; liquidoque sub
arvo

Dissere cœruleo fluitantes amne catervas.

Vulgo, *alvo liquido*; sed *liquido arvo* respondet *flumineis oris*, ut *fluitantes catervas vas squamigeri gregis*. Nempe, "tu quæ sub liquido arvo es." Idem Maro, *Æn.* x. 214.

— *campos salis ære secabant.*

Sed nemini vel poëtarum cesserit elegantia M. Tullius, in Arat. 195. de *Argo* nave loquens:

Non alitæ naves ut in alto ponere proras
 Ante solent, rostro *Neptunia prata* secantes;
 Sed, convorsa retro, cœli *se per loca* portat.

Sic, nobis inscius, prior Grotius verissime rescripserat pro *semper*. At Ciceronis versu confirmatur lectio Virgiliana, *secabant*; cui præferebat Heinsius *ruebant*. Nec Tullianas venustates alibi præsterit indelibatæ ille Mantuanus; quum ad *Æn.* vii. 695. his floribus poëseos paginam suam illuminaverit:

— *arva novâ Neptunia cæde* rubescunt.

Denique, se Plautus addat socium, Trin. iv. 2. 15.

Bonaque omnia item unâ mecum passim *cæruleos* per campos:

et, hos secutus, noster Popius, in lepidulo, Jupiter! molliculoque versu:

And Pikes, the tyrants of the wat'ry plains.

Ver. 490. *volabant*: Vind. *valebant*; V. ed. *volebant*. In proximo, Vind. *altasque*.

Ver. 492. *Densabant*: editores audacissimi recentiores de suo reposuere *Densebant*; contra libros omnes veteres.

Ibid. *fulgentia cœli templa*. Similiter Venusinus, od. ii. 12. 8.

— unde periculum
Fulgens contremuit domus
Saturni veteris—.

Ovidius etiam, met. ii. 17.

Hæc super imposita est *cæli fulgentis* imago.

Maro contra voluit propriam ac primariam notionem, ad *Æn.* vii. 210.

— *stellantis* regia *cæli*.

Denique, non alienus est huic toti loco scriptor exquisitus, Minucius Felix, cap. v. et lis sane, quæ præcesserint; huc haud dubie respiciens, lucem inferet: "Sint principio omnium semina, naturâ in se *coëuntia*, densata: quis hic auctor Deus? Sint fortuitis concursionibus totius mundi membra coalita, digesta, formata: quis Deus machinator? Si dera licet ignis accenderit, et cœlum licet sua materia suspenderit; licet terram fundaverint pondera, et mare licet *influxerint liquores*: unde hæc religio—?" Vulgo, *coëunte*; sed vide nostrum, ver. 487. et membranæ, *influxerit e liquore*. Consule Davisium.

Ver. 493. *Sidebant*; pro composito *Subsidebant*. C. Nepos, xii. 4. 2.—"na vis, rostro percussa, cœpit *sidere*." Sic alii non raro. Neque alio modo debet accipi re verâ in Virgilii loco, *Æn.* vi. 203. vocabulum:

Sic igitur terræ, concreto corpore, pondus
 Constitit; atque omnis mundi quasi limus in imum
 Confluxit gravis, et subsedit funditus, ut fæx.
 Inde mare, inde aër, inde æther ignifer ipse,

Tollunt se celeres; liquidumque per aëra labasæ,
 sedibus optatis geminâ super arbore *sidunt*:

i. e. "*subsident*, vel se demittunt, ab al-
 tiore cursu in optatas sedes." Pluribus
 locis eadem explicatio conveniet.

Ibid. Similiter Nasonis musa, met. i.
 43.

Jussit et extendi campos, subsidere valles,
 Fronde tegi sylvas, lapidosos surgere montes.

Ver. 494. *subsidere*: Vind. *subsidera*;
 V. ed. *sub sidare*; Δ. Σ. *sub sidera*; Π.
subydera.

Ver. 495. *subcumbere*: sic Ω. clare,
 ad antiquissimam orthographiam: reli-
 qui, ut vulgo, *succumbere*. Non accurate
 minus unas et alter codex ad Virg. *Æn.*
 iv. 19. quod ideo monendum duxi, ut
 lectores intelligant, quantâ cum industriâ
 hæ scripturæ vetustiores passim sint li-
 brariis oblitteratæ, atque ut æquiores se
 præbeant puras antiquitatis formas sub-
 inde restituentibus: quod sane multo
 sæpius factum esse oportuerat.

Ver. 496. *concreto*: Π. *conjecto*; quod
 nec malum est, neque ab sermone Lucre-
 tiano discrepans.

Ibid. *Sic igitur*—; ut Plutarchus, ubi
 supra: *Κεῖται, ἐκ μὲν τῶν ὑποκαθίζοντων
 ἡσθηθὴ ἢ γῆ ἐκ δὲ τῶν μεταριζομένων,
 ἄρας, ἄρ, ἀρ.* Et huc facit egregie
 Manilius, l. 159.

Ultima subsedit, glomerato pondere, tellus;
 Conventique vagis limus commixtus arenis,
 Paullatim ad summum tenui fugiente liquore.

Quæ sunt ad Cari versus manifestissime
 adumbrata. Sed rescribendum forsitan:

Paullatim ad summum tenui *surgente* liquore:

quam vox illa *fugio* celeriori potius ef-
 fectui proprie convenire videatur.

Ver. 498. *fæx*. Non in manu est, quo

decernam, quæ sit proba orthographia,
fæx an *fex*; per simplicem literam libri
 plures antiqui: utroque modo glossæ ve-
 teres. Appositus autem est huic loco
 Ovidius, ad met. i. 68. cum quo com-
 pares mox sequentes Lucretii verr. 501.
 502.

Hæc super imposuit liquidum, et gravitate ca-
 rentem,
 Æthera, nec quidquam *terrene facis* haben-
 tem.

Ver. 499. *ignifer æther*. Statius, silv.
 iii. l. 81.

Dum me *flammigeri* portabit machina *cæli*:

i. e. *astrigeri, stellantis*.

Ver. 500. *Corporibus liquidis, omnia
 pura*. Voces ita comites Mantuanus po-
 suit, geo. iv. 163.

————— *alix purissima mella
 stipant, et liquido distendunt nectare cellas*.

Et sensus est in nostro: "Mare, aër, et
 "æther, quæ constant liquidis corporibus,
 "relicta sunt omnia omni terrenâ *fæce*
 "pura." Qui non satis evolutus est in-
 terpretibus.

Ver. 501. *leviora*: V. ed. O. Δ. Π. *le-
 vior*; elemento a propter simile insequens
 dilapso.

Ibid. *liquidissimus æther*. Maro, *Æn.*
 vii. 65.

————— *liquidum trans æthera vectæ*—.

Ver. 502. Miror sane Lucretium non
 scripsisse:

————— *aërias super influit oras*:

sed exemplaria vetusta nihil variant.

Ver. 503. *auras*: sic incorruptissime,
 P. V. ed. L. M. O. Δ. Ω. vulgo, *auris*;
 ut e nostris Π. quam lectionem temere et
 inscite corripuerunt editores, planissimam
 constructionem haud despicientes, quam-

500 Corporibus liquidis, sunt omnia pura relictæ;
 Et leviora aliis alia; et liquidissimus æther,
 Atque levissimus, aërias super influit auras;
 Nec liquidum corpus turbantibus aëris auras
 Commisci: sinit hæc violentis omnia vortit

vis Pius vere dudum exposuerat: "Nec
 "sinit æther liquidum corpus suum com-
 "misceri corporibus, vel rebus, turbanti-
 "bus auras aëria." Quibus nihil deside-
 res expeditus. Versus omnino deest Σ.
 Habet etiam Π. *turbantis*: et suspicor
 editorem Vindobonensem ocsitasse loco,
 qui nobis *auris* reliquerit in exemplari
 suo: veruntamen de hoc ipse viderit.

Ver. 504. *Commisci*: sic Vind. L. M. O. Π. Σ. Ω. Euge! optima exemplaria:
 pulchre! bene! recte! Per vos solos ste-
 tit, quod dignissimus civis, diu perditus
 ac deploratus, denuo tandem restituatur
 Latio. Nimirum, ut Romani veteres non
 minus dicebant *promisce* et *promiscus*,
 quam *promiscue* et *promiscuus*; ita defæ-
 cati codices Lucretii solitario suo testimo-
 nio satis evincere potuissent in usu fuisse
misco quoque, *commisco*, et vocabula cog-
 nata. Sed feliciter nobis evenit, glossas
 veteres ex abundantia suffragium conferre:
 et sane *misco* parenti *μίσγω* proximus est
 vulgari *misceo*. Sic autem illæ: "*Misco*,
 "*μίσγω*." Et vicissim: "*Κίρω*, misceo,
 "*misco*." Jam vero *τὸ* *Commisti* in V.
 ed. Δ. nihil est nisi ipsissima veritas, *c* pro
 solito in *t* migrante: P. *Committit*; edi-
 tores ex arbitrio, *Commiscet*. Interea ve-
 ro, ob assiduitatem illam constantissimam,
 quæ Lucretio exprimendo se Virgilius as-
 suescit, me persuasum habebam hanc ver-
 bi formam in Mantuano probabiliter ali-
 cubi latere; nec diffido restitutioni, quam
 navaturus sum loco georgicôn, ii. 282.
 hinc egressus, ad hunc modum:

————— nec dum horrida *misit*
Prælia, sed dubius mediis *Mars* errat in armis.

Olim contenderam *misceat*, pro vulgari
miscent, rescribendum esse, ob elegatio-

rem ac lucidiorem constructionem; et fa-
 vet imitatio Papiniana, Theb. viii. 383.

Stat, *medius campis*, etiamnum *cuspidis micæ*
Bellipotens—.

Varietatem vero *misit* cod. Mental. rudi-
 ra esse dictionis, quam reposui, mihi vero
 valde simile videtur.—*sinit*: V. ed. Δ. Ω.
sunt; cum eisdem literarum formis. Hæc
 commutatio linearum *ini* et *un*, *t* et *c*, in
 Hieronymum, atque adeo in lexica, vocem
 importavit hoc sensu ignotam Latio; *un-*
ciales literas, pro *initiales*.—*hæc*: P. *ac*;
perperam. *Hæc* nimirum *corpora*, quæ
 voce *turbantibus* comprehenduntur, et
 dedocere poterant editores, non aliud
 agentes, vanitatem arbitrarie suæ lectionis
 in versu, qui præcesserit; *auris* dico.—
 Denique, mox V. ed. repetit *sunt*, pro *sinit*.

Ver. 505. *turbare procellis*. Sicuti Man-
 tuanus maximus, geo. iii. 259. ad hanc
 normam verissime castigandus:

————— nempe, *obruptis turbata procellis*,
 Nocte natat cæcæ serus freta—:

i. e. se ob juvenem *rumpentibus*, vel in
 vultum se frangentibus et illidentibus.
 Nihil doctius, appositius, aut elegantius,
 illâ dictione; quam nonnulli codices ag-
 noscunt, et pervetusta georgicôn edito
 sine mentione loci, vel anni, penes me.
 Evulgari solet *abruptis*: et certe minime
 mirum est *τὸ obrumpere* in monumentis
 veterum parcius comparere, si librarii cri-
 ticique passim obliteraverint. Sed quæ-
 nam hæc est eruditorum conjuratio, ut
 efficacem sane, venustam, atque acceptis-
 simam, vocem configant obelo, quoties
 in membranis deprehendant? Varro, de
 re rust. iii. 10. 5.—“(anser) propter
 “cupiditatem sæpe in pascendo, si radi-
 “cem prenderint, quam educere velint et

505 Turbinibus, sinit incertis turbare procellis;
 Ipse suos igneis certo fert inpete labens;
 (Nam modice fluere atque uno posse æthera nixu
 Significat Ponto mare, certo quod fluit æstu)
 Unum labundi conservans usque tenorem,

“terrâ, obrumpunt collum:” i. e. infrungunt. Sic nonnulli scripti: vulgo, *abruptum*; i. e. “ita frangunt, ut a corpore collum disparetur:” quod plane portentosum foret, et contra manifestissimam rei veritatem. Liber singularis vocem conservavit ad Pallad. de re rust. i. 19. 1. ubi tamen vulgatum *abrupti* rectum esse arbitramur. Sed enim non dubitem, quin otiose quærentibus multi loci obversabuntur, e quibus vocabulum pervagiatius vocem *obruptere* expulerit; sed raro res evenit, cui non sequè conveniat *abruptere*. Se ostendunt interea unus et alter locus, de quibus haud verear meam sententiam cum intelligentibus et sequis lectoribus communicare. Ovidius, met. viii. 764.

Quam solet, ante aras ingens ubi victima taurus
 Concidit, *abruptâ* cruor e cervicis profusus.

Nisi cervix credatur cultris *abscindi* corpore, quod factum esse non existimo, legendum dixerim *obruptâ*. Idem, amor. ii. 1. 25.

Carmine disallunt, *abruptis* faucibus, angues:
 i. e. a trunco *separatis*; nisi pro *diffissis* verbum queat stare: quod mihi saltem nondum liquet. Legam igitur *obruptis*: i. e. *BURSTEN jaws*. In Manihano versu, iv. 641.

Nec tantum ex unâ pontus sibi parte reclusit
Faucibus abruptis orbem—;

certe menda est: et, vel legerim cum libris pluribus, *abreptis*; vel acceperim elegantissimam emendationem Bentleyi, quem consulas. Multum fallor, si Seneca non indigeat hujusce medicinae, ad Hippol. 1266.

— hoc quid est, formâ carens,
 Et turpe, multo vulnere *abruptum* undique?

Non intelligo; reposuerim itaque, *obruptum*: “*BROKEN IN UPON* (minime omnium *Broken off*) *with many a wound.*” Verum enim doctorum iudicium exspectemus, et receptui canamus. Vide porro dicta in notis, ad vi. 586.

Ver. 506. *suos igneis*: V. ed. *suo signis*. —Hos autem *ignes* Virgilius, *Æn.* ii. 154. *æternos ignes* nominat. Et certo *inpete*: i. e. “æther cum suis sideribus semper circumvolvitur æquabili rotatu, ac nullis interruptionibus obnoxio.”

Ver. 507. *posse*: V. ed. *possit*.—*nixu*: ita O. Ω. vulgo, *nisu*; inspicias annotata ad iv. 904. Et nomen *nixus* pro *partus* nihil aliud esse judicaverim eidem vocabulo, sensum nacto secundarium: ob acerrimas illas collocationes scilicet, et dolores vehementissimè contentos, quibus puerperium efficitur.

Ibid. modice: i. e. *συμμετρος*: ad modum præstitutum, mensuramque certam; *stabili moderamine*: ne pro *lente*, vel *senesim*, fortasse capias.

Ver. 508. *Ponto*: sic eleganter, et defæcate, libri veteres omnes, quâ MSS. quâ typis evulgati: ut sit *mare Ponto* de eadem constructione, quam nos asseruimus ad ii. 1. *æquora mari* scilicet: adi locum. Virorum autem doctorum super hoc versu temeritatem, et ineptias nugivendorum editorum, quid attinet recensere, vetustis exemplaribus idem testimonium vociferantibus?—Porro, Bentleyus ita puncta voluit disponenda:

Nam modice fluere, atque non posse æthera nixu, Significat, Ponti mare certo quod fluit æstu:

i. e. Nam *id*, quod mare Ponti fluit æstu certo, significat “æthera posse modice fluere—” in quibus tamen nihil commodi venit structuræ; sed contra vulga-

510 Motibus astrorum nunc quæ sit caussa, canamus:
 Principio, magnus cœli si vortitur orbis,
 Ex utrâque polum parte premere aëra, nobis
 Dicendum est; extraque tenere, et cludere utrimque:

ris ratio longe facilior est ac speciosior: "Mare Ponti, quod fluit aestu certo, significat—" etc. Nihil ergo eatenus mutandum nosmet habuimus.

Ibid. certo quod fluit aestu. Seneca, nat. quæst. iv. 2. "Ob hoc Pontus in infernum mare assidue fluit rapidus; non, ut cætera maria, alternatis ultro citro aestibus; in unam partem semper pronus, et torrens." Idem alii testati sunt.

Ver. 509. labundi: Π. labenti; cui libro vox certo versûs præeuntis deest.—conservans: V. ed. construansque; ob similitudinem minuscularum literarum e et t: Π. conservas.

Cæterum, si quis aures suas suavissime delenitas velit, et sensus affici jucundissime, legat moneo relegatque hunc versiculum Lucretii; nobis iudicibus, inenarrabili, et incomparabili plane, mollissimorum numerorum majestate profluentem; quodque describat, vividissimis coloribus feliciter, ut nihil supra, depingentem. Achilles ipse, si in vivis commoraretur hodie, melius profecto et efficacius hoc versu, quam lyrâ suâ, καταπραϊνιδας poterat; sic subinde furiosos æstus animi paullisper interpellando:

"Unum labundi conservans usque tenorem!"

Nemo posthac Venusini iudicium det operam falsitatis coarguere, quum Ammone veracior edixerit, Græcis tragicis obsecutus:

Sunt verba, et voces, quibus hunc lenire dolorem

Possis, et magnam morbi deponere partem.

Ver. 510. sit: V. ed. fit; abest O.—Mox M. vortitur, uti nos passim scribimus in Lucretio: reliqui libri, vertitur.

Ver. 512. polum: Π. solum.—parte: hoc tutius habui in cæsura ponere, quum non constet, vel in uno quidem codice

parti comparere: quamvis enim colligere debeamus non aliter exhiberi in Vind. et M. experti novimus, haud temere in omnibus diligentia collatorum fidendum esse.

Ibid. polum premere aëra: i. e. aëre polum premi; ne structuram verborum quaeras.

Ver. 513. est extraque: sequor L. M. O. Δ. Π. sed mallet tamen iudicium meum, electione integrâ remanente:

Dicendum, ex utraque tenere—:

quemadmodum P. Juntina, et fere cæteri libri; nam Vind. Ω. et, opinor, B. est ex utraque; V. ed. se ex utraque; Σ. Dicendumque est extraque.—Porro, Pelignus vates rem, sic eleganter ampliatam Lucretio, brevitate venustissimâ complexus est, ad met. i. 12.

Et circumfuso pendebat in aëre tellus.

Ver. 514. supra: sic Vind. V. ed. O. Δ. Ω. Juntina, et Aldina; Σ. super; vulgo, supera; sed an ex codicibus, multum dubito.—atque: Π. et.—eodem: Ω. eadem; Lucretianissime, nisi Quo subsequeretur.

Ibid. intendere. De hoc absoluto hujusce dictionis usu, nos pauca superius, ad ver. 386. Frequentior est cum pronomine, se intendere. Minucius Felix, sect. xxxii. "In solem adeo rursus intende; pariter præsens, ubique interest, et miscetur omnibus:" i. e. se miscet. Ammianus Marcellinus, xxxi. 11.—"vesperâque intendente, Gothorum vastatorios cuneos—aggressus est." In quibusdam scriptis, incendente et incedente: frustra, prout bene contendit J. F. Gronovius, sed exemplis parum appositis infeliciter evincere volebat. Longe doctius et accuratius rem gessit Heinsius, ad Valer. Flacc. vii. 114. quem consulas. Tacitus, ann. xi. 32.

Inde alium supra fluere, atque intendere eodem,
 515 Quo volvunda micant externi sidera mundi:
 Ast alium subter, contra qui subvehat orbem;
 Ut fluvios vorsare rotas, atque haustra, videmus.

"Messalina tamen—ire obviam—haud
 "segniter intendit."—i. e. *se intendit*, ut
 est obviam; vel intendit *vs* ire obviam.

Ver. 515. *micant*: V. ed. *micat*.—*ex-*
terni: nempe, extra hæc omnia positi, et
 ultimi rerum; omnia, sicut operculo, te-
 gentis: quod planum est, et poëtæ scopo
 congruum. Veteres libri ad unum dant
aterni; quæ lectio dogmati Lucretiano
 supra, ver. 92—98. ver. 120. atque adeo
 Epicuri disciplinæ, manifestissime con-
 tradicit. Cogitabam sane, an ferri pos-
 set codicum scriptura, ponendo principia
 materiæ, quibus mundus constat, *æterna*
 esse, quamvis specialis figura mundi mu-
 tetur, et danda sit exitio: sed hoc durius-
 culum, argutumque nimis, videbatur.
 Editores alii conjecerunt, *alterni*: hoc
 autem coactum est; et obscuritatis vitio,
 quo noster minime tenebatur, insuper la-
 borat. Jam vero, scribas Lucretianos sub-
 inde peccavisse in vocabulis *externus* et
æternus permutandis, superius vidimus,
 ad iv. 930. Similiter aberraverunt etiam
 ad Lucan. iii. 311. Liv. iii. 33. 5. ubi per-
 legas notam Drakenborchii: nec fugias
 consulere super hæc re Burmannum, in
 Anthol. Lat. ii. 86. l. et 261. 6.

Ibid. *volvunda*: i. e. volventia, volubi-
 lia. Vocem excepit Mantuanus, atque
 usus est similiter, ad Æn. ix. 7.

Turne, quod optanti divum promittere nemo
 Audeat, *volvenda dies* en! addit ultro:

ut Carus mox infra, ver. 1275. *volvunda*
atas. Neque aliter Alcimus Avitus, v.
 414.

Maxima nocturnas jam pars exegerat horas,
 Et *volvenda dies* instabat sorte propinquâ.

Ibid. *micant*: i. e. quasi *exsiliunt*, ob
 lucem, quam jaculantur ex se; vibrant,
diversim, celeriter moventur, tremunt:
 vide i. 1088. et dicta ad ii. 195. Glossæ

Vol. III.

veteres: "*Mico, διαριλλω, δερρω.*" Lege,
 ΑΤΤΩ licet eadem sit in Græcis quoque
 vocibus repetita ibidem cantilena. Cul-
 cis auctor nobis est accommodatissimus,
 ad ver. 21.

Sanguineumque *micant* ardorem luminis orbes:

i. e. vibrant, scintillant, *emittunt*.

Ver. 516. *Ast*: P. V. ed. O. Π. Σ. Ω.
Aut.—*quis*: P. V. ed. Π. Σ. Ω. *quis*; *at-*
tractâ vocis sequentis literâ.

Ibid. *contra*: i. e. ab occidentali plagâ
 in orientalem; ut, die Soli percursâ, nox
 succedat invicem, dum ad priorem statio-
 nem cum sideribus ille redeat.

Ibid. *subvehat*: i. e. vehat subjiciendo
 se. Sic Virgilius, Æn. vi. 303.

Et ferrugineâ *subvehat* corpora cymbâ:

i. e. transfretat per cymbam suppositam.
 Atque ad eundem modum vocem passim
 interpreteris; nam Barthius, Burmanno
 laudatus quamvis sit ad Virg. Æn. v. 721.
 proprietatem ejus, et potestatem, non ac-
 curate perceptam habuit, aut declaratam
 dedit in commentariis Papinianis, Theb.
 i. 337.

Ver. 517. *fluvios*: V. ed. O. Σ. *fluvius*;
 Δ. Π. *fluvius*; non invenuste: sed vul-
 gatæ suffragatur etiam Nonius, versum
 laudans in voce *Haustra*, ad i. 43. qui
 consulendus.—*atque haustra*: Vind. V.
 ed. Ω. *atque austra*; O. Δ. *ac plaustra*;
 Π. Σ. *atque astra*.

Ibid. *fluvios vorsare rotas*. His moni-
 tus, emendabo versiculum in Anthol. Lat.
 Burm. iii. 54. 4.

Has inter *lucet* aquis *luctantibus* amnis
 spumeus, et querulo versabat rore lapillos.

Codices, *ludebat* et *ludentibus*. Alii ali-
 ter tentaverunt: adi locum. Catullus,
 versibus delicatissimis, et superatis nemi-
 ni, lxxviii. 57.

Est etiam quoque, utei possit cœlum omne manere
 In statione, tamen quom lucida signa feruntur:
 520 Sive, quod inclusei rapidi sunt ætheris æstus,
 Quærentesque viam circumvorsantur, et ignes

Qualis, in aëril *perluens* vertice montis,
 Rivus muscoso proclit e lapide.

Quem noster Popius, aut sciens, aut ne-
 sciens, expressit, Elois. 157.

The wand'ring *streams*, that *shine* between the
 hill.—

Ver. 519. *lucida*: Vind. II. Ω . *lucia*,
 et Σ . pro diversâ lectione.—*feruntur*: sic
 L. M. reliqui, *ferantur*.—In versu præ-
 cedente, II. *movere*, vice *manere*.

Ibid. *quom feruntur*: i. e. *is*, “dum
 feruntur.”

Ver. 520. *rapidi ætheris*; cujus celeri-
 tate stellas versantur: nam orthographia
 nostra locis hujusmodi præsentissimam
 navat operam, et a lectoribus errorem in-
 terpretis propulsabit, qui conjunxit *rapidi*
 cum *æstus*; memor fortasse Virgiliani
 versûs, in ecl. ii. 10.

————— *rapido fessis messoribus æstu*.

Sed enim, licet *æstus* violentarum aqua-
 rum bene dicantur *rapidi*; sol etiam et
flamma, qui *celeriter* moveantur, et *hæ-
 riant* omnia devorentque, eodem epitheto
 probe exornentur; dubito, an *calor* sim-
 plex, nec personaliter exhibitus, hanc ap-
 pellationem toleret. Subscriperim igitur
 equidem conjecturæ Clerici, sugillationi-
 bus Burmannianis parvi pensis, in quam
 sane sponte incidderam:

————— *rapido fessis messoribus æstu*.

Non aliter Ausonius, epist. xxiv. 98.

Egellæ ut tepeant hyemes, *rabidosque* per *æstus*:
 Adspirent tenues frigus subtile Aquilones.

Et. Manilius, v. 208. non alienus est:

————— *latratque Canicula flammæ,*
 Et *rabit* igne suo:

ut egomet etiam rescribendum videram,

Bentleianæ divinationis nihil congruus.
 Claudianus, in Eutrop. i. 108.

————— *se rabido fessam projecerat æstu*.

Sic liber unus M.S. et editio una: editi,
rapido. Hæ rationes autem, si probe
 sint subductæ, Juvencum quoque corri-
 gendum postulant, hac mendâ dehones-
 tatum, ad hist. evang. ii. 249.

Sederat helc *rapido* Servator anhelus in *æstu*.

Ver. 522. *cœli*: II. *cœlum*.—*inmania*:
 sic recte viri docti reposuere, sed an ex
 fide scriptorum exemplarium vehementer
 dubito. Hæc dictio sane, si vertex i lite-
 ræ productior insurgeret, facile migraret
 in codicis M. scripturam, *sumania* scilicet:
 P. *sub inania*; V. ed. B. *sub mania*;
 L. O. A. Σ . Ω . *summania*; II. *si immania*.
 Prefecto, nisi per rationem propositam
 super importuno introitu literæ s, me non
 expedio. Vulgo legitur, *se immania*; ut
 est in Vind. se collatori velis credere,
 membranis sæpiusculè obdormiscenti: Pi-
 us tamen haud aliter comparere in codici-
 bus suis veteribus affirmat. Nec tamen
 hæc scriptura non est insulsissima, nec
 mentem potæ non pessum dat; quæ pos-
 tulat, ut ignes siderei illo *æstu ætheris*,
 non *motibus propriis*, circumvolvantur.
 Quod manifestissimum, vel oculis lippitu-
 dine suffuscatis, statim patebit.

Ibid. *inmania templa*. Arnobius, lib.
 vi. “*Templa* enim hæc quid sunt? Si
 “humanam infirmitatem roges, nescio
 “quid *immane*; atque amplum; si deo-
 “rum potentiam metiaris—.” Varro, de
 ling. Lat. vi. 2. “In cœlo templum dici-
 “tur; ut in Hecubâ:

“O! magna templa cœlitum, commixta stel-
 “leis splendideis.”

Et Virgilius, vi. 18.

————— *posuitque inmania templa*.

Passim per cœli volvunt inmania templa;
Sive, aliunde fluens aliquunde extrinsecus, aër
Vorsat agens igneis; sive ipsei serpere possunt,

525 Quo quouisque cibus vocat, atque invitat, euntes,

Hactenus Lambinus: ac nos videas, ad
i. 1013. Tragici autem versum sic esse
castigandum puto:

O! magna templa cœlitum, contexta stelleis
splendideis.

Quemadmodum post alios Nonnus, Dio-
nys. xviii.

Και ζεφον εχλαταιωντων εν χαρῶν αναλαλη Νυξ,
Ορφωων ΑΣΤΕΡΟΕΝΤΙ διαγραφωσα ΧΙΤΩΝΙ.

Adjiciam Claudianum, rapt. Pros. ii. 563.

————— stat pronuba juxta
Stellantes Nox picta sinus:

i. e. stelligeros amictus, sidereum peplum:
conferas versus quosdam sub ver. 565.
citatos. Accedat etiam Orpheus, Argon.
509. ut locus longe longeuque depravatis-
simus emaculetur:

ΑΛΛ' ΟΤ' ΕΞ ακαινωου ρουου Σαπτιζουο Τηται,
Μηη δ' αστροχιτηη ηεαηη ΜΑΛΑΚΑΥΤΕΑ
ΜΟΡΦΗΝ—:

vulgo, ΑΛΛ' οτε η', et μελαναυγα ορφηη-
vide Silv. Crit. ii. p. 132. Avienus, Arat.
935.

————— *Aëre pēpli*
Sidera nocturni si suspectare libebit—.

Sic legendum; nisi perelegantem Grotii
divinationem malis, *Aurea*: libri, *Aëra*.
Non alienus est Martianus Capella, ii. p.
35.

Et jam tunc *roseo* subtexere sidera peplo
Cœperat ambrosium promens Aurora pudorem.

Hic autem libet emaculare Bacchylidis
fragmentum apud Apollonii scholiasten,
Argon. iii. 467. quod ex parte Ruhn-
kenius emendavit in notis ad Hom. hymn.
Cer. 24. sed ita tamen, ut reliquerit porro
emendandum: 'Εναηα δροδροου, Νυκτου
ΜΕΑΝΟΚΟΑΤΙΟΤ θυγατηρ: i. e. *nigros*
sinus induta, vel caliginosam vestem.

Libri, *μεγαλοκοιου*. Nostrâ divinatione
nihil verius. Alexis in Thesprotis teste-
tur, ex Athenæo, xii. 13. in transitu cor-
rigendus:

'Ερημη, ΦΘΙΤΩΝ προπομη, και Φιλιακιδυ
Κληρωχη, Νυκτουσ αμμα της ΜΕΑΜΠΕΠΛΟΥ.

Libri, *θων*: magnus Casaubonus, *νεκρων*.
Nosmet pro nostris confidenter depugne-
mus. Vide, quæ annotaverimus ad Eurip.
Ion. 1169. Lucretio denique Germanicus
suam navet operam illustrando, in Arat.
451.

Templa sed ætherii simul ac possederit ignis,
Omnia mixta feret—.

His igitur perpensis, vel in tantis scriba-
rum turbis, ne levissima quidem lectori-
bus dubitatio de verâ lectione versûs vide-
tur inessura: alioquin in manu nobis est
conjectura, quæ nec nasutis displicebit,
et magnis auctoribus suffulciri poterat,
lectorum judicio committenda:

Passim per cœli volvunt sublimia templa.

Ver. 523. *aliunde aliquunde*: i. e. ex
alio quovis loco; *αλλαχουδιν ποθεν*. Vulgo
scribi solet, *alicunde*; nos autem in hu-
juscemodi minutis nobismetipsis constare
volumus, nec incertis erroribus fluctuare.
Præterea, Cassiodorum audiamus, sic
edicentem, in tractatu de *orthographiâ*,
p. 2314. "*Aliquunde* per quon debet
scribi; divisio enim illius est, *aliquo* et
"*unde*; hoc est, *ex aliquo loco*. Sed certe
"*n*, non *m*, erit; quia *unde* per *n* scribi-
tur." Et phrasis est magnam super hac
re dubitationem indicans.

Ver. 524. *Vorsat agens*: V. ed. *Versa-
ta gens*.

Ibid. *Vorsat agens*. Gemellis formis
Virgilius post Græcos lætatus est. Sic
geo. iii. 412.

Flammea per cœlum pascenteis corpora passim.
 Nam quid in hoc mundo sit eorum ponere certum
 Difficile est: sed, quid possit fiatque per omne
 In variis mundis, variâ ratione creatis,

530 Id doceo; plureisque sequor disponere caussas
 Motibus astrorum, quæ possint esse per omne:
 E quibus una tamen sit et hæc quoque caussa necesse est,
 Quæ vegeat motum signis; sed, quæ sit earum,
 Præcipere haud quâquam est pedetentim progredientis.

Sæpe, volutabris pulsos sylvestribus, apros
 Latratu turbabis agens:

ubi varietatem Mediceï codicis, *agros vice agens*, merito vilissimi aestimant viri docti. Idem Mantuanus, ad Æn. i. 191.

_____ tum volgus; et omnem
Miscet agens tells nemora inter frondea turbam.

Ibid. *serpere*: i. e. generaliter, ire, moveri; ut passim *reperere*: ad Græcorum consuetudinem sic adhibentium *ἴσσω, serpo*, et *ἴσω, repo*, pro *βιάζω, uror*. Cicero in Arateis, ver. 114.

Namque est ales *avis*, lato sub tegmine cœli
 Quæ volat, et *serpens* geminis secat aëra pennis.

Hæc sedulo notanda sunt. Et cum priore versu committas nostrum supra, ver. 201. hujusce libri.

Ver. 525. *euntes*: sic optime V. ed. sola; reliqui libri, tam editi, quam scripti, *euntis*, vel *eunteis*; quod ultro falsissimum esse deprehenderam, quum verborum constructio grammatica ad hunc modum procedat: "Sive ipsi, euntes quo cibus vocat *eos* pascentes corpora, possunt *sunt serpere*."

Ver. 526. *pascenteis corpora*. Ordo est: "Pascenteis *sibi* corpora *sua* flammea;" i. e. alentes, reparantes proprias flammâs pabulo illarum flammârum, quæ passim per cœli regiones obversantur. Hoc nonnullos latuit; redeas ad annotata in ii. 995. i. 232. ignaros utique, quid distent *pasceri* et *pasci*.

Ver. 527. Hoc dicit Lucretius: "Gene-

"rales illas leges, quibus necesse est universa gubernari, et ex quibus omnium phænomenon causæ dominantes pendunt, philosophus exponere valebit, atque ad liquidum perducere; sed speciales illæ leges, quæ mundum quemlibet singularem respiciunt, non sunt certis argumentis statim definiendæ." His lucem dabit noster collatus, ad vi. 703—712.

Ver. 529. *mundis*: P. V. ed. L. *mundi*. —*creatis*: sic Ω. solus, cum Juntinâ et Aldinâ, *mundi* quoque sine ullâ varietate exhibentibus: omnia tamen reliqua exemplaria, *creati*, excepto Δ. qui dat *creari*. Sane suspiciones de scripturæ sinceritate his discrepantiis cientur; sed in receptis nihil desideres, sive spectes colorem argumenti, sive philosophiæ Epicuræ rationes. Vide ii. 1055. Plutarchus, plac. phil. ii. 1. Δημοκρίτος, και Επικουρος, και ἰστων μαθηται, Μητροδωρος, ακτιρις ποσους εν τη ακτιρη κατα πασαν πιστοταται. Hoc etiam a multis aliis accepimus: adi Diog. Laërt. ix. 44. x. 42. Hermiæ irris. gentil. philos. sect. 18. Ammian. Marcell. xv. 1. et ibi Lindenbrogium; Arnob. lib. ii. p. 48. Hilariorem Claudiani materiam, hæc attingentem, non gravabimur adscribere, sic concinentis in Mall. Theod. cons. 79. et Democritum, hujusce scholæ principem, clare innuentis:

Ille ferox, unoque tegi non passus Olympo,
 Immensum per inane volat; finemque perous,
 Parturit innumeros angusto pectore mundos.

Ver. 530. *sequor disponere*, pro *pergo*

- 535 Terraque ut in mediâ mundi regione quiescat,
 Evanescere paullatim, et decrescere, pondus
 Convenit; atque aliam naturam subter habere,
 Ex ineunte ævo conjunctam atque uniter aptam
 Partibus aëriis mundi, quibus insita vivit.
- 540 Propterea, non est oneri, neque deprimit auras;
 Ut sua quoique homini nullo sunt pondere membra,
 Nec caput est oneri collo, nec denique totum
 Corporis in pedibus pondus sentimus inesse.

disponere; quod sedulo animadvertendum: nam longe rarissimæ sermonis formulæ non habeo ad manus pulchre parallelam, quâ lectoribus illustratam dem.—*Disponere* autem, “diligenter et ordinatim exhibere:” confer i. 47. Ita Virgilius, *Æn.* iii. 237.

Haud secus ac jussu faciunt; tectosque per herbam
Disponunt ensis, et scuta latentia condunt.

Disponunt: i. e. “ordine ponunt separatim;” ne confusio fiat, hostibus adversantibus, sed unusquisque statim ensi suo manum imponat. *Condunt* autem, unâ locant, clypeum juxta clypeum. His admovendis vero supersedissem, nisi proprietates vocum nonnullis interpretibus minime perceptas esse intellexissem.

Ver. 531. *omne*: V. ed. M. O. Ω. *omnem*; quasi scripsisset Lucretius, *omnē*; *perperam*.

Ver. 532. Sic loci scopum capias: “Generalibus causis, per quas universæ res constituuntur regunturque, patefactis et dispositis; necessum est, ut in his includatur etiam ea causa, quæ motum stellis præbet: quamvis non sit cuilibet in proclivi de numero causarum specialem illam seligere, nec prudentis philosophi quidem designationem ejus confidentem in se suscipere.”

Ver. 533. *vegetat*: i. e. *vegetet*, vel *vegetum* faciat; vide Juvenc. *hist. evang.* ii. 357. Auson. *idyll.* i. 21. Mar. Vict. præfat. ver. 16. in *Gen.* i. 131. Hæc est

autem egregia restitutio Gifanii pro librorum omnium lectione *vigeat*; quæ ex rariore vocabulo *vegetat* statim per librarium manus exoriretur. Nonius, ii. 876. profert e Pomponio: “Animos Venus *veget* voluptatibus;” et ex Ennio:

“—æquora salsa *veges* ingentibus ventis:”

et alia exempla dictionis e Varrone. Locum Vegetii appositum non pigebit admovisse, de re milit. iv. 42. “Elementum pelagi tertia pars mundi est; quod, præter ventorum flatum, suo quoque spiramine motuque *vegetatur*.”—*motu*: P. *multum*; et in ejus priscis exemplaribus, *motu in*.—*carum*: Π. *eorum*.

Ver. 434. *est*: Vind. V. ed. Δ. Π. *sunt*.—*pedetentim*: Vind. Ω. *peditenti*.—*progredientis*: P. Vind. Ω. *progredientes*; neque alio navigat V. ed. depravatio, *progredi certes*; O. *progredientem*: sed quartum casum respuit constructio.

Ver. 536. *Evanescere*: Ω. *Et vanescere*; etiam bene.

Ver. 537. *subter*: ita Δ. solus; P. O. *semper*: reliqui omnes, *super*; quod nec res, nec versus, ullo modo patitur.

Ver. 538. *uniter aptam*: Π. *inter raptam*; ut rursus in ver. 559.

Ver. 539. *mundi*: Π. *mondi*; uti fere semper.—*vivit*: V. ed. *juvit*; editores de suo multi, *sedit*; audacter magis, quam considerate: cui temerariæ insitioni Bentleius obelum suum merito præfixit.

Ibid. *Partibus aëriis mundi insita*. Diogenes Laërtius, x. 74. de Epicuro; Δηλον

At, quæquomque foris veniunt, inpostaque nobis
 545 Pondera sunt, lædunt permulto sæpe minora:
 Usque adeo magni refert, quid quæque queat res.
 Sic igitur tellus non est aliena repente
 Adlata, atque auris aliunde objecta alienis;
 Sed pariter primâ concepta ab origine mundi,
 550 Certaque pars ejus; quasi nobis membra videntur.
 Præterea, grandi tonitru concussa, repente
 Terra, supra se quæ sunt, concutit omnia motu;

ον, ὡς—φησι—και εν αλλοις, την γην το
 αιμι ισοχυσθαι.—Μοx Σ. desinit, pro de-
 primit.

Ver. 540. *Propterea*: nimirum, propter
 diversam naturam, quam tellus habet sub-
 ter, pondere suo decrescente paullatim,
 atque tandem prorsus evanescente.

Ver. 541. *Ut*: Vind. B. Δ. Π. *Et*. Mox
 O. *neque*.

Ver. 545. *permulto*: Ω. *permultos*; ar-
 reptâ princeps vocis statim venientis literâ.

Ver. 546. *quid quæque queat res*: i. e.
 “quæ sint primigeniæ qualitates ejus, et
 “potestates, quibus sit. naturâ prædita.”
 Quod undequaque planum est et rectum.
 Attende tamen, quæso, scabiosas lectiones,
 quas Lucretio affricuerint editores, libris
 omnibus conculcatis; audacissimi homi-
 num, quot sunt, quotque fuerunt, quotque
 post aliis erunt in annis:

Usque adeo magni refert, quæ quæ adjacent res.

Π. autem *nequeat*, vice *queat*.

Ver. 547. *repente*. In hac voce verti-
 tur, ut indoles loci clare loquitur, argu-
 menti cardo: unde expositio, quam nos-
 met dedimus, et robur accipit et lucem;
 atque vanissima somnia editorum sub um-
 bras propelluntur.

Ver. 548. *alienis*: i. e. “ad eam nihil
 “attinentibus, neque naturali cognatione
 “primitus sociatis; ita ut amicissime con-
 “cordent,

“Ex inæuate ævo conjuncta, atque uniter auc-
 “ta.”

Ver. 550. *videntur*: i. e. *υπαί δεκται*, uti
 passim loquuntur Græci: editores teme-
 rarii de suo nobis exhibent, *videtur*.

Ibid. *quasi membra*. Sic igitur tellus
 aëri æquabiliter inequitat, libramine im-
 perturbato, quod eam habeat ad aëra ra-
 tionem, quæ membri cujuscumque ad corpus
 sit; non propter concinnam aliquam inter
 se mutuo collocationem partium. Veris-
 sima est itaque, quam dedimus, interpre-
 tatio ad ver. 546. et ab omni contextûs
 partē confirmationem accipit.

Ver. 552. *quæ se*: P. Δ. *se quæ*; ut
 editi recentiores, contra libros cæteros cum
 Junt. et Ald. edd. De codice B. non li-
 quet: *se deest* V. ed. cujus vel curatorem,
 vel codicis scriptorem, versûs insolentes
 numeri in errorem induxerunt.

Ver. 554. *aëriis*: Vind. *aëri*; V. ed.
accrî.—*revincta*: V. ed. *rei functa*. Cæ-
 terum, vehementer placet codicis Ω. scrip-
 tura, quum varietati sermonis, cui sum-
 mopere in omnibus consultum noster ivit
 conveniat; et librarius forsitan importu-
 nus ad præcedentem ver. 539. exemplar
 suum composuerit:

Partibus aëris, mundo, caloque, revincta:

ut *το* Partibus sit appositum connexûs
 instrumentum. Quo magis propendeam
 in hanc constitutionem versûs, consimilis
 facit Virgilianus, hinc, ut arbitrer, effigia-
 tus; qui legitur in Æn. iii. 76.

Quam plus *Arquitenens*, oras et litora circum
 Errantem, *Gyara* celâ, *Myconoque*, *revinxit*.

Quod facere haud ullâ posset ratione, nisi esset

Partibus aëriis mundi, cœloque, revincta:

555 Nam communibus inter se radicibus hærent,

Ex ineunte ævo conjuncta, atque uniter aucta.

Nonne vides etiam, quam magno pondere nobis

Substineat corpus tenuissima vis animæ;

Propterea, quia tam conjuncta, atque uniter apta, est?

560 Denique, jam saltu pernici tollere corpus

Quis potis est, nisi vis animæ, quæ membra gubernat?

Pius utique, pietate motus in Delon matrem, seu natalem terram; ut optime Servius. Viros doctos frigidissimam et otiosam scripturam prius exquisitissimæ voci præferentes, satis mirari nequeo: ut Heinium quoque, infelicissime proponentem, Gyaro s. Cæterum, venerandam rubiginem antiquitatis, defæcatis membranis obsecuti, rectissime redonavimus: vide nos infra, ad vi. 525. Arnobius, quo nemo studiosius poëtarum Latinorum phrasim delibavit, lib. i. p. 20. "*Arquitænes, Diana et Apollo*—." In sequente versu, II. *Non, pro Nam.*

Ver. 556. *uniter aucta*: i. e. concrementia; simul atque æqualiter pubescentia et adolescentia. Lector, attendas aliud specimen orationis variatæ, quæ carmina Lucretius condidit, nobis toties prædicatum; et pariter audacissimum facinus editorum, ex arbitrio suum *apta*, de ver. 538. translatum, contextui inculcantium; quod inducendum habui, sincerissimâ lectione tandem repositâ, libris universis morem libenter gerens.

Ver. 559. *quia tam*: V. ed. *quedam*. — *uniter*: II. *inter*. — *apta*: V. ed. *rapta*; II. *rupta*: attractâ utrobique vocis præeuntis literâ: redeas autem ad ver. 538.

Ver. 560. *pernici*: Vind. V. ed. B. M. II. Σ. Ω. *pernice*; sed ægre verum credam, sic extra cæsuras positum.—*tollere*: O. *attollere*; nec sprevissem sane cum *pernice*, nisi videretur medicina, cuidam,

metrum suffulcire cupianti, cogitata. Sic Ovidius, met. vii. 847.

————— *corpusque*, meo mihi carius, ulnis
Sontibus attollo—.

Ibid. *saltu tollere corpus*. Paullo aliter Mantuanus, ad Æn. xii. 287.

Infrenant alii currus, aut corpora saltu
Subjiciunt in equos—:

i. e. *de-sub*, nempe de terrâ, *attollunt*. Hanc autem potestatem vocum sic compositorum præstrinximus ad i. 8. et alibi. Hoc Heynius, ad l. c. Maronis, vocitat *morem Virgilianum*, quasi poëtæ suo peculiarem; minus accurate.

Ver. 561. *Quis*: B. *Qui*; Havercampus, *Quid*; de importunissimâ Fabri emendatione, Preigero perperam probatâ. Res satis nota sit licet, audiamus Priscianum, lib. xiii. p. 960. "*Quis* etiam "*communis esse generis putaverunt vestustissimi, sicut apud Græcos ἐς τις*. "*Terentius, in Eunucho, iv. 4. 11.*

————— Hunc oculis suis
"Nostrarum numquam *quisquam* vidit—.

"Nostrarum *quisquam* dixit, pro *quam*. Plautus, in Vidulariâ:

"Dic mihi, *rodes, quis* ea est, quam vis ducere
"uxorem?"

Sic legendum: libri, "Dic mihi, *si au-*
"*des*." Et Donatus ad locum Terentii posuit, "*Antiqua locutio est*." Cæterum, pede uno redundante, versus hic legitur in V. ed. L. Σ. Ω.

Jamne vides quantum tenuis natura valere

Possit, ubi est conjuncta gravi cum corpore; ut aër

Conjunctus terris, et nobis est animi vis?

565 Nec nimio solis major rota, nec minor ardor,

Esse potest, nostris quam sensibus esse videtur.

Quis potis est nobis, nisi vis animæ, quæ membra gubernat?

In B. manente *nobis*, desideratur *animæ*: quam viam Havercampus iniiit. *Vis* e Π. erasa est. Meum judicium est, *et nobis*, ob similitudinem *et potis* bis negligenter ingestam esse a librario: et *et animæ* interpositio luculentam Cari simplicitatem multum respicit. Manilius, i. 250. similiter locutus est:

Hocce opus, immensi constructum corpore mundi,—

Vis animæ divina regit—.

Ver. 563. *curæ*: V. ed. B. *tam*; quod ex tum enatum est, postquam *c* in *t* migraverat.

Ver. 564. *Conjunctus*: V. ed. Π. Σ. *Conjuncta*; voce jam adhibitâ memoriæ librarii in hærente: O. *Conjunctus et*; quod speciem habet veri pro *Conjunctus est*, quum a compendio *Conjunctus* lectio vulgaris facili suboriri posset.

Ibid. *animi*: Lege, *animæ*; ut ver. 558.

BENTLEIUS.

Sed enim, quum poëta nobis diserte notum fecerit, ad iii. 422 — 426. se utrâlibet dictione solere ad libitum indifferenter uti, non ausim viro summo morem gerere. —Denique, codex Π. interponit *conjuncta post est*; unde haud inepte proposuerim constitutum hoc modo versum:

Cum terris, et nobis est *conjuncta* animi vis.

Sed vulgata longe antepoenam.

Ver. 565. In viam redit poëta, de quâ, in probationibus argumenti allegandis, dum pergeret, occupatus, digressus est ad ver. 557.—Porro, *De vice Nec* in Δ. comparat.

Ibid. *Nec solis major rota*. Plutarchus,

plac. phil. ii. 21. *Επικυρος κυλιον φησιν,— (αυται τον ἥλιον) τηλικυτος, ἥλικος φαινοται, η μικρη ΜΕΙΖΟΝ, η ΕΛΑΤΤΟΝ*. Ita locus scribendus est. Eandem sententiam Diogenes Laërtius, ix. 7. adscribit Heraclito; et his in verbis Epicuro, ad x. 91. *Το δε μεγαθος ἥλιου ετι, και τον λαιπτον αστρον, κατωκειται τον προς ἡμας, τηλικυτος εστιν, ἥλικος ὄψοιται φαινοται*. Quæ, ut alia omnia, Meibomius depravata publicavit. Conferas etiam, si vacet lubeatque, Ciceronem, quem Lambinus admovit, in Acad. ii. 26. de finn. i. 6. Interea, ut lætior materies exhilaret, probe constitutum proferam epig. 6. lib. v. Anthol. Lat. Burmanni:

Nox abit, astrifero velamine cincta, *micantis*
Et redigit stellas; exoriturque dies.
Emicat oceano *Phæbi* rota clara relicto:
Inlustrata nitent lumine cuncta suo.

Vulgo, *micantis*; quod redibat ad *et velamine*. Verum enim, quum de *veste* sermo habeatur, non dubito, quin poëta sic elegantius scripserit, ac rectius, primum versum:

Nox abit, *astrigero* velamine cincta—.

Hæ dictiones librariis confundi solent, (vide mox, ad ver. 699.) et multæ similes; ut, exempli gratiâ, ad Claudian, bell. Get. 245. Ita differunt ferme *φορμῶν* et *φερμῶν*. Ausonius, idyll. vi. 42.

Cum face, et *astrigero* diademate, Luna bicornis.

Ibid. *nimio*: i. e. *multo*; ut noster alibi, et alii; inter quos Apuleius frequentissime: vide Oudendorp. ad met. v. p. 362. Arnobius huc respexit, lib. ii. p. 86. —“orbe sit sol amplior, an pedis unius “latitudine metiatur? Alieno ex lumine, “an propriis luceat fulgoribus luna?”

Ver. 568. *Allicere*: i. e. “ad quemvis

Nam, quibus e spatiis quomque ignes lumina possunt
Adlicere, et calidum membris adflare vaporem;
Nihil ipsa intervalla in sis de corpore librant

570 Flammarum, nihil ad speciem est contractior ignis.

Proinde, calor quoniam solis lumenque profusum

"locum *mittere*, vel *jaculari*;" ab antiquâ dictione *lacio*: de quâ nos ad iv. 989. Quod obstupescas autem, lector! pro hac antiquitatis dictione, sincerissimâque lectione omnium exemplarium vetustiorum, sive MSS. sive formis typographi impressorum, os editorum durissimum, sine vel necessitate vel usu, commentitium suum *Adlicere* in Lucretium inferserunt. *Adlicere* igitur generaliter et laxè potest *irruere*, *adducere* in quandam locum, *appropinquare*; unde pervagatus sensus, blande tractare, demulcere, *fallere*: quod proprius tangendo atque tractando fit. Et forte an sit a canibus palpandis locutio translata: sed difficile est nunc dierum vocabula desuetarum linguarum per latebras omnes indagare, et inde extrahere veritatem.—*calidum*: V. ed. *calidis*; II. *calidi*.—*vaporem*: idem II. *vapores*.

Ibid. *adflare vaporem*, vel *calorem*, quasi *ventum* quandam. Sic noster, iii. 139.

Est igitur *calor*, ac *ventus* vitalis, in ipso Corpore, qui nobis moribundos deserit artus:

calor enim per medium aëra nos afficit.
Hinc pendet Virgilius, Æn. ii. 649.

— ex quo me divom pater, atque hominum
rex,
Fulminis adflavit ventis:

i. e. aëre, quem vis fulminis calefecerat.
Hinc liquidissimum est, mendose scriptum circumferri Nasonis locum, ex Pont. iii. 6. 17. quo decor sermonis violatur:

Fulminis adflato interdum vivere tellis
Vidimus.

Mederi possis reponendo, *ventis*; quum *tētis*, et *tellis*, non valde discrepent; sed accipienda est omnino elegantissima duo-

rum codicum scriptura, quæ poetæ nomen clarissime vociferatur:

Fulminis adflato interdum vivere tellis
Vidimus:

i. e. "in terram vi fulminis prostratos," uti Burmannus recte interpretatus est. Cæterum, se haud dedit invenustum Prudentius, cath. i. 21.

Ut, quum coruscis *flatibus*
Aurora cælum sparserit—

Ac fontem metaphoræ tibi Virgilius aperiet, geo. i. 250. et alibi:

Nosque ubi primus *equis oriens adflavit anhelis*—
Hinc operæ pretium fuerit mirificas et monstrosas interpretationes Oudendorpii, in notis ad Apul. met. iv. p. 256. perlegere. Statius, Theb. iv. 96.

— ceu lubricus altâ
Anguis humo verni blanda ad *spiramina splis*
Erigitur, liber senio:

i. e. "ad tepentes auras, vel spiritus, e-
"quorum solis." Nihil magis est indubitatum.

Ver. 569. Me deprehendisse existimo defæcatam hujusce versûs scripturam; quæ sane tali est indole, qualem librarii et hebetes et oscitantes certissime depravarent; ab emendatissimis atque veterrimis exemplaribus non nisi unâ literulâ discrepantem: quod profecto ex recensitis scripturæ varietatibus confestim patebit. *Nihil in sis*: Vind. V. ed. B. L. M. Δ. Π. Σ. *Nihil nisi*; quæ lectio, si subjicias elementum s, ipsissima est in contextu posita; edit. Ald. sed, unde habuerit, prorsus nescio, *Nil ipsi ex*; quæ nobis favent: P. O. Ω. *Nilque nisi ex*: quibus insistens, ita possis versiculum concinnare:

Nihil hinc ex, intervallis, de corpore librant:

Perveniunt nostros ad sensus, et loca fulgent;
 Forma quoque hinc solis debet filumque videri,
 Nihil adeo ut possis plus, aut minus, addere vere.

575 Lunaque, sive notho fertur loca lumine lustrans,

quorum eadem fere est nostris interpretatio. "Spatia in transitu, in suis interval-
 "lis, nihil detrahunt e corpore flamma-
 "rum:" quo sensu nullum optes apertum
 magis, et expeditum, congruumque.—
librant: P. corrigendum vult, *vibrant*;
 longe speciosissimam metaphoram, quam
 proprii palati torpor gustare nequit, quasi
 venustioribus invidisset: adeas annotata
 superius, iii. 1101. *Librare* scilicet pro-
 prie significat "de ramo corticem deri-
 "pere;" adeoque generaliore notione,
separare, deterere. Non aliunde, uti suspi-
 camur, quam hinc exorsus, ad veram Al-
 cimi Aviti mentem pervenire quiveris, in
 i. 14.

Jam Pater Omnipotens *librantis* pondere verbi
 Undique collectis *discreverat* arida lymphis;
 Litoribus pontum constringens, flumina riplis:

pondere verbi scilicet, quod, impetu mag-
 no cadens, et *τεμνωσιν ἕκαστῃ μαχαί-
 ρῃ διαττομεν*, (epist. ad Heb. iv. 12.) om-
 nia valebat separare, ac si foret acies vali-
 dissimæ cujusdam securis, *decorticantis*
 arborem. Jam vero tempus poscit deni-
 que, lector! ut cognoscas, et in imo pec-
 tore recondas, bellissimum versiculum,
 quem propriis incudibus editores deforma-
 verint; aurum Lucretii, quo nullum soli-
 dius, fulgentius, decoctiusque, propriæ
 rubiginis adulterinâ scabitudine nihil eru-
 bescentes infuscare, nec crimen tantæ per-
 fidie reveriti:

Ille ipsa intervalla nihil de corpore libant!!!

Hocine est vero, veteres scriptores edere,
 et curis criticis providere, ne bonæ literæ
 quid detrimenti capiant?

Εἴη μὴ ποτὶ μῶν τῶν
 -αὐτῶν ἔθῶς, τῶν κῆρυξ!

Sis autem refer ad *spatiis*, in ver. 567.

Ver. 570. *nihil*: P. *nihilo*; prout edi
 solet, contra libros veteres: nam, quod ad-
 dicant Vind. B. vereor, ne somnus colla-
 toribus obreperit. — *contractior ignis*:
 Vind. V. ed. Π. Σ. *contracti originis*.
 Nimirum, syllabâ postremâ vocis *contracti-
 or* semel divulsâ, dictionem *nihili originis*
 in aliqualem saltem non destitutam sensu
 mox librarius, ut sibi scitulus videretur,
 iret immutatum: ita constanter error er-
 rorem parit.

Ver. 571. Hoc ordine versus hi scri-
 buntur in Vind. V. ed. L. M. Ω. ver.
 572. 573. 574. 571. deinde repetitur ver.
 572. In Vind. Σ. ver. 571. suo loco
 deest, et sequitur ver. 574. Hujus autem
 versus repetitio fecit, ut librarius O. codi-
 cis ver. 571. 573. 574. omnino præter-
 mitteret. Interea, nulla est causa, de
 quâ receptam loci constitutionem vel im-
 mutare, vel deserere, velimus.—Porro,
vice quoniam, V. ed. *quom*.

Ver. 572. *et loca fulgent*: i. e. "uno
 "continuo lucis, per omne intervallum
 "meatûs, sulco loca media refulgent:"
 quod appositissimum est poetæ scopo.
 Editores igitur excusationem non habent,
 qui temerariam et inutilem prorsus, libris
 omnibus vetantibus, imo insulsissimam,
 divinationem Lambini, *tingunt*, propaga-
 verint; haud aliam ob rem, quam quia
 Lucretius vellet subinde constructionem
 orationis per suavem varietatem commen-
 dare. Indignum facinus!

Ver. 573. *filum*: sic Δ. et hanc veris-
 simam lectionem extuderat egregia Tur-
 nebi sagacitas ex *illum*, lectione librorum
 Vind. V. ed. B. L. Π. Σ. de M. nihil li-
 quet; Ω. *illinc*; P. *lunæ*; unde magna
 suboritur suspicio de male fido membra-
 narum ejus testimonio; quam non dubi-
 tavimus in Bononianum illum editorem

Sive suo proprio jactat de corpore lucem;
 Quidquid id est, nihilo fertur majore figurâ,
 Quam nostris oculis, quâ cernimus, esse videtur.
 Nam prius omnia, quæ longe semota tuemur

præfantes immurmurare.—Mox *Ω. veris, pro vere.*

Ver. 575. *sive: O. Π. sine.—notho: Ω. noto.*

Ibid. *Luna notho lumine.* Quali fuit in opinione Anaximander, teste Diogene Laërtio, ii. 1. affirmans, *την τι σιληνην ψιδοφαση, και απο ηλιου φωτιζοσθαι.* Catullus, xxxiv. 15. ad Dianam:

Tu potens Trivia, et notho es
 Dicta lumine Luna.

Arnobius etiam, lib. ii. p. 57. qui Lucretianas dictiones sedulo venatus est:—
 “ex cogitans deinde, quemadmodum *lumen* accipiat; non—ex sole conspecto, “sed *nothum* aliquid fiat, quod imaginem luminis caligine interpositâ mentiatur.”

Ibid. *loca lumine lustrans; sui φωτι περιπαλουσα.* Non aliter Virgilius, *Æn.* iv. 6.

Postera Phœbeâ lustrabat lampade terras,
 Humentemque Aurora polo dimoverat umbram:

i. e. permeabat, peragrabat, circumibat; quarum ultima Serviana vox est, quem damnat Heynius immerito: nec minoribus in tenebris Burmannus errat, in notis ad Virg. *Æn.* iv. 607. Hinc libet pervagatissimæ locutionis affinitatem indicare, atque veram proprietatem declarare; quum videam eruditâ viris rem nullo modo probe perceptam fuisse. Sit igitur exemplo summus idem vates, *ibid.* ii. 754.

————— vestigia retro
 Observata sequor per noctem, et lumine lustras:

i. e. luce corporis, oculo nempe, lustris, vel circumeo. Nihil ergo phrases discrepant, sed geminissimæ sunt gemellæ, sive hominis morem respiciant, seu siderum cælestium: quod nemo vidit; aut saltem,

si viderit, exposuit. Mantuanus ille suavissime locutionem variavit, *ibid.* x. 447.

———— stupet in Turno, corpusque per ingens
 Lumina volvit, oblique truci procul omnia visu:

“oculos quasi præmitteret, qui contingere illum, et contrectarent.” Adeas ad notata in iv. 409. et mireris, quam pauci venustates hæc poetici sermonis exquisitissimas cum vero saporis intellectu degustaverint. Sed, nam tempus est, unde fleximus, redeundum.

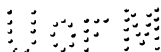
Ibid. *sive notho lumine, Sive suo—: ut ambigitur Epicuro apud Diog. Laërt. x. 95. qui locus Lucretium multimodis illustrat: Ετι τι ενδιχεται την σιληνην εξ αυτης εχουν το φως· ενδιχεται δε απο του ηλιου· και γαρ παρ’ ημιν διαιρεται πολλα μιν εξ αυτων εχοντα, πολλα δε αφ’ ιστων· και υδιν εμπιδοσται των εν τοις μειωτοις φαινομενων, και τις του πλειοναχου τροπον και μηρηνην εχη.* Confer nostrum, ver. 530.

Ver. 576. *suo:* ita signate, et vere, nobis saltem iudicibus, V. ed. nam *sua* est in B. L. M. Π. Σ. reliqui, *suam*; quod vulgarem correctorem attingere videtur, de phrasi *suo proprio* dubitantem; sed immerito et indocte. Livius, iii. 70. 4.—
 “incipiti terrore dissipasset hostes, ni *suo proprio* cum prælio equites Volsorum “et *Æquorum* exceptum aliquamdiu “tenuissent.” Neque aliter M. Tullius, Cæsar, alii; prout te lexica vulgaria docebunt: ut Græci, *ση ιδιω αυτης σωματι.*

Ibid. *jactat de corpore lucem:* committas iv. 1046. et locos ibi provocatos laudatosque. M. Tullius, Arat. 397.

Et Gemini, clarum jactantes lucibus ignem.

Lucibus autem, *oculis*; ut nitorem sursum jactabat puella Venusina de toto corpore, et in primis vultu, od. ii. 8. 24.

- 580 Aëra per multum, specie confusa videntur,
 Quam minui filum: quapropter luna necesse est,
 Quandoquidem claram speciem certamque figuram
 Præbet, ut est oris extremis quomque notata,
 Quanta quoque est, quanta, hinc nobis videatur in alto.
- 585 Postremo, quosquomque vides hinc ætheris igneis,

————— tua ne retardet
 Aëra maritos.

Sed fallor equidem, aut scripsit Cicero:

————— jactantes vultibus ignem.

Pulchre vetus inscriptio apud Gruterum,
 p. 85.

Ἦτοι μὴ σιγαλωτὰ Σαραπίδος ὑψιμυδόντας,
 Ἡδ' αὐτοῖς, ΧΡΥΣΟΥ ΠΑΜΦΑΡΩΝΤΑ
 ΒΟΛΑΙΣ—.

Et eo magis emendationi Ciceronianæ
 confidimus, quod uterque Geminorum duo
 præportent clara sidera in facie. Proprie
 Virgilius, *Æn.* viii. 527.

————— æraque fulgent,
 Sole lacesita, et lucem sub nubila jactant.

Ver. 577. *nihilo fertur*: P. Vind. V.
 ed. II. Σ. *nihil offertur*; ubi specimen
 aliud habemus librarii peccantis cum pec-
 cante librario conspirantis. Semel avulsâ
 scilicet *τὸ* nihilo literâ, et *ofertur* facto,
 non diu defuit, qui duplicaret *f*, atque, in
 quantum potuit, non propagaret anteces-
 soris errorem modo, sed insuper roboraret.

Ver. 578. *quâ*: Vind. O. Δ. *quam*; Ω.
quia; perperam. Ordo est, et constructio,
 “Fertur figurâ nihilo majore, quam
 “*ea figura*, quâ *eam* cernimus *figurâ*,
 “videtur esse nostris oculis.” Ha-
 vercampus non tenuit rem; dum ad
 oculis punctum poneret, et Burmannum
 laudaret ad Valer. Flacc. v. 325. quasi
quâ viâ deberemus, per ellipsin, intelligere.
 Nimirum, Lucretius *quam* scripsisset, nisi
 vox eadem præcesserat, et *κακῶφωναν* stu-
 deret evitare.

Ver. 579. *semota*: sic omnes omne ge-
 nus libri; quod editores haud perterrefecit
 tamen, quin de propriis cerebellis nobis

suam *remota*, si diis placet, exprimerent.
 Os hominum! quasi non satis confidentis
 genuinam esse lectionem inde nanciscere-
 mur, quod librarii unanimes cum voce
 longe tritissimâ pepercerint mutare scrip-
 turam membranarum.

Ver. 581. *Quam*; P. *Qua*; L. M. *Quæ*.
 —*minui*: Π. *minimam*; cæteri, *minimum*,
 præter L. M. codices, qui præbent *minui*,
 quam proxime nostræ lectioni, quæ debe-
 tur acumini Bentleiano, sic super eâ docte
 ac feliciter disserenti: “Lego, *minui*;
 “non *minimum*. Ait eorum, quæ de
 “longinquo contemplamur, prius speciem
 “et formam confusam incertamque videri,
 “quam *filum* et magnitudinem deminu-
 “tam. Epicurus: *Εἰ γὰρ τὸ μεγέθος διὰ*
 “*τὸ διαστήμα ἀποβιβλῆκε, πολλὰν ἀν μαλ-*
 “*λον ἐν χροῶν. Χρῶς, color, superficies*:
 “noster, iv. 267. Et Pythagorei *χρῶσαν*
 “*ἰκαλῶν ἐν σφαιρικῶν τῶ σωματός. Con-*
 “sulas Stob. eclog. i. 19.”

Hæc magnus criticus. Concludit igitur
 a fortiori Lucretius: “Si distinctam *spe-*
 “*ciem* non amittit, multo minus *magni-*
 “*tudinem* suam amittet, *Luna*.” Confer
 ii. 341. Et Epicuri verba Bentleio posita,
 legi possunt in Diog. Laërt. x. 91.

Ver. 582. i. e. “non modo figuram
 “definitam, neque ob intervalla mutatam,
 “sed speciem quoque, quod majus est,
 “minime confusam.”

Ver. 583. *est oris*: Vind. *ostoris*; V. ed.
estoris.

Ibid. *ut est notata*: i. e. “secundum
 “lineamenta corporis in quovis tempore;
 “adeo ut, si plena sit, plena videatur,
 “non gibba: ac similiter in formis cæ-
 “teris.”

Quandoquidem, quosquomque in terris cernimus igneis,
Dum tremor est clarus, dum cernitur ardor eorum,
Perparvum quiddam interdum mutare videtur
Alteram utram in partem filum, quo longius absit;

590 Scire licet, perquam pauxillo posse minores
Esse, vel exiguâ majores parte, brevique.

Ibid. *oris extremis*. Virgilius, geo. ii.
171.

——— *extremis Aëte jam victor in oris*———.

Ver. 584. Nihil unquam magis ad h. quidam perduxit, quam me sinceram nunc hujusce loci lectiones exhibuisse. Nostris consentiunt, sic positam, exemplaria B. L. M. nisi quod ordine inverso dent vocabula *quanta est*; unde et corrumpitur versûs mensura, et redundat: Vind. V. ed. *quanta sunt*; P. *Quantaque sit nobis tanta hinc*; O. *Quanta quoque sunt hinc nobis*; Δ. *Quantaque sit tanta hinc nobis*; Π. *Quanto quoque quantaque sint hinc nobis*; Σ. *Quantoque quæque sunt hinc nobis*; Ω. *Quantaque sunt tanta hinc nobis*, rasurâ post primam dictionem factâ. Hæ autem dissimilitudines vel sunt depravationes crassissimæ scribarum, vel temerarii criticorum conatus, codicum suorum fidem posthabentes. Sic editio Juntina, prius quam subierat correctorem:

Quanta quoque est, *tanta* hinc nobis videatur in alto:

sed non dubitem, quin aliquis minus eruditus illud *tanta* de suo inculcaverit. Haud aliter Aldina. Terentius, Adelp. iii. 3. 40.

Tu, *quantus, quantus*, nihil nisi sapientia es; ille somnium.

Committas etiam Horat. sat. i. 3. 88. Bene Donatus, *quantuscunque*. Dicit igitur Lucretius: "Necesse est, ut luna "videatur nobis de terrâ quanta quanta "sit in alto:" i. e. eâ, quali sit re verâ in cælo, magnitudine. Nimirum, in his formulis prior *tantus* passim subintelligitur.—Denique, Ω. *videantur*. Atque sic

tandem ex his sordibus calamum expedivimus, et quibimus lætiora persequi, cum editionum vulgarium scripturas dederimus:

Quanta *hec* *cunque* *fuit*, *tanta* hinc videatur in alto.

Havercampus autem, Preigero obsecutus, Muretum et Lambinum concinnanti, sic edidit:

Quanta quoque *hec* *fuit*, *tanta* hinc videatur in alto.

Alias referre poteram commentitias doctorum lectiones; sed nugas somniantium percensere valde piget, nec sane per otium nobis fas est, nec denique patientiâ lectoris abuti volumus.

Ver. 586. *quosquomque*; Π. *quousque*. —*in terris*: V. ed. *interis*.—*igneis* abest Vind. V. ed. Δ. Π. et horum scribitur in O. Ω. Corruptelam sublatare suspicor; et utinam de testimonio præstantissimorum exemplarium L. M. satis liqueret. Interea, perplacet codicis Σ. scriptura:

——— *quosquomque in terris cernimus esse*.

In versu priore, Π. habet *hic*, pro *hinc*.

Ver. 587. *Dum*: O. *Dumque*.—*tremor*: Σ. *cremor*.—*est* desideratur in Vind. V. ed. L. M. Δ. Π. libris; Σ. *dat et*. Nihil extrico probabile saltem, quod vulgatis anteponi debeat.

Ibid. *tremor*: vide supra, ver. 299. et ibidem dicta. *Clarus* autem valet *manifestus*; ut rei *evanidæ* intelligatur hic opponi vox: unde pendet antithesis Sallustiana, Catil. i. 4. "Nam divitiarum et "formæ gloria *fluxa* atque fragilis, virtus "clara æternaque habetur:" i. e. non effluit et decedit, sed manet *conspicua*,

Illud item non est mirandum, quâ ratione
Tantulus ille queat tantum sol mittere lumen,
Quod maria, ac terras omneis, cœlumque, rigando
595 Conpleat, et calido perfundat cuncta vapore.

neque ostendi cessat. Silius Italicus, i. 357.

Falminis hæc ritu, summis e mœnibus arcis
Incita, sulcatum tremulâ secat aërâ flammâ.

Ver. 588. *Perparvum*: Vind. V. ed. *Per parum*.—*videtur*: nempe, *filum*; vulgo, *videntur*: et sic sane codd. Vind. M. si fas sit collatoribus credere; sed alibi Judæum Apellam quærant: apud nosmet fidem abnuere statutum est. V. ed. partes literæ *d* discrevit, *videtur* exhibens: redeas ad iv. 595. Cæterum, ut nihil prætermisum sit, Creechius et Havercampus ad absolutum verbi *mutare* usum, pro *mutari*, vel *se mutare*, inscitissime quidem offenderunt; quasi vel sit tritius aliud hoc schemate, aut magis alii, quam nostro Lucretio, in deliciis. Celusus, lib. ii. præfatione:—" cum recentiores quoque medici, quamvis in curatio- nibus *mutarint*, tamen hæc illum optime præsa- gisse fateantur." Consulas porro Gellium, xvii. 12. hujusce dictionis exempla consimilia proferentem. Sed enim pudet, tædetque, trivialibus in- hærere.

Ver. 589. *Alteram utram*: sic, ad archaicam scripturæ castitatem, Vind. V. ed. B. L. M. Ω. vulgo, *Alterutram*; secundum orthographiam recentiorum, quam editores, novarum rerum cupidi, temere arripuerunt: O. *Altera utram*. Et an Priscianus, lib. v. p. 667. vi. p. 693. sit statim auscultandus, multum dubito; sed grammaticum lector consulat. Saltem vocabula in Lucretio, exemplaribus emendatissimis reclamantibus, non erant violenter constringenda. Cicero, epist. ad famm. vi. 3.—" video—hoc qui- dem certe, cum sit necesse *alterum utrum* "vincere, qualis futura sit, vel hæc, vel *illa*, victoria." Hinc recte constituam

Plauti locum, quem prævissima distinctio graviter corruptit, ac dedit pessum. Exstat autem in Stich. i. 2. 61.

Hand male istuc. Age tu, *altera utra* sit conditio penior?

Virginemne, an viduam habere?

Fedissime autem hæc solent hoc modo evulgari:

—Age tu altera; utra sit conditio penior—?

—*quo longius absit*: i. e. "si filum" (poëtice positum pro corpore ipso) "longius longiusque pedetentim amoveatur, perquam pauxillo minus et minus fieri videbitur:" toti poëtæ scopo quam commodissime. Sed editores tamen scelerosi sic ad arbitrium nobis Lucretium recoxere:

Alterutram in partem filum, *quom longius abint*.

Sane *ro quom*, vel *cum*, in Vind. exstare perhibetur: sed vapulet oscitans collator. Pius etiam interpungit post *partem*, ut *filum* redeat ad *absit*: unde vel sensui poëtæ, vel constructionis elegantiae, nullus fructus accrescere videtur. Tædet profecto negotiosarum minutiarum, quas nobismetipsis non minus peperit, ac lectoribus nostris, Lucretianorum curatorum vel inscitia, vel socordia, vel temeritas.

Ver. 590. Ordo versuum in codicibus turbatur, hoc modo se habentium: ver. 589. 592. 593. 594. 595. 590. 591. et deinde ver. 584. repetitur in P. V. ed. O. Ω.

Ver. 594. *rigando*: *apdivoru* scaturigines lucis undique dispergendo: redeas ad ii. 147. iv. 203.

Ver. 595. *perfundat sol vapore*: ut speciose perquam Ausonius, Mosell. 222.

Hos Hyperionio quum *sol perfuderit æstu*—.

Huc referas Diogenis Laërtii ΔΙΕΡΗΝ

Nam licet hinc mundi patefactum totius unum
 Largifluum funtem scatere, atque erumpere lumen;
 Ex omni mundo quâ, sic elementa vapore
 Undique conveniunt, et sic conjectus eorum

ΦΛΟΓΑ· quam locutionem videas in notis ad i. 731. Cæterum, hinc etiam Tacitum, ann. xv. 44. non intempestive videor aggressurus: "Erant tamen, qui crederent, veterem illam formam salubritati magis conduxisse; quoniam angustiae itinerrum, et altitudo tectorum, non perinde solis vapore perfunderentur." Vulgo, *perrumperentur*; vocabulo rei minus accommodato: et poeticas phrases ille scriptor studiosissime sectatus est.—V. ed. multi pro mundi.

Ver. 596. *mundi totius unum funtem*: ita ut omnis rerum universarum calor non habeat aperturam, quâ possit effluere, præter unum solis spiraculum.

Ibid. *patefactum funtem*. Maro, geo. ii. 175.

———— sanctos ausus recludere fontis.

Ver. 597. *scatere*: V. ed. II. *stare*; O. *stare*.—*lumen*: P. II. *flumen*; minus bene.

Ibid. *Largifluum*: "adeo ut copiosissimum erumpat flumen, quamvis e parvo capite:" conferas verr. 271. 282. hujusce libri. Vetus poëta, apud Ciceron. de orat. iii. 39.

Grando, mixta imbri largifluo, subita, præcipitans, cadit.

Et Juvencus vocem usurpavit, i. 103.

Largifluis humiles opibus ditavit egentes.

Ibid. *funtem scatere*: αναβλυζειν. Verbum est maxime proprium in hac re. M. Tullius, ex antiquo carmine, Tusc. disp. i. 28.

Funtis scatere, herbis prata convestrier:

ubi consulas Davisium. Vetus inscriptio apud Gruterum, p. 178. "Imp. Diocletianus—excavato saxo quæsitam aquam

"jugi profluvio, ex tofo hic scatentem, invenit—." Sic alii.

Ibid. *erumpere lumen*: i. e. activo sensu, *effundere*, emittere, eructare, lucem; ut *απο ναυς* sit *eo funtem* repetitum, ne sine causâ constructio turbetur. Tibullus, iv. 1. 86.

Fontibus ut dulces erumpat terra liquores.

Ubi ex omnibus, quæ congestit trivialia Broukhusius, nihil rei convenit, præter hoc exemplum Ciceronis, Arat. 176. ita scribendum:

Nec, toto spirans rabidam de corpore flammam,
 Æstiferos validis erumpit flatibus igneis.

Libri, *rabido*. Redi notas in ver. 580. Virgilius, pulchre et apposite, geo. iv. 569. ad quem locum nihil equidem demutatam velim:

Et caput, unde altus primum se erumpit Enipeus.

Nec minus ad rem, ibid. iii. 428.

———— dum amnes ulli rumpuntur fontibus—:

i. e. *se rumpunt*, de mediæ vocis potestate. Quid autem? dum in hoc sumus, recte constituamus Gratiani versus, cyneg. 432. ad quos Burmannus provocavit:

Est in Trinacriâ specus ingens rupe, cavique
 Introrsum reditus: circum atræ moenia sylvæ
 Alta fremunt, ruptique ambustis faucibus Amnes:

i. e. "atræ sylvæ, et Amnes, se faucibus ambustis rumpentes, fremunt circa lætera declivia et sublimia, quæ vallant specus." Vulgo, *premunt*: et de harum dictionum confusione me videas ad Virg. geo. iii. 85. cum var. lectt. ad Lucan. x. 321. ac Liv. vii. 6. 10. Claudianus, emendationi meæ suffragaturus, coram veniat, in Mall. Theod. cons. 257.

Torrentes immane fremant, lassisque minentur
 Pontibus—:

600 Confluit, ex uno capite hicc' ut profluat ardor.
 Nonne vides etiam, quam late parvus aquai
 Prata riget fons interdum, campisque redundet?
 Est etiam quoque, utei non magno solis ab igni
 Aëra percipiat calidis fervoribus ardor;

cum sublimi loco Maronis, Æn. xii. 701.

Quantus Athos, aut quantus Eryx, aut ipse, coruscis
 Quum fremit illicibus, quantus, gaudetque nivali
 Vertice se adtolleas, pater Apenninus, ad anas.

Coruscis autem, nutantibus, se commoventibus: in hoc enim loco vox nullam complectitur notionem lucis, ut neque in Æn. i. 164. uti perperam opinabatur Heynius: me videas ad Lucretium supra, ii. 320. et nuper, ad ver. 587. de tremore lucis vibrantis, sive *coruscantis*.

Ver. 598. *quâ*: i. e. *ἡ, δι' ἧς*; *quâ viâ*, per quam viam: et redit vocula ad verbum *profluat*. Veram loci constructionem non tenentes, editores omnia pravis distinctionibus obscuravere, nec veriti sunt etiam audacissime corrumpere, rescribendo *quo*, contra omnium librorum veterum disertissimam auctoritatem.—*vapore*: i. e. elementa cum vapore, vel prædita vapore; ad eandem figuram sermonis, *quâ* dicunt “vir multis virtutibus, nullâ fide;” atque consimilia: quemadmodum Virgilius, geo. ii. 262.

————— Optima patri
Arva solo—————

Grex tamen ille temerarius editorum ex arbitrio reposuerunt *vaporis*; universis exemplaribus vetustis, *quâ* MSS. *quâ* impressis, tanto facinori occlamtantibus.—Cæterum, pro *sic*, O. et Δ. *sint*.

Ver. 600. *hicc' ut*: Π. *hinc*, omisso *ut*.—Atque demiramur editores, qui *επιθυμῶν* ad finem versûs haud posuerint: quasi deberent hæc in sequentia continuari, sensu non impleto; aut sine his, quæ veniant, deficerent.

Ibid. *ex uno capite profluat*: confer sis ver. 271. Virgilius, geo. iv. 25.

————— seu stabit iners, seu *profluat*, humor—————

Ver. 602. *riget*: Π. *rigent*.—*campis*: P. V. ed. B. *campas*; docta, et forsan vere, non obstante loco in vi. 712. quum sic passim sermonem Lucretius lepide variaverit. *Redundet* autem tum pro *redundare faciat*; ut modo, ver. 597. *erumpere*, pro *faciat erumpere*. Papinius etiam eandem dictionem adhibuit active, in silv. iv. 3. 71.

Pontis Cæsarei reclinis arcu,
 Raucis talia faucibus redundat:

quæ maxime faciunt ad nostrum, quum sit hoc tantummodo poeticum schema sermonis conversi, pro *talibus fauces redundat*; in numeros minus apte succedente. Sed pluribus et emendationibus libris præstat obtemperare.—Cæterum, hanc arborum irrigationem deductis fontium scaturiginibus, cum omni facilitate verborum, et ornatu suavium numerorum, vividissime Virgilius descripsit, in geo. i. 106—111.

Ver. 603. *igni*: Π. *igne*; cui libro ver. 604. deest. Et de *etiam quoque*, vide iii. 293. Sane *etiam* nihil est nisi *et jam*.

Ver. 604. *percipiat*: hæc lectio vulgarium editionum comparat in Δ. Σ. atque est haud dubie sincerissima: vero quam proxime L. *percipitat*; P. *præcipiat*; reliqui, *præcipitat*: quæ vox si sensui conveniret, ratio structuræ mutandam saltem flagitaret in *præcipitet*. Igitur longe molliorem viam inivimus, dictionem maxime Lucretianam accipientes. Heinsius in adversariis ejus, p. 310. scribit, *percieat*; et similiter ad iii. 29. iv. 733. prorsus *καρποδιουνοῦς* et infeliciter: neque dignas sane putavissem, quas lectoribus recensere, hujusmodi leves con-

605 Obportunus ita est si forte et idoneus aër,
 Ut queat adcendi, parvis ardoribus ictus:
 Quod genus, interdum segetes stipulamque videmus
 Adcidere ex unâ scintillâ incendia passim.
 Forsitan et roseâ sol alte lampade lucens

jecturas, nisi claritate tanti nominis oculos præstringeret.—Porro, mallet, multo mallet, in hoc etiam versu, *validis*, loco *ex calidis*; sed codicibus non ausim insultare: redeas annotata in i. 301.

Ibid. *Aëra percipiat ardor*. Si rem interius attendas, alterum habemus specimen doctioris schematis, poetis dilectissimi, pro vulgari *Aër percipiat ardorem*; (redeas nuper dicta ad ver. 602.) cujus exemplum nobis Mantuanus dedit, *Æn.* vii. 556.

Nec dum animus toto percipit pectore flammam:

pro Lucretianâ formulâ conversionis,

Nec dum animum toto percipit pectore flamma.

Ver. 606. *parvis ardoribus*: quos contra recte staret *ex* “*validis fervoribus*” in ver. 604. ad suspitionem nostram; ut Senecæ, Hippol. 969. *magnus fervor*.—Et *parvis*, quasi ex *multis* particulis minutis ardores constarent; ut *parvis humoribus*, vi. 1175. Similiter Gen. xvii. 9. vulg. vers. “*Dies peregrinationis meæ—parvi et mali.*”

Ibid. *ardoribus ictus*: nempe, *telis* eorum; conferas autem i. 148. iii. 306.

Ver. 607. In hunc locum Mantuanus oculos forsitan intenderit, ad geo. iii. 99.

Ut quondam in stipulis magnus sine viribus ignis
 In casum furit—.

Ver. 608. *Adcidere*: sic vetustissimi codices et castissimi, L. M. undequaque recte. Nimirum voces *incendia passim* sunt *ἕρ* i; accipiendæ. Dicit igitur Lucretius, “*Latissima incendia accidere, vel attingere, stipulam, ex scintillâ unâ.*” Quibus nihil planius, et poetice magis exquisitum, aut magis Lucretia-

num denique: conferas iv. 216. Virgilius, ad geo. ii. 303. his lucem injiciet:

Nam sæpe incautis pastoribus excidit ignis—:

et potissimum ad *Æn.* ii. 304. cujus loci Lambinus quoque prior recordatus est:

In segetem veluti quum flamma, furentibus austris,
 Incidit—.

Ergo non necesse habeam cum editorum turbâ ad Florentinæ lectionem confugere, *Accipere* scilicet: cujus vocabuli ratio minus docta est, poetica minus, et vulgarem dicendi morem reipit. P. Ω. habent *Accendi*; reliqui omnes, *Accendere*; ut L. etiam pro variâ lectione. Profecto, vox exquisitior in hoc usu nostra, *Adcidere*, cito migravit de solito librariorum scriptoribus in *Adcedere*; deinde, in *Adcōdere*, seu *Adcendere*.

Ibid. *ex unâ scintillâ incendia passim*. S. Jacobus, epist. iii. 5. apposite: *ἴδε, αἴγρον κρη ἀλκην ἄλην ἀναστειν*. Videas plura, huc spectantia, in nostræ Silv. Crit. sect. clvi.

Ver. 609. Sic magis placet hujuscæ versûs constitutio, ut legitur in Δ. codice, et editione Juntæ Florentinæ:

Forsitan et roseis sol altâ lampade lucens—.

Quibus favet etiam, quod *roseas* sit in O. atque *altâ* quoque in Σ. Virgilius, *Æn.* xi. 913.

Ni roseis fessos jam gurgite tinguat ibere
 Phæbus equos—.

Sed enim me tantum non habeo persuasissimum, a Lucretio scriptum esse, quod loci scopo longe fuerit commodius:

Forsitan et roseâ sol late lampade lucens—.

610 Possideat multum cæcis fervoribus ignem
Circum se; nullo qui sic fulgore notatus,
Æstifer, in tantum radiorum exaugeat ictum.

Nec ratio solis simplex ac recta patescit,
Quo pacto, æstivis e partibus, Ægocerotis

Scribas passim peccavisse dictionibus *la-*
tus et *altus* commiscendis, notum est, et
in confessis. Sic noster Popius:

So, when the sun's broad beam has tir'd the sight.

Conjecturis autem adstruendis non prorsus necessariis immorari nolim; nec contra consensum membranarum hac occasione quid novandum putem. Confer tamen P. Paulin. epist. iii. 220.

Ibid. *sol lampade*. Silius, Pun. vii. 143.

Sic, ut aquæ splendor, radiatus *lampade solis*,
Disultat per tecta—:

ut ille alibi similiter, cum aliis.

Ver. 610. *cæcis*: i. e. obscuris, quos non oculi contingunt; vel, ut ipse Carus confestim explicuit, qui sunt fulgoribus destituti, et in effectibus solum sentiuntur.

Ver. 611. *se*: Π. Σ. *qui*.—*fulgore*: V. ed. *fulgure*.

Ver. 612. Prius hanc locum sinceritati suæ restitueram conjecturis, quam noverim codicem antiquissimum mihi suffragari in omnia præter simplicem literulam; quum reposuerim *sic* arbitrarium pro *sit* librorum in versu præcedente, ne prorsus labasceret constructio: literas autem *c* ac *t* passim commutari centies animadvertimus in hujusce operis decursu, et est ignotum nemini. Verum enim, si magis libeat, reponere possis, loci salvis rationibus, *si* pro *sit*; quæ voces sæpiuscule in membranarum sunt commixtæ. Jam vero librorum dissimilitudines ad examen revocentur.—*Æstifer in tantum*: M. *Æstifer si tantum*; quod ipsissima est scriptura nostra, si probam dictionem, et qualem non respuent Camœnæ, concinnes ex lineamentis literarum: confer var.

lectæ superius, ad ver. 359. P. *Æstiferum ut tantum*; atque sic vulgares editi: Vind. Π. *Æstiferum utantur*; V. ed. B. Σ. Ω. *Æstiferi utantur*; L. *Æstifer utantur*; O. *Æstiferi notantur*; Δ. *Æstiferum utantur*; quæ sunt obviæ depravationes lectionum, quas nosmet exhibuimus. Bentleius *eo* *Æstifer* probavit.—*exaugeat*: V. ed. B. *exaudiat*; quod fortasse nimis ardens vocabulum videri possit, et audacius, quam locus facile admittat; sed minime displicuisset, nisi merum esse lapsum scribarum consensus librorum emendatissimorum coargueret. Novimus illud Virgilianum, geo. i. 514.

Fertur equis auriga, neque audit currus habenas.

Denique, Vind. *actum*, et Σ. *ictus*, pro *ictum*; pulchrius, et quod, alio quolibet addicente libro, statim accepissem.

Ibid. *radiorum ictum*. Horatius, od. ii. 15. 10.

Tum, spissa ramis, laurea *fervidos*
Excludet *ictus*—:

ubi veteres enarratores misere falluntur, de *fulminis* ictibus cogitantes.

Ver. 613. *ac*: ita P. V. ed. vox abest Vind. Δ. Π. vulgo, *nec*; O. Ω. *aut*: quod maxime probamus. Juntina, *et*; etiam bene. Neque aliter Virgilius, geo. i. 120.

Nec tamen— nihil improbus anser,
Strymonisæque grues, et amaris intuba fibris,
Obficiunt; aut umbra nocet—.

—*recta*: Δ. *rectaque*; vulgares editi, *certa*; libris omnibus repugnantibus, nisi quod collator sic retulerit de codice Vindobonensi: sed per somnium ex eburneâ, ni fallor, portâ.

Ibid. *patescit*: " ut porta scilicet, per

615 Brumaleis adeat flexus; atque, inde revortens,
 Canceris ut vortat metas ad solstitiales:
 Lunaque mensibus id spatium videatur obire,
 Annua sol in quo consumit tempora cursu:
 Non, inquam, simplex hiis rebus reddita causa est.

“quam rectâ possis ingredi, ad salutandam, atque amplectendam, in fano suo delitescentem, Veritatem.” Haud dissimiliter Mantuanus, de secretis sacrisque Musarum saltibus irrumpendis, ad geo. ii. 175.

———— tibi res antiquæ laudis, et artis,
 ingrediôr; sanctos ausus recludere fontis—

Ver. 614. *Ægocerotis*: O. Δ. *eglocerontis*; Π. autem, *egloceruntis*.—Et puritatem Græci nominis Lucanus etiam conservavit, Phars. ix. 537. x. 213. cum Senecâ, Thyest. 864. sic castigando:

Pigram referens hyemem, gelidus
 Cadet *Ægoceros*; frangesque tuam,
 Quisquis es, urnam—

Vulgo, *franget*; et pueriliter, nec apposite: Qui diagramma cœlestis spheræ volet inspicere, veritatem emendationis mæe nolens volens agnoscat.

Ibid. *partibus*: i. e. Zodiaci sectionibus; ut Mantuanus, geo. i. 251.

———— certis dimensum *partibus* orbem—

Ver. 615. *flexus*: V. ed. habet *fluxus*.

Ibid. Pulchri versus Maniliani, quibus non ignobilis poëta circulos cœlestes descripsit, Lucretii loco tempestivam operam navabunt. Leguntur autem in i. 566.

Alter, ad extremi decurrens sidera Cancri,
 In quo consummat Phœbus lucemque, moramque,

Turdaque per longos circumfert lumina *flexus*,
Æstivi medio nomen sibi sumit ab æstu;
 Temporis et titulo potitur: *metamque* volantis
Solû, et extremos designat fervidus actus:

i. e. “*metam*, quam se sol *circumagit*.”
 Nimirum, Benteleianam emendationem
azes, vice *actus*, minus probo: in cæteris

optime rem administravit vir sagacissimus.

Ver. 616. *Canceris ut vortat*: P. *Cancricri iter uti vertat*, odiosissime; V. ed. *Canceris ut vertas*: bona Pii exemplaria vulgatis conspiravere.—*metas* abest Δ. Editiones nonnullæ ponunt *se post metas*; audacter, et inscite: cui testis sit Silius Italicus, i. 693.

———— si perstet, surdus, in armis,
 Factorum, *vertant inde* ad Carthaginis arces:

cum ipsissimis verbis Cari. Sed enim de hoc genere verborum, absolute positorum, sæpius jam diximus. Vide ad iv. 138. et similem venustatem in varietatibus lectionum ad ver. 517. superius. Confitendum est interea, voces *revortens* et *vortat* sic minus eleganter contexti tamen, atque auribus lautorum hominum compurgatis insuavius accidere. Forte an posuerit Lucretius:

———— atque, inde revortens,
 Canceris ut *veniat* metas ad solstitiales.

Certe, Lucretii maximus sectator, miratorque, non aliter locutus est, ad *Æn.* x. 472.

———— Et jam sua Turnum
 Fata vocant, *metasque* dati *pervenit* ad ævi.

De permutatis autem dictionibus *venio* ac *verto*, consule sis Drakenborchium, ad Liv. iv. 6. 1. et v. 49. 5.

Ibid. *Canceris*; a recto *Cancer* neutrius generis: vide Priscian. lib. vi. p. 697. Arnobius, de morbo, lib. i. p. 30.—“*con-* tumaciam *canceris* sævi—” quem locum et Havercampus indicaverat. Celsus autem, in masculino quoque genere, de med. iv. 16. “*Valensque* est etiam ad-
 “*versus cancerem* intestinorum—” Qui

620 Nam fieri, vel cum primis, id posse videtur,
Democriti quod sancta viri sententia ponit:
Quanto quæque magis sint terram sidera propter,
Tanto posse minus cum cœli turbine ferri:

vero hujusce declinationis formam de *signo cœlesti* adhibuerit, si nostrum excipias, nullibi reperio.

Ibid. *metas sol.* Non alienus est huic loco Papinius, in Achill. l. 455.

_____ ibi ingens
Juratur bellum, donec sol annuus omnes
Conficeret metas—:

i. e. “dum conficeret zodiacum.” Sin aliter accipias illud *donec*, ratio temporum minime constabit in hoc loco.

Ver. 617. *mensibus id:* P. V. ed. *mensibus ad;* alii codices Pii, *mensis ut id.*

Ibid. *mensibus.* Hæc locutio, pro *singulis mensibus*, paucos erât, opinor, vel e doctioribus remoratura; sed docendus es, lector! esse eam longe rarissimam, et cui peticas invenies parallelas. Nimirum, quoties nomen sit ita nude positum, sine adjuncto quolibet, in numero multitudinis, *duo* tantum solet plerumque significare; ut apud Hebræos veteres, et ad Græci dualis instar. Polyænus, strateg. ii. 4. 1. Πιλωιδας; εσολαρκας ΑΚΡΟΠΟΛΕΙΣ, απιχουας αλληλων εντων υκσσι σταδια: i. e. *duas* arces. Ita, ni fallor, capiendus est Achilles Tatius, i. 8.—και γαρ εις την προδιαριαν των γαμων χρονος εστιν ΗΜΕΡΩΝ· πολλα δ' αν γινωστω και εν ΝΥΚΤΙ ΜΙΑ.— Hinc unâ operâ recte constituendus est Julius Capitolinus, in Pertinace imp. cap. 15. et maximi Cassaruboni dubitationes eximendæ: “*Stellæ* etiam juxta solem per diem visæ sunt “clarissimæ ante dies quam obiret:” i. e. *binæ stellæ* significabant eum post *binos dies* moriturum. Nihil certius, aut appositius. Codex regius, *diem*; quasi *una tantum stella* fuerit: *perperam*, et inopportune. Addam Virgilium, geo. i. 235.

Quam circum *extreme* dextrâ, lævâque, tran-
hantur:

i. e. *duæ* extremæ. Sed nos tempus monet, ut remissam telam repetamus, te remittentes tandem ad Pindari simile exemplum, in Nem. l. 60. simile apud Pausan. Att. cap. 33. p. 82. quod fraudi fuit Sylburgio, et Corinth. cap. 34. fin.

Ibid. *id spatium obire.* Multi dixissent *id spatii*; et forte Virgilius, quantum judicare liceat ex loco, mirâ numerorum magnificentiâ commendato, in Æn. vi. 802.

Nec vero Alcides tantum telluris obivis—

Ver. 618. *consumit tempora.* Idem Virgilius pulcherrime, ecl. x. 43.

_____ heic ipso tecum consumeret ævo:

i. e. “tibi dies omnes meos insumerem:” —“eadem hora et amoris finem poneret, “et vitæ:”—uti rectissime Burmannus Heynsiusque contra Servii mentem explicant. Nec Persius sane venustate Maroni cesserit, sat. v. 41. imitatus tamen eum ad ecl. ix. 52.

Tecum etenim longos memini *consumere* soles.

Addatur Manilius, i. 530. tempestive:

Nec cadere in terram pendentia sidera cœlo,
Sed dimensa suis *consumere* tempora signis.

Cæterum, V. ed. habet *tempore*, pro *tempora*.

Ver. 619. *Non inquam:* P. V. ed. *Nonnunquam.*—*hiis:* P. *hic.*—*est:* Vind. *sunt.*

Ver. 620. *vel abest II.*—*posse:* O. *forte.*—Et veterum philosophorum opiniones de conversionibus solis videas, si libeat vacetque, apud Plutarchum, de plac. phil. ii. 23. et D. Laërtium, x. 93. quos longum esset singillatim exscriptos dare.

Ver. 621. *sancta:* quasi scilicet ille *deus* fuerit, et alter Epicurus; sacrarum doctrinarum mysta: conferas dicta ad iii.

Evanescere enim rapidas illius, et acreis
625 Inminui subter, vireis; ideoque relinqui
Paullatim solem cum posterioribus signis,
Inferior multum quod sit, quam fervida signa:

15. cum i. 751. 1014. Porro, versus hic jam venit nobis supra, ad iii. 372.

Ver. 622. *sint*: V. ed. L. O. Δ. Π. Σ. Ω. in; elisā scilicet utrobique literā primoribus ambientium vocabulorum.

Ver. 625. *cum cæli turbine*: "quod impetu scilicet velocissimo circum rotatur, ad similitudinem volitantis turbine:" conferas Virg. *Æn.* vii. 378. Manilius, iii. 388. *de gyrate cælo*:

————— laterumque meatus,
Turbini in morem, rectā *vertigine* currit.

Hac philosophorum sententiā Silius usus est non illepidè, ad Pun. v. 632.

————— nam turbine motæ
Ablatis *terre* inciderat————.

Ab hac insuper *celeri* rotatione cæli Virgilius pendet, ad *Æn.* ii. 8.

————— et jam *nox* humida *cælo*
Præcipitat, eandemque cadentia sidera sonans:

i. e. "de cælo præceps fertur in oceanum." In Heynii enarratione, si voces converteris, et *oriente* ponas pro *occidente*, vicissimque *occidentem* pro *orientem*, omnia se rectissime habebunt. Sidera suis horis eundem cursum tenent utique, quem suis sol: *ab oriente* scilicet *in occidentem*. Idem vates, *ibid.* ver. 250.

Vertitur interea cælum, et *ruit* oceano nox:

i. e. "impetu magno provolat, oceano spreto, nox; circumacta mundani turbine vertigine."

Ver. 624. *acreis*, vel *acris*: Δ. Π. *atris*.

Ibid. *Evanescere*: i. e. *sensim*, magis ac magis, *vanescere*. Signatum est, et efficax, et speciosum, vocabulum in primis. Cum solertiā haud minus felici Venusinus, *od.* i. 1. 5.

————— metaque fervidis
Evitata rotis————.

Quæ sunt exquisitissima. Nempe, "vitata, sed vix vitata tamen, et tantum non præstricta; sic spatium sibi lucrificans per callidissimam peritiā aurgationis." Rem rite assecutus est commentator Cruquianus. Nescio cujus emendatio conjecturalis intolerabiliter odiosa est, ita scribendum proponentis:

Si vitata rotis————.

Lucretianam vocem, quo melius effectum, *pedetentim* consummatum, dignis coloribus depingeret, Virgilius excepit, ad *Æn.* iv. 278.

Et procul in tenuem ex oculis *evanuit* auram.

Hanc esse verissimam potestatem hujusce vocis, et quarundam consimilium, usu deprehendes; et hinc valebis non paucis locis veterum et efficacem et indubitatam medicinam admovere. Sed enim, dum in hoc sum, unum atque alterum specimen talium emendationum exhibebo. Lucanus primus adsit, *Phars.* iii. 7.

———— dum patrios portus, dum litora, numquam
Ad visus reditura suos, tectumque cacumen
Nubibus, et dubios cernit *vanescere* montes.

Expectaveram in hoc loco *φωινωσκων* poetam omnes ingenii vires contendentem, certissime scripturum esse, ad veritatem rei, *evanescere*: neque aliter compareret scilicet in uno codice et editione unā; Musis tamen indignantibus. Nimirum, mihi est in clarissime compertis, Annæum dedisse primitus:

———— et dubios *videt evanescere* montes.

Haud aliter Rutilius, *itin.* i. 433. certo certius, castigandus est:

Sic dubitanda solet gracill *evanescere* cornu
Defessaque oculis *Luna* reperta latet.

Et magis hoc lunam; quanto demissior ejus
 Cursus abest procul a cœlo, terrisque propinquat,
 630 Tanto posse minus cum signis tendere cursum.
 Flaccidiore etiam quanto jam turbine fertur,
 Inferior quam sol, tanto magis omnia signa
 Hanc adipiscuntur circum, præterquæ feruntur.
 Propterea fit, ut hæc ad signum quodque reverti

Libri, *vanescere*: vide Burmannum. Sed revertar in viam, cum monuero, permultos esse locos, quâ in ligatis scriptis, quâ solutis, ubi finalis e dictionis præcedentis elisit primam literam *va evanescere*, quod proinde vulgaris lectio *vanescere* infeliciter ejecit; et emendavero Nasonem, ad amor. iii. 7. 31. ubi miror hoc Heinsium effugisse:

Carmine læsa, Ceres steriles *vanescit* in herbas.

“Sterilem herbam libri meliores,” dicit vir sagacissimus. Et quid mirum? cum procul dubio posuerit Ovidius:

————— sterilem *evanescit* in herbas.

Ver. 626. *signis*: P. Vind. V. ed. B. O. Σ. Ω. *ignis*; ita ut referatur ad sequentia, factâ distinctione post *posterioribus*. Perperam; cum manifestum sit, quid s literam eliserit.

Ver. 276. *Inferior multum*: πολλοις κατὰ τριπλως. Ita legitur in P. Vind. V. ed. B. O. Δ. Σ. Ω. vulgati, *multo*: quod si re verâ sit in vetustissimis exemplaribus L. M. nihil aliud esse credam, quam facile peccatum *va multo* vel *multom*, mutati cum simplice *multo*; ut sæpe alias.

Ver. 628. *hoc*: i. e. ob hoc, propter hanc. caussam; ut noster centies, et alii. Ordo est, ac sensus: “Et magis (a fortiori nempe) hac de causâ lunam tanto “minus posse tendere cum signis, quanto—” etc. quibus quid clarius, mollius, aut expeditius, desiderari potest? Editores nihilo minus, nimium faciles, ne gravior aliquid in eos dicam, insititium illud Lambinianum et post *lunam* propagare non expaverunt.

Ver. 629. *Cursus abest*— Fallor ego met vehementer, aut hæc variavit noster, et olim scripsit:

————— quanto demissior ejus
Cursus abest procul a cœlo, terrisque propinquat:
 vide nos ad ii. 147. de hoc peccato libreriorum.

Ver. 630. *tendere cursum*. Pariter Virgilius, ad Æn. v. 834.

————— ad hunc alii *cursum contendere* jussit:

i. e. *junctim tendere*; de pluribus.

Ver. 631. *Flaccidiore*: Vind. V. ed. B. Δ. Π. Σ. Ω. *Flaccidior*; *εφ* e dictione, quæ subsequitur, expresso. *Flaccidiore* autem valet molliore, *laxiore*, languidiora Arnobius, lib. ii. p. 79.—“ (Plato) hominis fabricam indignam esse rebatur “Deo; nec rei *flaccidæ* fictionem magnitudinî ejus et eminentiæ convenire.”

Ver. 633. *Hanc*: Π. hac.—*feruntur*: V. ed. *ferantur*.—Porro, voces *signa circum* *δφ* *is* accipiendæ sunt, pro *signa cingentia*, quod in re pari nuper ediximus faciendum ad ver. 608. nam editores vulgo *ἰπποριζον*, post *adipiscuntur*; perperam: quod Bentleius quoque perspexerat.

Ver. 635. *videatur*: Δ. *videantur*.—*quia*: V. ed. *qua*.—In versu præcedente, Π. *id*, pro *ad*.

Ibid. *Mobilis*: i. e. *velocius*, aptius ad movendum. Virgilius, geo. iii. 165.

Dum faciles animi juvenum, dum *mobilis* ætas:
 i. e. *velox*, abusive; quia majores mutationes scilicet, vel majoris celeritatis effectus, illa ætas habeat. Vel etiam, quod supra dixerat juvenutis fugam maturari, in ver. 66.

635 Mobilius videatur, ad hanc quia signa revisunt.

Fit quoque, ut e mundi transvorsis partibus aër,
 Alternis, certo fluere alter tempore possit,
 Qui queat aestivis lunam detrudere signis
 Brumaleis usque ad flexus, gelidumque rigorem:

640 Et qui rejiciat gelidis ab frigoris umbris

Æstiferas usque in parteis, et fervida signa.

Optima quæque dies miseris mortalibus ævi
 Prima fugit:

i. e. viget majore mobilitate.

Ibid. ad hanc revisunt: redeas ad ii.
 359. 360.

Ver. 636. e mundi: Ω. emundt; Π. cundi.

Ver. 637. Alternis: Δ. Alterius; quam permutationem, ob similem literarum circumcæsuram, in superioribus factam vidimus: de quibus index criticus consulendus est.

Ibid. alter aër; qui alternet cursus signorum scilicet, ea remittendo ab australibus partibus, post quam prior aër illuc a borealibus dejecerit.

Ver. 638. lunam: vulgo, solem; sed has voces, hic et in ver. 642. sedes invicem commutavisse, vidit sagacissime Bentleius; et extra cavillationem omnem ac dubitationem jacet hæc viri summi restitutio. Nemo, tenore loci diligentius perpensio, refragabitur. Plura videas ad ver. 642. si plura desideres, ex abundantia dicta.

Ibid. queat aër detrudere. Sic censuit etiam Anaximenes, teste Plutarcho, plac. phil. ii. 23. Αναξίμανης, ὑπο πρῶτον αἴρος και ἀντιπρῶτον ἐξελθῆναι τα αἴρα: quod Epicurus nuncupavit compressiore phrasi αἴρος ἀντιζῶσιν, apud Diog. Laërt. x. 93.

Ibid. æstivis lunam detrudere signis. Consimilem figuram versûs Mantuanus forsitan hinc effinxit, ad Æn. vi. 584.

———— superisque Jovem detrudere regnis.

Ver. 639. rigorem: V. ed. rigore; pro rigore.

Ibid. gelidum rigorem: i. e. rigidam brumæ glaciem. Manilius de brumâ, ii. 419.

Hinc rigor, et glacies, nivibusque albertia rura.

Martianus Capella, lib. i. p. 9. ed. Lugd. —“ plena undosæ Hyemis, atque algidi “ rigoris, nec non etiam pruinarum.” Neque aliter alii.

Ver. 640. gelidis: Ω. gelidus.—ab: sic P. ad Lucretii morem; neque aliud vult eo ad in V. ed. Vulgo, a. Atque, ob molliorem literarum in proferendo commixtionem, non dubitem, quin Virgilius sic scripserit, ad ecl. vii. 6. quum codd. MSS. collatores has minutias haud tanti fecerint plerumque, ut recensione dignas existimarent:

———— dum teneras defendo ab frigore myrtos—

Pro umbris, Ω. unbris; unde V. ed. imbris.

Ibid. frigoris: i. e. brumæ; ut Maro, ecl. ii. 22.

Lac mihi non æstate novum, non frigore, defit.

Nimis autem sunt arguti, cum distinctione suâ subtili, post æstate, Heinsius et Burmannus; quos Heynius prudentissimè neglexit.

Ibid. umbris. Hoc dicit ob majorem noctium brumalium longitudinem. Similiter Mantuanus, de continuis Scythiæ noctibus per hyemem, in geo. iii. 362. locutus est:

Tum sol pallentis haud umquam discit umbras;
 Nec quum, invectus equis, altum petit æthera,
 nec quum

Præcipitem Oceani rubro lavit æquore currum:

i. e. “ sol, qui cæteris gentibus de solito

Et ratione pari solem stellasque putandum est,
 Quæ volvunt magnos in magnis orbibus annos,
 Aëribus posse, alternis, e partibus ire.

645 Nonne vides etiam divorsis nubila ventis
 Divorsas ire in parteis, inferna supernis?

“surgit occiditque, illis nunquam sur-
 git; nullâ die semestris nox excipitur.”
 Nam *Scythicas gentes*, ultra quas nihil
 antiquis certe notum, pro *maxime boreali-*
bus auctor posuit; et versus tertius so-
 lummodo inservit, ad poetarum solennem
 consuetudinem, ornamento lætiori, ac
 sensui quadrando: ut etiam *lac æstate*
novum scilicet in versu jam superius ad-
 moto; quod immerito scrupulum summis
 criticis iniecit. Nimirum, Servius sensum
 scriptoris non assecutus est; et vereor,
 ut alius quis probe intellexerit, quan-
 tum equidem valeam discernere. Consu-
 las autem sequentes verr. 376. 379. Ma-
 ronis, atque honoratum grammaticum ibi-
 dem fluctuantem.

Ver. 642. *solem*—*volvunt magnos annos*:
 universi libri, *lunam*; sed longe mendo-
 sissime: et huic crisi, confirmationis cu-
 jusquam si indigeat, præter manifestissi-
 mum loci scopum, qui nostram lectionem
 haud repudiandis conviciis efflagitat, imi-
 tatio Virgiliana suffragatur, ad *Æn.* iii.
 284.

Interea, *magnum sol circumvolvitur annum.*

Nec non juvabit Seneca, in *Thyest.* 847.

Hic, qui, sacris pervius astris,
 Secat obliquo tramite zonas,
 Flectens longas Signifer annos,
 Lapsa videbit sidera tabens.

Sic rescribendum *dico*. *Vulgatur labens*;
 quod cum *lapsa* in eodem versiculo quis
 vel venustus feret patienter? Confer
 nostrum *Caram*, ii. penult. et iv. 1256.
 De hac permutatione diximus alibi, et
 insuper *Drakenborchium* consulas, ad
Liv. xxxix. 9 l.

Ver. 643. *Quæ volvunt magnos in mag-
 nis orbibus annos*. Annum solarem vel
 verbis magnificentioribus Mæonides de-

scripsit, ad *Il.* B. 154. quem non grava-
 bimur apponere:

Ενια δὴ βίβλασι ΔΙΟΣ ΜΕΓΑΛΟΥ ΕΝΙΑΥΤΟΛ
Διος δὲ μεγαλυ ἑνιαυτου, αὐτὶ τε ἅλας με-
τρον γὰρ κτισσιος ἡλιακος ὁ χρόνος ἐστιν.

Eustathius.

Ibid. *volvunt in magnis orbibus annos*.
 Hinc *orbis solis*, vel anni mensura, poetis
 usurpatur pro ipso *anno*; ut Ovidio, *fast.*
 i. l.

Tempora cum causis, Latium digesta per *ordem*:

quæ sincerissima est istius versûs scriptu-
 ra; et *eo annum* plurium librorum me-
 rum haberi debet interpretamentum voca-
 buli doctoris: vide *Virg. Æn.* i. 269. et
Burmannelm utrobique consulas. *Locus*
 autem *Maronis* nobis perquam tempesti-
 vus superveniet:

Triginta *magnos volvendis mensibus orbis*
 Imperio explebit—:

i. e. “regno potietur triginta *plenos* an-
 nos, per circuitum duodecim mensium,
 “nihil deficientium, exactos.” Ita, ni
 fallor, declaranda est vis locutionis *vol-
 vendis mensibus*; quæ supervacanea videri
 poterat.

Ver. 644. *Aëribus*: P. *Aëreis*; V. ed.
 Ω. *Acribus*; O. Δ. *Aëris*.—e: Δ. Π. a;
 ut in editis vulgaribus.

Ibid. *e partibus*: nempe, e diversis al-
 ternatim cœli plagis; e borealibus ad au-
 strales, ac vicissim.

Ver. 646. *inferna supernis*; nimirum,
inferna diversa supernis: ad gemellum
 schema regiminis isti ad iii. 1951. in di-
 vinis versibus:

————— quorum unus *Homerus*,
 Sceptra potitus, eadem aliis sopitus quiete est.

Ver. 647. *illa*: V. ed. Π. *ille*.—*que-*

Qui minus illa queant per magnos ætheris orbes

Æstibus, inter se divorsis, sidera ferri?

At nox obruit ingenti caligine terras,

650 Aut, ubi de longo cursu sol ultima cœli

Inpulsit, atque suos eclavit languidus igneis,

ant: Π. *queat*: cui cod. versus, proxime sequens, deest.

Ver. 649. *At nox*: V. ed. *Ac vox*.—Et hæc dicta sunt ex Epicuri sententiâ, quam a Diogene Laërtio, x. 92. sic accepimus: *Ἀνοταλας καὶ δύους ἡλιου, καὶ σελήνης, καὶ τῶν λοιπῶν ἀστρῶν, καὶ κατὰ ἀσπίδι ΓΙΝΕΣΘΑΙ δύνασθαι, καὶ κατὰ εὐνοίαν τοιαύτης νόσος περιστάσεως καθ' ἑταίρου τῆς τοῦτος, ὥστε τὰ προσηρημένα ἀποτυλιωθῆναι*.—Sic locus est concinnandus, quem Gassendus et Meibomius misere vexaverunt, et corruerunt. Videas Anecdota Græca Villosioni.

Ibid. *obruuit caligine terras*: i. e. "ruit ob, vel in, terras ingenti cum caligine;" nam fuerit tyronibus frugiferum non alere *τὸν ἀδελφῶν*, sed ubique veras orationis structurâ diligenter investigasse: hinc enim solide proficitur.

Ver. 650. *Aut*: V. ed. *Ac*; volens *At*, quod comparet in Π. Σ. ut *Ast* in O. Σ. —*sol ultima*: sic luculentissime Vind. O. Ω. nec, nisi unâ literulâ, discrepat corruptela exemplarium V. ed. L. M. Σ. *solvet ima* scilicet; Δ. *solvet intima*; Π. *solvet ima*; P. *sol extima*; ut vulgaribus in edictis conspicitur. Sic *ultima mundi, ultima rerum*, et similia, in pervagatis sunt locutionibus. Confer sis autem i. penult.

Ibid. *Inpulsit*: i. e. vel rotarum atque angularum equinarum, vel radiorum, verberibus. Ad posteriorem notionem Claudiani locus facit, rapt. Pros. ii. 1.

Inpulsit Ionios præmissis *lumine* fluctus,
Non dum pura, *dies*—:

cum Virgilio, ut videtur, ad geo. iv. 51.

— ubi *pulsam* hyemem sol aureus egit
Sub terras, cœlumque æstivâ luce reclusit—:
nam *en* æstivâ luce *αὐρο* *κέρως* ad *pulsam*
referenda esse facile crediderim. Sed al-

teri opere maximo interpretationi favet sequentium verborum color in Lucretio; nec minus favet Catullus quoque, lxiii. 41. de *sole*:

Peperitque noctis umbras vegetis ionipedibus.

His igitur acquiescendum puto, ac nihil ultra disquirendum. Est autem oratione elegantissime et potentissime figuratâ locutus.

Ibid. *eclavit languidus igneis*: i. e. "equi defessi suos ignes consumpserunt, nec habent quos sperent amplius." Non venuste minus hanc imaginem Mantuanus exornavit, ad Æn. xii. 114.

— alto se gurgite tollunt
Solis equi, lucemque elatis naribus efflant.

Ver. 652. *Concussos itere*: i. e. "longæ ac difficilis viæ succussionibus defatigatos." Sermonem scilicet ab agente ad actionem, ab *equis* ad *ignes*, more poetico venuste transtulit. Virgilius, Æn. viii. 3. hinc forte dictionem coloravit:

Utque acris *concurrit equos*, utque *inpulsit arma*—.

Ibid. *itere*. Sic solebant antiquissimi: vide Sosp. Charis. lib. i. pp. 63. 106. ex Julio Hygino, Pacuvioque, exempla proferentem. Nonius etiam Marcellus, viii. 13. suscitetur, ita castigandus et interpungendus: "*Iteris* positum pro itineris. Et "quidem recte ab eo, quod est iter, *iteris* facit: *itiner*, itineris." Tum subiungit locos, vocem exhibentes, Novii, Accii, et Varronis: quos, apud ipsum quaerendos, prætermitto. Juvencus, hist. evang. i. 245.

Ecce *l iteris* medio, stellam præcurrere cernunt,
Sulcantem flammis auras—.

Var. lectt. habent, *viæ*; haud dubie ex

Concussos itere, et labefactos aëre multo;
Aut, quia sub terras cursum convortere cogit
Vis eadem, supra quæ terras pertulit, orbem.

importuno quodam correctore. Idem mox ibid. ver. 291. ita scribendus:

Illum, per vicos *urbesque*, per abdita tecta
Perque *iteris* stratas, per notos perque propinquos,
Quærebat genitrix:

i. e. "per vicos, urbes, rusticorum casas
"agris abditas, atque publica itinera."
Vulgo, *urbis*: et eadem est hic etiam va-
rietas in libris, ac superius. Rursus deni-
que ibid. iv. 770.

Ecce! *iteris* medio clarus se ostendit Iesus—

Et abeat in malam rem cum suo *vias*, ter-
tium inculcato, nescio quis odiosissimus
ardelionum: quasi scilicet venerandam
melioris ævi rubiginem hi scriptores non
studiosissime suis carminibus inducerent.
Sed genus istud scioli manus sacrilegas
reliquis omnibus antiquitatis altioris inji-
cere temeriter solebant.

Ibid. *labefactos aëre multo*: "per iter
"longissimum scilicet pulsibus aëris,
"propter cursus celeritatem, violentius
"impingentibus, et corpora everberanti-
"bus:" conferas iv. 936. vi. 1026.

Ver. 653. *convortere*: sic M. reliqui,
pro more, ad recentiorum orthographiam,
convertere.

Ibid. Hæc etiam est ex rationibus Epi-
curi; in cujus verbis apud Diogenem La-
ërtium, x. 92. monstrum restat jam nunc
nobis debellandum: Κατ' ἄμφω τὴν ἐπι-
γῆν, καὶ πάλιν ἘΠΙΠΡΟΣΘΗΣΙΝ (*obscu-
rationem*), τὸ προσημασμένον δύναται' ἀνυστα-
λισθαι ἢ δὲν γὰρ τῶν φαινομένων ἀντιμαρτυ-
ρῶν. In libris est, *επιπροσθεσιον*. Plutar-
chum in eadem voce librarii corruerunt,
de consol. ad Apoll. p. 121. B. tom. vi. p.
461. Reiskii: Ταῦτα δὲ πάντα ἘΠΙΠΡΟΣ-
ΘΗΣΙΣ γίνονται, καὶ τὰ ἰαυτῶν ἀμφισμα-
τα καὶ τὰ τῶν κρητισμῶν. Vulgo, *επιπροσ-
θεσις*. Reiskius infeliciter tentabat. Ean-
dem medicinam præstantissimo scriptori
sponte feceram, ad i. p. 160. E. rescri-

bendo *επιπροσθεσιον* pro *επιπροσθεσιον*,
prius quam intellexissem in var. lectt. ita
exhiberi. Valde miror Reiskium, multas
lectionis criticum, hæsitavisse in vocabulo,
quum alibi Plutarchus usus sit plus se-
mel, alibi Diogenes Laërtius, Euclides in
optics aliquoties, Cleomedes in meteoris,
Parthenius in eroticis, cap. 17. interprete
non intellectus; Arrianus in tacticis, p.
78. si modo caste scribatur ad hunc mo-
dum: Τα κρησι δὲ ταῦτα, ἢ καθὰ πῆρ τὰ
εἰς μάχην προσημασμένα, πρὸς τῆς κεφαλῆς καὶ
τῶν σπυρίων προσβλήται μοσσοι, ἀλλὰ ἡσ
πῆρ τῆς πρὸς τῆς κεφαλῆς τῶν ἰσχυρίων,
ἀπαρτῶσθαι κατὰ τῆς οφθαλμοῦ, ἵσσοι μὴ ἘΠΙ-
ΠΡΟΣΘΕΙΝ ἐν ἴσσοι γινόμενα, ΚΑΙ σκι-
πῶν ἴσσοις παραχρῆν ἐπὶ τῆς. Libri, *επιπρο-
θεσιον*, omisso καὶ. His addas Heraclidem
Ponticum, Strabonem, Polybium, Cle-
mentem Alexandrinum, aliosque.

Ver. 654. *supra*: sic Vind. V. ed. O.
Δ. Ω. reliqui, ut edi solet, *supra*; sed an
omnes de codicum fide, vehementer du-
bito: et editores voces inversas exhibent,
terras quæ; libris nullis huic importunæ
temeritati suffragantibus, sat scio; utcun-
que super membranis B. L. M. altum
sit silentium collatorum.

Ibid. *terras. Forte, terræ. BENTLEIUS*.
Sic alii, quos Lambinus memorat. Cui
tandem bono? Virgilius haud aliter de
sole, in geo. i. 442.

Conditus in nubem, medioque refugerit *orbem*—

Unde idem vates sic fortassis leviter cas-
tigandus restat, ad Æn. viii. 97.

Sol medium cæli conscenderat igneus *orbis*:

vulgo, *orbem*. Ibid. iv. 184.

Nocte volat *cali medio*, terræque—

Non confidenter de hac conjecturâ pro-
nunciem, neque verbum addam amplius,
ut ut arbitrer veræ similem, cum monu-
ero nihil ob stare ibid. iii. 512.

655 Tempore item certo roseam Matuta per oras
Ætheris Auroram defert, et lumina pandit;
Aut, quia sol idem sub terras ille, revertens,

Nec dum orbem medium Nox, Horis acta, sub-
ibat:

I. e. medium cursûs ejus circularis.—Porro, vates ille sic utramque Lucretii hypothesin in geo. i. 247. exposuit:

Illic, ut perhibent, aut intempesta silet nox
semper, et obtentâ densantur nocte tenebræ;
Aut reddit a nobis Aurora, diemque reducit:
Nosque ubi primus equis oriens adflavit anhelli,
illis sera rubens adcendit lumina Vesper.

Ver. 655. *roseam Matuta*: sic P. Δ. soli; Vind. O. Σ. *roseâ matura*, et Δ. sane *rosea*; V. ed. Π. *rose amatura*; L. M. Ω. *roseam matura*: de B. nihil liquet. Nec profecto prorsus contemnendam existimo lectionem *matura*, ut de *Nocte* intelligatur, ver. 649. quæ, eodem sermonis schemate, ad maturitatem suam perducta, dici potest *Auroram deferre*, quo illud Horatianum, od. i. 3. 16. de *Noto* usurpatur:

Quo non arbiter Adriæ
Major tollere, seu *ponere* vult, freta:

et alia nonnulla in pœtia. Verum enim vero, quamvis me codicum venerabilium consensus semper nonnihil labefaciat, recepta lectio, ut est elegantissima procul dubio, casta præterea undequaque videtur, et rectissimâ proprietate. Attendas autem velim, quam suo ordine procedant omnia, et concinne quadrent. *Matuta* nimirum, quæ est Leucothœ dea, sive Albunea, *Auroram* præcedit, atque ancillari quodam ministerio deducit: i. e. *alba lux* gradatim pedetentimque *roseæ*, vel *rubræ*, *luci* locum dat. Quo quid verius et appositius? Inspicias modo, quæ dixerim in *Silv. Crit. sect. ccix.* Lucretium potenter illustrantia; ut ea vicissim non mediocriter illustrantur et roborantur. Adeas etiam Nonium Marcellum, in i. 357. ac nihil ultra desiderabis.

Ibid. *roseam Auroram*. Callimachus, impendio venuste, in *lavac. Pall.* 27.

Ω *παρα*, το δ' ΕΡΕΤΘΟΞ *ανδραμα* ΠΡΩΙΟΝ,
αιου
Η' ΡΟΔΟΝ, η σιδας *παικας*, εχμ *χραιοι*:

i. e. *ille*, vel talis, *rubor*; *δικτικας*, et eleganter: nam articulus perperam visus est Ernesto supervacaneus, eorum nimis argutas subtilitates defendenti, qui *πρωιον* ad *ιδου* perquam intempestive retulerunt.

Ibid. *per oras Ætheris*; sicut olim *Phaëton* in Ovidio, met. ii. 202.

Expatriantur equi; nulloque inhibente, *per oras* Ignoræ regionis eunt; quæque impetus agit, Hac, sine lege, ruunt; altoque sub *æthere* fixis Incurtant stellis—

Sic, opinor, emendandus est: libri, *per auras*; parum apposite. Manilius, ii. 792.

Alter ab adversâ respondens *ætheris orâ*—

Ver. 655. *Matuta Auroram defert*. Pulchre variavit Homeream formulam, in *Il. A.* 477.

— ΗΠΙΤΕΝΕΙΑ *φαρη* *ιδου* *αυτου* *ΗΩΣ*.

Ver. 656. *defert et*: Vind. *deferre*; V. ed. *deferte*, i. e. *defert ē*; L. *deffert et*; M. O. Ω. *differt et*, i. e. dispergit; ut et Pii quidam codd. nec male suo loco, sed hic imagine multo minus elegante, atque etiam superflua, ob sequentem dictionem *pandit*.

Ibid. *Aurora defert*; obsequiosum scilicet per officium deducit. Tempestive Naso, de *Hercule*, flumen Evenum per-rumpente, ad met. ix. 117.

Nec dubitat, nec, quæ sit clementissimus annis, Quærit; et obsequio *deferri* spernit *aquarum*.

Quæ, ut omnia istius fecundi pectoris, sunt exquisitissimæ profecto venustatis.

Ibid. *lumina pandit*; ob *divergentes* in quamlibet partem radios: vide me ad i. 145. Sic etiam Valerii Flacci lepos, vii. 548.

Anticipat cœlum, radiis adcondere tentans;
 Aut, quia conveniunt ignes, et semina multa
 660 Confluere ardoris consuerunt tempore certo,
 Quæ faciunt solis nova semper lumina gigni.
 Quod genus, Idæis fama est e montibus altis
 Dispersos igneis orienti lumine cerni;
 Inde coire globum quasi in unum, et confacere orbem.

Vos mihi nunc primum in glebas invertite, tauri!
 Equora: nunc totas aperite, et volvite, flammæ.

Ad quem locum Heinsiana emendatio omnium est longe longeque infelicissima. Si quid mutandum foret, mallet verum *audire* decurrere, hoc modo:

— nunc totas aperite, *evolvite*, flammæ.

i. e. *explicate*; committas Carum nostrum, ad ii. 881. De his autem docti viderint: aliud agendum nobis est. Nimirum, tenor orationis figuratæ, quo versus Lucretiani perducuntur, per vocabula *defert*, *oras ætheris*, et *pandit*, cum frequentissimâ dictionum, quas innuo, permutatione, me cogunt credere nostrum sic initio scripsisse:

Tempore item certo roseam Matuta per oras
 Ætheris Auroram defert, et LIMINA pandit.

Quid opportunius, et elegantius, aut ex omni parte convenientius? Nempe, "postquam Matuta sit Auroræ ancillata usque ad extremitates ætheris, lucidis digitis, ut ingrediatur mundum inferiorem, ei portarum valvas aperit, atque intromittit obsequiose." Plaudent, opinor, utrâque, quicquid est lectorum lepidiorum. Sed in re familiari satis ac manifestâ, satis duxero singularem locum ex Ovidio suscitasse, met. ii. 112.

— ecce! vigil rutilo patfecit ab ortu
 Purpureas Aurora fores, et plena rosarum
 Ætheris.

Ver. 657. *ille*: II. *inde*; minime elegantanter, et aliquantulum dubito an non etiam melius.—Cæterum, hanc sententi-

am Avienus contemplatus est in or. marit. 646. ita legendus et complendus:

Scis nam fuisse ejusmodi sententiam Epicureorum, non ab occasu premi, Nullos subire gurgites, nunquam occulsi, Sed obire mundum, obliqua cœli currere, Animare terras, alere lucis pabulo Convexa cuncta, et in vicem regionibus Cœris negari, candidam Phœbi facem.

Ver. 658. *Anticipat tentans*: i. e. "luci splendidiori præludit, quasi prævium faciens experimentum sui." Pulcherri-
 ma est locutio. Virgilius, geo. iii. 232.

Et tentat sese, atque irasci in cornu dicit,
 Arboris obnixus trunco; ventosque lacessit
 Ictibus, et sparsâ pugnam proludit arenâ.

Vulgo, *ad pugnam*; sed præpositio non comparat in nonnullis exemplaribus ad Æn. xii. 106. et recte omitti fere certum est ex Rutilii imitatione, itin. i. 257. et Avieni loco, perieg. 1366. quem ad Rutilium Burmannus posuit. Exquisitior scilicet dicendi ratio librariis displicuit. Neque nostris obstant suspicionibus, imo favent potius, si attentius inspicatur res, quamvis docti aliter senserint, ea loca, in quibus casus tertius verbum comitetur, quum et hic supplendus sit. "Taurus uti-
 que hanc pugnam proludit majori pug-
 nâ."—Porro. mox II. *sydera*, pro *semina*.

Ver. 659. *conveniunt ignes et semina ardoris*: per hendyaden, "igneæ et ar-
 dentia semina;" ut in loco Minucii Fel-
 licis, sect. v. quem Lambinus admovit,
 et ad quem Davisius recordatus est Lucre-
 tii: "Sic, congregatis ignium seminibus,
 soles alios atque alios semper splen-
 dere." Porro, Servius, ad Virg. geo. i.

- 665 Nec tamen illud in hiis rebus mirabile debet
Esse, quod hæc ignis tam certo tempore possint
Semina confluere, et solis reparare nitorem.
Multa videmus enim, certo quæ tempore fiunt
Omnibus in rebus; florescunt tempore certo
670 Arbusta, et certo dimittunt tempore florem:
Nec minus in certo denteis cadere inperat ætas

247. hæc respiciens:—"Epicurei dicunt, non ire solem per alterum hemisphaerium; sed semper his ab ortu colligi scintillas, et fieri orbem solia."

Ver. 661. *solis nova semper lumina*: adeo ut oriens sol non alius sit atque idem occidenti, sed de novo prorsus confluentibus flammæ seminibus constitutus; sole, qui præcesserat, labefacto penitus consumptoque: ad hypothesin nimirum superiorem, in ver. 650—653.

Ver. 662. *Mæis*: V. ed. *Mæcis*; II. *Mæcis*.—e; O. a; II. in; abest Δ.

Ibid. Hanc rem Diodorus Siculus, Lambino laudatus, retulit de hoc monte, in bibl. xvii. 7. Historici verba insigniter luxata et depravata, susque deque habita temerariis distinctionibus, nos concinnabimus atque corrigemus: *Ἰδίον δὲ τι καὶ παραδοχὸν συμβαίνει γίνεσθαι περὶ ταῦτο το ὄρος, κατὰ τὴν τε κενὸς κείτολην, ἐπ' ἀκρας τῆς κορυφῆς, διὰ τὴν ἰσημίαν τε περιχωροῦτος αἶρος: ὑπερπικτή γὰρ γίνεσθαι τὴν ἀκρὰν τῆς τῶν αἰμῶν πύκτου, ὁρασθαι δὲ τὸν ἥλιον, ἐπὶ τῆς νύκτος ὕψους, ἀνατιλλόντα τὰς ἀκτῖνας ἐν ἡ ἀπλοστομῶν σχηματὶ ΤΕΘΡΑΜΜΕΝΟΝ, (non condensatum, vel coagulatum, radios in speciem circularem: vulgo, τετραμμῆμενον. Docti rem tenebant; et nos non lente festinamus) ἀλλὰ τὴν φλόγα κατὰ πᾶστας τὰς ἐχούσας διασπαρμῆσιν, ὥστε δοκεῖν αὐτὰ πᾶσι διγγαῖν τε τῆς γῆς ἄρζουσαι μὲτ' ὀλεθροῦ δὲ συναγῆσθαι ταῦτα πρὸς ἕν μαγῆτος, ἵως αἱ γίνηται τριπλῆρον διαστήμα: καὶ ταῦτα, ἢδη τῆς ἡμέρας ἐπιλαβῆσθαι, το φαίνονται ἐν ἡλίῳ μαγῆτος πληρωθῆναι ἐν τῆς ἡμέρας διαδίσει κατασπινιαζῶ. Pomponium Melam, hinc expressum, uti Wesselingius aliique monuerunt, libet apponere,*

quum ad illustrandum Lucretium pulchre pertineat, i. 18. "Ipse mons (Ida)—orientem solem, aliter, quam in aliis terris solet aspici, ostentat. Namque ex summo vertice ejus speculantibus, pene a mediâ nocte, spargi ignes passimque micare," (i. e. *vibrare*, scintillare; vide nos, ad ii. 195.) "et, ut lux appropinquat, ita coire, ac se conjungere, videntur, donec, magis magisque collecti, pauciores subinde, et una ad postremum flamma, ardeant: ea, cum diu clara, et incendio similis, effusit, coëgit se ac rotundat, et fit ingens globus. Diu is quoque grandis, et terris annexus, apparet; deinde, paulatim decrescens, et quanto decrescit, eo clarior, fugat novissime noctem; et cum die, jam sol factus, attollitur." Vide Vossianas observationes: nos tantummodo punctis, accuratius dispositis, sententiarum seriè connexam conati sumus clariorem exhibere. Conferas Priscian. perieg. 527. Eurip. Troad. 1068. Ion. 88. cum annotationibus meis ibidem; Plin. nat. hist. ii. 8. ed. Harduin. Nam fabula orta est ob altitudinem montis, mature radios solis accipientem, nondum supra horizonta visi.

Ver. 664. *confacere*: V. ed. *conficte*; Δ. *conficier*.

Ver. 666. *possint*: Vind. V. ed. X. *possit*; II. *posset*.

Ver. 669. In V. ed. desunt omnes voces inter *florescunt* hujusce versûs et *tempore venientis*; oculo librarii repente in sequentem lineam dejecto. Porro, noster in argumento consimili versatur ad i. 175—181.

Tempore, et inpubem molli pubescere veste,
 Et pariter mollem malis demittere barbam.
 Fulmina postremo, nix, imbres, nubila, ventei,

Ver. 671. *in certo*: P. Ω. *incerto*.—
 Et, quæ sequuntur *minus* usque ad *incertis* in ver. 675. desunt membranæ Δ.

Ibid. *denteis cadere*: nempe, intra septem annos post partum, teste Solone; cuius versus apponam, quum probabile sit ad illos nostrum respexisse:

Παις μιν, ανηθος ων, ενι νηπιος, ερπος οδοτων
 Φυσας, εκβαλλυ πρωτον εν ιπα' ενιαι'
 Τυς δ' εντρως ενι δη τελευτω θυος εντ' αναιωτος,
 'Ηβης ιαφαινω σμεματα γυνομαιως'
 Τη τριτωτη δε γυνοωσ αζωματων ενι γυνοω
 Δαχνηται, χρωης ανθος αμυβομαιως.

Exstant autem apud Clem. Alex. Strom. vi. 16. et Phil. Jud. de opif. mund. p. 25. ed. Mangæi.

Ibid. *inperat ætas*. Lambinus pulchre contulit ipsum poetam, ad i. 176. cuius loci lectio, nobis reposita atque vindicata, hinc etiam valide corroboratur:

Viteis *Actumno* fundi suadente *videmus*.

Macrobius autem videtur oculos intendisse in priorem phrasin Lucretii, *inperat ætas*, ad somn. Scip. i. 6. "Post annos septem, dentes, qui primi emerant, aliis, aptioribus ad cibum solidum, nascentibus cedunt.—Post annos autem bis septem, ipsâ ætatis necessitate pubescit.—Post ter septenos annos, flore genas vestit juvena.—" Quid impulerit Jos. Scaligerum ad solicitandum vanis conjecturis locum, divinare nequeo.

Ver. 672. *inpubem pubescere*. Exquisitâ sane elegantia sermo est, et curiosissimâ felicitate. "Ille *ανδρωπαις*, qui *ple-* *nam* *pubertatem* nondum attigerit, *ap-* *propinquantis* tamen *pubertatis* indicia præ se fert, *amictu lanuginoso* proserpente, mentumque et genas induente; *barbæ capillacæ* præcursore." Si penites singillatim locutiones, mecum, laute lector! senties et agnosces in hisce orna-

mentis elaborandis incomparabilem Lucretii solertiam.

Ibid. *molli pubescere veste*. Huc pertinent unus et alter locus Virgilii, quos priores non neglexera. Primus legitur in Æn. viii. 160. ita scribendus ad nostrum infra, ver. 886.

Tum mihi prima genas *vestibat* flore *juventas*.

Quæ adumbrata sunt ex versu Solonis supra posito, et hinc per optimum interpretem explicando; nam nemo omnium in hunc usque diem vel minimâ ex parte intellexit:

Δαχνηται, χρωης ανθος αμυβομαιως.

lanuginosus fit, cute genarum flore primulo barbæ se vestiente. Nihil certius hac interpretatione. Phavorinus: Αμυβομαι, το ΠΕΡΙΒΕΒΑΗΜΑΙ κα ΑΜΠΙΕΚΟΜΑΙ. Idem Maro, ibid. ver. 659.

Aurea cæsaries ollis, atque aurea *vestis*:

quam vocem de barbâ veteres magistri rectissime capiunt: vide Nonium Marcelum, i. 220. Demiror Heynium; quem certissimus linguæ Latinæ, si quis alius, auctor, Lucretium meum dico, dedocere poterat errorem suum: sed equis Lucretium curavit? Festus: "*Vesticeps* puer, qui jam *vestitus* est *pubertate*; e contra *investis*, qui nec dum *pubertate vestitus* est." Hac significatione vox *investis* gaudet in Apuleii met. v. sub fin. et Apol. non longe a fine. Vocem *vesticeps* vero Gellius usurpavit, in v. 19. hoc, ut videtur, sensu; et Ausonius, idyll. iv. 73.

Idem, *vesticeps* motu jam puberis ævi, Ad mores, artesque bonas, fandi que vigorem, Produxi—:

i. e. barbæ fructicationem præmittentes. Tertullianus, de anim. sect. 56. "Ecce! obiit, verbi gratiâ, infans, sub uberum fontibus; puta nunc, *puer investis*; pu-

675 Non nimis incertis fiunt in partibus anni.

Namque, ubi sic fuerunt caussarum exordia prima,
Atque ita res mundi cecidere ab origine primâ,

“ta, *vesticeps*; qui tamen octoginta annos
“victurus fuisset—.” Vides dictionem
esse in hoc usu acceptissimam, et pene
propriam. Pulchrum distichon admove-
bo, ex Anthol. Lat. Burm. iv. 974.

Non potui parvus puerilem implere juventam,
Nec *vestire* meam *florē* novo faciem.

Addas ibid. epig. cxix. 3.

Ora puer dubiæ signans lanugine *vestis*.

Ibi consulas Burmannum. Alia sunt ad
manum, sed prægravari lectores meos no-
lim vel collatis elegantiss: ideoque desino.

Ver. 675. *demittere*: P. Vind. V. ed.
A. Σ. Ω. *dimittere*; inscitissime, et sensu
menti poetæ plane contrario. Virgilius,
ecl. viii. 34.

Hinc tamque supercilium, *promissaque barba*:

i. e. *demissa*; ut Servius. Idem, *Æn.*
iii. 593.

———— Dira *fluvies*, *inmissaque barba*.

Quum vero duo libri dent *dimissa*, forte
an Mantuanus præceptorem suum hacten-
us etiam sit secutus, et olim posuerit:

———— Dira *fluvies*, *demissaque barba*.

Sed enim pene oblitus eram lectores hor-
tari, ut animum advertant artificium hu-
jusce loci consummatissimum: suavissi-
mam scilicet duarum dictionum repeti-
tionem, cum omnigenâ poetarum pau-
sarum varietate; qualem frustra fortassis
alibi quæsieris:

———— quod hæc ignis tam certo tempore possint
semina confluere, et solis reparare nitorem.
Multa videmus enim, certo quæ tempore fiunt
Omnibus in rebus; florescunt tempore certo
Arbusta, et certo dimittunt tempore florem:
Nec minus in certo dentis cadere inperat ætas
Tempore, et inpubem molli pubescere veste—.

Ver. 674. *Fulgmina*: V. ed. Π. Ω. *Flu-
mina*.

Ver. 675. *Non nimis incertis*: i. e.
“non valde sunt incerta temporibus, nec
“tamen æque certa, ac res positæ supe-
“rius:”—“non semper eveniunt eodem
“prorsus tempore, nec admodum diverso
“tamen.” *Nix* enim, et *imbres*, extra
ordinem, aliquoties æstate fiunt; et *ful-
mina* rursus per *hyemem*. Si quid mu-
tandum foret, minore cum literarum varia-
tione poteras rescribere:

Non minus hi certis fiunt in partibus anni.

Sed anne hoc *verum* fuisset? Et profecto
haud potuerit noster mentem suam pul-
chrius atque distinctius declarare: Pius
tamen habet cum O. *Non minus incertis*;
insulsissime. Faber scribendum dicit,
Non minus hæc certis; æque male, et in-
scite. Sed nugis quid prodest immorari,
obliteratione solâ dignis? Magnas insuper
turbas cient Lambinus et Faber de sequen-
tium duorum versuum sinceritate; sed
importunas, intempestivas, temerarias.
Distichon est argumento summopere con-
cinens, simplex, dilucidum, et undequaque
Lucretianum.

Ver. 676. *fuerunt*: P. Π. *fuerint*; O.
fuerant.

Ver. 677. *ita*: Π. Σ. *uti*; ut hodierni
editores: pessime.

Ibid. *mundi ab origine primâ*. Epicu-
rus: *κατα την ἐξ αρχης εν τη γινουσα τα κοσ-
μου αναληψη*.

BENTLEIUS.

Optime virorum! non leve mihi negoti-
um facessisti, sic scriptoribus apponendis
sine speciali locorum notatione. Verba
autem citata Epicuri leguntur apud Diog.
Laërt. x. 92. fin. Addam Virgilium, geo.
ii. 33. versus exquisitissimos profunden-
tem:

Non alios *primâ* crescentis *origine mundi*
Inluxisse dies, allumve habuisse tenorem,
Crediderim—.

Consequiæ quodque est jam rerum ex ordine certo.

Crescere itemque dies licet, et tabescere nocteis,

680 Et minui luces, quom sumant augmina noctes;

Aut, quia sol idem, sub terras atque superne,

Inparibus currens amfractibus, ætheris oras

Partit, et in parteis non æquas dividit orbem;

Ver. 678. Impense lætor, et mihi valde placeo, ob verissime restitutam loci sane lubrici scripturam: cui ne lividuli quidem, opinor, si nolint esse famæ propriæ profligatores, audebunt obgannire. Versus in editionibus publico usu tritis sic solet exhiberi:

Consequa natura est jam rerum ex ordine certo.

Nec male forsitan, quamvis de Latinitate vocis *consequa* parum liqueat; nam alia sunt hujuscemodi in Lucretio, propter litterarum veterarum vastissimum naufragium, nobis ἀπαξ ληγµενα. Sic scriptus est etiam in Florentinâ, Juntinâ, codicibusque castigatis Pii; nec minus in O. Ω. Sed nostrum *Consequiæ* comparet in L. M. et vetusto codice Gronovii. Ac nullus dubito, quin Apuleii dictio prorsus una est atque eadem, a recto *Consequia*, licet *Consequium* arriserit immerito, et sine causâ, tam lexicographis, quam editoribus; met. v. p. 364. ed. Oudend. p. 103. ed. Pricæi: "At Psyche, statim resurgentis ejus crure dextro manibus ambabus arrepto, sublimis evectiois appendix miseranda, et per nubilas plagas penduli comitatus extrema *consequia*, tandem fessa delabitur solo." Idem, ibid. x. p. 712. vel p. 224.—"posthabitis decoris prædarum carpentis; quæ, partim cœta, partim revelata, frustra novissimis trahebantur *consequiis*." Jam vero Vind. *Consequæ*; V. ed. *Consequæ*; versæ lectioni quam proxime: P. Δ. *Consequitur*; B. Π. *Consequere*; Σ. *Consequetur*.—*quodque est*: sic P. sed Vind. V. ed. B. L. M. Δ. Π. Σ. *quoque*, sine *est*; at schema compendiarium ē nullo negotio elidi poterat consimili elemento, quod vocem

præcedentem claudit: atque aliter, ut ut hæc se res habeat, metrum claudicat; et talis tibicen vel conviciis effragitatur. Porro, *quoque* et *quodque* facile confundi potuisse nemo non videt; ac sane *quo* et *quod* sæpenumero commutata sunt. Nimirum, quamvis hoc vix tanti sit, ut cum lectoribus communicari debeat, ante reposueram *quodque* ex conjecturâ, atque necessitate versûs impellente, quam noverim in ullo libro comparuisse. Res autem in tuto navigat; et, adeo, quæ supersunt, exsequamur, cum interpretationem, ad seriem verborum, dederimus: "*Quodque* (i. e. "*eventum unum quodque*) *est consequiæ*, "*vel consequentiæ, ex ordine certo rerum.*" Expectavisses forsitan *consequia* in unitatis numero; sed haud aliter veteres passim in permultis dictionibus, ut pene pudeat huic inharere: vide quæ dederim ad Sophoclis Philoct. 35. Nec supra non quædam diximus, in iv. 591. ad hanc formam rmonis pertinentia. Aderit tamen Ovidius, met. xv. 163.

Cognovi *clypeum*, lævæ *gestamina* nostræ.

Alterum placuit Maroni, ad Æn. iii. 286.

Ære cavo *clypeum*, magi *gestamen* Abantis.

Videas insuper Eurip. Androm. 1274. et Barnesium; cum ejusdem Heraclid. 19. quem locum Reiskius male sollicitabat.

Ver. 679. *licet*: abest V. ad.—*tabescere*: Δ. *crebescere*.—Cæterum, causæ inæqualium dierum, quas noster ponit, rationibus Epicuri, quas Diogenes Laërtius exhibuit, ad x. 98. lectoribus adæundus, haud videntur ex omni parte consentire.

Ibid. *tabescere nocteis*: i. e. quasi li-

Et, quod ab alterutrâ detraxit parte, reponit

685 Ejus in adversâ tanto plus parte, relatus;
 Donec ad id signum cœli pervenit, ubi anni
 Nodus nocturnas exæquat lucibus umbras:
 (Nam medio cursu flatûs Aquilonis, et Austri,
 Distinet æquato cœlum discrimine metas,

quescere; i. e. pedetentim deminui. Ita
 Plautus etiam, Stich. v. 1. ult.

————— quasi senex, *tabescit dies*.

Conferas nostrum, ii. penult. et mireris, neminem, quantum equidem sciam, sequentium poetarum in hanc elegantissimam vocem involasse. Adeas porro Salustium, Jugurth. xiv. 25. et ibidem Cor-tium Lucretii nostri non immemorem.

Ver. 680. *quom sumant: L. consumant; II. cum sumunt.—augmina: A. agmina.—noctes: II. noctis.—*Totus versus a V. ad. *erratas*; et P. sic voces transmutatas exhibet:

————— cum noctes augmina sumant.

Ibid. *lucet*, in numero multitudinis; ut mox *lucibus*, ver. 687. Nonius, xii. 39. "*Lucet* numero plurali sunt quod *dicitur*." Deinde, exemplum ex Varrone subjungit Manilius, iii. 551.

Mensibus aut *lucet*, aut omnes *lucibus* horas.

Sic ille alibi, cum Horatio, Ovidio, ac multis aliis optimorum.

Ibid. *sumant augmina noctes*. His et superioribus locus exstat appositus in Anthol. Lat. Burm. v. 43. 5.

Omnia tempus agit: cum tempore cuncta trahuntur.

Alternant elementa vices, et tempora mutant.
Accipiant augmenta dies, noctisque victisim
Tempora; sed florens retinet sua tempora mensis.

Ita scribendum in ver. 3. Libri *noctes*.

Ver. 682. *currens amfractibus sol*. M. Tullius, somn. Scip. sect. 2.—"cum ætas tua septenos octies *solis amfractus*, re-ditusque, converterit—" i. e. *circumflexiones solis*; nam *frangere* sæpe valet *sectere* tantummodo: de quo nos ad Silv.

VOL. III.

Crit. iii. p. 141. Glossæ vetustæ: "*Amfractus, κρησίδες*:" et redeas ad i. 719. —Cæterum, ut Lucretius verbum *currere ad solem* traxit, ita Virgilius ad *stellam*, in Æn. ii. 694.

————— et, de cœlo labas, per umbras
Stella, facem duceus magna cum luce, cucurrit.

Sic scribi malim; vulgo, *multa*. Nec me codex unus movisset, cæteris consentientibus; sed video Probam Falconiam in centone versuum Virgilianorum de nov. Test. ver. 20. non aliter legisse: quam videas. Statius, Achill. ii. 412.

Si sparsus magno remearem sanguine—

Ver. 683. *Partis*: sic solebant vetustissimi pro recentiorum formâ *Partior*; adi Nonium Marcellum, ad vii. 33. 64. exempla de Lucilio, Plauto, Afranio, Accio, et Ennio, colligentem. Glossarium vetus: "*Partio, διαμερίζω*." Vide sis etiam Priscianum, lib. viii. p. 799. Valerium Probum, p. 1483. qui Ciceronem allegat.

Ver. 684. *detraxit*: II. *detractus*; quæ variatio referri debet, nisi fallimur, ad compendiarium scripturam *detractust*; i. e. *detractum est*: et ea neutiquam mala fuisset lectio.

Ver. 685. *tanto plus*: i. e. "æque portioni tantum hinc addit sol, quantum illinc detraxerat." Speravisses, opinor, tantumdem vice *tanto plus*: sed vocula *plus* respicit definitam quandam mensuram scilicet, quam in ver. 683. *æquam partem* poeta vocaverat.

Ver. 686. *Donec*: Lambini temeritas, contra libros universos, invexit *Donicum*; quam vocem per sequentes multas editiones vecordia propagavit. Sic passim

- 690 Propter signiferi posituram totius orbis,
 Annua sol in quo contundit tempora serpens,
 Obliquo terras, et cœlum, lumine lustrans;
 Ut ratio declarat eorum, qui loca cœli
 Omnia, dispositis signis ornata, notarunt)
- 695 Aut, quia crassior est certis in partibus aër,
 Sub terris ideo tremulum jubar hæsitat igni,

boni viri nobis Lucretium propinavere nativis dictionibus emedullatum. Tacent profecto collatores de exemplari B. quod incuriose nimis eventilatam est.

Ver. 687. *Nodus*: P. *Almis*; V. ed. B. *Malus*; quæ quid sibi velint, non intelligo; nisi fortasse *Limes*, ex glossemata.—*exæquat*: P. *exæquant*; M. et *æquat*.

Ibid. *Nodus*. Egregiam profecto navabit operam nostro Lucretio locus Manilii, qui suas Veneres hinc partim delibavit, iii. 614.

Sed tamen in primis memori sunt mente notanda,
 Partibus adversis quæ surgunt condita signa,
 Divinumque tenent æquo discrimine calum;
 Quæ tropica appellant, quod in illis quatuor anni
 Tempora vertuntur signis, nodosque resolvunt.

Ibid. *nocturnas exæquat lucibus umbras*. Non multo aliter rerum disertissimus, Arat. ver. 353.

In quo auctumnali atque iterum sol lumisæ vernæ
Exæquat spatium lucis cum tempore noctis.

Ver. 688. Constructio est: "Nam cœlum ad æquales distantias, in medio Aquilonis et Austri, metas separatim tenet, vel seorsim habet."

Ver. 689. *Distinet*: M. O. Δ. Π. *Destinet*; uti passim, nec minus in *Detinet*, hanc vocem librarii scriptores mutavere.

Ibid. *Distinet æquato discrimine*. Quum valde sit vero simile, Virgilium se ad hos versus convertisse, ope levissimæ castigationis, locum in Æn. v. 154. perturbatissimâ constructione, et quam nemo qui-

vit expeditam dare, probe poteris, a Lucretio exorsus, hoc pacto constituere:

Efugit ante alios, primisque elabitur undis,
 Turbam inter fremtumque, Gyas; quem defude Cloanthas.
 Consequitur; mellor remis, sed pondere plius
 Tarda: *tenens*: post hos æquo discrimine Pristis,
 Centaurusque, locum, tendunt superare: priorem,
 Et nunc Pristis habet, nunc victam præterit ingens
 Centaurus; nunc unâ—

Vulgo: *tenet*; plenâ distinctione appictâ. Sed verbum sic nude positum lautis iudicibus ægre commendabitur: et quænam illa demum est barbaries, *locum priorem superare*? Rem perpendant docti, adhibito in concilium Lucretio; ac sententiam potenter deliberatam ferant. Jam vero in nostris nihil salebrosi est; et illud *Cloanthus* pro ipsâ *pinu*, vel *nave*, pœticum leporem in primis respicit. Haud aliter ipse Virgilius, ecl. vii. 16.

Et certamen erat, *Corydon* cum *Thyrside*, magnum:

ubi Servii notam velim perlegas, et idem schema videas in Ovid. met. viii. 303.

Ver. 690. *signiferi totius orbis*: i. e. "totius circuli sphaerici, quem signa complent;" vel zodiaci. Possis profecto voces *totius orbis* ad metas amandare; sed illam viam egomet malim ingredi. Cicero, de divin. ii. 42.—"signifero in orbe, qui Græce ζῳδιακός dicitur;"—et de nat. deor. ii. 20.—"ea (stella) cursum anno conficit, et latitudinem lustrans signiferi orbis, et longitudinem." Vitruvius etiam habet, in vi. 1. *signiferum circumulum*;

Nec penetrare potest facile, atque emergere ad ortus;
Propterea, noctes hiberno tempore longæ
Cessant, dum veniat radiatum insigne diei:

700 Aut etiam, quia sic alternis partibus anni
Tardius, et citius, consuerunt confluere ignes;
Quei faciunt solem certâ desurgere parte.
Luna potest, solis radiis percussa, nitere;

sed multo sæpius per se scribitur *signifer*, sine substantivo.

Ver. 691. *in quo*: V. ed. *iniquo*.—*contundit*: Vind. L. M. Ω. *contudit*; omissione virgulæ in *contudit*. Vel fortassis antiquissimis tam *tudo*, quam *tundo*, fuerit in usu; atque in tempore præsentis, non præterito, debeat accipi, quod Priscianus protulit, exemplum, in lib. x. p. 891.

———— virosque valentes
Contudit crudelis hyems.

Sane me multum movet castigatissimorum codicum unanime testimonium; sed alia non habeo, quibus suspensiones meas firmem.—V. ed. autem *contunditur*.

Ibid. contudit: i. e. conterit, consumit, supra, ver. 618. ut recte Lambinus exposuit: conferas etiam iv. 955. Et videtur vox innuere *percinacem* quandam in longo ac repetito cursu *evincendo diligentiam*, qualis insumitur *ακαμαντι ηλιου* sicut Homerus, in Il. Σ. 239. eum nominavit. Claudianus, de *phœnice*, ver. 12. multum signatis verbis:

———— stellas qui vividus æquat
Durando, membrisque *teris* redeuntibus ævum.

Ibid. Annua sol contundit tempora, lumine lustrans. Oratione consimili M. Tullius usus est, in Arat. 398.

Hæc sol æterno investit lumine lustrans,
Annua conficiens vortentia tempora cursu.

Ibid. serpens: ob tardiozem motum respectu lunæ; vide ver. 617.

Ver. 692. *Obliquo lumine*. Rem elegantè transtulit a *semitâ* ad solem. Zo-

dicum Virgilius more minus pœtico definivit, ad geo. l. 239.

———— Via secta per ambas,
Obliquus quæ se signorum verteret ordo.

Ibid. terras lumine lustrans: redeas ad ver. 575. hoc libro. Virgilius, Æn. iv. 607.

Sol, qui *terrarum flammis* opera omnia lustrat:
i. e. circuis, obis, peragras, circumferris; adeoque, per consequentiam, *illustrat*. Arnobius, lib. ii. p. 50.—“in insulis et “provinciis omnibus, quas *sol oriens* at- “que occidens *lustrat*.”

Ver. 695, *crassior ær*. Juvenalis, x. 50.

Verecum in patria, *crassoque* sub *ære* nasci.

Ver. 696. *igni*: sic P. V. ed. longe elegantius: reliqui, *ignes*; ut communes editi.

Ibid. tremulum jubar: nempe, vibrationibus et *quassationibus* hi tremores excitantur. Auctor Culicis, ver. 42. de *sole*:

Candidaque aurato *quatiebat lumina curru*:

ut alii loquuntur, et nos alibi diximus. Adscribamus autem Avienum, Arat. 128. quem sic corrigendum esse prior vidit Grotius:

———— immerso cum jam Titanus orbe
Imbuerit *tremulo Tartesia terga rubore*.

Terga maris scilicet, vel *τοτα θαλασσης*. Oppianus etiam haud alienus est, in cyneg. iv. 143.

———— *θεως ανιόνται φερωντες*
Λιματομας δαιδας' ελ δε τρημισι ιδωντες

Inque dies majus lumen convertere nobis

- 705 Ad speciem, quantum solis secedit ab orbe,
 Donec eum contra pleno bene lumine fulsit,
 Atque oriens obitus ejus super edita vidit:
 Inde minutatim retro quasi condere lumen
 Debet item, quanto propius jam solis ad ignem
 710 Labitur ex aliâ signorum parte per orbem:

Ελλοσις, ὡς μυστικῶς ἘΑΙΤΥΧΟΜΕΝΗΝ ΑΜΑ-
 ΠΥΤΗΝ.

Ver. 697. *atque*: Δ. *ulque*; Π. *nec*.—
emergere: Vind. Π. *mergere*; V. ed. *e-*
merge; nempe pro *emergē*: Σ. *in jungere*.

Ver. 699. *veniat*: Π. Σ. *venit*; elegan-
 tius, si metrica necessitas pateretur. Si-
 donius Apollinaria, epist. iv. 18.

Dumque venit Christus, populos qui suscitavit
 omnes,
 Perpetuo durent culmina Perpetui.

Ibid. radiatum insigne diei: i. e. "sig-
 num, vel ornamentum, diei, radiis in-
 structum:" *diadema* scilicet. Virgilius,
 Æn. ii. 392.

————— clypeique insigne decorum :

i. e. "ornamentum decorum; non enim
 sunt duo epitheta, quod apud Latinos
 "vitosum est." Servius ad locum. Ac-
 commodus est Apuleius, met. iii. init. lo-
 cutionibus curiosissime contextis, ut adso-
 let, efflorescens: "Commodum punican-
 "tibus *phaleris*, Aurora, roseum *quatiens*
 "lacertum, costum inequitabat—." Idem
 Maro, Æn. v. 310.

Primus equum, *phaleris insignem*, victor habeto.

Sed nihil æque facit ad Lucretii locum,
 atque ep. iii. lib. v. Anthol. Lat. Burman-
 ni, qui consulendus est ibidem:

Roscida puniceo Pallantias exit amictu,
Astrigerum inficiens luce rubente polum.
 Sol insigne caput radiorum ardente coronat
 Promit, ab æquoreis Tethyos ortus aquis.

Sic malim, cum nonnullis codicibus, quam
Astriferum, quod est in editis: redi dicta

in ver. 565. superius: et conferas velina
 Ovid. met. ii. 124. epist. iv. 159.

Ver. 700. *etiam quis*: Ω. *quis etiam*.
 Et Σ. *sit*.

Ver. 702. *faciunt*: P. V. ed. B. *faci-*
ant.—*desurgere*: sic P. V. ed. B. Δ. Π. Σ.
 Ω. vulgo separatim, *de surgere*.—Deinde,
 in libris omnibus præter B. L. M. Δ. ve-
 nit ver. 713.

Ver. 703. *perculsa*: P. Vind. V. ed. L.
 O. Δ. Π. Σ. *perculsa*; omnino vitiosissi-
 me: perlegas modo, quæ notaverimus ad
 i. 15. et centum locis poetarum res extra
 controversiæ metas ponitur.

Ibid. Pariter Epicurus, apud Dioge-
 nem Laërtium, x. 94. sic scribendam;
 nam Meibomius partim emendavit, et
 partim de novo corrupit, locum: *Κακός*
εἰ σιλησῆς καὶ καλὸς πληρωσῆς, (quod ali-
quæ esinanitiones et impletiones lumen) καὶ
κατὰ στροφὴν τὴν σφαιρῶν τῶν ὀφθαλμῶν
εἰς ἑνὸς, καὶ κατὰ σχηματισμὸς αἰσῶν ἰσο-
πῶς ἐπὶ τῆ καὶ κατὰ πρὸς ὀφθαλμῶν, καὶ κατὰ
πλευρῶν στροφῶν.

Ver. 704. *majus*: ita P. solus; reliqui
 veteres impressi et omnes scripti, *magis*;
 quem errorem ex soni similitudine natum
 puto. O. et Δ. addunt *et*, versûs sufful-
 ciendi gratiâ; perperam. Hanc autem
 scribarum aberrationem esse frequentis-
 simam, lectorem satis doctum dabit Dra-
 kenborchii nota, ad Liv. xxvi. 41. 16.

Ver. 705. *orbe*: V. ed. *ore*; etiam bene,
 sed receptam malim in hoc loco dictionem.
 Jam vero de commutatione vocum *orbe*
 et *ore*, videas var. lectt. et viros doctos ad
 Ovid. met. xv. 274. in Ib. 74. Sil. Ital.
 iii. 654. et alibi sæpe.

Ver. 706. *Donec*: ita P. Vind. V. ed.

Ut faciunt, hunc qui fingunt esse pilai
 Consimilem, cursusque viam sub sole tenere:
 Propterea fit, uti videantur dicere verum.

Est etiam qua re proprio cum lumine possit

715 Volvier, et varias splendoris reddere formas.

Corpus enim licet esse aliud, quod fertur, et una
 Labitur, omnimodis obcursans obficiensque;

O. Δ. Π. Σ. Ω. et, opinor, omnes alii
 scripti, quamvis de B. L. M. collatores
 taceant. Vulgari solet *Donicum*.—*cum*:
 P. V. ed. Ω. *cum*.

Ibid. *pleno bene*; i. e. *valde pleno*, sive
 plenissimo: perlegas quae dederim in Silv.
 Crit. sect. lviij. cxi. de hac potestate vo-
 cis *bene*, et similium formularum in lin-
 guis aliis. Homerus etiam vocabitur ad
 partes, in Il. Γ. 72.

Κρυψὸν δὲν ΕΥ ΠΑΝΤΑ, γυναικὰ τε, κινὰν
 ἀγυρθεῖ.

Hinc maxime sunt habendae gratiae codici
 Juvenalis optime notae, qui in Academiae
 Cantabrigiensis bibliotheca publica asser-
 vatur, quod nobis verissimam exhibeat,
 atque longe elegantissimam, scripturam,
 ad sat. iij. 100.

Natio comeda est. Rides? *meliore* cachinno
 Concucitur—

Vulgo, *major*; ex glossemate procul du-
 bio. Similiter ad Ovidii met. xiii. 102.
 vulgarior vox exquisitiorem eliminavit:

Dividite; et *melior* pars sit Diomedis in illis.

Sic unus liber, verissime. Editi, *major*.
 Recte rem administrarunt Heinsius ac
 Burmannus ad ejusdem epist. xvii. 68.
 Hic editor ad Lucan. i. 400. receptam
 lectionem forsane bene tueretur, sed vim dic-
 tionis *melior* parum tenet. Consule Dra-
 kenborchium, ad Sil. It. iv. 824. cum var.
 lectt. ad Claud. sext. cons. Honor. 294.
 Similiter recte sunt accipiendae non paucae
 voces Graecae, cum *in* compositae; ut *υψος*,
non pulchre fluens, sed violenter et rapide;
υψιστος, ventosus, “*validis ventis agita-*

“*tus*,” et consimiles: quod multos doc-
 torum latuit. Videas annotationes meas
 ad Sophoc. Philoct. 491.

Ver. 709. *Debet item*: Pii codices praeci-
 pi, *Debeat it.*—*quanto*: O. *quando*; etiam
 bene.—*propius*: V. ed. *proprius*.—*jam*:
 V. ed. O. Δ. Π. Σ. Ω. *tam*; et accepissem
 sane, si ita positum fuisset, ut respondere
 posset *et quando*: sic enim saepe noster;
 vide verr. 453. 454.

Ver. 710. *Labitur*: Vind. V. ed. *La-*
bitur.—Et in P. verr. 714. 715. hunc
 versum sequuntur.

Ver. 712. *tenero*: M. *imero*, et in mar-
 gine, *meare*: frustra, ut puto, vel ipso
 Virgilii loco devictus, statim ponendo.

Ibid. *cursus viam tenere*. Haec scilicet
 ille Mantuanus imitatus est; et, hinc ex-
 orsus, egomet primus omnium, *χαρὸς με-*
γαλῆ Lucretio! periodum longe perplexis-
 simam, et quae summos in re critica viros
 discruciatos habuerit et illusos, recte con-
 stituere valebo. Legitur in *Aen.* iij. 684.

Contra jussa monent Heleni, Scyllam atque
 Charybdim,
 Inter utramque, *viam*, leti discrimine parvo,
 Ni teneant *cursus*; certum est dare lintea retro:

i. e. “ne teneant viam *cursus* inter
 “*utramque*, *Scyllam* utique, et Cha-
 “*rybdim*.” Quae perspicua sunt, et con-
 structione verborum satis expedita. De
 hac autem positura praepositionis, si ad
 hoc haesites, videas notata ad iv. 96. 1018.

Ver. 714. *quid re*: sic omnia, omne
 genus, exemplaria vetusta. De suo repo-
 suerunt editores *quoque uti*, impudentis-
 simi vivorum bipedum implurium.

Nec potis est cerni, quia cassum lumine fertur.

Vorsarique potest, globus ut, si forte, pilai,

720 Dimidiâ ex parte candenti lumine tinctus;

Vorsandoque globum varianteis edere formas.

Denique, eam partem, quæquomque est ignibus aucta,

Ad speciem vortit nobis, oculosque patenteis:

Ibid. Haud aliter Epicurus, apud Diogenem Laërtium, x. 94. *Επι τι ἰδαχίταις τῆν σιλητην εἰς ἑαυτῆς ἰχυν το φως· ἰδαχίταις δι, αὐο το ἄλυ.*

Ver. 714. *splendoris*: V. ed. *splendore*; forte an pro *splendorē*. Versus, hoc pacto constitutus, magis placeret:

Volvier, et *variis splendorem reddere formis.*

Sed codicibus melioribus obtemperem.

Ver. 717. *obficiens*: i. e. *intercedens*, se interponens. Cicero, de nat. deor. ii. 19.—“ipsa enim umbra terræ, soli *officiens*, noctem efficit.” Adi ad dicta in ver. 887.

Ver. 719. *globus pilai*: i. e. globosa pila; erant enim aliter figuratæ pilæ. Ovidius, fast. vi. 269.

Terra, *pila* similis, nullo fulmine nixa—

Cæterum, J. Douza, in notis ad Catullum, cap. iv. pro *si*, emendabat *sit*, minus necessario, quamvis rectissimam interpretationem loci juvenis acutissimus edocuerit, et aliud argumentum hinc institui poetâ. Berosi nempe doctrina jam, ut idem monet, nobis exponitur; et Vitruvius, eodem Douzâ indicatus, adscribendus est, ad ix. 4. “Nunc de crescenti lumine “*lunæ DEMINUTIONE*que, uti traditum “est nobis a majoribus, dicam. Berosus “—ita est professus, *pilam esse ex dimidiâ parte candentem*, reliqua habere cæruleo colore. Cum autem, cursum “itineris sui pergens, subiret orbem solis, “tunc eam radiis et impetu caloris corripi, convertique candentem:—cum “autem ea evocata ad solis orbis superiora “spectet, tunc inferiorem partem ejus, “quod candens non sit, propter aëris

“similitudinem, obscuram videri:—etc.” quæ, minutius deducta, sunt apud ipsum perlegenda. Sic autem rescribere debemus: vulgo, *diminutione*, et *orbis*. Et maximo opere Douza laudandus est ac plaudendus eruditus ob egregiam huic loci navatam sagacitatem, doctrinamque.

Ver. 720. *parte*: sic omnes libri, præter B. A. II. qui, cum editis vulgaribus, habent *parti*; sed illud in hac cæsura multis equidem vicibus anteponom ob jucundiorum saltem sonum: prisca Pii exemplaria, *parte il*; inepte.—*candenti*: V. ed. *Ω. cadenti*.

Ibid. *lumine tinctus*: quasi *immersus* scilicet. Sed, qui sic locutus est sine epitheto, nondum inveni, quamvis formula sit omnino speciosa et laudabilis, quum de *luce*, ut *fluido*, passim Lucretius loquatur. Nos super hac re diximus affatim, ad ii. 147. atque alibi sæpe numero.

Ver. 721. *varianteis edere formas*: V. ed. *varianti sedere formas*; O. A. *varianti sede reformans*.

Ver. 722. *Denique*: sic P. Vind. V. ed. B. O. A. II. Σ. Ω. editur vulgo, *Donicum*; sine libris scriptis, ni fallor.

Ver. 723. *oculos patenteis*: i. e. “os “manifestissime obversum, et illuminatum plene, ita ut oculis apertissimis “Luna nos adspiciat.” Hoc modo intelligenda est venustissima phrasis, et specie prorsus poetica figurata; editorum tamen nemini percepta, vel interpretum, eam ad oculos spectatoris inscitissime revocantium. Os nimirum de stellis locutio pervulgata est; *oculus* autem sic adhibitus, multo rarior. Nos in hanc rem quædam non minime facientia jam attulimus, in Silv. Crit. i. p. 129. Plinius, nat. hist. ii.

Inde minutatim retro contorquet, et aufert,

725 Luciferam partem glomeraminis atque pilai;

Ut Babylonica Chaldæum doctrina, refutans

Astrologorum artem, contra convincere tendit:

Proinde, quasi id fieri nequeat, quod pugnat uterque;

Aut minus hoc illo sit quur amplectier ausis.

4.—“inde tot stellarum collucentium illos
“oculos.” Et Juvenalis, viii. 150.

Nocte quidem; sed Luna videt, sed videns testes
Intendant oculos—.

Ver. 724. contorquet aufert: Π. retor-
quet aufer.

Ver. 725. glomeraminis atque pilai:
divise, per hendyadem, pro glomerata pi-
le: et similiter nuper supra, ver. 719.

Ver. 726. Babylonica Chaldæum doc-
trina; Berosum innuens, de quo Vitru-
vius in loco modo memorato: “Berosus,
“qui, a Chaldæorum civitate, sive natione,
“progressus, in Asiâ etiam disciplinam
“patefecit.” Nonnulli malunt, Chaldæ-
um; quod nullo modo tolerandum, quum
satis sit Babylonicos astronomos cum Græ-
cis Lucretio componi. Magnæ sunt in-
terea scripturarum confusiones in libris,
uti plerumque cum propriis nominibus se
res habet. Vind. *Habilonisa caldeum*;
V. ed. *Babilonis ocaldeam*; Π. *babilonis
ad chaldeam*; Σ. *babilonis chaldeam*; Ω.
babilonisa chaldeam: O. insuper habet
Chaldæam. Lectionem nostram suo cal-
culo probavit Bentleius ad hunc locum,
et in epistolâ ad Millium, p. 37.

Ibid. refutans convincere tendit: eodem
modo locutus est ad iii. 524. quæ redeas.

Ver. 727. Astrologorum: i. e. “astro-
“rum rationibus investigandis operam
“dantium;” qui postea astronomi vocati
sunt, priore nomine illis reddito, qui ex
astris augurabantur. Ita Juvenalis, vi.
522.

Chaldæis sed major erit fiducia: quicquid
Dixerit astrologus, credent a fonte relatum
Ammonis—.

Ver. 728. Nescio quâ de causâ recen-
tiores editores *ne id* soleant omittere; quum
in omnibus veteribus exemplis, tam scrip-
tis, quam impressis, compareat.—*uterque*:
P. *utrinque*.

Ibid. quasi nequeat: *καυρα γαρ*, ut Epi-
curus sæpe loquitur apud Diogenem Laër-
tium, *καλλαχος ἰδιχιστος γινώσκου*.

Ibid. quod pugnat uterque: i. e. “de
“quo Græci Chaldæique digladiantur.”
Cicero, in epist. ad famil. iii. 10. “*Illud
“pugna; et enitere, ne quid nobis tem-
“poris prorogetur.*”

Ver. 729. illo: Vind. Π. Σ. Ω. *ilico*;
L. *ilio*; O. *illud*; quod placet: vox abest
V. ed.—*sic*: Vind. O. *sic*.—*cur amplectier*:
Π. Σ. *curam plectier*.

Ver. 730. semper: i. e. *singulis diebus*,
ut sol, ad sententiam nonnullorum, supra
positam, ver. 650—653. et ver. 659—
665.

Ver. 732. *privos*: O. Δ. Π. *primos*.—
aborisci: *αρχαϊκός* haud dubie, quamvis
de verbi formâ nihil alibi reperire quive-
rim, pro *aboriri*: i. e. *abortum pati*, vel
perdi, et interire: redeas ad iii. 156. Sic
autem scribitur in L. M. Δ. Π. Σ. Ω.
neque aliud est *ne aboristi* in V. ed. B.
literâ c, ut passim, cum t mutata: P. O.
aboriri; Vind. *abolescere*, ut communes
editi; sed cave fidem collatori des. Fa-
cile fuisset cum quibusdam doctis repo-
nere *abolesci*; nos autem optimis codici-
bus standum esse existimavimus.

Ibid. *quæque creata*: i. e. “unaquæ-
“que forma lunæ, quæ varie figurata
“singulis diebus subnascatur.”—Mox P.
alius, pro *illius*.

Ver. 734. *ratione*: V. ed. Ω. *ratia*.

730 Denique, quæ nequeat semper nova luna creari
 Ordine formarum certo; certisque figuris,
 Inque diis privos aborisci quæque creata,
 Atque aliâ illius reparari in parte, loquæ;
 Difficile est ratione docere, et vincere verbis:
 735 Ordine quom videas tam certo multa creari.
 It Ver, et Venus; et, Veris prænuncius, ante
 Pennatus graditur Zephyrus, vestigia propter

Ibid. *vincere verbis*. Virgilius, geo. ii. 289.

Nec sum animi dubius, *verbis ea vincere magnum*
 Quam sit—

Tanaquillum vero Fabrum cum subtilibus suis ineptis, *Id facile dico*, pro *Difficile*, quis æquis auribus, et animo patiente, valeat accipere?

Ver. 735. *videas*: abest dictio a V. ed. et X. quorum posterior liber habet *possunt post certo*.—*multa*: O. *cuncta*.

Ver. 736. B: A. *Et*; P. *Sic*; quod fluxit ab *ic*, (postquam *i* in *c* migrasset) uti V. ed. exhibet.—*ante*: V. ed. *arte*.

Ibid. *Venus*: quæ fugandis nubibus facit *serenus ver*; conferas Virg. geo. i. 340. et nostrum, i. 6. quem Apuleius, met. vi. p. 393. imitatus est, de *Veneris* verba faciens: “*Cedunt nubes, et cælum filis panditur*; et summus æther cum “*gaudio suscipit deam*.” Adhibeas etiam Carum, ad iii. 21. 22.

Ibid. *Veris*. Hæc est acutissima, et maxime indubitata, Bentleii emendatio, pro *Veneris* librorum omnium; quod peccatum ob prægressum *Venus* facillime caderet in librarios. Nimirum, in hac magnificentissimâ quatuor Tempestatum processione, Venus nequit agere principalem partem, sed progreditur solummodo præministrans, ad ornandam pompam *comes*. Quasi dixerit poëta: “*It Ver, “omnibus Naturæ Veneribus producta*.” i. e. florentissima et formosissima totius anni portio. Profecto, in poëtis passim legas comites sociatos ire *Ver* et *Zephy-*

ros: unde non mirum est, memet etiam (nam in veritate crimen jactantis non extimesco) in eandem conjecturam incidisse. Claudiani, rapt. Pros. ii. 73. locum nitidissimum planissimæ rei sufficit adscripsisse:

Viderat herboso sacrum de *cespite* vulgus
 Henna, parens *formæ*; curvæque in valle sedentem

Compellat *Zephyrum*: *Pater* o! *gratisime Veris*,
 Qui mea lascivo regnas per prata mestu
 Semper, et assiduis irroras flatibus annam;
 Respice *Nympharum* coctus—

Sic unus codex in primo versu, pro *vulgato vertice*: bene, quum non sit de *colle* sermo. Conferas etiam Virg. geo. i. 43. 44.

Ver. 737. *Pennatus*: ita exaratur in omnibus vetustis; recentes editi, *Pinnatus*.—*Zephyrus*: Vind. V. ed. B. L. M. II. X. Ω. *Zephyri*; unde locus manifestissimæ mendæ postulari debet. Mihi videtur sic minimâ factâ mutatione commode et probabiliter legi posse:

It Ver, et Venus; et, Veris prænuncius, *anti*
 Pennatus graditur *Zephyri*:—

i. e. *ordo*, vel exercitus *pennatus, Zephyri*; sive agmen *Aurarum* mollium, quæ *Zephyrum* comitantur, et *Ver* producunt. Obstat sane, quod grammatici veteres, et onomastici, numerum singularem *et antes* abjudicant; sed hi magistrelluli de dictionibus perraris potissimum, quas multis abhinc seculis inducti scribæ obliteraverint, non sunt in omnibus temere audienti. Glossarium Du Cange: “*Antis* est

Flora quibus mater præspargens ante viam
Cuncta coloribus egregiis, et odoribus, obplet:

- 740 Inde loci sequitur Calor aridus, et comes unam
Polverulenta Ceres, et Etesia flabra Aquilonum.
Inde Auctumnus adit, graditur simul Euius Euan:
Inde aliae Tempestates, Venteique, sequuntur;
Altitonans Voltumnus, et Auster fulmine pollens.
745 Tandem Bruma niveis adfert, pigrumque rigorem

"amni ordo: gloss. Bituric. MSS." Accommodus est Horatius, od. iv. 12. 1.

Jam Veris comites, quæ mare temperant,
Inspellant Animæ hæcæ Thæcæ.

Conjectores sagaciores perpendant locum; et, si quid extundere valebunt probabilius, in primis egomet amplectar, et habebō gratias.—Cæterum, cum Ω. codicis scriptore, distinguendum esse putavimus ad *Zephyrus*; et ita Preigero visum est: nam editorum turba post propter punctum posuerunt. Jam vero lampada volentibus accipere libenter tradam; cum monuero, si vetustissimi scriberent in recto casu numeri singularis *antes*, ut in aliis quibusdam vocibus, hinc majorem sane veri speciem divinationi meæ accrescere.

Ibid. *Pennatus Zephyrus*: *αυερωπιος*, ut nominatur in hymnis Orphei, lxxx. 6. Et hî versus Lucretiani sunt in elegantissimis antiquis poetæ relictiis, et omnes numeros descriptionis hilarioris explent. Sed lautos lectores frustra moneo.

Porro, ne cum aliis omnibus fallaris, admonendus es, lector! pennas Zephyri sub auribus esse positas, non appensas humeris, ut recentes pictores exhibent. Sic Philostratus, icon. i. 24. de hoc *Vento*: *ὄψις δὲ, αἶμα, αὐρὸς ἐν ἰσθμῷ καὶ κροτάφῳ*. Hinc nos olim recte emendavimus Pindarum et Appollonium Rhodium, in Silv. Crit. sect. xiii. Alia etiam nobis de hac re suppetunt, sed non hujuscæ loci.

Ver. 738. *præspargens*: sic omnia vetera exemplaria; nisi quod in suo Vind. *præspargens* somniculosus collator liquerit.

Ibid. *Flora mater*: "quæ conjuge, *Zephyro* patre, fecundatur, et germina sua parit." Videas Ovid. fast. v. 195—215.

Ibid. *præspargens ante*. Fallor, aut error, librariis maxime solennis, hanc inutilem sensus redundantiam nostro peperit, quum sic olim locus scriptus compauerit:

Flora quibus mater *præspargens* ante viam
Cuncta coloribus egregiis.

Apuleius, met. ii. p. 127. ed. Oudend. "Ac, me pressim deoculato, et corollis revincto, ad *florē præsperso*, arripit poculum." Ibi varietas lectionis est, *præsperso*, *prospero*, et *prospero*: Oudendorpius conjecit, *præsperso*; cui non subscripserim. Et animadvertat *καυαδὸς* lector, generalem sensum vocis *florē* in numero unitatis, ut Lucretius noster *papaveris*, vice *papaverum*, ad iii. 197. ubi nos videndi.

Ver. 741. *Polverulenta Ceres*: Vind. *Polluerunt acres*; V. ed. O. Ω. *Polluerunt acres*; Π. *Pulverit acer ros*; Σ. *Pulverrent acres*. Vulgo, *Polverulenta*: nos hic, et alibi, antiquariam scriptionem, corruptelis membranarum roboratam, restituumus.—et abest Vind. V. ed. O. Δ. Π. Σ. Ω. elisum primis literis vocabuli sequentis.

Ibid. *Polverulenta Ceres*: quod comes sit pulverulenti *Caloris*, sive *Æstatis*. Hinc haud dubie sua Virgilius, ad geo. i. 66.

glebasque jacenti
Polverulenta coquat maturis solibus *Æstas*.

Reddit; Hyems sequitur, crepitans ac dentibus Algu.
 Quo minus est mirum, si certo tempore luna
 Gignitur, et certo deletur tempore rursus;
 Quom fieri possint tam certo tempore multa.

750 Solis item quoque defectus, lunæque latebras,

Et harum imaginum ordo, Lucretio propositus, versibus Avieni commodissime poterit illustrari, in Arat. 397.

Tunc succisa *Ceres strati* cum mergite calmi
 Constructur; flavos tondentur semina crines
 Omnia, et advectas late coquit area menses.
 Tunc et Threici repetunt animosa *Aquilones*
Flabra polo: tunc oceanum *stata flamina* cœli
 Propellunt pelagus—.

In versu primo libri dant, *statim*; undequaque mendosissimum. Nempe, olim exaratum erat *stati*.

Ibid. *Etesia flabra Aquilonum*. Lucius Ampelius, cap. 5. "Item Etesiae, "qui statis diebus flant per æstatem." Isidorus, origg. xiii. 11. de Lucretio cogitabat: "*Etesia autem flabra Aquilonis* "sunt: quibus nomen inditum est, quod "certo anni tempore flatus agere incipiunt. "ΕΤΟΧ" (libri, *εναυρος*) "enim Græce "annus Latine dicitur." Vividum Etesiarum impetum sic uberius et ornatus Mincianus vates exposuit, in geo. iii. 196. quæ res, minime intellecta, fraudi fuit eruditus viris ad locum:

Qualis Hyperboreis *Aquilo* quum densus ab oris
 Incubuit, Scythiæque hyems atque arida differt
 Nubila: tum *sigetes* altæ, campique natantes,
Lenibus horrescunt *flabris*—.

Sane possis interpretari *Lenibus flabris* de vento pedetentim ingruente, et nondum maturo violentiæ: sed malim equidem capere de "flabris modico tepore;" frigore nimirum, quod distinguit Aquilonem aliis anni temporibus, emollito. Nihil igitur *Etesia flabra Aquilonum* pulchrius signare poterat, quam hoc epiteton. Conferas geo. ii. 113. 404. *Æn.* iii. 284. iv. 309. 310.

Ver. 742. Deest II. *Euius*: Vind. V.

ed. O. Δ. Σ. *euchius*; P. *cuhius*; Ω. *cuhius*.—*Euan*: V. ed. *œnam*; Δ. *una*.

Ver. 744. *Auster*: V. ed. B. *anser*.—*fulmine*: V. ed. *fulmen*; Δ. *fulmina*. Pius proposuit *flamine*; pessimo conatu. *Vulgata* firmat Isidorus, origg. xiii. 11. —*pollens*: Δ. *pellens*.

Ibid. *Allitonans Voltumnus, Auster fulmine pollens*. *Vultur* est affinis *Euro*; et hujusce loci videtur memor fuisse *Virgilius*, ad geo. i. 370.

At *Boreæ* de parte trucidis quum *fulminat*, et quum *Eurique, Zephyrique, tonat domus*—:

i. e. "cum BOREAS FULMINAT, et EURUS TONAT." Sentisne vero Carum nostrum longe longeque optimum esse Maronis interpretem; neminique in hunc usque diem hos versus probe intellectos esse? Sentisne insuper, *fulmen* et *tonitrum*, ut alias sæpenumero factum, consociari? unde actum est, ex abundantia scilicet, cum Pii *flamine*. His autem motus, me persuasum habeo, commutationem creberrimam frangere vim loci sublimis in eodem Marone, ad *Æn.* ii. 113.

— sæpe illos aspera ponti
 Intercluit hyems, et terris *Auster* euntis.
 Præcipue, quum jam hic, trabibus contextus
 acernis,
 Staret equus, toto *tonuerunt* æthere *nimbi*.

Vulgo, sonuerunt; vide me ad i. 918. ii. 618. Emendationi meæ multum favent versus, sublimitate præcellentes, in *Æa.* vi. 590.

Demens! qui *nimbo*, et non imitabile *fulmen*, *Ære* et cornipedum pulsu *simularet* equorum:

ut optime nonnulli codices. *Vulgo, simularat*.

Pluribus e caussis fieri tibi posse putandum est.
 Nam, quur luna queat terram secludere, poscis,
 Lumine, et a terris altum caput obstruere ei,
 Objiciens cæcum radiis ardentibus orbem?

755 Tempore eodem aliud facere id non posse putetur

Ver. 745. *pigrum rigorem*: i. e. pigrum frigus. Idem Mantuanus non discrepat, geo. iv. 259.

Ignavæque fame, et contracto frigore pigræ.

Ver. 746. *Reddit*: Vind. Σ. *Redit*.—*crepilians*: Vind. V. ed. Σ. Ω. *creditans*: vox abest Δ.—*ac dentibus*: Vind. B. O. Δ. Π. Σ. Ω. *accentibus*; V. ed. *accentibi*.—*Algu*: P. *algit*; Vind. V. ed. B. O. Δ. Π. Σ. Ω. cum Junt. et Ald. editionibus, *algi*; in quod nostrum *Algu*, omisso literæ ductu, nec minus ob raritatem dictionis, facile abiret; ut *accentibū* in V. ed. modo migraverat in *accentibi*. Vulgo ponitur *Algus*; sed, opinor, sine librorum scriptorum auctoritate. Nimirum, hoc *Algu* erat ex nominibus monoptotis; adeas Sosip. Charis. lib. i. p. 23. et nos, ad iii. 732.—Jam vero uno oculorum jactu hanc Anni pompam, tam Tempestatum, quam Tempestatibus præstolantium, suo ordine procedentem intueamur:

VER, Venus, Zephyrus, et Flora:

CALOR, Ceres, et Etesii Aquilones:

AUCTUMNUS, Euius Euan, Tempestates,
 Venti, Volturnus, et Auster:

BRUMA, Hyems, et Algu.

Ver. 749. *fieri possint*: V. ed. Π. Σ. Ω. *stere possint*; B. L. *steri possint*; Δ. *stere possint*; O. et quidam Pii codices, *stere queant*: et sic vetusta manus in margine codicis Ω.

Ver. 750. *item quoque*; ut etiam quoque, ver. 603.—Et in hoc loco posita consentiunt Epicureis in Diogene Laërtio, x. 96.—*λιγυ* (*Epicurus* scilicet) *και τον ἄλιον ιαλυπιου, ειληνης ιστοκοτους: ειληνην δε, τε της γης οικισματος.*

Ibid. *Solis defectus, lunæque latebras*. Verba nonnihil variata sunt Virgilio, geo. ii. 478. qui ver. 772. inferius etiam respexit:

Defectus solis varios, lunæque labores.

Ver. 751. *tibi*: P. *tum*; V. ed. *ti*.

Ver. 752. *poscis*: sic videtur certissime legendum, quamvis locus sit perplexior tam constructionis, quam verborum. P. habet *posces*; quem sequi videntur Ald. et Flor. editiones: omnes, omne genus, reliqui libri veteres, *possis*; quod peccatum a soni similitudine facile suboriri quiret. Librarii eodem modo aberraverunt ad Lucan. v. 606. De suo reposuere editores, *solis*; quæ vox, utpote minime obnoxia depravationibus, omni probabilitate destituitur. Sensus autem loci, subtiliore dicendi genere involutus, sic se habet: “*Poscis autem, cur luna terram queat obumbrare? Tum aliud corpus putetur non posse idem facere.*” Nempe, qui dubitat de priore re, eidem liceat de posteriore quoque dubitare: quum vero priori assenserint plerique, nihil causæ est, quare et posteriori recusent assentire.—Nobismetipsis certissima videtur hæc enarrandæ structuræ ratio; et dicendi formulas haud dissimiles lector reperiat apud Virgilium, ecl. iii. 90. geo. ii. 105. 106.

Ver. 753. *ei*: sic P. Vind. V. ed. Δ. Π. Σ. vulgo, *eis*; O. Ω. *ejus*; minus elegante constructione. Hinc, ut ut nulla sit scripturæ varietas in libris, vero simillimum puto, Virgilium non aliter dedisse ad Æn. iv. 440.

Fata obstant, placidasque viro deus obstruit auris.

Libri omnes, *vir*: quæ lectio nostræ nul-

Corpus, quod cassum labatur lumine semper.

Solque suæ etiam dimittere languidus igneis
Tempore quur certo nequeat, recreareque lumen,
Quom loca præterit, flammis infesta, per auras;

760 Quæ faciunt igneis interstingui, atque pariri?

Et, quur terra queat lunam spoliare vicissim
Lumine, et obpressum solem, super ipsa, tenere,
Menstrua dum rigidas coni perlabitur umbras;

lo modo certaverit elegantia; et lauti lectores, quid distet, statim sentient.

Ibid. *altum*: i. e. tam longe distans; unde augetur hypotheseos istius difficultas.

Ver. 755. *eodem*: Vind. L. M. Δ. Π. Σ. *eadem*; quod fortasse ferri poterat: "Cur non aliud corpus putetur facere id eadem *vid. suo* tempore?" Sed vulgatum, quod testibus idoneis innititur, longe dilucidius est atque expeditius.—*putetur*: P. *putemus*; V. ed. *putes*.

Ver. 756. *cassum*: Vind. *casum*.—*lumine*: Π. *flumine*.

Ibid. *Corpus aliud*. Epicurus in D. Laërtio, x. 96. Καὶ ἐστὶ (ἐκλειψῆς ἢ λειψίας) καὶ ἐστὶ ἀλλοτρίου σώματος κατὰ ἐπιπροσβέσθητις ἀλλοτρίων, ἢ γῆς, ἢ ἀρούρης, ἢ τινος ἑτέρου σώματος.

Ver. 757. *Sol dimittere igneis*: atque hoc modo eclipsin pati; quemadmodum noctem etiam fieri quidam opinati sunt, uti dictum est superius, ver. 651.—*Porro*, Π. habet *demittere*, pro *dimittere*. Verus legitur accommodati in Anthol. Lat. Barm. i. 72. 157. de sole:

Dixit; et infuso radiabat lumine lucum,
Inque fidem sceleris totos dimiserat ignes.

Sic rescribimus, ut ordo constructionis conservetur integer: vulgo *lucum*. Et codex unus, *demiserat*; sed recepta vox multo efficacior: quasi scilicet se insumperat et exhaurerat in hoc opere defungendo Phoebus.

Ver. 758. *recreare*: i. e. de novo creare lumen dimissum ac deperditam ob eclipsin

factam.—Cæterum, Δ. *lunam*, vice *lumen*.

Ver. 759. *flammis infesta*: i. e. extitalia.

Ver. 760. *pariri*: i. e. creari. Hæc versûs verissima restitutio divinationibus meis debetur: adi sis Priscianum, lib. viii. p. 802. et quæ, nisi fallor, non minus vere dixerim supra, ad i. 200. Nimirum, *ita interstingui atque pariri eius dimittere ignes et recreare lumen* modo prægressis contra manifestissime respondent; ita ut res extra controversiam locetur, nec se velit operosius vindicari. Veteres nempe libri universi habent corruptam vocem *periri*; unde nullo negotio fabricatum est illud *perire*, loci scopo alienissimum quamvis, quod comparet in P. Δ. et per editiones vulgares propagatum venit. Nichil est, de quo tutius ad intelligentium iudicia possimus provocare, quam de hæc facillimâ emendatione.

Ibid. *interstingui*. Martianus Capella, ix. 4.

Nantes fluctigenas, chorumque Phorc,
Flagrans cura trahit; nivalibusque
Interstinctus aquis, triumphat ardor.

Ver. 761. *spoliare Lumine*. Mæro, Æn. xii. 935.

———— corpus, spoliatum lumine ———

Ver. 762. *obpressum solem*. Non aliam adhibuit orationem Curtius, iv. 10. 5.—
"lunamque deficere, quum aut terram
"subiret, aut sole premeretur."

Ver. 763. *dum*: Π. *cum*.—*coni perla-*

Tempore eodem aliud nequeat subcurrere lunæ

765 Corpus, vel supra solis perlabier orbem,
Quod radios interrumpat, lumenque profusum?

Et tamen, ipsa suo si fulget luna nitore,
Quæ nequeat certâ mundi languescere parte,
Dum loca, luminibus propriis inimica, per exit?

770 Quod super est, quoniam magni per cæcula mundi
Quâ fieri quidquid posset ratione, resolvi;

bitur: V. ed. *comperiabiliter*; II. *comparabiliter*.

Ibid. *rigidas umbras*. In proclivi est capere pro *frigidas*; hæc autem interpretatio ad usus loci nihil facit: intelligas ergo multo commodius *densas*, vel *crassas*; quæ corpora, quo crassiora sint, ut pluinum sunt duriora et *rigidiora*: et hæc notio poetæ nostro in hoc versu opportunior est, quod de *cono*, speciem *rigidam* ac minime flexilem præ se ferente, jam sermo fiat. Ennius, sive Tullius ipse, apud Ciceron. Tusc. diapp. i. 16.

— ubi *rigida* constat *crassa caligo* inferum:

i. e. quasi *ψλασθηνον σνοτος*, Exod. x. 21. que tractanti rigida ad digitum resistere valeret.—*Perlabitur* autem, ac si per *aëris* nataret *mare*, vel *undas ætheris*: conferas ver. 277. ii. 151. Virgilius, *Æn.* i. 147.

Atque rotis summas levibus *perlabitur undas*.

Unde advecta est *æ undas* in O. codice nostro varietas; vice *umbras*.

Ver. 764. *subcurrere lunas*: i. e. "sub lunam currere, uti tellus facit; atque lucem lunarem similiter interciperi." Ubi notes velim primariam significationem vocis. Hinc facili flexu vult *opitulari*; alio scilicet, ut alium tutetur, proprium corpus interjectum opponente.

Ver. 765. *supra*: sic Vind. V. ed. O. A. II. Σ. Ω. vulgo, *supera*.—*perlabier*: II. *perlabitur*.

Ver. 766. *radios interrumpat*. Sic locutus est Maro, *Æn.* ix. 239.

Ver. 767. *fulgat*: L. solus *fulgit*; si fas collatori credere; ut vulgares editi.

Ver. 768. *Quæ*: sic II. ad accuratam antiquariæ scripturæ normam.—*certa*: V. ed. B. O. II. *terra*: c et t primum commutatis, deinde r et t; quorum uterlibet error in Longobardicâ scripturâ non ægre subnasceretur: vel librariis sponte verteret dictionem nihili *terta* in *terra*. Vanum est id etenim nobis, de quo nonnulli cogitarunt, *tetrâ* scilicet.

Ibid. *languescere*. Ad aliam nimirum hypothesin Epicuri, D. Laërtio memoratam, in x. 96. *Καλιψις ἦλεν καὶ σιλητος δυναται μὴ γινεσθαι καὶ παρὰ ὄβριον*.

Ver. 769. *inimica*: II. ὀ *minuta*; cujus corruptelæ lineamenta vix discrepant, si t in c tantummodo mutes.—*per exit*: ita P. L. M. O. II. Σ. Ω. Nonnulli legunt *pererrat*, vel *peragrat*; quasi hanc in libris suis vetustis lectionem repererint: quibus aliorum fidem non invidio, dummodo memet minus credulum patiantur. Vind. *perrexit*; V. ed. B. *pervenit*; Δ. *perussit*; quod venit ex usitatâ confusione duplicis s et x.—Deinde, in P. V. ed. O. Δ. II. Σ. Ω. repetitur ver. 765. omnino mendosissimæ.

Ver. 770. *cæcula mundi*: vide ad vi. 95. et i. 1069. de quo loco remittendus eras ad ver. 232. ejusdem libri; sed error irrepat.

Ver. 772. *Solis cursus, lanæque meatus*. Constrictior est Virgilius, in *Æn.* vi. 850.

calique meatus

Describant radio

Interrupei ignes

Solis utei varios cursus, lunæque meatus,
Noscere possemus, quæ vis, et caussa, cieret:

Quove modo soleant obfecto lumine obire,

775 Et neque opinanteis tenebris obducere terras;

Quom quasi connivent, et aperto lumine rursum

Omnia convisunt clarâ loca candida luce:

Nunc redeo ad mundi novitatem, et mollia terræ

Arva; novo fetu quid primum in luminis oras

Ver. 774. *soleant*: O. *possent*; Δ. *pos-*
sint; Σ. *possent*: abest vox V. ed.—*obfec-*
to: V. ed. O. Σ. *effecto*; P. Δ. Π. *effato*:
sed Pii codices quidam receptam lectio-

nem exhibuere.
Ibid. *obfecto lumine*. Similiter Arnobi-
us locutus est, lib. v. p. 164.—“idcirco,
“illis color est, purpurei luminis *obfectio-*
“*ne*, subluteus—” Apuleius, met. v.
uti solet, eleganter: “Jam nil *efficiunt*
“mihî nec ipsæ nocturnæ *tenebræ*: teneo
“te, meum *lumen*.” Ubi liber unus ac-
curate, *obiciunt*: et alter mendose, *effici-*
unt; uti variatur quoque ad Virg. geo. i.
69. Redeas ver. 717.

Ver. 775. *neque*: vulgo, *nec*; contra
universos autem libros.

Ver. 766. *Quom*: Π. *Com*; vestigiis an-
tiquariæ scripturæ servatis.—*connivent*:
Vind. *conibeunt*; V. ed. Ω. *conibent*; Δ.
combent; Π. Σ. *cumbent*; b cum v, et m
cum ni, uti passim, permutatis.—*rursum*:
Π. *rursus*.

Ibid. *connivent, aperto lumine*. Sic de
solis lunæque et oribus, et vultibus, poëtae
nusquam non loquuntur: redeas ad ver.
705.

Ver. 777. *convisunt*: V. ed. *connisunt*;
Δ. *commiscent*.—*candida*: P. *condita*.

Ibid. *convisunt*: i. e. intuentur; *oculis*
nimirum, postquam conniverint, reclusis.
—*Candida* autem valet, *albertia*, *fulgen-*
tia. Sic Mantuanus, ad Æn. vii. 8.

————— nec *candida currus*
Luna negat: *splendet* tremulo sub lumine pontus.

Sic rescribendum putem; immane quan-

tum *κατακλιμαρτος* et venustius. Vulgo,
cursus: quod minime satis mihi in hoc
loco facit. Empedocles, apud Aristot. de
gen. et corr. i. 1.

HEAION μιν ΔΕΥΚΟΝ ἴσσει, και Σειρμον ἀκαρην.

Ver. 778. *mollia terræ Arva*. Hoc rec-
tius videtur, et orbis *teneri* (vide Virg.
ecl. vi. 34.) natalibus convenientius, quam
ratio Virgiliana, ad geo. ii. 341.

Quum primæ lucem pecudes hausere, virtumque
Ferreæ progenies *duris* caput extulit arvis.

Hoc enim epitheton vernæ tempestati,
quum glebæ putres Zephyro resolvuntur,
minus congruit: amplector igitur animo
propensissimo Moretani codicis varieta-
tem, quæ sane exhibetur in editione ve-
tustissimâ penes me:

Ferreæ progenies *durum* caput extulit arvis.

Nihil est illâ lectione varius. Idem, ibid.
i. 63.

Unde homines nati, *durum* genus—

Addam verba Diodori Siculi, i. 7. de pri-
migeniâ tellure disserentis:—την γην πα-
λαιην και παρνελαιος ΑΠΙΛΑΗΝ. Committas
insuper Carum infra, in verr. 923. 924.

Ver. 779. *in luminis oras Tollere*. Hinc
tantum non certum est, primariam Medi-
cæi codicis scripturam ad geo. ii. 47. ve-
rissimam esse, et omnino admittendam:

Sponte suâ quæ se *tollunt in luminis oras*,
Infecunda quidem, sed læta et fortia, surgunt.

Aliter legi solet, *auras*. Princeps autem
Ennius, in Lactant. i. 15.

Tu produxisti nos intra *luminis oras*.

780 Tollere, et incertis credunt committere ventis.

Principio, genus herbarum, viridemque nitorem,
Terra dedit circum colleis; camposque per omnes
Florida fulserunt viridanti prata colore:

Arboribusque datum est variis exinde per auras

785 Crescundi magnum inmissis certamen habenis.

Ut pluma atque pilei primum, setæque, creantur

Quadrupedum membris, et corpore pennipotentum;

Ver. 780. *Tollere et*: Vind. V. ed. Δ. Π. Σ. Ω. *Tolleret*; O. *Tollere*.—*credunt committere*: editores ex arbitrio, per execrandum facinus et detestabile, *tentavit credere*. Hæc autem ex mirâ scilicet Lambini, si diis placet, *ιστοχασία* primum fluxerunt, scriptos suos, nescio quos, crepantis: quibus valere jubeo. *Credunt vero* quinam? philosophi scilicet; qui in rebus hisce explicandis operam ingenii posuerunt.

Ibid. committere ventis. Maro, *Æn.* x. 69.

————— aut vitam committere ventis.

Et ab hoc Lucretii loco colorata sunt, quæ apud eundem leguntur, in geo. ii. 332.

*Inque novas soles audent se gramina tuto
Credere, nec metuit surgentis pampinus Austros.*

Ver. 781. Similiter Porphyrius, apud Euseb. præp. evang. i. 9. in loco mox proferendo ad ver. 784. quo amandandus es.

Ibid. herbarum viridem nitorem. His appositus est Horatius, *epist.* i. 10. 19.

Deterius Libycis olet, aut nitet, herba lapillis?

Hinc Virgilius, *geo.* i. 507. pendet:

————— *squalent* abductis arva colonis.

Sic noster, *nitidæ fruges*, i. 253. ubi nos.

Ver. 783. *fulserunt viridanti*: Π. cinzerunt *floridanti*.

Ibid. fulserunt prata. Locum in eodem argumento præclarior ornatum non novi quodam Manilii, v. 256. nec Lucretius tamen cesserit:

Ille colet *nitidis* gemmantem floribus hortam,
Pallentes violas, et purpureos hyacinthos,
Lilliaque, et Tyrias imitata papavera laces;

ubi infelicissimam longe omnium emendationem Bentleius periclitatur; conferas *Silv. Crit.* ii. p. 96. v. p. 73. Hinc autem fortasse corrigendus est Ovidius, *trist.* iii. 12. 7.

Prataque *lucescunt* variorum flore colorum.

Vulgo, *pubescunt*. Adde Pindarum, *Ol.* ii. 130.

Ἀρθμα δε χρυσε φλογυ:

i. e. "fiores, ut aurum, fulgidi." Denique, post nullos elegantem hominem se dedit V. H. Fortunatus, *iv.* 36. 1.

Vere novo, tellus fuerit cum exuta pruina,
Se picturato gramine vestit ager.

Libri, dum; vitiose.

Ver. 784. *exinde*: Δ. *exire*; non infelicitur, si salvâ staret constructione.

Ibid. Arboribus variis. Plutarchus, *plac. phil.* v. 26. *Ἐρωιδικλῆς πρῶτα τῶν ζῶων τὰ δένδρα ἐκ γῆς ἀναδύσας φησιν*: quem locum video De Rhoër attulisse ad Porphyrii de abst. ii. 5. *Δένδρα μὲν γὰρ δὴ πρὸ ζῶων ἀνιδύσκει ἢ γῆ τῶν δένδρων δε πάλυ προσθῆν τῆν πᾶσι τῶν γινώσκοντων πῶσαν*. Virgilius, *Æn.* viii. 95.

Et longos superant flexus, *variisque* teguntur
Arboribus—.

Ibid. per auras inmissis habenis. Hinc ille Mantuanus haud dubie sua mutuatus evincitur, ad *geo.* ii. 363.

Sic nova tum tellus herbas, virgultaque, primum
Subtulit; inde loci mortalia corda creavit

790 Multa, modis multis, variâ ratione, coorta.

Nam neque de cœlo cecidisse animalia possunt,
Nec terrestria de salsis exisse lacunis.

Linquitur, ut merito maternum nomen adepta

et, dum se lætus ad auras
Palmas agit, laxis per purum inmisit habenis.

Ver. 785. *magnum certamen.* Maro,
ecl. vii. 16.

Et *certamen* erat, Corydon cum Thyrside, *magnum.*

Ver. 787. Post *Quadrupedum* editores
in audacter, inutiliter, et inscite, libris
universis reclamantibus, solent inferire.

Ver. 789. *secla:* Vind. *sacreda;* unde
probabilitas et favor venit varietati codi-
cis O.

inde loci mortalia corda creavit:

i. e. ipsos mortales, vel animalia mortalia;
sic a rationali parte denominatos, recte
suis *αλεγυας, corpore et membris, opposita.*
Ita Persius, vi. 10.

Cor jubet hocc' Ennii—:

et ipse profecto Mantuanus, geo. i. 330.

fugere feræ; et mortalia corda
Per gentis humilis stravit pavor—:

Græcos nimirum magistros æmulati. Sic
etenim prior Mæonides, in Il. B. 851.

Παρθενων δ' ἔφυγε ΠΥΘΑΙΜΕΝΟΣ λαοῖσιν
KHP.

Denique, re in animo versatâ, sinceram
arbitror egomet lectionem corda; et *eo*
secla accersitum ex parallelo loco, in ii.
1152. adeo illud reposui. Progrediari in-
super ad ver. 862. inferius.

Ibid. *tellus mortalia corda creavit.* Var-
ro, in Eumenisin, apud Nonium, xvii. 2.
“Empedocles natos homines ex terrâ ait,
“ut blitum.” quod est *olus* quoddam.

Ver. 790. *coorta:* P. *creata;* sed codi-
ces ejus prisci, ut edidimus: unde illud
creata proprii cerebelli fetum dixerim.

Ver. 791. *de cœlo:* *conmissas* ii. 1153.
Hinc de re insperatissimâ, et maxime mi-
rabili, Juvenalis, ii. 40. ubi consulas in-
terpretes:

Tertius e cælo cecidit Cato—.

Ver. 792. *exisse:* II. *exire.*—Et brevi-
ter alias hypotheses tangit poëta, quum
aqua, tam infesta hominum immersorum
vitæ, atque *cælum igneum*, nullo modo
judicari possint illos produxisse. Hinc
autem vulgata lectio *plangentes*, ad ii.
1154. valde confirmatur; nam in hoc etiam
loco non nisi de *cælo*, et mari, mentionem
noster facit.

Ver. 793. Conferas similia in ii. 997.

Ver. 794. *sit e:* Vind. *si de.*—*quoni-*
am: V. ed. *quom;* O. *quomodo;* II. *cum.*
—*sunt:* P. V. ed. *sint.*

Ver. 795. *nunc etiam.* Quam creatio-
nem animalium pereleganter descriptam
nobis exhibuit luxuriosissimus Ovidii sty-
lus in met. i. 416—436. quem perlegas.

Ver. 796. *concreta:* i. e. “in suas cor-
porum figuras membratim coalescen-
tia.” Sic in suâ brevi cosmogoniâ Vir-
gilius, ecl. vi. 34.

ipse tener mundi concreverit orbis.

Ver. 797. *tum plura et majora:* redi ii.
1151.

Ver. 798. *majora:* ita B. O. Δ. reli-
qui; *majore;* vitiose procul dubio.—*adul-*
ta: sic omnes libri veteres, et scripti, et
effigati typis; editores autem hodierni,
solitâ cum impudentiâ, dederunt ex suis
commentis *adulto:* putantes scilicet, ca-
sum sextum post *adultâ* contra leges Læ-
tini sermonis stare; sed inscitissime. Or-
do est et constructio: “*Adultâ*, i. e. ad
“suam magnitudinem perducta, tellure

Terra sit, e terrâ quoniam sunt cuncta creata.

795 Multaque nunc etiam existunt animalia terris,
Imbribus et calido solis concreta vapore.

Quo minus est mirum, si tum sunt plura coorta,
Et majora; novâ tellure, atque æthere, adulta.

Principio, genus alituum, variæque volucres,

“novâ, atque æthere novo.” Quæ ratio ne Lambino quidem displicuit. Vide quæ nos de hac dictione, non pœnitenda, disserimus ad ii. 1129. Cæterum, clarissime liquet, phrasin *æthere adulto*, i. e. qui *matritatem* suam attingerit, menti pœtæ atque apertissimis loci postulatis contradicere; quum omnia fingatur jam nascentia ex primordiis. Nimirum, *adoleo* et *adolesco* valent *crecere* vel *augere*: consule Nonium Marcellum, i. 288. iv. 44. Aurelius Victor, de Cæs. xxxii. 4. “Prudentes perniciosum reipublicæ (i. e. το βλαβερὸν τῆ πόλει) cecinere *adolescentis* (i. e. αυξανομενῶ) fluxo inge-
“nio—.” Ausonius, epitaph. Polydori, xix. 2.

Cede, procul, myrtumque istam fuge, nescius
hospes:

Telorum seges est, sanguine adulta meo.

Idem, idyll. vi. 72. sic scribendus:

Rescindit *adultum*
Myrtha uterum lacrymis lucentibus:

ut liber scriptus optime, pro *luzentibus*. Nempe, *plenum*, vel *auctum*, lacrymis; ut Lucretius passim loquitur. Confer Ovid. fast. v. 175. Claudian. rapt. Pros. i. 130. Virg. geo. ii. 362. Addam Ammianum Marcellinum, xxii. 8.—“Borys-
“thenes, a montibus oriens Neurorum, “primigeniis fontibus copiosus, *concur-
“suque* multorum amnium *adulescens*—.” Catullus post neminem opportunus est, xx. 11.

Meis capella delicata pascuis

In urbem *adultâ* lacte portat ubera:

i. e. plena lacte, et turgentia. Hinc haud difficile fuerit vocabuli potestatem ve-

ram, aliis in locis obtinentem, declarare; atque ad quosdam Virgilianos, jam apponendos, multi consimiles ultro poterunt volentibus exigi lectoribus. Primus adsit geo. iv. 379.

———— Panchæis *adolescunt* ignibus aræ:

i. e. haud dubie, “aræ *cumulantur* odoribus Panchæis ignescentibus.” Servius, Philargyrius, Heynius, alii, qui per *incendantur*, sive *ardent*, interpretantur vocem, toto caelo deserravere. Idem, ecl. viii. 65.

Verbenasque *adole* pinguis, et mascula tura:

i. e. large reponito, *cumulatim* ingere. Pœta de *incende* nihil cogitabat. Idem, Æn. i. 704. unde Statius etiam, Theb. i. 514. explicandus est:

———— et flammis *adolere* penates:

i. e. “multos ignes accendere per domum;” vel *augere flammis ædes*. Multa disces, si consulas Heynium ad locum, et, quem laudat ille, Perizonium ad Sanctii Minervam, iv. 14. p. 756. ex auctorum locis, quos docti viri protulerunt, et crassissimis ipsorum erroribus, nullo negotio refellendorum. Rursus, Æn. iii. 547.

Junoni Argivæ jussos *adolemus* honores:

i. e. *large donamus*. Ibidem, vii. 71.

———— castis *adole* dum altaria tædis:

i. e. complet, ingerit; redeas annotata nobis ad iv. 1230. Fructuose possem in latius discurrere, sed præsentia sufficerent, ni necessum esset auctoritati quorundam locorum occurrere, qui rationes meas infirmare videantur; quamvis diligentius ac potentius deducta, et grammaticis fundamentis solide subnixa, non sunt

800 Ova relinquēbant, exclusæ tempore vernō:
 Folliculos ut nunc teretis æstate cicadæ
 Linqunt sponte suâ, victum vitamque petentes.
 Tum tibi terra dedit primum mortalia secla;

temere relinquenda, propter unum atque alterum locum difficilis explicationis. Adscribam igitur, his præmissis, Claudianum, de nupt. Hon. et Mar. 210.

———— pars nectaris adspargere tecta
 Fontibus, et flammâ lucos *adolerē* Sabæos:

i. e. *cumulare in flammâ*. Nescio tamen an non aliarum membranarum lectio præferenda sit:

———— flammâ lucos *abolere* Sabæos:

i. e. quasi *totos lucos consumere*, ob magnam vim aromatum. Confer Virg. *Æn.* iv. 495. unde nullus ambigem, quin Valerius Flaccus castigandus sit, *Arg.* iii. 443. quum Maronem clarissime velit ille *agmulari*:

Ter tacitos egere gradus; ter tristia tangens
 Arma simul vestesque virûm, iustramina ponto
 Pone jacti: rapidis *abolentur* cætera flammis.

Libri, *adolentur*; sed in certissimis videtur hæc emendatio recensenda. Ovidius, *met.* i. 492.

Utque leves stipulæ demptis *adolentur* arstis,
 Ut facibus sæpes ardent—

Hic certe captus sum, et vanitatis mea disquisitio coarguitur; nam *adolentur* in hoc versu nihil potest significare, nisi *incenduntur*. Sed duo codices exhibent *abolentur*: "forte rectius," dicit Heinsius. Optime, ac verissime! Nec vereor librariis imputare depravationem similem in *epist.* xvi. 333. Quâque feres gressus, *adolentur* cinnama flammæ. Scribendum dico, vel *flammâ*, i. e. *flammam*; quæ per vulgatissima est aberratio: vel *abolentur*. Denique, idem in *fast.* iii. 803.

Viscera qui tauri flammis *adolenda* dedisset—

Interpretari possis, *cumulando*, vel *ingerenda*; sed unice verum autumo, *adolenda*. Mox Ω . *alitum*, pro *alittum*.

Ver. 799. *genus alittum*. Maro, *Æn.* viii. 27.

Alittum pecudumque *genus* sopor altus habebat.

Ver. 800. *exclusæ*: II. *excusæ*; *perperam*, quum illud sit in hac notione proprium maxime vocabulum: $\alpha\lambda\lambda\epsilon\iota\sigma\tau\epsilon\mu\alpha$. Nec tamen, ob frequentem usum *excuso* in Varrone, tutum fuerit forsitan affirmare, librarios toties aberravisse: consulas lexicum ad scriptores de re rustica. Vocem *excludo*, de pullis avium perumpentibus ovorum corticem, Plinius sæpiusculè usurpavit; ac meum sane iudicium est verbum *excludi* passim restitui debere: sed alii, quibus otium est, rem diligentius eventilent; nos, ne nimii simus, sedulo cavemus.

Ibid. *tempore vernō*. Sine substantivo Ammianus Marcellinus, xv. 19. "Et hæc, ut diximus, *anni vernō* continentur." Versus autem Maronis, ad *geo.* ii. 336. opportuni sunt in primis, et plenius adscribi debent:

Non alios *primâ crescentis origine mundi*
 Inluxisse dies, allumve habuisse tenorem,
 Crediderim: *ver* illud erat, *ver* magnus agebat
 Orbis, et hibernis parcebant flatibus Euri,
 Quum *primæ* lucem *pecudes* hausere, virûmque
 Ferrea progenies duris caput extulit arvis,
 Inmissæque feræ sylvæ, et sidera cælo.

Sic erat levius distinguendum ad ver. 339.

Ver. 801. *Folliculos*. Audiamus Nonium, ad ii. 327. "*Folliculum* Lucilius "posuit pro *corpore*, lib. xxvi.

"Ego, si quis sum, et quo *folliculo* nunc sum
 "indutus—"

De quo usu *et indutus*, vide *Silv. Crit.* iv. p. 219. et nos supra, iii. 613. Arnobius opportune, lib. ii. p. 98. "Nihil est enim nobis promissum ad hanc vitam, nec in *caruncula* hujus *folliculo* constitutis, opis aliquid sponsum est, auxi-

Multus enim calor, atque humor, superabat in arvis.

805 Hoc, ubi quæque loci regio obportuna dabatur,
Crescebant uterei terrâ, radicibus aptei:
Quos ubi tempore maturo patefecerat ætas

“liique decretum.” Mox corpus ibidem vocatur, *pelliculis et cutibus*. Huc refertur Anaxarchi dictum apud Diog. Laërt. ix. 59. *πειραι τον Αναξαρχου ΘΤΑΛΑΚΟΝ Αναξαρχον δε η πληρωτος*: i. e. *ασκων utrem, vel follem*. Confer Tertulliani apoletet. sub finem. Idem non cum nullâ elegantia, de res. carn. sect. 52. “Seritur enim “solummodo granum, sine *folliculi veste*, “sine fundamento spicæ:” et quæ sequuntur, per solertissimas antitheses compaginata.

Ibid. *tereteis*: i. e. rotundos et oblongos, ad proportionem corporis similiter tornati: vide Servium, ad Virg. ecl. viii. 16. ita tamen ut *tenuitatis* quendam latentem sensum vox in se videatur, ut plurimum, nobismetipsis saltem includere. Pelineus vates, art. am. iii. 77.

Anguibus exiit *tensi* cum *pelle* vetustas.

Porro, nonnulli volunt reponere *æstate*, pro *astate*; forsitan sine fructu: revertaris ad iv. 56. nec *eo astate* non optime congruit *res tempore verno* statim progressis. Denique, longe appositissima sunt his Lucretianis, et lectoribus, quibus otium suppetit, debent omnino consuli, quæ in cosmogoniâ suâ declarandâ Diodorus Siculus proposuit, in i. 7. Lambino laudatus et adscriptus: sed nobis non licet esse tam prolixis.

Ver. 802. *victum*: i. e. cibum; *vitam*: i. e. aëra et lucem; quibus hauriendis carpendisque vita animalium sustentatur: vide ver. 808.

Ver. 805. *Tum tibi*: Π. *Tunc tibi*; P. *Tunc tibi*; quod undequaque pejor: regredere ver. 261.

Ibid. *terra dedit*. Ad hunc locum faciunt pulchre versus Marii Victoris, in gen. i. 129.

Jamque tepens tellus gravidos laxaverat artus;
Cum, majora agitans, jussit Deus edere terram

: Omne animal, vegetat ratio quod sola movendi.

Origenes cont. Cels. lib. i. p. 29. *Ει γαρ γινητος ο καρμος, ως και πολλους Έλληνων ηρουν, αναγνη της σπυρας μη η συνουσιος γυγονται, αλλ' απο γης, σωματικων λογων ευσταταιν η τη γη.*

Ver. 804. *calor atque humor superabat in arvis*: ut tempore verno scilicet nascentis mundi. Virgilius nonnihil hinc defloravit, ad geo. ii. 330. *ver* fusius, et ex professo, prædicans:

Parturit almus ager; Zephyrique *sepenibus arvis*
Laxant arva sinus: *superat* tener omnibus humor:

i. e. *omnibus arvis*; uti nos docet Lucretius interpretari. Tacent editores. *Superabat* autem est *abundabat*, *επιρροεως* uti glossæ veteres: videas etiam Sallust. Catil. xx. 11. *ibique* Cortium, cum Nonio Marcello, iv. 414.

Ver. 805. *Hoc*: i. e. hoc modo; videas me ad ii. 124. iv. 361. 626. 775. et alibi. Sic autem positum est in L. M. O. Π. Σ. Ω. verissime: P. Vind. B. Δ. *Hinc*; ex glossâ: V. ed. *Hec*: Bentleyus reponi jussit *Hic*; i. e. *Heic*; provocans ad vi. 273. 445. 687. Nec male, si quid esset demutandum.—*ubi quæque*: Ω. *ubiquoque*; unde certissimâ emendatione scripserim:

Hoc, ubiquomque loci regio obportuna dabatur.

Quo nihil planius ac facilius. Si vulgata mordicus tenenda sint, phrasis *quæque loci regio usitatissimum* sit schema dicendi Lucretianum pro *cujusque loci regio*. videas ad i. 475. Nos divinationi propositæ adhærescimus; *ubiquoque* scilicet. Est *loci regio* est *situs* loci, vel positura. Virgilianum illud haud abludit, in Æn. vii. 215.

Nec sidus *regione* *vie*, lituave; *fefellit*.

Ver. 806. *terrâ*: sic castissime, Ω. et

Infantum, fugiens humorem, aurasque petissens,
Convortebat ibei Natura foramina terræ,

810 Et sucum venis cogebat fundere apertis,
Consimilem lactis; sic, ut nunc femina quæque,
Quom peperit, dulci repletur lacte, quod omnis
Inpetus in mammas convortitur ille alimenti.
Terra cibum pueris, vestem vapor, herba cubile,

quodam exemplaria Lactantii, ii. 12. initio: Ω. autem, ut editio Juntina, ponit in ante radicibus; unde arbitror enatam varietatem terram librorum V. ed. L. M. Σ. reliqui, terræ; quod non probo, quum præpediat obscuretque constructionem loci. Apti autem radicibus, ut inferius, ver. 926. hoc libro, aptum nervis.—Cæterum, elegantissimi Lactantii enarratio lectoribus venustis haud dubie gratissima superveniet: “ Aiunt certis conversionibus cœli, et astrorum motibus, maturitatem quædam exstitisse animalium ferendo rum: itaque terram novam, semen genitale retinentem, folliculos ex se quosdam, in uterorum similitudinem, protulisse; de quibus Lucretius:

“ Crescebant uteri terrâ, radicibus apti:

“ eosque, cum maturassent, naturâ cogente ruptos, animalia tenera profudisse. Deinde, terram ipsam humore quodam, qui esset lacti similis, exuberasse; eoque alimento animantes esse nutritas.”

Ver. 807. *ætas*: Vind. V. ed. Σ. Ω. *ætas*; perperam.—Hæc autem sic Diodorus Siculus exhibuit, i. 7. Το δ' ἰσχυρόν των κυφορμισίων (nempe, ut paullo ante, των ὕμνοι λίσσους, i. e. teretibus folliculis, περιχρημισίων) την τιλιανήν αυξήσει λαβόντων, και των ὕμνων διακαυθόντων τε και σιμιθραγόντων, αναφύηται παντάσους τυπους ζων.

Ibid. Quos patefecerat; nempe, uteros. Sic D. Lucas, ii. 23.—παν αρσιν, ΔΙΑΝΟΙΓΟΝ ΜΗΤΡΑΝ, ἀγιοι τη Κυρη κληθησινται.

Ver. 808. *humorem*: P. *humore*.—*petessens*: sic Vind. L. M. Σ. Ω. sincerissi-

me; P. *petissens*; barbare: V. ed. B. *petenses*; O. *potessens*; Δ. *petissens*; Π. *petescens*: redi sis ad iii. 648.

Ibid. *Convortebat foramina*: i. e. occupabatur in his foraminibus dirigendis ad novos fetus; ut nutrix mammam convertit ad os infantuli, lac appetentis.

Ver. 810. *Et*: P. Vind. V. ed. B. L. M. Σ. *Ut*; quod nescio an rejici debuisset, pro *Dum*; quamvis recepta lectio faciliior et rector appareat.—*sucum* V. ed. accurate: cæteri, *succum*.

Ver. 811. *nunc*: V. ed. *fiunt*; quod peccatum, ob similitudinem elementorum c et t, librarii in se non sægre admitterent, si modo prior ductus *er* n altius erigeretur.

Ver. 812. *dulci lacte*. Homerus, Od. Δ. 88.

Τυρη, και κρυων, ηδὲ ΓΑΥΚΕΡΟΙΟ ΓΑΑΑΚΤΟΞ.

Ver. 813. *alimenti*: V. ed. *alundi*; Π. *elementi*.

Ver. 814. His habet Naso persimilia, in art. am. ii. 475.

Sylva domus fuerat, cibus herba, cubilia frondes.

Ibid. *vestem vapor*. Hoc est in susis concessis poetarum pro “ vestem reddebat calor minus necessariam.” Mox Ω. *molle*.

Ver. 815. *lanugine*: i. e. gramine lanuginoso et tenerrimo, ob novitatem rerum. Similiter Apuleius, lib. v. init.—*teneris et herbosis locis*.—Ac credibile est nostrum sumpsisse locutionem a Græcis; sic enim Porphyrius, apud Euseb. præp. evang. i. 9. Ου τωτων εν ἰθυσι προτιρον, αλλα ΧΛΟΗΣ· οἶον εἰ τινα της γονιμου φυσικως ΧΝΟΤΗ ταις χερσιν αραιμινου.

815 Præbebat, multâ et molli lanugine abundans.

At novitas mundi nec frigora dura ciebat,
Nec nimios æstus, neque magnis viribus auras:
Omnia enim pariter crescunt, et robora sumunt.

Quâ re, etiam atque etiam, maternum nomen adepta

820 Terra tenet merito, quoniam genus ipsa creavit
Humanum, atque animans propè certo tempore fudit

Ver. 816. *ciebat auras*. Silius, Pun. i. 601.

Ferte leves auras, flatusque ciete secundos.

Emaculabimus in transitu Q. Ciceronis
versum in Anthol. Lat. Burm. v. 41. 1.

Flamina verna cient obscuro lumine Pluces.

Vulgo, *Flumina*; quod certe mendosum.
—Porro, sic enarrationem suam Lactantius, l. c. persecutus est: “Quomodo igitur vim frigoris aut caloris ferre aut vitare potuerunt, aut omnino nasci, cum sol exureret, frigus adstringeret? Non erant, inquit, in principio mundi hyems nec æstas, sed perpetua temperies, et ver æquabile.”

Ver. 817. Libb. *nec*: sed aliter semper Carus.

Ver. 818. *Omnia enim pariter crescunt*: adeo ut frigus, æstus, et venti, tunc temporis ob ætatem lenia fuerint; nunc autem, maturitatem suam adepta, violenta tandem evaserunt, atque exitialia.

Ver. 820. *Terra genus creavit Humanum*. Ita Venusinus, in poemate quantitatis pretii, sat. i. 3. 99.

— *propreperunt primis animalia terris,*
Mutum et turpe pecus—:

“*animalia*: i. e. *homines*,” enarrator verus. Et committas Ovid. met. i. 80. 81.

Ver. 821. *animans*: hoc certe voluit *animas*, haud dubie pro *animās*, exemplarium B. L. O. Δ. Σ. Ω. Vox deest V. ed. cæteri habent, *animal*; quam formam Lucretius nusquam similiter adhibuit: re-deas ad i. 774.—*fudit*: *M. fundit*.

. Ibid. *fudit*. Verbum usitatissimum est

in hoc negotio: vide i. 352. Gen. xxxviii. 27. vulg. versa.—“atque, in ipsâ effusione “*infantium*, unus protulit manum—.” Eleganter Virgilius, geo. i. 13.

— tuque o! cui prima frementem
Fudit equum magno tellus percussa tridenti—:

consulas ibi Burmannum, ac conferas Æn. viii. 139. Obiter enim vero corrigamus Sidonium Apollinarem, vi. 8.

Divæ Gigantel fudit quam tempore belli
Armatam partus vertice dividuo.

Libri, *Armatas*; durissime. Arnobius, lib. ii. p. 54.—“ex alvis *fundimur* atque emitur timur matrum.”

Ver. 822. *magnis*: Vind. V. ed. Σ. *magni*. Versum equidem ulcere gravi affectum puto. Si codices faverent, libenter rescripsissem:

— quod inmani bacchatur murmure passim.

. Ibid. *Omne*: ut adjectivum respiciat nomen vulgari *animal*, in *animans* comprehensum. Hæc doctior constructio, poetæ nostro valde familiaris, editorem Lactantii fefellit, ad vii. 4. “Rursum, *cælestas animantes* hominis causâ esse *fic-tas*, ex eo clarum est, quod homini *serviunt*, et tutelæ ejus atque usibus *data sunt*.” Dufresnoy dicit: “Procul *dubio legendum est data:*” in quo valde peccavit vir eruditus.

. Ibid. *bacchatur*. Magnifice adhibitum est vocabulum: nec minus eleganter translatione Flaccus posuit, od. i. 25. 11. *bacchante vento*; et ibid. iii. 3. 55. *debacchentur ignes*.

Ver. 823. *Aëria volucres*: nempe, *fua-*

Omne, quod in magnis bacchatur montibus passim:
Aëriæque simul volucres variantibus formis.

Sed, quia finem aliquam pariendi debet habere,

825 Destitit; ut mulier, spatio defessa vetusto.

Mutat enim mundi naturam totius aetas,

Ex alioque alius status excipere omnia debet,

Nec manet ulla sui similis res; omnia migrant:

debantur subaudio. Poëta constructionem immutatam voluit, ut alibi sæpissime. Sic autem scribitur in Vind. V. ed. L. M. O. Δ. Σ. Ω. vulgo, *Aërias*: Π. vero, *Aërias atque*; ubi metri lex manifestissime postulat *Aëria*.

Ibid. *Aëria volucres*. Oppianus, cyn. i. 380.

ΗΕΠΙΟΙΣ ἔ' ΟΡΝΙΣΙ, καὶ υἰαλίαις παροῦσιν.

Notata nobis recolas ad i. 12. Sic, cum nonnullis criticorum veterum, satius existimo capere Mæonidem, ad Il. Γ. 7.

ΗΕΠΙΑΙ ὄ' ἀρα τὰς γὰ κακῆν ἔριδα προφεροῦσαι:

i. e. *spanthi pro*, ut in ver. 3. Sed enim supervacuum prorsus est alium interpretem Virgilio disquirere, ad geo. i. 375. de his ipsis avibus loquente:

———— illum, surgentem vallibus imis,
Aëria fugere *grues*.——

Ibid. *variantibus formis*: i. e. *pictæ*; vide nos ad ii. 344. Hinc facile præteritum plurium membranarum lectionem ad Ovidii fast. iii. 499.

———— cæruleum *variabunt* sidera mundum——.

Heinsius maluit, *vallabunt*; non male, sicut te docebunt annotationes meæ superius, ad i. 74. Marius Victor, in gen. iii. 185.

———— donec *pingentia* cœlum
Sidera, et excelsi convexa attingat Olympi.

Sic alii: sed enim libet Alcimum Avitum in transcurso castigatorem linquere, et accuratius distinctum, ad v. 385.

Incedit pavidum postrema per agmina vulgus;
Non impar numero, cœlum cum *pingitur*, *astris*.
Æstuat aut *mole*: pelagi crispantibus undis.

Vulgo, "*motus pelagi*," in editis.

Ver. 824. Lactantius, ubi supra: "Cur ergo nihil horum fieri etiam nunc videmus? Quia semel, aiunt, fieri necessarium fuit, ut animalia nascerentur; postquam vero esse coeperunt, concessa his facultate generandi, et terra parere desiit, et temporis conditio mutata est."

Ver. 825. *spatio defessa vetusto*. Cum his compares ii. 1149. 1173. Virgilius, ii. 596.

Non prius adspicies, ubi, *fessum ætate*, parentem Liqueris Anchisen!——

Dictys Cretensis, iii. 23. "Cæterum, ante id decennium, non ita *defessum ætate* fuisse——." Confer Lucan. ii. 340.

Ver. 826. *atas*: V. ed. Σ. *æstas*.

Ver. 827. *Ex alioque*: Π. *Ex alio atque*.——*excipere*: V. ed. *excipe*; loco *excipē*.

Ibid. *Ex alio alius excipere*. Hic est maxime proprius verbi *excipio* significatus; unde ab *accipio* distingui possit. Hæc de re haud poenitenda posui nuper ad Virg. geo. iv. 167. *Æn.* i. 434. Nimirum, plurima loca veterum restant hæc medicinâ efficacissime persananda, quum librarii in verbis *excipio* et *accipio* commutandis sæpissime aberraverint: vide Burmannum, ad Ovid. fast. ii. 788. *Draakenborchium*, ad Liv. ii. 47. 7. x. 18. 9. ne plures nominem. Est sane, ubi non malum est *accipio*, sed longe foret elegantius *excipio*; atque ad consuetudinem scriptorum castissimorum. Illud *accipere* recte servavit Burmannus in Anthol. Lat. ii. 228. 5. sed differentiam vocabulorum in animo suo minime definitam habuit.

Omnia commutat Natura, et vortere cogit.

880 Namque aliud putrescit, et, ævo debile, languet;

Porro aliud concresecit, et e contemptibus exit.

Sic igitur mundi naturam totius ætas

Mutat, et ex alio terram status excipit alter:

Quod potuit, nequeat; possit, quod non tulit ante.

885 Multaque tum tellus etiam portenta creare

Hinc iuverim confidenter obviam codicibus
Sillii, ad Pun. xvi. 2.

Bruttia moerentem casus patriæque, suosque,
Hannibalem *excipit* tellus:

i. e. post priorum castrorum stationem.
Vulgo, *accepit*; inscite. Hinc ultro cer-
tissime rescripseram Lucanum, Phars. v.
629. et quidam codices suffragantur:

_____ latet obitus aër
Infernæ pallore domûs, nimbisque gravatus
Depicnitur; fluctusque a nubibus *excipit* im-
brem:

i. e. "statim capit post nubes;" sine soli-
to interveniente casu per aëra. Vulgo, *in*
et *accepit*. Nimirum, *accipio* potest λαμ-
βανω, προδεχομαι *excipio*, υποδεχομαι, δια-
δεχομαι, εκλαμβανω, εκδεχομαι. Similiter
evadens meo periculo Maronem, Æn. iii.
708.

Hinc Drepani me portus, et inhabilis ora,
Excipit—.

Sed res non prolixius tractanda est nunc
jam; et finem his imponam, cum duos
locos commodissimos apposuero. Phæ-
drus, i. 8. 10.

Spatium diei noctis *excipiunt* vices:

et V. H. Fortunatus, v. 6. 213. elegantis-
sime:

Excipit hinc Narbo; quâ, litora plana remordens,
Mitis Atax Rhodani molliter intrat aquas.

Ver. 829. *vortere*; neutre, pro *vorti*:
ut alibi.

Ver. 830. *aliud* abest V. ed.—*putres-*
cit: Π. *putrefit*; quod facile verum puta-
verim.

Ver. 831. *concresecit*: V. ed. B. M. O.
Σ. Ω. *crescit*.—e deest Vind. V. ed. O.

Δ. Π. Σ. Ω.—*contemptibus*: Vind. V. ed.
Ω. *contemptilibus*; O. *contemptibilia*.—
Loco videtur morbus inharere, qui vel
emaculatores libros postulet, vel διαγω-
στικωτερον saltem medicum.

Ver. 833. *ex alio*: V. ed. *exilio*; quod
ab *eo* illo venit: nam *alio* et *illo* permu-
tari solent.

Ver. 834. *Quod potuit, nequeat*. Re-
scribo:

Quod tulit, ut nequeat—.

BENTLEIUS.

Ingeniose; sed alia loca jam occurrerunt,
in quibus poeta noster, more plane suo,
vocaliam ut omisit: adeoque nihil ausim
ex arbitrio novare.—Mox, V. ed. O. *cum*,
pro *tum*.

Ver. 835. Hæc, et alia Lucretiana, de
fontibus Epicuri derivata, sibi destruenda
sumpsit Lactantius, de opif. dei, cap.
vi. Lambino memoratus, atque dignissimus,
qui perlegatur.

Ver. 836. *Conata*: V. ed. *Concita*; a
scilicet hiante, et in *ci* facile demigrante.
—*facio*: Vind. V. ed. Σ. *facit*; Ω. *faci*.

Ver. 837. Bentleius et alii hunc ver-
sam pro spurio confoderunt; quibus equi-
dem haud assenserim, libris universis ali-
ud suadentibus, Nimirum, res monstro-
sas versu monstroso vividius effingere po-
ëta, ut videtur, voluit. Verum enim tem-
pus poscit, varietatem lectionis declara-
mus. *Androgynem*: P. Δ. Π. Σ. *Andro-*
gynum; sed Lucretius ad Græcam dictio-
nem ανδρογυνης se composuit—*utras*: Δ.
veras; editores, omnia vetusta exemplaria
conculcantes, *utrum*. Sed *utras* vel *natu-*
ras respicit; (vide nos ad iii. 307. et mox,
ver. 866.) vel *animantes*; (adi verr. 473.

Conata est, mirâ facie membrisque coorta:

Androgynem, inter utras, nec utramque, utrimque remotum:

Orba pedum partim, manuum viduata vicissim;

Muta, sine ore, etiam; sine voltu, cæca, reperta;

840 Vincataque membrorum per totum corpus adhæsus,

Nec facere ut possent quidquam, nec cedere quoquam;

Nec vitare malum, nec sumere quod volet usus.

821.) cui nomini noster genus muliebre sæpius affixit.—*utramque*: P. *utrumque et*; ut editi vulgares.—*utrimque*: sic posui ex conjecturâ, nam in libris est *utrumque*, si excipias V. ed. in quo *utrumque* exaratur; cujus vocabuli lineamenta nostro non discrepant.—*remotum*: M. *remoti*; forsitan, pro *remotâ*, vel *remotim*: quâ formâ adverbiorum Lucretius magnopere delectatur; vide nos supra, ad iv. 364. Quibus hariolationes temerariæ cordi sint, illi adeant Heinsium, de hoc versu disputantem, ad Claudian. Phœn. 163.

Ibid. Ordo est, ac sensus: "Hermaproditum, inter utram naturarum, virilis atque muliebris, quis velit; nec tamen, qui utramque naturam in se rite complectatur, quum sit æque remotus ab utrâque." Cæterum, in hunc locum oculos Ausonii intentos fuisse, ad Mosell. 128. profecto nequit ambigi:

Teque, inter species geminas, neutrumque, et utrumque,
Qui nec dum Salmo, nec jam Salar, ambiguusque, es;

Amborum medio, Fario! intercepte sub ævo?

Sic rescribendum putem, addito *es*, et distinctione positâ ad finem secundi versûs. Consulas etiam epigramma Pulicis, Pio laudatum, et legendum in Anthol. Lat. Burm. iii. 177. Fons videtur Euripideus fuisse, in Orest. 1528. de *Phryge* loquens:

Οὐτὶ γὰρ γυνὴ σφικκας, οὐδ' ἄνδρας ἐν γ' ἡ.

Ver. 838. *Orba pedum partim, mirâ facie*. Virgilius de hoc loco cogitabat, geo. iv. 310.

visenda modis animalia miris,
Trunca pedum primo—.

Ibid. *manuum viduata*. Translationem longe venustissimam Horatius arripuit, od. ii. 9. 8.

Et follis *viduantur* orni:

Mantuanus etiam, geo. iv. 518.

Arvaque Rhipæis numquam *viduata* pruinis.

Deinde alii: vide doctos animadversores ad Sil. It. xii. 370. Princeps Homerus, Il. E. 642.

Ἰλν ἐξάλμασθε πάλιν, ΧΗΡΩΣΕ ὄστυας.

Accedat his etiam Callimachus, hymn. Cer. 106.

ΧΗΡΑὶ μὲν μανδραῖ, πικταὶ δὲ μοὶ αὐλῆς ἦδη,
ΤΕΤΡΑΠΟΔΩΝ—.

Arnobius denique, ne sim in his levioribus prolixior, lib. i. p. 26.—"*viduatos*, videre, "*luminibus*—." Cæterum, in hac re Lucretius, opinor, Empedoclem sectatur, cujus superest versiculus, haud aliorum spectans, apud Aristotelem de *animâ*, lib. iii. cap. 6.

Ἡ πᾶλλον μὲν πορταὶ ἀσχυρῶς ἐβλασθησαν.

Ver. 839. *Muta*: libri veteres universi, *Multa*; non prorsus absurde, quum vox *cæca* stare poterat, pro "quocunque modo de inutilia et inefficacia:" vide nos ad i. 1103. et mox, ad ver. 1004. quod tamen et ambiguum esset, et minus concinnum in hoc loco. Libenter itaque amplexor lectionem, conjecturalem cujusdam docti, ut opinor, quæ compareret in Aldinâ: et sic clausulæ commodissime conveniunt; *muta, sine ore; cæca, sine voltu*; ad sincerissimum Lucretiani styli candorem. Eadem ratio dudum Haver-

Cætera de genere hoc monstra, ac portenta, creabat:
 Nequidquam; quoniam Natura absterruit auctum;
 845 Nec potuere cupitum ætatis tangere florem,
 Nec reperire cibum, nec jungi per Veneris res.
 Multa, videmus, enim rebus concurrere debent,
 Ut propagando possint procudere secla:
 Pabula primum ut sint, genitalia deinde per artus

campo placuit. *Vultus* autem pro *oculis* tritissima est locutio; ut incitiam Lambini non possum non demirari, reponere volentis *visu*. Haud aliter equidem intelligam Maronem, *Æn.* xii. 70.

Illum turbat amor, figitque in virgine *vultus*.

Sed in notis utile tempus perdimus.

Ver. 840. *Vinctaque*: Δ. *Junctaque*: non deterius. Virgilius, loco simili, *Æn.* viii. 485.

Mortua quin etiam *jungebat* corpora vivis, Componens manibusque manus, atque oribus ora.

II. *Victaque*.—*adhæsu*: Σ. *adhæsum*.

Ver. 841. *possent cedere*: Π. *dat, possint credere*.

Ver. 842. *volet*: at Lambinus, et editores alii, contra libros veteres universos, ni fallor, intruserunt de suo, *foret*; audacter et indocte. Nempe, antiquissimis *volet* officio recentioris *velit* sæpe videtur fungi. Plautus, *Rud.* ii. 6. 1.

Qui homo esse sese miserum et mendicum *volet*, Neptuno credat sese, atque ætatem suam.

Hiantem versum sic probabili supplemento Bentleius resarcivit, in exemplaris sui margine penes me. Nescias autem an hic respexerit Horatius, art. poet. 71.

Quæ nunc sunt in honore vocabula, si *volet usus*.

Ver. 843. *creabat*: i. e. *solebat creare*; nam hoc verbi tempore *series* talium portentorum *durabilis* ostenditur.

Ver. 844. *absterruit*: L. *abs se ruit*; M. Δ. *abserruit*; O. *abserruit*; versus deest II. Nihil novandum puto.

Ver. 845. *cupitum*: V. ed. *captum*. Vide sis vero iii. 771.

Ver. 846. *nec*: abest II. codici; Vind.

V. ed. *ut*; forsitan pro *aut*; de quâ scripturâ sis foret versus constituendus:

Nec reperire *cibor*, *aut* jungi per Veneris res.

Solenne peccatum est librariorum commutare voculas *aut* et *ut*: vide Drakenborchium, ad Liv. iv. 12. 8. cum aliis, meoque indice.

Ver. 847. *debent*: sic O. Ω. vulgo, *debere*; sed istud hypermetrum carmen in Lucretium non temere recipiam; ac potissimum, clare earnens, ad quod incitiam scribarum hæsitaverit: *eo videmus* scilicet, ita *juvencos* atque *rapistruos* extra constructionem decurrentem positum. Hoc autem dicendi schema probis est scriptoribus frequentatum; quod ne pueruli quidem nesciunt. Virgilium adscribam tamen, ex *Æn.* vi. 760.

Ille, *videt*, purâ *juvencis* qui nititur hastâ,
 Proxima sorte *tenet* lucis loca—.

De genere hoc aliæ formulæ passim legitibus observantur.

Ver. 848. *procudere*: sic P. sed Ω. *producere*; nec temere dicam equidem, utra sit anteposenda: V. ed. L. M. Σ. *procludere*; O. Δ. Π. *precludere*. Omnia quæ veniunt inter *possint* hujusce versûs, atque eandem dictionem ver. 850. desiderantur in V. ed. de solito peccato librariorum.

Ibid. *procudere secla*. Nonius Marcellus, ii. 677. “*Procudere* dixit prolatate, “*producere*, Varro. Legendo autem, et “*scribendo*, vitam *procudito*.” In quo tamen falli putem grammaticum interpretationis suæ; et Varronem voluisse, “*vi*—“*tam acuere*, vel *reficere*.” ne torpor ob-

850 *Semina, quæ possint membris manare remissis;*
Feminaque ut maribus conjungi posset, habere
Mutua, qui meterent inter se gaudia uterque.

Multaque tum interiisse animantum secla necesse est,
Nec potuisse propagando procudere prolem.

855 *Nam, quæquomque vides vesci vitalibus auris,*
Aut dolus, aut virtus, aut denique mobilitas, est
Ex ineunte ævo, genus id tutata, reservans:

repat, et obtundat hebetudo. Sed super hoc aliorum sit iudicium. Apposite vetus onomasticon: "*Procudo, παραρρινω.*" Conferas Ciceron. de orat. iii. 30. fin.

Ver. 849. *genitalia Semina.* Maro, geo. ii. 324.

Vere tument terræ, et *genitalia semina* poscunt.

Ver. 850. *quæ:* V. ed. O. Δ. Σ. Ω. *quæ;* minus recte: nam nihil proficeret mentus, quo quid effluis; nisi provisum esset, quod effluat.—*manare:* II. *manere.*

Ibid. *membris remissis:* i. e. se remittentibus, laxantibus, solventibus. Virgilius, geo. iv. 199.

— nec concubitu indulgent, nec corpora segnes

In Venerem solvunt—

Nec silenus aderit Ovidius, fast. vi. 293.

Jure igitur virgo est, quæ *semina* nulla remittit.

Ver. 851. *ut maribus:* Vind. *uti narius;* V. ed. L. II. *ut in arvis;* B. *ut marvis:* voce distractâ, literisque; et omissâ ð.—Cæterum, *que* deest II. et Vind. V. ed. Ω. habent *quæ.*

Ibid. *Femina maribus conjungi.* Similiter Mantuanus, ecl. viii. 32.

O! digno conjuncta viro—

Ver. 852. *qui meterent:* sic rescribendo ex conjecturâ conatus sum restituere locum sinceritati suæ, et quam minimam vim inferre codicibus vetustissimis et emendatissimis. Vulgari solet:

Mutua *quæ* nectant inter se gaudia, utriusque.

Et sane P. habet *quæ* nectant; sed hoc

esse ex arbitrariâ loci castigatione, nimis istius editoris importanitas et cæterorum exemplarium testimonia neminem sinent; omnia morosius perpendentem, dubitare. At enim necessum insuper habuimus, ut sibi constarent tempora, *quæ* possit progressi verâs in *posset* mutare: cui favet facilitas aberrationis ob tenorem præcedentium, et solitus amor variatæ constructionis nostro. Atqui ad dissimilitudines scripturæ numerandas jam tandem accingamur.—*qui meterent:* Vind. V. ed. B. L. M. Ω. *qui metuent;* O. *quæ metuent;* Δ. *quæ* metuent; II. *quæ* metuant; Σ. *quæ* metuant.—*inter:* II. *in:* et *uterque* universi libri veteres.

Ibid. *Mutua habere,* pro *partes mutuas;* ad dicendû genus haud insolitum Lucretio: consulas indicem verborum.

Ibid. *quæ:* i. e. *quo modo;* redeas ad iv. 637. Terentius, And. ii. 1. 34. non aliter:

Facite, fingite, invenite, efficite, *quæ* detur tibi: Ego id agam, mihi *quæ* ne detur—

Hoc autem injectit scrupulum librariorum genti.

Ibid. *meterent gaudia.* Naso, met. viii. 291.

Nunc inatura meti fieturi vota coloni.

Ver. 853. *Multaque:* V. ed. *Mutaque—tum:* Vind. O. Δ. Σ. *cum;* II. *tamen:* nec mirum; nam *tū,* et *tū* lineamenti nihil variant: vide sis Drakeborchium, ad Liv. xxii. 17. 5.

Ver. 854. *Nec procudere:* V. ed. *Ut procludere.*

Multaque sunt, nobis ex utilitate suâ quæ
Commendata manent, tutelæ tradita nostræ.

- 860 Principio, genus acre leonum, sævaque secla,
Tutata est virtus, volpeis dolus; ut fuga cervos.
At levis omnia canum fido cum pectore corda,
Et genus omne, quod est veterino semine partum,
Lanigeræque simul pesudes, et buccera secla,
865 Omnia sunt hominum tutelæ tradita, Memmi!

Ver. 855. *vesci vitalibus auris*: quæ sunt utique ætheriis ignibus animata, atque hoc nomine ab *ætriis auris*, seu non *vitalibus*, distinguuntur. Hinc Virgilius, *Æn.* i. 546.

Quam si fata virum servant, si *vescitur auris ætherid*, neque adhuc crudelibus occubat umbris.

Unde Arnobius, poëti sermonis præcipuus affectator, videtur certissime emendandus, in lib. vii. p. 233. "Habent enim dii nares, quibus ducant *ætherios spiritus*?" i. e. auras cœli, vel haustus ætherios. Libri, *ætriis*; de usitatissimo librariis peccato. Statius, *Theb.* i. 237.

Ile tamen Superis æterna piacula solvit,
Projectque diem; nec jam amplius *æthere* nostro
Vescitur—

Idem ille conditor Thebaidos magnifice,
ac feliciter, *ibid.* v. 24.

————— *animam* quibus *hauseris aëtris?*

Ver. 856. *Aut dolus, aut virtus, aut mobilitas*: simili modo noster, ad iii. 741. 742. quo redeas. Virgilius, *Æn.* ii. 590.

— *Dolus, an virtus, quis, in hoste, requirat?*

Jam vero constructio verborum, quam nemo videtur perspexisse, sic se habet: "Mobilitas, tutata id genus, reservans est ea, quæcumque—" Phrasin vero reservans est, pro *constanter reservat*, vel reservavit et etiamnum reservat, nos attingimus in *Silv.* Crit. ii. p. 17. et alicubi in his commentariis: consules etiam eruditissimos animadversores ad Hygin. fab. xviii. finem.

Ver. 857. *tutata*: Vind. V. ed. Π. Σ. Ω. *tuta*.

Ver. 859. *Commendata*: i. e. *se commendantia*; ad medias vocis significatum: redeas ad iv. 761.

Ibid. tutelæ tradita nostræ. Constructio est, et sensus: "Multaque sunt, tradita (i. e. commissa) tutelæ nostræ, quæ manent in hunc usque diem, commendata nobis ex suâ utilitate." Hæc autem exigentiæ loci, et scopo poëta, vix satis facere videntur; unde, quum *æ* et *a* sexcenties commutata sint scribis Lucretianis, me persuasum habeo sic rescribi debere:

Commendata manent, *tutelæ* tradita *nostræ*:

i. e. per manus hominum tradita; de seculo in seculum transmissa. De hac emendatione velim nasuti pronunciant, et intelligentes criticorum: cui ver. 865. minus profecto favet; ad quem tamen tu varietatem lectionis, ut sciscas, inspice.

Ver. 860. *genus acre leonum, sævaque secla*. Virgilius hæc defloravit, ad geo. iii. 264.

Quid lynces Bacchi varis, et *genus acre leopardum?*

Unde vanitas diversæ lectionis ad hunc Maronis versum, *pecus* pro *genus*, satis evincitur. Idem, *ibid.* ii. 151.

At *rabidæ* tigris absunt, et *sæva leonum*
Semina—

Ver. 861. *Tutata est*: V. ed. *Tutast*. —ut: P. Δ. et; atque sic vulgares editi: *perperam*, tot talibusque exemplaribus dissuadentibus.

Nam cupide fugere feras, pacemque sequutæ
Sunt, et larga suo sine pabula parta labore:
Quæ damus utilitatis eorum præmia caussâ.

At, queis nihil horum tribuit Natura, neque ipsa
870 Sponte suâ possent ut vivere, nec dare nobis
Utilitatem aliquam, quâ re pateremur eorum
Præsidio nostro pasci genus, esseque tutum;
Scilicet hæc aliis prædæ, lucroque, jacebant

Ver. 862. *At: P. Δ. ut.—levisomna:* Vind. V. ed. Π. *levis omnia; Σ. levis ora.*—Et *levis somnus est velox somnus*, qui scilicet facile excutitur; qualis contingit mortalibus ærumnosis, atque dolore quovis discruciat: besti contra, et expertes curarum, alte solent dormire, et profundis soporibus demergi. Hinc valde roboratur mea Horatii emendatio ad ver. 18. hujusce libri. *Levis enim timor is est*, qui *mobilem* quempiam, ac *fugacem*, reddit: conferas insuper verr. 856. 861. iiii. 742. 743.

Ibid. *levisomna canum corda.* Dicuntur *vigiles* ab Horatio, od. iiii. 16. 2.

————— et *vigilum canum*
Tristes excubiæ—.

Lambinus.

Ibid. *canum corda;* pro *canes ipsi:* perlegas de hoc schemate nuperrime annotata sub ver. 789.

Ibid. *fido cum pectore.* Quemadmodum prior Ennius locutus est, apud Macrobi. Sat. vi. 1. in versu, quem mutuum sumpsit Virgilius:

Teque, pater Tyberine! tuo cum flumine sancto.

Ver. 863. *veterino:* V. ed. O. Π. Σ. Ω. *veteri non;* Δ. autem, *uterino.*—De voce *veterino*, vide ver. 888. Nonium, i. 44. nostri memorem; Festum in *Veterinam:* qui tamen etymon nominis haud videntur pulchre detexisse; mihi saltem satis nequaquam faciunt.

Ibid. *semine partum.* De regimine rariori; pro vulgato, *prognatum:* sed non

aliter Maronem esse accipiendum fidenter dixerim, ad Æn. vi. 89.

————— Alius *Latio* jam *partus* Achilles:

i. e. *ortus ex Latio:* quod ideo monendum habui, quum res interpretum, in quantum valeam discernere, acumen fugit.

Ver. 864. *bucera:* Vind. V. ed. Π. *bucera;* quarum literarum permutatio frequens est in libris scriptis, quâ propter similitudinem soni, quâ formæ in majusculis figuris. Adi tu sis de hac confusione Drakenborchium, et quos laudat vir egregius, ad Liv. vi. 25. 6.—Δ. *buccera.*

Ibid. *Lanigeræque pecudes, et buccera secla.* Hæc Ovidius non neglexit, ad met. vi. 395.

Lanigerosque greget, armenta que buccera, pavit.

Ibid. *bucera secla.* Glossæ veteres: "*Bucerum* (i. e. genus), *γίμψμα βοός.*" Festus: "*Bucerum* pecus de *bobus* dici. "*mus.*" Et adeas Nonium, ad ii. 94. laudantem Cari nostri ii. 661.

Ver. 865. *tutelæ:* V. ed. *tutelâ;* redi ver. 859.

Ver. 866. *sequutæ.* Bentleius post Lambinum maluit *sequuta;* Lucretii consuetudinem non animum advertens: redeas modo annotata in var. lectt. ad ver. 837. Videtur participium ad *pecudes*, ver. 864. redire.

Ver. 869. *queis nihil:* P. *quis nil;* Vind. Σ. *quis ni;* V. ed. O. Δ. Ω. *quis in;* Π. *aliquis ni.*

Ver. 872. *tutum:* i. e. defensum; uti Virgilius plus semel. Sic Æn. vi. 238.

Indupedita suis fatalibus omnia vincis,

875 Donec ad interitum genus id Natura redegit.

Sed neque Centaurei fuerant, nec tempore in ullo

Esse queunt; duplici naturâ et corpore bino

Ex alienigenis membris compacta potestas,

Hinc illinc par vis ut non sic esse potissit:

380 Id licet hinc quam vis hebeti cognoscere corde.

Principio, circum tribus actis inpiger annis

— *tuta lacu nigro, nemorumque tenebris*—

Similiter *ibid.* i. 571. viii. 603. Frontinus, iii. 4. 6.—“*quædam loca, munitione tuta*—.” Cæterum, nonnulli editores, infelicissime dicam, an inscitissime? flumen orationis Lucretianæ frangunt, vim interrogativam *quæ* re tribuentes; quam Lambinus pulchre vidit abjudicandam esse.

Ver. 873. *aliis prædæ jacebant.* Pariter Mantuanus, *Æn.* ix. 485.

— *canibus date præda Latinis, Altibusque, jaces*—

Ver. 875. *Donec:* sic universi libri; qui Lambinum non deterruerunt, quin suum *Donicum* inferciret; quod editores alii per patientissimam socordiam diligenter propagarunt.

Ibid. *ad interitum redigat.* Lactantius, vii. 11. “Nihil enim, Tullius ait, quod sit manibus humanis laboratum, quod non aliquando *ad interitum redigatur*, vel injuriâ hominum, vel ipsâ confectrice rerum omnium vetustate.”

Ver. 876. *fuerant:* sic P. V. ed. O. Σ. Ω. vulgo, *fuerunt.*—*nec:* ita P. Vind. V. ed. Δ. Π. Σ. Ω. ad Lucretii morem, cum *neque* præcesserit in eodem versu; O. solus e meis, *neque.*

Ver. 877. *queunt:* P. *queat;* quod editoribus præve placuit, contra stantibus reliquis exemplaribus universis.—*bino:* M. no.

Ver. 879. Sensus est: “Ita ut ex utrâ que parte monstri, ex homine puta et

“equo constantis, nequeat esse par utilitas membrorum:” vel, “Impossibile est, animantem sic compositam membris alienigenis utrobique fungi.” Sic autem se varietates lectionis habent.—*par vis:* P. *paribus;* Π. *pravis;* cæteri junctim, *parvis.*—*sic:* Δ. Σ. *sit.*—*Et* omnes libri post *sit* inferciunt *pars*, unde versus justam mensuram superat, præter P. qui *par.*—*potissit:* P. Vind. L. M. O. *potis sit.* Nimirum, forma *potesse* facit in tempore instante indicativi modi *potessit*, et in eodem tempore subjunctivi *potissit:* vide Diomed. lib. i. p. 381. Plautus, *Curc.* v. 3. 23.

Animum advortite, si *potissum* hoc inter vos componere.

Idem, in *Pers.* i. l. 41.

— quin si egomet totus veneam, vix recipi *potessit*
Quod tu me rogas.

Porro, dictiones *non sic* Bentleius suspensionis notâ merito signavit, sed nihil conatus est medelæ. Vanum fuerit in hac re sine codicibus hariolari; expromam tamen, quod in mentem venerit:

Hinc illinc par vis ut *monstris* esse potissit.

Ver. 882. Versus coram positus ita in vulgatis exhibetur:

Floret equus, puer *haudquaquam:* quin sæpe etiamnum.

Illud *quin* comparet in Vind. (cujus tamen collator haud dubie dormitabat) et P. ubi *quia* operarum vitio exaratum est.—*Nostrum ita* codex Ω. suppeditavit op-

Floret equus; puer haud ita quâquam: sæpe etiam nunc
Ubera mammarum insomnis lactantia quæret.

Post, ubi equum validæ vires, ætate senectâ,

885 Membraque deficiunt, fagienti languida vitâ;

Tum demum, puerili ævo florente, juventas

portunissime, librariis temere loco deturbatum, quia divisionem vocis *haudquam* inscitissime indignarentur.—Denique, *etiam nunc* invenitur in Vind. V. ed. L. M. O. Δ. Π. Ω.—Pius autem solus, *etiam tunc*.

Ver. 883. *mammarum*: V. ed. in *animarum*; Π. Σ. *animarum*; de solitis utique confusionibus literæ *m*, et *in*, *ni*.—*lactantia*: L. M. Ω. *latantia*; τφ *c*, ut sæpiuscule, in *e* migrante. Non equidem probo, nec simplicitati nostræ lectionis ullo modo æquiparandum putem, quamvis id Vossius prætulerit in notis ad Catullum, p. 234. editionis suæ, et Havercampus receperit in contextum. Committas autem velim i. 260. 886. ii. 370. Virg. *geop.* ii. 524. Nec dubitem dixisse Nasonem nostri memorem, ad met. vi. 342.

Uberaque ebiberant avidi lactantia nati.

Ac similiter idem *ibid.* vii. 321.

Lascivique fugâ, *lactantiaque ubera* quærit.

Accedat Serenus Samonicus, de med. 349. quem et alibi deprehendimus Lucretii vestigiis diligenter insistentem:

Ubera fecundo valde lactantia suco—

—*quæret*: P. *querit*; ut vulgares editi, contra reliqua omnia, ni fallimur, exemplaria.—Cæterum, editores, libros secuti satis fideliter, divisas voces exhibuerunt *in somnis*; nescio de quo sensu somniantes ipsi. Nempe, *insomnis* hic valet *difficilis, querulus*; sicut esse solet somniculosus puer. Persius, iii. 18.

———— iratus mammae *lallare* recusas.

Sed uberioris explicationis non eget res.

Ibid. *Ubera mammarum*: i. e. *Σηλας μαστων*, *mammarum papillas*. Hinc as-

senserim doctis viris, qui ad Minucium Felicem, sect. 21. “Diana interim est
“alte succincta venatrix, et Ephesia,
“*mammis multis et uberibus extracta*—”
pro vitioso *veribus* reposuerint: nisi malis illud et inductum, atque *mammis uberibus*, pro *plenis* distentisque, capere.

Ver. 886. *puerili*: P. *pueris*; qui sic procul dubio tacite correxit ex conjecturâ: cui temeritati socordia editorum turpiter obsecundavit, libris universis adversantibus.—*florente*: Vind. V. ed. *floranta*. Facile credam, dictionem antiquariam per indoctissimos scribas Lucretio deperisse; *florata* scilicet, *sece inducus in florem*: adhuc superantem in compositis; tamen; *defloro* nimirum, *præfloroque*.—*juventas*: Δ. *juventas*.

Ver. 887. *Obfcit*: i. e. intervenit, puerile scilicet ævum atque senectam ætatem, in ver. 488. Nihil liquidius, faciliusque. Cicero, Tusc. dispp. v. 32. “At vero
“Diogenes liberius, ut cynicus, Alexandro roganti, ut diceret, si quid sibi opus
“esset, Nunc quidem paullulum, inquit,
“a sole. *Offecerat* videlicet *apricanti*.”
i. e. se *inter* eum ac solem *posuerat*. Sic noster modo superius, ver. 717. et alii non raro. Potest idem, quod verbum *obsto*; unde responsum Diogenis Valerius Maximus sic extulit, iv. 3. fin.—“Interim a
“sole mihi velim non *obstes*.” Tullius, pro S. Roscio, sect. 2.—“quoniam—
“pecuniæ vita Sex. Roscii *obstare* atque
“*officere* videatur.” i. e. interponi: quæ verba Lucretius quoque consociavit, ad i. 338. ii. 783. Nimirum, in Pio et reliquis editoribus, scriptum est *Occipit*; contra unanime ac luculentissimum testimonium membranarum omnium, et impressorum veterum. Adeo nihil pensari fuit cor-

Obficit, et molli vestit lanugine malas:

Ne forte ex homine, et veterino semine equorum,

Confieri credas Centauros posse, neque esse:

890 Aut, rabidis canibus subinctas, semimarinis

Corporibus Scyllas; et cætera de genere horum,

rectoribus, quin omni modo Lucretianum carmen facinorosis suis impuritatibus contaminarent. Ullâ de parte si scripti favissent, conjecturam fuissem periclitatus, quam ne malevoli quidem elegantissimum esse conatum denegabunt:

Tum demum, puerili ævo floescente, juvenas
Obscurat molli vestis lanugine mala.

Notata relegas ad ver. 672. Lucanus, x. 355.

————— Stat contra fortior ætas;
Vix ullâ fuscante tamen lanugine malas.

Verum enim *αἴρας πικρὰς λαονεύζων* nolim, nec idoneis sine causis exemplaria consentientia parvi facere; quamvis sane divinationi meæ Virgilius ipse aliquantulum suffragari videatur, ad *Æn.* x. 324.

————— *flavescentem* primâ lanugine malas:

quia scilicet *flavescentis* color candidam faciem inceperat tum primum *obfuscare*.

Ibid. *vestit lanugine malas*. Ammiānus Marcellinus, xxv. 4. “— hirsutâ *barbâ*, in acutum desinente, *vestitus*—.” Aliter Apuleius, met. v. p. 335.—“ com-
“ modum *lanoso* in barbitio genas inun-
“ brantem.” Nempe, *in potest cum*; ut *aspiuscule*. Sic rescribendum dicam; pressius MSS. lineamentis, *lanostum*, *lanostim*, *lanosum*, insistens. Vulgari solet sine *in*. Adi Plin. nat. hist. ix. 15.

Ver. 888. Nonius, ad i. 44. hunc verum laudans, non exhibet *eo et*; quod est scriptum finali literâ *eo* homine elisum est: ac præbet insuper *torto*, pro *forte*. Dicam veritatem tibi. Elementum *c* de more in *t* abierat, atque ex dictione nihili lectio effecta est vulgaris, sinceram mentita Lucretii scripturam:

Ne curio ex homine et veterino semine equorum.

Quid autem? Meministin' illud ejuspiam veteris jocularium? Centaurum esse scilicet, vel equum evomentem hominem, vel hominem equo cacaturientem.

Ver. 889. *neque esse*: i. e. *vivere*, et propagare vitam; etiam si possent sic compositi existere: compares ver. 844—847. Ad hunc autem modum mollius scribitur, concinniusque, in P. Vind. V. ed. O. A. Π. Σ. Ω. Vulgo, *neque esse*.

Ver. 890. *rabidis*. Ita prius ex conjecturâ non erubueram substituere pro *rapidis*, quum in his dictionibus confundendis sexcenties librarii peccaverint, quam intellexerim idem Heinsio excogitatum. Poteras sane vulgatum per *rapacibus*, vel *avidis* interpretari, propter *voracitatem*, de quâ Homerus, Od. M. 246. 256. et consulas Sabin. epist. i. 33. cum nostris ad iv. 716. sed longe verisimilimum est in hoc loco *rabidis*: i. e. *latratu sævientibus* ac *rabentibus*. Similiter tantum non in quibusvis paginis poetæ de *canibus* loquuntur. Confer Maronem, *Æn.* v. 257. qui in ecl. vi. 74. Lucretiana omnia sic oratione leviter immutatâ adumbravit:

Quid loquar aut *Scyllam* Nisi? quam fama secuta est,
Candida *succinctam* *latrantibus* *ingulsa* monstris,—
Ah! timidos nautas *canibus* *lacerasse* *marinis*.

Idem non aliter in *Æn.* i. 200.

Vos et *Scyllæam* *rabiem*—.

Auctor Ciris, ver. 79. de *Scyllâ* appositissime:

Piscibus et *canibus* *rabidis* vallata—.

Me videas ad Virg. geo. iv. 425. Tempestivus accesserit Ovidius, amor. iii. 12. 22.

Inter se quorum discordia membra videmus:

Quæ neque florescunt pariter, nec robora sumunt

Corporibus, neque perficiunt ætate senectâ;

895 Nec simili Venere ardescunt, nec moribus unis

Conveniunt; neque sunt eadem jocunda per artus:

Quippe videre licet pinguescere sæpe cicutâ

Barbigeras pecudes, homini quæ est acre venenum.

Per nos *Scylla*, patri canos furata capillos,
Pube premit *rabidos*, inguilibusque, canes.

Ubi quidam codd. *rapidos*, cui adversantur iidem versus leviter variati, ad art. am. i. 332. Conferas eundem in Ib. 231—235. Seneca, Med. 650. de eadem *Scyllâ*:

————— Sculi virgo Pelori,
Rabidos utero *succincta canes*,
Omnes pariter solvit hiatus.

Inspicias animadversiones Oudendorpii, ad Lucan. vi. 66. 337. et Sidon. Apoll. ix. 162. Sponte restitueram Tibullum, i. 2. 40.

Nam fuerit quicumque loquax, is sanguine natam,
Is Venerem e *rabido* sentiat esse mari.

Aphrodite scilicet, a mari *rabiem* suam *αφροδιτις*. Sic idem ibid. i. 49. *furorem maris*. Quid, quod versu quarto recurrit *rapidi*; et *rapido* nihil habeat commune cum Venere *iram* suam exercente? Hæc autem videri possint et levicula et pervagata: sed non leviculum est iudicio subacto in poetis enarrandis uti, et vel trivialibus lucem et ornamentum dare. Nec minus eundem resuscitem, ad locum conclamatum, et infinitis conjecturis doctorum virorum usque ad satietatem sollicitatum, iv. 1. 71.

Nec *Scyllæ* sævo conterruit impetus ore
Cum canibus *rabidis* inter *fera* serperet undas.

Eum insuper collyrii indigentem dixerim, qui non viderit parem castigationem adhibendam esse Catullo, ad lxiii. 34.

Rabide ducem sequuntur Gallæ properipedem.

Conferas ibid. verr. 31. 38. Lucanus, i. 211.

————— *rabidos* quâ *Sirius* ignes
Exerit—.

Demiror editores vulgantes *rapidos*: vide Pera. iii. 5. Hor. ep. i. 10. 16. Cic. in Arat. 176. Ita malim egomet nobilem versus Prudentii corrigere, apoth. 131.

Calcantem *rabidos* inadustis fratribus ignes:
quum mox sequatur, ver. 141.

————— piceosque *fureros*
Comprimit, et *rabiem flammaram* algescere cogit.

Eadem medicina certissime *Silio* facienda, Pun. viii. 130. loquenti de *Dido*; (vide notas ad iv. 183.) nam *Virgilius*, quem voluit exprimere, vel maxime incredulis fidem extorquebit. Idem sibi postulat faciendum *Statius*, ad silv. iii. 5. 15.

————— aut *rabidi* mulcent te prælia Circi.

Vulgo, *rapidi*; sed nemo nostræ refragabitur emendationi, qui consuluerit *Barthii* notam, ad Theb. vi. 449. unde extra controversiam lectio nonnullorum librorum ponitur in *Prudentii Hamart.* 362.

————— nec equum *vesania* fervida Circi
Auctorem levitatis habet, *rabidive* fragoris.

Denique, *Sidonium Apollinarem* quoque, epist. ix. 13. unâ operâ emendabo, et recte interpretabor:

Peregrina det supellex
Tisiphontis ac *Niphatis*
Juga texta, beluasque
Rabidas, vacante panno:
Acuit quibus *furorem*
Bene ficta plaga cocco.

Flamma quidem vero quom corpora fulva leonum

- 900 Tam soleat torrere atque urere, quam genus omne
Visceris, in terris quodquomque, et sanguinis, exstet:
Quî fieri potuit, triplici cum corpore ut unâ,
Prima leo, postrema draco, medio ipsa chimæra,
Ore ferox acrem flaret de corpore flammam?
905 Quâ re, etiam tellure novâ, cœloque recenti,

Vacante autem, amplo, spatioso. At enim, supersint licet multa, receptui canendum, postquam monuero, conjunctum sensum, qui *rabidis canibus* continetur, singulari nomine cognati animalis; *luporum* scilicet, comprehensum esse Virgilio, ad *Æn.* iii. 428. ubi de diversis generibus, *canibus* et *lupis*, nullo modo cogitandum. Confer Horat. epist. i. 2. 26. Virg. *Æn.* vii. 18.

Ver. 893. *nec*: ita P. Vind. V. ed. O. Δ. Π. Σ. Ω. ad morem Lucretii, quoties vocis repetatur in eodem versu. Vulgo, *neque*; sed, uti valde suspicor, contra scriptos libros.

Ver. 894. *perficiunt*: i. e. *ad finem* ducunt, ita ut nequeat progredi; quod fit accedente senectute: conferas ii. 1115. Sic autem legitur optime in O. cæteri omnes, *proficiunt*; cujus loco consenserunt in emendatione Turnebi editores, *projiciunt*: sed nostra lectio probabilior. *Per* et *pro* in locis infinitis permutata sunt; ut voces insuper integræ ad Lucan. vi. 455. et Liv. xxxvii. 6. 7. ubi videndus Drakenborchius.

Ver. 895. *Venere ardescunt*: ut apud heros Mantuanum Dido, *Æn.* i. 713.

Expleri mentem nequit, ardescitque tuendo,
Phœnix—

Ver. 896. *neque*: sic, cum varietate Lucretianissimâ quidem, P. V. ed. L. M. O. Ω. cæteri, *nec*; ut vulgari solet.— *jocunda*: ita P. V. ed. Δ. Σ. vulgo, *jucunda*.

Ver. 897. Vide his omnino similia ad i. v. 644.

Vol. III.

Ver. 898. *homini quæ est*: V. ed. O. Σ. Ω. *hominique est*; II. *homini est quæ*.

Ver. 899. *Flamma*: II. *Flamina*.—*vero*: exsulat a P. V. ed. O. Δ. Π. Σ. Ω. et, opinor, aliis omnibus vetustis; quamvis taceant collatores. Versus sic adimpletur in P.

Ignea flamma quidem cum—:

ex conjecturâ, ni fallor. Mihi versiculi sic videntur rescribendi, *quom* et *quoniam* scilicet passim confusis:

Flamma quidem *quoniam* tam corpora fulva leonum
Jam soleat torrere—.

Porro, V. ed. *fulva*, pro *fulva*; qui profecto referendus error ad cognatum sonum literarum: vide Drakenborchium, ad Liv. xxi. 2. 4.

Ibid. *corpora fulva leonum*. Utitur epitheto Virgilius, ad *Æn.* iv. 159.

— aut *fulvum* descendere monte *leonem*.

Idem nostrum secutus est in geo. iii. 369.

— stant, circumfusa pruinis,
Corpora magna bosum.

Ver. 900. *Tam*: Vind. V. ed. B. L. Δ. Π. Σ. Ω. *Jam*.—*torrere*: V. ed. *tonere*; permutatis *n* et *rr* ob similitudinem scripturæ in minusculis figuris: de quo videndus optimus ille Drakenborchius, ad Liv. iv. 10. 9.

Ver. 901. *Visceris et sanguinis*: quæ potissimum scilicet violentiâ flammaram tentarentur.

Ver. 902. *corpore*: V. ed. *tempore*;

L.

Talia qui fingit potuisse animalia gigni,
Nixus in hoc uno, novitatis nomine inani;
Multa licet, simili ratione, ecfutiat ore.

Aurea tum dicat per terras flumina volgo

910 Fluxisse, et gemmis florere arbusta suësse:

Aut hominem tanto membrorum esse inpete natum,

quod peccatum alibi vidimus plus semel:
c nimirum cum t in formis compendia-
riis mutatâ, τρῆ et cpῆ.—ut: P. O. et.—
undâ: Vind. V. ed. Π. Σ. unam.

Ver. 903. *medio*: sic diserte dant Vind.
Δ. Ω. et ulnis avidissimis amplectimur,
ut illepidissima omnium ambiguitas evi-
tetur, vulgatæ lectionis comes, *media* ni-
mirum: atque vero est simillimum haud
aliam ob caussam elegantissimum poetam,
ac iudicii rectissimi, a Græcis recedere
voluisse; quæ leguntur in Homeri Il. Z.
181. et Hesiodi Theog. 323.

Προσθε λιον, οπιθη δε δρακον, μυσση δε χιμαιρα,
Δινει αποπνιυσσα πυρος μινος αυθημανου.

Dixin' autem nostrum recedere a Græcis?
Imo, falsus sum; non recessit: nam
heroës isti sic certissime legendi sunt:

Προσθε λιον, οπιθη δε δρακον, ΜΕΣΣΗ δε χιμαιρα.

Conferas præcedentia, et Hom. Od. Δ.
844. atque consensum mihi non denega-
bis, sic unâ fideiâ tres etiam parietes,
quod aiunt, dealbanti. Virgilius, Æn. iii.
417.

—— venit medio vl pontus——.

Aliter, caussâ jam dictâ non obstante,
minime vulgatum *media* sollicitassem;
quum similiter locutus sit idem Maro,
geo. ii. 297.

—— *media ipsa*, ingentem sustinet umbram.

Ibid. *ipsa chimæra*: i. e. "illud ipsum
" animal, a quo nomen tricorpori natu-
" ræ derivatur." Hæc est vis pronominis
in hoc loco.

Ver. 904. *ferox*: i. e. δειν, ut Hesiod.
Theog. 320. vel *tremenda*, ut Horat. od.

iv. 2. 15. Sic autem optime scriptum est
in Δ. Vulgo, *feras*; sed, quamvis nihil
relatum sit de B. M. mihi non liquet
hanc lectionem in ullo codice comparere,
præter Σ. recentem; P. Vind. V. ed. L.
Ω. *feras*; O. *ferens*; et, vice *Ore feras*,
Π. *Horriferas*.—*flaret*: sic P. V. ed. L.
O. Δ. Ω. vulgo, *efflaret*; sed, opinor, sine
scriptis: nec favet Virgiliti parallelus lo-
cus, quum sine præpositione efferatur, ad
Æn. vii. 786.

Cui, triplici crinita juba, galea alta *Chimæram*
Sustinet, ἄετνος *efflantem* faucibus ignis:

i. e. *flantem de*. Vind. autem, cum Π.
Σ. *flare*.—*flammat*: Π. *flammas*.

Ibid. *acrem flammat*. Virgilius, geo.
iv. 409.

Aut *acrem flammæ* sontum dabit——.

Ibid. *flaret flammam*: i. e. cujus ani-
ma, vel spiritus, erant flammæ. Hinc
emendandum dixerim Maronem, Æn. vi.
288.

—— ac belua Lernæ,
Horrendum stridens; flammisque *animata* Chi-
mæra:

i. e. spirans flammam. Vulgo, *armata*;
longe frigidissime et insulsiissime. Hac
erat vix ulla proclivior aberratio.

Ibid. *corpore*. Hoc friget, et eadem
vox statim præcessit. Debuit dicere, de
visceribus, faucibus, vel gutture. Resti-
tuenda est igitur dictio, quam librarii
cum receptâ sæpe confuderunt; de quâ
disputavimus ad i. 39. Nempe, Carus
noster extra controversiam posuit:

—— *acrem flaret de pectore flammam*.

Diva Critice nunquam verius aliquid pro-

Trans maria alta pedum nixus ut pandere posset,
Et manibus totum circum se vortere cœlum.

Nam, quod multa fuere in terris semina rerum,

915 Tempore quo primum tellus animalia fudit;

Nihil tamen est signi, mixtas potuisse creari

Inter se pecudes, compactaque membra animantium:

fata est hac conjecturâ. Virgilius, *Æn.*
ix. 326.

———— toto *prolabat pectore* somnum.

Confer. Ovid. *met.* vii. 109. Alia sunt ad manum, tam phrasi confirmandæ, quam permutationi vocabulorum exemplis comprobandæ, inservientia; sed quæ melius reservabuntur.

Ver. 906. *fingit*: V. ed. *fingunt*.—*Mox* Ω. *Nisus*: de quo redeas ad i. 1055. et ibi dicta.

Ver. 908. *effuciat*: Vind. V. ed. Ω. *effuciat*; unde Σ. *efficiat*. Nonius, in ii. 272. hunc versum depravatum exhibet.

Ver. 909. *tum*: P. O. Δ. *cum*.

Ibid. *Aurea flumina Fluisse*. Ut imitator ejus de Italiâ, quam magnifice, geo. ii. 166.

———— atque *auro* plurima *fluxit*.

Ver. 910. *gemmis florere arbusta*: ut nunc utique florent roribus, gemmas referentibus. Noster apposite, ii. 319.

———— herbæ, *gemmantes rore* recenti.

Ver. 911. *tanto membrorum impete*: i. e. tantum spatium uno conatu pedis valentium obire et complecti; conferas i. 200. et de hac vocis *impetus* potestate, ver. 201. hujusce libri.

Ver. 912. *nixus*: ita Ω. vulgo, *nisus*; V. ed. O. Δ. *visus*.—*pandere*: i. e. “*cruribus semel divaricatis alta maria comprehendere*,” vel gradu simplice transire. Sic autem legitur emendatissime in P. L. editores inscite *ponere* effinxerunt et *pondere* librorum Vind. V. ed. M. O. Π. Σ. Ω. Nihil planius aut elegantius nostrâ lectione. Venuste Virgilius, geo. ii. 258. variavit locutionem *pandere*

nirus pedum, hinc probe intelligendus; nam Heynius, ne per nebulam quidem, vim verborum, aut figuræ pulchritudinem perspexit, a naturâ *serpentis* undique, atque *extendentis se*, plantæ illius derivatam:

———— hederæ *pandunt vestigia* nigræ.

Hinc *passus*, vel *crurum* explicatio, pro *gradus*.

Ver. 915. *Tempore quo primum*. Phrasem Virgilius excepit, in geo. i. 61.

———— *quo tempore primum*
Deucalio vacuum lapides jactavit in orbem.

Ibid. *tellus animalia fudit*: redi ver. 821.

Ver. 916. *Nihil*: sic Vind. V. ed. Vulgo, *Nil*.

Ver. 917. *animantium*: nempe, *diversorum*.

Ver. 920. *possunt*: editores quidam contra libros, *possint*; audacter et stulte.

Ver. 921. *Sed si*: quemadmodum verissime scriptum est, licet ultra captum editorum, in V. ed. L. M. Δ. Π. Σ. Ω. vulgo, *Res sic*; nec Vind. multo aliter, *Res si*: sed collatori non egomet temere fidem habeam: P. O. *Sed sic*.—Ordo est, et constructio: “*Sed, si (i. e. quoniam; vide nos, ad i. 869. et alibi) quæque (i. e. herba, ver. 919.) suo ritu procedet, et omnes (i. e. omnes etiam herbæ ac fruges, omnigeni fetus terræ) servant discrimina, naturæ certo fœdere.*” Supervacaneum esset, molestumque, vanas criticorum divinationes male feriantium recensere, melius oblivione sepe liendas.

Propterea, quæ de terris nunc quoque abundant,
Herbarum genera, ac fruges, arbustaque læta,
920 Non tamen inter se possunt complexa creari.
Sed, si quæque suo ritu procedit, et omnes,
Fœdere nature certo, discrimina servant.
Et genus humanum multo fuit illud in arvis
Durius, ut decuit, tellus quod dura creasset;
925 Et majoribus, et solidis magis, ossibus intus

Ver. 922. *Fœdere certo*. Virgilius, *Æn.* i. 62.

————— qui *fadere certo*
Et premere et laxas sciret dare jussus habenas.

Ubi forsitan rescribendum sit, *justus*:
i. e. "rem probe ac prudenter tempe-
"rans;" nam vis, et proprietas, vulgati
jussus in hoc loco nequaquam liquet.
Vide sis Servium ibidem.

Ver. 923. *genus humanum durius*.
Hæc Virgilius respexit, ad *geo.* i. 63. ob-
servante id etiam Lambino:

Unde homines nati, durum genus—.

Et noster in hoc loco, cum ver. 778. col-
latus, vix sibi satis constare videri possit.

Ibid. *in arvis*: i. e. in saxoso telluris
gremio conformatum; atque in apertis
campis sub æthere nudo vitam degens.

Ver. 925. *Et*: P. V. ed. *E*; quod proba-
vissem: quasi causam scilicet hujusce
duritiæ noster apponere voluerit; sed Ar-
nobius non patitur vulgatam vocem de
loco moveri. Nec tamen illud *Et* reli-
quorum exemplorum non esse possit error
librariorum pro *Ex*; sic enim non raro
peccavere: sed, quum ille scriptor utri-
bet lectioni faveat, nihil sine fructu no-
vandam puto; quamvis *Ex* verum cre-
dam. Obstat interea Virgilius, et scrip-
turam publicatam roborat, in *Æn.* viii.
478.

Hæud procul hinc saxo incolitur *fundata* vetusto
Urbis Agyllinæ sedes—.

Ibid. *solidis ossibus Fundatum*,—*aptum*
per viscera nervis. Arnobius, lib. ii. p.

54. "*Ossibus illis fundata sunt corpora,*
"*et nervorum colligatione devincta: et*
"*nobis, comparitii ratione, ex ossibus*
"*fundata sunt corpora, et nervorum col-*
"*ligatione devincta."* Idem, *ibid.* p. 84.
"Quo ex materiæ genere humanorum
"corporum concreta et stabilita sunt vis-
"cera? Unde ossa solidata?" Idem de-
nique, lib. iv. p. 131.—"quæ durat et
"solidat infantibus parvis ossa—."

Ver. 926. P. interponit et post *Funda-*
tum, sed aliis libris universis dissentienti-
bus.—*aptum*: Δ. *actis*. Eadem confusio
est ad *Virg.* *geo.* iii. 168. *Liv.* xl. 13. 6.
ubi videas *Drakenborchium*.

Ver. 927. *caperetur*: V. ed. Ω. *cape-*
tur; omisso nimirum horizontali lineâ,
capetur.

Ibid. *frigore caperetur*: i. e. implicare-
tur, tentaretur, teneretur. Virgilius, *Æn.*
ii. 384.

Ignarosque loci passim, et *formidine captos*.

Consulas insuper Nonium Marcellum,
iv. 48. et conferas nostrum, vi. 1249.
Virg. iii. 441. atque Horat. sat. i. 1. 80.

Ver. 928. *labi*: Vind. Δ. *labe*; pepe-
ram, nec tolerabiliter profecto, extra cæ-
suram.

Ibid. *labi corporis*: i. e. morbo, qui
ruere facit, ac *labi*, homines; uti Servius
bene interpretatus est ad Virgilii *Æn.* ii.
97.

Hinc mihi prima mali *labe*—.

Unde noster e contrario, ii. 1146. "*ful-*
"*cire cibis*;" atque iii. 126. "*fulcire*
"*salutem*."

Fundatum; validis aptum per viscera nervis:
Nec facile ex æstu, nec frigore, quod caperetur;
Nec novitate cibi, neque labi corporis ullâ.

Multiæque per cælum solis volventia lustra

930 *Volgivago vitam tractabant more ferarum.*

Nec robustus erat curvi moderator aratri;

Quisquam nec scibat ferro molirier arva,

Nec nova defodere in terram virgulta, neque altis

Ver. 930. *vitam tractabant.* Flaccus, sat. ii. 2. 85.

————— ubique
Accedent armis, et tractari mollis ætas
Imbecilla volet.

Atque de solito sibi dixit Carus, “*Volvi-
gago more ferarum,*” vice tritioris ac
plebeii, “*Volgivagi, more ferarum:*” i. e.
sine certis domiciliis. Cicero, de invent.
i. 2. “*Nam fuit quoddam tempus, cum
in agris homines passim, bestiarum
more, vagabantur, et sibi victu ferino
vitam propagabant.*”

Ver. 931. *robustus moderator aratri.*
Hinc Mantuanus, ecl. iv. 41.

Robustus quoque jam tauris iuga solvet arator.

Ubi quidam codd. *Robustis*, ut *fortes tau-
ri*, geo. i. 65. sed vulgatum loco moveri
vel Lucretius non sinet. Porro, idem
maximus poëta hoc argumentum exorna-
vit, ad Æn. viii. 316. sed nostrum tamen
neque simplicitate, neque elegantia quid-
dem, superavit:

Quis neque mos, neque cultus, erat; nec jun-
gere tauros,
Aut componere opes, norant, aut parcere parto:
Sed rami, atque, asper victu, venatus aiebat.

Nec suavissimos Moschionis versus apud
Stob. ecl. phys. i. 11. non apponam lec-
toribus, eos libentissime visuris:

Ἡ γὰρ ποτ' αἰὼν κύνες ἢ, δάκηκα
Θηρεὶ διακτύς ἔχον ἑμφέρης βροταί,
Ὀρυγῶν σπυλῆλαι καὶ δικυλῆλαι
Φαραγγῶν ἰστανοντί' ἔδα πῶ γὰρ ἢ
Ὅτι στυγερῆς ἰσπός, ὑπὲρ λαΐνας

Εὐρῆα πύργους ἀχιρῶμαθι πάλαι.
Ὅν μὴ ἀποτρῆς ἀγκυλαὶ ὑπὸ ποσσίν
Μάλατα παρὰ βάλος ὀρασθῆναι ἔροφος—.

Sed dies me colligentem et perscribentem
deficeret, si decimam partem locorum huc
pertinentium vellem recensere.

Ver. 932. *Quisquam.* Vind. V. ed. Π.
Σ. Ω. *Quicquam.* Mihi in pectore sedet
persuasio Lucretium scripsisse:

Quidquam nec scibant ferro molirier arva:

ἐδὲ τι· quod elegantius, et magis est inof-
fensâ constructione: vide ver. 951.—*mo-
lirier:* Vind. O. Δ. Σ. Ω. *mollirier;* mi-
nus exquisite, nec absurde tamen, si struc-
tura sit: “*Nec scibat arva moliri ferro.*”
Claudianus, de F. Mall. Theod. cons. 177.
coram veniat:

————— duras sulcis *mollire* novales.

V. ed. *molliner:* facili errore; quum, in
Longobardicâ scripturâ, si litera *i* τῆ ρ
propius admoveatur, ἢ exurgat: de quâ
commutatione, adeas Drakenborchii no-
tam in Liv. iii. 50. 3.—Cæterum, vulgo
referunt *Quisquam* ad versum præceden-
tem, puncto postposito; ad perturbatam
magis constructionem, nec quidem Latine
satis. Ovidius, amor. iii. 8. 40.

Nec valido *quisquam* terras aperibat aratro.

Ibid. *molirier arva:* i. e. aggredi. Huc
hæud dubie Virgilius respexit, geo. i.
494.

Agricola, *incurvo* terram molitus aratro—.

Pulchre Avianus, fab. xii. 1.

Arboribus veteres decidere falcibus ramos.

935 Quod sol atque imbres dederant, quod terra crearat

Sponte suâ, satis id placabat pectora donum.

Glandiferas inter curabant corpora quercus

Plerumque; et, quæ nunc hyberno tempore cernis,

Arbuta puniceo fieri matura colore,

Rusticus, impresso *molitus* vomere *tërram*,
Thesaurum sulcis proslulisse videt.

Ubi consulas Cannegieterum; omnium potius, quod eruditus nimium adsolet, quam Lucretii mei; memorem, duois licet atque auctoris omnibus. Confer Columell. ii. 4. 10. Venustissimum locum Hilarii in gen. 103. huc pertinentem, adscribere quid vetat?

Jamque seges tenerâ fructum fundebat aristâ,
Cum juga nulla forent, et vomer nullus atratri;
Mugiret nullus prociassis taurus in arvis.

Ita rescribimus: vulgo, "*nec vomer*;" omnibus insuper longe praviissimâ distinguendi ratione pessum datis.

Ver. 933. *neque*: sic P. Vind. V. ed. Δ. Σ. Ω. editores *nec*; libris, uti suspicor, non minus repugnantibus, quam poëtæ more.

Ver. 934. *decidere ramos*. Maro, Æn. xi. 5.

———— quercum, *decisis* undique *ramis*——.

Ver. 935. Hos versus elegantissimos idem Mantuanus presse imitatus est, in geo. ii. 500. atque adeo Macrobius locos jamdudum composuit, in Sat. vi. 1. fin.

Quos rami fructus, quos ipsa volentia rura,
Sponte tulere sua, carpit——.

Ver. 936. *pectora*: Vind. V. ed. B. L. Π. Σ. *pectore*; perperam. Vulgatum Macrobius exhibet l. c. Pius etiam, *placarat*.

Ibid. *placabat pectora*: i. e. reddebat *mitia*; fame quasi *furentia*. Horatius, sat. ii. 8. 5.

Quæ prima *iratum ventrem placaverit esca*:

quem committas etiam ibid. 2. 18. Ita Silius, "*rabidi jejunia ventris*," Pun. ii. 472.

Ibid. *pectora*: i. e. corda, vel præcordia; *πτερ, καρδιαν*, vel *ψυχην*: compares Virg. Æn. ix. 413. 414. et nostram Silv. Crit. ii. p. 135. Diocles Carystius, apud Athen. deipn. ii. 27. *ἰ πικρῶν ὄσσειν ἘΤΚΑΡΔΙΩΤΕΡΟΣ καὶ ὑπικαρτερος*.

Ver. 937. *curabant*: O. Ω. *curabat*.—*corpora*: M. *pectora*; consuetâ permutatione.

Ibid. *Glandiferas quercus*. Ovidius epitheton excepit, in met. xii. 328.

Vidi ego Petræum, conantem evellere terrâ
Glandiferam quercum——.

Unde, ob figuram *glandium*, Corippus, iii. 172.

Conifera veluti sacra inter flumina *quercus*.

Ibid. *Glandiferas quercus*, et *Arbuta*, ver. 939. Hinc pendet Virgilius, geo. i. 148.

———— quum jam *glandes*, atque *arbuta*, sacre. Deficerent sylvæ; et victum Dodona negaret.

"*Arbuta* autem sunt *rubra* poma sylvæ
"rum." Servius ad locum.

Ver. 939. *puniceo*: editores, *pæniceo*; contra libros universos in hoc loco.—*matura*: Π. *natura*.

Ibid. *Arbuta*. Arnobius, lib. ii. p. 90. "Quid enim, si hoc modo culpam velimus infligere prioribus illis atque antiquissimis seculis, quod, inventis frugibus, *glandes* spreverint, et repudiaverint *arbuta*?" Luxuriat in hoc argumento hilarissimum ingenium Nasonis, ad met. i. 101.

Ipsa quoque immunita, rastrisque intacta, nec ulla saucia vomeribus, per se dabat omnia tellus; Contentique cibi, nullo cogente, creatis,

940 Plurima tum tellus, etiam majora; ferebat:

Multaque præterea novitas tum florida mundi

Pabula dira tulit, miseris mortalibus ampla.

At sedare sitim fluviei, funtesque, vocabant;

Ut nunc montibus e magnis decursus aquarum

945 Claricitat late sitientia secla ferarum.

Arbutus fetus, montanaque fraga, legebant, Cornaque, et in duris hærentia mora rubetis, Et, quæ deciderant patulâ Jovis arbore, *glandes*.

Ver. 940. *majora*: Vind. V. ed. II. Σ. *majora*.

Ibid. *Plurima*. Lege, *Pluria*.

BENTLEIUS.

Eandem cantilenam alibi cantitant editores Lucretiani, libris aliud edicentibus, et aures minus audientes memet obmoven-
te.

Ver. 941. *tum*: O. Δ. Π. *cum*.

Ver. 942. *Pabula dira*: i. e. inamēnos, asperos, incultos cibos; *σκληρὰν καὶ πονηρὰν διαίταν*, Græci: vide Eurip. *Meleag. fragm. ix. 5.* Ælian. var. hist. ii. 11. *Glossarium vetustum*: "*Dirum, σκληρον*:" et, "*Dirus, πονηρος*." *Dira fames* Virgilii, *Æn. iii. 256.* ea est, quæ *diris* vescitur. Sic autem comparet scriptum in omnibus Cari exemplaribus præter P. et Δ. (nam de B. siletur) qui dant "*Pabula dia*;" quod quin sit ex emendatione recentiorum nullus dubito, optimos codices spernentium.

Ibid. *miseris mortalibus*. Ex Homero, Il. N. 569. *οἰζυραῖσι βροτοῖσιν*: et Od. O. 407. *δύλοισι βροτοῖσι*. Virgilius, *geo. iii. 66.*

Optima quæque dies *miseris mortalibus ævi*
Prima fugit—

Addam Papinium, in *silv. iii. 2. 61.*

— abcessum *miseris animantibus æquor*—

Ibid. *Pabula dira, miseris mortalibus ampla*. Sensûs idem prorsus tenor est Sophocleo versui, in *Elect. 354.*

Ὁν ζῷι πάρος μιν, εἰδ' ἐπαρρηγῶς δ' ἔμει.

Valeat igitur Havercampus, cui Lucretius perparvum aut nihil debet, cum suâ conjunctione *τῶν δια* et *ampla*, ac ineptissimâ distinctione suâ, positâ post *mortalibus*.

Ibid. *mortalibus ampla*. Flaccus, sat. ii. 2. 101.

Divitias habeo tribus *amplas regibus*—

Ver. 943. *At*: Ω. *Et*; Macrobius, *Sat. vi. 2. 1. fin. Ad*, de solito scribis peccato: vide Drakenborchium, ad *Liv. iii. 17. 3.* quam variationem memoravit Vossius, de construct. p. 183. atque arripuit Havercampus, inconsulto satis; quum constructionis hujusce, *Ad sedare sitim*, neque exemplum quivis afferre poterit, nec rationes enodare. Casta Latinitas locutionem indignabunda respuit. Macrobius ibidem Virgilianam imitationem apposuit, *ex geo. iii. 529.*

Pocula sunt fontes liquidi, atque, exercita cursu, Flumina—

Digni sunt etiam Nasoniani versus longe exquisitissimi, qui et huc transferantur e *fast. ii. 291.*

Vita feræ similis, nullos agitata per usus:
Artis adhuc expertæ, et rude, vulgus erant.
Pro domibus frondes norant, pro frugibus herbas:
Nectar erat palmis hausta duabus aqua.
Nullus anhelabat sub adunco vomere taurus;
Nulla sub imperio terra colentis erat.

Nec elegantissimos Pontii Paullini versus, de Joanne Baptistâ, *ver. 233.* meis ausim equidem lectoribus denegare:

Præbebant victum facilem sylvestria mella,
Pomaque, et, incultis enatæ cautibus, herbæ;
Arentemque sitim decurrens unda levabat.
Sic primi vixere homines; mundoque recenti
Hos auctor dederat ventura in secula mores;

Denique, nota vagis, sylvestria templa tenebant
 Nympharum; quibus exebant humore fluenta
 Lubrica, proluvie largâ lavere humida saxa,
 Humida saxa, super viridi stillantia musco;
 950 Et partim plano scatere; atque erumpere, campo.
 Nec dum res igni scibant tractare, neque uti

Inseruit donec sese maleuada voluptas,
 Ac secum luxus et amorem inexit habendi.
 Hinc odia, hinc lites, hinc fraus, hinc livor, et iræ,
 Cædes, arma, cruor, conflictus, prælia, mortes.

Ver. 945. *Claricitat*: i. e. clarâ voce lapsûs ciet: quo vocabulo significantius, venustius, atque pulchrius picturatum, nemo poterat excogitasse. Nam de veritate hujusce lectionis, quam ex ruderibus variantium scripturarum Simeonis Bosii sagacitas expiscata est, nulla lis moveri debet. Sic autem se habent discrepantiæ librorum. *Claricitat late*: P. *Clarior accitat*; V. ed. B. *Claritati a te*; L. M. II. et quidam Pii codd. *Claricitatiat*; neque aliter multo Σ. *Claricitatiat*: quæ receptæ lectioni non dissentiunt, si litteram *i* cum *l* commutes; vide nos ad verr. 749. 763. superius. O. Ω. *Clarior aciate*; Δ. *Clam juvat æstate*. Somniculosus collator verissimam scripturam cod. Vind. adscripsit; sed ne dubites, quin negligenter ac mendose. Haud importunus accesserit Virgiliti versiculus, in Æn. ii. 301.

Clarescunt sonitus, armorumque ingruit horror.

Ver. 946. *nota vagis*: ita scriptum est sincerissime, et appositissime, in P. V. ed. B. Δ. Π. Σ. Ω. "templa scilicet, ad quæ in erroribus, ut apta domiciliis, animum "adverterant." Quibus quid pulchrius, et argumenti scopo convenientius? Vind. si credere fas sit collatori, *noctivagis*; et, silentio Hævercampi teste, L. M. *noctivagi*; uti solet evulgari. Ducibus autem, tam perfunctorie munus suum obeuntibus, non temere fidendum. Nos propositis nihil melius, commodiusque, desideramus. Bentleyus malebat *nocte vagi*.

Ibid. *sylvestria templa*: i. e. antra montium *cavernosorum*, καλπηδύς ΚΟΙ-

ΑΟΗΤΑΣ *νεῖρες* vel *saxea tecta*, ut mox, ver. 982. Redeas ad notas in i. 121. et locos ibi provocatos. Plautus, mil. glori. ii. 5. 3.

— in locis Neptunis, *templisque turbulentis*:

i. e. "inter cavernas, et hiatus, procellosi maris:" cui convexitas est etiam superficiei, ut celo. Et contendas Æschylum, Prom. vinct. 445—468.

Ver. 947. *excibant*: i. e. "exsuscitant aquas et deproperabant Nymphæ:" ad *προσωπονισίαν* maxime venustam poeti- camque. Sic sponte divinaveram Lucretium scripsisse, et sic luculentissime comparet exaratum in O. et Ω. Vulgo, *excibant*; ut P. Δ. Π. Σ. Codices autem Vind. L. M. *excibant*; quæ scriptura fluxerit, ni fallor, ex antiquariâ, quam mallem sequi, seculi Lucretiani orthographiâ, *eccibant*; i. e. *excibant* nostrum: V. ed. *æstibant*. Hac sane restitutione nihil magis indubitatum credo. Vocem Virgilius sæpiuscule quidem adhibuit.

Ibid. *humore*. Lego, *humoris*; ut iv. fin.

———— guttas, in saxa cadentis, *Humoris*.

BENTLEYUS.

Nihil unquam vidi equidem infelicis.

Ver. 948. *largâ*: deest Π.—*lavere*: Δ. *luere*.

Ibid. *Lubrica humore*: i. e. "labentia, vel mobilia, propter humidam naturam:" de elegantissimâ constructione. Silius Italicus, xiv. 433.

Murali saxo per, *lubrica sanguine*, transtra Volvitur in fluctus, Lychæi vulnere, Cydnus.

Ovidius, fast. iv. 337.

Pellibus, et spoliis corpus vestire ferarum:

Sed nemora, atque cavos monteis, sylvasque, colebant;

Et frutices inter condebant squalida membra,

955 Verbera ventorum vitare, imbreisque, coactei.

Nec commune bonum poterant spectare, neque ullis

Moribus inter se scierant, nec legibus, uti.

Est locus, in Tiberin quâ *lubricus* insinit *Amo*.

Accedet etiam Horatius, epod. xiii. 14.

— Scamandri fumina, *lubricus* et *Simol*:

i. e. "labilis, et difficulter retentibilis." Ascensus ad locum.

Ibid. *proluvie*. "Aliquando *proluvie*, "sola *effusio*,"—aliquando pro *aquis mult* "tis ponitur." Servius, ad *Æn.* iii. 217. Et elegans locus Virgiliti legitur in *Æn.* vii. 683. huic Lucretiano multum appositus:

— gelidumque Anienem, et, *rosida rivis*,
Hernica *saxa* colunt—.

Nec minus, in geo. iii. 521.

— non, qui, *per saxa volutus*,
Furior electro, campum petit *amnis*—.

Ver. 949. *musco*: Vind. V. ed. præsent *musto*.

Ibid. *Humida saxa*. De hac venustâ præeuntium verborum repetitione, dictum est ad ii. 954. et alibi. Interea, Calpurnius, ecl. vi. 67. non imitatus est hoc artificium tantummodo, sed locum integrum, et eleganter quidem, adumbravit:

si placet, antra magis, vicinaque *saxa*, petamus;
saxa, quibus *viridis stillanti* vellere *muscus*
Dependet—.

Addam quoque Mantuanum, geo. iv. 18.

— liquidi fontes, et stagna, *virentia musco*—:

ac locum commodissimum Nasonis, met. viii. 561.

Pumice multicavo, nec lævibus atria tophis
Structa subit: mollis tellus erat humida musco.

Ver. 950. *Et partim*: i. e. "pars scæ-
"turiginum, superius ebulliens, per saxo-

rum latera defluebat; pars ad pedem
"saxorum primum in æquora campi
"erumpebat."

Ibid. *scatere campo*. Sic Lucius Ampelius, cap. viii. probe lectus: "*Ibidem* "terrâ oleum *scaturit*." Libri, "*Ibi de* "terrâ:" pro quibus Heinsius reposuit; "*Ibidem de terrâ*:" sed *ro de* longe melius ejicitur.

Ibid. *erumpere*: neutre, pro *se erumpere*, vel *erumpi*; unde Lucretii auctoritas accedit codicibus, sic Virgilium exhibitibus, ad geo. iv. 368.

Et caput, unde altus primum *erumpit* Entepus:

quamvis hiatus ille nobismet ibi minus placeat.

Ver. 951. *scribant*: Vind. V. ed. Π. *scribant*.—*neque*: sic P. V. ed. O. Δ. Π. Σ. Ω. de Lucretii consuetudine; Vind. *atque*; ut sane Π. ad ver. 933. supra: vulgo, *nec*; sed, opinor, sine scriptorum auctoritate. Huic autem loco Diodorus Siculus est accommodus, in i. 8. *Της εν πρωτης των ανθρωπων, μηδινος των προς βιον χρησιμων εβρηταιν, επικουρας διαγων, γυμνους μιν εσθητους οντας, οικησιως δε και πυρος αθηθεις, τροφης δ' ημερου πανταυλους ανινησιους.*

Ver. 952. *spoliis ferarum*. Naso, epist. iv. 100.

Ille fera spoliū pignus amoris habet.

Ver. 953. *cavos monteis*: i. e. *templū montium*; redi sis annotata nuper in ver. 946. Sic Mantuanus, *Æn.* i. 81. *cavum montem*.

Ver. 954. *frutices inter condebant membra*. Ut heros Homereus, Od. E. 487.

Τη μεν ιδων, γρηθησ πολυτλας διος Οδυσσευς
Εν δ' αμα μεσση λιαντο, χυσι δ' εσχηωατο φυλλων.

Quod quoique obtulerat prædæ fortuna, ferebat;
Sponte suâ sibi quisque valere, et vivere, doctus.

960 Et Venus in sylvis jungebat corpora amantum:
Conciliabat enim vel mutua quamque cupido,

Sed enim Æolicum digamma clare vociferatur mendam priori versui insidere; unde, et ex collato ver. 475. omnino rescribendum putem:

Τῆν μὲν ἸΩΝ, γῆθησιν—

Mox idem, Od. Z. 127.

ἽΩς ἔκαστον, ἑκάστην ἰαυθούσαν διὰς Ὀδυσσεύς.

Accommodus est etiam in primis elegans locus Juvenalis, ad sat. vi. 2.

————— cum frigida parvas
Præberet spelunca domos; ignemque, laremque,
Et pecus, et dominos, communis clauderet umbra:
Sylvestrem montana torum cum sterneret uxor
Frondebibus, et culmo, vicinarumque ferarum
Pellibus—

Communis umbra; nimirum *sylvæ*, quæ speluncam continebat et obumbrabat. Vulgo, *communi*; sed nostra lectio elegantior est, et exhibetur, quod impense lætor, Lactantio in scholiis ad Stat. Theb. i. 585. Ovidius, met. i. 122.

————— domus antra fuerunt,
Et densi frutices, et vinctæ cortice virgæ.

Ibid. *condebant*: i. e. “unâ locabant acervatim, sine curâ ac pudore, corpora, mox discretis thalamis curiosius ponenda.” Nihil agunt, aut vident, qui interpretantur vocem per *abscondebant*. Ita minus accurate Nonius, iv. 49. de Virgiliano versu, in Æn. ii. 401.

Scandunt rursus equum, et notâ *conduntur* in alvo:

i. e. “se *cumulatim* injiciunt.” Nec necessum est, ut in his ad sensum dictionis secundarium minus eleganter confugas. Sed annus integer transiret, dum incultas vel in hac voce doctorum interpretationes coarguerem: ideoque finem statim facere præstitit.

Ver. 955. *imbreisque*: Π. *umbrisque*.
Et nescio, an non mihi magis arideret et

imbris librorum pro secundo casu singularis numeri acceptum, atque cum *Verbera* consociatum. Huic saltem constructioni Virgilius favet, ÆA. ix. 669.

Quantus, ab occasu veniens, pluvialibus Hædis,
Verberat imber humum.

His monitus, emendabo C. Marium Victorem, in gen. ii. 361. ubi vulgo legitur *azre*:

Nox ruit, et subitæ cælum obduxere tenebræ;
Effusoque cadens terras *ferit* æthere nimbus.

Verissimam esse conjecturam Virgilius evincit in geo. i. 324. Tibullus, i. 2. 7.

Janua difficilis dominæ, te *verberet* imber:

ubi consulas Broukhusium, et J. F. Gronovium quoque ad Sen. Hippol. 383.

Ibid. *Verbera ventorum*: vide notata ad i. 272. iv. 260. 936. Pariter Virgilius, geo. iii. 382.

Genus effrena virûm Rhipæo *tunditur* Euro.

Atque etiam Seneca, CEd. 473.

Et quos vicinus *Boreas* *ferit*—

Ut alios bene multos in re leviori negligam.

Ver. 956. *neque*: sic P. V. ed. O. Δ. Π. Σ. Ω. ut semper solet Lucretius variare. Vulgo, *nec*; libris manu exaratis, sat scio, non addicentibus.

Ver. 957. *scierant*: editi, *scibant*; sed Vind. V. ed. L. M. Π. Σ. *sciebant*: unde me sincerissimam Lucretii scripturam elicuisse vix restet aliquid dubitationis. Forma verbi minus usitata librariorum fefellit: vide sis Plaut. Pera. ii. 2. 36. Lucan. viii. 627.

Ibid. *Moribus nec legibus uti*; *Sponte suâ vivere*. Hæc spectavit Mantuanus, Æn. vii. 203.

Saturni gentem, haud vinclo, *nec legibus*, æquam;
Sponte suâ, veterisque dei se more tenentem.

Vel violenta viri vis, atque inpensa lubido;

Vel pretium, glandes, atque arbuta, vel pira, lecta.

Et, manuum mirâ fretei virtute, pedumque,

965 Conflictabantur sylvestria secla ferarum

Stattus, in eodem argumento, Theb. iv. 278.

— nondum arva, domusque, nec urbes,
Connubisque modus—.

Ver. 958. *Quod quoique*: P. V. ed. *Quodcumque*; me iudice, non deterius.

Ver. 960. *jungebat*: V. ed. *lugebat*; apposito etiam *jungebat*: M. *lucebat*. De receptâ lectione nihil ambigendum existimo: ex compendiaro *jügebat*, i et g non agre migrarent in l et c. II. *jungebant*; unde tentare possis haud invenuste:

Et *Venerem* in sylvâ *jungebant corpora* amantum.
Sic etenim cultus locutus est Tibullus, ad i. 9. 77.

— hunc ego credam
Cum trucibus *Venerem* *jungere* posse feris:

ut repetitis vicibus etiam Ovidius.

Ver. 963. Cum his Bentleius, post Pium tamen, bene composuit Propertium, iii. 11. 3. meâ sententiâ, nondum persanatum:

His tum blanditiis furtiva per antra puellæ
Ocula sylvicolis empta dedere viris.

Ver. 965. *Conflictabantur*. Nos hanc lectionem, longe vividiorum, et poëticam magis, vulgatâ *Consectabantur*, ex conjecturâ redonavimus Lucretio, Veronensis scripturam parce detorquentes, *Consectabantur*. Exquisitori forsitan regimini vere possit imputari depravatio. Non aliter tamen Tacitus, ann. vi. 48.—“ qui—
“ plura per scelera *republicam* *conficitavisset*.” Neque in dubio est, an Tullius idem voluerit, de legg. i. 11.—“ qui
“ *canem*, et *selem*, ut deos, colunt, non
“ eâdem *superstitione*, quâ cæteræ gentes,
“ *conficitantur*.” Dicant itaque lectores lepidi, an Lucretii venustates non feliciter sint operâ nostrâ recuperatæ.

Ver. 966. Editores optime reposuerunt

hunc versum in stationem suam, qui male sequitur ver. 973. in scriptis exemplaribus. Omisit omnino Pius.

Ibid. *magno pondere clavae*. Nescio, an Virgilius hinc sit castigandus, ad Æn. x. 318.

— Cissea durum
Inmanique Gyan sternentis agmina *clavæ*:
ubi vulgo scribitur *Inmanem*.

Ver. 967. *Multa*: docto regimine referendum est adjectivum ad *secla*, loco *ra ferarum*, in ver. 965. Adverbialiter quasi dictum sit, inscitissime Lambinus intellexit.

Ibid. *vitabant pauca*: utpote nihil timentes, propter magnitudinem virium suarum, ac radium telorum pondus.

Ver. 968. *subus*: sic antiquissimi codices, atque emendatissimi, L. M. quos malim equidem præ cæteris, vulgatam *subibus* uno consensu exhibentibus, audire. Sic *bubus* Ovidius, met. xiv. 3.—*sylvestribus*: ita optime V. ed. quo probe declaratur animal in maxime horridis et immanis suis. Vulgo, *sylvestria*; ad meum gustum ineptissime: nec adjunctum duplex, quo sensum præbeat efficaciorum, non amat Lucretius. Virgilius, geo. iii. 411.

— *volutabris pulcos sylvestribus apros*:
ubi vide Servium, et quæ nos olim haud poenitenda dedimus ibid. ver. 247. Hinc intelligendus Achilles Tatius, ii. 34. *Εξαιφνης δε ους ους ὄλως προσηνδῆς*. Interpres, e *sylvâ*; malim egomet, “ *Aper sylvæ*, i. e. “ *sylvestris*, statim prosilit.” Jam vero *sylvestria membra* nihil sonare potest, præterquam *homines sylvam incolentes*; quod frivolum ac supervacaneum in Lucretii loco.

Ibid. *Setigerisque subus*. Virgilius similiter, ad Æn. vii. 17.

Setigerique sues, atque in præsepibus ursi—:

Missilibus saxis, et magno pondere clavæ;
 Multaque vincebant, vitabant pauca latebris:
 Setigerisque pares subus sylvestribus, membra
 Nudabant terræ, nocturno tempore captei,
 970 Circum se foliis, ac frundibus, involuentes.

Nec plangore diem magno, solemque, per agros
 Quærebant, pavidei palantes noctis in umbris;
 Sed tacitei respectabant, somnoque sepultei,

ut alibi, cum Ovidio, met. x. 549.

Ver. 969. *Nudabant*: poetice pro vulgari *Nuda præbebant*, vel *dabant*; quod editores impudentissimi Lucretio obtruserunt, libris universis, indignissime factum! reclamantibus, et summo consensu nostram dictionem ostentantibus. Hinc autem statim animadverti Virgilium recte constituendum, et codices adstipulantur, in geo. ii. 531.

Corporaque agresti *nudat* prædura *palestræ*.

Vulgo, *palestrâ*, et *nudant*: sed *nudat* mordicus teneam, quum sit doctius, nec tenuissimam quidem speciem ambiguae constructionis præ se ferat. Atque in certissimis est maximum poetam non aliter scripsisse, ad *Æn.* v. 586.

Et nunc terga *Fugæ nudant*—.

Si codices præstantissimi non addicerent, Siliana imitatio, et exemplum Lucretii, per se rem evincerent. Vulgo, *fugâ*: videas Heinsium et Burmannum. Est autem prosopopœia; quasi scilicet *Fuga* suis oculis nuda terga cerneret. Quod notandum sedulo.

Ibid. *captei*: i. e. irveti, preni, translatione ex ferarum venatu sumptâ; ut Donatus ad Terentii *And.* i. 1. 55.

Egomet continuo mecum: Certe *captus* est!

Nos dicimus similiter, *Overtaken*, surprised.

Ver. 970. *se foliis involuentes*: redi ad ver. 954. Homerus ibidem:

Ὠς Ὀδυσσεὺς φύλλοις καλυψάσκε—.

Et vocabula *Circum involuentes* Vitruvius

conjunct, x. 11.—“ ex ordine progredi-
 “ ens, singula puncta prætereundo et cir-
 “ cumvolvendo.”

Ver. 971. Quorundam philosophorum opiniones hic videtur ire oppugnatum noster; pro quibus argumentatur Manilius non invenuste, in i. 66. ad hunc modum:

Nam rudis ante illos nullo discrimine vita
 In speciem conversa operum ratione carebat;
 Et stupefacta novo pendebat lumine mundi,
 Tum, velut amissis, moerens, tum læta renatis,
 Sideribus—.

Quam sententiam Statius, l. c. ad ver. 957. supra, eloquentiâ pene Lucretianâ persecutus est; haud dubie versuum nobilissimorum, quibuscum nunc versamur, æmulatione concitatus:

Hi lucis stupuisse vices, noctisque feruntur
 Nubila; et, occiduum longe Titana secuti,
 Desperasse diem—.

Ubi vasta Barthii eruditio nec nostrum, nec Manilium, immemoratum transiit.

Ibid. *plangore magno*. Sic Maro, *Æn.* iv. 668.

———— resonat magnis *plangoribus* æther.

Ad quem versum proinde varietates *clan-*
goribus, clamoribus, sunt nihili faciendæ.

Ver. 972. Solent editores *ὄρωσιν* ad *Quærebant*; sed *ei pavidi* nobis videtur imbecillum et supervacuum cum *plangore*, signatum vero atque pervenustum, si retuleris ad *palantes*. Virgilius, *Æn.* ii. 489.

Tum *pavide* tectis matres ingentibus *errant*.

Dum roseâ face sol inferret lumina cœlo.

- 975 A parvis quod enim consuerant cernere semper,
 Alterno tenebras, et lucem, tempore gigni,
 Non erat, ut fieri posset mirarier umquam,
 Nec diffidere, ne terras æterna teneret.
 Nox, in perpetuum detracto lumine solis:
 980 Sed magis illud erat curæ, quod secla ferarum
 Infestam miseris faciebant sæpe quietem;

Ibid. noctis in umbris. Idem, ibid. ix. 373.

————— sublustri noctis in umbrâ.

Ver. 973. tacitei: II. placidi; minus bene.

Ibid. Hoc est: "Sine plangoribus, se quieti dabant somnoque, diem reversurum in animo respicientes, ac solide sperantes." Odiosi sunt Vossius, Faber, Creechiusque, cum suis deliramentis scilicet, *res spectabant, expectabant, ac respiciabant*: quæ lepidis nauseam ciebunt. "*Respecto, warrawo*:" glossæ veteres. Tritum est.

Ibid. somnoque sepultei. Maro, Æn. ix. 189.

————— vino, somnoque, sepulti:

qui verborum ordo est Dorvilliano codici.

Ver. 974. roseâ face sol. Pulcherrime Hilarius, in gen. 67. hoc modo distinguendus:

*Lucifer exsurgit roseusque, et fulgidus ore
 Vesper: puniceos spargit Aurora capillos.*

Ennius, apud Macrob. vi. 4. ita corrigendus:

————— interea fax
 Occidit, oceanumque supra tractim obrubet
 æthra.

Vulgo, rubra et obruit.

Ver. 975. A parvis: Vind. Ω. *Aperuis*, vel *Aperius*; unde quidam libri, teste Lambino, non male, *A pueris*; per litterarum transpositionem: H. *Asperius*; Σ. *Aperuisset*.—quod enim: P. quoniam: forte, quod jam.—consuerant: Ω. consue-runt.

Ver. 977. Ordo verborum est: "Non erat, ut *eo* mirari *id*, quod semper consuerant cernere, posset fieri; nec erat, ut *eo* diffidere, ne nox teneret terras, posset fieri." Modis infinitivis ita adhibitis multum usus est Lucretius: vide nos ad iv. 769. Editores, constructionem veram loci parum callentes, distinctionem posuerunt post *posset*, et interpretationem haud grammaticam dederunt.

Ver. 978. Nec: Vind. V. ed. II. Σ. Ne. Et Virgilius videtur hujusce loci non oblitus, itidem de sole numeris magnificis, Jupiter! similia prædicans, geo. i. 468.

Inipaque æternam timerunt secula noctem.

Ver. 980. curæ quod: P. curæ quæ; V. ed. curæque. Legendum forte, "curæ, quia." De harum vocularum commutatione, vide Drakenborchium, ad Liv. v. 29. 1.

Ver. 981. faciebant: V. ed. L. O. faciebat; ut constructio sit: "Illud, quod faciebat quietem infestam miseris; nempe, secla ferarum." Sed hoc duriusculum est ad receptum ordinem verborum, neque de facilitate Lucretianâ.

Ibid. Infestam faciebant, pro infestabant. Justinus, xxiii. 1. 10.—"ex agris finitimorum prædari soliti,—infestas regiones reddebant." Conferas eundem, ad xxxvi. 1. 10.

Ver. 982. Ejectei: V. ed. ac II. Et lecti; quod exortum sit forsitan peccatum, *i* in *l* mutato quoque, ex veteri orthographiâ, *Ecjecti*, vel *Ecjecti*; quum *c* in *t* perpetuo migret. Hoc de genere sunt

Ejecteique domo, fugiebant saxea tecta
 Spumigeri suis adventu, validique leonis;
 Atque intempestâ cedebant nocte, paventes,
 985 Hospitibus sævis instrata cubilia frunde.
 Nec nimio tum plus, quam nunc, mortalia secla

etiamnum restantia, exhibit, exjuravisti, et exmovit, Plautina. Σ. *Electi*.

Ibid. *saxea tecta*. Homerus, hymn. Vulc. 1.

Ἦραιστον κλυτομητιν αὐδίο, Μυσα λυγία
 Ὅς, μετ' Ἀθηναίης γλαυκοπίδος, ἀγλαὰ ἔργα
 Ἀνθρώπων ἰδιδάξεν ἰαί χθονός· οἱ τὸ πάρος περ
 Ἀντρος παύσαιμασκον ἐκ ἔριον, ἦντι θῆρας.

Atque hunc nascentis mundi statum pulchre Gratius attingit in cynegetico, ver. 13.

Tu trepidam bello vitam, Diana! ferino,
 Quâ primam quærebat opem, dignata repertis
 Protegere auxiliis, orbemque hac solvere noxâ.

Ver. 983. *Spumigeri*: sed recentiores editores, contra omnia vetera exemplaria, per summam vecordiam et impudentiam summam, nobis ex arbitrio recoctum dederunt *et Setigeri*, ver. 968. licet, ut taceam de imperio librorum, *ἰννοίων* multo majoris periculi ac timoris incutiat efficax epithetum, quod poetæ redonavimus. Voce *spumiger* Manilius usus est, ad v. 74. et exhibent quidam codd. Ovidii, in met. xi. 140. Seneca, Hippol. 347. apponetur:

Tunc vulnificos acuit dentes
 Aper, et toto est spumeus ore.

Sed tero tempus inutiliter; nam *spumantes apri* celebrantur in quâvis paginâ poetarum sermonis utriusque.

Ibid. *Spumigeri suis, validique leonis*. Quos junxit Claudianus, rapt. Pros. ii. 243.

securus ubique
 Spumet aper, sævique fremant impune leones.

Heinsius, unum codicem secutus, reposuit *sævum*; quod ipse non probat, nec favet sane congruentia clausularum.

Ver. 984. *cedebant*: Π. *tendebant*. Ni-

mirum, postquam *c* in *t* de solito abierat, ex *tendebant* facile factum est *tēdebant*.

Ibid. *intempestâ nocte*: i. e. "cui tempestivitas agendasum rerum deest." Eadem vocatur Longino, in tractatu quæ *Ἰψυς, νυξ ἀσπερος, et ἀσπρηκτος, vel intracubilia*. Mihi videntur interpretes ad Salustium, et alibi, non præcise satis, neque luculenter, propriam efficaciam locutionis exposuisse. *Nox intempesta* legitur in Ennii fragmentis, p. 122. et Virgilio geo. i. 247.

intempesta silet nox.

Ubi Servii commentarios sic castigaverim: "*Intempesta*, inactiosa, alta, densa, crassa; qualis est in *tempestate*." Libri, *intempesta*. Videas eundem ad Æn. iii. 587. Vetus onomasticon: "*Intempesta, ἀσπερος, ἀσπρηκτος, βαβυια, ἀσπρηκτος*." Lege, ΑΚΡΑΤΟΣ: i. e. *pura pura nox*. Unde idem statim: "*Intempesta nox, μισονοκτιον*." Bene; quod ea pars noctis maxime sit intempesta.

Ver. 985. *Hospitibus sævis*: Π. *Hostibus senis*.

Ibid. *nocte—instrata cubilia fronde*. Hinc sua Virgilius expressit, geo. iii. 230.

Ergo omni curâ vires exertet, et inter
 Dura jacet pernox instrato saxa cubili—

At Œdipum quendam cedo, lector! qui mihi liquido expeditam præstiterit Virgiliani versûs constructionem. Mussas jam dudum video; et invenis neminem: nam faceta nimium est Heynii cogitatio, qui per *instrato* intellectum vult non *strato*, et prudenter sibi negotio supersedit hunc sensum exemplis collatis astruendi. Nihil restat, nisi ut hic sit ordo verborum: "Et jacet cubili instrato inter saxa."—Sed metuo, ut stabit *et instratus* sic nu-

Dulcia linquebant lamentis lumina vitæ.

Unus enim tum quisque magis deprensus eorum

Pabula viva feris præbebat, dentibus haustus:

990 Et nemora ac monteis gemitu, sylvasque, replebat,

Viva videns vivo sepeliri viscera busto:

de sine substantivo positum; nam Suetonii locus, August. 73. 2. "Ne toro quidem cubuisse aiunt, nisi humili et modice *instrato*."—aliquantulum discrepat ob illud *modice*; quum sit quasi *stratis modicis instratus*; *et instrato* substantivum, ut fit, complectente. Quid verbis opus est? Mendosâ distinctione Maro meus liberandus est, et semper in posterum sic ordinandus editoribus:

et inter
Dura jacet *pernox instrato saxa cubili*
Frondibus hirsutis; et *tarice pastus acutâ*.

Et jam denique Lucretium strictius expressum habes. Sed meam dispositionem verborum in primis stabiliunt Ovidii versus quidam, egregie depravati, sed jam nunc acumine meo qualicumque certissime in rectam redigendi, met. ix. 649. ubi vulgo, *taces*:

cum tu, lassata sequendo,
Procidis; et durâ positis tellure *papillis*,
Bybilli *jaces*—.

Hæc sane veritatis speciem præ se ferunt; sed iterum percutienti mendosum sonant: et postea id expiscatus sum, quod omne omnium venustorum punctum ferret:

cum tu, lassata sequendo,
Procidis; et, positis durâ tellure *papillis*,
Bybilli *taces*, frondesque tuo premis ore caducas.

Procidis; in *faciem* nempe: hinc *papillis*, et *ore*, convenientissima reperiuntur; ac frustra speres invenire vel apud ipsum Nasonem mollitudine delicatiori locum.

Ver. 986. Sensus est: "Nec tamen, his calamitatibus expositi quamvis, ac dilacerationibus ferarum, plures tunc temporis, quam nunc dierum, inter lacrymas et ejulationes moriebantur. Præ-

cis leti caussis hominum solertiâ summotis, aliæ viæ sunt repertæ; nec minus tamen efficaces."

Ver. 987. *lamentis*. Sic legendum. Salse ridet, pro more, mortalium ignaviæ, mortis timoribus discruciatorum, et miseram vitas inter lugubres ploratus relinquentium. Confer iii. 946. 947. 965. Quis igitur credidisset, eo socordiae et sceleris editores venturos esse, ut nullo cum fructu, necessitate nullâ, maximis plausibus exciperent Mureti conjecturam *labentis*, atque uno consensu Lucretio obtruderent? Nihil novi insipientios, aut quod minus ingenuos atque bellos homines deceret. Nos poetæ scripturam suam restituimus, appositissimam undequaque et venustissimam; nec melius quippiam vel animo fingi, vel optari profecto poterat.

Ibid. *Dulcia lumina vitæ*. Sic alii bene multi, et primus Mæonides, Il. K. 495.

Τῶν τριπαιδιαντων ΜΕΛΙΗΔΕΑ ΘΥΜΟΝ ασηρα.

Unde non mirum est Euripidem *μεφαινας* vocavisse vitam *τα φιλτατα*, in Hippol. 978.

Ver. 988. *deprensus*: V. ed. *depensus*; P. O. II. *deprehensus*; me non improbante.

Ver. 989. *dentibus haustus*: i. e. absumptus. Pariter Virgilius, Æn. ii. 600.

Jam flammæ tulerint, inimicus et *hauserit* ensis.

Neque aliter idem, geo. iv. 427.

Jam rapidus torrens sitientis Sirius Indos
Ardebat cælo, et medium sol igneus orbem
Hauserat—:

i. e. "cursu consumpserat." Et nunc dierum mos illepidissimus invaluit distinguendi post *cælo*, qui nobis minime tolerabilis videtur.

At, quos ecfugium servarat, corpore adeso,
 Posterius, tremulas super ulcera tetra tenentes
 Palmas, horrifera adhibant vocibus Orcum:
 995 Denique, eos vitâ privarant vermina sæva,

Ver. 990. *gemitu sylvas replebat. Quem-*
admodum Mantuanus, Æn. ii. 679.

Talia vociferans, gemitu tectum omne replebat.

Adeoque nihili habeam lect. cod. M. *ge-*
mitus.

Ver. 991. *vivo sepeliri busto. Vide Eus-*
tath. II. p. 564, 40. ed. Bas. Quod ad hu-
jus loci sententiam attinet, cum illâ con-
gruit illud Ennianum:

Vulturis in sylvis miserum mandebat hominem:
 Heu! quam crudele condebat membra sepulcro.

Hæc Lambinus. Ibi videas Hesselii no-
 tas, cum nostris ad Eurip. Ion. 951. de
 Rhoër etiam, ad Porph. de abst. ii. 50.
 et, quem laudat ille, Gataker. ad Anto-
 nin. vi. 21. Quod tamen in aliis Longi-
 nus culpaverit, minime injucundum no-
 bismet saltem reddidit mirifica simplicitas
 Lucretii, et inactectus candor. Sueto-
 nius, ii. 13. sic legendus est: "Et qui-
 dem uni, suppliciter sepulturam pre-
 canti, respondisse dicitur, Jam istam in
 volucrum fore potestatem." Apuleius,
 met. v. p. 354.—"sævissimæ bestię sepe-
 liri visceribus." Ibi plura Præsius. Lau-
 sit suaviter in versibus minime contem-
 nendis Sedulius, i. 177.

Jonas, puppe cadens, ceto sorbente voratus,
 In pelago non sensit aquas, vitale sepulcrum,
 Ne moreretur, habens; tutusque in ventre fe-
 sino,

Depositum, non præda, fuit; vastumque per
 æquor

Venit ad ignotas inimico remige terras.

Ver. 992. *At: V. ed. Ac; Ω. ad.—ec-*
fugium corpore: II. effugiunt tempore.

Ver. 993. *super: II. Σ. Ω. supra.—ul-*
cera: sic optime P. II. Σ. Ω. et Floren-
tina in var. lectt. cæteri, viscera; unde di-
vinaveram rescribendum, sub viscere; et
sic positum inveni in Florent. et O. sed

vulgata longe meliora sunt. Serenus Sa-
 monicus, ver. 256.

Hujus et attritu tetrum mulcebitur ulcus.

Et venisti lectores, me tacente, observa-
 verint, quam *δυστυχως* et ad vivum, ve-
 ris ipsius Naturæ coloribus et Musarum
 calamo, poëta noster omnia depinxerit.
 —Mox Δ. ortum pro orcum.

Ver. 994. In his versibus concinnandis,
 coram fuisse nostro videtur tragicorum
 veterum Philoctetes. Ita de illo Sopho-
 cles, in fabulâ quantivis pretii, ver. 797.
 ubi nos videndi:

Ω Θωρατι, Θωρατι πῶς, αὐ καλαμῶς
 Οἶνῳ κατ' ἡμᾶς, ἢ δὴν μάλῳ ποτι;

Adeas etiam fab. Æsop. xx. ed. Oxon.

Ibid. *horrifera vocibus: quales nimi-*
rum horrorem membris audientium inu-
terent.

Ver. 995. *Denique: editores ex atri-*
torio, Donicum; contra libros veteres uni-
versos, facinorosissimi mortalium.—priva-
rant: sic P. V. ed. L. O. Δ. Σ. Ω. vulgo,
privarunt; Pii codd. quidam, privabunt.
—vermina: Δ. germina; Δ. vermia.

Ibid. *vermina. Sic Arnobius, lib. i. p.*
 30. "Verbo ille compescuit *verminan-*
tium membrorum cruces; et illi verbo
 compescuerunt *furialium vermina pes-*
sionum." Festus in voce: "*Vermina*
 dicuntur dolores corporis cum quodam
 minuto motu, quasi a vermibus acinde-
 tur. Hic dolor Græce *στροφοί* dicitur."
 Intellego sane ea tormina, quorum vi
 crispetur corpus, et undatim fluctet.
 Fortassis igitur verba Festi sunt ita emen-
 danda:—"cum quodam minuto motu,
 qualis a vermibus cieatur." Commit-
 tas poëtam nostrum ad iii. 721.

Ver. 996. *ignaros: II. ignavos; de quâ*
 permutatione Drakenborchius egit ad Sil.
 It. x. 86. et Liv. iii. 54. 3.

Experteis opis; ignaros, quid volnera vellent:
 At non multa virum sub signis milia ducta
 Una dies dabat exitio; nec turbida ponti
 Æquora lædebant naveis ad saxa, virosque:

Ibid. *quid volnera vellent*: i. e. quid remedii flagitarent. Silius Italicus, xi. 166.

Dum trepidæ res, et medicinam vulnera possunt.
 BENTLEIUS.

Ver. 997. *milia*: sic recte P. V. ed. O. Ω . vulgo, *millia*.

Ibid. *multa milia Una dies dabat exitio*. Videtur imitatus Ennium, apud Macrobius, Sat. vi. 2.

— *multa dies* in bello conficit unus.

Ex quo versu ne dubites vocabulum decidisse ob similitudinem propinqui, sic vere reponendum:

Milia multa dies in bello conficit unus.

Adstipulatur etiam Virgilius, Æn. v. 806.

Milia multa daret leto—.

Et Lambinus opportunissime admovit Ciceronem, de off. ii. 5. ad quem locum Pearcius nostras perquam infeliciter administravit rem: "Est Dicæarchi liber de interitu hominum:—qui, collectis cæteris causis, eluvionis, pestilentis, vastitatis, beluarum etiam repentinæ multitudinis, quarum impetu docet quædam hominum genera esse consumpta; deinde comparat, quanto plures deleti sint homines hominum impetu, id est, bellis aut seditionibus, quam omni reliquâ calamitate."

Ver. 999. *lædebant*: "scripti codices, *lidebant*;" Heinsius, in adversar. i. 11. p. 118. Sed, quinam fuerint isti codices, aliis edisserendum linquo. Noster simplice verbo usus est pro composito aliorum; ut sæpe alias. Etymon vocis, et primariam significationem ejus, pervenire non potui.

Ver. 1000. *Nec*: sic omnes libri; de Vol. III.

suo editores, *Sed*; rationem structuræ minime callentes, ita se habentis: "Nec mare, sæpe coortum frustra, sævibat;" in naves scilicet, quæ nondum oceanum tentaverant. Ut signatiorem sensum daret, noster suo more voces synonymas cumulavit; vide ii. 1059. quod et alii scriptores castissimi sæpenumero fecerunt. Plures editi, ad cerebella criticorum, sic constituerunt versum:

Sed temere, incassum, mare fluctibus sæpe coortis.

Nos omnibus libris vetustis obsecuti sumus. Pius dicit, se in castigatis et eruderatis codicibus deprehendisse, *incursu fluctus*, pro *incassum frustra*: et Vossius, ad Catull. p. 230. loco *frustra*, corrigebat *fustro*. Nos tales subtilitates non amplectimur, contenti simplicioribus.

Ver. 1001. *ponebat*: sic, si fides collatoribus habenda sit, in codd. B. L. M. scriptum comparet: utinam res liquidius innotesceret! P. quoque non aliter; et nolumus lectionem sollicitari, donec de membranis istis certiora referantur. Vind. V. ed. *potebas*; O. Δ . Ω . *poscebat*; quod minime displicet: Π . *petebat*; Σ . *portabat*: et pro var. lect. *potebat*. Forte, *promebat*. Quæ locantur in contextu, firmantur pulchro, disticho Propertii, iii. 8. 6.

Transeat hic sine nube dies; stent aëre venti;
 Ponat et in sicco molliter unda minas.

Ibid. *Sævibat*: i. e. exercebat rabîem. Suavissimam translationem hinc Boëtius accessivit, in lib. i. met. 5.

Operis tanti pars non vilia,
 Homines quatimur fortunæ salo.
 Rabidos, Rector! comprime fluctus;
 Et, quo cælum regis immensum,
 Firma stabili scedere terras.

Ita legendum: libri, *rapidos et stabiles*.

- 1000 Nec, temere, in cassum frustra, mare, sæpe coortum,
 Sævibat; leviterque minas ponebat inaneis.
 Nec poterat quemquam placidi pellacia ponti
 Subdola perlicere in fraudem ridentibus undis:
 Inproba navigii ratio tum cæca jacebat.
- 1005 Tum penuria deinde cibi languentia leto
 Membra dabat; contra nunc rerum copia mersat.
 Illei imprudentes ipsei sibi sæpe venenum
 Vergebant; nunc dant aliis solertius ipsei.

Ver. 1002. *placidi pellacia ponti*: redi ii. 559.

Ver. 1003. Orthographiam *perlicere* in verbo posui, quamvis libri veteres recentibus nihil dissentiant, si credendi sint collatores: videas var. lectt. ad vi. 999.

Ibid. *ridentibus undis*: confer sis i. 8. Et in proximo, V. ed. habet *cum*, pro *tum*.

Ver. 1004. *Inproba*: i. e. *mala*, calamitosa; vel quæ *ratibus impiis*, uti Venusinus loquitur, temerata oceanum.

Ibid. *cæca*: i. e. inutilis, sine profectu, ignota, nondum in *lucem* eruta. Petronius, cap. cxxviii. "Numquid ab aliquo "naturali vitio formam meam *εξεσχο*?" i. e. obscuro, perdoque. Πιδαξ τυφλη, apud Antip. Sidon. epig. 64. et alios, *cujus spiramenta*, vel foramina, *cæca* sunt (vide Virg. geo. i. 89. 90.); nec foramen est, per quod in *lucem* erumpat. Heinsii notam omnino velim perlegas ad ejusdem Maronis ecl. vii. 56. Longinus, *πρω* "ΤΨες, sect. 14. fin. pulchro consortio verborum dixit ΑΤΕΑΗ και ΤΤΦΑΑ. Per-spiciaciter Burmannus vidit nihil novandum esse in elegantissimâ Nasonis locutione; ex Pont. ii. 7. 45.

Pectora quam mea sunt serie *cæcata* malorum: i. e. *μυδλωμένα*. hebetata, atque facta inutilia. Theophrastus accommodus est, hist. plantt. i. 13. *Εισι δε των οζων, οι μιν τυφλοι, οι δε γουμοι λογα δε ΤΤΦΑΟΥΣ, αφ' ων μηδεις βλασφως*. Nec non Themistius, orat. xx. *Ου γαρ αι αρπιλοι μιν αυτη, και ο κηπος, ημερι τι και ΕΓΚΑΡΗΟΙ ησαν, ΤΤ-*

ΦΑΗ δε η διανοια, και αγρα. Cum Plinio, nat. hist. xvi. 54. ex Theophrasto, uti notavit etiam Harduinus: "Ramorum alii- "qui *cæci*, qui non germinant—." *Paludes steriles* et inamœnas Plutarchus haud aliter descripsit in Syllâ, cap. 20.—*σφημ δ' ε προισιν (δ Μιλας ποταμος), αλλα το μιν πλισται υθος εις λιμνας ΤΤΦΑΑΣ και ΙΑΤΩΔΕΙΣ αφανιζιται*—. Ita locus est rescribendus: libri, *υλωδης* inepto; Bry-anus, *υλωδης* ineptius. Idem error est in Lucullo, cap. 32. *Της δε χωρας η πολλη συνηφης υθα, και στυνωρος, και ΙΑΤΩ- ΔΗΣ, (editi, υλωδης) και καθυγρανι αυτη, χιουος καταμπαλαμισις εν ταις διωγραμει, και παρως εν τοποις ΝΟΤΕΡΟΙΣ νυκταρμω- ταις*. Sic in Cimone, cap. 13. *τοπος υλω- δης, και διαβορχος*: et Lucull. 20. *χωρος υλωδισι και ΝΟΤΕΡΟΙΣ*. Ita scribendum: vulgo, *νοτιροις*. Videas etiam quæ dictu- rus sum ad vi. 1267.

Ver. 1005. *penuria cibi*; quæ vocatur Virgilio, ad *Æn.* vii. 113. *penuria edendi*.

Ver. 1006. *dabat*: Vind. V. ed. Σ. *de- dant*; O. Π. *dabant*.—*mersat*: V. ed. *mersast*: forte, *mersans*; i. e. "nunc copia "rerum *mersans* dat leto membra:" confer vi. 1174.

Ibid. *rerum copia mersat*. Juvenalis, x. 57.

Quosdam præcipit subjecta potentia magnæ Invidiæ: *mergit* longa atque insignis honorum Pagina—

Dictys Cretensis, v. 12. "*Mersis dein "multo vino, atque somno, barbaris*—."

Inde casas postquam, ac pelleis, ignemque, pararunt;

- 1010 Et mulier, conjuncta viro, concessit in unum,
Castaque privatæ Veneris connubia læta
Cognita sunt, prolemque ex se videre creatam;
Tum genus humanum primum mollescere cœpit.
Ignis enim curavit, ut alsia corpora frigis
- 1015 Non ita jam possent cœli sub tegmine ferre:
Et Venus inminuit vireis; puereique parentum
Blanditiis facile ingenium fregere superbum.

Sic rescribendum, ni fallar: vulgo, *Fes-si*.

Ver. 1007. *inprudentes*; sic P. solus; cæteri, *prudentes*; præter Vind. ac V. ed. qui *prudenter*. Sed verissimum puto, quod dudum viris doctis evulgatum est, sive sit id ingenii fetus, sive scriptorum testimonium. Facile nimirum *vs* i literâ præeunte absorptum foret, *Illi imprudentes*. — *ipsi*: P. *ipsis*.

Ver. 1008. *nunc dant*: Vind. V. ed. Π. Σ. Ω. *nudant*; V. ed. etiam, *nedant*; c scilicet in *e* mutato, et voculis coalitis, in *nc dant*: O. *et nudant*; Δ. *et nudabant*. — *aliis*: deest Vind. V. ed. Π. Σ. in cuius ultimi margine scribitur, “Abest *corpus*,” quod comparet sane in O. et Ω. ut *letum* in P.

Ibid. *Vergebant*: i. e. “*inclinando vas, effundebant*,” secundo dictionis sensu. Glossæ veteres: “*Vergit, αναρπασ-εαι*.” Confer Servium, ad Virg. Æn. vi. 244. Statius, Theb. vi. 211.

Spumantesque mero, paterae *vergantur*—

Et sic vocem Tibullus ampliavit, iii. 6. 6.

I, nobis *prona* funde Falerna manu.

Ver. 1009. *pelleis*: P. Ω. *pelvis*, vel *peltes*; sed omnino male.

Ibid. *casas*; vide ver. 937.—*pelleis, ignemque*; vide verr. 951. 952. Adi, si libeat, quæ nosmet disputavimus, ad hunc locum pertinentia, in Silv. Crit. sect. cxlvii.

Ibid. *casas ac pelleis pararunt*. San-

choniatho, apud Euseb. præp. evang. i. 10.

Εἶτα φησι, τοῦ Ἑφραϊμοῦ εὐκταῖς Τυρον, κα-
λοῦσας τὴν ἐπινοήσαντι ἀπὸ καλαμῶν, καὶ θύρον,
καὶ παχυρῶν στασιασῶσι διὰ πρὸς τοῦ ἀδελφοῦ
Οὐσσῶν, ὃς εὐκταῖς τῆ σωματικῆς πρῶτος ἐκ διερ-
ματων, ἂν ἰσχυρὸς ἐκλλασθεῖν, θύρον ἰσῆρ.

Ver. 1010. *mulier concessit in unum*: i. e. locum, vel domum; ut habitaret unâ, neque esset, ut prius, *vulgivaga*, ac nulli propria: redi iv. 1064.

Ver. 1011. Versus integer exsulat Vind. V. ed. O. Σ. Ω.

Ibid. *connubia læta*. Catullus, lxiv. 141.

Sed *connubia læta*, sed optatos hymenæos—

Ver. 1014. *alsia*: O. Δ. *algida*.

Ibid. *Ignis curavit*: i. e. effecit. Sic iii. 128. iv. 820. Lambinus.—Quibus ad-
das iv. 246.

Ibid. *alsia*. Hujusce formæ exemplum aliud non invenio: lexica consulas. Glossæ veteres: “*Alsiosi, κρυοεις*.”

Ver. 1015. *ferre*: P. V. ed. L. M. O. Σ. *ferris*; unde dubitare liceat, an aliam forte constructionem poëta vellet, *alsia* nimirum propter *frigus*: quod videtur tamē vix tolerabile, et minime audendum nobis.

Ver. 1016. *pueri*: V. ed. *pueris*; forte an pro *pueris*, ad nostram orthographiam: Π. *pueris*.

Ibid. *Venus inminuit vireis*. In quam sententiam Virgilius, geo. iii. 209. aliquantum profecto facit:

Tunc et amicitiam cœperunt jungere habentes
 Finitumei inter se, nec lædere, nec violare;
 1020 Et pueros commendarunt, muliebrequæ seclum,
 Vocibus, et gestu; quom balbe significarent,
 Inbecillorum esse æquum misererier omni.
 Non tamen omnimodis poterat concordia gigni:
 Sed bona magnaque pars servabat fœdera, castei;

Sed non ulla magis vires industria firmat,
 Quam Veneris et cœci stimulos avertere amo-
 ris.

Hinc Oppianus, cyn. ii. 82. *σινεκλασιος*
Κοιτηριος. Mox Δ. *facie*, pro *facile*.

Ver. 1017. *ingenium fregero superbum*:
 ut Justinus, i. 5. 5. "Et, quoniam de-
 "functus sibi somnia videretur, *animum*
 " *minacem* duntaxat in illo *fregit*." Et,
 quod noster *blanditiis* vocat, Valerio Maxi-
 mo est, ii. 7. 6. *infantia blandimenta*.—
Superbum vero, ferox, *δωρισιος*.

Ver. 1018. *amicitiam*, ab *amicities* reco-
 to; ut *avarities*, iii. 59. Sic autem scrip-
 tum est in P. V. ed. L. O. Ω. vulgo,
amicitiam; Π. *amicities*, quod certissime
 deflexerit ab *amicitiã*. Sosipater Charis-
 ius, inst. gramm. i. p. 94. "*Amicitias*,
 "Plinius Secundus, sermonis dubii lib.
 "sexto, Ut planities, inquit, luxuries,
 "mollities, et similia; veteri dignitate."
 —*habentes*: perpurpurgata Pii exemplaria,
 et M. *avesnes*; quod, me iudice, non pro-
 bandum.

Ibid. *amicitiam jungens*. Convenit Ti-
 bulli locus, i. 1. 69. ad quem plura Hey-
 nius:

Interes, dum fata sinunt, *jungamus amores*.

Horatius, sat. i. 3. 54, non mihius:

Hæc res et *jungit, junctos* et servat, *amicos*.

Ver. 1019. *Finitumei*, vel *Finitimi*:
 sic, elegantissime et sincerissime, P. Δ. Σ.
 Ω. vulgo, *Finitima*; Vind. V. ed. B. L.
 M. *Finitim*; vero proxime: atque inter
 tot ductus similes *im* et *ini*, librarius caci-
 tans facile simplicem omitteret. Et ordo
 est: "Finitimi, habentes (i. e. *εχθροισι*,

" *habitantes*; ut utriusque lingue scrip-
 "tores millies) inter se cœperunt jungere
 "amicitiam." Hoc est, quod dicit Ovi-
 dius, met. iv. 59.

Notitiam, primoque gradus, *vicinis* facti:
 Tempore crevit amor—

Ver. 1020. *commendarunt*: alter alteri
 scilicet; communi sensu vicissim moti,
 propter puerorum ac mulierum imbecilli-
 tatem: nam loquitur de *parentibus* adhuc
 balbis.—Cæterum, pro *seclum*, V. ed. B.
stilum: et mox Π. *blando*, vice *balbe*.

Ibid. *balbe*. Quippe, qui nondum ex-
 pedite loqui didicissent, sermone minime
 adhuc constituto. Faber.—Euripides per-
 venuste, Iph. Aul. 466.

Παρων δ' Οριωνος ιγγος αναλονηται
 Ευρησι' αυστητος' οτι γαρ οτι παλαι.

Sic omnino legendus locus est: quod post-
 modum vidi Musgravio quoque placuisse.

Ver. 1022. *misererier*: Vind. O. Ω.
miserier; et idem recepto est *ro* V. ed.
mistrerier; quum *t ac e* in minoribus for-
 mis passim commutentur.—*omni*: sic,
 eleganter et expeditè de constructione,
 Vind. V. ed. B. O. Δ. Π. Σ. Ω. cum non-
 nullis apud Pium; vulgo, *omnium*: hor-
 ridissime.

Ver. 1023. *Non*: P. Π. *Nec*; quod
 correctorem nuperum sapit.

Ver. 1024. *servabat*: Vind. Δ. Σ. *ser-
 vabant*; quod inscitissimis editoribus pla-
 cuit audacter intrudere, contra libros ve-
 teres universos.

Ibid. *pars servabat castei*. Qualem
 varietatem Pelignus *vastes*, refertissimus

1025 Aut genus humanum jam tum foret omne peremptum,
Nec potuisset adhuc perducere secla propago.

At varios linguæ sonitus natura subegit
Mittere, et utilitas expressit nomina rerum:
Non aliâ longe ratione atque ipsa videtur

1030 Protrahere ad gestum pueros infantia linguæ;
Quom facit, ut digito, quæ sint præsentia, monstret:

omnium Venerum thesaurus; haud asper-
natus est, in met. v. 305.

Intumuit numero stollidarum turba sororum;
Perque tot Hæmonias, et per tot Achaïdas, ur-
bes,

Huc venit; et tali committunt prælia voce.

Ibid. bona magnaque pars; ut Teren-
tius, Eun. i. 2. 43. voces prior consociavit
etiam:

Nam hic quoque bonam magnamque partem ad
te adtulit:

et Valerius Maximus, ii. 9. 7. "Equestris
"quoque hominis bona magnaque pars—"
Bonam partem, pro magnam, singulatim
dederunt alii sæpiusculæ; quos nihil atti-
net sponere.

Ver. 1025. Aut: P. At.—Mox II. sola,
pro secla.

Ver. 1026. perducere secla propago:
i. e. "Nec potuisset hominum propago,
"perpetim nascentium ac sibi invicem
"succedentium, ducere genus, et continu-
"are, per omnes annos, qui intervenerint,
"usque ad hoc tempus."

Ver. 1027. At: Vind. Π. Ω. Aut.—
Hæc autem examussim congruunt Epi-
curi rationibus, apud Diogenem Laërtium
appositis, in x. 75. Αλλα μην υπολησθησιν
και την φωνη πολλη και παντα δυο των
αυτη πρηνισσονται πραγματων διδασθησιν τι,
και αναγκασθησιν—ιδει και τα οσηματα εξ
αρχης μη δεσιν γινισθαι, αλλ' αυτας τας
φωνας των ανθρωπων, καθ' ικαστα ιδη δια-
ταξικως καθη, και ιδια λαμβανικως φωνη-
τασηματα, ιδως τον αυρα εκπαρκει, στιλλο-
μινι υπ' ικαστων των καθων και των φωνη-
τασηματων, ως αν ποτε και η παρκα τες τειπες

των ιδων διαφορα η. Hunc locum Lambi-
nus prior attulit; et tempestive laudat
Diod. Sic. i. 8. atque Platonem in Cra-
tylo. Aristoteles, catag. de interp. init.
Των φωνων σηματα—πρωτους,—κα καθηματα
της ψυχης. Addam peropportunum lo-
cum Origenis contra Celsum, lib. i. p. 18.
im.—η, ως διδασκει Επισκοπος,—φουσι ωσι τα
σηματα, απορηξαντων των πρωτων ανθρωπων
τινας φωνας αυτων των πραγματων.

Ver. 1028. expressit: i. e. εξιενεσασθαι
emittere coëgit. Q. Curtius, ix. 3. 6.
"Sed, si audire vis non fictas tuorum
"voces, verum necessitate ultimâ expres-
"sas—."—Præterea, hæc nomina rerum
Lucretii, et balbae significationes vocis ac
gestûs supra, in ver. 1021. optime expli-
cabunt insignem Horatii locum, eadem
omnino per eodem gradus declarantis,
sat. i. 3. 103. ubi Baxterus misere balbu-
tit, atque intellexit nihil:

Donec verba, quibus voces sensusque notarent,
Nominaque, invenere—.

Hos versus optime percepit et explicuit
Montboddo nostras, in opere utilissimo de
orig. et prog. sermonis, part. i. lib. 3. cap.
10. vir, admirabiliter eruditus; sed amore
nimio sui cæcus, et contemptor aliorum,
se doctiorum, confidentissimus. Ex parte
consimiliter Aristotelea, de interp. 1. Εστι
μιν εν τα εν τη φωνη, και εν τη ψυχη καθη-
ματων συμβολα. Voces igitur, affectuum
et sensuum naturalis erant fetus; rerum
autem nomina deinceps, artificum sapien-
tium inventio: quos amplissimus gravissi-
musque scriptor Philo plus semel τες βιτικως
των οσημα των vocitavit, ut prior magister
Plato, οσηματικως et οσηματαργως.

Sentit enim vim quisque suam quod possit abuti.
Cornua nata prius vitulo quam frontibus exsistent,
Illis iratus petit, atque infestus inurguet:

1035 At catulei pantherarum, scymneique leonum,
Unguibus, ac pedibus jam tum morsuque repugnant,
Vix etiam quom sunt dentes unguisque createi.
Alitum proporro genus alis omne videmus
Fidere, et a pennis tremulum petere auxiliatum.

1040 Proinde, putare aliquem tum nomina distribuisse

Ver. 1030. *infantia*: i. e. impotentia loquendi; redeas ad ver. 224. Cicero, de invent. i. 5. “*infantes* et insipientes ho-
“*mines*.” i. e. imperitos omnino fandi.

Ver. 1031. *Quom*: II. *Quæ*; non male. —*ut*: M. *et*.—*monstret*: sic libri veteres universi, ni fallimur; longe elegantissime, ac vere *monstrant*; editores illepidissimi, *monstrent*; neque aliter, si fas est credere, Vind. et B. sed vapulent ignavi et infidi collatores.

Ver. 1032. *vim*: L. M. Ω. *vis*; haud deterius, si liceret etiam *suas* scribere: vide ii. 586. Et forte an exquisitor formula librariorum ludificata sit, et *eo suam vim* in codices importaverit præter mentem poetæ ac primariam scripturam. Atque ordo est constructioque: “*Quisque enim sentit, quod possit abuti suam vim.*” Et hoc ideo monendum habui, quia editores impudentissimi de suo rescribere non expaverint *quam*, pro *quod*. Σ. *qui*: i. e. *qui*, vel *quo modo*; ex interpretatione scilicet.

Ver. 1033. *Cornua vitulo frontibus exsistent*. Horatius videtur plus semel non immemor hujusce loci. Primum, in od. iii. 13. 3.

Cras donaberis hædo,
Cui *frontis*, turgida cornibus
Primis, et Venerem, et prælia, destinat.

Deinde, ad sat. ii. 1. 52.

Ut, quo quisque valet, suspectos terreat, utque
Imperet hoc Natura potens, sic collige mecum.

Dente lupus, *cornu taurus*, *petit*: unde, nisi istus,
Monstratum!

Ver. 1034. *infestus*: sic videtur voluisse Vossius, referente Havercampo; et sic egomet rescribendum existimavi propter indubitatum antiquissimorum exemplarium testimonium, quoniam *es* et *st* in minusculis formis literarum æquam minime discrepent. Vind. L. M. Ω. *infessus*; cæteri, *infensus*: quod editorum numero receptum est. Passim vero commutari solere verba *infensus* et *infestus*, te certior faciet Drakenborchius, ad Liv. ii. 46. 7. cum var. lectt. ad Virg. Æn. v. 641. Aurel. Vict. epit. ii. 4.

Huic etiam loco summopere conveniunt, quæ leguntur in Halieuticôn fragmento, ver. 2. ubi nostrum laudare non oblitus est editor nuperrimus:

Acceptit mundus legem; dedit arma per omnes,
Admonuitque sui: vitulus sic namque minatur,
Qui nondum gerit in tenerâ jam cornua fronte;
Sic damæ fugiunt, pugnant virtute leones,
Et morsu canis, et caudæ sic scorpius ictu.

Ver. 1035. *scymnei leonum*. Proprie dictum est. Hesychius: Σκυμνός ἰεὺς λαξ ἢ λειωνός. Vide scholiasten ad Eurip. Hec. 204. ejusdem Supp. 1222. Hom. Il. 5. 319.—Mox Ω. *morsus*, pro *morsuque*.

Ver. 1036. *morsu scymnei leonum*. Cicero, nat. deor. ii. 50. “*Jam illa cernimus, ut contra metum et vim suis se*

Rebus, et inde homines didicisse vocabula prima,
Desipere est: nam quur hic posset cuncta notare
Vocibus, et varios sonitus emittere linguæ,
Tempore eodem aliei facere id non quisse putentur?

1045 Præterea, si non aliei quoque vocibus usei

Inter se fuerant, unde insita notities est?

Utilitas etiam, unde data est huic prima potestas,

Quid vellet facere, ut sciret, animoque videret?

Cogere item plureis unus, victosque domare,

“armis quæque defendat: cornibus tauri,
“apri dentibus, morsu leones.”

Ver. 1037. *Vix etiam quom*: ita una et altera recentior editio; M. quam proxime vero, *Vix tiam quom*: syllabâ deficiente, Vind. V. ed. B. L. Π. Σ. Ω. *Vix jam quom*, omisso *et*; P. *Vix jam etiam quom*: vulgo, *Vix ilum cum ipsis*.—sunt dentes unguesque: Π. *sint ungues dentesque*.

Ver. 1038. Impense lætor ob hujusce loci tantum non certissimam restitutionem. Evulgari solet, *Alituum porro*; sed in Vind. V. ed. B. M. Ω. comparat *proporro*: unde statim vidi reponi debere *Alituum* pro *Alituum*. Infrequentior elisio fraudi fuit librariis: redeas ad ii. 660. Profecto, poteram transpositas dictiones exhibuisse: *Proporro, alituum*; sed propositam viam magis Lucretianam puto: vide ii. 978. iv. 888. v. 313.—*alis*: Π. *alii*.—Mox M. *pinnis*; minus antique, ut equidem arbitror.

Ver. 1042. *Desipere*: V. ed. B. O. Δ. Σ. Ω. *Desuper*.

Ver. 1043. *varios sonitus*: articulatos scilicet *μικρῶν ἀσπῶν* sonos.

Ver. 1044. *non quisse*: M. *nequisse*; forte *nequisse*.

Ver. 1045. *quoque*: Vind. *queque*; O. *quæ*.

Ver. 1046. *insita*: M. *sita*.—*notities*: V. ed. *noties*; M. *notitie*. Et hic locus sic vulgo scribi solet, et interpungi:

— unde insita notities est

Utilitatis; et unde data est huic prima potestas, Quid vellet, facere, ut sciret, animoque viderent?

Quibus rationibus subnixus aliter scripserim, postquam sensum exposuero, declarabitur. “Præterea, unde quispiam non mina rerum sonitusque varios callere quiverit, nisi fuisset experientiâ edoctus? Unde ille solus omnium posset scire, atque pervidere, quid sibi posceret communis hominum utilitas?” Simile dicendi genus nuper venit in ver. 996. Jam vero dissimilitudines lectionis percenseamus, ut nostræ rationes liquidæ fiant, et lautis hominibus commendatæ. *Utilitas*: ita Vind. V. ed. B. L. M. O. Δ. Π. Σ. Ω. omnes denique præter Pium; qui tamen habet *etiam*, i. e. *et*; quod nos excepimus, pro vulgari *et*: O. Δ. *atque*. De confusis et atque *etiam*, vide *nis* ad fii. 440.

Ver. 1048. *Quid*: P. *Quod*.—*sciret*: P. Δ. *scirent*, soli.—*videret*: P. Π. *viderent*; L. M. *videre*. Timor de metro, cæsura satis defenso, librariorum impulit ad *ro scirent* reponendum. Illud *videre* non valde improbaverim, constructionis varian-dæ gratiâ, ad Lucretii ingenium; sed, quæ dedimus, potiora multo arbitramur.

Ver. 1051. *surdis*: V. ed. Ω. *surdus*; unde, satis sordide, O. *sordes*; Π. autem *surges*.

Ibid. *surdis*: i. e. quasi *surdis*; quid nomina significarent, minus intelligentibus. *Surdis* igitur quoad *potestatem*; ut

- 1050 Non poterat, rerum ut perdiscere nomina vellent:
 Nec ratione docere ullâ, suadereque surdis,
 Quid sit opus facto; faciles neque enim paterentur:
 Nec ratione ullâ sibi ferrent amplius aureis
 Vocis inauditos sonitus obtundere frustra.
- 1055 Postremo, quid in hac mirabile tanto opere est re,
 Si genus humanum, cui vox, et lingua, vigeret,

in Horatio, od. i. 2. 27. quoad voluntatem:

————— prece quâ fatigent
 Virgines sanctæ minus audientem
 Carmina Vestam?

Confèr ibid. iii. 7. 21. Alii passim similitè.—Porro, librarius codicis Δ. scriptor, ullâ vocabulo deceptus, quæ vocem interveniunt in hoc versu, usque ad eandem vocem in ver. 1053. omisit.

Ver. 1052. *Quid sit opus facto*: nequissimi bipedum editores, *Quid facto esset opus*, dederunt ex arbitrio, contra libros veteres universos.—*faciles neque*: Vind. V. ed. Σ. *facile sine que*.—*paterentur*: Π. *peterentur*.

Ver. 1053. *aureis obtundere frustra*. Similiter Horatius locutus est, ex nostrâ, ni fallimur, certissimâ emendatione, sat. ii. 2. 105.

Idem, sinitis studiis, et mente receptâ,
 Obtundam, patulas impune legentibus, aureis?

Ver. 1055. *est re*: Δ. *esset*.—*re deest* V. ed. Σ.

Ver. 1056. *vigeret*: P. V. ed. *vigetur*.

Ibid. *lingua vigeret*: i. e. in quâ peculiaris hominum virtus stat, et efficacia; ut tauri cornibus, leones unguibus ac dentibus, distinguuntur: alia autem aliter animantia.

Ver. 1057. *varias*. Lege, *variâ*: vide ver. 1087.

BENTLEIUS.

Videas etiam, non minus facientes, verr. 1043. 1059. Sed enim quid impedit, quo minus poëta *κακίλωτες* dicendi formam *mutet*? Et re verâ eodem redit, sive quis

res varias voce significet, an *variâ* voce *res*: quum prorsus necessum sit utrolibet, ut inde diversa nomina proferantur.

Ver. 1058. *pecudes mutæ*: i. e. *αλογα κτηνη*: vide nos, de hac re ampliantes in Silv. Crit. iv. pp. 243. 244. 245.

Ver. 1060. *aut*: V. ed. *atque*.—*et*: O. Δ. Π. *aut*.—*jam*: O. Δ. *sibi*; Π. *nam*.

Ver. 1061. *licet in*: sic P. Vind. V. ed. B. O. Δ. Π. Σ. Ω. et, opinor, L. M. si collator testimonium horumce codd. nobis retulisset. Vulgo, *id licet e*; ad arbitrariam haud dubie emendationem criticorum.—Porro, pro *etenim*, Vind. V. ed. dant *enim*.

Ver. 1062. *Inritata*: Π. *Irrita*.—*quom*: Π. *quo*; veteri orthographiæ quam proxime: cæteris de solito cum exhibentibus.

Ibid. *Inritata*. Tantum facit ad hujusce loci locutiones Donati commentarius in Terent. And. iii. 4. 18. ut videri possit iis solis accommodatus: “Ducitur “verbum *irritor* a *canibus*; qui, *restrictis* “*dentibus*, hanc literam *R* imitantur.” Corrigam Festum: “*Hirrire*, *gannire*; “quod genus vocis est *canis rapiosus*.” adeas Varr. de ling. Lat. vi. 5. et Nonium in *gannire*, vi. 10. Veteres grammatici: “*Gannit*, *latrat*.” Sidorius Apollinaris, ix. epist. 16.

Musitans quanquam chorus invidiorum
 Prodat *hirritu* *rabiem canino*:

nam *irrito* verbum ab *hirrire* pullulat; vide Cassiodorum de orthographiâ, cap. 9.

Ibid. *canum Molossûm*. Flaccus, sat. ii. 6. fin.

Pro vario sensu varias res voce notaret;
 Quom pecudes mutæ, quom denique secla ferarum,
 Dissimileis soleant voces variasque ciere,
 1060 Quom metus, aut dolor, est; et quom jam gaudia gliscunt?
 Quippe et enim licet in rebus cognoscere apertis.
 Inritata canum quom primum magna Molossùm
 Mollia ricta fremunt, duros nudantia denteis,

———— simul domus alta *Molossis*
 Personuit canibus——.

Ibid. *magna fremunt*: ut Virgilius, *Æn.* xii. 535. *inmane frementi*; et ibid. ver. 398. *acerba fremens*. Quod monitum valujimus ob interpretis erratum, referentis *magna* ad *ricta*, de minus elegante constructione.

Ver. 1063. *fremunt*: sic P. et Vind. si credere collatori fas sit; Nonius, iii. 185. *tremunt*; reliqui libri, *premunt*; et hoc ultimum ferri fortasse poterat: quom vero lectio recepta structuram expeditionem præbeat, atque verba *fremo*, *premo*, et *tremo*, innumeris in locis commutata sint, nihil novandum existimavi.

Ibid. *Mollia*: i. e. ὄργη, flexilia, pensilia: redi ad annotata in iv. 592.

Ibid. *fremunt*: i. e. *immurmurant*, nondum clare sonori; vel, ut cum Persio loquar,

Murmure cum secum et *rabiosa* silentia rodunt:

qui versiculus egregie illustrat nostrum. Hoc facit etiam Silius, ad Pun. xv. fin.

———— *clauso commurmurat ore.*

Et his versibus Cari generaliter appositus est Sexti Empirici locus in *Pyrr. hypott.* lib. i. cap. 14. sect. 75. Καὶ ἀκροῦναι δὲ τῶν κινήσων, ἀλλήν μιν φωνὴν προϊμάτῃσι, ἴσ' ἐν ἀμοιῶνται τινὰς· ἀλλήν δὲ, ἴσ' ἐν ὁρῶνται· καὶ ἀλλήν, ἴσ' ἐν τρυκῶνται· καὶ διαφρῶν, ἴσ' ἐν σπαιῶνται. Cum quibus committas ea, quæ reperiuntur in Porph. de abst. iii. 5. sub fin.

Ibid. *fremunt ricta canum*. Similiter Claudianus, de Scyllæ canibus, epig. l. 2. *scyllæos* inter *fremitus*, avidamque Charybdin.

Nec minus Valerius Flaccus, i. 159.

At procul e stabulis trepidi clamore sequuntur
 Pastores, *fremitusque canum*.

*Trepid*i vero, propter solitudinem *festimantes*.

Ibid. *duros nudantia denteis*. Maro, geo. ii. 578.

———— *durique venenum*]
Dentis——:

atque ibidem, iii. 514.

Dicissos nudis lanlabant *dentibus* artus.

Heinsianas conjecturas, *crudis*, *avidis*, nihil moror. Hac autem occasione, poema politissimum, Anth. Lat. Burm. iii. 6. emendatius exhibebo:

Hic tibi surgebant, celebres, Luculle! perates:
 Pro quibus, heu! vastâ mole ruina jacet.
Iste tamen paries præcæ vestigia formæ
 Servat; et eversum grande superbit opus.
 Omnia quæ *duro* *confringant dente*, parabant
 Exitium saxis Tempora, Fama negat.

Iste, *duximus*: libri, *Ipsæ*. Et vulgo, *diro* *confirmant*; Burmannus, *consumunt*; Oudendorpius, ut intellexi postea, *confringunt*: sed illud tempus cum *quæ* stabit optime. Possis etiam *conturbant*; vide Lucret. i. 560. iii. 499. at positum malim. Vide Tibull. iv. 3. 3. Nec Lucretianis non conferri debet Avianus, fab. vii. l.

Forte canis quondam, nullis latratibus horrens,
 Nec patulis primum rictibus ora trahens,
 Mollia sed pavidae submitteus verbera caudæ,
 Concutis audaci vulnera dente dabat.

Si liqueret veteres *hirro* tertiæ conjugationis habuisse, verum foret *hirrens*, vice *horrens*. Onomasticon Latino-Græcum:

Longe alio sonitu rabies districta minatur,
1065 Et quom jam latrant, et vocibus omnia conplent.
At catulos blande quom linguâ lambere tentant,

“*Hērrit, êr’ an nuon apulê ûlakton.*”
Apuleius, apol. p. 7. ubi datur vulgo,
“*Ne qua,*” casu recto; perperam:

*Ne quâ visatur tetra labes sordium,
Restrictis forte si labellis riseris.*

Suaviter, ut qui maxime, Calpurnius, ecl.
v. 92.

———— ipse videbit
Serpentum ceclidise minas: non *stringere dentes*
Ulla potest uncus; sed inani debilis ore
Marcet, et obtuso jacet exarmata veneno.

Ver. 1064. *alio*: sic P. Ω. soli; reliqui omnes, *alia*: et hoc verum arbitror, atque antiquissimos nomen *sonitus* in muliebri genere cognovisse, quamvis de hoc nihil comperti habeam ex grammaticis vetustis.—*rabies*: ita P. Σ. Ω. *παντικωριμος*, et cum varietate constructionis, gratissimâ Lucretio; convenienter etiam mox recensendis codicum testimoniis: vulgo, *rabie*.—*districta*: Vind. V. ed. L. M. *stricta*, cum defectu syllabæ; Π. *et stacta*; Σ. *si stricta*. Ferri poterat *sic stricta*; quod tamen præ vulgatis prorsus sordesceret.—*minatur*: sic P. Vind. V. ed. B. M. O. Δ. Ω. vulgo, *minantur*.

Ibid. *rabies districta*. Hæc elegantissimum est, atque summe artificiosum, pro vulgariore, *rabiosi dentes districti*. Ammianus Marcellinus, xiv. 7. de *Gallo*:—“*districtâ dentium acie stridens*—” Exquisite Sidonius Apollinaris, viii. 5.

Districtus semper censor, qui diligit, *exstat*:

per translationem a gladio vaginâ nudato sumptam. Prudentius, cathem. xii. 110.

Transfigit ergo carnifex,
Mucrone *districto* furens.

Male Heinsius, *districto*. Si quid in hac re valeam egomet discernere, *vaginam* recte dixeris *districtam*, sive dereptam; *gladium* vero *districtum*, sive separatum a tegmine, ita ut diversis locis sint: ha-

bitâ utriusque, tam gladii quam tegminis, ratione. Virgilius, geo. ii. 300.

———— summâ *destringe* ex arbore plantas:

i. e. abscinde, separa; unde satis constat varietatem *destringe*, quæ doctis viris arripit, esse glossatoris interpretamentum merum. Idem Virgilius, *Æn.* vi. 617.

Saxum ingens volvunt alii; radiisque rotarum
Districti, pendent:

i. e. “*membris in diversas partes compul-
sis et ligatis.*” Libri plures, *Districti*; mendosissime. Hinc certo corrigas Senecam, epist. ci. “*Est tanti vulnus suum
premere, et patibulo pendere districtum,
dum differat id, quod est in malis opti-
mum; supplicii finem.*” Libri, *destric-
tum*. Germanicus, *Arat.* 205.

Sed poenæ facies remanet; *districtaque* pandit
Brachia, ceu magni teneantur robore saxi.

Infeliciter Grotius reposuit *destric-
ta*. Corripo certissime, aut valde fallor:

Sed poenæ facies remanet; *districtaque* pendet
Brachia, ceu magni teneantur robore saxi:

i. e. *quoad* brachia: quo nihil foret elegantius. Hæ profecto notæ, jam plus satis tumescentes, me latius evagari non sinunt: aliter, locos multos veterum, vocabula *destringo* et *distringo* exhibentes, probe constitutos darem: sed aliæ opportunitates, et alia tempora, haud paulo meliora, sunt speranda; nunc etenim grandissimi sumptus hos conatus comitantur: jacet honos, degeneri saltem Britannis, literarum veterum,

———— et tenebris nigrescunt omnia circum.

Ver. 1065. “*alio sonitu Et quom.*” Vulgarius est, *alio ac*, vel *atque*: sed consimilem formulam nostro redonavimus ad iii. 8.

Aut ubi eos lactant pedibus, morsuque potentes,
Subspensis teneros imitantur dentibus haustus,
Longe alio pacto gannitu vocis adulant,

Ibid. *vocibus omnia complent*. Dicendi normam Virgilius variavit, *Æn.* ix. 112.

————— tum *vox* horrenda per auras
Excidit, et Troum Rutulorumque agmina *com-*
plet.

Ver. 1066. *linguâ lambere*. Idem ille Virgilius, *Æn.* ii. 211.

sibila *lambebant* linguis vibrantibus ora.

Ibid. *lambere tentant*: quasi vix perficerent. Nimirum, hac ostendit elegante phrasi, quam felicissime, maternæ tractationis mollitudinem. Parentes conatus verbis consimilibus descripsit Mantuanus, *Æn.* xii. 104.

————— atque *irasci* in cornua *tentat*:

πειθόμενος, ut æquum est, in semet sæviens. Gemellam notionem noster Carus statim exhibet uberius, ne minore tamen cum artificio ac venustate, in ver. 1068.

Ver. 1067. *Aut*: V. ed. Σ. *At*; O. *Atque*.—*lactant*: sic omnes omne genus libri veteres; editores hodierni de suo impudentissime infererunt *jactant*, quasi quis Anglice reponere vellet *handle*, pro *dandle*. Hæc vero corruptiones nobilissimorum scriptorum minime sunt ferendæ, nec sine acerbissimis objurgationibus dimittendæ. Redeas annotata ad iv. 989. —*potentes*: sic optime, longe optime, scriptum comparet in Vind. L. M. Σ. Ω. cæteri, *petentes*. Nostrâ lectione nihil exquisitius. “Quamvis sint *morsu potentes*, “et ore fortissimo, mollissimis tantummodo tenerorum dentium morsuunculis “utuntur.”—Mox II. *Suspensis*.

Ver. 1068. *Subspensis dentibus*: i. e. pendentibus, et non collisâ. *Æstivum* solem prius conderem, quam locos veterum, hanc elegantissimam phrasin illustrantes, valerem adscribere, si singula circumvectari vellem. Sufficiat igitur paucula defloravisse. Sidonius Apolli-

naris imitatus est nostrum, xvi. 30. de marino pecu prophetam eructante sic canens:

————— quem singultantibus extis
Esuriens vomuit *suspensio* belua moræ:

i. e. *δυσχερῶς φειδομένης*, ut sequiores Græci loquuntur. Testi sit Coluthus, ver. 227.

ὄχιτρο ΦΕΙΔΟΜΕΝΟΙΣΙΝ ἢ ΙΧΝΕΣΙΝ ἰχθῶς
ἰχθῶς.

Multi Latinorum, quos longum esset enumerare, dixerunt *suspensio* gradu, pede, ac similia; sed Statius ad Coluthi morem pressius locutus est in Achill. i. 572.

Nunc *thyrsis* *parcente* ferit.—

In quo dicendi genere Nonnus passim luxuriat: confer nostrum, ad iii. 197. Addam Anthol. Lat. Burm. i. 72. 84.

Aut, ut forte magis, succensio Marte, placeret,
Admovit teneris suspendens oscula labris.

Exquisite, nec sine Lucretio meo scilicet. Aliter, nec minus pulchre tamen, sensus idem exprimitur ibid. ii. 119. 92. ubi Burmannum hæsitavisse miror, sobrie denique interpretantem:

Valle sub Idæâ, dum te, formose *lacetos*,
Invenit, et *presso* molliter *ungue* rapit:

i. e. represso. Sic autem legendum in priore versu, pro ineptissimâ voce *sacerdos*: i. e. *εὐπηχῦς*, *αγλαοκαρπῶς*. quod pocillatorem decuit. Et Scaliger commodissime appositus Martial. i. 7. 2. Sic Nonnus, Dionys. xi. p. 312. de eâdem re:

ΦΕΙΔΟΜΕΝΟΙΣ ΟΝΥΧΕΣΣΙΝ *αυφίση* ἰψί-
πτερος Ζωῦς.

Apuleius, ibid. iii. 231. 7. tempestivus est:

1070 Et quom desertei baubantur in aedibus, aut quom
Plorantes fugiunt, submisso corpore, plagas.

Denique, non hinnitus item differre videtur,
Inter equas ubi equus florenti aetate juvencus
Pinnigeri saevit calcaribus ictus Amoris;

Olli, purpurea delibantes oecula,
Clemente morsu rosea labella vellicent.

Lepide Sidonius Apollinaris, xi. 41.

Dum, gaudens torquente joco, subridet amator
Vulnere; jamque suam parcenti pistris flagellat.

Ita rescripserim: libri, Tum. Martialis,
i. 15. 3.

Cum prensus blando toties a dente rediret,
Et per aperta vagus curreret ora lepus.

Confer Stat. silv. ii. 5. 6. qui vocat *laxo morsu*. Eumenius, paneg. Const. Aug. xiv. 3. "Quid faciam igitur, ut tam pro-
"funda vulnera *suspensâ manu* tractem?"
Ubi videas Livineium, qui provocat ad
Pacat. paneg. Theod. Aug. iii. 6.

Ibid. *imitantur haustus*: i. e. exhibent,
exprimunt, teneras et innocuas sorbitio-
nes: redi ad ver. 989. T. Faber, repo-
nere cupiens *aeros*, pro *teneros*, non au-
diendus est; et maxime, quod non in
compertis, opinor, grammaticorum sit
verum etymon dictionis *imitor*.

Ver. 1069. Exsulat versus integer II.—
gannitu: Vind. V. ed. Ω. *cannitu*.—
adulant: Nonius, vi. 10. *adulent*; ubi
docet grammaticus, *eo gannire* proprie
esse *canum*. Idem vero, i. 57. habet
adulat.

Ibid. *gannitu*. Festus: "*Gannitio*,
"canum querula murmuratio." Consu-
las interpretes ad Terent. Adelph. iv. 2.
17. Glossator vetus: "*Gannitio*, *αερομα*,
"αερομαμα." Sic scribendum. Home-
rus, Od. II. 162.

Αλλ' ὀδοῦσι τι κτνεῖ τι ἰδοῦ' καὶ β' εὐχ ἰλασσοῦ,
ΚΝΥΖΘΜΩ δ' ἰντροῦσι δια σκαθμοῦ φεζῆθη.

Perlege scholia, cum Suid. et Hesych. in
cognatis vocibus.

Ibid. *adulant*: i. e. alludunt, abblan-

diuntur, *προσσαννῶσι*, *προσγλαῶσι*, cum a-
more ac blanditiis accedunt; unde, sensu
mediocriter deflexo, *amant*, et cum vo-
luptate aggrediuntur, atque fruuntur.
Sic fortasse capiendus est Cicero, Tusc.
dispp. ii. 10. de *vulture Promethei*:

———— nostrum *adulat* sanguinem.

Avienus, orb. desc. 338. de *Nilo*:

*Cærul*us accedens diti loca flumine *adulat*.

i. e. molliter accedit, et quasi gaudens
lambit. Similiter idem mox, ver. 571.
ibid. Consulas autem elegantem notam
Valckenaëri, ad Eurip. Hipp. 862.—
Cæterum, antiquior scriptura, ut arbitror,
erat *adolo*; quam formam glossæ veteres
agnoscunt, atque plus uno loco Tertul-
lianus: hoc autem non est tantum.

Ver. 1070. *desertei baubantur*: quidam
apud Pium, Π. *desertis baubantur*; L. M.
deserti busabantur; Δ. *desertis aubantur*;
Ω. *desertibus aubuantur*.

Ibid. *baubantur*: βαῖζων ut de *que-
rula* voce Melitensis *canicula* Lucianus,
merc. cond. 34. Glossæ Philoxeni: "*Bau-
"bantur*, ἰλασσοῦ" *latrant*; non pror-
sus accurate: potius, *Cum lacrymosis ulu-
latibus queruntur*, ut de *canibus* Orosius,
hist. v. 18. Adscribatur Philodemus,
epig. 20.

Τὸν γὰρ ἦν ἐν μὲν ἄδι μὲν ΚΑΑΙΟΥΣΑ ΒΑ-
ΪΖΟΙΣ.

Videas insuper Æsch. Pers. 13. Tzetz.
ad Lycoph. 77. et lexicographos veter-
tiores.

Ver. 1071. *Plorantes*: V. ed. O. Ω.
Plorantis.

Ibid. *submisso corpore*: i. e. corpore
se submittente, vel demittente. Verbo
singulari sensum feliciter Græci complec-

1075 Et quom sic alias, concussis artubus, hinnit,
Et fremitum patulis sub naribus edit ad arma?

Postremo, genus alituum, variæque volucres,
Adcipitres, atque ossifragæ mergeique, marinis
Fluctibus, in salso victum vitamque petentes,

tuntur, *σπυγερύς* de quo nos plus semel in notis ad Euripidis Herculem furentem diximus.

Ver. 1072. *hinnitus*: Π. *initus*: et Ω. *sidentur*.

Ver. 1073. *juvencus*: Δ. Σ. Ω. *juven-tus*.

Ibid. *florenti etate*. Cum nonnullâ varietate Virgilius, ecl. vii. 4.

Ambo *florentes etatibus*—:

"hac est, *Ætate florente*." Servius ad locum.

Ibid. *juvencus*; de equo noster, ut de *adolecentibus* etiam Horatius, od. ii. 8. *¶* quemadmodum Græci vocabula *μωχῆ* et *αυλῆς* sæpiuscule solent adhibere.

Ver. 1074. *Pinnigeri sævit*: Vind. V. ed. Π. Σ. *Pinnigeris acuit*; quæ non discrepant receptis, nisi per *e* in *c* mutatum, et malam literarum consociationem: Ω. *Pinnigeris ævit*; alia manus superscripsit illud *acuit*: Δ. *Pinnigeris init*; O. *Pinnigeris hinnit*. Et notandum est, libros consentire in *Pinnigeris*; quamvis aliam orthographiam alibi major pars ostendet. Sic Ammianus Marcellinus, xxii. 2. "*serpentibus pinnigeris*—."

Ibid. *Pinnigeri Amoris*. Maro, *Æn.* i. 663.

Ergo his *aligerum* dictis adfatur *Amorem*.

Ibid. *sæviti calcaribus ictus Amoris*. Sic etiam Euripides, *Med.* 8.

Ἐπεὶ θυμὸν ἐκπλάγγειτ' ἱσθμῶν :

animum percussa; vel, ut Tullius transulit,

— *amore sævo saucia*:

propius ad Lucretium; cui credas in o-

culis fuisse illum tragicum, ad *Hippol.* 38.

— *στυγερὰ, κρισταλλογέρων*
ΚΕΝΤΡΟΙΣ ΕΡΩΤΟΣ·

ubi Valckenaërus satis infelicitè mehercule versatus est. Apponam præterea Maronem, ad *Æn.* iv. 532.

— *Ingeminant curæ; rursusque resurgens sævor amor*—.

Et idem *stimulos amoris*, ut magister *calcaribus amoris*; geo. iii. 210. Prudentius, in *Symm.* i. 183.

— *stimulis furialibus ictus*
Mænadas, inflammante mero in scelus omne rotatas:

nam sic scribendum; non, ut in editis mendose, *ipsas*: et eleganter tangit vox postrema *rotationem* cervicis ac comarum, de Bacchis passim memoratam. Cognatam vocem maluit Columella, x. 198.

Nunc amor ad coitus properat, nunc spiritus orbis Bacchatur Veneri; *stimulique* Cupidinis *actus*—: ubi nihil temere novandum puto.

Ver. 1075. 1076. Transpositi leguntur hi versus in vulgaribus editionibus; unde prorsus perditur et pessum datur loci proprietas et argumenti vis. Nos ex ingenio rectum ordinem reportavimus; neque desiderari potest restitutio magis indubitabilis. Postea intellexi non aliter factum in editione Florentinâ, anni 1512: quod gavissus sum, quamvis res ipsa clarissime vociferetur.

Ibid. *Et sic*: editores, *Ac sis*; inutiliter et audacter, libris omnibus facinori reclamantibus.—*quom*: Σ. *tum*.

Ibid. *sic alias hinnit*: i. e. "*æque hinnit*, de communi consuetudine loquen-

- 1080 Longe alias alio jaciunt in tempore voces,
 Et quom de victu certant, prædâque repugnant.
 Et partim mutant cum tempestatibus unâ
 Raucisonos cantus; cornicum secla vetusta,
 Corvorumque greges; ubi aquam dicuntur, et imbreis,
 1085 Poscere, et interdum ventos, aurasque, vocare.

“ di, sed diversimode aliquantulum; alio
 “ tempore, atque aliter affectus.” Nihil
 novi dilucidius, aptiusque.

Ibid. *concussis artibus*. Acutam Ma-
 ronis aciem non potuit hæc elegan-
 tia latere, ad geo. iii. 84. Sed totam pe-
 riodum admovebimus, nam consilio nos-
 tro de traiectione Lucretianorum versuum
 unice patrocinatur:

— Tum, si qua sonum procul arma dedere,
 stare loco nescit, micat auribus, et tremit artus,
 Conlectumque fremens volvit sub naribus ignem.

Omnia vides quadrantia invicem ad a-
 mussim, atque lectionem istam fremens,
 loco vulgati premens, extra controversiæ
 fines positam luculentissimâ Cari nostri
 auctoritate.

Ibid. *patulis naribus*. Idem, ibid. i.
 376.

— aut bucina, cælum
 suspiciens, patulis captavit naribus auras.

Ibid. *fremitum edit ad arma*. Hinc
 Horatius illustretur, od. iv. 14. 23.

— impiger hostium
 Vexare turmas, et frementem
 Mittere equum medios per ignes.

Ver. 1077. *variaque*: V. ed. *variatque*;
 c et e commutatis, ut alibi passim. Cogi-
 tare poterat de *varia atque*; sed illud
 probabilius.

Ibid. *genus alituum*. Exceptit verba
 Mantuanus, ad Æn. viii. 27.

Alituum, pecudumque, *genus* sopor altus habebat.

Ver. 1078. *atque deest* Δ.—*ossifragæ*:
 Vind. V. ed. *ossifrangæ*; Δ. *ossifragi*.

Ver. 1079. *in salso*: *ν ἀλμυρῶν* ut in
sicco dicitur absolute, nec aliter in centum
 consimilibus. Nequissimi editores ex ar-

bitrio suo reposuerunt *in salsis*. Con-
 structio est: “ Ossifragæ mergique, quæ
 “ sunt marinis fluctibus:” i. e. aves ma-
 rinæ, adeoque victitantes aquis marinis.
 Hic autem nihil est sermonis pœtici ra-
 tionibus, ornatum sectantis, non aptissi-
 me consentaneum: maris igitur criti-
 corum turbas, et Bentleium, se tentan-
 tem expedire legendo *marini et salsis*,
 cum eruditorum pluribus. At enim haud
 leve est libros scriptos Lucretii vilipen-
 dere.

Ibid. *mergi marinis Fluctibus*. Pli-
 nius etiam, nat. hist. xxx. 80. *mergos* vo-
 citavit *marinos*; quasi sit alia species, quæ
terram potissimum celebret: sed de hoc
 viderint ornithologi.

Ibid. *in salso victum vitamque petentes*.
 Hunc sensum ita Theocritus declaravit,
 vii. 59. sic certissime rescribendus, uti
 video Valckenaërum ex parte perspexisse;
 nisi malis, quæ dederim quondam egomet
 ad Virg. geo. i. 399.

Ἄλευστε, γλαυκαῖς ΝΗΡΪΪΞΙΝ ἌΙΤΕ μαλιστα
 Ορηχῶν ἰφίλαθ, ἵσαι γέ πρὸς ἄλος ἄγρα.

Ver. 1080. *jaciunt voces*. Virgilius,
 ecl. v. 62.

— *voces* ad sidera jactant.

Et sensus, quem Lambinus non assecutus
 est, sic se habet: “ Vox, quâ naturaliter
 “ utuntur aves, nullis affectibus violentio-
 “ ribus commotæ, multum discrepat sono,
 “ quem rixantes et pugnantem mittunt.
 “ Sunt etiam, quibus voces cum varian-
 “ tibus tempestatibus varientur.”

Ver. 1081. *certant*: M. *cernant*; ele-
 ganter, et accepissem, nisi posceret aliam
 mutationem, *repugnant* utique.—*prædâ*:
 P. *prædæ*; L. M. *prædata*.

Ergo, si variei sensus animalia cogunt,
Muta tamen quom sint, varias emittere voces;
Quanto mortaleis magis æquum est tum potuisse
Dissimileis aliâ, atque aliâ, res voce notare?

1090 Illud in hiis rebus tacitus ne forte requiras,
Fulmen detulit in terram mortalibus ignem

Ver. 1082. Hunc Cari locum Virgilius
delibavit curiosius, ad geo. i. 410.

Tum liquidas corvi presso ter gutture voces,
Aut quater, ingeminant—:
Verum, ubi tempestas et cœli mobilis humor
Mutare vias—;
Vertuntur species animorum, et pectora motus
Nunc alios, alios dum nubila ventus agebat,
Concipiant: hinc ille avium concentus, in agris
Et læta pecudes, et ovantes gutture corvi.

Ita distinguendum puto.

Ver. 1083. Vulgo ponunt ut ante se-
cla; et sic conspicitur in Vind. B. se-
cundum collatores, quibus non credo:
abest omnino vocula P. L. M. quos se-
quor: cæteri, et.

Ibid. *Raucisonos cantus*. Quemadmo-
dum Mantuanus, ad Æn. viii. 2.

————— paucos creperunt cornua cantus.

Sic probabiliter emendandum existimo;
sed de hoc alias *see* *Θεσ.*

Ibid. *cornicum secla vetusta*: ut Hesio-
dus apud Etym. mag. p. 13. 37. et Plut.
ii. 415. C.

Επι τα ζων γωνια λακρυζα Κορωνη
Αδρον ησαντων ελαφοσ δι τι τετρακορονος.

Cum quibus contendas nostrum ad iii.
614.

Ibid. *cornicum secla aquam dicuntur
et imbreis Poscere*. Idem poëta, geo. i.
388.

Tum *cornix* plena *pluviam* vocat inproba voce.

Ver. 1084. *Corvorum greges*; ut Euri-
pides, Hipp. 740. πρῶτος ΑΓΕΛΑΙΣΙ.
Virgilius altiore formulâ, *Corvorum exer-
citus*, geo. i. 382. Et optat chorus apud
tragicum, *alatum fieri in alatis*, cum pul-

chro phraseos concentu: non est igitur
admittenda Musgravii suspicio.

Ibid. *aquam et imbreis*. Hedyades
est pro *aquas pluvias*. Paulo secus Ma-
ro, Æn. v. 696.

————— ruit æthere toto
Turbidus imber aquâ—.

Ver. 1086. *variei*: Vind. V. ed. B. Σ.
varios; L. M. *variis*; primâ literâ vocis
adstantis adhærescente: Π. *vario*.

Ibid. *variei sensus*. Virgilius, Æn. xii.
914.

————— Tum pectore sensus
Vertuntur *varis*—.

Ver. 1087. *Muta*: sic P. Vind. si fas
sit credere: reliqui universi, *Multa*; de
constantissimâ aberratione librariorum.
Pariter peccatum puto in Alcimo Avito,
i. 30. ubi libri, *multa*:

Protinus in varias animalia *muta* figuras
Surgunt, et vacuum decurrunt bruta per orbem.

Ver. 1088. *æquum*: Δ. *aptum*.—*tum*:
V. ed. *tamen*; nec mirum, quum lineis
haud discrepent τῆν et τῷ.

Ver. 1091. *terram*: editores, contra
vetera exemplaria, *terras*; longe impu-
denter: sed necessum habentes forsitan
Virgilium sequi, ad Æn. ix. 19. haud
aliter canentem:

————— Quis te mihi, nubibus actam,
Detulit in terras?

De hac autem re sic Diodorus Siculus, i.
13. Επαι δι των ιερων φαι, πρωτον Ἠφαισ-
τον βασιλευσαι, πρως εδρατην γινομενον—
Γινομεν γαρ εν σοισ ορεισ κεραυνοςολυ δειδρα,
και της πληθεισ ολης καιρομινης, προσελθοντα
τον Ἠφαιστον κατα την χυμικραν ὀραν, ἡσ-

Primitus; inde omnis flammaram diditur ardor:
 Multa videmus enim, cœlestibus insita flammis,
 Fulgere, quom cœli donavit plaga vapores.

1095 Et ramosa tamen quom, ventis pulsa, vacillans
 Æstuat, in ramos incumbens arboris, arbor,
 Exprimitur, validis extritus viribus, ignis:
 Emicat interdum flammai fervidus ardor,

ὅπου διαφαιρῶντες ἐπὶ τῇ θέρμασι· ληγουστος δι' ἴτα πυρος, αὐ τῆς ὕλης ἐπιβάλλων καὶ τὴν ἐν τῷ τροπῷ διατηρῶντα το πῦρ, προσκαλιθεῖται τὰς ἀλλῆς ἀέρωντας πρὸς τὴν ἐξ αὐτῶ γινομένην ἐνχρηστίαν. Ad eundem modum Eustathius, ad Il. A. 571. p. 115, 4. ed. Basil.

Ver. 1092. *inde*: O. *unde*.—*diditur*: P. V. ed. *deditur*.

Ver. 1093. *insita flammis*: sic, verissime et elegantissime, veteres omnes libri; i. e. “conspersa seminibus flammis:” confer i. 901. iv. 331. ut alibi noster sæpenumero locutus est. Nonius Marcellus, x. 12. scribarum vitio, *incita*; quam vocem invenusti editores avide arripuerunt, atque magno consensu vulgaverunt.

Ver. 1094. *vapores*: P. *vaporeis*; V. ed. O. Ω. *vaporis*.—Cæterum, ni fallimur, altum ulcus, et obductum cute, Lucretii versiculum dehonestat, quom primitus poëta scripserit:

— quom cœli *reravit* plaga vapores.

Quantum præstat elegantia divinatio nostra receptæ dictioni! quâ nihil frigidius insulsiusque. Huic nemo candidus diffitebitur, nemo horum leporum conscius; nemo, denique,

— ἵστ' ἄλγος πῦρ ἐπιβάου πρᾶσιδουσι.

Adæus Claudian. de laud. Stil. ii. 467. ver. 594. 595. hujusce libri superius, cum annotatis ibi, locisque collaudatis: tum demum senties ipse, et agnosces, nos cum aptissimo comite vapores *liquidus* consciassæ.

Ver. 1095. *Et*: P. *Us*; quod placuit editorum genti, sine rationibus idoneis cæterorum librorum auctoritatem posthabenti. *Et tamen*: i. e. “Ne contineam “me intra hoc exemplum tamen; quasi “non aliud opportunum suppetat.”—*ventis*: Π. *ramis*.—Porro, Lambinus commode provocavit ad i. 896—906.

Ibid. ventis pulsa: committas annotata ad iv. 932. Virg. Æn. iv. 249. alibi appositum. M. Tullius in Arato, ver. 88.

Quâ, summâ ab regione *Aquilonis flammis pulsan*.

Mox *ibidem inferius*, ver. 153.

At validis æquor *pulsabit* viribus *Auster*.

Ver. 1096. *arboris*: Δ. *ardoris*.—*arbor*: Vind. V. ed. B. O. Π. Σ. Ω. *ardor*; vitiosissime.

Ver. 1097. *extritus*; Δ. *extractus*.—*viribus*: V. ed. *vicibus*; elemento *r*, ut alias, cum *c* mutato: propter similitudinem in Longobardicâ scripturâ scilicet.

Ibid. Exprimitur ignis. Huc spectant illa Philonis Byblij ex Sanchoniatone, apud Euseb. præp. evang. i. 10. *Ῥαγδαίων δι' γινόμενων αἰθέρων καὶ ἀνιματων, παρατρέβοντα τα ἐν τῇ Τυρῷ δένδρα πῦρ ἀναψᾶναι, καὶ τὴν αὐτοῖ ὕλην καταφλέξαι.*

Ver. 1098. *Emicat flammai ardor*: i. e. “quod majus est, aliquoties flamma “quoque solet exsilire, ob ingentem frictionis vim.”—P. autem, pro *Emicat*, habet *Et micat*: sed Servius etiam, id observante Lambino, vulgatum alicubi tuetur in commentario Virgiliano.

Ver. 1099. *Mutua teruntur*: quemadmodum locutus est in locis pluribus supe-

Mutua dum inter se ramei, stirpesque, teruntur:

1100 Quorum utrumque dedisse potest mortalibus ignem.

Inde cibum coquere, ac flammæ mollire vapore,

Sol docuit; quoniam mitescere multa videbant,

Verberibus radiorum atque æstu victa, per agros.

Inque dies magis in victum vitamque priorem

1105 Coninutare novis monstrabant rebus et igni,

rius, de quibus te faciet index certiorum.

—Huc autem pertinent, quæ dicit Sanchoniatho, apud Euseb. præp. ev. i. 10.

Ἐξῆς φησὶ, ἀπὸ Γένεω Λιμνῆς καὶ Πρωτογενεὶ γινώσκων αὐτῆς παιδῶς Σηπεύς, οἷς ἦναι σπέρματα Φωῆς, καὶ Πυρ, καὶ Φλοῦ. αὐτῶν, φησὶν, ἐκ παρατρύχης ἕλων εὐρον σπῆρ.

Ver. 1100. *Quorum utrumque*: i. e. tam incensus attritu rami ramus arboris, quam fomes scintillâ, ex ramis emicante, vel flammâ expressâ, succensus.

Ver. 1101. *coquere*: O. Π. *quoquere*. —*vapore*: P. V. ed. B. O. Π. Σ. Ω. *vaporem*; unde mihi simillimum vero videtur Lucretium scripsisse, et eleganter et docte:

Inde cibum coquere, et flammæ mollire vaporem, Sol docuit—:

i. e. “aggredi, et tractare, vaporem flammæ, ad hanc ipsam rem perficiendam;” ad cibos coquendos scilicet. Librarios arbitror deceptos antiquissimâ voce *molio*; cujus vestigia etiamnum restant in passivo *molior*, participio *moliens*, et composito quoque *demolio*: de quibus lexicographi consulendi sunt. Possis etiam, citra scripturæ mutationem, verborum structuram expedire, nec invenuste quidem, hoc modo sane: “Inde sol docuit vaporem flammæ coquere ac mollire cibum.” Quod rectum forsitan; nam viz dubitem, quamvis parum diligens Havercampus taceat, quin codd. L. M. pariter exhibeant vaporem.

Ibid. *flammæ mollire vapore, mitescere*. Ovidius, in nobilissimâ maximi operis portione, met. xv. 78. sic apposite:

Sunt herbæ dulces; sunt, quæ mitescere flammâ, Molliri queant:

Lucretii, ut putem, non immemor. De *αμοφαγία* primorum hominum, videas Porphy. de abst. i. 13. quam an voluerit Horatius, an *αλληλοφαγία*, erit fortasse commodius disputandi tempus. Locus, quem innuimus, in art. poët. 392. invenitur:

Sylvestres homines sacer interpresque deorum
Cedibus et victu fedo deterruit Orpheus.

Ver. 1102. *Sol docuit*: Π. *Sed docui*.—*quoniam*: Δ. *quomodo*; Π. *cum*; i. e. *quom*, quod exaratur in V. ed.

Ibid. *Sol docuit*. Quemadmodum legimus in Æthiopicis Heliodori, Porphyrio de abstinentiâ, atque aliorum monumentis, solere nationes nonnullas *pisces coquere in saxis*, vel *arenis*, solis ardore vaporatis.

Ibid. *mitescere Verberibus*: ut fera scilicet animalia domantur. Vide Virg. geo. ii. 36.

Ver. 1103. *Verberibus radiorum*. Pulchre dictum est, nec audacter nimis: redi ver. 486. Pari elegantia Psalmus cxxi. 6. ut Hebræica se habent: “Interdium non te sol percutiet, ac noctu Luna.” Neque lectori versus exquisitos Nonni denegare possum, in Dionys. x. p. 276.

ἰψίπτερον δὲ
Φωγῶν ἩΕΛΙΟΙΟ μισσημεριζύσαν ἼΜΑΞΟΛΗΝ,
Ἦενχα παφλαζοντι διμας φαιδροντι λοστρη.

Supra pedestris orationis æqualitatem Pli-nius erigitur, in nat. hist. ii. 45.—“sive
“disparili errantium siderum ictu, radio-
“rumque multiformi jactu flagellatus

Ingenio quasi præstabant, et corde vigeabant.
 Condere cœperunt urbeis, arcemque locare
 Præsidium reges ipsi sibi, perfugiumque:
 Et pecudes, et agros divisere, atque dedere,
 1110 Pro facie quouisque, et viribus, ingenioque.
 Nam facies multum valuit, viresque vigeabant:
 Posterius res inventa est, aurumque repertum,

"*sc̄r.*—." Addam Ovidium, *fast.* i. 77.

Mamma nitore suo templorum verberat aurum:
 cum quo committe Virg. *Æn.* viii. 25.
 Hyginus, denique, poet. astron. i. 8. fin.
 "Itaque, cum sol ab eo loco *decessit*, hy-
 "eme necessario conflictamur, quod ven-
 "tum exorientem non *reverberat sol.*" Sic
 legendum, pro *discessit*; nisi statuas lo-
 cum ipsum statione moveri quoque in
 contrariam partem, vel solem in fragmi-
 na disjectum huc illuc avolavisse; nam
 in voce *discedo* cujusdam *separationis* no-
 tio, nec *abitionis* tantum, potissimum
 dominatur. Ovidius, *trist.* i. 3. 5.

Jam prope lux aderat, quæ me *discedere* Cæsar
Finibus extremis jusserat Ausonias.

Lego, decedere: sed hæc sunt infinita.

Ibid. æstu victa. Pariter Virgilius, *geo.*
 iii. 560. ubi videas Burmannum:

— nec viscera quisquam
 Aut undis abolere potest, aut *vincere flammâ.*

Ver. 1104. *in victum*: P. *et victum*;
 Vind. S. *hi victum*; sed de Vind. codice
 collator ipse viderit. Et *commutare in*
victum dictum est, exemplo locutionis
 perquam notabili, pro *commutare victum*,
 vel *in victu*; vel *mutationes importare in*
victum. Havercampus affirmat phrasin
 esse elegantem; nec dubitem sane, quum
 Lucretius posuerit: sed exemplum desi-
 dero gemellum, nec habeo equidem ad
 manus.

Ver. 1105. *igni*: P. *acri*; ut redeat ad
Ingenio: quod emendatori non dubius
 imputem, cui displicebat phrasin poetica,
novis rebus et igni: i. e. per ignem ad

alias atque alias res novis experimentis in-
 dies admotum.

Ver. 1107. *cœperunt*: P. *cœperunt tum.*
 —*arcemque*: V. ed. *artemque*; II. *artem.*
Ibid. Condere urbeis. Maro, *Æn.* i. 5.

— dum conderet urbem—.

Ver. 1109. *et*: S. *atque.*—*divisere at-*
que dedere: prisci codd. Pii, *diversim ut*
quisquis haberet; operarum vitio, ut opli-
 nor, pro scripturâ Ω. cod. *divisim ut qui-*
quis haberet: Vind. *diviseratque* (i. e. *di-*
viser atque) *debere*; V. ed. *diviserantque*
debere; quæ sunt manifestæ vocabulorum
 receptorum corruptelæ.

Ver. 1110. *Pro facie quouisque et viri-*
bus. Ad hanc rem illustrandam pulchre
 faciunt Curtiana quædam, in v. 6. 29. de
 Alexandro Magno: "Interrito vultu re-
 "gem Thalestris intuebatur, habitum
 "ejus haudquaquam rerum famæ parem,
 "oculis perlustrans: quippe, hominibus
 "barbaris in corporum majestate venera-
 "tio est; magnorumque operum non
 "alios capaces putant, quam quos eximiâ
 "specie donare natura dignata est." Nam
facie Lucretius utitur, non *os* tantum, et
oculos, et *genas*, quod Græci *σποσώων* di-
 cunt, innuens; sed formam omnem mo-
 dumque, et quasi facturam, totius cor-
 poris, ut *ides* est Græcorum. Sic Pacu-
 vius in Niptrâ *faciem* dixit pro *corporis*
 longitudine:

— ætate integrâ,
 Feroci ingenio, *facie procerâ*, virum.

Neque aliter Sallustius, et Plautus; quo-
 rum locos malim perlegas apud Gellium,
 xiii. 29. unde priora desumantur. Hinc

Quod facile et validis, et pulchris, dempsit honorem.

Divitioris enim sectam plerumque sequuntur

1115 Quam lubet et fortes, et pulchro corpore cretei.

Quod, si quis verâ vitam ratione gubernat,

Divitiæ grandes homini sunt, vivere parce

Æquo animo; neque enim est umquam penuria parvi.

At claros homines voluerunt se, atque potenteis;

quod hoc loco *facies* vocatur, mox in ver.

1115. audit *pulchro corpore*.

Ver. 1112. *aurum repertum*. Unde Horatius, od. iii. 3. 49. *Aurum irreperitum*.

Ver. 1113. *dempsit*: V. ed. B. Π. *depressis*, qui fluxit error ex compendio *dēpressis*.—Lambinus autem opportune apposuit Horatium, sat. ii. 3. 94.

————— omnis enim res,
Virtus, fama, decus, divina, humanaque, pulchris

Divitiis parent: quas qui construxerit, ille
Clarus erit, fortis, justus. Sapientne? Etiam;
et rex,
Et quicquid volet——.

Ver. 1114. *sequuntur*: P. V. ed. Δ. Π. Σ. *secuntur*.

Ver. 1115. *lubet*: Σ. *jubet*.—*cretei*: Vind. *certi*.

Ibid. *pulchro corpore*. Mantuanus, Æn. v. 344.

Gratior et *pulchro* veniens in corpore virtus.

Ver. 1116. *gubernat*: sic P. V. ed. B. O. Δ. Π. Ω. vulgo in editis, *gubernat*. Mox V. ed. *parte*, pro *parce*.

Ibid. *Quod*: i. e. *δ*, vel *καθ' δ*, uti milites similiter Lucretius, post Græcos. Testi sit Euripides, Hec. 13.

Νικωτος δ' ἢ Πριαμίδων' ἰ και με γης
'Τριξουμψι :

ubi Porsonus ipsi poetæ ad ver. 6. dilucide testanti reclamatur, et, quod ne Græcum quidem est, collaudat. Πριαμος in Πριαμίδων continetur.

Ver. 1117. Huc attinent ea de Epicuro, apud Diogenem Laërtium, x. 9. *Αυτος τι φησιν εν ταις επιστολαις, 'Τδατι μωνη αρησθαι, και αρτη λιτη. Και Πεμφον*

μοι τυρη, φησι, κυβριδι· ἰν', ὅτ' αν βυλαμμαι πολυτιλισσασθαι, δυναμαι. Quibus consimilia ibidem obversantur. Sane nihil attinet communes locos congerere; sed nolim Ciceronem præterire, quum eandem sententiam pene verbis eisdem declaratam dederit, in paradox. vi. 3. "Nos igitur *divitiores*, qui plura habemus? Utinam *quidem*: sed non æstimatione censûs, *verum victu atque cultu*, terminatur *pe-* *cuniae* modus. Non esse cupidum, *pe-* *cunia* est: non esse emacem, vectigal *est*: contentum vero suis rebus esse, *maximæ* sunt certissimæque *divitiæ*." Et Hesiodi fortasse versus decantati memorie Lucretii occurrebant, exstantes in opp. et dd. 40.

Νηπιαι' εὐδ' ἰσασιν ὄρα κλειον ἡμῶν παυτος,
Οὐδ' ὄσον το μαλαχη τι και ἀσφοδελω μωγ' οἰωαρ.

Cæterum, de Epicuri ipsius frugalitate, videas Juv. sat. xiv. 319. Porph. de abst. i. 48. 49. et ibidem De Rhoër.

Ver. 1118. *est umquam*: P. *æs tanquam*; V. ed. *ætum quam*; ast alii codd. Pii vulgatis lectionibus adstipulantur.

Ver. 1119. *At*: P. Vind. V. ed. B. O. Δ. Σ. Ω. *Ad*.—*se deest* P. V. ed. Π. Sic autem perfrictæ frontis editores vulgavere versus contra librorum veterum auctoritatem:

At claros *se* homines *voluere esse*, atque potenteis.

Nos veram poetæ manum revocavimus.

Ibid. *claros, potenteis, opulentei*: i. e. *famâ, potentiâ, atque opibus, pollentes*: et hoc consortio Sallustium usum esse videas in Jugurth. init. "Sed dux *atque* imperator vitæ mortalium animus

- 1120 Ut fundamento stabili fortuna maneret,
 Et placidam possent opulentei degere vitam:
 Nequidquam; quoniam, ad summum subcedere honorem
 Certantes, iter infestum fecere viai:
 Et tamen e summo, quasi fulmen, dejicit ictos
- 1125 Invidia interdum contemptim in Tartara tetra:

“est; qui, ubi ad gloriam virtutis viâ
 “grassatur, abunde *pollens, potensque*, et
 “*clarus* est; neque fortunæ eget.”

Ver. 1121. *placidam*: Vind. V. ed. Π.
 Σ. *placida*.—*possent*: Vind. V. ed. *pos-*
sunt; Ω. *possint*.—*degere*: V. ed. B. *du-*
cere.

Ver. 1122. *subcedere*: sic diserte P. V.
 ed. cæteri, recenter ac vulgariter, *suc-*
cedere.

Ibid. *ad honorem subcedere*. Formam
 structuræ, non ignotæ sane, sed nec pro-
 tritæ tamen, Virgilius etiâ reliquit, in
 Æn. xii. 234.

Me quidem ad superos, quorum se devovet aris,
 Succedet famâ, vivisque per ora feretur.

Sic optime scriptum est in uno codice,
 pro *vivus*; quæ lectio (nam cum poëtâ
 castissimo rem habemus) prorsus loci ra-
 tionibus disconvenit. *Vivis* autem, *homi-*
nibus qui supersunt, vel posteris, in hoc
 loco. Priscianus, perieg. 689.

Multi quidem generat *vivis* miracula rerum:
 auctorem Dionysium exprimens, ver. 723.

‘Η δὴ πάλλα μιν ἀλλὰ μιν’ ἈΝΔΡΑΣΙ δαυματ’
 αἰξί—.

Ver. 1123. *Certantes iter*: Vind. V.
 ed. Π. Σ. Ω. *Certantesque iter*; Δ. *Cer-*
tautesque iter.—Et Π. Σ. inserunt *se post*
iter.—*viai*: Vind. *via*.

Ibid. *iter viai*: *πορταν ἴδν* vide ii. 626.
 Hinc *iter viai*, et *per viam*, *facere*; *ire*
viam; *iter obvium*, *devium*, *avium*, *per-*
vium, et similia, scriptoribus, frequentan-
 tur.

Ver. 1124. *fulmen*: Δ. *fulmine*; Π. *flu-*
men.—*dejicit*: B. *dicat*; V. ed. Σ. *deicit*;
 verissime, ni fallar: et me habeo persua-

sissimum, hosce versus sic elegantius fu-
 isse poëtâ scriptos:

Et tamen e summo, quasi fulmine, deicit actos
 Invidia interdum contemptim in Tartara tetra.

Vide Valer. Flacc. ii. 330. et de permutatis
actus et *ictus* alibi diximus. Confers
 Virgilium, ad Æn. ix. 706. qui gemel-
 lus sane locus est Lucretiano, ibid. iv. 25.

Vel pater omnipotens adigat me fulmine ad um-
 bras,
 Pallentis umbras Erebi, noctemque profundam—.

Ver. 1125. *Invidia*: Vind. V. ed. Π.
 Σ. *Invia*; B. Δ. *Invia et*.—*contemptim*:
 V. ed. *contemptum*; Ω. *contemptus*.—*te-*
ttra: V. ed. *terra*.—Cæterum, error huic
 similis, *Invia* pro *Invidia*, qui vocem le-
 gitimam, quibusdam literis extrittis, lin-
 quit, summe notabilis, insedit Euripidis
 exemplaria, Phœn. 1552. ed. Valck. et
 versum jugulat; ut mireris neminem e
 doctissimis istius dramatis curatoribus
 Musarum esse plorantium miseritum:

— εὐς Ἀλαστορ

Ἐλισσὴ βριθῶν,

Καὶ πυρὶ, καὶ σχητλιαῖσι μαχαίς—.

Rescribo certissime, ni fallor, quum poëtâ
 modis omnibus acerbissimam rem gravet:

Καὶ πυρὶ, καὶ σχητλιαῖσι μαχαίραις—.

Et committas Hom. Il. γ. 271. 272.

Ibid. *Tartara tetra*: i. e. nigra, ut
 alibi plus semel noster. Virgilius, Æn. vi.
 134.

Bis Stygios innare lacus, bis nigra videre
 Tartara—.

Et cum phrasi *e summo deicit in Tartara*
 aptissime componetur gemina S. Mat-
 thæi, in xi. 23. Καὶ σὺ, Καταρριπνὸν, ἢ ἴσθι

Ut satius multo jam sit parere quietum,
 Quam regere imperio res velle, et regna tenere.
 Proinde, sine, in cassum defessei, sanguine sudent,
 Angustum per iter luctantes ambitionis:

1130 (Invidiâ quoniam, ceu fulmine, summa vaporant
 Plerumque, et quæ sunt altis magis edita quomque)

ἢ ΟΤΡΑΝΟΤ ἰν' ἰσθμῶν, 'ΕΩΣ 'ΑΔΟΤ
 ΚΑΤΑΒΙΒΑΣΘΗΣΗ.

Ver. 1127. *imperio res*: L. M. *inferiores*; neque ausus essem vutustissimos codices respuere, nisi et aſſi optima notæ receptam lectionem exhibuissent, et Virgilius tueretur, Æn. vi. 852.

Tu regere imperio populos, Romane, memento.

Ver. 1128. *sine*: Vind. V. ed. B. L. Π. Σ. *side*; M. *fidei*; Δ. *si*.—*in cassum*: Ω. *in cassu*; pro *in cassu*: ut innumerabiliter peccatum est.

Ibid. Ordo est: "Proinde, sine sudent sanguine, defessi in cassum:" i. e. se in vanum, vel inutiliter, defatigantes; quasi scilicet laborem suum, usque ad defatigationem impensum, in barathrum profunderent.

Ibid. *sanguine sudent*. Exquisitissimam hanc locutionem videmur nobismetipsis non inscite illustravisse in Silv. Crit. sect. xxxv. et ibid. tom. v. pp. 71. 72. ad quos locos, et chartis et otio consulentes, remittimus lectorem. In aliam profecto vividiorum atque nervosiorum haud temere incurres. Ea sane multum lucis Sallustio commodabit ad Catil. xxxix. 4. "Neque illis, qui victoriam adepti fuerent, diutius eâ uti licuisset, quin defessis et exanguibus, qui plus posset, imperium atque libertatem extorqueret." Nobis enim sine libris non licet brevitate Cortianam imitari, et Sallustium satis astrictum in artius compingere.—*Defessi* vero, "exanimati, exhausto quasi venis sanguine." Sic "pernicie," peste nempe, "defessi exercitûs," Dictys Cretensis, ii. 31. vide nostrum vi. 1160. Orosius, hist. iv. 12. "Unâ tantummodo

"estate, Romana sanguinem viscera non sudarunt." Livius, xxii. 36. "Nunciatum erat sub idem tempus lapidibus pluuisse; et multo cruore signa in Sabinis sudasse, aquasque e fonte candidas manasse:" i. e. lactei coloris. Ita Martem proprio emendaxeram, atque in partem suffragatur codex: de his autem prodigiis adeas ibid. cap. 1. et Julium Obsequentem sæpius. Apollonius Rhodius, iv. 1284.

Ἡ ἰσ' αὐτοῖσιν ἕσπερα ἴσχυ' ἸΑΡΩΝΤΑ
 'ΑΙΜΑΤΙ—.

Virgilius denique adscribendus est, indefessus magistri comes, ad Æn. ii. 582.

Dardanum toties sudavit sanguine litus

Quem versum male sollicitabat Heinsius. Et Carus noster Ennii fortasse memor fuerit, apud Nonium, x. 4. sic castigandi: Æ: sonit, franguntur hastæ, terra sudat sanguine. Vulgo, "Et sonit." Idem, annal. xv.

Ærat sonitant galeæ—.

Cæterum, ambigem an hinc Arnobius corrigendus, constantissimus imitator nostri, lib. ii. p. 71.—"cum sanguinem totum in subigendâ tellure fudissent—" Forte, sudassent.

Ver. 1129. *per iter*: V. ed. *pariter*.—*ambitionis*: Vind. V. ed. Δ. Σ. *ambitiones*.

Ibid. *Angustum iter*. Virgilius, geo. i. 380.

Angustum formica terens iter—.

Ver. 1130. Hunc et sequentem versum Bentleius, Creechii iudicio obsecutus, inducendos censuit; quibus egomet consentire nequeo. Post ver. 1125. positi sane magis placerent; quamvis hæ trajectiones non insolitæ sint poetis, argumenti cur-

Quandoquidem sapiunt alieno ex ore; petuntque

Res ex auditis potius, quam sensibus ipsis:

Nec magis id nunc est, neque erit mox, quam fuit ante.

1135 Ergo, regibus obcisis, subvorsa jacebat

Pristina majestas soliorum, et sceptrâ superba;

Et capitâ summi præclarum insigne cruentum

Sub pedibus volgi magnum lugebat honorem:

Nam cupide conculcatur nimis ante metutum.

1140 Res itaque ad summam fæcem, turbasque, residit;

sum studiosius tenentibus, nec prius, quam
otari liceat ob pleniorum sensum, sub-
sistentibus. Hanc autem rem nos alibi
in his commentariis attigimus.

Ibid. *fulmine summa vaporant*. Simili-
ter Horatius, od. ii. 10. 11.

————— feriuntque summos
Fulgura montes.

Lambinus.

Ubi altera lectio *fulmina* Lucretium fau-
torem habet; et imitationem Senecæ,
Agam. 96.

Ferunt celos fulmina colles.

Cæterum, verbum *vaporo* sic Plinius etiam
adhibuit intransitive, nat. hist. xxxi. 2.
de *aquis* disserens: “*Vaporant et in mari*
“*ipso:*” i. e. *vaporem emittunt*.

Ver. 1131. *altis edita*: i. e. in altis lo-
cis exposita, vel prominentia. Editores
de suo, scriptos mentiti tamen, reposue-
runt *aliis*; quam vocem supinus collator
codicis Vind. perperam propagavit. Dat
II. quoque *magnis*, pro *magis*.

Ver. 1132. *petuntque*: Vind. II. *repe-
tuntque*; arreptâ vocabuli prægressi syl-
labâ.

Ver. 1134. *neque*: sic P. Vind. V. ed.
O. Δ. Σ. Ω. vulgo, *nec*; II. *aut*; haud
inscite.—*quam*: V. ed. *quia*.

Ver. 1137. *præclarum*: V. ed. *sic cla-
rum*; non male: II. *si clarum*.

Ver. 1138. *lugebat*: Vind. V. ed. B.
O. II. Σ. Ω. *lucabat*.—Mox II. *pedibus*,
pro *cupide*.

Ver. 1140. *Res itaque*: Vind. *Resta-
que*; Δ. *Res tanquam*; II. *Resteque*; Σ.
Restatque.—*residit*: i. e. redit, revertitur,
retro *sedit*, quâ voce nihil aptius quadrare
poterat *et faces*. Sic autem mihi videor
recte castigasse librorum depravationes.
Vind. V. ed. B. L. O. Δ. Σ. Ω. *recidat*;
L. *recidit*; quod merus error est recita-
tionis pro nostrâ lectione: P. II. *redibat*,
ut recentes editores; quam vocem tamen
haud dubius hodiernis correctoribus potius
imputem, quam exemplis scriptis, quam
ægre videatur Latina satis in hoc saltem
loco. Proprietati dictionis illustrandæ non
incommodus accesserit Virgilius, in geo.
ii. 480.

————— quâ vi maria alta tumescant
Obcibus raptis, rursusque in se ipsa *residunt*—

Ver. 1141. *sibi quom*: L. *sibi eum*; M.
si cum; unde Vossius: “*Lege, siccum*;
“i. e. non cruentum, ut *siccâ morte Ju-*
“*venalis.*” Risum teneatis, amici?—*ac*:
V. ed. B. L. O. Δ. II. Σ. Ω. *hac*.—*summa-
tum*: L. *summa tum*; Ω. *summa cum*

Tentare poterat, hinc exorsus:
Inperium sibi quom, ac *summam quom*, quisque
egomet tamen *summatum* retinuerim,
quamvis non alibi videatur hoc vocabu-
lum exstare; nam hujuscemodi seges am-
pla est dictionum in Lucretio.

Ver. 1142. *creare*: Vind. *recreare*; si-
mili aberratione modo notatæ ad ver.
1132. Mox Ω. *et*, pro *ut*.

Ver. 1144. *defessum*: V. ed. *defossum*.
—*vi colere*: sic vulgares editi; neque ali-

Inperium sibi quom, ac summatum, quisque petebat.

Inde magistratum partim docuere creare;

Juraque constituere, ut vellent legibus uti.

Nam genus humanum, defessum vi colere ævom,

1145 Ex inimicitiiis languebat: quo magis ipsum

Sponte suâ cecidit sub leges, arctaque jura,

Acrius ex irâ quod enim se quisque parabat

Ulcisci, quam nunc concessum est legibus æquis,

Hanc ob rem est homines pertæsum vi colere ævom.

ter exhibent P. Ω. adeoque non ausus sum rejicere; sed magna est tamen probabilitas Vossianæ divinationis *vi gerere*, scripturâ membranarum M. derivatæ *vi gere*: Vind. V. ed. L. O. Π. Σ. *vincere*; unde, ob frequentissimam elementorum *c* et *t* commutationem, verum puto, *vim terere*, vel *vi terere*. Virgilius, *Æn.* ix. 609.

Omne ævom ferro teritur—.

Δ. *vigescere*; magis tentamini Vossiano favens: vide ver. 1149.—In sequente, Ω. dat *Et*, vice *Es*.

Ver. 1146. *arctaque*: sic Vind. Ω. accurate; vulgo, *arctaque*: Σ. *atraque*; literis trajectis. Hinc ipse sponte meâ emendaveram prius Horatium, art. poet. 423. quam revocaverim in animum Bentley quoque correctam esse insulsissimam editorum vulgarium scripturam:

Et spondere levi pro paupere, et eripere artis
Libris implicitum—:

quo nihil verius, et aptius undequaque. Vide Bentley notam, conjecturam suam longe doctissime defendentis; atque Baxterum, vicissim oggannientem, et cornicantem de solito ineptissime. Pariter turbant in his dictionibus exemplaria Juvenici, hist. evang. i. 202.

Nunc nunc me famulum Dominus, nunc liberet
artis
Corporis e vinculis—.

Ibid. *leges juraque*. Pro *jura*, Vossius, vel Paschalius, conjicit *jussa*. Libris ego-

met omnino steterim. Similiter Horatius, epist. i. 16. 41.

Qui condita patrem, qui *leges juraque* servat.

Ibid. Significat Lucretius, (ut optime Lambinus dicit) leges esse ab hominibus acceptas, ut sine vi, sineque injuriæ metu, vivere liceret. Sic fere Horatius, sat. i. 5. 111.

Jura inventa metu injusti fateare necesse est,
Tempora si, fastaque, vells evolvere mundi.

Ver. 1148. *concessum est*: Π. *est concessum*.

Ibid. *legibus æquis*. Virgilius, *Æn.* xi. 321.

———— et fœderis æquis
Dicimus *leges*—.

Ver. 1149. *vi colere*: Π. *incolere*.

Ver. 1150. *Inde*: vulgo, contra libros universos, *Unde*; quod tamen somniculosus editor Vindobonensis negligenter propagavit.

Ibid. *maculat*: i. e. ita turbat, ut lutulet conspurcetque: vide ad iii. 38. Sana, si quovis exemplo manifestum foret, sensum alterum nominis *macula*, pro *rete*, in verbum quoque transferri aliquoties, amplexus esse libentissime, ut cum sequentibus hæc etiam convenirent: *aliter*, quibus dederim, acquiescendum putem.

Ibid. *præmia vitæ*: i. e. "dulces fructus, sive voluptates atque commoditates, vitæ." Hoc autem dictum est de sententiâ cujusdam meram injustitiam per-

- 1150 Inde metus maculat pœnarum præmia vitæ:
Circumretit enim vis, atque injuria, quemque;
Atque, unde exorta est, ad eum plerumque revortit:
Nec facile est placidam, ac pacatam, degere vitam,
Qui violat factis communia fœdera pacis.
- 1155 Et si fallit enim divôm genus humanûmque,
Perpetuo tamen id fore clam diffidere debet:
Quippe ubi se multei, per somnia sæpe loquentes,

se non damnantis, uti censebat Epicurus, apud Diog. Laërt. x. 151. quem Lambinus commodissime apposuit: Ἡ ἀδικία ἢ καὶ ἑαυτὴν κακοῖν, ἀλλ' ἐν τῇ κατὰ τὴν ὑποψίαν φόβῳ, ἢ μὴ λησὶ ὑπὲρ τῶν ταυτῶν ἐφιστησῶτας, πειλαστας. Huc noster respexit.

Ver. 1151. *retit enim vis*: V. ed. t pro more in c mutato, exemplum aberrationis et confusionis exhibet ob consimiles elementorum ductus, quo non incurri notabilius; *recite munus*: in quibus, si excipias prædictam commutationem, nihil dissideat vulgatis: Δ. *retite nimis*; Π. *ninius*. — *vis*: Vind. *jus*.

Ibid. In hac sententiâ effingendâ Lucretius videtur Hesiodum adhibuisse, in opp. et dd. 265.

Ἄνθρωποι κακὰ τύχῃ κέρει, ἀλλὰ κακὰ τύχῃ
Ἡ δὲ κακὴ βουλὴ τῇ βελύσσοντι κακίστη.

Neque aliter capiendum est effatum divini præceptoris, ad S. Matthæum, xxvi. 52. REGIBUS, atque aliis HOMICIDIS in summatu positus, *μὴτα φόβῳ καὶ τρομῇ* in præcordiis volvendum: Ἀποστρέψον ἐν τῇ μάχαιραν ἐν τοῖς ποσὶν αὐτοῦ· πάντες γὰρ, οἱ λαβόντες μάχαιραν, ἐν μάχαιρᾷ ἀπολυθήσονται. Et verbum *circumretio* Arnobius excepit, posuitque in lib. iv. p. 151.—“Hercules, pestiferi tegminis *circumretitus* indagine—.” Alibi quoque Sidorius Apollinaris, lib. v. epist. 13.—“*flexuosâ calumniarum fraude circumretit*—.”

Ver. 1152. *unde*: Π. *inde*.—*revortit*: vide Nonium Marcellum, in vii. 68.

Ver. 1153. *facile est*: V. ed. *facilis est*;

error ex scripturâ *facilest* derivatus.—ac: Π. *atque*.

Ibid. *placidam ac pacatam vitam*. Hinc Arnobium castiges, lib. ii. p. 70. “Idcirco animas misit, ut, in *pacatâ* et *placitâ* tranquillitate degentes—.” Lege, “*placidâ* tranquillitate.” Virgilius, *Æn.* ix. 187.

————— *nec placidâ contenta quiete est*:

ubi quidam codd. *placitâ*, Lucretio non probante. Et similiter turbant exemplaria manu scripta ad *Æn.* iv. 38. quo te recipias.

Ver. 1154. *Qui*: V. ed. *Quis*.—*pacis*: Π. *rebus*.

Ver. 1155. *humanûm*: i. e. humanorum, vel hominum; redeas ad iii. 80. Ita Maximianus, in eleg. v. 113. æquabiliorē habuerit tenorem constructionis:

Ἦακ genus humanûm, pecudum, volucrumque,
ferarumque,
Et quidquid toto spirat in orbe, creat.

Ver. 1156. Ut Epicurus, apud Diog. Laërt. x. 151. *Οὐκ ἐστὶ τὸν λάθρα τι ΠΙΤΑΙΟΝΤΑ, ὃν συνιθεῖτο πρὸς ἀλλήλους ἐν τῷ μὴ βλαπτῆν μὴδὲ βλαπτεῖσθαι, πιστεύειν ὅτι λησὶ, κἄν μυριακὶς ἐπὶ τῷ παρόντος λανθάνῃ, μίχρῳ γὰρ κατὰστροφῆς ἀθελῶν ἢ καὶ λησῆ.* Sic fors scribendum pro *κωνύστα*.

Ver. 1157. *per somnia*: ita superius, iv. 1012. Huc facit Juvenalis. xiii. 221.

Te videt in somnis: tua sacra et major imago
Humanâ turbat pavidum, cogitque fateri.

Ver. 1158. *protraxe se*: i. e. ex tenebris in lucem protraxisse; quo nihil aptius, significantius, aut sermone est ve-

Aut morbo delirantes, protraxe ferantur;
Et, celata diu, in medium peccata dedisse.

- 1160 Nunc, quæ caussa deûm per magnas numina genteis
Pervolgarit, et ararum compleverit urbeis,
Subscipiendaque curarit solemnia sacra,
Quæ nunc in magnis florent sacra rebus, locisque;
Unde etiam nunc est mortalibus insitus horror,
1165 Qui delubra deûm nova toto subscitat orbi

nustius figurato: confer mox verr. 1387. 1388. i. 410. iv. 1183. Valer. Max. iii. 8. 6. fin. iv. 7. 7. Hoc autem modo sincerissime scriptum conspicitur in Vind. V. ed. L. M. O. Π. probante Bentleio: P. *prograsse*; Δ. et V. ed. pro var. lect. *protrasse*; de solitâ permutatione τωv x et ss: Σ. *fortasse*; Ω. *protraxe*. Vulgo, *protraxe*: nos vero non probamus has subtilium ingeniorum argutias, libris emendatissimis planissimam commodissimamque vocem suppeditantibus. Cæterum, brevitatæ formæ exemplum in hoc ipso verbo noster dedit ad iii. 650. et Virgilius præbet, Æn. v. 786. quem locum tamen Faber prior indicavit:

———— nec poenam *traxe* per omnem ———

Ver. 1159. *diu exsulat* Vind. V. ed. O. Δ. Σ. Ω. — *peccata*: Vind. O. Δ. Π. Ω. et *peccata*; Σ. *etiam peccata*. Sanè hæc dissimilitudines non possunt non movere suspiciones de loci sinceritate, quamvis omnia videantur in portu navigare. Virgilius, Æn. i. 351.

———— factumque *diu celavit* ———

Ver. 1160. *genteis*: Π. *terras*; quod non deterius. Virgilius, Æn. vi. 58.

———— *magnas obeuntia terras*
Tot maria intravi, duce te ———

Ver. 1161. *Pervolgarit*: V. ed. *Pervulgant*; confusis, ut alibi, *ri* et *n*: Π. *Pervulgavit*. — *ararum*: Vind. *anarum*; unde, errore errorem creante, V. ed. *ranarum*. — *urbeis*, vel *urbis*: Vind. V. ed. O. R. E. *orbis*.

Ver. 1162. *curarit*: Δ. *curant*; Π. *curavit*; Ω. *curam*; et profecto in Longobardicis characteribus, ut *ri* facile migrent in *n*, sic *rit*, si pressius exarentur ductus, τωv m procliviter poterat effingere.

Ver. 1163. *sacra* deest P. M. — *rebus*: P. *rebusque*. In O. Δ. membranis verba ad hunc ordinem locantur:

Quæ in magnis florent *nunc* rebus *sacra*, locisque.

Nihil expiscor vulgatis anteponendum. Bentleius suo calculo Fabri crisin comprobavit, verum esse spurium existimantis.

Ver. 1165. *delubra deûm*: i. e. proprie, “deorum erigit *imagines*,” deinde, progressu solito sermonis et naturali, ad tecta, quæ continerent illas imagines, vox translata est. Ita Virgilius, Æn. ii. 248.

Nos *delubra deûm miser* ———

Ver. 1166. *Terrarum*: V. ed. *Terram*.

Ibid. *celebrare*: i. e. *crebro adire*, seu frequentare: vide ad i. 4. unde *celeber*, vel *celebris* fit, sensu proveciore, *clarus* et *illustris*, quum talis vir in omnium ore, laudibusque, *creber* versari soleat.

Ver. 1167. *reddere*: V. ed. *redde*; i. e. *reddē*.

Ver. 1170. Permulta sunt veterum scriptorum loca, in quibus deorum et hominum defunctorum corpora narrantur per somnos conspecta, in granditatem humanis majorem amplificata. Sic alicubi Xenophon in Cyropædiâ, et Juvenalis, modo sub ver. 1157. citatus, cujus commentatores consulas. Hoc fit scilicet propter horrorem insitum mortalibus, ver. 1164. omnia ampliantem: adeas annotata

Terrarum, et festis cogit celebrare diebus;
Non ita difficile est rationem reddere verbis.

Quippe et enim jam tum divôm mortalia secla
Egregias animo facies vigilante videbant;
1170 Et magis in somnis, mirando corporis auctu.
Hiis igitur sensum tribuebant propterea, quòd
Membra movere videbantur, vocesque superbas
Mittere pro facie præclarâ, et viribus amplis.
Æternamque dabant vitam, quia semper eorum

nobis ad Æschyli Eumen. 44. licet ea
Schutzius morosior minus probet. Lu-
canus, i. 186.

Lugens: visa duci Patris trepidantis imago,
Clara per obscuram, vultu mestissima, noctem.

Heinsius volebat *Lugens*; quam infelici-
ter, vel ob sequens *mortissima*. Vide
Bentleium, cum Reimaro ad Dion. Cass.
lv. 1.

Ver. 1172. *movere*: Ω. *videre*. An
pro *vigere*, quod leviter deflexum sit a
sincerâ Lucretii scripturâ *vegere*; cujus
proinde vulgatum *movere* interpretamen-
tum fuerit? Vide Nonium, ad ii. 876.

Ibid. *voces superbas*. Maro, Æn. vii.
544.

Junonem victrix adfatur *voce superbâ*.

Ver. 1175. *facie præclarâ et viribus
amplis*. Sallustius, Jug. ii. 2. "Igitur,
" *præclara facies*, magnæ divitiæ, ad hoc
" *vis corporis*, alia hujuscemodi omnia,
" *brevi dilabuntur*:" i. e. *diffuunt*. Unus
codex, *delabuntur*; pessime, Cortio tamen
non improbante. Adi sis iv. 1116.

Ver. 1176. *Et tamen*. Quasi dixerit:
" *Et tamen*, vel ob rationem solam, quæ
" sequitur, illis æternam vitam facile tri-
" buerent; ne confugiam ad præcedentem
" *causam*." Prorsus eodem modo locu-
tus est poëta superius, ad ver. 1124. Ergo,
libenter valedicimus insulsissimis editorum
correctionibus, sic contra vetustos libros
versum arbitrario constituentium:

(Et manet omnino) et quod tantis viribus auctos.

Quæ sunt Gratiis indignabundis fabricata.
Ibid. *viribus auctos*. Haud absimilis
est phrasis illa Homerea, Il. A. 510.

————— ΟΦΕΛΛΑΡΣΙ vs i ΤΙΜΗ.

Οφιλλωσιν αυθημεσιν: scholiastes.

Ver. 1177. *ullâ vi*: Vind. V. ed. (unâ
tamen vulgatum hæc habet pro var. lect.)
L. M. Δ. Σ. *illâ vi*; O. Ω. *illabi*.

Ver. 1178. *Desideratur* versus in Δ.
oculis librarii deceptis simili versûs præ-
gressi fine.

Ver. 1180. *et posterius abest* Π. Idem
codex *multum* mox præbet, pro *nullum*.

Ver. 1183. *varia*: Vind. Δ. *varias*; V.
ed. *vario*.—*annorum*: Δ. *anni*. Unde sic
tentent licet:

Præterea, cœli rationes ordine certo,
Et *varias anni*, cernebant *tempore vorti*:

i. e. suo quamque tempore.

Ibid. *vorti*. Plenum dictionis sensum
libet verbis Virgilianis declarare, ex geo.
ii. 401.

————— *redit agricolis labor actus in orbem*,
Atque in se sua per vestigia volvitur annus.

Ver. 1186. *illorum*: Vind. *eorum*.—*fac-
cere*: Ω. *facile*.

Ibid. *Illorum nutu flecti*: i. e. "incli-
" nari ad illorum caput inclinatum." Vel
translatio est ab *aurigatione* accersita.
Virgilius, Æn. x. 577.

————— *sed frater habentis*
flectit equos.—

Ver. 1188. *nox videtur*: editores *faci-*

1175 Subpeditabatur facies, et forma manebat:

Et tamen omnino, quod tantis viribus auctos

Non temere ullâ vi convinci posse putabant:

Fortunisque ideo longe præstare putabant,

Quod mortis timor haud quemquam vexaret eorum;

1180 Et simul in somnis quia multa et mira videbant

Efficere, et nullam capere ipsos inde laborem.

Præterea, cœli rationes ordine certo

Et varia annorum cernebant tempora vorti;

norosi, *sol videntur*; libris vetustis reclamantibus: quas lectiones socordia Vindobonensis collatoris propagavit. II. *mor videtur*.

Ver. 1189. *Luna et nox*. Has repetitiones adamavit Lucretius, frequentavitque: me videas ad iii. 13. et alibi. Voces iterum unâ posuisset haud dubie, nisi metri leges obstitissent. *Nox et dies, sol et luna*, passim poëtis utriusque linguae promiscue usurpantur.

Ibid. *severa*: II. *serena*, ut Florentina; quod viris quibusdam doctis placuit; mihi non item: consulas autem i. 143. iv. 462. Licet poëtis saltem orationem suam subinde variare. *Severa* vult, in hoc loco, "venerabilia cum horrore quodam;" propter tenebras utique, et silentium. Euripides, *Orest*. 174.

Πορνα, *serena* Noξ.

Adeas insuper Cassabonum, doctorum longe doctissimum, in Athen. deipn. xi. 3. finem: quem laudavit etiam Havercampus.

Ibid. *et nox, et noctis signa severa*. Virgilius huc intendebat oculos, atque hinc emendatione longe elegantissimâ certissimâque restituendus est, de scripti codicis etiam testimonio; quod impensissime quidem triumphamus. Locus est autem in *En*. vii. 138.

— tum *Noctem, Noctisque HORRENTIA signa*:

i. e. *ipsa, σιμνα*. "horrorem sacrum incuentia." Euge! belle! Gratulemini

nobis, ubicunque sitis, hominum venustiorum chorus. Vulgo, *orientia*: inepte, frigide, intempestive, et prorsus mendosissime: committas enim scilicet ibid. verr. 26. et seqq. ad locum; et videbis, nisi me quidem ratio prorsus fugerit, hæc omnia die claro geri. Valerius, *Argon*. v. 333.

— et *horrendas* iustrantia *fumina noctes*.

Accedat etiam Ovidius, *fast*. vi. 140.

Est illis strigibus nomen; sed nominis hujus *Causa*, quod *horrendâ* stridere *nocte* solent.

Heinsius, *vocce*; sed contra libros.

Ver. 1191. *sol*: editores, insulsissime et audacissime, *ros*, contra vetera omne genus exemplaria.—*imbres*: P. *imber*.—*fulmina*: V. ed. L. M. II. *fumina*. Unde, tam ob frequentem vocum commutationem, quam ob significata *fulmina* in sequente versu, Lucretius, aut ego fallor, posuit:

Nubila, sol, imbres, nix, *venti flumina, grande*.

Ipsæ in superioribus, i. 291.

Sic igitur debent *venti* quoque *flumina ferri*: et Ovidius, *art*. am. iii. 99.

Sed me, *fluminibus venti majoris* iturum—

Huc etiam Arnobius certe respexit, *lib*. ii. p. 59. "Poteritne, si quæras, sol quid sit, ostendere, terra, maria, sidera, nubes, nebula, pluviae, tonitrua, nix, grande?"

Ver. 1192. *rapidei fremitus*. Optime

Nec poterant quibus id fieret cognoscere caussis.

1185 Ergo per fugium sibi habebant omnia divis
Tradere, et illorum nutu facere omnia flecti.

In cœloque deum sedes et templa locarunt,
Per cœlum volvi quia nox, et luna, videtur;
Luna, dies, et nox, et noctis signa severa,

1190 Noctivagæque faces cœli, flammæque volantes,
Nubila, sol, imbres, nix, ventei, fulmina, grando,

noster, si de *ventis* vellet hoc intelligi.
Virgilius, *Æn.* i. 59. de eisdem *ventis*:

Quippe ferant *rapidi* secum, verrantque per
auras:

et ibidem, ver. 56. superius:

Illi, indignantes magno cum murmure, montis
Circum claustra *fremunt*—

Sin autem Carus, uti suspicor, *fulmina*
respexerit, (conferas vi. 100.) omnino reponendum aio:

Et *rabidei* fremitus, et *murmura* magna—

Hoc verum: redi annotata ad ver. 890. hoc libro; et conferas Valer. Flacc. iv. 239. Claudian. in Rufin. i. 75. ac sententiam vix mutem sane, vel si de *ventis* verba posita intelligas. Statius, silv. iii. 2. 72. adscribatur:

Inde *furor ventis*, indignatæque procellæ,
Et *cali fremitus*, et *fulmina* plura Tonanti.

Porro, vere emendavit vir doctus Petronium, bell. civ. 122. alio demum errore liberandum:

————— *fulgure* rupta corusco,
Infremuit nubes, elisosque *obdidit* ignes:

i. e. "ob oculos illis dedit." Vulgo, *Intremuit*, et *abdidit*; nullo sensu. In contextum admitti debuerat nostra emendatio.—Cæterum, II. habet *numina*, pro *murmura*.

Ver. 1194. *adjunxit*: II. *conjunxit*; unde elegantem possis conjecturam periclitari:

Quom tribuit facta, atque iras quom *junxit*
acerbas.

Quibus committas velim iii. 681. et adi ii. 652.

Ver. 1195. *tum ipsæ*: Δ. *tunc homines*.

Ibid. *Quantos gemitus, quas lacrimas*.
Versuum horumque pulcherrimorum hæud immemor erat Mantuanus, ad *Æn.* vi. 873:

Quantos ille virum, magnam Mavortis ad urbem,
Campusaget *gemitus*; vel *que*, Tyberine! *videbis*
Funera, quum tumultum præterlabere recentem!

Quæ carmina nimirum dignissima sunt discipulo tanto tanti præceptoris.

Ver. 1197. *ulla est velatum*: sic solus P. sed procul dubio ex recentiorum correctione; reliqui universi, *ulla velatum est*. Quum vero non credibile sit, Lucretium ita cæsura temere abuti voluisse, dum se tam opportuna ostenderet elisio, scripsisse arbitror:

Nec pietas *ulli* velatum est sæpe videri.

De quo docti pronunciant.—P. *videre*. Vulgata suffragatorem habent Lactantium, div. instt. ii. 3. Cæterum, vitavisset ambiguum sermonis noster, si sic scripsisset:

Nec pietas *ulli* *velato* est sæpe videri.

Et facile profecto illud *velato* abiret in *velatō*, vel *velatom*; i. e. *velatum*. Ut se res nunc habet, in dubio relinquatur an participium hoc respiciat *hominem*, vel *lapidem*. Nos Lambinus mittit ad Plaut. Amph. v. 1. 42. Liv. i. 32. 6. et committit

Et rapidei fremitus, et murmura magna minarum.

O genus infelix humanum! talia divis

Quom tribuit facta, atque iras adjunxit acerbas.

1195 Quantos tum gemitus ipsei sibi, quantaque nobis

Volnera, quas lacrimas peperere minoribus nostris!

Nec pietas ulla est velatum sæpe videri

Vortier ad lapidem, atque omneis adcedere ad aras:

Nec procumbere humi prostratum, et pandere palmas

tas velim Virg. *Æn.* ii. 249. iii. 405. 545.
Juv. vi. 301. Accedat porro Tibullus, i.
l. 11. ubi videas interpretes:

Nam veneror, seu stipis habet desertus in agris,
Seu vetus in trivio florea *serta lapis*.

Interea, pene in hac persuasione sum, ut
existimem poetam, literis transpositis, de-
disse, ad evitandam ambiguitatem con-
structionis, hoc modo:

Nec pietas ulla est, *levatum* sæpe videri
Vortier ad lapidem—:

i. e. *expolitum*, vel *oleo lubricatum*. Mi-
nucius Felix, cap. iii. impendio eleganter:
“Non boni viri est, Marce frater! ho-
minem, domi forisque lateri tuo inhæ-
rentem, sic in hac imperitiæ vulgaris
cæcitate deserere, ut tam luculento die
in *lapides* eum patiaris impingere, effi-
giatos sane, et *unctos*, et *coronatos*.”
Ubi perlegas doctissimis animadversori-
bus collata. Siculus Flaccus, de conditt.
agrorum, p. 5. “Cum enim terminos dis-
ponerent, ipsos quidem *lapides* in soli-
dam terram rectos conlocabant;—et un-
guento, *velaminibusque*, et *coronis*, eos
coronabant.” Arnobius, denique, lib.
i. p. 22. “—si quando conspexeram lu-
bricatum lapidem, et ex *olivi unguine*
sordidatum, tanquam inesset vis præ-
sens, adulabar, affabar—.” De his
autem, prout eis visum fuerit, sciscant
velim candidi et eruditi. Conferant au-
tem Lucian. in Pseudom. 30.

Ver. 1198. *Vortier*: i. e. de mediæ vo-
cis usu, *vertere se*; quod sane scriptum

quoque conspicitur in Lactantii multis
exemplaribus, ex glossatoris interpreta-
tione scilicet.

Ibid. *adcedere ad*. Quum veri sit si-
mile, Virgilium, ut in aliis omnibus imi-
tatus est, hoc etiam in constructionis sche-
mate non deserturum vestigia præceptoris,
assentior exemplari scripto sic *Æn.* i. 200.
exhibenti:

Vos ad Scyllæam rabiem, penitusque sonantis
Adcessis scopulos—:

ubi codices reliqui præbent *et*. Tibullum
conabor emendatiorem dare, ad iv. l. 64.

Cimmeriôn etiam obscuras *accessit ad arces*;
Quels nunquam candente dies apparuit *axe*,
Sive supra terras Phœbus, seu curreret infra.

In secundo versu, quidam codd. *æstu*;
quod nihil est: vulgo, *ortu*; quod absur-
dum; quum, ut in Homeri loco, sensus
generalior poscatur, qui utramque clau-
sulam sequentis versûs æque respiciat, et
anticipet neutram. Neque erat Græca
inflexio vocis *Cimmeriôn* doctis viris re-
formidanda.

Ver. 1199. *Nec*: Lactantius, *Et*. Pa-
rum interest; sed receptum videtur docti-
us.— Δ . *pondere*.

Ibid. *procumbere humi prostratum*.
Arnobius, lib. i. p. 29.—“cum per omnia
“supplices irent templa; cum, deorum
“ante ora *prostrati*, limina ipsa converre-
“rent *esculis*—.” Idem, lib. iv. p. 133.
—“quia non supplices *humi* Mutuno
“*procumbimus*, atque Tutuno—?” Maro,
Æn. v. 481.

- 1200 Ante deum delubra, neque aras sanguine multo
 Spargere quadrupedum, nec votis nectere vota;
 Sed mage placatâ posse omnia mente tueri.
 Nam, quom subspicimus magni cœlestia mundi
 Tempa super, stellisque micantibus æthera fixum;
- 1205 Et venit in mentem solis, lunæque, viarum;
 Tunc, aliis obpressa malis, in pectora cura

Sternitur, exanimisque tremens procumbit humi
 bos.

At enim quis neget nasutior hominum ac
 venustior, *ex exanimis* et *tremens*, copulis
 indiscreta, longe infra nitorem et *aspicius*
 Virgiliani sermonis cadere, atque politis-
 simi castissimique ingenii poetæ statim
 esse abjudicanda? Nimirum, de metro
 timor, quom summus vates non alibi pri-
 mam syllabam verbi *procumbo* corripuerit,
 labefecit scribas, deturpavitque versum,
 sic elegantis suis, ut opiner, redonan-
 dum:

Sternitur; exanimisque, tremensque, procum-
 bit humi bos.

Confer nostrum, iv. 195. iil. 161.

Ibid. *pandere palmas*. Neque hanc
 phrasim præterit Virgilius, ad *Æn.* iil.
 263.

At pater Anchises, *passis* de litore *palmas*—

Præcessit Ennius, apud Nonium, iv. 364.
 sic disponendus, et fortasse rescribendus:

————— *egro*
 Corde gemit, *passis* late *palmas* pater—

Lambinus utique crasse exposuit per *ten-
 dere*.

Ver. 1200. *neque*: sic non dubitavi re-
 scribere, libri quamvis repugnent, pro vul-
 gato *nec*; de constantissimo Lucretii more
 ante vocalem, si in contiguâ clausulâ *nec*
 semel ponatur, atque potissimum si his;
 ut in hoc loco factum.

Ibid. *aras sanguine spargere*. Ita lo-
 cutus est Mantuanus quoque, *Æn.* xi. 82.

Vinzerat et post terga manus, quos mitteret
 umbris

Inferias; *cræso sparsurus sanguine flammam*.

Sic reponendum ex libris emendatissimis,
 longe *κρηνηνοτιπες* et exquisitius. Vulgo,
sparsuros.

Ver. 1201. *quadrupedum*, *τετραπαινον*
 sicut Euripides, in *Elect.* 476.

Ver. 1202. *mage*: *Ω. magis*.—*placatâ*:
 sic universa exemplaria, si Vind. excipias;
 verum collator somniculosus vapulet: i. e.
 animo *πρηυ* et *εξουσιουμανη*, vel *quieto*;
 cujus perturbationes utique sedate sunt
 atque emollite. De suo reponere non
 erubuerunt editores *pacatâ*; cum nullo
 fructu. Virgilius, *Æn.* xi. 300.

Ut primum *placati animi*, et trepida ora *quiesunt*.

Ubi nonnulla exempla *pacati*; prout in
 his vocabulis passim variatur. Nos hinc
 verissime emendavimus Horatium, *epist.*
 i. 2. 45. ut videtur. Ovidius, *fast.* i. 3.

Accipe placato, Cæsar Germanice! vultu
 Hoc' opus; et timide dirige navis iter.

Vulgo, *Excipe pacato*; sed quomodo *ex
 Excipe* stationem suam tueri possit, nullus
 intelligo, et alii velim dicant: vide nos
 supra, ad ver. 827. *Placato* autem, *pla-
 cido*, benigno et vacante: vide nostrum
 Carum, i. 45. 46. *Pacato* bene, si Ger-
 manicus prius fuerit infensus et *hostilis*
 Ovidio. Cæterum, poëta loquitur, quasi
 veniret ad præsentem *deum*: nam in sacris
 verbum *placo* passim solet adhiberi. Con-
 feras ibid. ver. 17. et ii. 17. met. xiv. 593.
 ubi codices similiter turbant.

Cæterum, geminissima locorum indoles
 me cogit credere Venusinum memorem
 Lucretii fuisse, ad *epist.* i. 6. 3. hanc ani-

Illā quoque expergefactum caput erigere infit:
Ne quæ forte deūm nobis immensa potestas
Sit, vario motu quæ candida sidera vorset.

1210 Tentat enim dubiam mentem rationis egestas:

Et quænam fuerit mundi genitalis origo?

Et simul, et quæ sit finis, quoad mœnia mundi

Et taciti motūs hunc possint ferre laborem?

mi tranquillitatem super eisdem rebus
prædicantem suavissime:

Hunc solem, et stellas, et decedentia certis
Tempora momentis, sunt qui, formidine nullâ
Imbuti, spectent—

Epicureos tangit scilicet. Ineptus est, nec
præter solitum tamen, Baxterus.

Ver. 1203. Constructio est: "Quom
"subspicimus templa mundi, quæ sunt
"super:" nam vix noster voluerit "sub-
"spicere super templa;" quamvis præposi-
tionem *in* cum hoc verbo usus sit, ad
ii. 1038. et M. Tullius, somn. Scip. ini-
tia.

Ver. 1204. *micantibus*: V. ed. *miran-*
tibus.

Ibid. *stellis micantibus*: i. e. tremulis,
vibrantibus, coruscantibus; vide ad ii. 195.
390. Ammianus Marcellinus floride cog-
natam vocem adhibuit, in xx. 4.—"ex-
"spectareque coacti, dum lux promicaret,
"tandem progredi compulerunt." Jam
dixerat similiter, xix. 7.—"exsiliente lu-
"cifero—." Virgilius, *Æn.* i. 90.

Intonere poli, et crebris micat ignibus æther:
i. e. vibrat, scintillat.

Ibid. *stellis micantibus æthera fixum*.
Ad Ennii normam, ann. i. apud Macro-
bium:

Qui calum vorat stelleis fulgentibus aptum:

quem versum Maro mutuatus est, *Æn.* ix.
202.

Ver. 1205. *viarum*; Δ . *meatus*; ex
glossâ: alioqui non male, vel in casu
recto. Sic Horatius, epist. i. 11. 5.

An venit in votum Attallicis ex urbibus una?

Ibid. *solis viarum*. Mantuanus, *Æn.*
vi. 797.

Extra anni, solisque, vias—

Ver. 1206. *in pectora*: i. e. contra pec-
tora expergefactum, et excitatum. Sic
legitur in V. ed. L. M. Σ . Ω . vulgo, *pec-*
tore. Vel satius fortasse fuerit cum *eri-*
gere voces in *pectora* consociare; ut trans-
latio sit a serpente iracundo, atque impe-
tum meditante.

Ver. 1208. *Ne quæ*: P. *Et quæ*; Σ .
Nec quæ; plures Pii codd. *Ecquæ*; quod
perperam placuit editoribus, libris anti-
quissimis obstantibus, purissimisque.

Ibid. *nobis sit*: quod Atticæ est ele-
gantia; redeas ver. 261. Valeat gerro
Faber cum argutiis suis; *ex endo polis*, si
dis placet, lectoribus commendans.

Ver. 1211. *Et quænam*: ita P. Vind.
V. ed. O. Δ . Π . Σ . Ω . atque, ut suspicor,
omnes alii manu scripti. Vulgo, *Ecquæ-*
nam.

Ver. 1212. *et quæ*: i. e. etiam quæ.
Sic autem exhibetur in P. Vind. V. ed.
O. Δ . Π . Σ . Ω . Edi solet, *ecquæ*; haud
dubie contra vetusta exemplaria, ut ut ig-
navi taceant MSS. collatores.—quoad: Δ .
quod; V. ed. Ω . quo ad, divisim; me pro-
bante.

Ver. 1213. *Et taciti motūs*: i. e. "vel
"taciti motūs; qui nempe, licet non ca-
"dat in observationem sensuum, necesse
"conterat atque labefactet tamen." Hæc
nobis videtur vera loci ratio; quâ nulla
luculentior ac simplicior, aut elegantior
denique, desiderari potest. Nonnullis
placuit *ex motus* accipere pro casu primo
numeri pluralis, et scribere *tanti*, pro ta-

- An, divinitus æternâ donata salute,
 1215 Perpetuo possint ævi labentia tractu,
 Immensi validas ævi contemnere vireis.
 Præterea, quoi non animus formidine divôm
 Contrahitur? quoi non conrepunt membra pavore,
 Fulminis horribili quom plagâ torrida tellus
 1220 Contremittit, et magnum percurrunt murmura cœlum?

citi; uti conspicitur in P. et Π. quæ vox, si primo intuitu planior fortasse videatur, correctorem respicit.—*hunc*: M. *hinc*; quod satis refellerit, ut etiam insulas divinationes Fabri, haud dignas, quæ recensentur, imitatio Virgiliana, ad geo. ii. 343.

Nec res *hunc* teneræ possent perferre laborem—.

Ibid. *Et taciti*. Lege, *Soliciti*: vide i. 344. vi. 1036. BENTLEIUS.

Mihi charus est Bentleius, sed in tali re chariores libri vetusti consentientes.

Ver. 1215. Idem versus legitur in i. 1003. et, qui statim sequitur, superius in hoc libro, ver. 380. Minus placet illud ævi repetitum; et forsitan error lateat.

Ver. 1216. *validas ævi*: O. et Σ. *valida sævi*.

Ver. 1217. *non animus*: Vind. *nonanimis*; V. ed. Σ. *nova nimis*: nimirum, vocibus semel distractis, librarius ex *nimus*, dictione nihili, fecit *nimis*.

Ibid. Huic argumento Lucretii lucem inferet Petronii fragmentum:

Primus in orbe deos fecit timor: *horrida* cœlo
 Fulmina quom caderent, discussaque mœnia
 flammis,
 Atque ictu flagraret Athos.

Horrida scilicet, "horrorem membris ita
 "incutientia, ut correpere videantur." Sic
 noster statim γρηφικως:

————— *conrepunt membra pavore*,
Fulminis horribili quom plagâ—.

Sic enim legendum: vulgo, "ardua
 "cœlo."

Ver. 1218. *Contrahitur*: i. e. *σπασσεται*
αυτὸν ἐπιλυται uti solent animalis se sub-

mittere atque in spatium minimum conducere, ut oculos effugiant, vel ictum evitent interminantis. Nihil evidentius, felicius, et electius, horum versuum sermone. Sic eundem prorsus sensum Maro uberius declaravit, ad geo. i. 331.

————— *mortalia corda*
Per gentes humilis stravit pavor—.

Ibid. *conrepunt pavore*: horrore scilicet superveniente membra, atque perreptante. Arnobius, lib. v. p. 162.—"ad furta illa
 "flagitiosa *correpens* ibat, *pavens* ac *trepidus*—." Et Lambinus pulchre dicit:
 "Tralatio est mirabilis et audax." Exquisitissimos Lucretiani carminis lepores in consimili materie majestas Virgilii non adæquavit, Æn. iii. 29.

————— *mhi frigidus horror*
Membra quatit; gelidusque coit formidine sanguis.

Potens nimis et efficax verbum *quatit*, et cum subtilissimâ proprietate *conrepunt* minime comparandum.

Ver. 1219. *Fulminis*: Vind. V. ed. O. Δ. Π. Σ. Ω. *Fulmine*. Nimirum, Lucretius scripsit:

Fulmineâ horribili quom plagâ—.

Horatius haud dissidet, od. iii. 16. 11.

Et perrumpere amat saxa, potentius
Ictu fulmineo—.

Ver. 1220. *Contremittit murmura*: Π. *Conterrit nubila*.

Ver. 1221. *Non*: Π. *Nam*; nec absurde.

Ibid. *populei gentesque*. Maro, Æn. vii. 236.

Non populei, gentesque, tremunt? regesque superbei
 Conripiunt divôm perculsei membra timore,
 Ne quod ob admissum fede, dictumve superbe,
 Pœnarum grave sit solvundi tempus ad auctum?

1225 Summe etiam quom vis violenti per mare ventî
 Induperatorem classis super æquora verrit,
 Cum validis pariter legionibus, atque elephantis;

Multi nos populi, multæ —————
 Et petiere sibi, et voluere adjungere, gentes.

Ibid. *reges superbei*. Idem, ibid. xi. 15.

————— hæc sunt spolia, et de *rege superbo*
 Primitiæ—————.

Ver. 1222. *Conripiunt*: quidam Pii
 codd. *Correpunt*; vitiosa.—*perculsei*: sic
 Florentina, Juntina, Vind. B. O. Δ. Π.
 omnino verissime; quamvis exemplaria
 præstantiora ac vetustiora habeant, *per-*
cussi; hæc enim vox ad efficaciam sensûs
 appoſiti non assurgit: redeas annotata in
 i. 13. et manum dabis. Consulas autem
 Heinsium ad Virg. Æn. i. 513. cui nolim
 equidem in omnibus auscultare; et Ou-
 dendorpium, ad Lucan. i. 487. Claudianus,
 in Rufin. ii. 130.

At procul exsangvis Rufinum percussit horror:

i. e. *concussit*, quassavit, ad imitationem
 Virgilii, ad ver. 1218. nuper collati. Ita
 vulg. vera. bibl. in Exod. xx. 18.—“per-
 “terrîti, ac pavore *concussi*, steterunt pro-
 “cul—.” Pacatus, paneg. Theodos. Aug.
 xxii. 1.—“et, si qui forte sunt barbaro-
 “rum, qui nondum virtutis tuæ *fulmen*
 “exceperint, nominia terroris *percussî*, et
 “velut adflati, quiescant.” Libri quidam,
percussi: et viri docti ad locum diversam
 dictionum potentiam minime perceptam
 habuerunt. Vocem efficaciâ pari redon-
 abimus Ammiano Marcellino, xxx. 6.
 “Cumque *membris incurvatis* starent,
 “metu debiles et *perstricti*.” Vulgo,
 “*præstricti*.” Hic autem locus multum
 lucis injicit Lucretio.

Ver. 1223. *Ne*: O. *Nec*.—*admissum*:
 Il. *omissum*.

Vol. III.

Ver. 1224. *sit ad auctum*: i. e. “ad
 “plenam maturitatem suam productum;”
τελειωσι εντος του καιρου, και επωληρωμενη.
 Sic autem diserte scriptum conspicitur in
 Ω. atque in aliis universis *adauctum*, præ-
 ter P. qui sponte et tacitus scriptorum
 lectiones haud dubie sæpius immutavit.
 Nec mihi profecto de castitate, ac Latini-
 tate saltem, phraseos *solvendi tempus adac-*
tum satis liquet, ut patienter admittam
 contra fidelissimorum exemplarium auc-
 toritatem.

Ibid. *Pœnarum solvundi tempus*. Hanc
 formulam Lambinus erudite illustravit ex
 Plaut. Capt. iv. 2. 72. Terent. Heaut.
 prol. 29. Sueton. August. 98. aliisque lo-
 cis veterum; quos non appono.

Ver. 1225, *Summe violenti*; ut *summe*
celeri, iv. 255. Plautus, mil. glor. iv. 4.
 29. et alii plures. Hæc autem lectio est
 librorum Vind. V. ed. O. Δ. Π. Ω. et re-
 liquorum fortasse veterrimorum, si colla-
 tores fideliter rem gessissent. Vulgari so-
 let, *Summa*. Nobis interea viam saltem
 tutissimam placuit inire.

Ibid. *vis venti*; ut i. 272. ad Hemere-
 am dictionem, *αριμω μωσος*, Od. E. 478.

Ibid. *violenti venti*. Maro, geo. ii.
 107.

————— ubi navigiis *violentior* incidit *Eurus*—————.

Ver. 1226. *classis*: Π. Σ. *clausis*.—
æquora: P. V. ed. *æthera*.—*verrit*: V.
 ed. *vertit*, et Ω. secundâ manu; *perpe-*
ram: vide i. 280. et ver. 267. hujusce
 libri. Virgilius, geo. iii. 201. de *Aqui-*
lone:

Ille volat, simul arva fugâ, simul *æquora*, *ver-*
rens.

Q

Non divom pacem votis adit, ac prece quæsit
 Ventorum pavidus paces, animasque secundas?
 1230 Nequidquam: quoniam, violento turbine sæpe
 Conreptus, nihilo fertur minus ad vada leti.
 Usque adeo res humanas vis abdita quædam
 Obterit; et pulchros fascas, sævasque secures,
 Proculcare, ac ludibrio sibi habere, videtur.

Ver. 1228. *adit ac*: Vind. *adit*; V. ed. *adyta*; Δ. Π. Σ. *addita*.

Ibid. *divom pacem*. Mantuanus, *Æn.* iii. 370.

Exorat pacem divom—

Ibid. *pacem adit*. Phrasis templa respicit, quæ consultores deorum ingrediuntur. Idem Virgilius, *Æn.* iv. 56.

Principio, *delubra adeunt, pacemque per aras Exquirunt*—

Ibid. *pacem votis ac prece quæsit*. Omnes Lucretii locutiones Virgilius studiosissime absumpsit. Sic enim ille iterum ibidem, iii. 261.

Sed votis, precibusque, jubent exspicere pacem.

Ibid. *quæsit*. Adeas ad Festum in voce *Quæro*; et Phocam, art. gramm. p. 1718. Similiter Plautus, *Bacch.* ii. 2. 1.

Mirum est, me, ut redeam, te opere tanto *quæsero*.

Neque in hac etiam vetustioris sermonis formulâ non voluit magistrum sequi propter impensissimum amorem vates Mincianus, in *Æn.* iii. 358.

His vatem adgredior dictis, ac tulla *quæro*.

Adjungam Ciceronem in Arato, ver. 84.

Andromedæ lævo ex humero si *quæsero* perges.

Quæreret recentiores editos perperam occupavit.

Ver. 1229. *Ventorum*: O. Δ. *Aurorum*; quod vero simillimum arbitror, quum noster varietatem phraseos opere maximo sectari solet. Obstat tamen aliquantum Arnobius, lib. i. p. 2. " Num

" quid suas animas exspiraverunt ven-
 " ti—?" quæ sunt impendio venusta.
 V. ed. *Ventorum*; II. *Venorum*; Σ. *Veniarum*.

Ibid. *paces*. Sic etiam Plautus in numero multitudinis, "*pacibus perfectis*," *Pæm.* v. 1. 1. ubi videas interpretes, et Nonium, ii. 621.

Ibid. *animas, animes*: redi ver. 237, unde forsitan illa varietas *Aurorum* sit inventa.

Ver. 1230. *turbine Conreptus*. Maro, *Æn.* i. 45.

Turbine conripuit—

Ver. 1231. *ad vada leti*: Vind. V. ed. Δ. Σ. *aqua daletis*: quidam Pii codd. *ad vada lethas*; Heinsius, in *Anthol. Lat. Burm.* iv. 13. 21. *ad vada Lethæ*. *Mordicus egomet vulgatum teneam*.

Ibid. *fertur ad vada*. Maro, *Æn.* i. 536.

Quum, subito adsurgens fluctu, nimbosus Orion
In vada cæca tulit—

Sed nullus dubitem, quin vel hic *ad* scripserit, vel noster *in*; usque adeo in omnibus consentire sibi solent:

————— pene gemelli,
 Fraternalis animis; quicquid negat alter, et alter.

Ver. 1233. *Obterit*: M. *Operit*; qui migravit error ex orthographiâ. *Operit*: nam ea vox conspicitur in O. Δ.

Ver. 1235. *sub*: Vind. *sui*; Σ. *sin*. An pro *sis*? Nempè, *sis pedibus*, pro suis *radicibus*; ut *pedes montis*, alii: quod elegantissimum fuisset.

- 1235 Denique, sub pedibus tellus quom. tota vacillat,
 Concussæque cadunt urbes, dubiæque minantur;
 Quid mirum, si se temnunt mortalia secla,
 Atque potestates magnas mirasque relinquunt
 In rebus vireis divôm, quæ cuncta gubernent?
- 1240 Quod super est, æs atque aurum ferramque repertam est,
 Et simul argenti pondus, plumbique potestas,

Ibid. *sub pedibus tellus vacillat.* Non alienus est Virgilius, *Æn.* vi. 255.

Sub pedibus mugire solum, et juga coepta moveri—

Ibid. *tota.* Cogitare poteris de mota; vide Virg. *geo.* i. 329. Ovid. *met.* xv. 798. et Arnobius, lib. iii. p. 118.—“*rex —tremebundi motator sali.*” Sed receptam Virgilius lectionem videtur vindicare, *Æn.* iii. 581.

Et, fessum quoties mutet latus, intremere omnem
 Murrare Trinacriam—

Ver. 1236. *ciubiæque.* Lege, *dubiæve.*

BENTLEIUS.

Et ita passim critici volunt immutare; sæpius infelicitè et sine causâ, ut hoc tempore vir maximus. Sic locus est integer concipiendus: “*Et urbes (aliæ) —concussæ cadunt, et (aliæ) dubiæ minantur.*” Vel, “*Eadem urbs ex parte —concidit, et ex parte casum minatur.*” Lucretii mentem sic Arnobius repræsentat, lib. i. p. 4. “*Terrarum validissimis —motibus tremefactæ, nutant usque ad —periculum civitates.*”

Ibid. *Concussæ urbes.* In translato sensu Mantuanus, *Æn.* iv. 666.

—*concussam* bæchatur fama per urbem.

Ver. 1237. *mirum:* Π. deest; O. *mirunt;* quod provenire potuerit ex *mirust,* pro *mirum est;* sed errorem potius impu- tem sane permutationi elementorum. *m* et *ni.*

Ver. 1238. *potestates:* P. V. ed. Δ. Ω. *potestatistis.*

Ver. 1239. *vireis, vel viris:* V. ed. Δ.

juris; eisdem cum *vestigis literarum.*—*gubernent:* Δ. Π. *gubernant.*

Ver. 1240. *æs atque:* Vind. *atque;* V. ed. L. M. O. Δ. Π. *æque;* Σ. Ω. *æque.*

Ver. 1241. Vir egregius et eleganter eruditus, Jortinus nostras, locum sic commodius interpungi posse existimavit:

Et simul argenti pondus, plumbique, potestas.
 Ignis ubi—:

nos mittens ad Virg. *geo.* i. 92. *Æn.* xii. 396.—Egomet huic crisi subscribere non possum; tam quod numeri carminis hinc fiant magis inconcinni, quam quod *plumbi potestas* optime conveniat *argenti pondus,* et sit phrasis lepidissima, atque potestice figurata, pro *plumbum potens;* cui scilicet ob *pondus,* et *momentum,* multa vis inest atque efficacia. Lucanus appositus est, ad iii. 711.

—*solido fregit cava tempora plumbo.*

Dixisset nimirum poëta Græcus:

—*μόλιον κρατερῆς ἰσ:*

ut Ovidius, *met.* xi. 142. *vis aurea.* Conferas etiam nostrum supra, ver. 878. et mox, ver. 1270. 1285. in hoc libro.

Ver. 1242. *ingenteis sylvas:* ut *ingens sylva,* *Æn.* vii. 676. Et dignus est, qui adscribatur, super hoc argumento Marii Victoris locus, in gen. ii. 98. de Evâ et Adamo, serpentem persequentibus:

Dixit; et elapsam cursa petrisque secuta est
 Misallibus: quin et duras per robora cautes,
 Quo se reptando condebat callidus anguis,
 Ambo projiciunt; quarum rigidulo una læceto
 In nudum casu silicem dimissa resultat,
 Scintillamque elat, sicca quæ è fomite nata
 Exsiliit in flammam; et, crinita incendia late
 Extendens, totam jam sylvam ardebat adepta—

- Ignis ubi ingentis sylvas ardore cremarat
 Montibus in magnis; seu cœli fulmine misso:
 Sive quod, inter se bellum sylvestre gerentes,
 1245 Hostibus intulerant ignem, formidinis ergo;
 Sive quod, inductei terræ bonitate, volebant
 Pandere agnos pingueis, et pascua reddere rura;
 Sive feras interficere, et ditescere prædâ:
 Nam foveâ, atque igni, prius est venarier ortum,
 1250 Quam sæpire plagis saltum, canibusque ciere.
 Quidquid id est, quâquomque ex causâ flammeus ardor

————— radices immersus tendit in imas
 Ignis edax penitus; sumpto quo victa calore
 Terra suas pandit generosa ad munera venas—
 Mox fieri liquor inceptit, rivisque metalla
 Fundere quæque suls: fulvo hinc torrente cor-
 ruocat

Auri summes honos: candenti lacte renidens,
 Effluit argentum; rigor æris lubricus errat,
 Et coit in mollem resoluta corpore massam.

Ita versus castigandi sunt; vulgo, *Estit*,
tota sylva, et *cogit*. Lambinus autem
 opportune citat Aristotelem, *περὶ θαλασσο-
 ανθεμ.* p. 102. ed. Sylburgii: *Ἐν τῇ Ἰβη-
 ρίᾳ λεγούσι, τὸν ἄρμον ἐπαρθεύσαντες ἵππο
 τῶν παρμενίων, καὶ τῆς γῆς διαθαρμειδίστου
 ἵππο τῆς ἄλης, φασίως ἀργυρῶ μύσσοι τῆς
 χλωρῆς*. Creechius insuper bene provo-
 cat ad Strabon. lib. iii. p. 147. Athen.
 deipn. vi. 4. p. 233. et Havercampus ad
 Servium, Lucretii memorem, in *Æn.* xii.
 87. qui videndi sunt, ne nos plus æquo
 prolixi simus.

Ver. 1245. *intulerant ignem*. Sic Vir-
 gilius, *Æn.* ix. 522.

————— fumiferos inferi Mezentius ignis.

Ver. 1246. *volebant*: Vind. *valebant*.—
 Mox, V. ed. *redde*: i. e. *reddē*, vel *red-
 dere*.

Ver. 1247. *pascua rura*. Plautus,
Truc. i. 1. 47.

Non arvus hic, sed *pascuus*, est *ager*.

Isidorus, origg. xv. 13. "Aut enim ar-
 'vus est *ager*, id est, sationalis:—aut

"*pascuus*, qui herbis tantum et animal-
 "bus vacat."

Ver. 1249. *prius*: V. ed. *privis*: et *Ω.
 uerariet*; de quâ commutatione literarum
n et *r*, monuit Drakenborchius, ad *Liv.*
 viii. 21. 5.

Ver. 1250. *sæpire saltum canibus*.
*Haud injucunda fuerit Virgillii compara-
 tio*, ad *ecl.* x. 57.

————— non me ulla vetabunt
 Frigora Parthenos canibus circumdare saltus.

Ver. 1251. *ex*: ita *Π.* et *reposui*, quum
 præpositionem plenam Lucretius deamat
 ac frequentet: *cæteri*, *e*.

Ver. 1252. *Horribili sonitu*: Vind. *V.
 ed. O. Δ. Π. Σ. Ω. Horribilis sonitus*;
σφ sigma proximarum vocum adherente,
 —*altis*: P. *altas*.

Ver. 1253. *Ab*: sic Florent. Ald. et *Σ.*
 probe, ni fallor; licet exemplaria reliqua
 in *A* consentiant: vide i. 353. Sic Vir-
 gilius, *ab radice*, *geo.* i. 20. ii. 17. Idem,
Æn. xii. 787.

Adcessit, telumque *altâ ab radice* revellit.

Ver. 1254. *venis*: Vind. *venit*; *Π.
 venæ*.

Ibid. *Manabat venis*. Ovidius, *ex
 Pont.* ii. 5. 21.

Ingenioque meo, *venâ* quod paupere *manat*—.

Et voces Lucretianas hausit Maro, *geo.*
 ii. 165.

Horribili sonitu sylvas excederat altis

Ab radicibus, et terram peroxerat igni;

Manabat venis ferventibus, in loca terras

1255 Concava conveniens, argenti rivus, et auri;

Æris item, et plumbi: quæ, quom concreta videbant

Posterius claro in terras splendere colore,

Tollebant, nitido captæ lævique lepore;

Et simili formata videbant esse figurâ;

1260 Atque lacunarum fuerant vestigia quoique:

Tum penetrabat eos, posse hæc, liquefacta vapore,

Hæc eadem argenti rivus, ærisque metalla,
Ostendit venis; atque auro plurima fluxit.

Ver. 1256. *concreta*; in *glaciem* scilicet, vi frigoris: confer sis nostrum, ad i. 494.

Ver. 1257. *in terras*: i. e. super terras; hodiernorum autem editorum invecundæ manus rescripserunt *in terris*, contra omnia exemplaria vetusta, tam manu exarata, quam impressa typis. Revertaris annotata in i. 889.

Ver. 1258. *captæ*: L. M. O. Δ. Π. *capiti*.—*lævi*: Π. *leni*.

Ibid. *lepore*: i. e. jucundâ venustate; *ἰσχυρῶς*.

Ver. 1259. *videbant*: Vind. Σ. Ω. *videbat*; V. ed. *videbunt*.

Ver. 1261. *vapore*: Pius monet nonnullos sic ætate suâ legisse; quâ scripturâ nihil verius, aut usui Lucretiano convenientius. Ejus corruptela est satis obvia *eo* Pii favore, ex *pavore* derivatum: vide nos ad iii. 306. et var. lectt. ad Sil. It. iii. 690. ne locos alios allegem: et *eo calore* reliquorum exemplorum haud dubie est ex glossâ minus pervagatæ vocis. Videri tamen possit Virgilius obstare, ad geo. iv. 36.

— eademque calor liquefacta remittit.

Ibid. *penetrabat*: *ἰσχυρῶς, ἰσχυρῶς*. Turnebus; bene. Tacitus, ann. iii. 4. "Nihil tamen Tiberium magis penetravit, quam studia hominum accessus in A-

"grippinam;" i. e. nulla alia cogitatio se menti penitus infixit, atque in præcordia descendit.

Ver. 1264. *procudendo*: Π. *producendo*. Similiter adhibuit vocem Virgilius, geo. i. 261.

— durum *procudit* arator
Vomeris obtusâ dentem—

Ver. 1265. *et cædere*: P. O. Δ. Π. *excidere*; uti in editis vulgari solet, optimis libris contra stantibus. Sane non dubitem hanc diversitatem correctoribus incitis imputare, structuram non callentibus, neque pulchram proportionem clausalium dispicientibus. Aliter cogitavisse de vetustioris scripturæ depravatione, per usitatissimam formarum *c ac t* commutationem; ita ut *et cædere* effluerit ab *eccædere*, vel *escædere*. Virgilius, geo. i. 173.

Ceditur et tilla ante jugo levis—

Ver. 1266. Non ausus sum emendatissimis exemplaribus me opponere, quorum scripturas quam proxime repræsentatas habeo. Intelligas igitur necesse est *eo levare* sensum habere "frondium expositi liandarum, atque ramorum superfluum." Ita Mantuanus, geo. ii. 400.

— omne *levandum*
Fronda nemus—

Neque his alienus est, ut videtur, Marius Victor, in gen. ii. 77.

Quam lubet in formam et faciem decurrere rerum;
Et prorsum quam vis in acuta ac tenuia posse
Mucronum duci fastigia procudendo.

1265 Ut sibi tela parent; sylvasque et cædere possint,
Materiemque dolare, levare ac radere tigna,
Et terebrare etiam, ac pertundere, perque forare.

Nec minus argento facere hæc auroque parabant,
Quam validi primum violentis viribus æris:

1270 Nequidquam; quoniam cedebat victa potestas,
Nec poterant pariter durum subferre laborem.

Jussisti motâ victum me querere glebâ,
Et steriles spinas sparâ pro fruge levandas.

i. e. tollendas, demetendas. In vulgari-
bus editionibus ita scribi solet versus:

Materiem lævare, dolare, ac radere tigna.

Sententiam certiore quibus ferre, cum
tibi recensitam dederò lectionis dissimili-
tudinem.—*Materiem*: Π. *Materiam*.—
dolare: Vind. *dolarent*; quod corruptum
est ex *dolar̄ et*, cod. Ω. scripturâ: V. ed.
delere; H. Σ. *dolaret*.—*levare ac*: P. ac
levia; sed ejus prisci codd. receptis lec-
tionibus conspirant.—*ac*: B. L. M. O.
Δ. Ω. et.—*tigna*: V. ed. *signa*. Malim
equidem *tigna*; sed videas vi. 102. Vir-
gilius, geo. i. 144.

Nam prîmi cuneis scindebant fissile lignum.

Sic denique commodissime scribi posse
versum mea fert sententia, qualiter video
ferme Lambino placuisse:

Materiemque dolare, ac *levia reddere ligna*.

Nec tamen satis causæ apparet, ob quam
purissima exemplaria proculemus.

Ver. 1267. *pertundere*: V. ed. *percu-
dere*; i. e. *pertũdere*, si t cum c tantum-
modo mutes.

Ver. 1269. *validi æris*: χαλκος ατυρns,
Hom. ad Il. E. 292. i. e. στυρns, *validus*,
ex interprete Hesychio.

Ver. 1270. *potestas*: i. e. robur, vis,
ac firmitas, auri argentique: comparat̄
verr. 1241. 1285. ibique annotat̄.

Ver. 1271. *poterant*: sic universi libri,
præter B. Δ. Π. qui habent *poterat*, ad
gustum insulsissimum editorum. Tacita
constructio ea est, qualem sæpe offendi-
mus in Lucretii carmine, suavissimas
sermonis varietates indefesso studio au-
cupantis: “*Nec potestas auri atque po-
testas argenti poterant*.” hæc *duæ* scilicet
potestates.—Et Virgilius, geo. ii. 412.
ut noster, *durus labor*.

Ver. 1272. *æs exsulat* Vind. V. ed. Σ.
—*jacebat*: Ω. *jacebant*. Et nam in hoc
loco potestatem habet exquisitiorem, tran-
sitioni orationis solummodo inservientem:
vide sis dicta ad iii. 7. et Priscianum, lib.
xviii. p. 1170.

Ibid. *aurum jacebat*. M. Tullius, Tusc.
dispp. i. 2. “*Honos alit artes, omnesque
incendantur ad studia gloriâ; jacentque
ea semper, quæ apud quosque impro-
bantur*.”

Ver. 1273. *retusum*: V. ed. *recusum*;
Ω. *recusum*. Eadem est varietas ad
Horat. od. 35. 39.

Ver. 1275. *volvunda*: P. Vind. V. ed.
volvendo; male, quod satis ex Virgilio
patuisset, qui formulam sublegit: redi
ver. 515. i. e. *ætas mobilis, vel volubilis*.

Ibid. *tempora rerum*: i. e. conditiones,
ac *tempestivitates* quasi, rerum. Virgi-
lius, Æn. vii. 37.

— qui reges, Erato! quæ *tempora rerum*:

i. e. peculiarem statum. Vide Servium

Nam fuit in pretio magis æs, aurumque jacebat
 Propter inutilitatem, hebeti mucrone retusum;
 Nunc jacet æs, aurum in summam subcessit honorem.

1275 Sic volvunda ætas conmutat tempora rerum:
 Quod fuit in pretio, fit nullo denique honore;
 Porro aliud subcedit, et e contemptibus exit,
 Inque dies magis adpetitur, floretque repertum
 Laudibus, et miro mortaleis inter honore est.

1280 Nunc tibi, quo pacto ferri natura reperta
 Sit, facile est ipsi per te cognoscere, Memmi!

Ver. 1277. *e*: Ω. *jam*; omittunt V. ed. L. M. Π. Σ. unde arbitrer conjecturale esse supplementum doctorum, sed necessarium tamen, ex ver. 831. supra transvectum.

Ver. 1278. Rescribendum esse opinor:

Inque dies magis adpetitur, floretque *refertum*
 Laudibus:

non enim de *novis inventis* poëta loquitur, sed de honoribus notarum rerum commutatis, et ex desuetudine in æstimationem vicissim venientium. Sic Valerius Maximus, iv. 3. 6. dixit, “domus *gloriâ refer-ta*,” et Cicero, de orat. l. 26. “orator *laude cumulatus*,” atque alii similiter. Hoc autem linquimus eruditis dijudicandum.

Ver. 1279. *Laudibus*: V. ed. *Claudibus*; et pro var. lect. *Clauditur*: Ω. *Claudibus*.—est post *miro* deest Π. et omississem, si codex alius favisset, ut *honore* ad *floret* referretur; me iudice, multo elegantius.—*honore*: Vind. Π. *honores*: l. e. nisi fallor, *honoret*, vel *honore est*. Et sic posui.

Ibid. *miro honore*. Virgilius, Æn. iv. 458.

———— *mira quod honore colebat*.

Ver. 1281. Sic mallet dedisset noster;

———— quo pacto ferri natura reperta,
 Sic facile est —:

ex subjectis utique rationibus; quam pes-

sim *c* et *t*, sæpiuscule insuper *sic* et *sit*, confundi soleant: neque aliter præfecto scriptum offendi postea in O. Sed nihil ausus sum novare; nam recepta videri possint simpliciora, atque adeo Lucretium penitentia respire.—*ipsi*: P. *ipsum*; ex arbitriâ haud dubie correctione, quoniam reliqua omnia exemplaria, etiam Junt. et Ald. adversentur. Miror hanc temeritatem in his inficetiis importandis complacere potuisse editoribus.

Ver. 1282. *Arma manus ungues ramei*. Quemadmodum fere Venusinus, sat. i. 3. 99.

Cum proreperunt primis animalia terris,
 Mutum et turpe pecus, glandem atque cubilla
 propter
Unguib;, et *pugn;*, dein *fustibus*, atque ita
 porro
Pugnabant armis, quæ post fabricaverat usus.

Ver. 1283. *sylvarum*: O. Π. *lignorum*; male.

Ver. 1284. *Et flamma atque*: sic optime P. Vind. M. Ω. vulgo, *Et flammæ atque*: V. ed. *Efflamant*; O. *Et flammam*; Δ. *Et flammati*; Π. *Et flamina atque*; quorum ultimum nostris consentit, *et m* in *in* converso.

Ibid. Hoc dicit noster, uti Bentleius quoque viderat: “*Ignibus jam cognita, æs et ferrum sunt reperta*,” vide ver. 1240—1244. non autem dicit, homines flammis et ignibus pugnasse; quod perperam intellexerunt interpretes. Cate-

Arma antiqua, manus ungues dentesque fuerunt;
 Et lapides, et item, sylvarum fragmina, ramei;
 Et, flamma atque ignes post quam sunt cognita primum,
 1285 Posterius ferri vis est, ærisque, reperta.
 Et prior æris erat, quam ferri, cognitus usus;
 Quo facilis magis est natura, et copia major.

rum, vir sagacissimus scribendum proponit, "At flammæ;" quod minime necessarium existimo: imo censet versum esse delendum; cui sane crisi multo minus egomet assenserim. Laudat etiam versus Horatii, a me modo citatos.

Ibid. *Et flamma atque ignis.* Non dubitabam, quin Mantuanus alicubi pulchram Lucretiani sermonis ubertatem expresserat, et conjecturâ mihi videbar vere restituisse versum in Æn. ii. 600. nec tamen quempiam expectavissem ad stipulaturum mihi, nisi divinationi meæ codex unus luculentissime suffragaretur:

_____ quos omnis undique Graie
 Circum errant acies; et, ni mea cura resistat,
 Jam flammæ tulerint, inimicus et hauserit ensis.

Videsne illud *ensis* supervacaneum accedere, frigidumque, propter præcedentia *Graie acies*? Ocyus igitur, hortante Lucretio, reponas:

Jam flammæ tulerint, inimicus et hauserit ignis.

Conferas ibid. viii. 375. geo. iv. 330. Quid, quod sit luce meridianâ clarius, Servium aut hanc varietatem respexisse, aut etiam non aliter legisse? En! ejus commentarium: "Hauserit: aut percussert, ut x. 314. aut voraverit." De *hæc* quidem, et *igne*, res *ferientibus*, nos enties in his notis egimus: et anne *ensis* *voRET* hominem, aut rursus *EDAX ignis*? Porro, receptæ lectioni nihil favet locus in Æn. x. 314. nec quos plures Drakenborchius congeasit ad Sil. It. v. 324. nam, quantumvis gladius hauriat *latus*, vel *pectus*, hominis, quod inde sanguinem *trahat*, et *evacuet*; *corpuse integrum* gladius absorperit, *insumperitque*? Tactus, ann. xv. 53.—"per tabernas, quibus

"id mercimonium inerat, quo flamma
 "alitur, simul coeptus ignis—." Mox,
 ibid. 39.—"Nero—non ante in urbem
 "regressus est, quam domui ejus—igni
 "propinquaret: neque tamen sisti potuit,
 "quin et palatium, et domus, et cuncta
 "circum haurirentur." Q. Curtius, iv.
 3. 4.—"etiam summa tabulata concepe-
 "rant ignem; quum il, qui in turribus
 "erant, partim haurirentur incendio, par-
 "tim, armis omissis, in mare semet ipsi
 "immitterent." Alii pariter non raro:
 vide nos infra, vi. 660.

Ver. 1285. *ferri vis*; *βεν ειδησ*: ut modo superius, *potestas plumbi*, ad ver. 1241. Aliter Virgilius, geo. i. 143. *ferri rigor*; et Æn. vii. 609. *ferri robora*; quæ sunt nihilominus formulæ consimiles, et Græco more fabricatæ.—Mox, V. ed. *quia*, pro *quam*.

Ver. 1286. Sic Ovidius, fast. iv. 405. laudante Lambino:

Æs erat in pretio: chalybeia massa latebat.

Ver. 1287. *facilis*; ad sensum maxime proprium ac primarium, quocum quid *facere* valeas: *πρακτικη, ιωργος*, tractabilis.

Ver. 1288. Imitatus est noster Hesiodum, ad opp. et dd. 150.

Τους δ' η χαλκεια μου τωχο, χαλκεις δε τι σπαι
 Χαλκην δ' ηργαζοτο' μιλας δ' εκ σπαι ειδησο.
 Lambinus

Ibid. *solum terra*: ut Caesar, bell. Gall. i. 11. *agri solum*; et Ennius, apud Festum: vide sis nos, ad i. 213.

Ibid. *tractabant*: i. e. moliebantur: redeas ver. 932. et ibi dicta.

Ære solum terræ tractabant, særetque belli
 Miscebant fluctus, et volnera vasta serebant,
 1290 Et pecus atque agros adimebant; nam facile ollis
 Omnia cedebant armatis nuda, et inerma.
 Inde minutatim processit ferreus ensis,
 Vorsaque in obscenum species est falcis ahensæ,

Ver. 1289. *vasta*: V. ed. II. Σ. *fasta*; O. *fessa*; Δ. *fasta*. An *feda*? Sic val-
 tem Ovidius, met. xii. 366.

———— *fedo disiectum vulnere*——

Ibid. *fluctus et volnera*. Lego:

Miscebant *luctus*, et *funera* vasta serebant.

Quemadmodum Virgilius, Æn. x. 755.

Jam gravis æquabat *luctus* et mutua Mavors
Funera——

Et rursus ibidem, xii. 805.

———— *luctu miscere hymenæos*.

Noster Lucretius, vi. 1223.

Incomitata rapi certabant *funera vasta*.

Sed vide mox, ver. 1434. Accius:

Propter te tot tantasque habemus *vastitates fu-*
nerum.

BENTLEIUS.

Idem tamen, pro vulgatis agens, apposite
 provocavit ad Euripidis Ion. 60. ubi me
 videas:

Ἦν τὰς Ἀθρῆαις——πληθὺς κλυδῶν.

Idem alibi tragicus habet κλυδῶν ἱπδῶν,
 atque ἱπδῶν κλυδῶν: et multi sunt in hac
 nobili translatione poëtae sermonis utrius-
 que grandiores, Æschylus potissimum:
 adeo ut Lucretius minime sit sollicitandus.
 Sane vocabula *vulnus* et *funus* librarii
 sæpenumero permiscuerunt; ad nos in
 iii. 893. sed nihil hic demutatam velim:
 nam *volnera vasta* sunt βαθεῖα τραυματῶν,
 de quibus egimus ad Silv. Crit. iv. p. 60.
potentia, *ingentia*, atque *immania*, *vulnera*
 Maronis. Etiam intelligere possis in-

gentis numero non minus, quam *specie*;
 quum solitudinem quasi, et *vastitatem*;
 faciant hominibus. Quadrigarius apud
 Gellium, v. 17. “Cladem illam *vastissi-*
 “*mam* pugnae Cannensis:” i. e. maxime
 desolatam; adeas nostrum in vi. 1138.
 1223.

Ibid. *volnera serebant*: i. e. “promis-
 “*cuo* atque tumultuario impetu infere-
 “*bant*;” ad quam notionem *spargere te-*
la, *sagittas*, et similia, poëtae passim di-
 cunt. Lucanus, viii. 352.

———— quid *vulnera* nostra
 In Scythicos *spargis* populos?

Sic alii: nec Maro non appositus est huic
 leto, Æn. xii. 790.

Illi inter sese multa vi *vulnera miscant*.

Eleganter Valerius, Argon. vi. 193.

———— Dypæanta Careus,
 Strymonaque, obcura *spargentem vulnera* funda,
 Dejicit——

Silius Italicus sic certissime castigandus
 est, ad v. 236. ubi perlegas velim ari-
 madversores doctos, nisi lectionem alte-
 ram, *ferbat*, fortasse malis:

Immitentque Bagam, qui jam vicina *serebat*
Vulnera pugnantum tergo, velocior hastæ
 Occupat——

Libri, *pugnantie*: confer Virg. Æn. iii.
 242. vii. 94. ne phrasim *pugnantum terge*
 cavilleria. Idem Silius alteram quoque
 Cari locutionem asserit, ad Pun. vi. 275.

Jam patulis *vasto* sub *vulnere* faucibus aër
 Tabificam exspirat sanem——

Ver. 1291. *cedebant*: V. ed. *credebant*;

Et ferro cœpere solum proscindere terræ;

1295 Exæquataque sunt creperi certamina belli.

Et prius est armatum in equi conscendere costas,

Et moderarier hunc frenis, dextrâque vigere,

II. celabant.—armatis: II. celatis.—nuda: Ω. unda.

Ver. 1292. *ferreus*: II. *ferus*.—Et cogitaveram de *proculus*, vel *proculus* est, vice *processit*; sed hoc vocabulum sonat simplicius, signatus, atque *παινησασίης*: quasi nempe, postquam sæpiuscule conatus esset progredi, et se partim ostendisset, tandem plenus et integer in ora hominum prodierit. Divinationi tamen mense favet Macrobius, Sat. vi. l. fin. quum hos versus Virgilianos apposuerit, quasi quos ad Lucretianum adumbraverit, Æn. vii. 636. geo. i. 508.

— recoquunt patrios fornacibus ensis—:
Et curvæ rigidum falces CONFLANTUR in ensem.

Ver. 1193. *obscenum*: sic conspicitur in Macrobii l. c. omnia autem exempla Lucretiana, *obprobrium*; sed, quum illa vox minus videatur respere glossatorem, accipiendam esse arbitratus sum. Poëta dicit, “falces ahenam, ut instrumentum militare, in desuetudinem abiisse, ad usum magicos conversam.” Interpretes nihil viderunt. Hinc pendet Horatius, epod. v. 98.

Vos turba vicatim, hinc et hinc saxa petens,
Contundet obscenas anus:

i. e. *veneficas*; ut Ascensius pulchre intellexit.

Ibid. *obscenum*, apud Macrobius, vi. l. et profecto ita scripsit Lucretius. Falx sena in *obscenum* versa, quod ejusmodi falcibus *veneficæ* noxiæ herbas secabant. Virgilius, Æn. iv. 513.

Falcibus et messe ad lunam quæruntur *ahenis*
Pubentes herbas, nigri cum lacte veneni.

Ovidius etiam, met. vii. 227.

— et placitâ partim radice revellit,
Partim succidit curvamine falcis ahenæ.

Ita Sophocles, et alii.—BENTLEIUS.

Locos Sophoclis quos innuit vir eximius, sunt fabulæ ‘*Πιζοτεπος*’ inscriptæ fragmenta, Macrobio conservata, in Sat. v. 19. qui videndus est.

Ver. 1294. *ferro solum proscindere terræ*: redi ver. 210. Accius, apud Nonium, iv. 427.

Facite, ante Auroram radiorum *ardentium* indicem,
Insomnus in segetem agrestis *cornutos* ciat;
Ut *rorulentos* terras ferro sinus
Proscindant, glebasque arvo de molli excitent.

Ita versus hice longe inquinatissimi videntur diffingendi. Vulgo, *Ferte, ardentem*, Cum somno, *cornuto* scient, *rorulentas* terras, *fidas*, ex. Lucilius, ibid. sect. 439.

Tunc jugo jungas me autem, et subcedere aratro,
Invitum, et glebas subigas *proscindere* ferro?

Sic scribendum, pro *ante*. Lambinus etiam vidit. Nec minus apte de navi Catullus, lxii. 12.

— rostro ventosum *proscidit* æquor:
unde Virgilius, qui plures flosculos istius carminis in proprias areolas transportavit, geo. i. 97.

— *proscisso* quæ suscitât æquore terga—.

Ver. 1295. *sunt*: omittit V. ed.—*creperi*: Δ. *dubii*; ex glossâ, nam in voce Festus *creperum* per *dubium* interpretatus est; et Nonius, i. 45. “*Crepera* res pro-
“ prie dicitur *dubia*; unde *crepusculum*
“ dicitur *lux dubia*; et *senes decrepiti* dic-
“ ti in *dubio* vitæ constituti. *Creperum*
“ *bellum*, anceps et *dubium*.” Deinde Lucretii *versiculum* laudat, et exempli-
voeis ex Accio, Pacuvio, Lucilio, et Varone, congerit. Apuleius, de deo Soc. p. 693.—“ *rebus creperis* et *afflictis*—.” Hinc correxeram Avienum, Arat. 325.

— *creperâ* ut late vomeret convicia voce:

Quam hijugo curru belli tentare pericla.

Et hijugom prius est, quam bis conjungere binos,

1300 Et quam falciferos armatum adscendere currus.

Inde boves Lucas, turrato corpore, tetros,

quod sero intellexi Grotio pariter innotuisse. Idem Avienus, *ibid.* 990.

— *creperi succedens stagna profundis* :

i. e. *dubii*; periculosi. Ausonius, *epist.* iii. 9.

— *creperis sub fœcis Eoæ* —

Addam Marcianum Capellam, *lib.* ii. *poëm.* 2.

Cum *creperis* lux alba micat —

Ibid. *creperi belli*; ut Virgilius, *geo.* ii. 283. *dubius Mars*: ubi consulas Burmannum.

Ver. 1296. *est* exsulat Ω.—*armatum*: Lambinus, ex *codd. scriptis*, ut dicit, *repperit*; quem errorem Vindob. editoris supinitas propagavit.—*costas*: V. ed. *cestris*.—II. etiam, *descenders*. Constructio sic procedit: “*eo armatum conscendere est prius, quam—*”

Ibid. *in equi conscendere costas*. Committas Virg. *geo.* i. 273. Idem, *Æn.* xii. 735.

— cum prima in prælia junctos
Conscendebat equos —

Ver. 1297. *vigere*: vetera Pii exemplaria, *viere*; quæ dictio nihil ad hujusce loci scopum facit. Vide Nonium, ii. 925.

Ibid. *moderavies*: nempe, *levâ manu*; dum dextra, *vegeta et expedita*, pugnavit efficaciter: nam in curru *hijugo manibus ambabus* bellator, aurigante altero, *vigebat*. Faber illud memoratum *viere* manuit, cui sic responsum Bentleius dedit: “*Hec perperam judicas, mi homo! Viere est vincire, plectere sertum, vi men. Ennius: Ibant malacam viere veneream corollam. Varro: Ut habes vimina, unde viendo quid facias.*”

Ver. 1298. *curru belli tentare pericla*.

Phrasim speciosam excepit Mantuanus, *Æn.* xi. 505.

Me sine prima manu tentare pericula belli.

Ver. 1299. *hijugom*: i. e. “*conjunge—re currum hijugum prius est, quam conjungere currus quadrijugos:*” vide Virg. *geo.* iii. 18. Mihi autem videor sic feliciter eleganter nec dubitandâ conjecturâ hunc versum restituisse. Nimirum, libri veteres impressi, et exarati manu, dant *hijugo*; i. e. nisi fallar, *hijugō*: quæ formula venerandæ vetustatis facile caderet in scribarum importunitatem. Sane, quum illud *hijugo* bonæ loci structuræ refragaretur, Faber conjectavit, *hijugos*; me judice, minus probabiliter, quamvis collaudent Creechius Bentleiusque. Unde enim tam facilis lectio libris universis sit elapsa? Postmodo, in *cœd.* II. inveni *hijugem*: glossatore quopiam scilicet cum recentiore orthographiâ, uti passim factum est, vetustissimam mutantem.

Ver. 1300. *armatum*. Exemplaria crepat Pius, sed an MSS. non dicit, quæ exhibent *inventum*: quod perperam placuit editoribus, contra librorum omnium auctoritatem.—*adscendere*: J. F. Gronovius, ad *Liv.* ii. 28. 6. *escendere*, quasi de codice Vossiano: sed eum esse opinionis falsum Havercampi silentio coarguitur.

Ver. 1301. *Lucas turrato*: P. *Lucas aurito*, sed ejus exemplaria prisca vocata receptam exhibebant: V. ed. *castarrito*; et similiter depravati sunt libri Vind. Δ. II.

Ibid. *boves Luoaæ*. Scilicet *elephantæ* hoc nomine donati sunt Romanis, qui majus animal *boves* non ante viderant, quia in Lucaniâ belua hæc primum sit iis conspecta. Pari prorsus ratione Achilles Tattius, iv. 3. ΑΛΛ' ἄρτιν, ὅς ἔστιν, εὐσιφὸς Ἀγυρῆϊος: *hippopotamus* nempe. De *Lucis*

Anguimanos, belli docuerunt volnera Poenæ
Subferre, et magnas Martis turbare catervas.

Sic aliud ex alto peperit discordia tristis,

1305 Horribile humanis quod gentibus esset in armis;

Inque dies belli terroribus addidit angmen.

Tentarunt etiam tauros in munere belli,

Experteique sues ssevos sunt mittere in hosteis;

autem *bovibus* omnia protrita sunt ac vulgata: vide Hessel. ad Enn. fragm. p. 305. Senec. Hippol. 352. Isidor. origg. xii. 2. Plin. nat. hist. viii. 6. interpretes ad Veget. de re milit. iii. 24. Solin. cap. xxv. fin. Nec Lucilius mihi videtur de *elephantis* non recte capiendus, apud Nonium, iv. 349.

Quem neque *Lucanis* ortundi montibus tauri
Ducere protelo *validis* cervicibus possent.

Ex simili causâ, *magnitudine boum* scilicet, tot compositæ voces Græcorum emanare; ut *βουρῆς*, *βουρῆς*, et similia. Ad has autem observationes pertinent ea, quæ protulit Eustathius de vocabulorum inventione, in comment. Homer. ad Il. A. p. 29, 45, et seqq. ed. Basil. quem addeas.

Ibid. *turrato corpore*. Silius, Pun. iv. 601.

Vis elephantorum, turrato concita dorso.

Ibid. *tetros*: interpres, *horrendos*; *perperam*: imo, "cutis colore *nigricantes*." Arnobius, lib. ii. p. 52.—"flumina torrentia flammaram globis, et cœnosis voraginibus *tetra*;" æmulatus Virgilium, ad Æn. ix. 103. quem consulas; et nostrum, iv. 173. Ita Silius, iv. 630. et alibi sæpenumero: Horat. epod. xii. 1. "*nigris* barris;" Sidon. Apoll. ii. 375. et xxii. 58. "*nigrautes* elephantii;" ut Claud. de cons. Stil. iii. 351. Martial. i. 105. 10. vi. 77. 8. Lucian. Zeuxis, sect. 10. Prudent. apoth. 1084. Ateim. Avit. i. 199. 200. Anthol. Lat. Burm. i. 107. 2. v. 104. 2. et ibidem notas.

Ver. 1302. *Anguimanos*: P. Vind. V. ed. O. Π. Σ. Ω. *Anguimanus*: forte volebant *Anguimanes*; redeas ad ii. 537. Δ.

Ignivomis; et pro var. lect. *Ignarot*. Lactantius, de opif. Dei, cap. v. "Jam enim manus, amissâ dignitate, quam nunc habet, mobilitate nimia proboscidi nihil videretur, essetque homo plane *anguimanus*: quod genus in illâ immanissimâ beluâ mirabiliter effectum est."

Ver. 1303. *magnas catervas*. Maro, Æn. i. 497. *magnâ catervâ*.

Ver. 1304. *aliud*: Vind. V. ed. Δ. Π. Σ. *alii*; in quorum ultimo tamen postrema litera crassa est: O. *aliud*.

Ver. 1306. *belli*: Vind. V. ed. L. M. *bellis*.—*augmen*: Π. *anguem*.

Ver. 1307. *munere*: sic P. Vind. V. ed. O. Δ. Π. Σ. Ω. vulgo, *munere*; sed, ut reor, contra libros. Malleum, *munera*; quod et aliis placuisse video: redi ad i. 53. *Munera* autem sunt exquisitius posita, pro officia, vel negotia; quo sensu nec Virgilius nolebat uti, ad geo. iv. 40.

— conlectumque hæc ipsa ad *munera* gluten: nimirum, "ad officia coangustandarum cavernarum." Servius.

Ver. 1308. *sunt*: Π. *is*; nec displiceret præpositio, conjuncta verbo scilicet. Sic etenim Maro, Æn. xii. 521.

— *inmissi* diversis partibus ignes
Arentem in sylvam—

Ibid. *sues ssevos*. Idem vates, ad geo. iii. 248. *sævus aper*.

Ver. 1309. *Parthi*: sic L. M. Δ. Ω. cum castis Pii exemplaribus; reliqui libri, *partim*; etiam bene: i. e. *nonnulli*; vide supra, verr. 838. 950. 1082. 1142. Constantier tamen in nominibus propriis librarii peccant. *Parthos* autem potissi-

Et validos Parthei præ se misere leones,

- 1310 Cum doctoribus armatis, sævisque magistris,
 Quei moderarier hiis possent, vinclisque tenere:
 Nequidquam; quoniam, permixtâ cæde calentes,
 Turbabant sævei nullo discrimine turmas,
 Terrificas capitum quatientes undique cristas:
 1315 Nec poterant equites, fremitu perterrita, equorum

num ideo dicit, quod populi orientis essent militari gloriâ longe præclarissimi, Romanisque maxime formidabiles: unde porro locus hic et ver. 1302. concinnius invicem respondent: adi nos in iii. 845.

Ver. 1310. *doctoribus*: qui docuerunt eos utique tumultus bellicos sufferre; ut in ver. 1302. et ubertatem Lucretiani sermonis nativam respiunt phrases consociatæ *doctoribus armatis* atque *sævis magistris*. Hæc autem scriptura est exemplarium Vind. M. O. Ω. cætera, *ductoribus*: at locutionem doctiorem vulgata facile loco emoveret.

Ibid. *sævis*: i. e. durum atque absolutum in beluas imperium exercentibus. Horatius, epist. i. 18. 13.

Ut puerum *sævo* credas dictata magistro
 Reddere—

Ver. 1311. *hiis*: ita exquisitius P. Vind. V. ed. L. O. Π. ϩ. vulgo, *hos*; Δ. *his*: vide Plaut. mil. glor. iv. 5. 16. Ovid. met. ix. 652. Tritum est.

Ibid. *vinclisque tenere*. Virgilius, geo. iv. 405.

————— manibus, *vinclisque, tenebis*—————

Ver. 1313. *nullo discrimine*. Maro, *Æn.* x. 108.

Tros; Rutulusve, fuit, *nullo discrimine* habebō.

Ibid. *turmas*: i. e. "agmina *equestría*;" vide Varron. de ling. Lat. iv. 16. "*Legiones peditum* sunt, *turmas* vero "*equitum*:" Servius, ad *Æn.* ix. 362. quem videas insuper ibid. x. 428. xi. 500. cum annotatis superioribus, ad iii. 1045. Vetus onomasticon: "*Turma, ἰσχυρὸν τάξι-
 "ον*." Horatius, od. ii. 16. 22. similiter:

Scandit seratas vitiosa naves
 Cura, nec *turmas equitum* relinquit—

Hinc difficilem Lucani locum emendatione certissimâ emaculabimus, Phars. ix. 400.

————— sitiât, quicumque bibentem
 Viderit; aut umbras nemorum quicumque petentem,
 Æstuet; aut *equitum peditum* præcedere turmas,
 Deficiat: si quo fuerit discrimine notum,
 Dux, an miles, eam—

His nihil dilucidius; adeo ut demirer Burmannum, in simpulo tot fluctus excitantem. Sensus est: "Ille *sitiât*," (i. e. ei concedatur sitim sentire, adeoque de eâ queri, ac velle bibere) "qui me viderit bibentem: ille se refrigeret, qui me viderit umbras petentem: ille *deficiat*," sive defatigationem crepet, qui viderit "me peditem vel equitibus post tergum" linqui: ille denique deficiat, qui distinguere valuerit, dux, an miles, sim." Vulgo, *equitem peditum*. Conferas ibidem, verr. 587. 588.

Ver. 1314. *capitum quatientes cristas*: i. e. villosas jubar, hirsutasque; eleganter et magnifice. Locutiones immutavit, nec cum nullo successu tamen, Mantuanus, *Æn.* xii. 6.

Tum demum movet arma *leo*, gaudetque *cemantis*
Excutiens cervice toros—

Adde Nonnum lepidissimum, in Dionys. xv. 203.

Λυχνὸν λυχνόματι λαῶν—

Ver. 1315. *perterrita*: Vind. V. ed. M. *perterriti*; Δ. *perterriti*; Σ. *perterriti*.

Pectora mulcere, et frenis convertere in hosteis.

Inritata læe jaciebant corpora saltu

Undique, et advorsum venientibus ora petebant;

Et nec opinanteis a tergo diripiebant,

1320 Deplexæque dabant in terram vulnere victos,

Morsibus adfixæ validis, atque unguibus uncis.

Ibid. *fremitu*; ut iii. 298. Itidem de
leone Virgilius, *Æn.* ix. 339.

———— *fremit ore cruento.*

Ver. 1316. *Pectora mulcere.* Idem Vir-
gilius, ad *Æn.* i. 153.

Iste regit dictis animos, et pectora mulcet.

Ibid. *convertere in hosteis.* Idem, ib.
xii. 377.

———— *clypeo objecto conversus in hostem.*

Ver. 1317. *læe*: V. ed. pro var. lect.
fræ. Poteras *fræ* conjectare, si verr. 1320.
1321. non obstitissent: vide sis Virg.
Æn. iv. 178.

Ibid. *jaciebant corpora saltu*. Hinc mu-
tationem nolim de Heinsii judicio lectionem
meliorum codicum ad Virgilii *Æn.* viii.
257.

Non tult Alcides animis, seque ipse per ignem
Præcipiti fecit saltu——.

Vulgo, *injecit*. Nec minus ibid. ii. 408.

Et sese medium *injecit* moriturus in agmen:

quædam exemplaria dant *jecit*; at ibi ta-
men vulgatis malim stari, quum syllabam
in *o* *m* facile absorpserit.

Ver. 1318. *petebant*: P. Vind. V. ed.
O. Ω . *potebant*; nec displicet, quum nos-
ter has constructionis varietates neuti-
quam defugiat: sed profecto clarissime
veram poetæ manum conjecturâ depre-
hendi; et, si constitisset, quidnam codd.
L. M. exhiberent, in quibus me persua-
sum habeo *o* *potebant* comparere, divina-
tionem meam in contextum intulisses:

———— et advorsum venientibus ore *petebant*.

Appositus est in primis Seneca, Herc.
fur. 666.

Ingens vorago faucibus vastis patet.

Cæterum, II. exhibet *facebant*.

Ver. 1319. *diripiebant*: L. *deripiebant*;
i. e. "vi detrahebant equis:" minus re-
cte, quum aptissime opponantur invicem
ora petebant, a *fronte* facere impetum sci-
licet, atque a *tergo diripiebant*; i. e. a
posticâ parte subinde lacerabant. His stam-
tim pulchre subjicitur *tertia lædendi via*:
adeo nihil supervacaneum est, nihil non
integrum, et aequali rotunditate concin-
natum. Verba *deripio* et *diripio* passim
confusa sunt in libris veterum MSS. Ad
Virgilium, *Æn.* iv. 593.

Non arma expedient, totique ex urbe sequentur,
*Deripient*que ratæ alii navallibus?

errant turpissime, qui ponant *Deripient*,
quamvis hæc videatur scriptorum lectio.

Ver. 1320. *vulnere*: Δ . II. *volvere*.—
victos: editores vulgo dant, *vinctos*; in-
scite et impudenter, contra libros veteres
universos: vide notata nobis supra, ad i.
85.

Ibid. *Deplexæ*: i. e. valide ambientes,
strictæ amplexæ. Tempestive glossator ve-
tustus: "*Deplectitur, ὑπερπυρρῶν.*"

Ver. 1321. *adfixæ*: i. e. inhaerentes,
sese affigentes; ad mediæ vocis usum.
Neque aliter Virgilius, geo. iv. 238. Lu-
cretiano versus in animo repetens; qui-
bus turbæ, viris doctis inscite satis ad
Mantuanum locum concitate, in æternum
jam componantur:

Illi ira modum supra est; læsæque venenum
Morsibus inspirant, et spicula cæca relinquunt,
Adfixæ venis; animasque in *volvere* ponunt.

Æmulati sunt summi poetæ Græcos scilicet.
Sic Homerus, II. Ω . 212.

Jactabantque suos taurei, pedibusque terebant;
Et latera, ac ventres, hauribant subter equorum
Cornibus, et terram minitanti mente ruebant.

1325 Et validis socios cædebant dentibus aprei,
Tela infracta suo tinguentes sanguine sævei;
[In se fracta suo tinguentes sanguine tela]

— τα ἴσα μέρη ἵππων ἔρχομαι.
Εὐθιμῶσαι, ΠΡΟΣΦΥΣΑ—.

Scholium: Προσιλθῶσα. Forte, προσιδύσα. Conferas autem velim Sophoc. CEd. Col. 1113.

Ver. 1322. suos: P. V. ed. B. L. Δ. suos; longe ineptissime: ad gustum multorum tamen.

Ver. 1323. ac: V. ed. ad; O. et.

Ibid. latera ac ventres hauribant Cornibus: i. e. "aperiebant, et extrahebant "sanguinem atque inclusa viscera;" vide notata ad ver. 1284. Virgilius phrasin sublegit, Æn. x. 313.

— huic gladio, perque ærea sutæ,
Per tunicam, squalentem auro, latus haurit
apertum.

Solus accedat ex aliis multis Stætius,
Theb. ii. 46.

— prior haurit arenas
Ungula:

i. e. effodit, cavat, ut Virg. geo. iii. 87. Hinc audaculus videri possit sermonis idem, Theb. iii. 38.

— et jam media orna loquentis
Abstulerat plenum capulo latus:

i. e. hauserat, et quasi in vulnere con-
sumperat.

Ver. 1324. Cornibus, et terram ruebant. Sic passim de tauris poetæ. Virgilius, ecl. iii. 86.

— pascite taurum,
Jam cornu petat et pedibus qui spargat arenam.

Ruebant autem active, ut i. 273. et per-
vagatum est. Admireris interea, lector!
et averseris, insignem temeritatem edito-
rum, ita ex arbitrio versiculum refingen-
tium, ne monitis quidem de hac audaciâ

lectoribus, omnibusque omne genus vetus-
tatis exemplaribus obnitentibus:

Cornibus, ad terramque minitanti mente ruebant.

Ver. 1325. Et: editores, At; contra
libros, uti suspicor.—cædebant: P. Vind.
Ω. cedebant; V. ed. cedebat.

Ver. 1326. Tela infracta suo tingentes
sanguine. Sic Virgilius, Æn. x. 730.

Sterniter infelix Acron, et calcibus atram
Tundit humum exspirans, infractaque tela cru-
entat.

BENTLEIUS:

qui tamen videtur suspectum habuisse
utrumque versum, et posteriorem aperte
damnat. Ipse volui uncinis circumscæp-
tum ponere, ut adulterinum plane, et in-
sulsum; non inducturus tamen, si seque-
retur ver. 1324.

Ver. 1328. dabant ruinas. Idem Maro
ibidem, xii. 453. similiter:

— dabit ille ruinas
Arboribus, stragemque satis: ruet omnia late.

Ver. 1329. dentis ad actus. Locus est
valde lubricus, ac difficilis in primis; in
cujus lectionibus constituendis diu mul-
tumque hæsitavimus. P. Vind. M. ha-
bent, dentis ad auctus; actus autem et
auctus alibi confusa sunt: V. ed. L. Σ.
dentibus adauctus; O. dentibus ictus; Δ.
dentibus adauctas; Ω. dentibus ad auc-
tas; Π. et editi Florent. Ald. dentis adac-
tus; quod pluribus Lucretii curatoribus
arriis, sed vox exemplo caret. Nos vide-
mur nobismetipsis planissimam viam ini-
visse.

Ibid. eribant: i. e. "solebant dare
"operam exire," neque exierunt tamen;
quæ vis est hujusce temporis minime inau-

Permixtasque dabant equitum, peditumque, ruinas.

Nam transversa feros exhibant dentis ad actus

1330 Jumenta, aut pedibus ventos erecta petebant:

Nequidquam; quoniam ab nervis subcisa videres

Concidere, atque gravi terram consternere casu.

Si quos ante domi domitos satis esse putabant,

Ecfervescere cernebant in rebus agundis,

1335 Volneribus, clamore, fugâ, terroris, tumultu:

pitata, ut mirer Marklandum se gravissimo errore implicari passum esse ad Statii silv. v. 2. 102.

et castum vibraret Julia fulmen:

i. e. pararet vibrare. Hinc etiam elucescit vera loci ratio apud Longum, lib. iii. p. 75. *Απζητησαν τι και αυθη, σσιφαινωσαι θιλαισσι τας θιαις: τα δε απρι ο Ζεφυρος τρυφαι, και ο ηλιος θερμαινωαι, ΕΜΗΓΕΝ· ΟΜΩΣ δε ιδρηθη και ια, και ναιρισσος*. Zephyrus eos EDUCEBAT tantum: nihilo minus. Male retulit efficaciam sententiae Villoisonus ad verbum *apri*. Multa mihi sunt ad manus non pretii nullius, hanc disputationem attingentia; quibus tamen ut supersedeam, limites operis hujuse sudent, coguntque.

Ibid. exhibant: nimirum, *apros*. Formula Mantuanus quoque usus est, in *Æn.* v. 438. ad quem locum Servius et interpretes consulendi sunt:

Corpore tela modo, atque oculis vigilantibus, exit,

Hos Ausonius, Mosell. 184. feliciter æmulatus est, in loco singularis plane elegantie:

Tunc insultantes sua per freta ludere Nymphas,
Et Satyros memare vadis, rudibusque notandi
Per medias exire manus; dum lubrica falsi
Membra petunt, liquidosque foveant pro corpore
fluctus.

Conferas Lucan. i. 212. laudatum Haver-campo; Stat. Theb. ii. 158. iv. 601. Grat. cyneg. 495.

Ibid. ad actus. Vetus onomasticon ap-

posito: "Actus; *ιλασις*," Seneca, *Agam.* 432.

unda vix actu levi
Tranquilla, Zephyri mollis afflatu, tremit.

Sic Gronovius, qui videndus, reposuit et Florent. pro vulgato *tactu*; sed infeliciter reposuit: quum nullas voces cordatiorem ineant societatem, quam Zephyrus et *tactus*: nos adeas in Sophoc. *Trachin.* 685. nam parum interest, quo demum sit *ausus* ista genere. Sane *ex actu* facile præteritiam egomet *ictu*: confer Herc. *Œt.* 1109. nostrum ver. 955. et alibi suspissime. Sed Virgilius nequaquam præteriri debet, ad *Æn.* xii. 687.

Fertur in abruptum magno mons improbus *actus* ubi multi codices habent *ictu*.

Ver. 1330. *ventos erecta*: V. ed. O. Σ. *vento es recta*; Ω. *ventose recta*.—*petebant*: V. ed. *parebant*; sed primus depravationis gradus haud dubie fuerit *petebant*.

Ibid. *pedibus ventos petebant*: i. e. feriebant: et sermo est poetice coloratus. Hinc capiendus Virgilius, *geo.* iii. 235.

ventosque lacessit

Ictibus—:

i. e. ferit, verberat. Sed Mantuanus ad imitationem magistri strictiorem se composuit, in argumento simili versatus, ad *Æn.* x. 892.

Tollit se adirectum quadrupes, et calcibus *ausus* verberat—:

Ver. 1331. *ab*: vulgo, *a*, contra libros MSS.

Nec poterant ullam partem reducere eorum;
Diffugiebat enim varium genus omne ferarum,
Ut nunc sæpe boves Lucæ, ferro male mactæ,
Diffugiunt, fera facta suis quoniam multa dedere.

1840 Si fuit, ut facerent: sed vix addacor, ut ante
Non quierint animo præsentire, atque videre,
Quam commune malum fieret fedumque, futurum:
Et magis id possis factum contendere in omni,

Ibid. a nervis subcisa. Idem, ibid. 700.

————— poplite Palmum
succiso volvi segnem sinit——.

Ver. 1332. *Concidere: adpos. vivum.*

Ea, rem cognatam tractans, ad Æn. v. 444. totum hunc Cari nostri locum Mantuanus ille tam sensu demessit, quam sermone:

————— ille ictum venientem a vertice velox
Prævitit, celerique elabus corpore cessit.
Estelus vires in ventum effudit; et vitro
Ipsæ gravis, graviterque, ad terram pondere vasto
Concidit——.

Ibid. terram consternere oasu. Itidem
magnus ille conditor Æneïdos, xii. 545.

Te quoque Laurentes viderunt, Æole! campis
Obpetere, et late terram consternere tergo.

Sed illud tergo, sic nude positum, humile
est, nec artifice tanto dignum; unde,
quum codd. exhibeant etiam lato, et Venetus
terræ, ne dubites, quin antiquior
orthographis corruptelas importaverit, et
Virgilius dederit:

————— et latam terræ consternere tergom.

Nihil loco commodius, nihil certius, hac
emendatione scilicet: confer nostrum, vi.
539. Virg. geo. i. 492. iv. 522. et, nisi
fallar, lector laute! te habiturus sum suf-
fragatorem. Exquisitissimum poetarum
morem divinatio mea respicit.

Ver. 1333. *Si:* editores Lucretii, gens
odiosa et inficeta, de suo intruserunt *Sic*,
cum postpositâ distinctione; quo quid temerarium
magis, insultumque? Hanc tamen, et alias longe turpissimas poetæ

summi depravationes, de codice nihil monens, editoris Vindobonensis socordia patientissime nobis propagavit.

Ver. 1334. *agundis:* sic fideliter vetera exempla, non *agendis*; II. *angustis*.

Ibid. *Ecfervescere:* i. e. nativam ferociam ebullire. Et contra libros nonnulli, *Efferviscere*.

Ver. 1336. *reducere:* P. II. Ω. *reducere*.

Ver. 1337. *varium genus omne.* Apage ocyus a nitidissimo poetâ hanc fedam acabitudinem orationis: et verissimam scripturam redde, ex indubitata correctione:

Diffugiebat enim *varium genus omne ferarum:*

i. e. "genus omne variarum ferarum:" sed illud *ferorum* paullo rarius librariorum in errorem facile induceret; adi Nonium, iv. 198. Tritum est. Similiter fluctuant libri ad Virg. Æn. vii. 439. Conferas autem Virg. geo. iii. 242. Æn. vi. 285. Me docti, ut auguror, incusabunt, quod hanc conjecturam timidule vitaverim admittere in Lucretii contextum.

Ver. 1338. *ferro male mactæ:* i. e. male habitæ. Sic *virtute mactus*, apud Putschii grammaticos, p. 1750. *vino mactus*, ad Arnobii lib. vii. p. 236. atque similia nonnulla. Dicit autem Lucretius, "has *feras*, jam diu rebus militaribus desuetas, cædem promiscuam olim dedisse, non magis suis, quam hostibus, parcentes; ut hodieque elephantem in prælio vulnerati strages mutuas inferunt, et tumultus." Quæ hæc sint longè manifestissima, multi locum intellexerunt de

In variis mundis, variâ ratione creatis,

1345 Quam certo atque uno terrarum quo lubet orbi.

Sed facere id non tam vincundi spe voluerunt,

Quam dare quod gement hostes, ipseque perire,

Quei numero diffidebant, armisque vacabant.

Nexilis ante fuit vestis, quam textile tegmen:

1350 Textile post ferrum est; quia ferro tela paratur:

Nec ratione aliâ possunt tam lævia gigni,

Insilia, ac fusei; radiei, scapeique, sonantes.

victimis ad aram saucius scilicet, diffugi-
entibusque. Puditum est. Adi Florum,
l. 18. 12. Cæterum, phrasis *male mactæ*,
vel damno auctæ, haud aliter dicta est ac
αὐθιγὰς ζῆναι, de quâ nos in Silv. Crit.
sect. cxiii. ccxiii. Etymon vocis de gram-
maticorum sententiâ declaravit optime
Arnobius, lib. vii. p. 237.—“quid est
“aliud quam dicere. Tantum esto *mac-*
“*tus*, quantum volo: tantum *amplifica-*
“*tus*, quantum jubeo—.”

Ver. 1339. *quom*: sic II. dilucide; cæ-
teri, cum: Σ. *tum*.—*facta*: O. *fata*; per-
peram. Hinc autem illa lectio vulgata
ad Æn. ii. 548. confirmatur:

————— illi mea tristia facta,
Degeneremque Neoptoleum, narrare me-
mento:

nam quidam *fata*, ut Nonius etiam Mar-
cellus.

Ver. 1340. *Si*: P. Vind. Δ. *Sic*; vitiosa.
—Lector autem compendiarium dicendi
genus animus advertat, et ordinem ver-
borum; quem nonnulli minime perspec-
tum habentes, locum corrumpere: “Sed
“vix adducor, ut *pulem hoc futurum*;
“*nempe*, ut non quierint prius videre ma-
“lum, quam fieret.”—Mox II. *persentire*:
uti turbant etiam libri ad Virg. Æn. iv.
90. 448.

Ver. 1342. *fereat*: P. V. ed. *fuereat*;
editores male feriat dedere *fuereat*; libris
universis reclamantibus.

Ver. 1343. Hoc mihi velle dicere Lu-
cretius videtur: “Loquor de re, non ad-

“mittente quidem specialem confirma-
“tionem, sed generaliter probabili.”—vel,
“quod affirmo, *generalem* veritatem ha-
“beam, haud *universalem* tamen; rati-
“bus saltem veri quam simillimis sub-
“nixam.”

Ver. 1345. *certo uno*: II. *certi uni*.

Ver. 1347. *ipseque perire*: i. e. vo-
luerunt, dummodo malis mactarent hos-
tem, nec inulti caderent. P. *perirent*;
quod planius dixeris, sed ne unus quidem
liber alius addicit.

Ver. 1348. *vacabant*: P. *vocabant*; i. e.
uti ipse interpretatus est, *Provocabant ad-*
versarios: undequaque perperam, et in-
scite, ut nihil supra.

Ibid. *armis vacabant*. Ennius, Hec-
toris Lytris:

Constitit, credo, Scamander: arbores vento *ve-*
cant.

Corrupte Nonius legit *vagant*. Illum vide;
nam Macrobius, vi. 2. citat ex satiris En-
nii:

Constitere amnes perennes; arbores vento *ve-*
cant.

BENTLEIUS.

Ver. 1349. *Nexilis vestis*: nimirum,
tergora ferarum, verr. 952. 1009. superi-
us; earundem nervis, vel obviis aliis liga-
turis quibuscunque, temere connexa. Lu-
cem dabit his Achæmenidis vestitus in
Virgilio, Æn. iii. 594.

————— Dira illuvies, inlimasque barbae;
Consertum tegumen spinis—.

- Et facere ante viros lanam natura coëgit,
 Quam muliebre genus; nam longe præstat in arte,
 1355 Et solertius est multo, genus omne virile:
 Agricolæ donec vitio vortere severei;
 Ut muliebribus id manibus concedere vellent,
 Atque ipsei pariter durum subferre laborem,
 Atque opere in duro durarent membra, manusque.
 1360 At specimen sationis, et insitionis origo,
 Ipsa fuit rerum primum Natura creatrix:

Ver. 1350. *quia*: Ω. *qui*.—*paratur*: sic P. V. ed. Δ. Σ. Ω. ut alii, ni fallor, si se fidum collator unusquisque præstitisset; Bentleyo comprobante: et, me iudice, magis poeticum est vulgato *parantur*. Facile etiam subintelligimus, *telam* non posse recte procedere sine *telis*, vel instrumentis, ferreis.

Ver. 1352. Editores post *fusei* interpolant et, contra libros omnes, atque ipsius Lucretii in hujusmodi clausulis consuetudinem: redeas ver. 1276.—*radiei*: V. ed. O. Δ. Π. Σ. *radiis*; primâ sequentis dictionis literâ ad hærente.—*scapæi*: V. ed. O. *capî*; Π. *campi*.

Ibid. *radiei sonantes*: ut Euripides, fragm. Meleag. 3. *κρηίδος αὐδῆ*: et similibus Græca redundat Anthologia. Nec alienus adierit Virgilius, ad geo. i. 294.

Arguta conjunx percurrit *pectine* telas.

Ver. 1353. *facere lanam*: i. e. tractare, subigere, texere, atque componere demum in vestimenta: *μηχανισθῆαι*.

Ver. 1358. *pariter*: i. e. similiter, vicinim. Editores scelestissimi suffecerunt ex arbitrio *potius*; parum reveriti librorum omnium vanam profanamque conculcationem.

Ver. 1359. *durarent*: P. *durarunt*; unde loci scopus et rectissima constructio pessum dantur.

Ibid. Ostendit versus superior, hunc spurium esse; quod primus, opinor, mones. Faber.

Et utinam monito pepercisses! Saltem me

spondeo facturum, ut hoc moneas omnium postremus; quia versiculum non tantammodo defendere valeat *αφίλιον* quædam vere Lucretiana, sed apertissima Maronis imitatio, ad geo. iv. 114.

Ipsc labore manum duro terat—:

ut Vitruvius, ii. 1. “Cum autem, quotidie faciendo, *tritiore* manus ad ædificandum perfecissent—” Opportunus etiam superveniet Tibullus, i. 4. 48. ad quem nos ibidem Burmannus mittit; Lucretii, ut videtur, haud immemorem:

Nec te porniteat *duros* sublimæ *labores*,
 Aut opere insuetas atteruisse manus.

Heynius male reposuit *operi*. Juvabit insuper Mantuanus ille, ibid. iii. 257.

————— *humeros* ad volnera *durat*.

Nec Venusinus inutilis accesserit, sat. i. 4. 119.

————— simul ac *dura* verit *vetas*
Membra animumque tuum, nabis sine cortice—.

Ver. 1360. *At*: Vind. *A*; V. ed. O. Ω. *Ad*.

Ver. 1361. *creatrix*: V. ed. pro var. lect. habet *cicatrix*.

Ver. 1362. *baccæ*: V. ed. *buccas*; O. *bacæ*; nescio an non veriore orthographiâ, quam glossator vetustus etiam agnoscit: “*Baca, δαφνης κάρπος*.” Sed novare nolui.

Ver. 1363. *subter*: Π. *propter*; minus bene.

Arboribus quoniam baccæ glandesque caducæ
 Tempestiva dabant pullorum examina subter.
 Unde etiam lubitum est stirpeis committere ramis,

1365 Et nova defodere in terram virgulta per agros.

Inde aliam atque aliam culturam dulcis agelli
 Tentabant; fructusque feros mansuescere terrâ
 Cernebant indulgendo, blandeque colundo:
 Inque dies magis in montem subcedere Sylvas

Ibid. *pullorum*. Vocem pariter adhibuit de *surculis arboreis* Cato, de re rust. cap. 51. "Ab arbore abs terrâ *pulli* qui nascuntur, eos in terram deprimito." Sic *arborum pulluli*, apud Plinium, nat. hist. xvii. 12. Apponam Virgilium, geo. ii. 17.

Pullulat ab radice aliis densissima sylva.

Ibid. *examina*, de rebus non animatis: quod notandum. Haud aliter Arnobius, in operis doctissimi initio:—"examina tanta mærorum mortalium importata sunt seculis." Itidem, lib. ii. p. 46. "Cur malorum tanta experietur *examina*?" Ita Græci; ut Synesius, de prov. i. p. 96. *ἱσχυς ἐν σινος ἀγῶν*. Etiam de quantitate Euripides, Bacch. 699.

Γαλακτος ἱσχυς ὑχον—

sed emendandum puto:

ΓΑΛΑΚΤΟΝΑΣΜΟΣ ὑχον—

eui tamen asserendo nunc non vacat immorari. Poëta vetus, apud Ciceron. de div. i. 31.

————— exitium examen rapit—

Ver. 1364. Unde: Π. *Inde*.—*ramis*: Σ. *ramos*.

Ibid. *lubitum est*: quasi merum experimentum temere periclitari vellent; prorsus dubii, an talis esset insitio feliciter, necne, processura.

Ibid. *stirpeis committere ramis*. Formam phraseos hujusce Virgilius plus semel figuravit. Sic ad geo. ii. 289.

Ausim vel tenui vitem committere sulco—

Ver. 1365. *defodere in terram virgulta per agros*. Locutiones magistri aliquantum variavit Mantuanus, geo. ii. 346.

————— quæcumque premet virgulta per agros, Sparge fimo pingui, et multa memor occulte terrâ.

Similiter quidam libri pulchre scriptum exhibent Catonis de re rust. cap. 50. "Hoc facito ante quam vineam *defodere*" incipias." Vulgo, *fodere*. Glossæ vetustæ: "*Defodit, καροπύρι*." Et redeas ad ver. 933. hujusce libri.

Ver. 1366. *dulcis agelli*: i. e. cultori suo dilectissimi. Virgilius, ecl. i. 3.

Nos patriæ fines, et dulcia linquimus arva.

Ver. 1367. *fructusque feros mansuescere colundo*. Hæc idem vates, leporum flos egregius, et Lucretii mirator impensissimus, sublegit, ad geo. ii. 36.

Quâ re agite, o! proprios generatione discite cultus,

Agricolæ; fructusque feros mollitæ colendo.

Si Burmannus Heinsiusque diligentem operam Lucretiano carmini navassent, statim vidissent fertilitatem varietatis "*cultusque feros*:" quod certe vel præcedens versus satis superque falsitatis arguat.

Ibid. *mansuescere terrâ*: cum terrâ scilicet *mansuescente*. Iterum Virgilius, geo. ii. 239.

Salsa autem tellus, et quæ perhibetur amara, (Frugibus infelix, ea nec *mansuescit* arando, Nec Baccho genus, aut pomis sua nomina, servat) Tale dabit specimen—

1370 Cogebant, infraque situm concedere cultis:

Prata, lacus, rivos, segetes, vinetaque læta,

Collibus et campis ut haberent; atque olearum

Cærula distinguens inter plaga currere posset,

Per tumulos, et convallis, camposque, profusa.

1375 Ut nunc esse vides vario distincta lepore

Omnia; quæ, pomis intersita dulcibus, ornant;

Arbustisque tenent felicibus obsita circum.

Ita locus ille distinguendus est. Et pulchre translatus est utriusque poetæ sermo ab animalium ferorum cultu: sed palma venustatis Lucretio meo videtur deferenda.

Ver. 1369. *in montem subcedere Sylvas.* Hercle prosopopœiam elegantissimam habemus: *Sylvas*, animatas quasi, cernere videmur ex hominum culturâ se de planitie in montem pedentem subducentes. Hinc in poetarum paginis *montes* passim audiunt *ἀληνεῖς, υἱοσιφυλλοί, ἀμυροφυλλοί, σκυμνεῖς, ορακί, ἀμβροσί*, et similia; unde pendet Calpurnius, ecl. ix. fin. nam vim locutionis nullo modo tenuit Wernsdorfius:

Sic pueri, in Donacen totis, sub sole canebant;
Frigidus e sylvis donec descendere suavit
Hesperus, et stabulis pastos inducere tauros.

Ita castigandi sunt hi versus. Eidem ad xi. 66. similiter lenis est facienda medicina:

Cum sic, in Meroën totus, miser ignibus arsi.

Vulgati sine *in*, cum *totò*, *discedere*, et *totis*. Sic loquitur Ælianus sæpissime. Porro, Statius pares exhibuit elegantias, ad silv. ii. l. 127.

— et visæ puero decrescere vestes:

atque ibidem, 2. 59.

— Nunc cerne jugum descentia saxa,
intrantesque domos, jussumque recedere montem.

Cæterum, II. præstat succidere.

Ibid. *subcedere*: quasi *de sub cedere*. Nos autem lectorem de hac virtute verbo-

rum, similiter formatorum, sæpiuscule, nec immerito quidem, monuimus. Pariter Homerus, II. Φ. 57.

Οἶον δὲ καὶ δὲ γὰρ, ΦΥΓΩΝ ἽΠΠΟ τῆλός ἤμαρ.

Quales formulas critici parum calentes non raro lapsi sunt, repositum euntes *αστα*: quod nobis aliquoties contigit observare.

Ver. 1370. *locum*: P. *situm*; quod, ut exquisitius, atque interpretamenti speciem minorem præ se ferens, recipiendum habui: et potissimum, quia non alio certis, sime spectet V. ed. scriptura, *suum* scilicet.

Ver. 1372. *et haberent*: II. *ac habere*.

Ibid. *olearum Cærula plaga*; ut Pindarus, Ol. iii. 23. *περελεγαντες, γλαυκοχροῦ ποσμον ελαμης*. Et nihil delicatius, nihil suavius, nihil denique ex omni parte mollius et castigatius, his versibus Lucretianis vel optari, vel fingi potest: quorum putem non immemores Virgilium fuisse, ad geo. ii. 284. 285. quo te recipias.

Ver. 1375. *vario distincta lepore*. Commode Flaccus apponitur, od. ii. 5. 11.

— Jam tibi lividos
Distinguet Auctumnus racemos,
Purpureo varius colore:

i. e. "Auctumnus, qui variat lividum "colorem valde nigro superinducto." Quid planius, aut penitius poeticum sermonem redolens? Miror Bentleium hæsitasse; quem Klotzius castigat, ipse vicissim castigandus. Ad eandem constructionem Arnobius, lib. vii. p. 251.—"si "obsita squamis terga, si macularum "suffectionibus varia." Nec Lucretio

- At liquidas avium voces imitari ore
 Ante fuit multo, quam lævia carmina cantu
 1380 Concelebrare homines possent, aureisque juvare.
 Et Zephyri, cava per calamorum, sibila primum
 Agrestis docuere cavas inflare cicutas.
 Inde minutatim dulcis didicere querelas,
 Tibia quas fundit, digitis pulsata canentum,
 1385 Avia per nemora ac sylvas saltusque reperta,

venuste minus Ausonius, in Mosell. 67.
 administravit rem:

_____ lucetque, latetque,
 Calculus; et viridem *distinguit* glareæ muscum.

Accedat cantor Culicis, ver. 70.

_____ *distincta coloribus arva.*

Ver. 1376. *dubicus*: Ω. *ducibus*.—*ornant*: Π. *ornat*.

Ver. 1377. *obsita*: V. ed. O. *opsita*;
 unde, re in pejus defluente, venit *re oppo-*
sita in Vind.

Ibid. *Arbustis tenent felicibus*. Paullo
 aliter Virgilius, quem, fedissime corrup-
 tum, certo certius nativis leporibus redo-
 nabo, ad geo. ii. 144.

Sed gravidæ fruges, et Bacchi *Massicus humer*,
 Inplevere: *tenent oleæ, armenta*que læta.

Quid autem, malum! video? Aprum sci-
 licet in fluctibus: *armenta* inter segetes,
 vites, oleasque. At ocyus expellam tamen,
 ne prorsus omnes agriculturalium spes male
 feriata turba proculcet corrupatque; et
 confidentissime reposuerim, lautum nemi-
 nem repugnantem habiturus:

_____ tenent oleæ, ARBUSTAQUE læta:

i. e. ipsissima nimirum *felicis* Lucretii
arbusta. Quid, quod statim inferius de
pecudibus et *armentis* Maro tractet? adeo
 ut vox recepta sit in hoc loco putida om-
 nino, et intempestiva. Mirum est interea,
 quot vicibus librarii voces *armenta* et *ar-*
busta permutaverint: vide nos ad ii. 343.
 361. 698. Postea, cum me ad Heynia-

nam Maronis editionem converterem, intellexi hanc verissimam conjecturam J. Schraderi prius in animum venisse: cui libenter cogitati gloriam omnem defero; maximum poetam, quocunque demum, restitutum lectoribus opere maximo gratulatus.

Ibid. *Arbustis felicibus*. Idem, ib. ver. 81. •

_____ *ramis felicibus arbor.*

Ver. 1378. Athenæus, ix. 10. Χαμα-
 λίων ὁ Ποντικός εἶπεν, τὴν εὐρίαν τῆς μουσικῆς
 τοῖς ἀρχαίοις ἐπινοήσας διὰ τὸν ἐν ταῖς ἡρ-
 μίαις φθόντων οὐρίων ὡς κατὰ μίμησιν λαλοῦ-
 στας τὴν μουσικὴν.

Ver. 1379. *lævia carmina*. Commode
 Petaius huc advocabitur, in i. 63.

_____ *carmina molli*
 Nunc demum numero fluere, ut per *leve severos*
 Effundat junctura ungues—

Ibid. *carmina cantu Concelebrare*. Pari-
 ter etiam Tibullus, i. 6. 17.

Neu *juvenes celebret* multo sermone, caveto:

ubi videas Heynium, Lucretii tamen non
 memorem. Similiter noster supra, ver.
 1165, 1166.

Ver. 1381. In dubio est, quam con-
 structionem voluerit poeta: utrum, *Zephyrei*,
 in primo cas. num. plur. *per cava*
sibila, i. e. sibilas cavitates: an *sibila Zephyri*,
 casu patrio; quæ mihi videtur longe
 elegantior. Virgilius, eel. v. 82.

_____ *venientis sibilus auri.*

Per loca pastorum deserta, atque otia dia.

Sic unum quidquid paullatim protrahit aetas
In medium, ratioque in luminis eruit oras.

Hæc animos ollis mulcebant, atque juvabant,
1390 Cum satiate cibi; nam tum sunt otia cordi.

Sæpe itaque inter se, prostratei in gramine molli,
Propter aquæ rivum, sub ramis arboris altæ,
Non magnis opibus jocunde corpora habebant:

Et ornato carmine Calpurnius, iv. 45.

— pecudes inter conductus Iberas,
Irrita septenâ modularer sibi la cavaâ.

Atque pulchre conferas Ovid. met. i. 705
—714. quem Creechius indicavit.

Ibid. *cava calamorum*: eleganter, ut
Plinius, nat. hist. xxxii. 11. *cava ulcerum*;
et Vitruvius, vi. 3. *cava ædium*; Ælius
Lampridius denique, in Heliogabalo, sect.
5. "per cuncta *cava corporis*—."

Ver. 1382. *cavas inflare cicutas*. Sic
Virgilius, in Daphnidis principio:

Tu calamos inflare levis—

Lambinus.

Nemesianus, ecl. iii. 13. secutus est:

— nulli fas est inflare cicutas—

Ver. 1383. *dulceis querelas*: redi ad iv.
588. et sane *querula vox* quædam propria
est *cantantium poetarum*; consulas Quint.
til. inst. i. 8. init. cum Eur. Med. 149. et
schol. ad Hippol. 750. edit. Egertoni.
Αἰδοί· ἰ ΘΡΗΝΩΔΟΣ: Hesychius. Idem
tragicus, ibid. 892. *μῆλος, carmen*, adhi-
buit de *querendumâ* prosâ oratione: adi-
nos, ad iii. 550. Mox, Π. *fondit*, vice
fandit.

Ver. 1385. *sylvas saltusque*: uti Man-
tuanus etiam vocabula conjunxit, geo. iii.
40.

— Dryadum *sylvas saltusque* sequamur.

Ver. 1386. *atque dia*: Π. *que oia*: i. e.
omnia. Qui venit error ex obscuritate su-
perioris partis literæ d.

Ibid. *loca pastorum deserta atque otia*.
Hæc idem Virgilius delibavit, ad geo. iii.
476.

— *desertaque regna*
Pastorum, et longe saltus lateque vacantis.

Ibid. *otia dia*. Hoc dictum est propter
deos sylvestres, quos vulgus credit in his
locis inhabitare: conferas iv. 584—596.
Et committi debet *versiculus Virgilianus*,
cui lucem Lucretius fœnerabit, in geo. i.
168.

Si te digna manet ævini gloria ruris.

Hinc in Lucilii junioris *Ætnd*, ver. 12.
lectio vetustiorum exemplarium omnino
tenenda est; ubi vulgo scribitur *satura*,
minus docte et eleganter:

Cum domitis nemo Cererem factaret in arvis,
Venturisque malas prohiberet frugibus herbas,
Annua sed *sacre* compleret horrea messes.

Ver. 1387. *quidquid*: P. *quidvis*; V.
ed. *quid quis*.—*actas*: V. ed. *actas*.

Ibid. *protrahit In medium*. Formu-
lam variavit Virgilius, ut ambiguum vita-
retur, *Æn*. ii. 122.

Hæc Ithacus vatem magno Calchanta tumuku
Protrahit in mediis—

Sed enim, an dederit, *In mediom*?—Cum
his autem Lucretianis omnino committas
Sophocleus versus, ad iv. 193. citatos, ex-
plicitosque.

Ver. 1388. *ratioque*: P. V. ed. O. *ratio*
quæ; *perperam*.—*eruit*: M. *erigit*; quod
male huc accersitum est ex ver. 1454.
nam Carus noster, si quis alius denique,

- Præsertim, quoniam tempestas ridebat, et anni
 1395 Tempora pingebant viridanteis floribus herbas.
 Tum joca, tum sermo, tum dulces esse cachinnei
 Consuerant: agrestis enim tum musa vigebat.
 Tum caput, atque humeros, plexis redimare coronis,
 Floribus, et foliis, lascivia læta monebat:
 1400 Atque extra numerum procedere, membra moventeis

studiose diversitatem phraseos sectatus est, lectoris blande retinendi gratiâ, et aurium iuvarum. II. exiit.

Ver. 1389. *Hæc*: II. *Nec*.—*ollis*: O. *Δ. olim*.

Ver. 1390. *Cum satiâte*: V. ed. O. *Cum satiare*; II. *Consociare*; Ω. *Cum satiata*.—*cibi*: V. ed. O. II. *tibi*.—*nam tum sunt*: II. *natam cum sit otia*: sic Faber ex conjecturâ; et accepi, quamvis non valde placeat, quum librorum lectio, *omnia*, vel *otia*, nullo negotio exurgeret ab *otia*: II. *communis*; i. e. *colâ*: unde tentare nobis liceat hoc modo quoque versiculum;

————— nam tum fit copia cordi.

Vossianâ divinatione memorandâ, “*omnia chordæ*,” ad Catull. p. 67. et Havercampi *somnia*, quid attinet chartas nitidas, nec cito perituras, uti sperem, maculare? His certe *mollia* præstiterit.

Ibid. *satiâte cibi*. Libet apponere mollissimos et castissimos Juvenci versus, qui lepidas Cari phrases, sparsim jactas, in suavolentem fasciculum colligit, ad hist. evang. i. 637.

*Aërias spectemus aves: non vomere presso
 Terga soli subigunt; jactis haud semina faxis;
 Haud segetum culmos incurvâ falce recidunt:
 Proveniet tamen his satias potisque, cibique.*

Sic in versu tertio melius scribi censeo, pro vulgari *Aut*: et hæ voculæ passim commiscuntur.

Ver. 1391. Hi versus fere repetuntur ex ii. 29. teneri profecto, et cum Gratiis elaborati.

Ver. 1393. *jocunde*: sic clare Δ. II. Σ.

pro vulgari *jucunde*: V. ed. in *conole*, divisis literæ *d* partibus; ut mox eadem *riolebat*, pro *ridebat*: M. *vix unde*.—*habebant*: Δ. *habebunt*.

Ver. 1395. *pingebant*: Δ. O. Ω. *pinguebant*; nec fortasse *perperam*: ut *unguo*, *tinguo*.

Ibid. *pingebant*. Hanc habet elegantiam suavissimus Ausonius, Mosell. 160.

Sic mea flaventem pingunt vineta Garumnæ.

Ovidius, fast. iv. 430. non minus:

Pictaque discipillifloræ virchab humus:

quam loci lectionem tuetur satis Lucretius. Videas Plaut. Stich. ii. 2. 30. et ibid. interpretes. Opportune Statius, Theb. vi. 58.

Et *picturatus* morituris floribus agger:

quem tamen, ut in re pervagatissimâ, non cumulavisses, nisi ut admonerem lectores, veterem enarratore, quem profert Barthius, optime locum explicatum esse, atque Lutetii interpretationem male adhaerescere huic versui in exemplaribus omnibus, quæ videre et tractare mihi contigerit. Nec Virgilius tamen abesse debet, præceptoris, ut semper, memor, in ecl. ii. 49.

*Tum, castâ, atque aliis intexens suavibus herbis,
 Mollia luteolâ pingit vaccinia calthâ.*

Ver. 1396. *joca*: Vincl. V. ed. O. Δ. II. Σ. Ω. *loca*.—*dulces cachinnei*: Δ. *dulcibus cachinnis*.

Duriter; et duro terram pede pellere matrem:
Unde oriebantur risus, dulcesque cachinnei;
Omnia quod nova tum magis hæc, et mira, vigeant.
Et vigilantibus hæc aderant solatia somno,

1405 Ducere multimodis voces, et flectere captus;
Et supera calamos unco percurrere labro:
Unde, etiam vigiles, nunc hæc adcepta tuentur,

Ver. 1397. *Consuerant*: Ω. *Consueve-*
rant.

Ibid. *agrestis musa*. Ita Virgilius, ecl.
vi. 8.

Agrestem tenui meditabor arundine musam.

Cæterum, similis terminatio *cachinni* fe-
cit, ut omitteret librarius cod. II. sex totos
versus.

Ver. 1398. *humeros*: qui coronis scilli-
est, *collo* superimpositis, obumbrabantur.
Ovidius est huic loco commodus, in fast.
ii. 739.

*Ecce! nurrum regia, fuis per colla coronis,
Invenit postposito pervigilare mero.*

Ad quem locum tu nihil mutes. Conci-
nit his et Venusinus, sat. ii. 3. 256.

————— potus ut ille
Dicitur ex collo furtim capse hæc coronas.

Ibid. *plexis coronis*. Catullus, lxiv.
284.

Hos in distinctis plexis tulit ipse corollis:

i. e. "in corollis, quas variorum colorum
"flores pingebant, vel *distinguebant*:"
confer Lucretium supra, verr. 1373, 1375.
1395. et annotata nobis. Sic scribendus
est, et accipiendus, Catulli versus.

Ver. 1399. *manebat*: P. V. ed. M. Δ.
ξ. Ω. *movebat*.

Ver. 1400. *extra numerum*. Prout Ho-
ratius, in epist. i. 18. 59.

Quamvis nil *extra numerum* fecisse, *modumque*,
Curas, interdum nugaris rure paterno.

Similiter Græci. Exemplo sit Ælianus,

var. hist. xii. 60.—*ὁ δὲ ἀκρίβητος ἐκ ἐξω
μῆλός; non extra modum, non inconcinne.*
Et opportunus est Virgilius, de lusibus
rusticorum loquens, geo. i. 350. in nume-
ris rei naturæ declarandæ perquam accom-
modatis:

Det motus incompositos, et carmina dicat.

Ver. 1401. *terram pede pellere*. Ita
Flaccus, od. iii. 18. 15.

*Gaudet invisam pepulisse fossor
Ter pede terram.*

Lambinus.

Adi Virg. geo. iv. 233. Catullus, lxi. 14. :

Palle humum pedibus—.

Ver. 1402. *oriebantur risus*. Ut Mæo-
nides locutus est, Il. A. 569.

*Ἀρχιεὺς δ' ἀπ' ἐνόπτου γέλασος μακάρων
ἄνω.*

Ver. 1403. *hæc*: V. ed. *hoc*.—*et abest*
II.—*vigebant*: Δ. Σ. *vigebat*.

Ver. 1404. *hinc*: V. ed. *huic*; eisdem
elementia.—*somno*: Vind. *somni*; ob col-
latoris negligentiam, propagantis impu-
dentem et absurdam editorum interpola-
tionem contra libros veteres universos.
Ad sensum nihil interest, utrum dicat
solatia somni, an *solatia somno*; nisi quod
hæc formula doctior, et ab usu plebeio
remotior, videatur. A. Sabinus, epist. i. 3.
in disticho quam mellitissimo:

*Agnovi caramque manum, gemmasque fideles:
Solamen longis illa fuere malis.*

Hinc totus assenserim codici sic exquisi-

Et numeris servare genus didicere; neque hilo
Majore interea capiunt dulcedine fructum,

1410 Quam sylvestre genus capiebat terrigenarum.

Nam, quod adest præsto, nisi quid cognovimus ante
Suavius, in primis placet, et pollere videtur;
Posteriorque fere melior res illa reperta
Perdit, et inmutat, sensus ad pristina quæque.

1415 Sic odium cepit glandis; sic illa relicta

tius scriptum exhibenti, ad Virgiliti *Æn.*
iii. 661. nihil Lucretianum intactum re-
linquentis,

————— ea sola voluptas,
Solamenque malis.

Unde plus dixerit, et gravius, quam
per vulgarem scripturam *malis*. Con-
fer *Æn.* v. 367. x. 858. 859. *Ciris*, ver.
181.

————— nulla *malis* reperit *solafis* tantis—————.

Hoc autem vult Lucretius: "His novis
"voluptatibus adeo delectabantur, ut
"sese vel somno fraudare non grava-
"rentur, dummodo choreis, cantibus, et
"conviviis, plene vacare possent, atque
"indulgere festivitati: nec minus hæc
"sunt hodiernis hominibus deliciæ, quam
"antiquissimis." Non indigemus emen-
"dationis Vossianæ *Evigilantibus*: vide
"sis Burmannum ad Sueton. August. cap.
78.

Ver. 1045. *ducere voces*. Quemadmo-
dum Virgilius, *Æn.* iv. 463.

————— et longas in *fletum ducere voces*.

Ibid. *flectere cantus*. Ovidius, amor.
ii. 4. 25.

————— dulce *canit*, *flectique* facillima *vocem*—————.

Ver. 1406. *supera*: Vind. V. ed. O.
Δ. *supra*.—*unco*: codd. quidam Pii, cum
Δ. *rauco*: mendosissime: vide notata ad
iv. 592.

Ver. 1407. *etiam vigiles*: i. e. vel jam
vigilantes, ut olim, ver. 1404. et somnum

sic bene compensatum hodieque repu-
tantes.

Ver. 1408. *numeris servare genus*: ita,
doctius et elegantius, P. V. ed. vulgo, ut
quidam Pii codd. *numerum*, pro *numero-
rum*. Appositissimus erit Virgiliti versiculus,
geo. ii. 240.

Nec *Baccho genus*, aut *ponis* sua nomina, *servat*.

Ver. 1409. *Majore*: sic P. Vind. V.
ed. O. Δ. Π. Σ. vulgo, *Majorem*; ut Ω.
—*dulcedine*: editores, *dulcedinis*; haud
dubie sine libris vetustis, et scriptis, et im-
pressis. Nihil autem elegantius quam
formula *fructus dulcedine majore*; atque
prorsus geminissimis nihil crebrius in
poëtis. Doctorum hominum temeritati
et incitiæ mutus obstupesco, ita ex arbi-
trio purissimorum scriptorum exquisitissi-
mas locutiones corruptentibus atque ex-
turbantibus. Nec refert, utrum velis *eo
dulcedine* pendere ab *fructus*, an ab *Ma-
jorem*, si hæc lectio arrideat; quæ sane
nobis non videtur eâ simplicitate, quâ re-
cepta. Utriusque schematis exempla sup-
peditantur eodem versiculo Maronis, ad
Æn. vii. 483.

Cervus erat *formâ præstanti*, et *cornibus ingens*.

Ver. 1410. *capiebat desideratur* in Π.

Ibid. *sylvestre genus terrigenarum*: vide
ver. 803. superius; ii. 1150. 1151. Hos
autem *sylvestres homines* Venusinus nun-
cupavit, art. poët. 391.

Ver. 1411. Orditur de novo noster, sed
cum conclusione ex præcedentibus; unde
an scripserit?

Strata cubilia sunt herbis, et frundibus aucta.

Pellis item cecidit, vestis contempta ferina;

Quam reor invidiâ tali nunc esse repertam,

Ut letum insidiis, qui gessit primus, obiret:

1420 Et tamen inter eos distractam, sanguine multo,

Disperisse; neque in fructum convertere quisse.

Tunc igitur pelles, nunc aurum et purpura, curis

Exercent hominum vitam, belloque fatigant;

Jam, quod adest præsto—:

quamvis *Nam* quoque transitionibus inser-
viat; vide nos ad iii. 7.—Pro *quid*, Π.
quæ: et mox *ulla et invitat*, vice *illa at-*
que immutat.

Ibid. Duplex est constructionis via;
vel, “*Illaque melior res posterior reperta*
“*perdit sensus:*” quæ placet nobis, ut
“*elegantior et simplicior*; vel, “*Poste-*
“*riorque res melior perdit illa reperta,*
“*et immutat sensus:*” quæ videtur mi-
nus signata, durior, ac tortuosior; arrisit
tamen editoribus, et pluribus interpreti-
bus. Liberum sit judicium lectoribus.

Ver. 1415. *cepit*: ita Σ. Ω. et Aldina;
rectus, me iudice, et Latinius. Maro,
geo. iv. 332.

Tanta mense at te æperunt tardis laudis.

Committite sis nostrum, ad iii. 80. Vulgo,
cepit. Utramque phrasim, tam *percepit*
odium, quam *capit odium*, Terentius ad-
hibuit; hanc autem sæpiuscule: ut omit-
tam alios.

Ver. 1416. *Strata cubilia frundibus*:
redi ver. 985.

Ibid. *herbis et frundibus*. Voces socia-
vit etiam Mantuanus, geo. iii. 353.

Illic clausa tenent stabulis armenta; neque ullæ
Aut *herbæ* campo adparent, aut arbore *frondes*:

ut mox ibidem, ver. 528.

Ver. 1417. Vulgo post *ferina* ponunt
est; vetustis libris reclamantibus. Ordo
est: “*Pellis, ferina vestis, cecidit con-*
“*tempta*.”

Ibid. *Pellis cecidit*: elegans est dicen-
di genus, cui mox opponitur alterum non
“*minus elegans*, ad ver. 1454. *in lumi-*
nis oras erigere. Similiter Horatius, art.
poët. 70.

Multi renascentur, quæ jam *cecidere, cadentque*,
Quæ nunc sunt in honore, vocabula—.

Cæterum, his Lucretii versibus illustran-
dis commodissimus est Arnobii locus, lib.
ii. p. 90. quem Lambinus occupavit:
“*Quid enim, si hoc modo culpam veli-*
“*mus infligere prioribus illis atque anti-*
“*quissimis seculis, quod, inventis frugi-*
“*bus, glandes spreverint, et repudiaverint*
“*arbuta?* (verr. 939. 963.) quod—*ami-*
“*ciri desierint pellibus, postquam vestis*
“*excogitata est textilis—?* (ver. 1349.)
“*aut, quod, structis domibus, (verr. 953.*
“*1009.)—non antiquas adamaverint ca-*
“*sulas; nec sub rupibus et cavernis præ-*
“*optaverint, ut beluæ, (verr. 982. 983.)*
“*permanere?*”

Ver. 1418. *reor nunc*: i. e. “*egomet*
“*nunc dierum reor; vitam, quam vivi-*
“*mus hodie, omnibus artibus exultam,*
“*cum simplicissimâ veterum mortalium*
“*conditione componens scilicet.*” Ita
scriptum conspicitur in antiquissimis V:
ed. L. M. Ω. cæteri, *tunc*; quod correc-
torem redolet.

Ver. 1420. *Et tamen*: i. e. “*At,*
“*quamvis primo reliqui patienter ferrent*
“*inventorem gerere, postea tamen rixam*
“*exortam reor, et vestem inter pugnan-*
“*tium manus dilaceratamperisse.*” Qui-

- Quo magis in nobis, ut opinor, culpa resedit:
 1425 Frigus enim nudos sine pellibus excruciat
 Terrigenas; at nos nihil lædit veste carere
 Purpureâ, atque auro signisque rigentibus aptâ;
 Dum plebeia tamen sit, quæ defendere possit.
 Ergo hominum genus in cassum, frustra que, laborat
 1430 Semper, et in curis consumit inanibus ævom:
 Nimirum, quia non cognovit, quæ sit habendi

bus nihil vividius cupias, et efficacius: editores autem, alienissimos pudori, non poenituit de suo inferre tandem; quam falsitatem socordia collatoris Vindobonensis sustinuit propagare.—*distractam*: sic P. Vind. V. ed. Δ. Π. Σ. Ω. cæteri, *distractum*; quæ lectio ferri poterat, respectu ad aliud nomen habito, ut alibi repperit est in Lucretio: sed nostra simplicior est, apertiorque.

Ibid. *distractam Dispersisse*. Claudiani locus, qui me dudum fugerit, perquam opportunus est, in Ruf. ii. 417.

———— *sparsumque perit per tela cadaver.*

Ver. 1421. *Dispersisse*: sic, vel *Dispersisse*, libri veteres universi: editores nihilominus, nescias impudentius an indoctius, de suis somniis *Dispersisse* intruserunt in contextum: non animadvertentes scilicet verbum *convertere* in absoluto sensu poni, ad morem usitatissimum poetæ: readeas ad iv. 158. et verr. 616. 829. superius. Quod dedimus, id solito cum iudicio Bentleius unice probabat. Dictys Cretensis, ii. 3. “Interim Teuthranus, —ubi animadvertit Ajacem tantâ adversum suos cum gloriâ dimicantem, propere ad eum convertit.” i. e. *se convertit*, sive *convertitur*. Idem, ibid. cap. 27. fin.—“cum magnâ prædâ ad suos convertit.” Justinus, xxxvi. 2. 15. “Quod ex causâ factum paulatim in disciplinam religionemque convertit.” Ubi tu videas Berneccerum.

Ver. 1422. *curis*: Δ. *curæ est*; quæ varietas sine *est* valde placuisset, ad hanc

utique constructionem: “Aurum et purpurea, quæ sunt curæ, ac solitudini.” Sed exemplaribus pluribus atque vetustioribus auscultandum remur.

Ibid. *curis Exercent vitam*. Arnobius, lib. ii. p. 53.—“iracundiâ fervescimus, perceramus in flagitiis vitam—.”

Ver. 1424. *resedit*: de re jam diu vigente loquitur, et adhuc manente; quasi stationem dudum occupaverit, atque inveteraverit. Hæc autem verbi forma longe efficacior est, quam perfrictæ frontis editores ex arbitrio dederunt, exemplarium veterum auctoritatem proculcantes; *resedit* scilicet. M. Tullius, epist. ad Att. i. 17. “Atque hujus incommodi culpa ubi resideat, facilius possum existimare, quam scribere—.”

Ver. 1426. *nihil*: sic Vind. V. ed. Δ. Π. vulgo, *nil*; ut passim.

Ver. 1427. *rigentibus*: P. V. ed. *vigentibus*; reliqui, *ingentibus*: sed nostra lectio verissima est, atque debetur elegantî ingenio Joannis Jortini nostratis, qui reborat emendationem versu Virgiliano, Æn. xi. 72.

Tunc geminas vestis, auroque ostroque rigentis,
 Extulit Æneas—.

Nec male apposuisset, ibid. 648.

———— pallam signis auroque rigentem.

Conferas etiam ibid. v. 267. In confundendis autem verbis *rigeo* et *vigeo* peccare itidem librarii ad Ovid. amor. iii. 7. 67.—Cæterum, pro *apta*, Δ. habet *acta*.

Finis, et omnino quoad crescat vera voluptas:
 Idque minutatim vitam provexit in altum,
 Et belli magnos commovit funditus æstus.

1435 At vigiles mundi magnum vorsatile templum
 Sol et luna suo lustrantes lumine circum
 Perdocuere homines annorum tempora vorti;
 Et certâ ratione geri rem, atque ordine certo.
 Jam validis sæptei degebant turribus ævom;

Ver. 1428. *plebeia tamen sit*: Vind. V. ed. L. M. Δ. Π. Σ. *plebe lata mens id; l et d literis nimirum cum i ac t mutatis, divulsisque vocibus.*—*quæ*: Vind. L. M. Δ. Π. Σ. *que*; V. ed. autem, *quoque*.

Ibid. *plebeia tamen quæ defendere possit*. Horatius imitatus est locum, in sat. i. 3. 14.

———— *loga, quæ defendere frigus,*
Quamvis crassa, queat——.

Defendere autem in Caro sonat simpliciter *tegere*; ut Papinius elegantissime, Theb. vii. 244.

Turre procul solâ, nondum concessa videri
 Antigone populis teneras defenditur atrâ
Feste genas——.

Ver. 1430. *in deest* V. ed. L. M. O. Δ. Π. Σ. atque corruenti metro sic subveniunt O. Δ. Π.

Et semper curis——.

Silius Italicus, Pun. xii. 462. ut noster:

———— *rabiem preno consumat in hoste*.

Ibid. *curis inanisibus*. Hinc, et quia per se sit potentior significantiorque lectio, impense probo, et habeo pro verissimâ, quorundam codd. scripturam ad Maronis geo. iv. 345.

Inter quas Clymene curas narrabat inanis
 Volcani, Martisque dolos, et dulcia furta——:

eui suspitioni favet ordo verborum, quem dedimus, in exemplari uno repertus;

quasi sic ambigui speciem effugere poëta vellet.

Ver. 1432. *quoad crescat*: V. ed. *quo ad crescit*; Σ. Ω. *quo ad crescat*.

Ver. 1433. *provexit*: Π. *perduxit*; sed vulgatum malim. Sic Virgilius, Æn. iii. 72.

Provehimur portu: terræque, urbesque, recedunt.

Et sic alii in hoc negotio.—Cæterum, nobilissimam habemus in Lucretio translationem, et ex omni parte pulchre concinneque procedentem. Nec, qui sequuntur, versus quispiam veterum nativis leporibus ac venustate simplici superavit.

Ver. 1434. *commovit funditus*: Δ. *communit fonditus*.

Ibid. *magnos æstus*. Virgilius, Æn. viii. 19.

———— *magno curarum fluctuat æstu*.

Et Lucretii mentem sic idem Mantuanus aliter exposuit, ibid. ii. 419.

———— *atque imo Nereus ciet æquora fundo*.

Ver. 1435. *et sequitur magnum* in P. Vind. Ω. *libris*; minus potenter, ac rotunde.—Σ. *etiam vigilis*; sed *i* in rasurâ est.

Ibid. *vigiles Sol et luna*. Pereleganter; utpote qui, nunquam defatigati cursu, ne nocte quidem, cunctis quiescentibus,

———— *dulci declinant lumina somno*.

Hinc Homerus, Il. Σ. 239. probe dixit
 Ηελαον ΑΚΑΜΑΝΤΑ.

1440 Et divisa colebatur, discretaque, tellus.

Tum mare velivolis florebat propter odores:
Auxilia, ac socios, jam pacto foedere, habebant:
Carminibus quom res gestas coepere poetæ
Tradere; nec multo prius sunt elementa reperta.

Ibid. Hunc locum Prudentius respexit,
Symm. i. 310.

Ausus habere deum solem, cui tramite certo
Conditio imposta est, vigilem tolerare laborem,
Visibus objectum mortalibus—.

BENTLEIUS.

Ver. 1436. V. ed. *lustrans*: et mox
habet II. *Prodocuere*.

Ver. 1437. *Perdocuere*: i. e. *plene et*
planiissime docuere; quasi monita con-
stantissime repetita talium doctorum ne-
mo, sensu communi præditus, non posset
intelligere.—Mox, L. M. *degebat*.

Ver. 1439. *validis sæptei turribus*.
Moschion, apud Stobæi ecl. phys. i. 11.

————— *λαίνας*
Ευρηκὰ πύργους ἀρχυροκόστη πάλαι.

Ver. 1440. *discreta*: V. ed. B. *distric-
ta*.—Et huc referendus est Virgilius, *Æn.*
xii. 898.

Saxum antiquum, Ingens, campo quod forte ja-
cebat,

Limes agro positus, litem ut *discerneret* agris.

Ubi tamen *arvis* legerim, ut Frontinus,
in rei agrar. scriptt. p. 37. olim legit:
“ Nam ideo *limes agro positus est*, ut
“ *litem discerneret arvis*: nam ante Jo-
“ vem limites non parebant, qui *divide-
“ rent agros*.”

Ver. 1441. *velivolis*: Vind. O. *velivo-
lum*; sed suspecta est merito Vind. colla-
toris fides. Jam vero Lucretiani editores,
bipedum certe omnium longe longèque
audacissimi, hac occasione vel impudentiæ
propriæ fines transgressi sunt, versum
sonniculosus suis correctionibus ad hunc
modum reformantes scilicet:

Jam mare *velivolum* florebat *navibus pondis*.

Servius sane aliqualem illis excusationem
præbet, ita scribens versiculum in com-
mentario suo, ad Virg. *Æn.* vii. 804.

Tum mare *velivolum* florebat *navibus pontus*:

et reponere posses *ponti*, ad normam quo-
rundam nobis ad ii. 1. dictorum; nisi for-
tassis aliud opus Lucretii grammaticus
respexerit: videas eum ad *Æn.* vi. 625.
Futiles et ineptos conatus doctorum, aliis
aliter hunc locum emendantibus, recen-
sere piget, quum castigatissimorum et ve-
tustissimorum exemplarium lectiones sint
undequaque sinceræ, atque poetiis lepo-
ribus contactæ.

Ibid. *velivolis*: i. e. *navibus*; quæ vox
facile subintelligitur, quum epitheton po-
situm alii nihilo, saltem apud veteres,
conveniat: vide Bos. ellip. Græc. nomm.
voce *Navis*. Emendabo poetam veterem
apud Ciceron. de div. i. 31.

Jamque mari magno classis cita
Texitur: exitium examen rapit:
Advenit: *esera velivolantibus*
Navibus complevit manus litora.

Sic uno impetu sine copulis animosi ver-
sus procedere debuerant. Vulgo, *et fe-
ra*; sed exquisitior venerandæ vetustatis
orthographia nullo negotio *es c* in *t* con-
verterit. Mamertinus, in geneth. Maxim.
viii. 3. “ Quid simile concitus eques,
“ aut *velivola navis*?” Ennius, Macro-
b. Sat. vi. 5.

Rapit ex alto *navis velivolas*.

Unâ sed enim operâ tam sensum versicu-
li, quam metrum, restituamus:

Rapit altum *navis velivolas*.

In his formulis præpositio passim præter-
mitti solet; quod librarium decept: vide

1445 Propterea, quid sit prius actum, respicere setas
Nostra nequit, nisi quâ ratio vestigia monstrat.

Navigia, atque agri culturas, mœnia, leges,
Arma, vias, vesteis, et cætera de genere horum
Præmia, delicias quoque vitæ funditus omneis,

nos, ad i. 834. ii. 124. et alibi; Sil. It. xiv. 599. ubi lapsus est et Heinsius. Idem Ennius, ibidem:

Quom procul adspiciunt hosteis adcedere ventis
Navibus velivolis—.

Reponendum aio, certissimâ conjecturâ:

————— hosteis adcedere, *vestos*
Navibus velivolis—:

conferas Virg. geo. i. 206. Æn. i. 121. et alibi. Ovidius, denique, ex Pont. iv. 5. 42.

Et freta *velivolas* non habitura rates.

Ibid. *propter odores*: i. e. "luxuriosissimas merces quaslibet." Eleganter utique, quod *odorum* orientalium maximum erat usus, et pretium maximum, Romanis; uti satis liquet plurimis ex scriptoribus: conferas modo velim, in re minime dubitandâ, Horat. od. i. 31. 10—16.

Ibid. *mare florebat*. Æschylus, Agam. 670.

'Ομοίως ΑΝΘΟΥΝ ΠΕΛΑΓΟΣ Αἰγυπτίου νεπέης
Αἰθρῶν Δ' ἄλλων, ναυτικῶν τ' ἠριστην.

Vide sis, si libeat, nostram Silv. Crit. i. p. 99.

Ver. 1442. *ac*: ita L. M. O. Δ. Π. Σ. Ω. et deamat voculam poëta noster; reliqui, *et*.—*fœdere*: Π. *tempore*.

Ibid. *pacto fœdere*. Virgilius, geo. iv. 158.

————— *et, fœdere pacto*,
Exercetur agris—.

Ver. 1444. *prius*: Δ. *post*; rectius, ut arbitror: nam solere homines veribus recitandis otium prius mulcere, quam lite-

rarum usus sit repertus, et per se vero simile est, et verum evincitur vel unius carminibus Homeri.

Ver. 1445. *actum*: P. *auctum*; receptam tamen lectionem idem memorat in notis.

Ver. 1446. *nequit*: V. ed. *nequid*.—*ratio*: Vind. V. ed. Π. Σ. Ω. *ratione*.—*monstrat*: Π. *monstrant*.

Ver. 1447. *agri culturas*: Vind. V. ed. O. *agriculturas*.

Ibid. *Navigia*: quorum inventionem magnâ cum elegantia ingenii Maximus Tyrius pedetentim persecutus est in diss. xii. 2. nec te, venuste lector! pigebit locum adisse.

Ver. 1448. *et omissum est* in Vind. V. ed. Σ.

Ibid. *vias*. Convenit Tibullus, i. 3. 35.

Quam bene Saturno vivebant rege, prius quam Tellus in longas est patefacta *vias*!

Ver. 1449. *vitæ funditus*: M. *vita effunditur*. Nempe, literâ e semel divulgâ, illa vox *effunditur* cito facta est ex depravatione *efunditus*.—*funditus*: Δ. *cultus et*; Π. *fonditus*.

Ibid. *præmia vitæ sunt commoda atque utilitates vitæ*, sine quibus *beate* duci nequit; *deliciæ* autem sunt ille *cultus* supervacaneus, sine quo *jucunde* duci nullo modo potest. Sic alibi plus semel Carus.

Ver. 1450. *ac*: ita solus Ω. vulgo, *et*.—*politus*: sic scribendum esse mihi lectionis varietas persuasit. *Politus* autem usus is est, qui polituram vel pariat, vel habeat, atque ad perfectionem aliquam sit excultus. Vind. Π. Σ. O. habent *po-*

1450 Carmina, picturas, ac dædala signa, politus
 Usus, et inipigræ simul experientia mentis,
 Paullatim docuit pedetentim progredienteis.
 Sic unum quidquid paullatim protrahit ætas

lito; V. ed. *politus*; M. *polita*: cæteri, *polire*. Locus, uti jam constitutus est, longe concinnior et venustior videtur nobis. Plinius, nat. hist. xxxiii. 45.—“in speculis usu politâ crassitudine—”

Ibid. *Dædala signa*. De *Dædalo* et *signis* ejus omnia jam vulgata: operæ tamen pretium fuerit locum Euripidis illustrare, in Hec. 837. quum Porsonus aliique venustates ejus parum perspectas habuerint, lectionem longe ineptissimam MSS. propágantes, posthabita Musgravii verissimâ omnium emendatione:

Εἰ μὲν γυναικὸ φθονῆτος ἐν βραχίονσι,
 Καὶ χεῖρσι, καὶ ΚΟΡΑΙΣΙ, καὶ ποδῶν βασιῶν,
 Ἡ ΔΑΙΔΑΛΟῦ τεχνάσειν, ἢ Δῖον τινος
 ‘Ὡς παῖθ’ ἄμαρτη σοῦ ΕΧΟΙΤΟ γυναικῶν,
 ΚΑΛΑΙΟΝΤ’, ἐπισηκπῶντα παρταῖς λόγους.

Nimirum, verbum *εχοντο* membra dicta respicit; *κλαιοντ’* autem, *oculos*. Et *Dædalum* posuit, quia ejus *statuæ* tam movere *pedes* et *manus* videbantur, quam *oculorum* usu frui. Vulgo, *κορμαῖς*: quæ dictio pessime alteram expulit ad Soph. Aj. 1209. vide *Silv. Crit. sect. cxiii*.

Ver. 1452. *progredienteis*: sic P. M. reliqui, *progredientes*; quam sane scripturam nequaquam deteriore, imo meliorem, puto, utpote doctiorem, et magis Lucretianam, in hoc saltem loco, receptâ: vide ver. 534. sed has varietates passim noster exhibet.

Ver. 1454. *erigit*: ut arbor, vel quævis planta procerior, *erigitur* e telluris tenebris. Editores, contra libros veteres universos, reponunt *eruit*, ex ver. 1388. accersentes; exemplo sane scelestissimo, neque quod debeat homo cordatus incastigatum dimittere. Virgilius, ecl. vi. 65.

Tum Phaëthontidas musco circumdat amare
 Corticis, *aque* solo proceras *erigit* alnos.

Ita trnus codex optime, et ipse meo Marte emendaveram, pro vulgato *atque*; quod stare nullo modo possit: nam *solo erigere*, ni fallor, idem sonaret, quod *spe*, vel alio quolibet, *erigere*; contra poëtæ mentem.

Ver. 1455. *alid*: Vind. V. ed. O. Δ. Π. Σ. *aliud*.—ex abest Δ.—*videbant*: M. Δ. *videmus*; uti solent edere.

Ibid. *corde*: i. e. *αγγυνοια*, sagacitate. Non alienus est Virgilius, geo. i. 123.

————— *curis acuens mortalia corda* —————

Ibid. *videbant clarescere, donec ad summum cacumen venerent*. Videtur sermo venustissime translatus ab oriente sole, pedetentim progrediente, et ætherias arces tandem conscendente. Anthol. Lat. Burn. iii. 102. 2.

Summum ad gradum quum claritatis veneris,
 Consistes ægre.—

Consimilis legitur in proverbii Salomonis, iv. 18. comparatio, a *diluculo* in *plenum diem* sensim enitescentem derivata. Versio LXX viralium interpretum sic ibi castigatior scribenda est: ‘Αἱ δὲ ἴδου τῶν δικαίων, ἰσοῖς φωτὶ, ΛΑΜΠΙΟΤΣΑΙ προσηρῖονται καὶ φωτίζουσιν, ἵως ΚΑΤΟΡΘΩΣΕΙ ἡ ἡμέρα. Vulgo, *λαμπυροῖ* et *κατορθωσῶ*: dissolute pariter ac solæce.

Ver. 1456. *Artibus*. Forte, *Partibus*. BENTLEIUS.—Egomet haud accedam.

Ibid. *summum cacumen*: ut i. 897. ii. 1129. et Seneca, Hippol. 1027. quem male habitum, et nemini intellectum, expeditiorem dabo:

In medium, ratioque in luminis erigit oras.

1455 Namque alid ex alio clarescere corde videbant

Artibus, ad summum donec venere cacumen.

En ! totum mare

Immigit: omnes undique scopuli adstrepunt:

Summum cacumen rorat, expulso sale

Spumat, vomitque vicibus alternis aquas:

Qualis ubi, alterno procurrens gurgite, pontus

Nunc ruit ad terras, scopulosque superjacit undam

Spumens—.

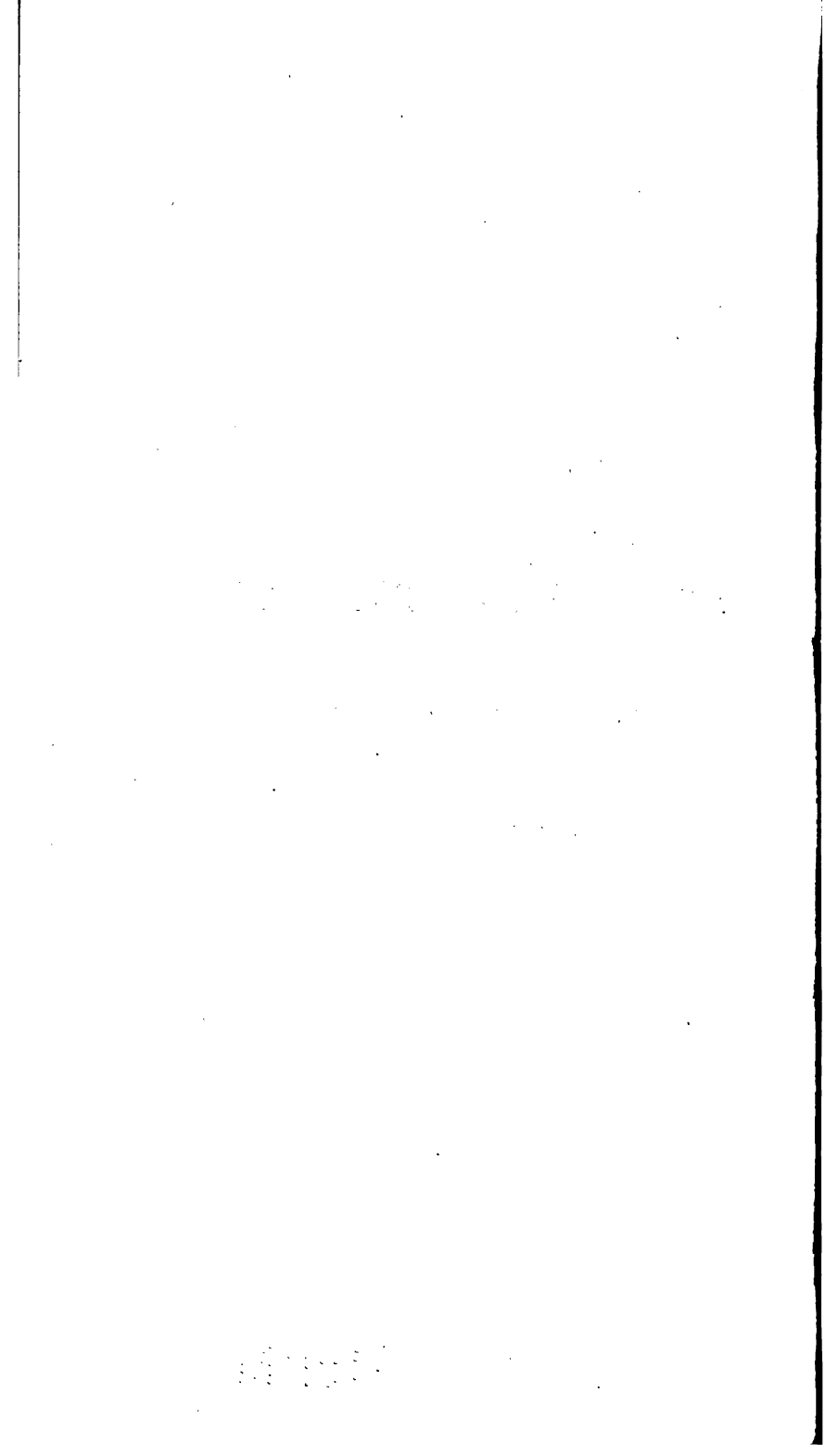
Addas licet Apuleium, de deo Soc. p. 52.

ed. Elmenhorstii:—“tacent nempe mutuo

“duo illa sapientiæ Graiæ summa cacu-

“mina, Ithacensis et Pylus—.”

i. e. “cacumen scopulorum spumat aquis
“superjectis, et eas alternis rejicit.” Ma-
ronem utique voluit adumbrare tragicus,
ad Æn. xi. 625.

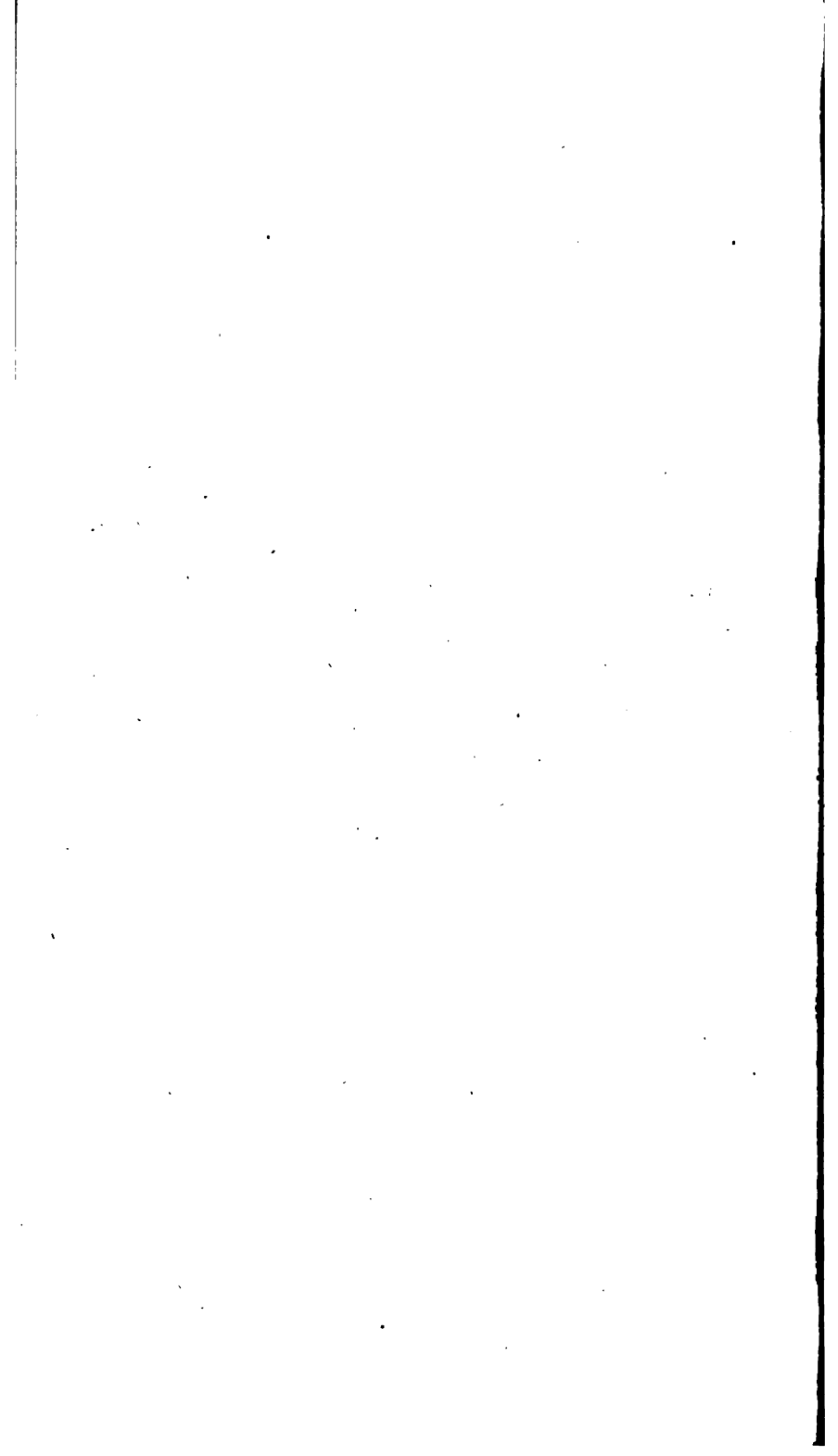

TITI LUCRETII CARI

DE RERUM NATURA

LIBER SEXTUS.

T. LUCRETII CARI

DE RERUM NATURA

LIBER SEXTUS.

PRIMÆ frugiparos fetus mortalibus ægris Dididerunt quondam, præclaro nomine, Athenæ;

VER. 1. *frugiparos*: sic vetustissimi codices, ac sincerissimi, L. M. altera lectio, quæ glossatoris est, *frugiferos*, cæteros libros infelici consensu pervagata est. Solus omnium, quos legerim, Avienus vocem exceptit, in Arat. 1053. cujus nitidissimi versus sic mihi videntur rescribendi:

His se bisseis sol admovet; *hiæc* recurrens
Omnibus, absolvit totos reparabilis annos.
Quæ dum signiferi graditur sol aureus orbem,
Singula *frugiparos* attollunt Tempora vultus:

i. e. quæ vid. Vulgo, Quæ, et *hisquæ*.

Ibid. *Primæ Athenæ frugiparos fetus Dididerunt*. Sic M. Tull. pro Flacco; Isoc. paneg. Aristid. Smyrn. in Panath. Diod. Sic. lib. xiii. Lambinus. His addas Ciceron. orat. 9. Ovid. met. v. Plat. Menex. Diod. Sic. v. 69. Justin. ii. 6. 5. ubi plura testimonia dant eruditi; et quem non?

Ibid. *frugiparos fetus*: i. e. culmos Cereæ parientes. Virgilius et alii pari sensu vocem *fetus* adhibere pro *ramusculo*,

surculo, *propagine*, vel *plantari* demum quolibet.

Ibid. *mortalibus ægris*: conferas v. 942. Lucanus, ii. 5. *solicitis mortalibus*; Opianus, cyneg. ii. 518. *δύλιαι βροτῶν* post Homerum, Od. o. 407. et Virgilius ipsissimam phrasin Lucretii inseruit Æn. ii. 274. et alibi:

Ille, ætlim morbosque ferens *mortalibus ægris*,
Nascitur, et sævæ contristat lumine cœlum.

Ita certissime prius rescriperam pro *lævo*, quam noverim Waddelium et Schraederum, quos Heynius et Burmannus memorant, mihi in hac elegantissimâ emendatione prævisse. Voces autem *sævus* et *lævus* librarii sæpius permiscuere: vide Drakenborchium, et quos ille laudat, ad Sil. It. v. 660. Jam vero *sævus* epitheton *Sirio*, vel *cani rabida*, convenientissime apponitur, ob *latratus* scilicet: adi Æn. v. 257. et imitationem Silianam, Pun. .iii. 35. Val. Flacc. viii. 57. Lucan. i. 655. Ovid. art. am. iii. 504. quibus locis multî consimiles passim observantur. Hoc quo-

Et recreaverunt vitam, legesque rogarunt;
Et primæ dederunt solatia dulcia vitæ,

5 Quom̄ genuere virum, talī cum corde repertum,
Omnia veridico qui quondam ex ore profudit:
Quoius et extincti, propter divina reperta,
Divolgata vetus jam ad cœlum gloria fertur.

Nam, quom̄ vidit hic, ad victum quæ flagitat usus,

que Virgilianum Punicorum vates amari voluit, ad il. 395.

————— clypeum *sevo fulgore* micantem ———

Ver. 2. *Dididerunt*: Vind. B. L. O. Ω. *Dii dederunt*; V. ed. *Diderunt*; M. *Dididerunt*; Π. *Dederunt*. — *præclaro*: V. ed. *præcharo*. — *nomine*: Δ. *munere*; errore suo non infelix.

Ibid. *Dididerunt*: i. e. *sparsim dederunt*, vel “undique per terram sparserrunt:” apte et eleganter. Optime intellexit Heynius politissimus hanc dictionem redonandam esse Tibullo suo, ad i. 3. 7.

Non soror, Assyrios cineri quæ *didat* odores.

Nihil verius. Insulse libri, *dedat*.

Ver. 3. *rogarunt*: Π. *crearunt*; vitiose.

Ibid. *recreaverunt*: i. e. quasi *de novo creaverunt*, frugibus glandes atque ferum victum excipientibus, cultusque bene constitutæ societatis atque humanitatis disciplinis beluina vitam emouventibus.

Ibid. *leges rogarunt*. Solemnis est iudicialis formula, nemini non nota: vide Nonium, iv. 397. — Cæterum, Statius, Theb. xii. 501. ubi Barthius omnino consulendus, hos Lucretii versus intentis oculis intuebatur, ac feliciter illustrabit:

————— ipso nam credere dignum
Coelicolas, tellus quibus hospita semper *Athenæ*,
Cœt *legei*, *hominemque novum*, ritusque sacrorum,
Seminaque, in vacuas hinc descendit terras;
Sic sacræ loco commune *animantibus ægris*
Confugium ———

Ver. 5. *Quom̄ genuere*: Π. *Congenuere*.

Ibid. *genuere virum*; nempe, *Epicurum*. Suidas: *Ἐπίκουρος, Νεοπλατὼν, Ἀθηναῖος*.

ος, *Γαργησιος τοῦ δημοῦ, μητρος Χαρισσορατης*. Diogenes Laërtius, x. 1. *Ἐπίκουρος, Νεοπλατὼν καὶ Χαρισσορατης, Ἀθηναῖος*. Unde anecdota Græca Villosioni corrigenda sunt.

Ver. 7. *et extincti*: Δ. *inextincta*. — *extincti*: Vind. V. ed. B. O. Ω. *extincta*; Σ. *extinctu*. Unde forsitan legendum:

Quoius *in extinctis*, propter divina reperta:—

i. e. in obitu, vel post mortem; quam vocem ex Plinio lexica protulere, et glossæ veteres agnoscunt: “*Extinctus, ἀπο-ῆσις, ἐξῆσις*.” Sed enim præstiterit, opinor:

Quoius, *inextincti* propter divina reperta,
Divolgata vetus jam ad cœlum gloria fertur:

i. e. viventis post extinctionem etiam, propter famam inventorum. Ovidius, trist. v. 14. 36.

Adspicis, ut longo maneat laudabilis ævo,
Nomen *inextinctum*, Penelopæa fides.

In priore versu, codd. universi, uno excepto, dant *teneat*; unde rescribendum censeo:

Adspicis, ut *longum* teneat laudabilis ævom —

Nihil tamen in nostro mutem, si modo codd. L. M. consentiant in vulgatis; quorum profecto diligentior collatio maxime foret utilis.

Ibid. *extincti*: i. e. morte perditī, et ad nihilum redacti. Cicero, somn. Scip. 3. — “*quosivi tamen, viveretne ipse, et Paulus pater, et alii, quos nos extinctos arbitraremur*.”

Ver. 8. *ad cœlum gloria fertur*. Sicuti prior Homerus, Od. i. 20.

- 10 Omnia jam ferme mortalibus esse parata,
 Et pro quo possent vitam consistere tutam;
 Divitias homines, et honore et laude potentes,
 Adfluere atque bonâ gnatorum extollere famâ;
 Nec minus esse domi quoiquam tamen anxia cordi,
 15 Atque animi ingratis vitam vexare querelis;
 Caussam, quæ infestis cogit sævire querelis,

Επι' Οδυσσευ Λαερτιάδης, ἐν πρῶτῃ δόλῳ
 Ἀφροδίτῃ μάλῃ καὶ μὴ ΚΑΒΟΣ ΟΥΡΑΝΟΝ
 'IKEL.

Ver. 10. Hunc versum præcedenti postposuere, vivorum audacissimi, Lucretiani editores, reclamantibus exemplis universis. Ordinem doctiorem, et *παιητικω-επις*, similiter alibi invertere boni viri non erubuere: redi ii. 5.

Ver. 11. *pro quo*: i. e. *respectu cuius*; ita ut phrasis omnia, quæ sequuntur, complectatur. Sic autem pulchre scriptum est in V. ed. et nescio an deterius in Vind. B. O. *pro quâ*: i. e. "cujus viâ" "respectu": L. M. *per quam*; Δ. Σ. *per qua*; Ω. *pro quam*; vulgo, *per quâ*; haud dubie ex correctore.—*consistere*: Π. *consciscere*; ut in Junt. etiam; mendose: nam active noster posuit, ut non raro factum aliis in verbo simplice, pro *morari*, vel *facere consistere*, quasi in solido atque securo loco. Bentleyus, ut alii, quorum sententiæ minime subscriperim, versum hunc pro adulterino et insititio habuerunt.

Ver. 12. Edi solet, nec male, si modo libri meliores faverent, ac vetustiores:

Divitias homines, et honore et laude potentes,
 Adfluere, atque bonâ natorum *excellere* famâ.

Nostrorum constructio longe elegantior est: "Divitias adfluere homines, potentes et laude et honore; atque extollere eos bonâ famâ natorum."—*Divitias* est in V. ed. *extollere* autem in B. O. Ω. Vulgatum *excellere* reperitur in P. Vind. Δ. Σ. sed Pius non raro ad arbitrium mutabat, unde forsitan acquisiverint Δ. Σ. et viri, cui acceptas referimus Vind.

cod. varietates, ob negligentiam fides est sublestior: V. ed. L. M. Π. *excellere*; t, ut sexcentis, in c migrante.—*gnatorum*: sic P. V. ed. O. Π. Σ. Ω. vulgo, *natorum*. Ibid. *laude potentes*. Ut fere Maro, *Mn.* i. 531.

———— *potens armis*, atque *abere* glebas.

Ver. 13. *bonâ gnatorum famâ*. Similiter de *liberis* noster, in ii. 642.

Præsidioque parent, *decorique*, parentibus esse.

Ver. 14. *anxia cordi*: i. e. "quasi sponte foveret agritudines cor humanum;" adeo curis incessum tenebatur. Efficax est dicendi genus, et vulgatum *corda* multis parasangis post se relinquit: sic autem scriptum est in emendatissimis atque vetustissimis Vind. V. ed. B. L. M. Q. Π. Ω.

Ver. 15. Versum exhibemus, et sermone elegantem, et faciliem constructione, ad fidem antiquorum omnium exemplarium. Scelestissimi curatores hodierni carminum Lucretianorum ita ex arbitrio sub *revoxerant*:

Atque animum infestis cogi *servire* querellis.

Ibid. *ingratis*: i. e. infructuosus; ut iii. 950.—Cæterum, versus, qui statim sequitur, vulgaribus editis exsulat, quamvis in libris omnibus antiquis conspiciatur. Nobis non licet ita pro imperio rem gerere; nec tamen ordinibus adscribi voluimus, ne numerorum ratio perturbaretur. *Causam quæ* P. solus exhibet; reliqui omnes, *Pausa atque*; in quibus expediendis nihil promovet.—*sævire*: ita Vind. O. Δ. Π. Σ. Ω. quod anteposui cæterorum *scrivere*.

Intellegit ibei; vitium vas éficere ipsum,
 Omniaque illius vitio corrumpier intus,
 Quæ con læta foris, et comoda, quomque venirent:
 Partim, quod fluxum pertusumque esse videbat,

20 Ut nullâ posset ratione explerier unquam;
 Partim, quod tetro quasi conspurgare sapore
 Omnia cernebat, quæquomque recepêrat intus.

Hanc vocis exquisitiorem vim poëtæ scilicet frequentant. Virgilius, Æn. ii. 559.

At me tum primum *sevus* circumstetit horror.

Sic Rutilius, itin. i. 451. et Serenus Semonicus, ver. 166. *sevus dolor*. Addas Valerium, Arg. vi. 433.

Incepit et *sevis* Vulcanum moesta querelis.

Ver. 16. *Intellegit*, pro mœtiore *Intellexit*, ad vetustissimam haud dubie declinandi formam; ut *seligo*, *eligo*, et alia hujusce familiæ verba, simplicis terminationem non amittunt. Jam vero hæc est lectio sincerissima optimorum exemplorum L. M. nec discrepant, nisi per aberrationem longe facillimam, Vind. V. ed. II. Σ. Ω. exhibentes *Intellegit*; unde conjectans veram lectionem sponte restitueram: vulgo, *Intellexit*.—*vas*: Vind. V. ed. O. Δ. Π. Σ. Ω. *fas*.

Ibid. *Intellegit*: i. e. "rem probe tetigit, et animo pervidit;" per secundarium sensum a primario pulchre procedentem: nam, quicumque cum selectione atque discriminatim legit, iudicium adhibet, animique perceptionem. Virgilius, geo. ii. 366.

Carpendæ manibus frondes, interque legendæ:

i. e. "non fortuito ac temerario impetu, sed cogitate et pensatim; ut *sciens* quispiam et *pertitus*." Errant lexicographi, qui differentiam inter *intellego* et *interlego* comminisci velint. De nonnullis exemplaribus, apud Tertullianum, ad uxor. ii. 6. veterum formularum dictionumque servatissimum, habemus:—
 "ubi fomenta fidei de scripturarum in-

terlectione?" pro communi *intellectione*. Vetus onomasticon: "Σεσχασμος, conjectura, *interlectio*." At enim Lactantii expositio re verâ meæ non discordat, div. instt. vii. 2. "Nam, si potest homo intelligere divina, poterit et facere: nam *intelligere* est quasi *e vestigio subsequi*." Qui subsequitur enim, caute et cum iudicio pressa signa pedibus præcedentis seligit, ac fideliter scienterque legit; inter omnes, quas videt, notas distinguens.

Ibid. *vas*: i. e. ipsum hominem: vide iii. 441. 554. 949. Et Pius recte monuit, consimile esse illud Horatianum, epist. i. 2. 54. hinc, ut opinor, derivatum:

Sincerum est nisi *vas*, quodcunque infundis, acescit.

Ver. 17. Et ipsum locum et orationis filum illuminabit Gellius, xvii. 19. longe depravatissimus, et sic, opinor, mendis expurgandus: "Ἀνθρώποι, πῶς βαλλῆσαι; σκεψάσαι, ἐκ καθαυτάσαι το ἀργύριον ἐν γῆρας ἐν τῆν οἰσῆν αὐτά βαλλῆσαι, ΑΠΗΛΑΟΙΩΤΑΙ, ἢ ἘΣΑΠῆ, ἢ ὑρον, ἢ ὄξος, ἢ γῆρας, ἢ σι τῆσαν χυρον. Nihil profecto his verbis gravius, nihil verius: quibus declarabat maximus philosophorum, literas atque doctrinas philosophiarum, quum in hominem falsum atque degenerem, tanquam in *vas spurcum* atque pollutum, influxissent, verti, mutari, corrumpi." Libri, ἀπώλετο, ἢ ἐσῆ. *Corrumpier* autem in Caro valet frustra fieri, vel perdi; quum vox non minus *conspurgatum* ves respiciat, ver. 21. quam *pertusum*, ver. 19.

Ver. 18. *con læta*: i. e. læta conveni-

Veridicis igitur purgavit pectora dictis,
Et finem statuit turpedinis atque timoris;

- 25 Exposuitque, bonum summum, quo tendimus omnes,
Quid foret; atque viam monstravit tramite parvo,
Quâ possemus ad id recto contendere cursu:
Quidve mali foret in rebus mortalibus passim;
Quod flueret naturali, varietque volaret,

rent. Hæc est Bentleyi emendatio pro librorum collata, vel conlata. Conjecerat Faber, *con grata*; sed recepta minus distant librorum vestigiis, et voces *latus* ac *latus* aspissime confundi solent: vide Drakenborchium, ad Sil. It. v. 178. Lix. vi. l. 3. Quod objicit Preigerus, "Lutetium non adeo tæses amavisse, ut binas haberet in uno versu," id profecto vim non habet: videas notata ad ii. 720. v. 313.—*foris*: M. *foras*.—Sane minori mutatione factam conjecturam lectori propinare possum, si forte placeat:

Quæ conlata foris e comoda quomque venirent:
i. e. *evenirent*. Et quæ sæpius confunduntur quam *e* atque *et*? sed fateor equidem, me conamen Bentleyanum malle. Saltem vulgaris constructio proba non contigit.

Ver. 19. *pertusum*: ut iii. 949.—Lambinus. Confer etiam ibid. verr. 1016. 1017.

Ver. 20. *Ut*: P. *In*.—*umquam*: II. *ante*.

Ver. 21. *conspurare*. Verbum legitur in Columel. viii. 3. fin. Tertull. de idol. et alibi in eodem scriptore.

Ver. 23. *igitur*: Lactantius, vii. sub fin. *hominum*; vel memoriter citans, vel, quod potius existimem, perfectiorem ac planiorem sensum de solito. volens efficere.

Ver. 24. *turpedinis*: i. e. fedorum atque inonestorum affectuum, *turpium cupiditatum*; redi sis ad iii. 1007. Sic autem legitur quam proxime in uno MS. Lactantii, *turpidinis*; et in ejusdem sex exemplaribus, MSS. et impressis *torpedi-*

nis; sicut in vetustis glossis *turpedo* conspicitur, et *turpido*, *vapen* scilicet, vice *torpedo*: M. et edit. Junt. exhibent *torpedinis*. Jam vix credibile est, librariorum lectionem *cupedinis*, si in schedis suis invenissent, finisse mutatos: nam P. Δ. Σ. *cupedinis*; Vind. V. ed. O. II. *cupidinis*; Ω. *cuppedinis*, ut edi solet.

Ibid. *finem statuit*: i. e. summum bonum et summum malum definiit.——BENTLEYUS.

Vitruvius, præf. lib. vii. hos *finis* vocat *agenda vita terminationes*.

Ver. 25. *quo tendimus omnes*. Librum scripsit Epicurus ΠΑΡ ΤΙΛΑΣ. BENTLEYUS.

Ver. 27. *tramite parvo, recto cursu*: i. e. "viam *compendiarium*, nec *tritosam*, hominibus monstravit." Editores insciti temerariique de suo dedere *prono*, vice *parvo* librorum veterum, *tramite*; Laotantius, l. c. *limite*; minus bene: sed codex unus, *tramite*. Quidam codd. ibid. dant *parvo*, vice *parvo*.

Ibid. *viam monstravit tramite*. Gemellum Virgiliti locum apponemus, Æn. i. 418.

Conripere *viam* interea, quâ *semita* monstrat.

Ver. 27. *recto*: M. *recta*; nec multum displicet, ut *recta contendere cursu* sit *rectâ viâ currere*: sed recepta simpliciora sunt et clariora.—*contendere*: Σ. *concedere*; per usitatissimam nimirum elementorum *c* et *t* confusionem, quum exaratum esset *contedere*.

Ibid. *contendere cursu*. Virgilius, Æn. v. 291.

— qui forte velint rapido *contendere cursu*; i. e. *unâ* certantes *cursum tendere*.

- 30 Seu casu, seu vi, quod sic Natura parasset;
 Et quibus e portis obcurri quoique deceret:
 Et genus humanum frustra plerumque probavit
 Volvere curarum tristeis in pectore fluctus.
 Nam, velutei puerei trepidant, atque omnia cæcis
- 35 In tenebris metuunt, sic nos in luce timemus
 Interdum, nihilo quæ sunt metuunda magis, quam
 Quæ puerei in tenebris pavitant, finguntque futura.
 Hunc igitur terrorem animi, tenebrasque, necesse est

Ver. 29. *Quod fueret naturali*: i. e. naturali *fluere*, vel *fluore*; nomine, ut fit æspissime, intra verbum comprehenso: quibus formulis nihil doctius, planius, elegantius, aut magis Lucretianum. Et hujusce phrasæ, quæ statim veniunt, pulchre sunt expegetica, de ubertate potestæ nostro valde familiari. Nulla est varietas in libris vetustis, præterquam quod Vind. V. ed. O. Δ. Π. Σ. Ω. dent *fuerit* pro *fueret*; Π *naturaï*, vice *naturali*; P. *viro atque*, loco *varieque*; ac Π. denique *Quid*, pro *Quod*. Jam vero insulsißimas et intempestivas doctorum hominum conjecturas, multum miserum versum discruciantium, piget pudetque dinumerare. In spongiam incumbant.

Ibid. Omnes MSS. *naturali*. Lege:

Quod fueret naturali *ratione*, volaret
 Seu casu.

BENTLEIUS.

Eodem successu, quo priores emendatores; loco sanissimo medicinam inconsulte atque incontinenter facientes: quam fortunam nemo sæpius expertus est, quam noster Carus. Creechius *απορομης* rem gerere volebat, versum delendum esse statuens. Ohe! satis.

Ver. 30. *sic natura*: L. M. *signatura*; Δ. *autem, sit natura*.

Ibid. *seu vi*; committas ver. 758. inferius.

Ver. 31. *Et e*: V. ed. Δ. *E e*; B. *E et*.

Ibid. *quibus e portis obcurri quoique*. Translatu est sermo ab usu castrensi mi-

litum; quod viri docti recte animadvertunt. Virgilius hac figurâ usus est, *geo.* iv. 78.

Ergo, ubi ver nactæ sudum, camposque patentis,
Erumpunt portis: concurretur æthere in alto;
 Fit sonitus—

Ita locus erat distinguendus; et voluit Heinsius *Se rumpunt*, pro *Erumpunt*; longe infelicissime.

Ver. 32. *Et*: Havercampus, *At*; ex arbitrio, sed inutiliter, et sine causâ.—
probavit: Π. *probaret*.

Ver. 33. *Volvere*: Vind. O. Π. *Vulnere*; L. M. Σ. *Volnere*; Ω. *Vulnerere*.

Ibid. *Volvere curarum tristeis fluctus*. Quemadmodum Catullus, nupt. Pel. et Thet. 62.

———— magnis curarum fluctuat undis:

quæ Virgilius arripuit, *Æn.* viii. 19.

———— magno curarum fluctuat æstu.

In metaphora pervulgatâ non adjecissem Silium, nisi ut expurgarem mendâ, ad viii. 32.

Surge, age, et insanos curarum comprime, factus.

Vulgo, *Perge*; sed hæc propria sunt incitantis verba, et a Virgilio, *Æn.* x. 241. desumpta. Conferas autem, non minus eleganter canentem, Val. Flacc. v. 303. et Hom. II. I. 1—9.

Ver. 34. *atque*: Π. *velut*; perelegante varietate, nam sic versus pulcherrime processisset *αυδιδος*.

Ver. 37. *finguntque*: V. ed. *fugiantque*.—in abest II.

Non radiei solis, nec lucida tela diei,

40 Discussant, sed Naturæ species, Ratioque:

Quo magis inceptum pergam pertexere dictis.

Et, quoniam docui, mundi mortalia templa

Esse, et nativo consistere corpore coelum;

Et, quæquomque in eo fiunt, fierique necesse est,

45 Pleraque dissolvi; quæ restant, percipe, porro:

Quandoquidem semel insignem conscendere currum

Ventorum excierat pacator; et omnia rursum,

Ver. 39. *radiei*: V. ed. *radiis*.

Ibid. *lucida tela diei*. Ex hac figurâ, uberius ad i. 148. illustratâ, pendet rectus Virgiliani sermonis intellectus ad geo. i. 395.

Nam neque tum *stellis acies obtusa* videtur:

i. e. mucrones telorum, quæ stellarum superficies jaculatur, non sunt hebetes.

Ver. 41. *pertexere*: quasi telam, ut alii sæpenter vocem figurate adhibuerunt; Apuleius autem proprie, in met. xi. p. 758. "Multicolor, bysso tenui *pertexta*:" nimirum, *vestis*.

Ver. 43. *Esse et*: Vind. V. ed. *Esse*; L. M. E. se. Nempæ, *es ē*, sic positum, facile elabi poterat.

Ver. 45. *Pleraque*, non *omnia*; quum semina, vel principia, quamvis omnigenos cæsus experiantur, et omnimodas mutationes subeant, nullis plagis, nullâ rerum vicissitudine, dissolvi queant. Jam vero contempleris, et præfractam editorum audaciam exsecreris, ita de libitu suo, contra libros omnes, distichum corruptentium:

Et, quæcumque in eo fiunt, *fiuntque, necesse esse ea dissolvi*—

Ver. 46. *insignem currum*. Maro, *Æn.* vii. 655.

— *insignem palmâ per granina currum*—

Ver. 47. In versu inquinatissimo liberiorum mendis, ac deposito prorsus et clamato, ad conjecturas erat modestas, quantum licuit, confugiendum; do-

nec aliquis, vel ex ingentibus thesauris, vel emendationibus e membranis, inculpatione promperit. *Ventorum*: sic omnes libri; editores autem, *Vincendi*, nullâ literarum ratione habitâ.—*excierat pacator*: per quem sane *Epicurum* intellexerim; cujus operâ mare stratum ita pellexerat Lucretium, ut navem non timeret scandere, vella ventis committere, et in altum ferri. P. *exhortantur spes*; haud dubie ex arbitrio, quum nulla vestigia fere talium lectionum in optimis exemplaribus compareant: Vind. B. L. M. O. *existant placentur*; V. ed. *erucant placentur*, per commutationem *ir* et *u*, *t* et *c*; Δ. *exhiant placentur*. Vulgo, *spes hortata est*; extra omnem veri similitudinem. Malis forsitan, *excierat placamen*, vel *excierant placamina*; sed res est incertissima, et nihil inde lucrifeceris.—*et*: P. Σ. *atque*; cæteris deest.—*omnia rursum*: editores, *obvia cursu*; ne uno quidem libro suffragante. Docti scilicet, qui Lucretii carmina curaverunt, injuriam fecerunt loco, non videntes venustatem translationis, et *currum* velle *navem*. Sic Catullus, lxiv. 9.

Divæ quibus retinens in summis urbibus arces,
Ipsa levi fecit volitantem flamine *currum*.

Sic Græci, *ἄλος ἰσπυι, ἄρμα θαλασσης, πλοση ἀπηνη*, et consimilia, de *navibus*: nos enim alibi in his commentariis rem attigimus.

Ver. 48. *furerent*: hoc arbitrarium est ex conjecturâ, ut recto talo stet figurarum concinnitas: P. V. ed. B. L. M. O. Δ.

Quæ furerent, sunt placato convorsa favore.

Cætera, quæ fieri in terris cœloque tuentur

50 Mortales, pavidis quom pendent mentibus; sæpe,
Et faciunt animos humâleis formidine divôm,
Depressosque premunt ad terram; propterea quod
Ignorantiæ caussarum conferre deorum
Cogit ad imperium res, et concedere regnum;

55 Quorum operum caussas nullâ ratione videre
Possunt; ac fieri divino numine rentur.
Nam, bene quei didicere deos securum agere ævom,
Si tamen interea mirantur, quâ ratione

Π. Σ. Ω. fuerint: Vind. ut vulgo, fuerunt. Ad ii. 593. fuit et furit confusa vidimus, *fuerit* et *furere* commiscetur ad Liv. viii. 27. 2.—sunt: editi, sunt; contra vetera exemplaria.—placato: V. ed. placato.—favore: vulgares impressi, furors; pœ. libro quidem uno. ex vetustis addicente. Cum phrasi autem placato favore comparari potest secundus favor Seneca, Hippol. 159. nec desunt alia multa in poetis consimilia.

Ver. 49. Ordo et constructio sic se habent: "Quod ad cætera attinet, his libris eventulanda, quâ terrestria, quâ cœlestia; ea et exterrent animos hominum, et prosternunt affliguntque." Nimirum hæc, tam facilis et luculenta, minime pervisa sunt editoribus, contextum, contra vim codicum immutantibus.

Ver. 50. quom: V. ed. tamen; ob similitudinem elementorum c et t, u et a; in, cū.—mentibus: L. M. Δ. montibus; Π. Σ. motibus; quæ dictio cum montibus confundi solet: me videas ad Virg. geo. i. 475.

Ver. 51. Et faciunt: antiqua Pii exemplaria, Efficiunt; et profecto probabilitatem habet, lectionem nostram ab orthographiâ antiquiore profuisse, *Ecfaciunt* scilicet. Nostri codd. nihil dissentit Lactantius, locum proferens in div. instt. ii. 3. et in epit. cap. xxv. quem in transitu emendabo; "Quod, si sursum oculos su-

os tollent, ac Deum intuerent, qui eos ad adspæctum cœli sui que excitavit, nunquam se curvos et humiles facerent terrena venerando; quorum stultitiam Laetretius graviter incusat, dicens: Et faciunt:—: qua reddunt... Nec intelligunt, quam vanum sit ea timere que feceris.—" Lege, "quâ re depirant; nec intelligunt.—" Certissime, si fallar; et more Lucretiano, quem Lactantius observaverat diligentissime.

Ibid. faciunt humiles. Ad verbum Græce, ἀνθρώπου πρὸς: quam phrasin alibi plus semel illustratam dedimus.—Mox Ω. Depressoque.

Ver. 52. Depressos premunt. Hanc gemellarum dictionum societatem, quâ rem describeret efficacius, poeta noster. haud aversatus est, et hujuscemodi locutiones in præcedentibus frequentavit: vide iii. 743. iv. 1064. v. 483. Nec Ovidio talia subinde duplicuerunt, atque castioribus etiam Ovidio. Sic autem ille, amor. i. 14. 14.

Miles et armiferas aptat ad arma manus.

Quæ tamen in vetustioribus poetis ferenda potius atque condonanda putem, quam laudanda nobis et imitanda.

Ibid. Omnino vide iambos Critiæ apud Sextum (adv. phys. ix, 54.) Democritus: Ὅραυτος τὰ ἐν τοῖς μὲντοις καθήματα, εἰ πηλαίοι τὴν ἀνθρώπων, κατὰ πρ. Ἄραυτος οὐ

Quæque geri possint, præsertim rebus in illis,

- 60 Quæ supra caput ætheriis cernuntur in oris,
Rursus in antiquas referuntur religiones,
Et dominos acreis adsciscunt, omnia posse
Quos miseris credunt; ignarei, quid queat esse,
Quid nequeat; finita potestas denique quoique
- 65 Quâ nam sit ratione, atque alte terminus hærens:
Quo magis errantes cæcâ ratione feruntur.

Quæ nisi respuis ex animo, longæque remittis
Diis indigna putare, alienaque pacis eorum;
Delibata deûm per te tibi numina sancta

αστραρασι κεραισι: τι και αστρον σποδου, φλας τι και ελληνης κελυφης, ιδιματαυτο, δως μομοις τωτων αιτιωι κωκ. BENTLEIUS. Confer Horat. od. iii. 5. 1.

Ver. 53. *confiteres*: Ω. *confiterare*.

Ver. 54. *regatam*: Π. *regna*. Et ponunt editores et ad finem versus, consecutionis gratiâ, ad constitutionem promovendam; sed contra veterum exemplarium fidem tamen, etsi fraudem collator Vindobonensis negligentissime propagaverit.

Ver. 56. *ac*: P. *has*; vulgo, *hæc*, contra libros.

Ibid. Apage *καυτολογίαν*. Inapte huc inserti sunt hi duo versus ex ver. 89.—BENTLEIUS.

Non contemnenda est acutissimi viri crisis; sed plura sunt hoc genus in Lucretio, minime illi pro spuriis abjudicanda.

Ver. 57. Horum carminum seriem jam legimus, ad v. 83. quo lectores amandandi sunt.

Ver. 60. *supra*: sic V. ed. O. Δ. Π. Σ. Ω. vulgo, *supera*; ut P. Vind. quibus in re lubricâ minime fidendum; L. M. sane *super ad*, sed a secundâ manu.

Ver. 62. *adsciscunt*: V. ed. *addiscunt*; Δ. *adsciscunt*.—Cæterum, Δ. *domino sacris*, et Σ. *diis acris*: quæ varietates vix dignæ sunt, quibus chartam et tempora impendat.

Ver. 63. *miseris*: sic Vind. V. ed. M.

Ω. gratâ cum varietate, et multum charâ Lucretio. Vulgo, *miseri*. Passim similiter adhiberi solet verbum *posse* elliptice, alio infinitivo subintellecto; cuius exempla lexicis suppeditantur.—*ignarei*: Ω. *ignari*; castissime: et recte fecissem, opinor, si scripturæ antiquum morem in hac voce ac cognatis per opus omne servavissem.

Ver. 65. *terminus*: V. ed. *cernimus*; quæ nihil discrepant, si *c* et *t* permutes.

Ver. 66. *cæcâ ratione*: ita P. V. ed. B. L. M. O. Ω. vulgo, *totâ regione*; multo minus eleganter.

Ibid. *totâ regione*. Lege:

————— totâ a ratione feruntur.

Vide v. 23. BENTLEIUS.

Non est, quare libros optimos repudiemus,

Ver. 67. *que abest* Δ. et Vind. Π. Σ. *remitti*.

Ver. 68. *putare*: i. e. *vs putare*; ut nominis officio scilicet post verbum *remittis* infinitivus modus fungatur: quo nihil doctius, venustius, aut magis Lucretianum. Editores, qui per fas nefasque rueri non dubitaverint, dummodo Lucretium suis sordibus conspurcarent, ausi sunt ex arbitrio reponere *putando*: quod Gratiæ aversantur.

Ver. 69. *Delibata*: sic, quantum intelligere valeam, et inspexerim, libri veteres universi, præter M. qui dat *Deliberata*; unde facile est cuivis exsculperè *Delibra-*

- 70 Sæpe oberunt: non, quo violari summa deûm vis
 Possit, ut ex irâ pœnas petere inbibat acreis;
 Sed, quia tute tibi, placidâ cum pace quietus,
 Constitues magnos irarum volvere fluctus;
 Nec delubra deûm placido cum pectore adibis:
- 75 Nec, de corpore quæ sancto simulacra fuerunt,
 In menteis hominum divinæ nuntia formæ,

ta: sed non caussa est, ob quam recepta velimus immutare.—*per te*: V. ed. parte.
 —Conferas autem dicta ad iii. 24.

Ver. 70. *oberunt*: i. e. “ob os tibi
 erunt; et, quasi minitantiâ, vultus sæ-
 vos a cœli regionibus ostendent.” Ele-
 gantissime: compares imaginem venustate
 pari, ac sublimitate, nec non gemellam
 prorsus, ad i. 64—67. Et lector lepidus
 nasutusque singulare dictionis *obesse* ex-
 emplum in primariâ ejus significatione,
 haud alibi temere visendum, sedulo ob-
 servet velim: quum vero hæc oppositio, et
 sui in oculos alienos ingerendi importu-
 nitas, plerumque sit hostiliter animati, et
 injuriam meditantis; in proclivi est intel-
 ligere, quam leniter hoc verbum ad sen-
 sum *nocendi* delabatur. Interea, nihil
 liquidius, quam nos sincerissimam scriptu-
 ram eruisse; quum exquisitius vocabulum
 librariis et editoribus pariter imposuerit
 in hoc loco: nam membranæ et editi ve-
 teres ad unum habent *oderunt*, præter P.
 qui *aderunt*; unde hodierni editores exce-
 perint: sed extemplo jures hoc esse re-
 centis correctoris facinus. Qui capiant
 aliter Virgilianam phrasin, ad geo. i. 374.
 nec scienter politissimum artificem de-
 gustant, et egregie falluntur:

————— Numquam imprudentibus Imber
 Obsit: —

i. e. “Imber nunquam illis *obversatus* est,
 “vel *se coram dedit*, qui non poterant,
 “ope cœlestium signorum, satis provi-
 “dere ante, ac præcavere.” Nihil plani-
 us; ut mireris merito doctorum inficetias,
 subtilia *ὄψθ' ὀυλασση* prorsus intempeste
 prædigentium.—*quo*: P. *quod*; unde edi-

tores intulerunt: valde, ut arbitror, in-
 scite.

Ibid. violari deûm vis. Appositus est
 Mantuanus, ad Æn. xii. 797.

Mortalis' decait violari volvere divum?

Ver. 71. *ex irâ*: Vind. *ire*; V. ed. O.
 Δ. Π. Σ. Ω. *exire*.—*inbibat*: Vind. *in-*
bat; V. ed. Δ. Π. Σ. *inhibit*.

Ver. 72: *quietus*: i. e. “nihil caussa
 “re verâ habens, ob quam discredita,
 “ac conturbata.” Editores scribunt ex
 libitu, *quietos*; item bene: quum tamen
 veterum omnium librorum lectio probum
 sensum præbeat, equidem poëta *finis fi-*
tales quosdam sermonis præscribere non
 ausim, quorum cancellos haud liceat præ-
 tergredi. Jam vero varietatem quamlibet,
 argumento concessam, nemo studiosius
 affectat nostro.—Cæterum, loci mentem
 proxime attingit gravissima querela Jovis
 in Homero, Od. A. 32.

Ω πικρῶ, εἰς δὲ τοὺς βροτοὺς αὐτοῦστρον
 Ἐξ ἡμῶν γὰρ φασὶ κενὸν κριμέναι, αἱ δὲ καὶ αὐτῶ
 Σφῆρην ἀνασθάλουσι ὑπὲρ μορῶν ἀλλ' ἔχουσι.

Ibid. placidâ pace quietus. Quemad-
 modum ferme Virgilius, Æn. i. 249.

————— nunc placidâ compositus pace quiescit.

Ver. 73. *volvere*: Δ. *vulnere*; i. e. *vol-*
nere.—*fluctus*: Vind. V. ed. L. M. Δ. Ω.
fletus; unde verissimum putassem *flatus*,
 ut Sil. It. xvii. 120. Virg. Æn. xi. 346.
 nisi vates idem obstulisset, ibid. xii. 851.
 hinc sua mutuatus:

Irarum tantis volvis sub pectore fluctus?

Fluctus et flatus confusa sunt ad Lucan.

Subscipere hæc animi tranquillâ pace valebis.

Inde videre licet, qualis jam vita sequatur;

Quam quidem ut a nobis ratio verissima longe
80 Rejjiciat, quamquam sunt a me multa profecta,
Multa tamen restant, et sunt ornanda politis
Versibus; et ratio superûm, cœlique, tenenda;
Sunt tempestates, et fulmina clara canenda;

ii. 457. v. 459. Claud. bell. Gild. 513. atque alibi in aliis scriptoribus.

Ver. 75. *simulacra fuerunt*: i. e. "nec valebis tranquillâ mente ea simulacra contemplari, quæ primitus ad veras deorum figuras sunt expressa:" vide v. 1168—1174. Viri docti non intellexerunt locum; et inde arripuerunt avidissime lectionem P. *feruntur*, haud dubie malâ fraude importatam, quamvis non nihil faveat depravatio V. ed. nempe *ferunt*, elapso u. In his autem versibus Lucretius de populari potius opinione loquitur, quam suâ, et Epicureorum persuasionibus.

Ver. 76. *In mentis hominum potes accipere pro In mentibus*, ad frequentissimam poetis formularum conversionem, et cum præcedentibus conjungere; vel, ut structura sit, *nuntia in mentis*, pro vulgari *nuntia ad mentes*: quæ ratio nobis potissimum arridet.

Ibid. *Subscipere valebis*: i. e. Quotiescunque solemnibus sacris delubrorum dâbis operam, animus non vacabit a perturbationibus, quæ vulgus supersticiosum inquietant, et sunt homine docto, atque præceptis philosophiæ imbuto, indignissimæ.

Ver. 80. *Rejjiciat*: Σ. *Reiciat*; me vehementer probante.—*profecta*: Vind. *profata*; quæ tamen varietas collatori potius ignavissimo imputanda est, temerariam editorum lectionem propaganti, quam membranâ, uti suspicor.

Ibid. *Rejjiciat a nobis*. Simile regimen est Virgilio, in ecl. iii. 96.

Tityre, pascentis a flumine reice capellas.

Ibid. *profata*. Omnes codd. *profecta*. Optime. C. Nepos in Attico: "P. vero Volumnio ea tribuit, ut plura a patre proficisci non potuerint." BENTLEIUS.

Ver. 82. *superûm cœlique*: ita scriptum est in O. Ω. nec variant Vind. L. M. nisi quod habeant *cœlis*, vitiose: P. V. ed. *cœli specisque*; Δ. *cœli terræque*; Π. *cœlique*, omissis reliquis: Σ. *cœli sit quæque*. Nimirum, *et superûm*, pro *rerum superarum*, videtur scribis illepidis injeccisse scrupulum; quod demiror: vide i. 128. Cicero, Acad. ii. 41.—"humana despiciamus; cogitantesque *supera* atque *cœlestia*, hæc nostra, ut exigua et minima, contemnimus." Et ibid. paullo superius, sect. 39.—"cœlum, solem, lunam, stellas, *supera* denique *omnia*—"

Ver. 83. *fulmina clara*: L. M. Ω. *flumina clara*; redeas annotata ad i. 1002. hinc enim suspensiones nostræ de illo loco non mediocriter juvantur.—*canenda*: Δ. *cavenda*.

Ver. 84. *quomque*, vel *cunque*: sic P. V. ed. B. O. Δ. Σ. Ω. vulgo, *quaque*; Π. *quaque*.

Ver. 85. *trepides*: Vind. O. Π. Σ. Ω. *trepidans*; Δ. *trepidans*.—Et ordo est: "Ne, amens (i. e. animi consternatus et vacuefactus) partibus cœli divisâ (ut Virg. Æn. xii. 776.) *trepides*, unde *ignis*—" i. e. tremebundus cõgites atque inquiras. Horatius, od. ii. 11. 4.

— nec *trepides* in usus
Pascentis ævi pauca:

i. e. "anxius ac festinabundus animum ad *αναγκαιας* vitæ *χρµας* advertas." Nam sic scribendum puto, vice *usum*.

Quid faciant, et quâ de caussâ quomque ferantur;

85 Ne trepides, cœli divisis partibus amens,
Unde volans ignis pervenerit, aut in utram se
Vorterit hinc partim; quo pacto per loca sæpta
Insinuarit, et hinc dominatus ut extulerit se.
Quorum operum caussas nullâ ratione videre

90 Possunt, ac fieri divino numine rentur.

Tu mihi, supremæ præscripta ad candida callis
Currenti, spatium præmonstra, callida Musa,

Ver. 86. *utram*: V. ed. pro var. lect. *vitam*.—Cæterum, quum poëta non faciat ignem *usque ad hominem venire*, aut ante pedes ejus decidere, nullus dubitem, quin scriperit:

Unde volans ignis *provenerit*—.

Ob scripturæ brevitate scilicet non pro et per tantummodo passim permutari solent, sed integræ voces etiam *pervenio* et *provenio*: vide quæ nos olim dedimus ad Virg. geo. iii. 87. minime pœnitenda.

Ver. 87. *partim*: sic optime M. O. S. antiquiorem ad orthographiam, ut in *turrim*, *navim*; et aliis quibusdam mansit diutius; vulgo, *partem*: progredere ad ver. 383.

Ibid. *hinc*, *dunamis*: sed malim tamen egomet *hic*; ut infra legitur, ver. 383. et nunc etiam II. codex.

Ver. 88. *dominatus*: i. e. maximo cum impetu perrumpens, ut victor, et *regnum* quasi *possidens*: redi ad ii. 957. Virgilius, geo. i. 164.

Infelix Iollum, et steriles *dominantur* avenæ:

i. e. latissime imperium propagant, segete prorsus devictâ depressâque. Idem ibid. ii. 307. de *igne dominante*:

Per ramos *victor*, perque alta cacumina, *regnat*: quem subsequitur Prudentius, hamart. 734. de *flammis Sodomiticis*, non invenuste:

————— nec, pone reflexo
Lumine, *regnantes* per mœnia cerneret *ignes*:

ut prior Gratius, cyneg. 463. qui fortasse rescribendus est, ad formulam Lucretio nostro maxime familiarem:

Hic, mora si medias exedit noxia fibras,
His lave præsidia, adfectaque corpora mulce,
Regnantem excutiens *morbum*.

Vulgo, *Nec*, *Hæc*, vel *His*: omnia perperam.

Ver. 91. *suprema*: II. *summa*.—*præscripta*: L. *præscribitis*; M. *præscribita*; unde forsitan genus antiquissimum Lucretius orthographiæ servaverit, *præscribita*: vide Priscian. lib. i. fin.—*ad*: P. V. ed. B. et; M. O. Δ. Π. Σ. Ω. *ac*.—*callis*: B. *collis*; II. *talis*; editores ex arbitrio, *calois*: audacter, invenuste, inutiliter, inscite.

Ibid. *candida callis*: ut *vera et ardua via*, *strata viarum*, et centum similia in Lucretio atque aliis. Lambinus opportune Senecam excitavit, epist. cviii.—“hanc, quam nunc in Circo cretam vocamus, *calcem* antiqui vocabant:” nempe, quia *cretâ*, vel *calce*, meta lineabatur. Neque Virgilius nullis oculis hos versus Lucretianos videtur adspexisse, in geo. ii. 39.

Tuque ades, inceptumque unâ decurre laborem,
O! decus, o! famæ merito pars maxima nostræ,
Mæcenæ—.

Mox autem *præscripta* primarium et maxime proprium sensum obtinet; in cujus *fronte* scilicet *candida* est *notatio*. Cæterum, idem vates Mincianus, ad geo.

Calliope! requies hominum, divômque voluptas:
Te duce, ut insigni capiam cum laude coronam.

- 95 Principio, tonitru quatiuntur cœrula cœli,
Propterea, quia concurrunt, sublime volantes,
Ætheriæ nubes, contra pugnantibus ventis.
Nec fit enim sonitus cœli de parte serenâ;
Verum, ubiquomque magis denso sunt agmine nubes,
- 100 Tam magis hinc magno fremitus fit murmure sæpe.
Præterea, neque tam condense corpore nubes

iv. 117. in diversâ quidem, sed non minus elegante tamen, translatione versatur: quem adeas.

Ver. 93. His comparanda sunt, quæ in i. l. leguntur.

Ver. 94. *insigni laude*: contra libros, insignem dederunt editores, nequissimi et audacissimi rerum. Virgilius, Æn. i. 625.

Ipe hostis Teucros *insigni laude* ferebat.

Ver. 95. Horum phænomenôn causas varias recensuit Epicurus apud D. Laërtium, x. 100. qui consulendus est; hinc enim sua Lucretius derivavit, et lectoribus, opinor, eruditis

Gratius ex ipso fonte bibentur aque.

Ibid. *tonitru quatiuntur cœrula cœli*. Magnifice pariter Manilius, i. 99.

Nubila cur tanto *quaterentur* pulsa fragore.

Et Valerius Flaccus, i. 82. castissimus poeta:

———— turbidus atro
Æthera cœruleum quateret cum Jupiter imbre:

ubi conjecturis abstinendum est. Nec Mantuanus etiam huic argumento alioquin, Æn. vii. 143.

Hæc pater omnipotens ter cœlo clarus ab alto
Intonat; radique ardentem lucis et auro,
Ipe, manu *quatiens*, ostendit ab æthere nubem.

Ver. 96. *sublime volantes*. J. Obsequens, de prodigg. cap. ci. "Romæ in
Vol. III.

"tertiu fax *sublime volans* conspecta:"

i. e. "aëra percurrens, non decidens ad
"terram." Mirum est opere quanto Schæferus ad locum æstuaverit. Idem Obsequens, cap. cv. ita scribendus est, et distinguendus: "Fax, ardens Tarquiniis
"alte visa, subito lapsu cadens." *Alte* autem, *in cœlo*: libri, *late*; solitam per aberrationem.

Ver. 97. *Ætheriæ nubes*. Maximus Tyrius, xiv. 7. 'Ω; ΝΕΦΗ ΑΙΘΕΡΙΑ, ἕπε-
δραμοντα την ἄλυσ ακτινα, καταρριψιν αυτα
το φως—. Aliter scriptum est *in aethere*, et
aethere legendum igitur, 'Ω; ΝΕΦΗ ΕΝΑΙ-
ΘΕΡΙΑ—.

Ver. 99. *denso agmine*. Virgilius, Æn. ii. 450.

———— has servant *agmine denso*.

Ver. 100. *hinc*: II. *hic*; non male.

Ibid. *magno murmure*. Pariter ille Mantuanus, itidem de *fulmine*, Æn. iv. 160.

———— *magno misceri murmure cœlum*—

Ibid. *fremitus murmure*: regredere ad v. 1192. et confer Stat. silv. iii. 2. 72. Catullus, lxiii. 82.

Face cuncta mugienti *fremitu* loca *retinent*.

Ver. 101. *nubes*: sic P. O. sed optimorum librorum dissimilitudines liquidissimum faciunt, aliam vocem quampiam in versu Lucretio relictam esse: Vind. *in ire*; V. ed. L. M. II. Σ. Ω. *mire*; II. *mira*. Mea fert opinio, transpositis ab lite
R

Esse queunt, quam sunt lapides, ac tigna; neque autem
 Tam tenues; quam sunt nebulæ, fumeique, volantes.
 Nam cadere aut bruto deberent pondere pressæ,
 105 Ut lapides; aut, ut fumus, constare nequirent,
 Nec cohibere niveis gelidas, et grandinis imbreis:
 Dant etiam sonitum patuli super æquora mundi,

ris peccatum provenisse, et probabiliter
 me sic emendaturum:

neque tam condense corpore firme:

sed lubrica res est, et emaculatas mem-
 branas postulat, vel critici felicioris saga-
 citatem; cui trado libens lampada.

Ver. 103. *lapides*: Vind. *popides*; O.
 Δ. Π. Σ. Ω. *pepides*: nec dubito equidem,
 quin vox illa sit antiquissima quæpiam
 jam ignoto sensu; et diu desueta scripto-
 ribus; unde cum vulgari scribæ mutave-
 re germanissimam poëtæ dictionem. Puto
 fuisse quandam *ligneam materiem*: aliter
 enim posuisset noster generale nomen
ligna, vice specialis *tigna*; quæ lectio sane
 conspicitur in P. V. ed. libris.—*ac tigna*;
 Δ. *ac rigna*; Π. *agnigna*.

Ver. 103. *tenues nebulæ fumeique vo-
 lantes*. Maro delibavit versum, in geo. ii.
 217.

Quæ tenuem exhalat nebulam, fumosque volucris.

Ver. 104. *aut bruto*: P. Π. *abrupto*;
 quod multis placuit horum carminum cu-
 ratoribus, sed immerito: nam plurimum et
 optimorum exemplorum scripturâ, quam
 exhibemus, nihil aptius, aut elegantius.
 Festus: "*Brutum* antiqui *gravem* dice-
 "bant." Arnobius, lib. iv. p. 201.—
 "quod in primigenio corpore *iners* fuerit
 "et *brutum*." Horatius, od. i. 34. 9. ha-
 bet, *bruta tellus*: i. e. "*inerti pondere*
 "*gravis, et immobilis*."—Porro, P. dat
pressi, ad *lapides* referendum, vice *pressæ*:
 cui non assenserim.

Ibid. *pondere pressæ*. Lego, *pondere
 fessæ*. Profecto non premuntur *alieno* pon-
 dere, sed fatigantur *suo*; et proinde de-
 labuntur. Ad rem Valerius Flaccus, i.
 831.

Ingenti jacet ore Chaos, quod *pondere fessum*
 Materiem, labamque queat consumere mundum.

BENTLEIUS.

Viro summo non male responsum dede-
 rit unus Ovidius, ex met. i. 30. his verbis:

Densior his tellus elementaque grandia trahit,
 Et pressa est gravitate sui.

Ver. 106. *gelidas*: V. ed. B. *gelidos*.—
 et: O. *aut*.

Ibid. *gelidas niveis*. Accius, in Cic. T.
 Q. i. 28.

horrifera
 Aquilonis stridor *gelidas* molitur nivis.

Ver. 107. Una operâ morem falpinis
 noster declarat, et nubes non esse tenui
 prorsus atque molli texturâ.

Ibid. *æquora mundi*. Similiter Accius
 in Atreo, apud Nonium Marcellum, l. 4.

Sed quid, tonitru turbida torvo
 Concussa, repente *æquora cæli*
 Sensimus sonere?

Ver. 108. *theatris*: quidam codd. Π.
trachelis; de quibus videas Macrobi. Sat.
 v. 21. init. In hanc equidem scripturam
 propendeo: quamvis enim ob stare vide-
 tur ipse Lucretius, ad iv. 74. parallelum
 in primis locum, et ipse locutiones suas
 varietate studiosissimâ concinnare soleat,
 atque vox *trachelis* ea sit, quæ neque
 sponte librariis in cerebrum venisset, ne-
 que, si in codicibus compareret, non es-
 set eorum importunitati maxime obnoxia;
 nihil tamen, cæteris libris consentientibus,
 nos volumus in re incertissimâ novare.

Ver. 109. *malos*: sic L. M. Π. et qui-
 dam Πi codices; P. V. ed. pro var. lect.
muros; Vind. V. ed. B. Δ. Ω. *malos*; O.

Carbasus ut quondam, magnis intenta theatris,
Dat crepitum, malos inter jactata, trabesque.

- 110 Interdum, percissa furit petulantibus auris,
Et fragileis sonitus chartarum conmeditatur;
Id quoque enim genus in tonitru cognoscere possis:
Aut, ubi subsensam vestem, chartasque volanteis,

in altos; Σ. magnos.—jactata: II. agitata.

Ver. 110. *petulantibus*: Vind. *petulantibus*; Δ. *petiantibus*; Σ. *petvantibus*; et in margine, *petiviantibus*.—*auris*: editorum impudentia, *Euris*; contra libros. Profecto legendum est *Austris*; ut mox Maro. Hæ autem voces confusæ sunt ad Ovid. met. 1. 107. ubi videas Burmanum.

Ibid. *percissa*: i. e. *nubes*; ut mox in ver. 137.

BENTLEIUS.

Optime: sic noster passim variat.

Ibid. *petulantibus auris*: i. e. *αἰμαῖς ἀσάδης*, vel *violentissimis*: quibus enim pudor non obstat, ii per omne fas nefasque defrenato cum impetu feruntur. Sic Homerus, Il. Δ. 521. *λαῖς ἀνάιδης*—*ingeras* et *incitatus*. Hesychius: *Ἀσιλγῆς μῦθος, ἢ ἐφοδῆς ὡς Πλάτων ἀσιλγῆρον τοῦ μεγάλου κερῶν* i. e. *κρον* arietem cornibus *petulantibus*; vide lexicographum in *κρον* *ασιλγῆρος*, et Græcos paræmiographos. Ita Virgilius, *improbus anser*, geo. i. 119. Silius, *improba puppis*, Pun. xiii. 761. et alii: sed, ni fallimur, rem alicubi tetigimus in his notis; jam nunc igitur manus abstinendum est, ne simus supervacanei. Omnino similiter, mutatâ licet voce, Mantuanus dixit "*procacibus Austris*," ad Æn. i. 536. huc respiciens. Glossæ veteres: "*Petulans, ἰταμός, πρῶς αἰνῆς, ἀσάδης, ὕβρῆτης*." Eædem: "*Procacis, ἀσάδης, ἰταμός, πρῶσιτης, ὕβρῆτης*." Cum ais omnino compares velim Nonium, i. 89.

Ver. 111. *sonitus* deest Vind. V. ed. A. II.

Ibid. *conmeditatur*; i. e. exercet, (ut Pius recte interpretatus est;) vel *imitatur*, (vide nos mox, ad ver. 307.) sensu secundo, et per ductum facilem proclivemque derivato. Recte non minus editor nuperus Prudentii, in commentario ad cathem. x. 124. "*Meditari est moliri*: "nam, qui meditantur, proximi sunt, ut "efficiant." Similiter prorsus Virgilius, in ecl. i. 2.

Sylvestrem tenui musam *meditari* avenâ:

i. e. exprimis, exerces, effera. Atque ex *fragiles sonitus* Lucretii eundem Maronem decet interpretemur, ibid. viii. 82.

— *fragilis*: incende bitumine *lauros*:

i. e. "ita crepitantes in flammis, ut so-
lent reddere crepitum quæpiam inter
"frangendum res." Quod et aliis animadversum video. Hinc denique pendet ejusdem Mantuani mens, geo. i. 76.

— *tristis*que lupini
Sustuleris *fragilis calamus*, sylvamque *sonantem*:

i. e. *fragiles edentem sonos*; ob ariditatem scilicet. Silius Italicus, sui Maronis fidsimus cultor et interpres, his lucem inferret, ad xiii. 672.

— octava terebat
Arentem calmis messem *crepitantibus vestas*.

Ver. 112. *Id quoque*: V. ed. *Idque*.

Ver. 113. *chartasque*: sic, suaviore sono, P. V. ed. O. Σ. Ω. Vulgari solet, *chartasve*.

Ver. 114. *plangunt*: P. V. ed. B. Ω. *planguent*; cui favent Vind. O. Δ. II. dantes, *plangent*: quum vero nulla alibi hujusce formæ vestigia deprehendere quiverim, vulgatam lectionem sollicitam nolui.

Verberibus ventei vorsant, planguntque per auras.

115 Fit quoque enim interdum, non tam concurrere nubes
Frontibus advorsis possint, quam de latere ire,
Divorso motu radentes corpora tractim;
Aridus unde aureis terget sonus ille, diuque
Ducitur, exierunt donec regionibus artis.

120 Hoc etiam pacto, tonitru concussa videntur

Ibid. *Verberibus ventei plangunt*: ad
notata in i. 275. v. 110. Non aliter Co-
lumella, x. 75.

Verberibus geldis, iræque, obnoxia *Cauri*:

ubi Lucretium laudant interpretes. Nec
non Valerius Flaccus, i. 639.

Illam huc atque illuc nunc torquens *verberat*
Eurus—

In cumulum veniat Boëtius, lib. i. met.
3.

Hanc si Threicio *Boreas* emissus ab antro
Ferberet, et clausum reseret diem—:

sed amove ocyus putidam vocem, po-
nendo:

— et clarum reseret diem.

Ibid. *ventei vorsant*. Virgilius, *Æn.*
vi. 362.

Nunc me fluctus habet, *versantque* in litore
venti:

i. e. "Me venti huc illuc volvunt jacen-
"tem in margine maris, nunc cadaver
"resorbentis, nunc autem in litus expu-
"entis." Heinsius igitur incertissime
prætulit *in litora*. Sed enim Virgillii
mentem nihil aptius declaraverit loco
Euripidis, *Hec.* 28. Maroni non inobser-
vato; quem Heynius erudite contulit.

Ver. 115. Ante *non*, editores temerarii
et indocti vanissimum supplementum, vo-
culam *ut*, ingerunt, libris vetustis recla-
mantibus: vide nos, i. 50. v. 834. Ita
sæpissime Apuleius, momente id subinde
Oudendorpio, atque correctores incoscio
castigante.

Ver. 117. *motu radentes*: V. ed. mo-

tura dentes.—*tractim*: ita codd. optimi
L. M. quibus ducibus viri docti probe
posuerunt *corpora*, vice *corporis* et *corpo-
re* librorum. Vulgo, *tractum*. Locus,
sic constitutus, suam nactus est facilitate-
tem atque elegantiam.

Ver. 118. *Aridus sonus*: i. e. *fragilis*
sonus, ut ver. 111. vel *fragor*, et *crepitus*,
qualem edunt *aridæ* res, cum franguntur.
Nonius, iv. 31. interpretatus est per *hor-
rificum* et *acutum*, longe crassissime atque
ineptissime. Virgilius pulchre variavit
locutionem, ad geo. i. 357.

— et *aridus altis*

Montibus audiri *fragor*:

ubi Servius accuratissime functus est of-
ficio, ac peritissime: "*Sonitus*, qualis
"solet fieri ex *aridis*, cum franguntur,
"arboribus." Terentianus Maurus, p.
2388. de literâ R:

Vibrat tremulis ictibus *aridum sonorem*,
Has quæ sequitur, litera.

Ibid. *aureis terget sonus*: perlegas ne-
tata ad iv. 250. i. e. *ferit* aures, et *pra-
stringit*: vide Claudian. de laud. Stil. ii.
277. Lepide Martialis more poetico phra-
sin invertit, editoribus non probe intel-
lectus, vi. 1. 3.

Sextus mittitur hic tibi libellus,
In primis mihi care Martialis:
Quem si *terteris aure* diligenti,
Audebit, minus anxius tremensque,
Magnas Cæsaris in manus venire:

pro vulgari, "Si hæc carmina in aurem
"attentam cadant, et pertergeant sono."

Ver. 119. *exierunt*: sic antiquissimi et
emendatissimi codices, L. M. et recentior

Omnia sæpe gravi tremere, et divolsa repente
 Maxuma dissiluisse capacis mœnia mundi;
 Quom subito validi venti conlecta procella
 Nubibus intorsit sese, conclusaque ibidem,
 125 Turbine vorsante magis ac magis undique nubem,
 Cogit, utei fiat spisso cava corpore circum.
 Post, ubi conmovit vis ejus, et impetus acer,

II. Malus timor de metro veram lectionem in libris V. ed. A. cum *exierint* mutavit: consulas omnino notam Heinsii ad Virg. ecl. iv. 61. et de regimine nostrum, i. 899. ii. 276. 948. cæteri libri, *exierit*. Hinc autem, ni fallor, recta ratio temporum restituenda est Ovidio, in met. i. 142. ubi similiter grassata est hominum numeros pœticos male callentium temeritas:

*Effodiuntur opes, irritamenta malorum:
 Jamque nocens ferrum ferroque nocentius aurum
 Prodierunt; prodit bellum*—

Omnes libri, *prodierant*. — Cæterum, Vind. Ω . *artis*, accurate; Σ . *altis*; vulgo, *arctis*.

Ibid. *Ducitur diu sonus*. Bene conferri potest elegans locus Virgillii, *Æn.* iv. 463.

— *longas in fletum ducere voces*.

Ver. 121. *tremere*: Vind. *tremore*; V. ed. *tremor*; II. *tremuere*: cui deest *et*.

Ibid. *videntur Omnia tremere repente*. Locutus est ita Mantuanus, *Æn.* iii. 90.

— *tremere omnia visa repente*—

Ibid. *divolsa dissiluisse*. Nec jam rejecerat oculos ab his versibus idem Lucretii mirabundus imitator, ad ver. 415. ejusdem libri:

*Hæc loca, vi quondam et vastâ convolsa ruinâ,
 Dissiluisse ferunt*—

Ver. 122. *Maxuma*: V. ed. A. Σ . *Maxime*—*dissiluisse*: P. Σ . *dissolvuisse*; A. *dixiluisse*: sed *dissiluisse* comparet in margine cod. Σ . Cæterum, hic et octo sequentes versus desunt II. propter similem

vocem *repente* ad finem duorum versuum; unde librarii aberrantis oculus in medio posita transiliit.

Ver. 123. *Quom*, vel *Cum*: O. A. *Tum*.

Ver. 124. *intorsit*: V. ed. B. *intersit*; Vossius, *intercirit*; stulte. Non inanimem et hujuscæ loci Maro, ad *Æn.* i. 116.

— *ast illam ter fluctus ibidem
 Torquet agens circum*—

Ver. 125. *vorsante*, vel *versante*: sic Vind. V. ed. B. I. M. Σ . quæ forma in hac cæsura saltem, ut nihil dicam de sequente liquidâ, quod levius est, non erat doctis editoribus vulgari reliquorum libris *versanti* posthabenda.

Ibid. *magis ac magis*: redeas dicta ad iii. 545. et conferas Catull. lxxv. 275. cum annotatis ibidem eruditii viri F. G. Doëring.

Ver. 126. *spisso corpore circum*: omnibus utique particulis vi venti ad extrema confluentibus e centro, et in sphericam superficiem condensatis. Porro, Vind. A. habent *ut*, pro *utei*.

Ver. 127. *conmovit*: absolute, ut nos ter persæpe in consimilibus, pro *commoveri cepit*; ita ut carcerem, quo continentur, venti, jam tandem invalescentes, velint perrumpere: vidè nos, iii. 69. iv. 458. Sane tritum est, et puerulis etiam notissimum: quis ferat igitur patienter Vossii temeritatem, ex arbitrio reponere volentis in hoc loco *contumuit*, vice *conmovit*?

Ver. 128. *perterricrepro*: V. ed. *præterrericrepro*.

Tum perterriticrepto sonitu dat missa fragorem.

Nec mirum, quom, plena animæ, vesicula parva

180 Sæpe ita dat magnum sonitum, displosa repente.

Est etiam ratio, quom ventei nubila perflant,

Ut sonitus faciant; et enim ramosa videmus

Nubila sæpe modis multis, atque aspera, ferri.

Scilicet ut crebram sylvam quom flamina Cauri

185 Perflant, dant sonitum frundes, rameique fragorem.

Fit quoque, ut interdum validi vis incita venti

Ibid. *perterriticrepto sonitu*: vide sis, quæ contulimus ad i. 104. Nec male Palmerius, quem laudavit Havercampus, pro *Propter crepas* in Varronis fragmento apud Nonium, i. 63. corrigit *Perterriticrepas*. Vox legitur etiam apud Ciceron. orat. 49. ex poetâ vetere.

Ibid. *fragorem*: i. e. rupturam; vide nos ad v. 110. 318. Isidori locum, origg. xiii. 8. hos versus Lucretianos manifestissime non modo respicientis, sed paraphrasi luculentâ declarantis, jubavit emendatiorē adscripisse: “*Tonitruum dictum, quod sonus ejus terreat: nam tonus, sonus.*” (Hæc autem definiunt *ex perterriticrepto sonitu poetâ*) “*Qui ideo interdum tam graviter concutit omnia, ita ut cælum discidiisse videatur; quia, cum procella vehementissimi venti nubibus se repente immiserit, turbine invalescente, exitumque quærente, nubem, quam excavavit, impetu magno perscindit:*” (vulgo, *proscindit*; nescio tamen an male: vide verr. 110. 137.) “*ac sic cum horrendo fragore defertur ad aures. Quod mirari quis non debet; cum vesicula, quamvis parva, magnum tamen sonitum displosa emittat.*”

Ver. 129. *quom*, vel *cum*: V. ed. *tum*. —*vesicula*: Vind. V. ed. Ω . *vensicula*; P. O. *vesicula*, et V. ed. Ω . pro variâ lectione: *vetus* etiam onomasticon scripturam *vesicula* agnoscit.

Ibid. *animæ*: i. e. *venti*; vide v. 237.

Ver. 130. *magnum*: sic rescribendum existimavimus ex Isidoro; et simile pec-

catum est scribarum ei, quod animadvertimus ad i. 156. et alibi. Vulgo, *pariter*; ut P. Vind. Δ . II. cæteri libri, *parvum*; unde scribendum forsitan:

— dat *per vim* sonitum displosa repente:

i. e. *per vim*, vel violenter, *displosa*. Nec mirabimur, si hæc nostra divinitio punctum omne doctorum tulerit.

Ver. 131. *ventei nubila perflant*. Quem admodum Virgilius, ad *Æn.* i. 82.

— *venti*, velut agmine facto, Quâ data porta, ruunt; et *terras turbine perflant*.

Ubi translatio sermonis est a castrensi militum eruptione; ut modo apud nostrum, ver. 31.

Ver. 132. *Ut*: P. O. II. *Et*; editores autem ex arbitrio, *Cur*; libro ne uno quidem sic jubente. Nec *ratio*, vel *causa*, ut non est satis pervagata dicendi formula. —*faciant*: P. Vind. V. ed. B. O. Ω . *faciunt*.

Ver. 134. *crebram sylvam*, pro “*sylvam crebram arboribus.*” Virgilius, *geo.* iii. 334.

— *sicubi, nigram illicibus crebris*, sacrâ nemus adcybet umbrâ.

Ibid. *flamina Cauri*. Vox restituenda est Maronis vsui, hinc egregie erigendo; nam verbis hujuscemodi scribæ solenniter oberrant. Legitur autem in *Æn.* iii. 454.

Quam vis increpitent socii, et vi *Caurus* in altum Vela vocet, possisque sinus implere secundas—.

Perscindat nubem, perfringens inpete recto.

Nam, quid possit ibei flatus, manifesta docet res

Heic, ubi lenior est, in terrâ, quom tamen alta

140 Arbusta evolvens radicibus haurit ab imis.

Sunt etiam fluctus per nubila, quei quasi-murmur

Dant in frangundo graviter: quod item fit in altis

Fluminibus, magnoque mari, quom frangitur aestu.

Fit quoque, ubi e nube in nubem vis incidit ardens

145 Fulminis: hæc, multo si forte humore recepit

Libri, *cursus*; frigide et insulse: unus vero *ventus*; ex glossâ scilicet: committas *ibid.* verr. 356. 357. iv. 417. Cir. 460. Stat. Achill. i. 558. Theb. v. 468. Ovid. *epist.* xiii. 9. et, ne plura laboriose congeram, Columellæ locum, modo sub *ver.* 114. appositum: Achilles Tatiûs, v. 15.—*κατα συχης δε το ΠΙΝΕΤΜΑ ΕΚΑΛΕΙ ημας.* Lucanus, ix. 799.

———— nec tantos *carbasa Cauro*
Curvare sinus—.

Ibid.

———— *crebram sylvam quom flamina Cauro*
Persflant, dant sonitum frondes, rameique fragorem.

Hæc videntur nobis ex Homereâ similitudine profecisse, ad *IL. II.* 765.

Ὅς δ' ἔφυρος τι Νεφὸς τ' ἰριδαίνων ἀλλήλοις
Οὐρανὸς ἢ βροχῆς, βαθεῖα πάλμιζιμος ἴλην,
Φηγῶν τε, μάλιν τε, ταυροφάου τε κρημίας
Αἶτις πρὸς ἀλλήλους ἑκαλεν ταυροφάου ὄφιν
Ἦχῃ Σιωπῆσιν, παταγὸς δὲ τε ἀγρυμνασάν.

Et hanc cognatarum dictionum societatem, *flamina persflant*, Lucretii simplicitas, ut alibi monuimus, haud refugit, auctores Græcos secuti. Sit Aristophanes exemplo, in *Nub.* 1069.

ὅδ' ἄδους ἐν τοῖς ἀστράμοισι τῆν ΝΥΚΤΑ ΠΑΝ-
ΝΥΧΙΖΕΙΝ.

ut Eustathius accurate citat ad *IL. Σ.* p. 1906. im. ed. Bas. sine illo opprobrio editorum, & paragogico; in hac saltem cæsura longe odiosissimo. Brunckii judi-

cium miror demirrorque, sic vas sincerum studiose incrustantis. Pariter Homerus, ad *IL. φ.* 440. et alibi:

———— ἴνας ΒΟΥΣ ΒΟΥΚΟΑΕΣΣΕΖΕΣ.

Ver. 135. *dant*; Δ. *clam*; abest *V.* ed. vox. Nempè, ut *d* facile dissolvitur in *cl*, ita in *m-ex* nē satis est proclivis aberratio.

Ibid. *sonitum fragoremque*. Hoc re verâ dicitur per hendyaden, et ita proprie accipiendum est: “Frondes ramique dant “sonitum fragoris:” i. e. sonitum, qui ex illis frangendis fit. Mantuanus, *Æn.* vii. 677. commodus adveniet:

———— magno cedunt *virgulta fragore*.

Ver. 136. *incita*: Ω. *insita*; vitiose.

Ver. 137. *perfringens*; L. *perfringens*, O. *perstringens*. Et, pro *Perscindat*, scribendum puto *Proscindat*: vide ad *ver.* 128.

Ver. 138. *quid*: O. Ω. *qui*.—*docet res*: Vind. *V.* ed. L. Δ. Π. *doceres*.

Ver. 139. *lenior*: Vind. *V.* ed. *lenior*.—*terrâ*: *V.* ed. *certâ*. Nimirum, *t* in *c*, ut passim, mutatâ, statim *certâ* ex *tertâ* factum est librario.

Ver. 140. *evolvens*: *V.* ed. M. *volvens*; qui referendus est error vel ad indivisas voces, vel ad scripturam compendiarium, qualiter in Vind. etiamnum comparet, *Arbustevolvens*; sic autem paullo aliter in Ω. *Arbuste volvens*: primitus fortasse, *Arbust evolvens*.—Jam vero hujusce versûs oratione nihil fingi potest signatius et

Ignem, continuo magno clamore trucidat:
 Ut calidis candens ferrum e fornacibus olim
 Stridit, ubi in gelidum propter demersimus imbrem.

Aridior porro si nubes adcipit ignem,
 150 Uritur ingenti sonitu, subcensa repente:
 Lauricomos ut ai per montis flamma vagetur,

exquisitius; in quam Mantuanus ille, certo certius, curiosos erat oculos injecturus: atque adeo sponte videram eum sic esse rescribendum ad *Æn.* viii. 238. extra controversiam:

Dexter in adversum nitens, concussit; et imis
 Avolsam evolvit radicibus—

Et magnâ postea perfusus sum lætitiâ, cum deprehenderim, unum codicem exhibere volens; eodem planè errore, quo exemplaria quædam Lucretiana. Aliter solvit; de lectione vulgari, scribarum gustui longe magis accommodatâ. Appositus est Seneca, *Cedip.* 966.

Radice ab imâ funditus vulsos simul
 Evolvit orbes:

quo neme libentius imitatus est Virgilium.

Ver. 142. *in frangendo*: i. e. *inter* collidendum ac *frangendum*. Sic liquido scriptum invenitur in P. V. ed. B. L. M. O. S. Ω. vulgo, *infringendo*.—*quod*: V. ed. *que*.

Ver. 143. *æstu*: Ω. *æstus*; et impense placet. Solent utique literæ finibus versuum excidere. Lucanus, viii. 566. similiter:

— bimaremque vadis frangentibus æstum.

Ver. 144. *incidit*: Π. *incidat*; non male, si legas *uti*, vice *ubi*, ut editiones quædam.

Ibid. vis ardens Fulminis: ea vis scilicet, unde fulmen efficitur, mox disploendum.—Idem codex statim ac, pro *hæc*.

Ver. 146. Editores temerarii ex arbitrio dedere:

— continuo ut magno clamore trucidet:

contra libros veteres. Hæc turpissima peccata propagavit Vindobonensis editoris socordia.

Ibid. trucidat: i. e. perimit, perdit, extinguit; cui rarissimo vocis usui non novi similius exemplum hoc Tertulliano, de pudic. cap. 4. "Sicut nec locis refert, "in cubiculis, an in turribus, pudicitia "trucidetur—"

Ver. 147. *candens ferrum*. Opportunus aderit Virgillii pulcher locus, in *Æn.* xii. 91.

Ensem, quem Dauno ignipotens deus ipse parent fecerat, et Stygiâ candentem tinxerat undâ.

Ver. 148. *propter*: i. e. "qui ad mænum jacet;" adeoque ferri candentis refrigerationi tempore non concessio: vide i. 91. iii. 658. P. habet *propere*; in quod editores insciti avidissime involarent: ex arbitrariâ, uti suspicor, emendatione, quamvis huc spectet editio Vind. negligentissime procurata; quam nihil morer, utcanque *pro propere* exhibeat.—*demersimus*: Π. *demersus in*: unde eleganter versum queas diffingere, concessâ contractione, cui multas haud dissimiles Lucretius usurpavit, ad hunc modum:

— ubel gelidum propter demersis in imbrem.

Ibid. imbrem: de quolibet humore; ut Virgilius, *Æn.* i. 123. ubi Servius consulendus:

Adcipiunt inimicum imbrem—

Ver. 149. *Aridior nubes*. Virgilius, geo. iii. 197.

— Scythisque hyemis, atque arida differt
 Nubila—

Ver. 150. *ingenti*: Vind. V. ed. Ω.

Turbine ventorum, conburens, inpete magno.

Nec res ulla magis, quam Phosbi Delphica laurus

Terribili sonitu, flammâ crepitante, crematur.

155 Denique, sæpe geli multus fragor, atque ruina
Grandinis, in magnis sonitum dat nubibus alte:
Ventus enim quom conferoit, franguntur, in artum

ingentis.—*subcensa*: sic clare P. V. ed. vulgo, *succensa*.—*repente*: Vind. V. ed. I. M. II. *recente*; Ω. *repenti*. Nihil vis detur præter recepta disquirendum, quamvis sic optima exemplaria dissentiant.

Ibid. *ingenti sonitu*. Pariter Virgilius, de *flammâ* arborem vastante, geo. ii. 306.

frondesque elabens in altas,
ingentem celo sonitum dedit—

Ver. 151. *monteis* abest II. *si*, V. ed. quod sane, si deesset reliquis, credidisset post *monteis* voculam fuisse collocandam; unde versus et suavior prodiret, et numerosior:

Lauricomos ut per monteis si flamma vegetur.

Sed enim ægre, ut videtur nobis, declaraveris stationem phraseos *Turbine ventorum* in constructione verborum ad receptam lectionem loci. Scripsit utique Lauricretius procul dubio:

Lauricomos ut si per monteis flamma vegetur
Turbine ventorum—:

i. e. promovetur, excitatur, propagatur. Festus: "*Vegete*, portare." Ennius apud Nonium, ii. 876.

æquora salsa *veget* ingentibus ventis.

Ver. 153. *res ulla*: Vind. II. *res vita*, et V. ed. pro var. lect. O. autem, castigata Pii exemplaria, et Ω. *resina*; quod ex priore corruptalâ, ut arbitror, profuixit, *res una* scilicet; quum *una* et *ulla* suspicue commutentur; Σ. *res visa*.

Ibid. *Nec res ulla magis quam laurus*. Plinius, nat. hist. xv. 40. "*Laurus* quidem manifesto abdicat *ignes* crepitu, et "quadam detestatione."

Lambinus.

Addam Ovidium, in fast. iv. 742.

Et crepet, in mediâ laurus adusta focus.

Ver. 154. *sonitu*: V. ed. *sonitum*; unde cogitare possis de *sonitu in*, quod et Vossio in mentem venit: sed imitatio Virgiliana prudentem facile a novando absterruerit, ad Æn. vii. 74.

Atque omnem ornatum flammâ crepitante cremari.

Ibid. *Terribili sonitu*. Vereor, ne orationis efficacia materiem exsuperet. Nihil est inconcinne dissimilitudinis in Mantuano, ibid. ix. 503.

At TUBA *terribilem sonitum* procul ære canoro
Increpuit—

Ver. 155. *ruina Grandinis*: i. e. *casus grandinis*; sive vehementer et copiose ruens grando. Rem feliciter depinxit lætissimis versibus Columella, x. 329.

Sæpe ferus duros jaculatur Jupiter imbres,
Grandine dilapidans hominumque boumque lae-
bores:

duros, nempe concretos frigore, ut noster, Virgilius, Æn. i. 129. itidem:

Fluctibus oppressos Troas, calique *ruina*:

i. e. *imbribus*; ut geo. i. 324. "*ruit ar-*
duus æther." Minus recte Servius, Burmanno tamen probatus: sed nec Heynius invidendo successu poëta mentem expedit, qui tamen Drakenborchio consentit ad Silium Italicum, i. 251.

tum vertice nudo
Excipere insanos imbres, calique *ruinam*.

Tonitrûs mentio nihil ad rem. Plures ad locos doctissimus vir provocat, qui nos a sententiâ conceptâ minime depellent.

Concretei, montes nimborum et grandine mixtá.

Fulgit item, naves ignis quom semina multa

160 Excussere suo concursu; ceu lapidem si

Percutiat lapis, aut ferrum: nam tum quoque lumen

Exsilit, et claras scintillas dissipat ignis.

Sed tonitrum fit utei post auribus adscipiamus,

Fulgere quam cernant oculi, quia semper ad aureis

Dijudicent lapidi lectores, et eruditi. Confer eundem Silium, xii. 619. 680. Nec dubito, quin fallatur, qui Valerium aliter, quam de *violentis imbribus*, loquentem intelligat, Argon. viii. 334.

Crebra *ruinae poli* caelestia limina laxat:

I. e. congregatis aquis liberat, et evacuat. Pulchre committitur Genesis, vii. 11. LXX.—*si naufragium* et *opere naufragio*. Pluribus res poterat confirmari; sed ea est evidentiá, quae confirmationis operosae non indigeat.

Ver. 157. *enim*: deest II.—*confercit*: P. V. ed. *convertit*; O. *confercit*; quod malim: A. *conferitur*; II. *confer*, reliquis omissis; quasi librarius inter discrepantias scripturas, quid poneret dubius, fluctuaret: S. O. *confercit*; cuius scripturae Pius quoque meminit, et codicum quorundam vulgata dantium. Dicit insuper nonnullos scribere, *confercit*; me plaudente.—*artum*: P. V. ed. B. *altum*; quod non deterius, me saltem iudice. Prisci tamen Pii codd. receptae voci suffragantur.

Ver. 158. *mixtá*: sic P. V. ed. B. per elegantiam supra captum et acumen scribarum longe longeque positam; ideoque accipiendum existimavi. Manum illico dabis, lector! si modo vacet, libeatque, perlegere quae notaverim superius, ad iii. 643. In vulgaribus editis, *mixti*; minus docte poeticeque.

Ibid. *montes nimborum*: conferas iv. 141. 143.

Ver. 159. *Fulgit*: sic Nonius, x. 12. M. A. libb. ceteri, *Fulget*. Glossae vestigium: "*Fulgens, arripere*.—*Fulgeo*,

"*arripere*." Ceterum, varias causas fulguris similiter apud Diog. Laert. x. 101. recensuit Epicurus, e cuius fontibus Lucretius hortulos suos irrigavit. Adeas locum; nobis enim non licet omnia congerere: et notes Meibomium, solitis depravationibus omnia corruptentem.

Ibid. *nubes ignis semina Excussere*. Sic eleganter etiam Avienus, Arat. 1690.

Quod, si diversis se passim partibus ignis Excussant, verret pelagus sine fine modoque Turba procellarum—

Ubi tamen haud dubie verrent nitidissimus scriptor posuit, ut ambigui saltem speciem effugeret. Nec adscipuisse Q. Curtium pigebit, iv. 7. 14.—"largum" quoque imbrem *excusserunt* procellae." Alii similiter. Denique, non male quidam libri ad Maronis En. i. 174. ita scriptum exhibent; imo, impendio venuste:

— siliici scintillam excussit Achaes.

Vulgatum tamen retinendum iudicavisse, nisi me moverent, quae attulerim inferius, ver. 688. hujusce libri.

Ver. 161. *lapis*: Vind. V. ed. S. *lapidis*: et in O. *et s. et lapis* in rasura scriptum est, et majus intervallum sequitur; ut veri sit simillimum *lapidis* fuisse a primá manu. Sane licet de corruptela suspicari. Interea, donec aliquis melius quiddam proferat ex ingenio, rescribendum lectoribus proposuerim:

— ceu faciem si Percutiat lapidis ferrum—

Ver. 162. *Exsilit lumen, scintillas dis-*

- 165 Tardius adveniunt, quæ visum, quæ moveant, res.
 Id licet hinc etiam cognoscere: cædere si quem
 Ancipiti videas ferro procul arboris auctum,
 Ante fit ut cernas ictum, quam plaga per auras
 Det sonitum: sic fulgorem quoque cernimus ante,
 170 Quam tonitrum adcipimus, pariter qui mittitur igni
 E simili caussâ, concursu natus eodem.

scipat ignis. Omnia vides lectissimis coloribus depicta ad vivum, et artificis callamo solertissimi. Virgilius, *Æn.* xii. 102.

————— totoque ardentis ab ore
Scintille abruunt: oculis micat acribus ignis.

Sic legendum diximus superius, ad iv. 609. quo te recipias. Vocabulorum *absiliunt* et *micat* amicissima est sodalitas, uti alias demonstravimus.

Ver. 163. *utei:* Vind. II. *ut.*—Hæc autem paullo aliter sic prosecutus est Isidorus, l. c. ad ver. 128. “Cum tonitruo autem simul et fulgura (nubes) exprimit: sed illud celerius videtur, quia clarum est; hoc autem ad aures tardius pervenit.”

Ver. 164. *Fulgere:* i. e. *re Fulgere*, vel *fulgur*. Nonnulli, prorsus hospites leporibus Lucretii, indoctissime *Fulgura* voluere.

Ver. 165. *moveant:* *Ω. moveat;* omnino male.

Ver. 166. *Id:* II. *Hic.*—P. Vind. V. ed. *Ω. cedere.*

Ver. 167. *Ancipiti:* Vind. V. ed. II. *Ω. Ungipiti;* unde nihil expedire potui, sic autem cogito: Litera *c* nimirum, ut passim fit, in *g* abierat; et ex *ongipiti* depravatio posita succrevit.—*videas:* ita *A. solus*, et codd. quidam Pii: reliqui universi, *videat;* sed tamen mendosissime.—*auctum:* II. *auctu.*

Ibid. *Ancipiti ferro.* Maro, *Æn.* vii. 525.

Sed ferro ancipiti decernunt—.

Servius; “Dicit autem aut gladios, aut

bipennes.” Omnino *bipennes* in hoc loco malim; tam quod inter rusticos res agatur, quam quod *re gladios* supervacaneum sequentibus reddatur. Nec de nihilo est Lucretii exemplum scilicet.

Ibid. *arboris auctum.* Hoc, more poetico, valde familiari nostro, ponitur pro *ipsam arborem:* confer sis ii. 481. v. 1170. quos locos Lambinus etiam apposuit. Apagæ Pii inficetias, *ictum* corrigentis.

Ver. 168. *auras:* sic, longe venustius, et *γυψινωστρος*, cum dulcissimâ sermonis varietate, P. V. ed. quos sequor: vulgo, *auris*, sive *aureis.* Adjuvat lectionem nostram Virgilius, *Æn.* xi. 799. Cari verba repetens:

————— missa manu, sonitum dedit hasta per
auras.

Ver. 169. *fulgorem:* L. M. *fulgurem;* II. *fulgers.* Isidorus, ubi supra: “Lax autem, quæ apparet ante tonitruum, alibi *fulgor* vocatur.” Adi Ciceron. de divin. ii. 19. et plura offendes, Lucretio lucem dantis. Aurelius Victor, orig. gent. Rom. xiii. 3.—“subsecuto cœli fulgore pariter, tonitruque.” Hyginus, poet. astron. ii. 5.—“statimque tonitruum, et fulgorem cœli, indicium significationis feciase.” Ita ad sincerissimam codd. scripturam legendum esse dicimus, infaustissime quibusdam divexatam. Neque aliter Virgilius, ad *Æn.* viii. 524.

————— vibratus ab æthere fulgor
 Cum sonitu venit—.

“Cum sonitu: tonitrâs scilicet;” Servius optime: qui consulendus est ibidem porro,

Hoc etiam pacto, volucris loca lumine tingunt
 Nubes, et tremulo tempestas inpete fulgit:
 Ventus ubi invasit nubem, et vorsatus ibidem
 175 Fecit, ut ante, cavam, docui, spissescere nubem;
 Mobilitate suâ fervescit, ut omnia motu
 Percalēfacta vides ardescere: plumbea vero

et ad ver. 431. ejusdem libri: nam ad Lucretium illustrandum faciet egregie.

Ver. 170. *pariter igni*. Plenum fuisse "pariter cum igni." Plautus, ii. 2. 5.

————— prædam *pariter cum illis* partiam.

Ver. 171. *E*: P. V. ed. O. Ω. *Et Velim Ex*. Contra libros editores stultissime et audacissime inferciunt et post *caussâ*. Lucretius hoc dicit: "Fulgur ex eadem caussâ, propter quam motus bipennis prius cernitur, quam auditur ictus, solet tonitrum prævenire, quamvis pariter cum fulgure mittatur, utpote ex eodem nubium concursu simul natus."

Ver. 172. *volucris lumine*. Virgilius, *Æn.* v. 319.

————— et ventis, et fulminis ocyor alis.

De *celeritate* autem fulminis satis diximus in superioribus, ad i. 1003.

Ibid. *lumine tingunt*: volo revertaris annotata in ii. 501. 502. Manilius, i. 710.

Candidus in nigro lucet sic trames Olympo,
 Cæruleum tingens ingenti lumine mandum.

Ita scribendum puto: vulgo, *findens*; Bentleyus, *pingens*; sed libri veteres, *findens*. Eadem medicina faciendâ est Claudiano, idyll. i. 18.

Arcanum radiant oculi jubar: igneus ora
 Tingit honore—

Libri, *cingit*. Has voces librarii passim confuderunt. Ovidius, epist. iv. 72.

Flava verecundus tinxerat ora rubor.

Ver. 173. *tremulo inpete fulgit*: consulas, quæ notavimus supra, ad iv. 406. v. 299. Addam denique Virgilium, ecl. viii. 105.

————— conripuit *tremulis altaria flammis*
 Sponte suâ, dum ferre moror, cinis ipse—

Ver. 175. *spissescere*: Vind. *spissescere*; Ω. *spissescere*.

Ver. 178. *liquescit*: ita P. Vind. Δ. Cæteri, gravissimo errore, *quiescit* exhibent.

Ibid. *Glans plumbea cursu liquescit*. Ad eundem modum Mantuans, *Æn.* ii. 588.

Et media adversa liquefacto tempora plumbe
 Diffidit—:

ubi Servium vide. Pulchre Ovidius, met. xiv. 825.

————— *ceu lætâ plumbea fundâ*
 Missa solet medio *glans intabescere* celo.

Ibid. *volunda*: i. e. *volubilis*; ut v. 515. 1275.

Ibid. *etiam liquescit*, et non *ardescit* tantum.

Ver. 179. *proscidit*: Vind. V. ed. *proscindit*; O. *proscidit*.

Ver. 181. *nictantia*: V. ed. *victantia*; O. Δ. *luctantia*; II. *micantia*, ex glossâ: Σ. *nutantia*; Ω. *metantia*. Hinc autem verissimâ, atque, ut ingenuus loquar, nobilissimâ emendatione Lucanum besbo, ad Phars. viii. 47.

————— *tenebrisque remotis*,
 Rupis in abruptis scopulis, extremaque currens
 Littora, prospiciens fluctus, *nictantis* longe
 Semper prima vides venientis *vela* carinæ:

i. e. *micantia*; propter candorem scilicet, lucem per tenebras *jaculantia*: nam *alba* et *candida* vela poetis frequentantur. Libri, *nutantia*, *luctantia*; simili varietate Lucretianis exemplaribus. Codex membranaceus in bibliothecâ publicâ Academiæ Cantabrigiensi, a me laudatus aibi,

Glans etiam longo cursu volvunda liquescit:

Ergo fervidus hic, nubem quom perscidit atram,

180 Dissupat ardoris, quæsi per vim expressa, repente

Semina, quæ faciunt nictantia fulgura flammæ:

Inde sonus sequitur; qui tardius adicit auræis,

Quam quæ perveniunt oculorum ad limina nostra.

nictantia. Nihil felicius in hac arte criticâ excolendâ mihi contigit excogitare; nec dubito, quin æqui iudices assenserint, et ultra gustum vulgi sapientes.

Ibid, *nictantia fulgura flammæ*. Unde confirmationem non ambigendam accipit emendatio nostra Virgillii, quam prius exhibuimus, in notis ad ii. 325. in *Æn.* ix. 733.

_____ tremunt in vertice cristæ
sanguineæ, clypeoque micantia fulmina nictant:

nam verba, *micantia fulmina*, per speciosissimam periphrasin *fulgura* declarant. *Nictantia* igitur, vibrantia; ut *nictant* oculi, vibrantque, palpebris *celeriter commoventibus*. Hinc, ut longe elegantissime D. Paulus, 1 Cor. xv. 52. *ῥῆσθ' ἐφ' ὄφθαλμο* pro "velocissimo jactu aciei," (vide nostram Silv. Crit. sect. cxxx.) Homerus, Il. φ. 12. Lycophron, ver. 970. Apollonius Rhodius, l. 1027. dixerunt *ῥῆσθ' ἄστρον* et Sôphocles pervenuste, Elect. 105. *ἀστρον ῥῆσθ' αἶμα*. Præclare Nonnus, Dionys. xiii. 8. de *celerî alarum Iridis nictatione*:

Ἦ μὲν ἰστροστροφῶν ΠΤΕΡΙΤῶΝ ἀστροδὶ ῥῆσθ'.

Nec curiosâ minus cum felicitate tragicus ille magniloquus, ad Agam. 902.

_____ ο δ' ἀστρον
ἀστρον δὲ μὲν κροστροφῶν ἰστροστροφῶν
ῥῆσθ' αἶμα ῥῆσθ' αἶμα:

"creberrimis pennularum nictibus." Sed optimi interpretis officio fungetur noster Grævus:

Some shew their gayly-gilded trim,
Quick-glancing to the sun:

et ubi, feliciter audax; dixit, "Their

"many-twinkling feet;" de saltatoribus agillimis: exquisitissimam scilicet Homeri locutionem mutuatus, Od. Θ. 265.

Πεπληγὸν δὲ χερσὶν ἴστρον αὐτῶν Ὀδυσσεὺς
ΜΑΡΜΑΡΙΤᾶΣ Σφῆντο ΠΟΔῶΝ, θαυμάζο
δὲ Σφῆμα'

nictationes pedum; ob intermicantem lucem interstitiis pedum velocissime tripudiantium. Quo nihil elegantius, et admirabiliter *γροφικωστρον*, excogitari poterat. Sed, ne sim nimius, in viam redibo, quam primum Silium Italicum castigatum dederò, ad Pun. iii. 414.

_____ fuit omnis ab antris
Nereidum chorus; et, sueto certamine nandi,
Candida peropicuo commictent brachia ponto.

Libri, *connectunt*; sed illud *certamen nandi* satis indicat, nymphas *seorsim* laceratos, et impræpedite, commovisse. Eandem vocem sponte conjecturâ felicissimâ restitueram Calpurnio, ecl. i. 79. nescius præcepisse hoc Barthium:

Cernitis, ut puro nox jam vicesima celo
Fulgeat? ut placidum radianti luce cometem
Proferat? ut liquidum nictet sine vulnere sidus?

Libri, *nutet, mutat, nutet*. Nostrâ lectione nihil verius aut venustius. Vocem scriptor ipse statim vindicat, exponens hoc modo:

Numquid utrumque polum sic, ut solet, igne
cruento
Spargit, et ardenti *scintillat* sanguine lampas?

Videas autem Carum inferius, ver. 836. Denique, in loco S. Pauli supra laudato, versio Vulgata reddit feliciter, ut nihil supra, "in ictu oculi:" i. e. tam celeriter, quam se ad aliquam rem *injacere*, repentino impetu, oculus valuerit. Sunt tamen, qui reponere volunt "in *nictu* o-

Scilicet hoc densis fit nubibus, et simul alte

185 Exstructis aliis alias super inpète miro.

Ne tibi sit fraudi, quod nos infernæ videmus
Quam sint lata magis, quam sursum exstructa quid exsistent.
Contemplator enim, quom, montibus adsimilata,
Nubila portabunt ventei transversa per auras;

190 Aut ubi per magnos monteis cumulata videbis
Insuper esse aliis alia, atque urguere supernâ
In statione locata, sepultis undique ventis:

“culi;” sed admodum invenuste et indocta. Phrasis, *ictum et jactum* luminis, sæpius illustrata est nobis in hujusce commentarii decursu.

Ver. 182. *adlicis*: i. e. lacescit, ferit, et quasi *provocat*, vel *laciit*, e caveâ, foribus pulsandis; ad sentiendum scilicet. Vetus onomasticon: “*Lacio, ἰσ, ἰσχυραῖ.*” i. e. ad me duco, vel allicio. Alibi vero dictionis attigimus proprietatem. Vide *Festum* in voce. Porro, Bentleius scribit *quia*, pro *qui*: quod non malum, nec tamen necessarium.

Ver. 183. *limina*: sic optime Vind. L. et Juntina; cæteri, *lumina*, per solitam aberrationem scribarum. Sane elegantissima est translatio *limen oculorum*, cui verbum *adlicis* congruit cum amicissimâ societate: conferas autem iii. 360—371. Et phrasis *oculorum limina nostra* apprime Lucretiana est, pro *nostrorum oculorum limina*: vide nos ad iii. 372. Abomineris interea mecum, lector laute! editorum invenustorum impudentiam, sic ex arbitrio poetam corruptentium:

Quam quæ perveniunt *oculos* ad *limina nostras*.

Pretergerum vero miror, adeo Lucretianæ indolis ignarum, ut affirmet, de veritate harum arbitrariarum scriptionum nullam superesse dubitationem posse! Neque Virgilius etiam, denique, se coram intempestivum stiterit, similiter ad *Æn.* ii. 634. locutus:

— Jam patriæ *perventum* ad *limina sedis*—.

Ver. 184. *alta*: Vind. L. M. O. A. T. Ω. *alti*; et dubito, an pro *altim*, si de scripserint antiquissimi, ad formam adverbiorum deamatam Lucretio, et sæpenu-mero usurpata: V. ed. *ala*; quod merum est. *alti*, propter similitudinem *ti* et *a* in minusculis scribendi characteribus; vide var. lectt. ad v. 836. Π. *altis*; perperam. Non displiceret *altum*; et ea vox nullo negotio ductum amitteret, et in *alti* desineret: *altū, altu, alti*.

Ver. 185. *inpète miro*: ita ut aviditate mirabili magnum spatium adimpleant, et vasto cum molimine: confer v. 201. 202.

Ver. 186. *Nec*: P. Vind. si collatori fides, *Nec*—*inferne*: vide iv. 441. sic autem scriptum conspicitur in Vind. L. M. O. Π. Σ. et immutare non esset sobrii editoris, optimorum codd. testimonia deventerati: P. V. ed. B. Δ. *inferre*; ut subinde commutantur *n* et *r*: Ω. *inferre*; Plus memorat antiquam lectionem *inferna*, emendatoris haud dubie cujusdam solliciti *de metro*.—Cæterum, *sit* deest Π. et *frudi* scriptum erat in margine cod. Σ. pro *fraudi*; ac placet antiquissimorum mos in Lucretio: de quâ scripturâ consulas velim Nonium Marcellum, in i. 130. Vetus onomasticon agnoscit *defrudo*: sed hoc pro *defrundo*, κλαδιον.

Ver. 187. *sint*: P. Vind. M. O. Π. Σ. Ω. *sit*: V. ed. *sic*.—*exstructa*: V. ed. Ω. *exstructus*; O. *extritus*.—*quid*: P. V. ed. M. *quod*.

Ver. 188. *adsimilata*: Ω. *assimilata*.

Tum poteris magnas moleis cognoscere eorum,
 Speluncasque velut, saxis pendentibus structas,
 195 Cernere; quas ventei quom tempestate coortâ
 Conplerunt, magno indignantur murmure clusei
 Nubibus, in caveisque ferarum more minantur:
 Nunc hinc, nunc illinc, fremitus per nubila mittunt;
 Querentesque viam, circumvorsantur, et ignis
 200 Semina convolvunt e nubibus; atque ita cogunt
 Multa, rotantque cavis flammam fornacibus intus,

Ver. 190. *Ast*: V. ed. II. Σ. *At*; forte, pro *Ac*: O. *Ast*.—*ubi*: II. tibi.—*cumulata*: P. *collata*; Vind. *culata*; II. *colata*; qui sunt errores compendiaris scripturæ tribuendi: O. Ω. *procul alta*; quod prope absum, ut veram poetæ manum existimem.

Ver. 191. *urguere*: vulgo, *urgere*; sed in corruptelâ V. ed. vestigia veræ scripturæ statim deprehendas, *vignere*: n et u passim confusis.

Ibid. *supernâ*: i. e. "ea, quæ sunt locata in supernâ statione." Quod monendum habui, quum vox *superna* sit in casu recto, iudicibus, qui præverint, editoribus; quantum valeam intelligere. Hæsit saltem Bentleius, et correxit *superne*.

Ver. 192. *sepultis ventis*: somno scilicet; quemadmodum Virgilius, *Æn.* ii. 265.

————— urbem, somno vinoque sepultam.

Conferas Claudian. in *Rufin.* i. 257. Prudent. cathem. ix. 34. Lucil. junior. in *Æt-nâ*, ver. 201.

Ver. 193. *Tum*: V. ed. *Tu*; non male, sed a *Tū* venit varietas.

Ver. 194. *Speluncas saxis pendentibus*. Similiter Ovidius, in *epist.* xv. 141.

Antra vident oculi, scabro pendentia tophe.

Appositus est etiam Mantuanus, *Æn.* i. 166.

Fronte sub adversâ scopulis pendentibus antrum.

Sed enim Carus noster in animo videtur habuisse veterem poetam apud M. Tull. Tusc. quæst. i. 16. uti Lambinus prior monuit:

Per speluncas saxis structas asperis pendentibus—

Nec alienus aderit *Æschylus*, *Prom.* vinc. 300.

————— *aut scriptura*
 'Αυρακτις' αστρα—.

Et lector animadvertat corruptionem syllabæ *bus* ante tot et tales literas in voce *structas*: a quâ scabritie numerorum Lucretianas aures non abhorruisse certe mirari liceat; atque ea vestigia rusticitatis in illud ævum duravisse.

Ibid. *saxis structis*. Maro pariter, *Æn.* iii. 84.

Templa dei saxo venerabat structa vetusto.

Ver. 195. *tempestate coortâ*. Idem, *geo.* iii. 478.

————— morbo cœli miseranda coorta est
Tempestat—

Ver. 196. *magno indignantur murmure clusei—fremitus*. Hæc etiam omnia diligenter suis intexuit ille vates, de ventis itidem loquens, ad *Æn.* i. 55. ex quo saltem secula didicisse poterant, quibus honoribus Lucretius erat prosequendus, quo studio diebus ac noctibus evolendus:

III, indignantes, magno cum murmure montâ,
 Circum claustra fremunt—

Donec divolsâ fulserunt nube coruscei.

Hac etiam fit utei de caussâ mobilis ille

Devolet in terram liquidi color aureus ignis;

205 Semina quod nubeis ipsas permulta necesse est

Ignis habere: et enim, quom sunt humore sine ullo,

Flammeus est plerumque colos, et splendidus, ollis.

Quippe et enim solis de lumine multa necesse est

Concipere, ut merito rubeant, ignisque profundant.

210 Hasce igitur quom ventus agens contrusit in unum

Ver. 197. Hoc ordine verborum Π. co-
dex:

—— in caveisque minantur, more ferarum.

Ver. 198. *fremitus*: V. ed. *fremitur*; quod accidit peccatum propter similitudinem literarum r et s: vide Drakenborchium, ad Liv. xl. 6. 6. L. M. *fremitu*; unde me persuasum habeo rescribi debere *fremitum*; i. e. *fremitū*: nec de nihilo est, nomen *fremitus* in numero multitudinis apud Maronem haud inveniri. Lucilium in Ætnâ, ver. 57. sic esse corrigendum putem:

Heic magno tonat ore pater, geminantque fa-
ventes

Undique discordi fremitum simul agmine venti.

Adeas autem, lector! velim locum cor-
ruptissimum.

Ver. 200. *convolvunt e*: V. ed. B. *con-
volvuntur e*; Σ. Ω. *convolvuntur*.

Ver. 201. *flammas*: M. *flammas*; a-
best Σ.

Ibid. *rotant flammam*. Horatius, od.
iv. 11. 11.

Sordidum flammæ trepidant rotantes
Vertice fumum.

Ad quem locum libens admiserim Bentleyi
conjecturam: compares Virg. Æn. iii.
573. Hinc idem pendet, ad Æn. i. 50.

Talia flammato secum dea corde volutas:

i. e. "has flammâ irarum rotans." Eu-
ripidem in transitu explicabimus, Phœn.
3.

'Ἰδus, *Scelus ignis* 'ΕΙΛΙΞΣΩΝ ΦΑΘΓΑ'

propter equos scilicet, sub naribus ignem
volventes, et efflantes, his usus est fragicus
dictionibus: vide Virg. geo. iii. 85. Lu-
cret. ii. 704. ut alios non allegem.

Ibid. *cavis fornacibus*. Idem Lucilius,
in exordio poematis modo memorati:

Ætna mihi, ruptique cavis fornacibus ignes—

Ver. 202. *divolsâ*: Vind. Ω. *divolsâ*.

Ibid. *fulserunt coruscei*: i. e. fulgur fe-
cerunt, jaculantes et emicantes.

Ver. 204. *Devolet*: Vind. Σ. *Devolet*.
—color: P. solus; reliqui omnes calor, sed
mendose; quod sequentia satis argunt.
Hæc vocabula passim permutantur.

Ibid. *liquidi ignis Semina*: διυρη προς
σπυρματα' vide quæ diximus ad v. 282.
Virgilius, ecl. vi. 33.

Semina terrarumque, animæque, marisque,—
Et liquidi simul igni:—

Hinc intelligas quid velit de Empedoclis
morte Diogenes Lærtius, viii. 75. qui lo-
cus M. Casaubonum prorsus labefecit:

Εἰ δὲ ΠΥΡΟΣ κραιπνὸς ἐπὶλαται, καὶ ΠΝΕ τοῦ ζῆν,
Πῶς αὖ ἐστ' ἢ θνητὸς διακινεῖ τοῦτο τῆρος;

i. e. "si biberit immortalem vitam, liquido
"igne hauriendo." Hac interpretatione
nihil certius. Corippus, ii. 16. de divină
Sapientiâ:

Et cœli liquidos formatrix condidit ignes.

Ibid. *color aureus ignis*. Hinc *aureus*

Compressitque locum, cogens; expressa profundunt
Semina, quæ faciunt flammæ fulgere colores.

Fulgit item, quom rarescunt quoque nubila cœli.

Nam, quom ventus eas leviter diducit eunteis,

215 Dissolvitque, cadant ingratis illa necesse est
Semina, quæ faciunt fulgorem: tum sine tetro
Terrore et sonitis fulgit, nulloque tumultu.

Quod super est, quali naturâ prædita constant
Fulmina, declarant ictu subinusta vaporis

sol, Virgilius, geo. i. 232. et aurea sidera, Æn. ii. 488.

Ver. 206. *et: P. sed;* metro reclamante. Hunc autem, et duos versus sequentes, vel scriba codicis, vel curator editionis V. ed. transiit, similii terminatione verr. 205. 208. *necesse est* deceptus: de hac autem erroris origine, consulas velim Valckenaërum in notis ad Eurip. Phœn. 360.

Ver. 207. *colos:* Vind. M. O. Δ. Σ. Ω. *color.—colos et:* II. *coloret.—ollis:* Vind. O. I. Δ. II. Σ. et Ω. ut videtur, a primâ manu.—*est* autem desideratar in Vind. O. Σ. In Δ. sic versus exhibetur:

Flammatus plerumque color—.

Ver. 208. *et abest Σ.* Et Vind. II. *lumina.*

Ver. 209. *rubeant:* V. ed. Σ. *jubeant.*

Ibid. *igneis profundant:* quia sunt *liquidii* scilicet; ut modo in ver. 204.

Ver. 210. *contrusit:* II. *contorsit;* errore non infelici: velut vi *turbinis* incumbens.

Ibid. Ordo est: "Ventus contrusit
"compressitque in unum locum." BENT-
LEIUS.

Ver. 211. *cogens:* V. ed. *tegens.* Nimirum *c,* ut passim, in *t* migraverat; et ex *tegens* facile *tegens* natum est.

Ver. 212. *fulgere:* P. *fulgore;* unde venit alius error in V. ed. *fulgure* scilicet.

Ver. 213. *Fulgit:* Δ. *Fulcit;* ut mox

iterum, ver. 217. Nonius autem sine varietate laudat versum, ad x. 12.

Ibid. *rarescunt nubila:* qualia Virgilio nuncupantur *Tenuia lanæ vellera,* ad geo. i. 397. et nobis Anglia, *Fleecy clouds.*

Ver. 214. *diducit:* V. ed. O. II. *deducit.*

Ver. 215. *ingratis:* universi libri veteres, *ingratus;* sed recte viri docti certatim correxerunt, uti nos edidimus: redeas ad iii. 1082. ubi similiter peccatum est.—Mox II. *cum,* pro *tum.*

Ver. 216. *tetro Terrore:* i. e. *nigro;* uti fit e contrario, nubibus dense conglomeratis, et nigricante cœlo: vide verr. 175. 179. 184. et quæ notavimus ad v. 1301.

Ver. 217. *et sonitis:* sic Ω. et, ni fallimur, verissime. Nonium audiamus, ad viii. 67. ita castigandum: "*Soniti* et "*sonu,* pro *sonitis* et *sono.* Pacuvius "*Duloreste:*

"Quidnam autem hoc *soniti* est, quod stridunt
"fores?

"Cæcilius Calcis:

"Nam quidnam fores fecere *soniti*?"

V. ed. *et sonis;* Δ. *atque sonis;* reliqui, *et sonitu:* sed liquidissimum est, mi lector! rarius vocabulum librariorum de solito in errores conjecisse, et nosmet laudabiliter sinceram Lucretii scripturam reposuisse.

Ver. 218. *quali:* P. O. Ω. *quod sic;* deest Vind. V. ed. Δ. II. Σ. unde credi-

220 *Signa, notæque, graveis halantes sulfuris auras.*

Ignis enim sunt hæc, non venti, signa, neque imbris.

Præterea, sæpe adcendunt quoque tecta domorum,

Et celeri flammâ dominantur in ædibus ipais.

Hunc tibi subtilem, cum primis ignibus, ignem

hæc est veram vocem jam dñu excidisse, et tam *quali, quam quod sic*, emblema esse correctorum, justam versùs mensuram utcunque adimplere cupientium. Junt. et Ald. habent etiam *quod sic*.

Ver. 219. *ictu subinusta vaporis*. Sic, partim ex conjecturâ, rescribendum putavi; neque lector sagax et eruditus, ut confido, me temeritatis postulabit, cum varietates lectionis in animo pensitate volutaverit. Nihil interea *subtilem fulguris efficaciam* felicius potuit depingere composito verbo *subinusta*. Editur nimirum vulgo:

————— *declarant ictus, et inusta vapore—*

neque aliter P. Memorat tamen ille codices antiquos, qui *mixta*, pro *inusta*, præbent; ut est in O. quoque: Vind. V. ed. B. S. O. *ictu et inusta vapore*; L. M. *ictu et inusta vaporis*; H. *ictu ut inusta vapore*: quibus leges numerorum acriter obnituntur. De verbo autem *suburo*, consulas lexicographos. Qui minore violentiâ locum nitore suo restituere valebit, habitâ membranarum optimarum ratione, ei palmam libenter deferam; et magnum Apollinem habebō.

Ver. 220. *halantes auras*: P. V. ed. O. A. S. O. *halantis*, vel *halanteis, auris*; perperam utrumque. Sane scribere possis:

————— *notæque graves, halantes sulfuris auris*:

ut Virgilius, ad geo. iv. 109.

————— *croceis halantes floribus horti*:

sed vulgata malim; ut ver. 390. ii. 417.

Ibid. *sulfuris auras, aurum Suis* halitum, afflatum, odorem, sulfuris; sic dictum, quasi spiraret, quia *aura* sit vehiculum odorum: unde, ob eandem prorsus

causam; *aura de luce* pariter adhiberi solet: perlegas annotata nobis ad ii. 860. Arnobius, lib. vii. p. 234.—“ inanis apud “ *hos odor est, nec sensibilibus commovere* “ *aura eos potis est nidoris alicujus—*.” Apuleius, apol. p. 66. ed. Præzi: “ *Fe-* “ *cilius ad eum Alexandriam vini aura,* “ *quam fumi, perveniret.*” Silius etiam Italicus, xii. 134. apposite:

————— *tum sulfure, et igni,*
Semper *anhelantes*, coctoque bitumine, campos:

i. e. “ *auram sulfuris halantes,*” vel spirantes. Priscianus, in perieg. 879. perleganter:

Cinnama præterea, jocundæ naribus *auræ*,
Fertillis hæc generat tellus, aurique metallâ.

Catonem in Diris, ver. 44. rectissime constitutum lectori dabo:

Pascantur segetes; diffusa ignibus, *aura*
Transvolet, arboribus conjungat ut arbor arsitâ.

Nihil clarius. Viri longe doctissimi venustates versuum minime perceperunt. Minucius Felix, cap. xxxviii. “ *Sane,* “ *quod caput non coronamus, ignescit.* “ *Auram boni floris naribus ducere, non* “ *occipitio, capillisve, solemus haurire.*” Hinc discas insuper Virgiliti exquisitas elegantias degustare, ad Æn. i. 591.

————— *lumenque juvenæ*
Purpureum, et lætos oculis adfleret honores:

i. e. “ *auram pulchritudinis nitidissimam* “ *spiraverat in vultum.*” Rei caput ne per nebulam quidem videre quivit Heynius; hoc nomine tamen valde laudandus, quod non silentio, cæterorum ad instar interpretum, ignorantiam dissimulaverit. Te confer ad carmen de Phœnice, ver. 44.

225 Constituit natura, minutis motibus atque
 Corporibus; quoi nihil omnino obsistere possit:
 Transit enim validum fulmen per sœpta domorum,
 Clamor uti, ac voces; transit per saxa, per æra;
 Et liquidum puncto facit æs in tempore, et aurum.

Et primi emicuit luminis aura levis:

atque lites æstantium et ineptientium
 editorum valebis exigui jactu pulveris ædare. Porro, dum in hoc sum, ne habeat
 in tempestivus, si Prudentium interpreter
 ad hamart. 297.

Illum pigmentis redolentibus, et peregrino
 Pulvere, femineas spargentem turpiter auras;

i. e. "de corpore suo diffundentem femi-
 neas odores." Pudet interpretum in
 eodem obhærentium Prudentio, ad perist.
 v. 519. de ossibus martyrum canente:

Cœlestis auram muneris
 Perfusa subtus hauriunt:

i. e. "odorem suffimum, illis incenso-
 rum." Ipsissima Cari verba sumpsit
 Statius, Theb. iv. 417.

et odori sulfuris aurâ.

Nefas fuerit Euripidem negligere, Hip-
 pol. 1408.

Ω θυρ ΟΑΜΗΣ ΠΝΕΥΜΑ—

Cæterum, mens poëtæ, qui Phœnicem ce-
 cinit, modo citati, Oudendorpio etiam in
 notis ad Apul. met. p. 256. male intellecta
 est; quod valde miror.

Ibid. sulfuris auras. Quæ dedimus de
 hac vi dictionis aura hic et alibi, nihil ap-
 tius illustrabit Homereo versu, qui tum
 memoriam fefellerit, in Il. φ. 355.

ΙΝΟΙΗ τυρομασι πολυμαρτυρις. ΗΦΑΙΣΤΟΙΟ

qui status mox αὐτῆν nuncupatur, ad ver.
 366. cognato prorsus nomine.

Ver. 222. sæpe: sic sponte conjectans
 reposueram ex cod. Δ. lectione segue; et
 in eandem emendationem Vossius vide-
 tur prior incidisse. P. per se; ut evulgari

soleat, sed. haud dubie sine scriptis exem-
 plaribus: Vind. V. ed. L. M. Π. Σ. Ω.
 se; O. sese; quam lectionem Pius etiam
 memoravit.

Ver. 223. flammâ dominantur: redi ad
 ver. 88.

Ver. 224. Hunc: P. O. Ω. Nunc.—τιῆ:
 Π. ubi.

Ver. 225. motibus atque: sic L. M. O.
 Δ. Π. Σ. Ω. "fulmen nimirum intra par-
 vissimum spatium suos motus peragit,
 "sine vagationibus obliquitatibusque; a-
 "deo ut per tenuissima foramina transire
 "possit." Optimo sensu, atque expedito.
 Vind. V. ed. montibusque; P. mobilibus-
 que, ut vulgè; sed, an codices hanc scrip-
 turam suppeditaverint, vehementer ar-
 bigem.

Ver. 226. nihil: sic V. ed. Σ. Ω. vulgè,
 nil.—obsistere: P. Vind. V. ed. Π. Σ. ab-
 sistere.

Ver. 227. validum: P. V. ed. Π. valide;
 male.

Ver. 228. uti ac: Vind. Π. ut hæc; V.
 ed. O. ut hæc; Δ. ut has; Σ. ut ac. Et
 Bentleyus Creechium probat, qui verum
 sperium putavit. Redeat autem ad i.
 490.

Ver. 229. liquidum facit æs fulmen.
 Hinc singulari cum elegantia locutus est
 magni pretii scriptor Suetonius, ii. 97.
 "Sub idem tempus ictu fulminis ex in-
 "scriptione status ejus prima nominis
 "litera effluxit."—Π. autem de suo more
 dat puncto, vice puncto.

Ibid. Egregie et poëtice Claudianus,
 de sext. cons. Honor. 344.

hic tabescente solutus
 Subsidit galæâ; liquefactaque fulgure cuspis
 Canduit, et subitis fluxere vaporibus enses.

Havercampus.

- 230 Curat item, vasis integris vina repente
Diffugiant: quia, nimirum, facile omnia circum
Conlaxat, rareque facit lateramina vasi,
Adveniens calor ejus; ut, insinuatus in ipsum,
Mobiliter solvens differt primordia vini:
- 235 Quod solis vapor ætatem non posse videtur
Efficere, usque adeo cellens fervore corusco:

Ver. 230. Editores, an audacter magna, an inscite, non equidem temere dijudicaverim, ex arbitrio inferciunt ut post item: videas monita ad ver. 115. superius.

Ibid. Curat: ut locutus est ad iv. 890. et alibi.

Ibid. vasis integris. Plinius, nat. hist. ii. 52. "Tertium est (genus fulminis), quod clarum vocant, mirificè maxime nature, quo dolia exhauriuntur, intasctis operimentis, nulloque alio vestigio relicto." Lambinus.

Ibid. vasis, a recto vasum, vel vasus; ut iii. 435. Cæsar, bell. civ. iii. 37.—"ne conclamatis quidem vasis." Sic idem alibi, et alii, apud lexica querendi. Glossarium vetus: "Fasum, ensuos.—Fasus, ensuos."

Ver. 232. rare; V. ed. rara.—lateramina: P. (qui vulgatæ tamen lectionis meminit in notis) V. ed. B. O. Δ. latera omnia; Vind. latera minus; X. latera invia; vestigiis literarum iisdem cum vestigiis se lateramina; Ω. latera minus. Martianus Capella, lib. iii. de analogiâ, ita scribit: "Fasum, an vas, dici debeat, quæritur.—Itaque—vas vasibus facere debuit.— Sed hoc nomen per anomaliâ declinatur; et erit singulari nominativo vas, genitivo vasis, dativo vasi, ablativo a vasi. Lucretius tamen genitivo vasi, ut:

"——— rareque facit lateramina vasi."

E quibus illud vasi recipiendum denique existimavi, ut structuræ sermonis commodius, et ei varietati phraseos, cujus erat noster in omni tempore studiosissimus, convenientius. Libri, vasis. Latera-

mina autem pro latera capio; non, ut nonnullis placuit, pro lateres.—Cæterum, codex noster II. chartis integris, at librario cessante, cum hoc versu deficit.

Ver. 233. insinuatus: sic optime L. M. Δ. aliter enim constructio inoffenso pede non procedit. Vulgo, insinuatur; quod placuit editoribus, nihil interea erubescens, licet orationis seriè concinnare ex arbitrio necessum haberent; suo et commentitio fine versûs suffarminatâ scilicet.

Ver. 234. Mobiliter: Δ. Nobiliter.—Mobiliter autem differt, pro celeriter dispergit, dissipatque: vide sis iv. 791.

Ver. 235. vapor ætatem: Δ. vapore ætatem; Vind. vapore tacere; quarum corruptularum facilis est reddenda ratio, ad hunc modum: Scriptum erat, utique olim in membranæ antiquissimâ, vapor etatē. Mox prima litera posterioris vocabuli r vapor adhæsit; t abiit, ut passim, in c; et lineâ horizontalis, quâ elementi m absentia significari non rareret solet, fefellit scribam, pro frequente minus indicio omissi re, vel e post r.

Ibid. ætatem: i. e. omne, vel longum, ævum: vide iii. 508. 812. 999. v. 357. Usitatissimum est hæc dicendi genus.

Ver. 236. cellens: i. e. velociter agens, fortiter impellens, feriens, commovens, telis suis: redeas ad notata in i. 13. Hoc autem venerandæ vetustatis momentum felicissime conservatum restat in M. nam in L. c abierat in t, tellens; unde fluxit illud tollens librorum Vind. V. ed. O. Δ. Σ. Ω. et inde pollens communium editionum excogitatum fuit eruditibus: P candens. Vox enim verò hæc Lucretianæ

Tanto mobilior vis, et dominantior, hæc est.

Nunc, ea quo pacto gignantur, et impete tanto

Fiant, ut possint ictu discludere turteis,

240 Disturbare domos, avellere ligna trabesque,

Et monumenta virum conmoliri atque ciere,

Exanimare homines, pecudes prosternere passim;

Cætera de genere hoc quâ vi facere omnia possunt,

non videtur alibi exstare, nisi in compositis.

Ibid. *fervore corusco*. Virgilius, geo. i. 233.

————— quarum una *corusco*
Semper solo rubens:

i. e. "sole radios jaculante;" unde statim intelligas, quam societatem amicam ineant dictiones *cellens* et *corusco*. Idem Mantuanus, *Æn.* ii. 470. ita distinguendus est:

Vestibulum ante ipsum, primoque in limine,
Pyrrhus
Exultat, tellis, et hinc *coruscus* abenti.

Quod, jam video, Heynius etiam percepit; quamvis vir egregius ita locum declaraverit, ut satis ostendat, se venustatem proprietatemque singularum dictionum ne minimo quidem sensu, nedum tactu intimo, degustatas percepisse. Alia adjicerem, nisi viam stravissem in superioribus latam satis et apertam lectori, modo velit ingredi; per quam ad rectiorem plurimorum locorum in omnibus potissimum interpretationem, respectu vocabuli *coruscus*, aditus patet; et hæc notæ nimium nimium succrescerent.

Ver. 240. *ligna*: Vind. *L. tigna*; si fas sit credere collatoribus: *M. signa*. Quod dedimus, tutius est, atque majoribus auctoribus innititur. Aliter nihil interest scriptoris scopo, *tigna* scribas, an *ligna*, me saltem iudice: sed illud malim.

Ver. 241. *conmoliri atque ciere*: i. e. "ita conmoliri, vel aggredi, ut cieant, sive eruant, et e loco moveant." P. sane, et M. si fidos egerint ille et Haver-

campus, scribunt *demoliri*, quod placuit editoribus et Bentleio: sed in re valde lubricâ, et in tantâ negligentie suspicione, certis testimoniis subscribendum puto. Quin etiam nostra lectio exquisitioris est elegantie, et multo magis obnoxia stolidorum scribarum importunitati; quod satis extemplo liquet harum rerum callentioribus.

Ibid. *monimenta virum*. Maro, *Æn.* viii. 312.

————— auditque *virum monimenta* priorum.

Monimenta igitur non *sepulcra* tantummodo, sed magna quælibet opera antiquorum: i. e. *monimenta*: quæcunque artificum *memoriam* perpetuant; et *moment* posteris, ut sint auctorum *memores*.

Ver. 243. *possunt*: ita P. V. ed. B. O. Δ. Σ. Ω. vulgo, *possint*.

Ver. 244. *te*: deest Vind. V. ed. B. O. Δ. Σ. atque minutiora vocabula facilius elabuntur: *M. quam*; sed vide v. 92.

Ver. 245. *gigni de*: sic visum est nobis, probabilitatem in contextu Lucretii constituendo studiosissime sectantibus, ex conjecturâ scribere: nam, quod evulgari solet, *gignit e*, licet in P. comparet, correctorem respicit. Vind. V. ed. B. L. M. Σ. *gigni e*; *Musis* exclamantibus. Jam vero *prepositionibus e ac de* librarii scriptores passim obraverunt. O. *progignit in*; Δ. *progigni e*; Ω. *nunc gigni e*: quæ dissimilitudines mera esse commentitia numerorum caducorum medicamenta se sponte confitentur.

Ibid. *Fulgmina de crassis Nubibus*. Magnifico sermone sic Sulpicius Severus, etc. hist. i. 30. "Sed, ubi Deus monti insti-

Expeditam; neque te in promissis plura morabor.

- 245 Fulmina gigni de crassis, alteque, putandum est,
Nubibus exstructis: nam caelo nulla sereno,
Nec leviter densis mittuntur nubibus umquam.
Nam dubio procul hoc fieri manifesta docet res;
Quod tunc per totum concrescunt aëra nubes
- 250 Undique, utei tenebras omnes Acherunta reamur
Liquisse, et magnas cœli conplesse cavernas:

“tit, validis tubarum clangoribus aër
“quatiebatur; crassæque nubes crebris
“cum fulminibus advolvebantur.”

Ver. 246. *exstructis*: P. Vind. V. ed. B. A. *extractis*; sed Pii quidam codd. *exstructis*: qui memorat etiam varietatem *extrusis*.

Ibid. *caelo nulla sereno Fulmina*. Ita Virgilius, in geo. i. 487.

Non alias caelo ceciderunt plura sereno
Fulgura—

Ver. 250. Redeas ad iv. 171. ubi versus coram positi, vere nobiles et sublimes, jam venerunt.

Ibid. *Acherunta reamur*: V. ed. *adierunt arctamur*; sed nullus dubito, quin erraverit typhotheta in errore exhibendo, et scribendum fuerit, *adierunt artamur*: quæ sunt ipsissima Lucretii scriptura, quum in Longobardicis formis simillima sint *ch* et *di*, *e* et *t*: Σ. *adierint aera*.

Ver. 251. *conplesse*: O. *complexa*; Δ. *implesse*.

Ibid. *cœli cavernas*: ut Cicero, de suo consulatu, divin. i. 11.

Ætheris æterni œpta atque inclusa cavernis:

i. e. *males upaver* unde non dubitem etymon suum habere vocem Latinam; et recte scribi *cœlum*, non *cœlura*, scilicet: neque aliter doctissimus Gatakerus, opp. p. 5.

Ver. 252. *tetrâ*: V. ed. Ω. *terras*; propter similes *r* et *t*, de quo sæpius monuimus.

Ver. 253. *Impendent*: P. *Impendunt*; Vind. V. ed. L. O. Δ. Σ. Ω. *Impendant*.

Ibid. *atræ Formidinis ora*. Grandis est prospopœia, et similiter figurata haud minus sublimi *Religionis*, in i. 63—67. quo te recipias.

Ver. 254. *conmoliri fulmina*. Hinc Virgilius manibus minime parcentibus subduxit, ut prius ostendimus, ad geo. i. 329.

*Ipse Pater, mediâ siniborum in nocte, coruscâ
Fulgura molitur dextrâ:*

i. e. “exercet, et aggreditur, fulmina, jam
“jam missurus, dextrâ se huc illuc jacu-
“lante;” sive, uno verbo, *librat fulminâ*. Viri scilicet eruditissimi rationes etymologicæ sermonis neutiquam perspectas habuerunt, adeoque magnas lites de verborum constructione frustra commoverunt.

Ver. 255. *niger nimbus*. Virgilius, *Æn.* v. 696.

Turbidus imber aquâ, densisque nigerrimus aëtris.

Ver. 256. *demissum*: sic solus P. reliqua omnia exemplaria, *dimissum*; quod etiam ferri poterat, vulgatum omnino retinendum arbitrator. Virgilius, in geo. i. 23.

Quique satis langum caelo demittitis imbram:

ubi tamen pariter libri fluctuant.—*flumen*: veteres omnes, *fulmen*; sed vitiosus, et usitatissimâ aberratione librariorum. Virgilius haud accesserit inopportunos, in aliâ quamvis materiâ versatus, ad *Æn.* ix. 813.

————— Tam toto corpore sudor
Liquitur, et picem (nec respirare potestas)
Flumen agit—

Usque adeo, tetrâ nimborum nocte coortâ,
 Independent atræ Formidinis ora superne,
 Quom conmoliri tempestas fulmina cœptat.

255 Præterea, persæpe niger quoque per mare nimbus,
 Ut picis e cœlo demissum flumen, in undas
 Sic cadit, et fertur tenebris procul; et trahit atram,
 Fulminibus gravidam, tempestatem, atque procellis;
 Ignibus, ac ventis, cum primis ipse repletus:

Nec vel huic loco desunt codices odiosi, qui *Fulmen* exhibeant; usque adeo voces istæ passim confunduntur in membranis. Conferas Valerium, Argon. ii. 115.

Ibid. in undas. Hoc posuit, quod in mari latior oculis prospectus patet, ita ut per majus spatium casus pluvias observari queat: hinc enim dilucidior evadit argumenti vis et scopus.

Ver. 257. *et fertur*: sic omnes, omne genus, libri, præter Δ. qui dat *ætheriis*; satis insulse. Et lectionibus, quas representare nobis auctoritas vetustatis jussit, nihil undequaque commodius, et totius sermonis color congruentius, optari debet. Nempe, "nimbus piceus in omnem partem fertur, et dispergitur, cum tenebris." Hæc autem quum docti viri concoquere nequirent, substituerunt *fertus*, pro *fertur*. Sed saltem erat scribendum *fertus*; cui nos Angli libenter oppedimus, ut ingratisimæ omnium dictioni. Glossæ veteres: "*Fertus, μίμνετο μίμνος.*" Hoc autem insuper incommodo premittitur ingeniosa divinatio, quod postulet universorum exemplorum voces *et trahit* in *atrahit* mutandas: quæ res est plenissima temeritatis, et minime toleranda. Virgilius, ad Æn. xi. 906.

Sic ambo ad muros rapidi, totoque *feruntur*
Agmine:

i. e. cum agmine. Et ita passim alii. Bentleyus *et terris* Fabri, pro *tenebris*, probavit.

Ibid. *atram tempestatem.* Idem, *ibid.*
 v. 698.

————— effusis imbribus atræ
Tempestas sine more furit———

Ver. 258. Hæc delibavit, et sublegit, memor, pro more, hujusce loci Virgilius, ad geo. i. 323. et a Lucretio certo certius emendandus est:

Sæpe etiam inmensum cœlo venit agmen aquarum,
 Et *fetam* glomerant tempestatem imbribus atris,
 Collectæ ex alto, nubes.

Vides omnia quadrare. Respondet e cœlo demissum flumen *et cœlo venit agmen aquarum*; et *atram tempestatem gravidam procellis, et fetam tempestatem imbribus atris*: denique, vox *trahit, et collectæ*. Nec dubito, quin ipsam dictionem *gravidam* positurus esset Maro, nisi statim adhibuisset in ver. 319. *ibidem*. Amor tamen veritatis lectorem monitum vult nonnihil infirmatura fuisse meam Virgilii emendationem, quæ leguntur apud nostrum, iv. 170. nisi nihil aliud sinerent recta constructio et venustas orationis. Habet etiam Tacitus, hist. i. 18. *fedum imbribus diem*: sed neque hoc presserit Maronis restitutionem, quum longe diversa sit duarum locutionum ratio. Recte deformari dicitur *dies* imbribus; *tempestatem* vero ita deformari quis vel fando inaudiverit? Cæterum, sibi appositus est idem Mantuanus, ad Æn. i. 51.

Nimborum In patriam, loca *feta* furentibus *austriis*,
 Æoliam venit———

Hinc discas, quali judicio docti velint immutare pulcherrimos incerti poetæ versus in Anthol. Lat. Burm. iii. 82. 19.

- 260 In terrâ quoque ut horrescant, ac tecta requirant.,
Sic igitur supera nostrum caput esse putandum est
Tempestatem altam: neque enim caligine tantâ
Obruerent terras, nisi inædificata superne
Multa forent multis exempto nubila sole:
265 Nec tanto possent venientes obprimere imbri,
Flumina abundare ut facerent, camposque natare,

Naufragus, hac cogente, natat per feta procellis
Æquora, cum mareas viderit ante rates.

Heinsius et editor malunt *feda*, de sensu vulgari magia. Lucanum in transitu emendatiorem dabo, Phars. v. 608. ubi libri dant *atrum*, *antrum*, et *austrum*, varietates:

Non Euri cessasse minas, non, Imbribus altum,
Æolii jacuisse Notum sub carcere saxi,
Crediderim—:

i. e. *nutritum*, plenum, gravidum, imbribus. Jam vero librarios in vocibus *altum* et *atrum* confundendis aliquoties peccavisse, id noster index criticus docebit.

Ver. 259. *repletus*: P. *repletur*.—*Ipsæ* autem, *nimbus* scilicet; pariter ignibus ac ventis gravidus, atque tempestas fulminibus et procellis.

Ver. 260. *In terrâ*: V. ed. *Interea*; O. *In terram*. Nempæ, compendium scribarum est *Intra*.

Ibid. *In terrâ horrescant*: i. e. *hominos*, vel omnia terrestria; tam feræ, quam quod nomen sæpenumero sane subintelligitur: *homines* dico; vide iii. 848. Virg. geo. iii. 364, et infra, ver. 608. Sensus vero Lucretiani versûs sic ampliavit in loco laudato georgicôn Virgilius, pœtici sermonis et pœticonum numerorum artifex ante omnes consummatissimus:

————— quo maxima motu
Terra tremit: fugere feræ; et mortalia corda
Per gentis humilis stravit pavor—.

Sed enim nobilissima descriptio, pœtâ nostro tam feliciter elaborata, majoris erat Mantuano pretiî, quam ut temere dimitteretur sine repetitâ gustatione, vel, rec-

tum rei nomen imponere si velis, venustatum tantarum devoratione. Sic igitur exhaustit iterum ad Æn. xii. 451.

Qualis ubi ad terras abrupto sidere nubibus
It mare per medium; miseris heu! præcipia
longe,

Horrescunt corda agricolis: "Dabit ille ruinas
"Arboribus, stragemque sativæ;—Rur; omnia
"late:—
"Ante volant, sonitumque ferunt ad litora,
"veni."

Videsne autem, quâ evidentia, quo spiritu, vates animosus agricolas faciat terrorem exclamationibus declarare, et prædicere futuras strages? Quod, opinor, in hunc usque diem animadvertit nemo.

Ver. 261. *supera nostrum*: Vind. O. Δ. Σ. cum edd. Junt. et Ald. *supra nostrum*; sed V. ed. *super a nostris*, et Ω. *super anostrum*; qui proinde magno opere vulgatis favent.

Ver. 262. *altam*: Δ. *aliam*; male: vide modo ver. 245. 267.

Ver. 263. *inædificata*: i. e. exstructa, per alia super aliis nubilis cumulata. Juvenalis, vi. 501. facetissime:

Tot premit ordinibus, tot adhuc compagibus
altum
Ædificat caput—.

Ver. 264. *exempto*: V. ed. *exemplo*.

Ver. 265. *venientes*. Verissime, casu recto; i. e. *nubes*: et *eo opprimere* absolute, ut ver. 285. Confer etiam i. 280. iv. 1173. BENTLEIUS.

Nempæ, vulgo scribitur, *has terras*; quæ lectio ex officinâ editorum, temeritatis et audaciæ plenissimorum, prodiit: eam tamen socordia viri, qui Vindobonensæ codicem exprimere in se suscepit, turpis-

Si non exstructis foret alte nubibus æther.

Heic igitur ventis, atque ignibus, omnia plena
Sunt: ideo passim fremitus, et fulgura, fiunt.

270 Quippe et enim supra docui, permulta vaporis
Semina habere cavas nubeis; et multa necesse est
Concipere ex solis radiis, ardoreque eorum.
Heic, ubi ventus, eas idem qui cogit in unum

sime propagavit. Deest omnino vox V. ed.

Ver. 266. *Flumina*: P. V. ed. O. Σ. Ω. *Fulmina*.

Ibid. *Flumina abundare*: ut *amnis abundans* Virgilio, geo. i. 115. et pressius idem ad Lucretii vestigia in Æn. xi. 547.

————— *summis Amasenus abundans*
Spumabat ripis: tantus se nubibus imber
Ruperat———

Ibid. *campos natare*. Idem, geo. i. 371.

————— *omnia plena*
Rara natant fossis———

Ovidius etiam coram veniat, amor. ii. 16. 34.

————— *quamvis omnibus arva natant*———

Ver. 268. *Heic*, vel *Hic*: i. e. in hoc æthere. Contra libros veteres universos editoribus lubuit reponere *Hic*; quæ vox sane conspicitur in Vind. sed collator istius codicis non audiendus est, officio turpissime defunctus. O. autem *Sic*; non male: quod ultro mihi in mentem venerat.—*plena*: Vind. L. M. Δ. *plana*.

Ver. 270. *et* deest Vind.—*supra*: sic Vind. V. ed. O. Δ. Σ. Ω. cum Florent. et Ald. edit. Vulgo, *supera*; contra libb. MSS. uti suspicor.

Ver. 271. *habere*: Vind. *hæc de re*; V. ed. O. Σ. Ω. *hæc de re*; distractis primum syllabis, deinde mutatis literis.

Ver. 273. *Heic*: V. ed. O. Δ. Σ. et Ω. *Hoc*; quam vocem series constructionis respuit: confer Virg. geo. ii. 312. et rem confestim callebis.—*eas*: Ω. *etas*.

Ver. 275. *simul*: Ω. *similis*.—P. posu-

it in post eam, de metro timens vanâ sollicitudine; quum sic in monosyllabis alii fecerint, et noster ad iii. 1095. et alibi.

Ver. 276. *vortex*: M. Δ. *vertex*. Et sane, si Quintilianus audiendus sit, ad orat. instt. viii. 2. vera scriptura hujusce dictionis fuerit *vertex*: quum verò olim scriberent, ut ibi Burmannus probe monuit, *vorte* pro *verto*, et hinc exoritur non incommoda distinctio verborum diversa subinde significantium, nihil mutare volui.

Ibid. *vortex vortetur*. Cognatas voces sic assidue connectere noster solet; et alii vetustiores: videas annotata ad ver. 59. et alibi.

Ver. 277. *acut fulmen*. Impendio eleganter, quasi *procedit* et inspicat *telus fulminis*. Conferas velim Virg. geo. i. 332.

Ver. 278. *adceditur*: Ω. *attenditur*.—*cum*: Δ. *tum*; editores omnigenæ inscientiæ refertissimi, de suo, *nam*. Lambinus volebat *suapte*; Havercampus, *sud quomy* et hoc mihi animum subierat: sed in tuto res est, et importunos emendatores indignantur. Ita passim vel omitti solet, vel interponi, præpositio *cum*, et aliæ.

Ver. 279. *Mobilitate*: V. ed. *Nobilitate*.—*e* deest codici Δ.

Ibid. *calescit e contagibus*. Quemadmodum Silius Italicus, ii. 60.

————— *inquo e sole calentes*.

Ubi simplex edido habet *a*, quod non deterius: videas Virg. geo. i. 234. Lucan. vii. 503. Qui volunt *eo e* extrusum, libris MSS. adversantibus, temerarii sunt

Forte locum quem vis, expressit multa vaporis.

275 Semina, seque simul cum eo commiscuit igni;

Insinuatus ibei vortex vorsatur in alto,

Et calidis acuit fulmen fornacibus intus.

Nam duplici ratione ascenditur: ipse suâ cum

Mobilitate calescit, et e contagibus ignis.

280 Inde, ubi percaluit gravius ventosus, et ignis

Inpetus incessit; maturum tum quasi fulmen

Percindit subito nubem, ferturque, coruscis

Omnia luminibus lustrans loca, percitus ardor:

habendi, atque in errore gravissimo versantur.

Ver. 280. Feci, quod potuerim, cum loco difficili in primis propter librorum veterum molestissimas depravationes; habitâ pensitate ratione, tam sensus, quam lectionum veterum in codicibus.—*gravius ventosus et ignis*: P. *gravius jam ventus in ignis*; quæ prorsus futilia sunt, et inextricabili constructione: prisca Pii exemplaria, O. Ω. *vis venti vel gravis ignis*; quæ placuerunt editoribus, sed sine causâ, quum neque scriptoris scopo conveniant, neque elegantem artificem sapiant, nec denique vetustissimorum codicum scripturæ satis concinant. Vind. V. ed. *gravis ventum insigni*; L. M. *gravis venti vis igni*; Δ. *gravibus ventis insignis*; Σ. *gravis ventilis vis*. Vides igitur, nos solummodo mutavisse *i* geminum, vel *u*, in *os*; atque *et*, quæ vocula sæpenumero elabi solet, interposuisse. Inepti tamen essemus, et merito *φιλωνίας* coarguendi, si nimium huic emendationi fideremus; et æquo sumus animo probabilibus tentamen quodpiam, ex rudibus corruptelarum erutum ingenio sagaciore quolibet, accepturi. Saltem nostras emendationes satis poëtæ menti facere, et undequaque tam prægressis, quam secuturis, congruere, nemo denegabit. Bentleius scribendum edixit:

— ubi percaluit *venti vis*, vel *gravis ignis*: et ad verr. 299. 509. provocavit: sed, an

contextus, vel membranæ veteres, huic edicto faveant, alii velim cogitent.

Ver. 281. *tum*: P. V. ed. *cum*; solenni peccato.

Ver. 282. *Percindit nubem fulmen*. Ovidium in tempore castigabo, ad met. xv. 70.

— unde nives: quæ fulminis esset origo; Jupiter, an venti, *discissa nube, tonarent*.

Vulgo, *discussâ*; sed *discutere* est *divulsâ*, vel in omnem partem spargere; *discindere* autem valet *διασχίζω*, seu *discicare* et *perrumpere*: quod tenor loci postulat. Diogenes Laërtius, sive potius Epicurus, x. 103. unde sua Lucretius derivavit, *υπος* 'ΡΗΞΑΝΤΟΣ *ο* *υπος* dicit. Confer nostrum, ver. 137. et infra, ver. 292.

Ver. 285. *ut*: V. ed. *et*.—*videantur*: Σ. *videatur*. Nimirum, absolutus usus verbi *opprimere* librario displicuit, sed injuriâ: regredere ad ver. 265. et ibidem dicta.

Ver. 286. *tremor pertentat*: i. e. "percellit concutitque; quasi *per* omnia ple-
"ne vellet firmitatem ejus *tentare*, et pe-
"nitus experiri quid demum ferre vale-
"at." Virgilius, geo. iii. 250.

Nonne vides, ut tota *tremor pertentet* equorum Corpora, si tantum notas odor adtulit auras!

Consulas commentarium Servii ad locum: atque cum his versibus committas v. 1220.

Ver. 288. *fremitusque*: V. ed. *fremitus*; sine *que*.

Quem gravis insequitur sonitus, displosa repente

285 Obprimere ut coeli videantur templa superne.

Inde tremor terras graviter pertentat, et altum

Murmura percurrunt coelum; nam tota fere tum

Tempestat concussa tremit, fremitusque moventur:

Quo de concussu sequitur gravis imber, et uber,

290 Omnis ut ei videatur in imbrem vertier æther,

Atque ita præcipitans ad diluviem revocare:

Tantus, discidio nubis, ventique procellâ,

Mittitur ardenti sonitus quom provolat ietu.

Ibid. *fremitus moventur*. Hinc Arnobius, flores poeticos undique decerpens, et propriis areolis immiscens, lib. iv. p. 153.

—“nam sæpe illos dicitis—*tremoribus infremuisse terrarum*, et contagione “pestilenti corruptisse auras.” Unde etiam me habeo persuasissimum, Maronem ita esse rescribendum, ad geo. i. 330. illo quoniam libentius Arnobius est imitatus meminera:

————— quo maxima motus
Terra fremit—

Et ita postea conspexi unum codicem deesse: vulgo, *tremis*. In *tremo* autem et *fremo* commutandis scribis soliti sunt peccare. Conferas annotata inferius, ad ver. 580.

Ver. 289. *Quo de*: V. ed. *Quod e*.—*concussu*: V. ed. *concussis*; O. Ω. *concussus*; arreptâ insequentis dictionis primâ literâ. Priscianus posteriorem partem versûs sine varietate lectionis protulit in lib. v. p. 647.

Ver. 290. *ut ei*: Vind. V. ed. L. M. A. Σ. *ut*; Ω. *ita ut*. Hinc eram conjecturâ id assecutus, quod postmodum invenerim in O. codice:

Omnibus ut videatur—:

i. e. *hominibus*; quæ vox reticetur etiam in verr. 260. 285. sed enim vulgaris stari, malim.

Ibid. *Omnis in imbrem vertier æther*.

Hanc notionem Virgilius conatus est sic fortius et solidius efferre, ad geo. i. 324.

————— ruit arduus æther:

i. e. “omnis æther decidit, et in pluviam: “liquescere videtur.” Ad venustatem phraseos Heynius haud penitus pervenit. Idem Mantuanus, toties adhibitus, ibid. ii. 325. bene potest iterum admoveri:

Tum pater omnipotens fecundis imbribus Æther
Conjugis in gremium lætæ descendit—

Ver. 291. *revocare*. Lego, *revocari*. Bis idem dicit, In imbrem verti æthera, et Ad diluviem revocari: vide v. 256. *Diluvius est humor*. BENTLEIUS.

Non assenserim equidem, codicibus invitis; ipse quamvis in eandem conjecturam, adeo in proclivi jacuit, ultro incidissem. Ordo est, et sensus, hoc modo capiendus: “Æther videtur revocare *imbrem* in diluviem:” i. e. de novo quasi universam vim imbrum convocare, ut secundam diluviem importent terris.

Ibid. *præcipitans*: i. e. impetu maximo, quasi *capite pronò* decidens. Maro, Æn. x. 804.

————— effusa si quando grandine nimbi
Præcipitans—

Ver. 292. *Tantus*: O. *Tantus*; Ω. *Tanto*.—*discidio*: P. *dissidio*; ut alibi quoque peccatum deprehendimus.

Ver. 294. *quom*, vel *cum*: Σ. *tum*.—*incita*: Ω. *excita*; a primâ manu, lectione receptâ tamen superscriptâ.

Est etiam, quom. vis extrinsecus incita venti
 295 Incidit in validam maturo a culmine nubem:
 Quam quom perscidit, ex templo cadit igneus ille
 Vortex, quem patrio vocitamus nomine fulmen.
 Hoc fit idem in parteis alias, quoquomque tulit vis.
 Fit quoque, ut interdum venti vis, missa sine igni,
 300 Igniscat tamen in spatio, longoque meatu,
 Dum venit; amittens in cursu corpora quaedam

Ver. 295. De hoc versu, conjecturis nostris restituto sinceritati pristinae, maximo nos opere laetamur. Vult nimirum poeta, ventum ita incidere vertici, vel superiori parti, nubis, iam maturos ignes gestantis, ut eam permeet, atque alteram, sive inferiorem, partem ejus, unde fulmen evolet, perrumpat. Hinc omnia sunt clara, et expedita. Sed varietatem lectionis indicemus. *Incidit*: Vind. *Incedit*.—*in*: A. ad.—*validam*: Vind. O. *valida*.—*culmine*: sic omnes libri praeter P. qui dat *fulmine*; quam vocem editores avidè corripuerunt, sed egomet haud dubitem correctoribus imputare, scripta exemplaria commento proprio posthabentibus. Hinc existimavi, *et* a supplendum esse; favetque tentamini V. ed. vice *et* maturo, scribens *matura*. Si Lucretius primitus posuisset *fulmine*, un credible est librariorum scriptores, ut in incitos et oscitantes, in *culmine* mutatuos? Nemo dixerit. Contrarium est veri certe simillimum.

Ibid. *validam*. Lego, *gravidam*; ut ver. 258. Sic *partum*, *fetum*, dicimus *maturum*: vide ver. 439. BENTLEIUS. Ad scopum hoc tempore, nobis saltem arbitris, nullo modo collineavit. *Validam nubem* sonat *crassam conspissatamque*; rei utique propositae quam idoneam. Huic autem expositioni nullus tu repugnaveris, postquam commiseris ver. 175. 245. 249. superioris.

Ver. 297. *Vortex*: omnia vetera exempla, *Vortex*.—*quem*: Vind. V. ed. pro var. lect. Σ. *quam*; O. Ω. *quod*; sed hic in margine habet *quem*.—*patrio*: Vind. V.

ed. pro var. lect. Δ. Σ. *spatio*; M. a sec. manu, *e Latio*; et *Latio* adscribitur margini cod. Σ.

Ibid. *fulmen* hic idem vult quod *fulgur*; ut in Virg. *Aen.* ix. 733. Aurelius Victor, epit. i. 20. "A cujus facie cum quidam miles oculos averteret, et interrogaretur ab eo, cur ita faceret, respondit: Quia *fulmen* oculorum tuorum ferre non possum." At *fulgur* est, quo soleant oculi hominum praestringi. Silius Italicus, xii. 700.

— namque, ut cernis, jam sagittat ignes,
 Et parat accensis imitari fulmine flammis.

Haec autem reputans ita censeo: *Fulgur* scilicet cum *sonitu* vocitari aliquoties *fulmen*; at *fulgur tacitum* non item, sed proprium nomen retinuisse.

Ver. 298. *in parteis alias*: i. e. "non solummodo a nubis *culmine*, sed a lateribus, et ab imâ parte denique; si ventis vis eo se forte fortunâ tulerit, et irruperit in nubem." Hinc nostra ver. 295. constitutio validissime roboratur ipsius vatis auctoritate. Mentem loci non attingit interpres Creechius.

Ver. 300. *Igniscat*. Quom utraque forma in hujusce generis dictionibus obtineat, quisnam ego, ut audeam codicibus MSS. antiquissimis inverecunde refragari? Quod dederim vero, scriptum est in Vind. L. M. nec multum abludivit codicis Ω. scriptura, *Ignificat*: reliqui, *Ignescat*. Opportune satis vetus onomasticon, haud ignobilis aliquoties subsidiarius: "*Igniscit, ὑπερνα*." Neque aliter in Graecis: "*Ἰγνενα, igniscit*." Nempè.

Grandia, quæ nequeunt pariter penetrare per auras:
Atque alia ex ipso conradens aëre portat
Parvola, quæ faciunt ignem, commixta, volando.

305 Non allâ longe ratione, ac plumbea sæpe
Fervida fit glans in cursu, quom, multa rigoris
Corpora dimittens, ignem concepit in auris.

Fit quoque, ut ipsius plagæ vis excitet ignem,
Frigida quom venti pepulit vis, missa sine igni;

ab uno schemate casûs sexti, *igne*, venit *igneo*, *ignesco*; vide Priscian. lib. ix. p. 858. et ab alterâ antiquiore, *igni* scilicet, Lucretianum *ignisco*, et *ignio* Prudentii, peristeph. 1578. quem satis audacter barbarismi Vossius hac de causâ postulat.

· Ibid. *in spatio*: i. e. dum progreditur, dum viam peragit. Hinc autem, ut te-
nem de locupletissimo Sillanæ imitatio-
nis testimonio, quod præripuerunt alii,
et egregie commisit Heinsius, ad liqui-
dam perducitur illa Virgilio scriptura, ad
gea. l. 513.

Ut, quom carceribus sese effudere quadrigæ,
Addunt in spatio—:

i. e. “celeritatem ac vires eundo sibi met
“acquirunt.” Pronomen autem de præ-
cedentibus repetendum est. Plinius, epist.
vi. 20. 12. “Dein, manum ejus amplex-
“us, addere gradum cogo.” Hirtii lo-
cum, de bell. Afric. lxx. 3. male huc re-
latum Oudendorpio satis constiterit atten-
to animo perlegentibus.

Ver. 304. *Parvola*: P. Vind. V. ed.
O. A. S. O. *Parvola*.

Ibid. *faciunt ignem volando*. Maro-
nem componamus, ad Æn. v. 525.

Namque *volans* liquidis in nubibus *arist* aruêdo.

Ver. 305. *plumbea glans*: redeas ver.
177.

Ver. 306. *Fervida fit*: V. ed. *Fecun-
da fit*; O. A. autem, *Fervidior*.

Ver. 307. *concepit*: Vind. Vossii MSS.
concipit.

Ibid. *ignem concepit*. Ut locutum vi-

deo Avienum, Arat. 1645. quem in tran-
situ et emendabo, et rectius explicitum
vindicabo:

Sæpe etiam Phœbo nubes percussa rubescit;
Et, meditata del formam, procul *igne* recepto
Concepit effligem, simulato *numinis* orbe.

Jam quo successu divinationem suam
Grotius sit periclitatus, *Atque imitata*
scilicet, pro elegantissimâ et indolis ex-
quisitæ phrasi *Et meditata*, luculenter
tibi commonstratum dabunt annotationes
meæ ad ver. 111. hujusce libri. Adscri-
bam insuper Nasonem, met. i. 255.

Sed timuit, ne forte sacer tot ab ignibus æther
Conciperet flammæ, longusque ardesceret axis.

Ver. 308. *ipsius*: Vind. V. ed. A. S.
ipsis; unde O. *ex ipsis*; ut metro labo-
ranti succurreret.—*plagæ vis*: Vind. V.
ed. A. S. O. *plagæ ejus*; iisdem prorsus
lineamentis literarum.

Ver. 309. *pepulit*: i. e. *et aliquid* sub-
audito; vide ver. 316. Verbum scilicet
absolute ponitur pro *pulsationem fecit*:
uti *perculit* in versa proxima insequente,
et modo superius *oppressore*, ver. 295.

Ver. 310. *quis*: V. ed. *qui*; ut con-
tum alibi est plus sæmel.

Ibid. *perculit*: i. e. ita percussit, ut
penitus conquasset commoveatque. Ve-
ram vim dictionis necio an unus docto-
rum probe perceperit, aut quid distet *et
percutio*, tenuerit. Emendabimus, hinc
exorsâ, Catullum, in lxiv. 365.

Quom teres, excelsio cocervatum aggere, bus-
tum
Excipiet niveos *percussa* virgine artus:

310. Nimirum, quia quom vehementi perculit ictu,
 Confluere ex ipso possunt elementa vaporis:
 Et simul ex illâ, quæ tum res excipit ictum:
 Ut, lapidam ferro quom cædimus, evolat ignis;
 Nec, quod frigida vis ferri est, hoc secius illa
- 315 Semina concurrunt calidi fulgoris ad ictum.
 Sic igitur quoque res accendi fulmine debet,
 Obportuna fuit si forte, et idonea, flammis.
 Nec temere omnino plane vis frigida venti
 Esse potest, ex quo tantâ vi missa superne est;

i. e. *εσφαγμῆν*: confer Juvenal. i. 163. Vulgo, *perculsa*; sine dubio mendose. Burmannus ne per tenebras quidem proprietatem vocis quivit aliquatenus dispicere ad Virgiliti *Æn.* v. 374.

Perculit, et fulvâ moribundum extendit arenâ:

i. e. "ictu tam vehementi cunctos artus
 "pertentavit et penitus concussit, ut eti-
 "am sine spe vitæ tellure sterneret." Verbum *percutio*, respectu ad etymon *εἶς* minus habitò, nihil ultra *ferire* scriptoribus omnibus valere solet. Cæterum, in nostro, vice *perculit*, B. O. Ω . *pertulit*.

Ver. 311. *ex ipso*: nempe, vento; ut rectissime interpres: nam Pius exposuit, "Propter ipsum ictum;" *perperam*, ut loci scopus, et maxime sequens versus, liquidissime declarat. Pius insuper habet *vapores*.

Ver. 312. *ictum*: P. V. ed. B. *illum*.

Ver. 313. *cædimus*: Vind. Ω . *cedimus*.—Porro, huc respexit Servius, in commentariis ad Virg. *Æn.* i. 743. sub vocibus *unde ignes*: "Scilicet ex nubium
 "collisione: nam osanium rerum collisio
 "ignem creat; ut in *lapidibus* cernimus;
 "vel *atritu* rotarum, ut in *plaustris*;
 "vel, in *sylvia*, arborum."

Ver. 314. *ferri est*: sic L. M. neque aliorum spectat lectio Vind. V. ed. O. Ω . *ferris*, facillime ex *ferrist* effecta:

vulgo, satis duriter et inculte, *sit ferri*; haud dubie sine libris vetustis.—*secius*: Vind. O. *sencius*; neque discrepat *sentius* in Ω . et *stutius* V. ed. t. solummodo cum *c* mutato: Δ . *saucius*; Σ . *scutia*. Passim librarii in hac voce peccant, *agnius* etiam, et *setius*, saepenumera scribentes.—*illa*: V. ed. O. Ω . *ille*; M. *illo*; i. e. ni fallor, *illom*, vel *illum*; quemadmodum profecto exaratum plane offendi in Σ .

Ver. 317. *idonea*: V. ed. *indomeat*; Δ . *pervia*, sed *super* rasurâ tamen.

Ver. 318. *temere*: volebat tamen, miram per incitiam, Gassendus. Exquisitum hunc *temere* vocis usum vel pueruli, ut arbitror, resipiunt.

Ver. 319. *quo*: P. Δ . *qua*.—*vi missa*: sic L. Ω . neque re verâ discrepat scriptura V. ed. *immissa*, et Vind. *umissa*: O. *vis missa*; Δ . *vi nixa*: vulgo, *vi inmissa*; ductibus voculæ *vi* male repetitis. Porro, *est* in Σ . locatur post *tantâ*, non male.

Ver. 320. *prius*: Δ . *tamen*.—*in cursu* si: P. Δ . Σ . O. *in cursus* si; Vind. V. ed. *in cursus*.

Ver. 321. *At*: Vind. O. Δ . Σ . *Ad calore*: Vind. V. ed. O. *colore*.

Ibid. *tepefacta calore* saltem, si non *igni accensa*.

Ibid. *calore*: quem ex ipso aëre nascitur: vide verr. 303. 304. BENTLEIUS.

Ver. 323. Bis in hoc versu conjectu-

320 Quin prius, in cursu si non adconditur igni;

At tepefacta tamen veniat, commixta calore.

Mobilitas autem fit fulminis, et gravis ictus,

Ac celeri ferme pergunt tibi fulmina lapsu,

Nubibus ipsa quod omnino prius incita se vis

325 Conligit, et magnam conamen sumit eundi.

Inde, ubi non potuit nubes capere inpetis auctum,

Exprimitur vis; atque ideo volat inpete miro,

Ut validis quæ de tormentis missa feruntur.

: Adde, quod e parvis, et lævibus, est elementis;

ram in subsidium advocavi, præter votum meum ac consuetudinem; sed rationes meas non vereor quin candidus lector et intelligens suo sit suffragio donaturus.

Ac: omnes libri veteres, *At*; editores de suo *Et*, uti conspicitur in Vind. ob in diligentiam collatoris. Sed nostrum *Ac* probabilitate præstat, tam quod *c* et *t* elementa passim permutentur, quam quod ipsa *Ac* et *At* non raro alterum in alterius locum vicissim subrogentur.—Porro, solet vulgari *pergunt sic*; sed, an ex auctoritate codicum, nequaquam constat: P. V. ed. *pergunt ubi*: jam vero scribes frequenter confundere voces *ubi ac tibi*; et nostra lectio est ex elegantissimis vere Lucretianis: confer mox ver. 364. et v. 261.

—deest *sic* Vind. codici; O. Δ. *dispergunt*; Σ. *pergunt cum*; Ω. *jam pergunt*: quæ omnia sese traducunt pro miseris numerorum claudicantium tibicinibus. De L. M. ut alias nimium sæpe, nihil Havercampus retulit.

Ver. 324. *se vis*: V. ed. O. *savis*; Vind. *sacius*; eidem proprus oberrans chordæ.

Ver. 326. *inpetis*: V. ed. O. *impetus*.—Vetus glossarium: "*Impes, jupa, βια.*"

Ibid. *capere inpetis auctum*. Livius, xlii. 5. haud discrepat:—"in omnes partes nequidquam *inpetus capti*," ubi consulendi tibi sunt doctissimi enarratores.

Ver. 327. *Exprimitur vis*. Ita Lucanus, i. 151.

— *expressum ventis per nobilia fulmina*—

Ver. 328. *de tormentis missa*. Cognatus locorum tenor probat Virgilium hujusce versus memorem fuisse, dum scriberet, *Æn.* xi. 616.

Excussus Aconteus

Fulminis in morem, aut tormento ponderis acti.

Pariter de *tormentis* Vegetius, iv. 29.

"Nam, *more fulminis*, quidquid percussent, aut dissolvere, aut irrumpere, consueverunt." Dum in hoc sum, morbosum Ammiani Marcellini locum, xliii. 4. editorum crucem ac tormentum, sanitati suæ restituiam: "Et *tormentum*: quidem appellatur ex eo, quod *loris explicatis* torquetur." Libri, *omnis explicatio*.

Ver. 329. *et*: ita P. V. ed. O. Δ. Σ. Ω. reliqui omnes, ut suspicor; nam, *supinitatem* collatoris Vind. nihil moror. Vulgo, *ac*.

Ver. 331. *versus*: Vind. V. ed. *ars*; abseripto *r* ab precedente dictione: O. *astra*; Δ. *strata*; Σ. *arcta*; Ω. *aperta*; etiam bene, et forsam vere: sed antiquissimis libris, obtemperandum; atque eodem plane spectant Vind. ac V. ed. quæ dat etiam pro var. lect. *nara*: ut Ω. vicissim favent O. et Σ. Mox V. ed. *inter*, pro *in*.

Ver. 333. *Hæsitat*: V. ed. Σ. Ω. *Hæ-*

330 Nec facile est tali naturæ obsistere quidquam:
Inter enim fugit, ac penetrat, per rara viarum.
Non igitur multis obfensibus in remorando
Hæsitat: hanc ob rem celeri volat inpete labens.

Deinde, quod omnino naturâ pondera deorsum

335 Omnia nituntur: quom plaga sit addita vero,
Mobilitas duplicatur, et inpetus ille gravescit:
Ut vehementius, et citius, quæsequomque morantur,
Obvia discutiat plagis, itinerque sequatur.

Denique, quod longo venit inpete, sumere debet

340 Mobilitatem, etiam atque etiam quæ crescit eundo,

sit at.—celeri: O. celi; Δ. celi: deest autem omnino vox in V. ed.

Ibid. labens, de fulmine: vide nos ad i. 1003.

Ver. 334. naturâ: P. naturæ.—deorsum: Vind. L. M. V. ed. Σ. deorum; sed vulgatum etiam pro var. lect. exhibent. Nimirum, scriptum erat deōsum: hinc deorum.—Mox Vind. Δ. si, pro sit.

Ver. 338. itiner. Nonius, ad viii. 2. versum citat; ibique, et ad 54. ibid. exempla dictionis profert ex Varrone, Plauto, Accio, Turpilio, Ennio, ac Pacuvio: ubi scriptum est etiam mendose gladiis, pro plagis. Vetustæ glossæ: "Itiner, Δωροπον. Itiner, Δος." Accedat porro Juvencus, hist. evang. iv. 73.

Nam, vobis itiner clausum quia jure negatur, Non sinits quenquam penetrare per ardua lucis.

Mamilius, i. 88. similiter:

Fecit et ignotis itiner commercia terris.

Quod miror Bentleium in animum inducere potuisse ut rejiceret. Certè non expectandum est, ut omnia verba Latini patriæ intra breve corpus Augustanorum scriptorum reperiantur: non igitur pro cæcia et obsoletis eæ locutiones sunt statim proscribendæ, quas illi usu suo non comprobaverint; ne dicam vel venustos homines diverso gustu vivere, et alia aliis,

vel unius varietatis gratiâ, merito complacere.

Ibid. itiner sequatur. Plautus, Merc. v. 2. 88.

— Quin tæ ergo itiner exsequi meum me sinis!

Hujusce autem formæ apud priscos grammaticos frequens habetur mentio.

Ver. 340. Mobilitatem quæ crescit eundo. Hæc sumpsit, et ita exhibuit, Virgilius, Æn. iv. 175.

Mobilitate viget, viresque acquirit eundo.

Cæterum, Ω. quia, pro quæ; non male.

Ver. 343. E regione: i. e. "ex omni parte fulmini, cursum suum sequenti, "objacentia;" quæ si veræ sint, voces sunt ad præcedentem clausulam referendæ: sin malis phrasin e regione per itinere directe interpretari, pertinet ad sequentia: qui sane sensus est verborum Ciceroni et aliis; adeoque nihil novavimus. Virgilius, Æn. ß. 757.

———— notâ excedo regione viarum.

Ver. 344. conciciens: sic Ω. purissime; unde hanc scripturam hic admittendam habui, pœnitetque me locupletissimis auctoritatibus codicum haud devictum superius fuisse ad i. 285. sed melior est æra expenditiæ errore falsi pudoris repetiti. Vulgo, conjiciens. Vetus onomastica:

Et validas auget vireis, et roborat ictum.

Nam facit, ut, quæ sint illius semina quomque,
E regione locum quasi in unum cuncta ferantur,
Omnia coniciens in eum volentia cursum,

- 345 Forsitan ex ipso veniens trahat aëre quædam
Corpora, quæ plagis incendunt mobilitatem:
Incolomeisque venit per res, atque integra transit
Multa, foraminibus liquidus quia transviat ignis.
Multaque perfregit, quom corpora fulminis ipsa
350 Corporibus rerum inciderint, quâ texta tenentur.
Dissolvit porro facile ses, aurumque repente

“*Conicio, ικελλω. Conicit, βαλλω.*”
Coniciens autem, congregans, colligi faci-
ens. Nonius, iv. 89. “Conficere, col-
ligere, certare.” Lega, *configere*. An-
tiquæ glossæ denuo: “*Conicit, συνζωγ-
ωω.*”

Ver. 345. *Forsitan*: P. *Forsan et*; ut
editorum vulgus: contra libros scriptos
universos, ni fallimur.—*trahat*: Haver-
campus, *trahit*; operarum, ut videtur,
vitiò.

Ver. 346. *incendunt*: sic malim in li-
gato sermone, præ *intendunt*, ut poeticum
magis, grandius, et exquisitius; licet u-
triusque vocabuli in hoc usu prorsus ea-
dem sit potestas. Hinc etiam a testimo-
niis exemplarium veterum propius absum-
mus. P. sane, cum editis vulgaribus, *in-
tendunt*; quemadmodum *c* et *t* perpetuo
confunduntur: sed O. *incendant*, et reli-
qui omnes, *incedunt*; i. e. *incidunt*, vel
incidunt. Vanus essem, et inutiliter
operosus, si exempla dictionis *incendo*,
Lucretii loco commoda, vellem congerere.
Plura sunt loca in Tacito et aliis, quibus
incendo restitui debet, vice *intendo*; hæc
autem discutere nec tempus, nec iniqua
operis vel nunc prolixioris spatia nobis
permittunt. Nullus interea dubitaverim,
quin hanc ad normam emendandus sit
Virgilius, in *Æn.* viii. 514. Lucretio
favente:

VOL. III.

Pastorale canit signam, cornuque recurve
Tartaream *incendit* vocem—

Et sic profecto nonnulli libri MSS. mag-
no nomine: conferas *Æn.* vi. 165. v. 455.
ix. 500. geo. iii. 459. atque suffragium
tuum, lector! mihi forsitan accedet.

Ver. 347. *per res*: Ω. *partes*; quæ
debetur aberratio simillimæ figuræ litera-
rum *r* et *t*, in Longobardicis characteri-
bus.

Ver. 348. *liquidus*: ita L. redeas ver.
204. P. Vind. O. Δ. Σ. Ω. *liquidis*; V.
ed. *lapidis*; M. *liquidum*.—*transviat*: sic,
dilucide ac vetusto more, Vind. V. ed.
L. M. Δ. Σ. Ω. editores, in nullâ parte
temeritatis et inscitie cessantes, ex arbi-
trio dedere *travolat*; P. *traviat*; B. *tran-
sivit*; O. *transeat*.

Ver. 349. *perfregit*: i. e. “usu com-
pertum est aliquoties fregisse;” per le-
pidissimam variationem temporum, et
optimis poetis frequentatam. Quod ge-
nus ista sunt Virgiliana, geo. iii. 363.

Æraque disiliunt volgo, vestesque *rigescunt*
Indute, *cædunt*que securibus humida vina;
Et totæ solidam in glaciem *vertere* lacunæ,
Stiriaque inperis *induruit* horrida barba.

Hoc autem modo conspicitur exaratum
in Vind. V. ed. B. M. O. Δ. Σ. Ω. vul-
go, *perfringit*; L. *perfigit*.—Ab hoc in-
super loco Lucretii elaborata Flori perio-

T

Confervescit; e parvis quia facta minute
 Corporibus vis est, et lævibus ex elementis,
 Quæ facile insinuantur; et, insinuata, repente
 355 Dissolvunt nodos omneis, et vincla relaxant.

Auctumnoque magis, stellis fulgentibus apta,
 Concutitur cœli domus undique, totaque tellus;
 Et, quom tempora se veris florentia pandunt:
 Frigore enim desunt ignes, venteique calore

duis et emendanda est, et explicanda, ad ii. 6. 9. "Igitur, ubi semel se in Hispaniâ movit illa gravis et luctuosa Punici belli vis atque tempestas, destinatumque Romanis jam diu fulmen Sargentino igne conflavit; statim, quodam impetu rupta, medias perfregit Alpes, et in Italiam ab illis fabulosæ altitudinis nivibus, velut cœlo missa, descendit." Vulgo, *rupta*; sed color orationis et concinnitas figuræ nostram vocem flagitant, *rupta*, sive *se erumpens*: vide sis Virg. geo. iii. 428. Stat. Theb. xii. 275. neque aliter alii passim.

Ver. 350. *inciderint*: V. ed. *incederint*. — *quid*: P. *quæ*; V. ed. *que*. — *tenentur*: Ω . *tuentur*.

Ibid. *textâ tenentur*: ita compactâ scilicet et condensatâ materie, ut nulla sint foramina, per quæ fulmen sine corporis discidio perniciali transfundi possit.

Ver. 356. *apta*. Sic lego. Hinc Virgilius, *Æn.* vi. 798.

———— ubi cœlifer Atlas
 Axem humero torquet, *stellis* ardentibus *aptum*.

Apta: i. e. *fixa*; ut noster, *radicibus apti*. v. 806. et ibid. ver. 1204.

———— *stellisque* micantibus *æthera fixam*.

BENTLEIUS.

Eandem emendationem alii dudum, et nosmet etiam, utpote Virgillii amatoribus in apertissimo jacentem, occupaveramus. Omnes libri veteres, pervicaci et molestissimo consensu, dant *alta*; cum nullâ

vel tolerabili constructione. Ennius his posuit, apud Macrob. Sat. vi. 1.

———— cælum *stellis fulgentibus aptum*:

ad ipsissimas poëtæ nostri voces; quas Mantuanus denuo excepit, nullâ mutatione locutionis factâ, ad *Æn.* xi. 202.

———— nox humida donec
 Invertit cælum *stellis fulgentibus aptum*.

Extra omnem dubietatis suspensionem locari videtur hæc divinatio; nam, si *alta ferre* posset interpretationem *referta*, ab *alo*, nutrio, hoc foret duriusculum, et id ambigui contineret, quod ab homine venustissimo quibusvis demum machinis editor studiosus contendat amoliri. Positis igitur omnino acquiescendum esse arbitramur.

Ibid. *stellis fulgentibus* — *cœli domus*. Apposite Horatius, od. ii. 12. 8.

———— unde periculum
Fulgens contremuit *domus*
 Saturni veteris.

BENTLEIUS.

Ver. 458. *Concutitur cœli domus, totaque tellus*. Quemadmodum Horatius, od. i. 34. 9. de *tonitru*:

Quo bruta *tellus*, et vaga *fluminis*,
 Quo *Styx*, et *invisi* horrida *Tænari*
 Sedes, *Atlanteusque finis*,
 Concutitur——.

Ibid. *tempora se veris*: Vind. V. ed. *tempora seris*; et hæc pro var. lect. *tempora veris*: Δ . *temporibus seris*; Σ . *tempora quæ veris*.

- 360 Deficiunt, neque sunt tam denso corpore nubes.
 Inter utrasque igitur quom cœli tempora constant,
 Tum variæ causæ concurrunt fulminis omnes.
 Nam fretus ipse anni permiscet frigus, et æstum;
 Quorum utrumque opus est fabricanda ad fulmina nobis,
- 365 Ut discordia sit rerum, magnoque tumultu
 Ignibus et ventis furibundus fluctuet aër.
 Prima caloris enim pars, et postrema rigoris,

Ibid. *tempora se veris p̄ndunt*. Hæc eleganter illustrabuntur Virgilianis illis ad geo. l. 217. iv. 52. 77. Serviique commentariis: ad quæ lector amandandus est.

Ver. 359. *Frigore*: M. *Frigora*. — *ventique calore*: Vind. *ventique colores*; V. ed. *ventisque caores*; L. M. Ω. *venti atque calores*; O. *venti calores*. Hæ autem membranarum discrepantiæ non sunt hoc tempore vitiosæ nucis æstimandæ; nihil enim, opinor, unquam fuit receptis lectionibus magis indubitatum.

Ibid. *Frigore*, pro *hyeme*; ut v. 640. et *calore*, pro *æstate*; ut i. 175. Virgilius, geo. iv. 36.

————— Nam *frigore* mella *Cogit hyem*, eademque calor liquefacta remittit.

Ver. 360. *Deficiunt*: V. ed. *Defiunt*; nescio an vere, an ex errore, ad eum fontem referendo, quem aperuimus in notis ad ii. 1045. Conferas interea Virg. ecl. ii. 22.

Ver. 361. *utrasque*: ita scriptum est in Vind. V. ed. O. Δ. Σ. Ω. Florent. etiam atque Ald. editt. doctissime quidem, et longe longoque supra captum librariorum; ut non sit hæc varietas eorum occitationibus vel importunitatibus imputanda. Vulgari solet, *utrumque*; sed me persuasum habeo sic scribi contra veteres libros MSS. si modo collatores rem fideliter inventi essent administrasse. Nempe, *vs utrasque* latenter respicit dictionem *tempestatem* in nomine *tempora* comprehendendam: videas annotata ad i. 353. et in

indice critico uberiorem exemplorum ægetem. Nempe, formulis poetici sermonis exquisitissimis, et maxime speciosis, omnium veterum unus est Lucretius noster abundantissimus, atque adeo universæ Latinitatis auctor locupletissimus.

Ibid. *constant* hic potest simpliciter *sunt*; neque aliter in Maronis Æn. v. 748.

————— quæ nunc animo sententia *constet*.

Ennius, ut videtur, in Cic. Tusc. disp. i. 16.

————— ubi rigida *constat* crassa caligo inferum.

Glossæ veteres: “ *Constant*, καθήκον “ *navi*.” D. Jacobus similiter, iii. 6. *ὄντως ἢ γλαύσση καθίσταται ἢ τῆς μέλιτι ἡρώ.*

Ver. 363. *frigus et*: P. Vind. V. ed. O. Δ. Σ. Ω. *frigidus*; Nonius, *frigus ad*: qui versum profert in iii. 92.

Ibid. *fretus anni*. Eleganter et signate; nam per *incertos menses*, ut Virgilio verbis utar, *fluctuat aër*, æstuatque, tempestatibus confligentibus: redeas autem ad iv. 1024.

Ver. 364. *fabricanda ad fulmina*. Pariter Naso, met. i. 259.

————— *Tela* reponuntur, manibus *fabricata* Cyclopum.

Ver. 365. *sit*: Σ. *cum*; Ω. *sic*: *exsulat* autem *vocula* Vind. et V. ed.

Ibid. *magno tumultu*. Virgilius, Æn. vi. 858.

————— *magno* turbante *tumultu*.

Tempus id est vernum: quâ re pugnare necesse est
Dissimileis inter sese, turbareque, mixtas.

- 370 Et calor extremus primo cum frigore mixtus
Volvitur, auctumni quod fertur nomine tempus:
Hæc quoque configunt hyemes ætatibus acres.
Propterea, sunt hæc bella anni nominanda;
Nec mirum est, in eo si tempore plurima fiunt.
- 375 Fulmina, tempestasque cietur turbida cælo,

Ver. 366. *ventis*: O, *veris*; i. e. *vētis*:
i, quod adsolet, in r migrante.—*fluctuet*:
Vind. V. ed. Δ. Σ. *fluctus* et.

Ibid. *Ignibus fluctuet*. In hac meta-
phorâ poetæ sæpissime versati sunt. Suf-
ficiat testimonio Sidonius Apollinaris, ix,
196.

Per templum male fluctuat te flammâ.

Ibid. *fluctuet aër*: confer v. 277. et ibi
dicta. *Fluctuet* autem, *κλονουζουει*. Pro-
pertius, ii. 21. 5.

Venit enim tempus, quo torridus æstuat aër.

Editiones quædam, *quum*; i. e. *quom*:
unde harum vocularum in MSS. con-
fusio.

Ver. 367. *et*: sic soli Δ. Σ. cæteri, *est*;
facili errore, ob compendiam β.—*rigoris*:
ita soli Junt. et Ald. editi; *castori veteres*
universi, molestissime conspirantes in vi-
tio, *liquoris*: quam lectionem, licet de
pluvioso tempore, pro *hyemali*, non inepte
forsitan intelligi poterit, receptæ tamen
voci, sive sit e libris MSS. deprompta,
sive doctorum acumini debeatur, nos toti,
et ex animo, subscribimus.

Ibid. *rigoris*: i. e. *frigoris*. Arnobius,
lib. vi. p. 205.—“illud in *rigoribus* algi-
dum, hoc vaporum—.” Unde Virgili-
us, geo. i. 143. *rigor ferri*: i. e. *durum*
ferri frigus; vel *glacies ferri*, de phrasi
longe longeque remississimâ Lucretii, ad
i. 494. quæ te recipias, et annotata perla-
gas. Adrianus ad Animam:

Quæ nunc abibis in loca,
Pallidula, rigida, nudula?

i. e. morte *frigida*; de sensu secundario,
quum *frigus* mox faciat corpora *rigere*.

Ver. 369. *sese*: sic codex optimus L,
et Δ. quæ mihi videtur lectio summe pro-
babilis; quum in his syllabarum earum-
dem duplicationibus literæ sæpe soleant
elabi, et distantia substantivi *partes*, quod
et *Dissimileis* et *mixtas* respiciunt, manus
importunas sciorum libroriorum ad in-
ferendum nomen facile incitaverit. Vul-
go, *se res*; uti conspicitur in P. V. ed. et
edi vulgo solet; abest *res* Vind. M. Non
male Σ. pro variâ lectione:

Dissimileis inter se, conturbareque mixtas.

O. utrumque vocabulum exhibet, *sese res*;
metro redundante. Hunc verborum or-
dinem dat Ω.

Dissimileis res inter se, turbareque, mixtas.

Ver. 370. Deest versus Vind. nam cõ-
similes dictiones *mixtas* et *mixtus*, quibus
verr. 369. 370. claudantur, excitantem
scribam fecerunt.

Ver. 371. *Volvitur*. Hoc verbum non
tangit, ut opinor, *fluctuationem* hac mix-
turâ excitatam, de quâ in ver. 363. sæpe-
rius actum est; sed simplicem *rotationem*
temporump: quemadmodum in hoc versu
Virgiliano, geo. ii. 402.

Atque in se sua per vestigia volvitur ensu.

Ver. 372. *hyemes acres*. Plautus, Ter-
num. ii. 3. 7.

Sunt senectuti in acerbam hyemem parat.

Ver. 373. *bella*: Σ. et; abest vox Vind.
V. ed. O. Δ.—*nominanda*: V. ed. B.

Ancipiti quoniam bello turbatur utrinque,
Hinc flammis, illinc ventis, humoreque mixto.

Hoc est igniferi naturam fulminis ipsam
Perspicere, et, quâ vi faciat rem quatinus, videre:

380 Non, Tyrrhena retro volventem carmina frustra,
Indicia obcultæ divom perquirere menti;
Unde volans ignis pervenerit, aut in utrâ se
Vorterit hinc partim, quo pacto per loca sæpta

non imitanda; quod literarum ductibus nihil discrepat.

Ver. 374. *mirum est in eo si*; P. *mirum si in eo tam*; Vind. *mirum est in eos*; et eodem spectat V. ed. *mirum stineos*; O. *mirum si in eo jam*; S. *mirum æstivo hoc*; N. *mirum si in eo sic*. Sane quisvis oculatus videt, quid ætupatum scribis fecerit, atque ad locum solicitandum impulerit. Omnino repotendum aió:

Nec mirum est, si eo sic tempore—

sed, quum Havercampi silentium videatur indicare membranas vetustissimas atque emendatissimas vulgatis suffragari, nihil in memet volui suscipere, aut novare leviter. Redees autem velim ad iv. 1054. v. 7. videas etiam infra, ver. 796.

Ver. 375. *cietur*: Vind. *ci*; V. ed. *est*: sequens nempe syllaba sibi gemellam extrivit.

Ibid. *tempestas cietur turbida celo*. Hæc Virgilius usurpavit, Æn. xii. 283.

—It toto turbida celo
Tempestas telorum—.

A. Gellius, xiii. 9. e Tyronis pandectis; —“*tempestates pluvias, largosque imbres, cieni*—.”

Ver. 376. *utrinque*: V. ed. *utriusque*; ex interpretatione forsitan: Δ. a primâ manu, *utrumque*; a posteriore, *utrinque*.

Ibid. *bello turbatur*. Idem Maro, Æn. viii. 29.

—trici turbatur pectore bello.

Ver. 378. *Hoc*: i. e. hoc modo, quem in superioribus exposui. Sane licet, nec

invenuste, in nominativo casu positum intelligere; sed illud equidem malim, ut magis Lucretianum: videas ad iv. 775. v. 805. ne plures locos excitem.

Ibid. *igniferi fulminis*. Hæ voces breviter significant, et eleganter, *tonitrum ac fulgur*.

Ver. 379. *quâ vi*: O. *quam*; conjunctis nimirum vocibus.

Ibid. *rem quamque*; i. e. omnes effectus, valde mirabilis et difficilis explicata, fulminis fulgurisque licet hinc intelligere.

Ver. 380. *Tyrrhena carmina*. Nam ratio omnis aruspiciozum, et prodigiorum procurandorum, cum aliis huc spectantibus cærimoniis, ab Etruscis religiosissimis, atque hujusce disciplinæ peritissimis, ad Romanos derivata est; ut omnes hõrunt.

Ibid. *retro volventem*. Quod breviter dictum est, vice *undique* volventem, *ultra citroque* volventem. Gemellum schema sermonis compendiarium est infra, ad ver. 1278.

Ver. 381. *Indicia*: P. V. ed. Δ. *Judicia*.—*obcultæ*: P. V. ed. O. *occulte*.—*menti*: sic clarissime Vind. V. ed. L. M. O. S. nec ausus equidem sum tam gravibus auctoritatibus obistere, quum vero videatur simile, delicatissimum Lucretii sensum a genitivo duplici abhorruisse. Nec minus rectum est, si minus vulgare, *indicia* quæ sunt *menti*, quam *indicia* quæ sunt *mentis*; uti legitur in cæteris exemplaribus, et scriptis, et impressis ære.

Ibid. *divom menti*. Virgilius, Æn. v. 56.

Insinuarit, et hinc dominatus ut extulerit se;

385 Quidve nocere queat de cœlo fulminis ictus.

Quod, si Jupiter, atque aliei fulgentia divei

Terrifico quatiunt sonitu cœlestia templa,

Et jaciunt ignem, quâ quoique est quomque voluntas;

Quur, quibus incautum scelus avorsabile quomque est,

390 Non faciunt, ictei flammæ ut fulguris halent

Pectore perfixo, documen mortalibus acre?

— sine mente, reor, sine numine, divum—

Ver. 382. *utram se*: Vind. V. ed. *utramque*; Σ. *utramque*.

Ver. 383. *partim*: ita luculenter V. ed. L. M. redeas ad notam, in ver. 87. Vulgo, *partem*.

Ver. 384. *dominatus*: V. ed. *dominatur*.—*ut extulerit se*: Vind. *ut fatalerit se*; V. ed. *ut faculerit*; Δ. *ut attulerit se*; Σ. *ut facile erit se*. Quæ dissimilitudines suspicionem nobis obnovent, lepidissimum artificem variatum voluisse dicendi genus, et scripsisse:

— et hinc dominatû ut extulerit se.

Ver. 386. *Jupiter atque aliei divei*: vide Servium, ad Virg. *Æn.* i. 42. Plin. nat. hist. ii. 53. Arnob. lib. iii. p. 122. Duos posteriores Lambinus advocavit.

Ver. 387. *quatiunt sonitu templa*. Pulchre; quum *pulsibus aëris*, sonitu excitationis, *concutiantur* res. Hinc longe longaque venustissimâ Virgilius audaciâ, in geo. iii. 150.

— furit mugitibus æther.
Concusus, sylvæque, et sicci ripa Tanagri.

Nec eedit elegantîâ Claudianus, xxxiv. 53.

Te neque, Dictæas quatiens mugitibus urbes,
Taurus, nec Stygii terruit ira canis.

Sed enim, perpensis omnibus, et animadverso poetarum more, sic ille fortasse scripsit:

— nec Stygius terruit ore canis:

nam sententiæ sic convenientius respondent. Satis sit te misisse ad Virg. *Æn.* vi.

401. 417. non aliter enim de Cerbero passim reliqui.

Ibid. *cœlestia templa*; *rimosus aëther*, uti princeps Æschylus nominavit, in *Pera* 365. Multa diximus ad v. 522. et alibi.

Ver. 388. *ignem*. Revocavi lectionem omnium librorum veterum; nam editores audaculi ex ingenio vulgaverunt *ignem*, in numero multitudinis.—*quo quoique*, vel *cuique*, est: ita legitur in O. Ω. sed, hæc hic scribendi modus probabilior sit P. lectionibus, *quo inducit* utique, haud temere affirmaveris; si diligenter attendas optimorum codd. scripturas, et elementorum ductus merosis oculis contempleris. Vind. *quo in quæ est*; V. ed. *quo inquit* (i. e. *inquit*) *se*; L. M. Δ. Σ. *quo inque est*. Litem dirimant eruditi. Postremis exemplaribus si inseras c, lectio ipsissima nascitur, quam exhibuimus.—*voluntas*: sic P. Vind. V. ed. L. O. Δ. Σ. Ω. Evalgari solet, *voluptas*; contra libros scriptos haud dubie.

Ver. 389. *avorsabile*: P. V. ed. Σ. Ω. *adversabile*.

Ibid. His committas parallelum locum in il. 1099—1104. et mox venientia, ver. 416—422.

Ibid. *incautum scelus*, ἀφελαστος μωρις quod homo non satis diligenter caverit.

Ver. 390. *ictei*: V. ed. Δ. Ω. *ictu*; non male, sed infra vulgatorum elegantiam, propter minus expeditam constructionem.—*halent*: V. ed. Ω. *habent*; Σ. *alent*.

Ibid. *flammas ut halent pectore perfixo*—*Turbine conreptus*. Mantuanus hæc defloravit, ad *Æn.* i. 44. haud pudenter satis:

Et potius, nullâ sibi turpi conscius in re,
 Volvitur in flammis innoxius, inque peditur,
 Turbine cœlesti subito correptus, et igni?

395 Quur etiam loca sola petunt, frustra que laborant?
 An tum brachia consuescunt, firmant que lacertos?
 In terrâ que Patris quur telum perpetiuntur
 Obtundi? quur ipse sinit, neque parcat in hosteis?
 Denique, quur numquam cœlo jactat undique puro

*Illum, expirantem transfixo pectore flammis,
 Turbine contripuit, scopulo que infixit acuto:*

Ita certissime scribendum, quicquid obvi-
 tantur Heinsius Heyniusque: nam neque
 sic juxta positas voces cognatas, ac sono
 simili, *transfixo* et *infixit*, fastidiosissimus
 summi poëtæ sensus toleravisset; et effica-
 ciorum dictionem plane flagitat nomen
Turbine, atque loci totius impetus. *In-*
fexit autem, per acerrimam violentiam
 illisit; "quasi confringere membratim
 "vellet, et, undique perforatum scopuli
 "acuminibus, vel frustulatim commi-
 "nuere." Nihil undique rotundius, ac
 vividius. Fidem faciet emendationi nos-
 træ haud levem Hyginus, fab. cxvi.—"in
 "quâ tempestate, *Ajax Locrus fulmine*
 "*est a Minervâ ictus, quem fluctus ad*
 "*saxa inliserunt; unde Ajacis petrae sunt*
 "*dictæ."*

Ver. 392. *sibi*: *Ω. si.—in re*: V. ed.
jure; cum eisdem prorsus vestigiis litera-
 rum. Jam vero contempleris fedissimum
 versum, quem, invenustissimi hominum
 et inscitissimi, Lucretiani editores nobis
 ex officinâ suâ non erubuerint proferre, li-
 bris vetustis omnibus de solito præfracte
 conculcatis:

Et potius nulle sibi turpis conscius rei.

Te, mi lector! rogatum velim, an noveris
 facinus aliud detestabilius, impudentius-
 que? Bonos viros labefecit haud dubie
 phrasis *consciis in re*; sed inscitæ tantæ
 pudicitum est. Sic Propertius, l. 10. 2. ubi
 consulas eruditos editores:

———— vestris consciis in lacrymis.

Ver. 393. *Volvitur in flammis*. Similiter
 Maro, ad geo. ii. 308.

Et totum *involvitur flammis* nemo—:

ubi verum fuerat, ob impensissimos sum-
 mi vatis in Lucretium amores, si codex
 vel unus addixisset, hoc modo:

Et totum *in flammis volvit nemo*—.

Ver. 394. *Turbine cœlesti et igni*. Hen-
 dyades est, pro "turbine cœlestis ignis,"
 seu fulminis.

Ver. 395. *frustra laborant*: in expedi-
 endo fulmine scilicet, et fabricando; si sit
 usu nullo locis vacuis, ubi nemo percuti-
 tur, immittendum.

Ver. 396. *tum*: Vind. *con*; V. ed. *cum*.
 —Et demiror maximum stuporem docto-
 rum, patienter per editos putidum ac te-
 merarium Lambini commentum, libris
 vetustis reclamantibus, propagantium;
 nam Vind. nihil morer:

An *con* brachia *sufaciunt*, firmant que lacertos?

Quisquamne poëtarum tam crudeliter di-
 laceratus est, tam lamentabiliter deprava-
 tus, mutilatus, truncatus, deperditus de-
 nique, ac Carus noster? Ου γινετ', ου τε-
 ρου.

Ibid. *brachia consuescunt*. Nonius, ii.
 199. "*Desuevi* illum, pro *desuefeci* il-
 "lum—, Titinnius Geminâ: *Parasitos*
 "*—desuevi—*." Et Apuleius, p. 302.
desuescere vocem. BENTLEIUS.
 Sic alii autem in cognatis vocibus non
 raro.

Ver. 397. *telum*: V. ed. O. *cœlum*; i. e.

- 400 Jupiter in terras fulmen, sonitusque profundit?
An, simul ac nubes subcessere, ipsus in æstum
Descendit, prope ut hinc teli determinet ictus?
In mare quâ porro mittit ratione? Quid undas
Arguit, et liquidam molem, camposque natanteis?
- 405 Præterea, si volt caveamus fulminis ictum,
Quir dubitat facere, ut possimus cernere missum?
Si nec opinanteis autem volt obprimere igni,

celum: et similiter P. V. ed. Σ. ad ver. 402. inferius.

Ibid. *In terrâ*. Lego: *Interea*. BENTLEIUS.

Atque hoc modo nimirum offendi scriptum in O. et hæc voces subinde permutantur: ingeniosa tamen est magis hæc viri sagacia divinatio, quam vera; quum frustretur prorsus oppositionem istam, quam Lucretius instituerit, inter *Jovem* ac *divos alios*, ver. 386. inter *illos*, qui parant fabricantque telum *Patris*, ver. 395—398. et *ipsum Patrem*, ver. 398. *In terrâ* utique, ubi fulmen obtundi amittique solet, obrutum ac *sepultum*, nullius scopi compos. Certa est, et dilucida satis, hæc versuum expositio, atque adeo totius argumenti conspectus.

Porro, vice *In terrâque Patris*, superscriptum erat in M. *In terrâ atque petris*: quam rationem modo disputata nobis penitus infirmant, exploduntque. Nec acumen tamen non inest isti conjecturæ; nam libris MSS. haud videtur imputanda.

Ver. 398. *sinit*: Ω. a primâ manu *sini*; uno ductu inter plures similes facile prætermisso.—*neque*: V. ed. *atque*.

Ver. 399. Sic supra, ver. 246. eodem libro; et Aristoteles, de meteor. ii. 9. καὶ δια τὴ ποτὶ τὴν γῆν γίνεσθαι κατὰ τὸν ἀέρα, ὅτ' αὐτὸν σπινθηροῦν ἢ μόνον, ἀλλ' οὐχὶ συνεχῶς αὐτῶν· αὐτῶν δ' ὕστερ, ἢ γίνεσθαι; Lambinus.

Ver. 400. *Jupiter fulmen sonitusque*. Nec multo aliter Mantuanus, *Æn.* vi. 586.

Dum flammæ Jovis, et sonitus imitatur Olympi.

Ibid. *sonitus profundit*: ut Euripides, Supp. 773. μολῶν ἐκχῶν ac similia centum utriusque sermonis poetæ. Si libeat, plura videas in notis meis ad i. 40. non in elegantia.

Ver. 401. *ipsus in æstum*: sic conspiciatur expresse positum in P. L. M. Ω. Hæc autem scripturâ quid luculentius, quid commodius, quid venustius, quid denique ex omni parte perfectius, fingi vel optari potest? Editores tamen, tot criminibus inexpiabilibus devovendi, non sibi flagitiosi satis in Lucretii carmen videbantur, nisi his nugamentis despiciatissimis acervum sceleris cumulatissimum rotundarent:

———— nubes subcessere, *ipse in æstum*—

Apage hæc odiosissima commenta cum inventoribus suis in malam rem!—Vind. Σ. *ipse in æstum*; V. ed. *ipse in hæstum*; O. Δ. *ipse et in æstum*. Nullus relinquatur dubitandi locus.

Ibid. *æstum*: redeas verr. 363. 366. et notas.

Ver. 402. *determinet*: i. e. finem, vel terminum, figat quoadusque telum mittendum sit.

Ver. 404. *liquidam molem*: ut de *Marsyâ flumine* Q. Curtius, iii. 1. 5. "majore "vi ac mole agentem undas." Et Lucanus, v. 625.

———— tanta *maris moles* crevisset in astra: cum Silio Italico, iii. 46.

Quir tonat ex illâ parte, ut vitare queamus?

Quir tenebras ante, et fremitus, et murmura, concit?

410 Et simul in multas partes quâ credere possis

Mittere? An hoc' ausis numquam contendere factam,

Ut fierent ictus uno sub tempore plures?

At sæpe est numero factum, fierique necesse est,

Ut plures in multis regionibus, et cadere imbreis;

415 Fulmina sic uno fieri sub tempore multa.

————— surgentis mole profundâ
Injectum terris subitum mare:

ubi plura contulit Drakenborchius, et nos supra, ad v. 489. de phrasi *natantes campos*. Interea, eleganter, atque etiam magnifice, de ingruente diluvio Alcîthus Avitus, iv. 472.

Insequitur tamen oceanus, refugisque fluentis imminet, et saisis impellit motibus amnes.

Unde statim emacules eundem infra, ver. 489.

Prægravis insanis pulentur motibus arca:

ubi libri dant motibus. Nec Sedulius lauto lectori displicebit, carm. i. 58.

Qui genus humanum, præter quos clauserat arca, Diluvii rabidâ spumantis mole sepultum, Unâ iterum de stirpe creas—

Ver. 405. *Præterea*: L. M. O. Σ. Ω. *Propterea*; Δ. *Propter*.—*si volt*, seu *vult*: Vind. *si cuuit*; vel, ut puto, si per collatorem res stetisset, *sic vivit*; si nempe cum *sic*, et *l* cum *i*, ut alias sæpiuscule, mutatis: V. ed. *sinuit*; in quibus nihil confusum est præter *i* et *l*: L. M. *juvit*; uno ductu inter tot similes elapso: O. Δ. *ævum*; Σ. *sevit*; Ω. *sevi ut*.

Ver. 407. *obprimere*: Δ. *premere*; Σ. *perimere*: M. etiam dat *vel*, pro *volt*.

Ver. 408. *ut vitare queamus*: tenebroso nempe cælo, et crassioribus nubibus, præmoniti.

Ver. 410. *quâ credere possis*: tu nimirum, qui pariter credis eum velle, ut nos ictum fulminis cæveamus. Res autem hæc difficilis fit multiformi ac promiscuâ telorum jaculatione.

Ver. 411. *Mittere*: quidam codd. P⁸, *Mittier*.—*hoc*: Σ. *hac*; nec sans displicet.

Ver. 413. *At*: V. ed. *Et*; O. *Ac*.

Ver. 415. Nihil volui ex ingenio, re non prorsus cogente, demutare; sed meis est oculis luce meridianâ clarius, Lucretium haud aliter, quam ad hunc modum, primitus scripsisse versum:

Fulmina sic uno ferri sub tempore multa.

Sic cadunt imbres, feruntur fulmina, cum amicissimo consensu locutionum. Ferri etiam et fieri solent sæpenumero confundi nec frequentiorem imbellis et otiosæ dictionis repetitionem patienter admittimus. Iudicio tamen suo lectores fruantur velim; nam tædet plura dicere.

Ver. 416. *delubra*: Ω. *dilubra*; male: vide Festum. Hæc autem videtur de Comico, ad Nub. 401. mutuatus noster, sic facetissimæ filo dictionis, ut solet, argumentum deducente, et numeris commodissimis:

Και πως, ο μορὶ σὺ, καὶ Κρονίῳ ἔσαν, καὶ Βεκαίῳ ἔπι,

Ἐὶ περ βαλλῆ τις ἐπιτρῆκε, πως ἤχ' Ἰριμὸς ἐπὶ ἤρῳ,

Οὐδὲ Κλειτολίῳ, ὅθι Θύρα; καὶ τοὺ σφῆδρα γ' ἔσ' ἐπίτρῆκε

Ἄλλα τὸν αἶσα γὰρ γὰρ βαλλῆ, καὶ Χυνοὺ ἀπὸρ Ἀθήνα;

Καὶ τὸς δρῶ τὸς μαγῶλας' ἐπὶ σῆδρα; ἢ γὰρ δι' δρῶ ἐπιτρῆκε.

His appositus lucem inferet Demetrius Phalereus, de eloc. sect. cl. qui videtur doctos viros, in Aristophane occupatos,

Postremo, quur sancta deſum delubra, ſuaſque
 Diſcutit infeſto præclaras fulmine ſedes;
 Et bene facta deſum frangit ſimulacra, ſuiſque
 Demit imaginibus violento volnere honorem?
 420 Altaque quur plerumque petit loca; plurima quo plus
 Montibus in ſummis veſtigia cernimus ignis?
 Quod ſuper eſt, facul eſt ex hiis cognoscere rebus,

effugiſſe; et ſub nomine Dionyſii Hali-
 carnæſenſis laudatur ſcholiæſta. Jam
 vero, quum illud γ in verſu quarto plane
 ſit intempetiſtivum, et vi propriâ particule
 iſtius, certo certius, deſtitutum, atque
 rhetor ſic verſum proferat, Ἀλλὰ τῶν ἱερῶν
 νῶν βαλλῖν, καὶ Σῶνιον ἀκρὸν Ἀθηνῶν· reſcri-
 bendum cenſeo:

Ἀλλὰ νῶν τῶν ἘΑΥΤΟΥ βαλλῖν—

vel ſaltem, ſi hoc diſpliceat:

Ἀλλὰ τῶν αὐτῶν ΤΕ νῶν βαλλῖν—

Nemo etenim, penitiore ſenſu Græcæ
 phraſeas imbutus, quæ vulgata ſunt, pro-
 babit. Brunckius interea in notis pulchre
 meminit Lucretii.

Ver. 417. *Diſcutit fulmine.* Ita Per-
 ſius, ii. 25. de *fulmine* itidem loquens, et
 Ariſtophanis haud immemor:

Ignoviſſe putas, quia, cum *tonat*, *ocys illex*
Sulfure diſcutitur ſacro, quam tuque, domusque?

Julius Obſequens, de prodigg. ſect. lxxi.
 “*fulmine pleraque diſcuſſa.*” Nihil
 agit Schefferus, libris ſentientibus, pro-
 ponens *decuſſa*: bonum eſt enim sæpe-
 numero, ſi dicas *res ad terram fulmine*
dejectas eſſe, non minus quam ſi dicas
undique diſjectas, et comminutas: ſed *dis-*
cutio fortius eſt verbum, et fortiori melius
 conjungitur. Subinde tamen pro libitu,
 et in eodem effectu deſcribendo, eadẽmque
 cauſâ, ſcriptores, nec ſine iudicio, dicendi
 modum variant. Similiter invenies fieri
 cum cognatis dictionibus *diſjicio* ac *deji-*
cio; nec quidquam temere novandum eſt,
 niſi conviciis ſcopus loci flagitet, contra

codices ſentiententes. Coram veniat Vir-
 gilinus, Æn. ix. 810.

Diſcuſſæque jubæ capiti.—

Ubi, ſi vel unus liber addiſſiſſet, prætul-
 ſem equidem *Decuſſæ*: quum illa vox
 magis congruiſſet fulminatæ Capaneï
 galeæ, (vide modo Stat. Theb. x. 928.)
 quam *ſaſis* ut ut duriter impetiſſet Turſi.

Ibid. *præclaras ſedes*: i. e. *fulgentis*
templa. Arnobius, lib. iii. p. 106.—“qui-
 “bus (formis deos ſuperos) imo formatæ,
 “et *templorum* ampliſſimis collocati in
 “*ſediſibus.*”

Porro, hiſ Lucretianis appoſita ſunt hæc
 Minucii Felicis, ſect. 5. ubi laudat no-
 ſtrum Daviſius: “Adeo paſſim cadunt
 “(fulmina); montes irruunt, arboribus
 “incurrunt, ſine delectu tangunt loca sæ-
 “cra et profana; homines noxios feriunt,
 “et sæpe religioſos.”

Ver. 418. *frangit ſimulacra.* Non du-
 bito quin cum electo verborum prudentiſ-
 ſimo, et ſine vanâ ſermonis ſuperflui-
 tate, noſter ſit locutus: intellexerim igitur
 per *ſimulacra*, ſtatuas *marmoreas*, quæ
 recte *frangi* dicit; per *delubra* autem, *li-*
gneas, recte rursus *diſcuſſas* diffiſſasque: et
 per *imagines* denique, *picturas*; quarum
 honores ſtatim defloſcerent, fulminibus
 afflati.

Ver. 419. *volnere*: V. ed. *volvere*; prout
 alibi.

Ver. 420. *petit loca*: Vind. *petitiõra.*—
quo plus: ita P. Poſſis etiam non male,
quã plus; omnes enim libri, quibuscum
 nobis res eſt, præbent *que plus*. Haver-
 campus, qui de membranis L. M. nihil re-

Πρηστρας Graeci quos ab re nominatarunt,
In mare quâ missei veniant ratione superne.

425 Nam fit, ut interdum, tamquam demissa columna,
In mare de coelo descendant; quam freta circum
Fervescunt, graviter spirantibus incita flabris:
Et, quæquomque in eo tum sunt deprensa tumultu,
Navigia in summum veniunt vexata periculum.

nunciaverit, se, ut alias sæpiusculæ, valde negligenter habuit. Editi, ex Lambini emendatione arbitrariâ, plurimæque hujus.

Ver. 421. *vestigia ignis*. Virgilius, *Æn.* iv. 23.

— Agnosco veteris *vestigia flammæ*.

Ver. 422. *facul est*: sic felicissimâ, ni fallimur, emendatione locum venerabili suo nitore restitimus ex *vestigis* cod. Ω: apud quæm, pro vulgari *facile est*, simplex *facile scriptum* vidi. Nimirum, ex *facul* ē, sive *facul est*, mox evenit, vocibus coalitis, *facule*; unde, non longo morantibus tempore librariis, emersit *facile et facilest*, omnia germanæ antiquitatis *vestigia* passim obliterantibus. Jam vero vetustissimos usurpavisse *facul* ac *difficul*, pro *facile* ac *difficile*, te Nonius docebit, ad ii. 331. Videas propro, quæ nos annotavimus superius, in iii. 401.

Ver. 423. *Πρηστρας*: omnes nostri, *Presteras*; Latinis literis.—*Graeci*: Vind. V. ed. *Græli*; Ω. *Græi*.—De his autem presteribus, et Epicuri super illis sententiâ, consulendus est Diogenes Laërtius, x. 104. prolixior, quam qui commode nostris annotationibus adscribi queat. Videas quoque Plinium, nat. hist. ii. 50. et alibi, has philosophiæ partes uberius tractantem.

Ibid. *ab re*: a *πρηστω*, *πρηστω*, scilicet; quia cum ardore quodam tumescant: inest enim voci non minus *inflationis* notio, quam *ignis*.

Ver. 425. *tamquam*; Vind. *tam cum*; Δ. *tantum*; Σ. autem, *tum cum*.

Ver. 426. *descendant*: nempe, *πρηστρας*. Ita sponte rescripseram ex divina

tione, necum certissimæ exploratum habens, elegantissimum poetam, ut ambiguum effugeretur, haud aliter potuisse scribere in hoc loco: postea vero sic offende luculenter positum in O. qui codex, ut ut recenti manu sit exaratus, haud dubie multo antiquiorem præ archetypo suo habuit. Δ. *distendat*; Σ. *discendat*. Vulgo, *descendat*.—*quam*: Δ. Σ. *qua*; non male, ut arbitror, pro *quâ vid*, vel quo loco.

Ver. 427. *incita*: sic soli P. O. Δ. Ω. cæteri, *lacita*; i. e. *laccessita*, uti quoque manus interpretis margini cod. Σ. allevit; sive percussa. Certe vox adeo rara, et extra communem usum jacens, depravationibus librariorum valde fuerit obnoxia; et an ferri poterat in hoc loco per duplicationem consonantis, uti factum est in verbo *reducere*, atque aliis quibusdam, nec temere negaverim equidem, nec contenderim: verum enim tutus habui libros sequi, recentiores quamvis, ac minus gravi testimonio, at minime contemnendos tamen.

Ibid. *Fervescunt freta spirantibus flabris*. Hæc etiam Mantuanus attigit, geo. i. 327.

— *fervetque fretis spirantibus æquor*:
et in ejusdem libri ver. 455.

Omnia tunc pariter *vento*, nimblaque, *videbis Ferrere*—.

Ibid. *graviter spirantibus*. Idem, *Æn.* vii. 753.

Vipereo generi, et *graviter spirantibus hydriæ*—.

Ver. 428. *tum sunt*: P. V. ed. *cum sint*; Σ. Ω. *tum sint*.—*deprehensa* dant plene P. V. ed. O. et in Lucretio proba-

- 430 Hoc fit, ubi interdum non quit vis incita venti
Rumpere, quam cepit, nubem; sed deprimit, ut sit
In mare de coelo tamquam demissa columna
Paullatim; quasi quid pugno brachiique superne
Conjectu tradatur, et extendatur in undas:
- 435 Quam quom discidit, hinc prorumpitur in mare ventu
Vis, et fervorem mirum concinnat in undis.
Vorsabundus enim turbo descendit, et illam
Deducit pariter lento cum corpore nubem:

mus, ut alibi diximus atque exposui-
mus: vulgo, *depressos*. Nihil mutatum
cavnen.

Ibid. in eo *depressus tumultu*. Sic, uti
Horatius insuper, alique, Virgilius etiam
locutus est, in *Æn.* v. 52.

Argolicove mari depressus, et urbe Mycenæ—

Ibid. *Navigia vesata*: vide nos ad i,
276. Similiter Phædrus, iv. 16. 3.

Secundâ cævâ navi tempestatibus.

Ver. 430. *quit vis*: V. ed. *quitus*; Δ.
quantus.

Ver. 431. *cepit*: ita Vind. Ω. et præ-
ferendum esse existimo solitæ lectioni *cæ-
pit*. Jam vero *cepit* simplicius etiam vi-
detur, pro *invasit*, occupavit. Sane nec
obstant multum, nec vicissim multum
juvant, in hujuscemodi diversitatibus ve-
tusta exemplaria. Lucanus apposite, v.
414.

Fortius hiberni fatus cælumque, fretumque,
Quam cepere, tenent—

Ver. 433. *brachiique*: O. Σ. habent
brachiisque.

Ver. 435. *hinc*: Ω. *huc*.—*prorumpitur*:
Δ. *prorumpit*.—*venti*: M. *ventus*.

Ibid. *prorumpitur*: i. e. *se prorumpit*,
de mediæ vocis usu. Virgilius similiter,
Æn. vii. 459.

————— *toto proruptus corpore sudor*.

Ver. 436. *fervorem in undis*: ut mox
ver. 441. *fervere* cogens, et alibi, transla-
tionis maxime usitatâ; ob *spumas*, et *soni-*

tum excitatum, ut aquæ vi flammarum
bullientis. Huc referas etiam gemellam
locationem, *æstuantem pontum*; et haud
rarius frequentatam. Audacior Florus,
utpote stylo usus, floridius ad poetarum
normam colorat, iv. 2. 37.—“*ardenti*
“*ventis mari*.” Cujus periodi posterior
pars ita est constituenda: “*Nec Cæsar*
“*moratur*; quippe, ordinatis a tergo om-
“*nibus, quamvis hiems mediâ protibe-*
“*ret tempestate, ad bellum navigavit*.”
i. e. tempestate interveniente. Hinc fer-
tasse perplexum Horatii locum feliciter
dederis explicitum, quem aliter tentavi in
Silvâ Criticâ, od. iiii. 27. 27.

————— *scatentem*
Beluis postum, mediarque fraudes,
Palluit audax:

i. e. pericula maris duobus litoribus inter-
facientia.

Ibid. *concinnat*. De hac voce consulas
cum multo fructu Nonium, i. 207. 293.
ii. 170.

Ver. 439. *detrudit*: sic, magis extra
vulgariorem usum, ac more Lucretiano,
P. L. O. Σ. Ω. et eodem spectat V. ed.
corruptela, *detendit*. Editi, *detrusit*; con-
tra scriptos, uti suspicor.

Ibid. *nubem gravidam*: ut Statius, *Theb.*
v. 362.

————— *cæruleo gravidam cum Joviter imbrî,*
Ipea super, nubem, ratis armamenta Pelæge
Sistit agens—

Adi supra ver. 256. hujusce libri.

Ver. 441. Fortassis poeta noster ita sim-

Quam simul ac gravidam detrudit ad sequora ponti,

440 Ille in aquam subito totum se immittit, et omne
Excitat ingenti sonitu mare, fervere cogens.

Fit quoque, ut involvat venti se nubibus ipse
Vortex, conradens ex aëre semina nubis;
Et quasi demissum caelo pretera imitetur.

445 Heic, ubi se in terras demisit dissolvitque,
Turbinis inmanem vim provomit, atque procellat.
Sed, quia fit raro omnino, monteisque necesse est

plicius atque comptius hos versus disponeris:

Ille in aquam subito totum se immittit, et omnem
Excitat, ingenti sonitu mare fervere cogens.

Ver. 442. *venti se*: P. V. ed. *ventis e*;
proclivi satis aberratione: prisci codices
Pii, *venti se e*.

Ver. 443. *Vortex*: V. ed. O. Δ. Σ. Ω.
Vertex.—*conradens*: V. ed. *conradens*.—
aëre: V. ed. O. *aëra*; Ω. *acre*.

Ibid. *conradens*: redi verr. 303. 342.
345.

Ver. 444. *imitetur*: Vind. *annitetur*;
arrep̄ta praeuentis vocis postremā literā,
absque caeterarum linearum mutatione:
V. ed. *mutetur*; ne uno quidem ductu
variato.

Ibid. *quasi pretera imitetur*: quum non
sit verus prester habendus, nisi qui in ma-
ri generetur.

Ver. 445. *Heic*: sic malim intelligere,
ut de more magis Lucretiano, quam pro
casu recto pronomini accipere: quamvis
parum intersit.—*demisit*: Ω. *dimisit*.

Ver. 446. *Turbinis*: Ω. *Turbines*.—
inmanem: V. ed. *immane in*.—*provomit*:
Vind. O. *promovit*; metro repugnante:
promovet non fuisset aspernandum.—*pro-
cellat*. Mihi religio est in his venerabili-
bus sinceræ vetustatis reliquiis vel lætum
unguem a codicibus abcedere: jama vero
sic scriptum conspicitur in omnibus anti-
quis, excepto P. et Ald. Junt. editt. ab
eo pendentibus; unde vix dubium fit,
quin Bononiensis editor contra scripta

sua exemplaria contextum immutaverit.
Ex hoc autem consensu membranarum
satis liquet, vetustissimos Latinos non
minus in conjugatione primā, quam ter-
tiā, *procello* verbum agnovisse. Plautus,
mil. glor. iii. l. 167.

Sed *procellunt se*, et procumbunt dimidiati:

i. e. “*se protrudunt, promoventque*.”
Neque alia est dictionis potestas in Lu-
cretii loco. Nescias utrum vellet Servius,
ad Virg. Æn. i. 85. “*Procella* est vis
“ventorum eum pluvia; dicta *procella*
“ab eo, quod omnia *procellat*.” Nonnulli
codices, *percellat*: mendosissime, quam-
vis error, ut erat in exquisitissimā voce
expectandum, recoctus sit libris in
Isideri origg. xiii. 11. clarissimo cum dis-
sensu ipsius rei naturā reclamante. Glos-
sæ veteres præbent *Procellit*, *Procello*, at-
que *Procello, is*. Festus exhibet, “*Pro-
“cellunt, procumbunt*.” Sed enim cor-
rigendum valde censeo, vice *protrudunt,*
procumbunt.

Ibid. *Turbinis inmanem vim*. Similiter
Virgilius, ad Æn. vi. 594.

— præcipitemque inmani turbinæ adegit.

Ver. 448. *Officere in*: Vind. V. ed.
Officeret in; Δ. *Officeret*. Sed illud in
haud dubie postmodum est codicibus
Vind. V. ed. intrusum, et primus error
fuerit *Officerent*, postremo ductu linea-
mentorum *in in t* mutato: unde *Officerēt*,

Ver. 449. *Prospectu maris*. Commode
Virgilius, ad Æn. i. 181.

Obficere in terris; adparet crebrius idem
Prospectu maris in magno, cœloque patenti.

450 Nubila concresecunt, ubi corpora multa volando,
Hoc super in cœli spatio, coiere repente
Asperiora; modis quæ possint indupedita
Exiguis tamen inter se compressa teneri.
Hæc faciunt primum parvas consistere nubeis:

455 Inde ea comprehendant inter se, conque gregantur,

Prospectum late pelago petit—

Ibid. cœloque patenti. Idem, geo. iv. 77.

— ver nactæ sudum, camposque patenti:

i. e. cœlum patens, vel “aërem purum
“et liquidum, non nubibus clausum: et
“ita aër, campus est apum, ut mare
“navium, hominum solum.” Quæ veris-
sima est Servii expositio ad locum: con-
feras *Æn. vi. 888.*

Ver. 450. *Nubila: Δ. Jubila.*—Mox
Vind. V. ed. *coire.*

Ibid. Nubila concresecunt. Hanc rem
tractat Epicurus apud Diog. Laërt. x. 99.
qui studiosis lectoribus adendum est.

Ver. 451. *cœli spatio.* Mantuanus, ecl.
iii. 105.

Tris pateat cœli spatium, non amplius, ulnas.

Ver. 452. *quæ:* V. ed. B. *quo;*; nec
male.

Ibid. modis indupedita exiguis. Ordo
et sententia est: “Quæ impedita et im-
“plicata modis exiguis, i. e. modice, nec
“nimis arte, aut adstricte, possint tamen
“complexa coherere.” Lambinus.

Ver. 453. *Exiguis:* V. ed. *Ex ignis,*
errore duplici. Nempe, *ε* u cum *n* primo
mutatum est, dein separatio verborum
facta.—*compressa:* Ω. *compressa;* vulgo,
compressa, ne uno quidem, uti vehemen-
ter suspicor, vetere libro addicente. Hinc
multorum librorum lectionem libentissi-
me accipio ad Virgiliti *Æn. xi. 723.* ut ef-
ficaciorem longe; præsertim, quum pro-
babile sit maximum virum non immemo-
rem Lucretii fuisse:

Quam facile accipiter saxo sacer ales ab alto
Consequitur, pennis sublimem in nube, colum-
bam;

Compressamque tenet, pedibusque eviscerat unci.

Certe affine est otiosæ voci vulgatum *Com-
pressam.* Deinde, phrasis *pedibus eviscerat
un-ci,* nec Servio, nec alii cuilibet,
opinor, probe intellecta, pulchre dictionem
compressam explicat: i. e. “tam validâ et
“artâ compressione tenet, ut unguis
“etiam penetrent in viscera.” Princeps
locus in Homero est, *Od. o. 526.*

Κρατος, Απάλωνος ταχως ἄγγελος ἢ τὸ ταδωνί
Τίλλε πτελικας ἴχθους παρὰ δι πτερά χαρῶν ἰσχυρί.

Hesychius: ΤΙΛΛΗ, ΔΙΑΒΑΛΛΕΙ. Et hæc
glossa tam primariam, quam secundari-
am, vocabuli significationem felicissime
respexerit. Phavorinus: Τίλλω, σπινθη-
ρσπαρασσω. Quæ non minus apposita sunt.
Cæterum, hos versus Virgilianos in edi-
tione nostrâ alias etiam verissime casti-
gavimus: ad quam lectores ablegamus.

Ver. 455. *comprehendunt:* O. *comprehen-
dunt;* quem modum orthographiæ mini-
me abjudicandum arbitror Lucretio.—
conque: Vind. *cunque.*

Ver. 456. *conjungundo:* neutre posi-
tum est, *pro se conjungundo.*

Ver. 457. *tempestas sæva coorta est.*
Non multo aliter Virgilius, *geo. iii. 478.*

— morbo cœli miseranda coorta est
Tempeas—

Ver. 459. *quoique.* Elegantissimam po-
ëtæ scripturam sic haud dubie ex opero
resuscitavimus haud ambigendâ emenda-
tione. Vulgo nimirum scribi solet *qua-*

Et conjungendo creascunt, ventisque ferantur
Usque adeo, donec tempestas sœva coorta est.

Fit, quoque, utei montis vicina cacumina cœlo
Quam sint quoique magis, tanto magis edita fument

460 Adsidue fulvæ nubis caligine crassâ:

Propterea, quia, quom consistunt nubila primum,
Ante videre oculi quam possint tenuia, ventei
Portantes cogunt ad summa cacumina montis.

que; sed V. ed. B. L. M. Δ. Σ. exhibent
quoque. Liquidissimum est utique cuilibet rem consideranti, vetustiorem formam *quoique* haud sægre per scribarum manus in *quoque* fuisse migraturam; at *quoque* rursus non item.

Ibid. *Quam magis tanto*. Par est harum dictionum sodalitium et oppositio in Plauti Menæchmis etiam, i. 1. 19.

Quam magis extendas, tanto adstringunt artus.

Ibid. *fument nubis caligine*. Non alienus est Maronis versiculus, in geo. ii. 217.

Quæ tenuem exhalat *nebulam*, *fumosque* volucris.

Ver. 460. *nubis*: V. ed. O. Δ. Σ. Ω. *nubes*.

Ibid. *fulvæ nubis caligine crassâ*. Virgilius, *Æn.* xii. 792. partim secutus est:

Junonem interea rex omnipotentis Olympi
Adloquitur, *fulvâ* pugnas de *nube* tænentem.

Conferas ibid. vii. 142. 143. Insuper Homeri locus, et commentarius Eustathii, quos Creechius adscripsit, operam utilem navabunt tam Lucretio, quam Virgiliano versui. Legitur in Il. x. 343.

— τῶν τῶ ἐγὼ ΝΕΦΟΣ ἀμφικάλυψον
ΧΡΥΣΘΟΝ· ὅδ' αὖ τῶ διαδραμὴ πῆλος ἀπ—

Πνεύσθησα πολλῶν ὁ Ζεὺς δηλαὶ νεφῶς. Χρυσία δὲ φασὶν εἰ παλαιὰ νεφῶν, τὰ ἐν ὀψήλῳ αἰρ' ἂ πρυοῦδης ἐν αἰθρῇ χρυσεῖζον αἰαυ.

Ibid. *fulvæ*. Forte, *fulvæ*. BENTLEIUS. Sic *atræ* *nubes*, Virgilius et alii; Homerus etiam *νεφῶς πύρρα*, *πυρρῶνα*, *μύλανα*, *σπυρίνα*, et *μύρινα*: sed, quæ præcesse-

rint, nihil esse novandum in Lucretio clare ostendunt, atque Ennius apud Gell. xiii. 20. *airē fulvâ* ex eo memorantem.

Ver. 461. *quom*, vel *cum*: P. V. ed. B. tum.

Ver. 464. *utei turbâ majore*: Vind. *uti turba minorâ*; O. Δ. Ω. *uti turba minore*; depravationes V. ed. non aliorum spectant, *utitur sammor*, cod. Vind. *quam proxims*: Σ. *ut turba humore*.

Ver. 465. Ex rationibus valde vero similibus, et quas nemo cordatior temere cogarguerit, sanitate pristina locum redonavimus: qui sane unâ et alterâ viâ satis facili probabilique tentari poterat. Quam inivimus autem, cæteris meliorem arbitramur. Et: ita P. Vind. V. ed. O. Δ. Σ. Ω.—abest vocula B. L. M. si fidos se dederint collatores; quibus equidem nullus in hac re credam.—*condensa atque*: Vind. V. ed. Σ. *condensatque*.—*arta*: Ω. *rata*. *apparere*: sic O. Ω. reliqui, *parere*; P. excepto, qui *patere*. Hinc, quum simillimum syllabarum repetitio sæpissimè faciat, ut exteratur una, locus ad hanc normam constitui ac distingui possit:

————— utei turbâ majore coorta
Condensâ atque *artatâ* *parere*, et—

Ego tamen positus in contextu malim adhaerere. Jam vero tempus est bellissimi versûs videndi, quem nobis puerperio satis impudente et infausto profudit cerebellum editorum, Lambino primum, ex margine nescio cujus libri, poëtæ nostro temere illum obtrudente:

Condensa, ac *stipata* simul *cermentur*, et *ado—*

- Heic demum fit, utei, turbâ majore coortâ,
 465 Et condensa atque arta adparere, et simul ipso
 Vortice de montia videatur surgere in æthram.
 Nam loca declarat sursum ventosa patere
 Res ipsa, et sensum, monteis quom adacendimus altos.
 Præterea, permulta utari quoque tollere toto
 470 Corpora naturam, declarant litore vestes
 Subspensæ, quom concipiunt humoris adhæsum,

Quas inficetias! qualem invero cupidiam!

Ver. 466. *videatur*: i. e. *nubes*; Vind. autem, Δ. Ω. *videantur*: quod editoribus immerito placuit, majore librorum emendatorum numero contra stante.

Ibid. *in æthram*: "ubi versantur scilicet cet fulvæ nubes et crassissimæ, (vide ver. 460. cum annotatis) quæ jam posunt oculis usurpari; ex tenuibus illis, acie oculorum minus contingendis, fabricatæ ac contextæ." Locus quibusdam male est acceptus; et, an interpres verum viderit, vehementer dubito. Qui vero quatuor postremos hujusce periodi versus tollendos judicavere, non audiendi sunt, sed acriter corripendi, atque ob ineptas emendationes scilicet irridendi.

Ver. 467. *loca*: P. *si*; sed emaculati codices ejus vulgatæ lectioni adstipulantur; Vind. V. ed. *se*; Δ. *vel*; Σ. *ea*.

Ibid. Sensus est: "Nam ab experientia discimus, ea loca, quæ summo sint opere ventis exposita, esse sine obstaculis in æthera patentia." Ex quo genere scilicet sunt summa montium cacumina, de quibus sermo institutus est. Ovidius, amor. ii. 16. 19.

— si premerem *ventosas* horridus *Alpes*:

i. e. "horrens, sive horrificatus superficiali, corporis, propter frigus." Heinsius crasse, nec eleganter, exponere vocabulum conatus est: de quo nos alibi. Homerus *Ἰαπὸν* nunc *αἰθρῆν* vocitat, et nunc congruenter *νεφέσσαν*. Sed enim pudet trivialibus immorari.

Ver. 468. *et sensus*: i. e. "id, quod sentimus." Nempe, idem est ac si dixerat, *sensus nosster*. Sic autem castissimæ exaratum conspicitur in Vind. V. ed. B. L. M. Ω. Vulgo, *ad sensum*; contra libros veteres univeros: P. Δ. Σ. *et sensus*; Q. *et sensim*. In numero multitudinis peragata est hujusce dictionis usus.

Ver. 470. *litore exatæ*. Ita supra, i. 306.

Ver. 472. *Quod*: i. e. *secundum quod*; ut Græci *ἰ*, pro *καθ' ἑ*. Nos hanc usitatissimam auctorum optimorum formulam; editoribus parum intellectam atque oblitam teratam sæpiuscule, Lucretio multoties in superioribus vindicavimus, ac restituimus; ita ut non opus sit vel unum verbum amplius adjicere jam nunc. P. Vind. Δ. *Quo*; O. *Quid*. De codice B. nihil dico, et sæpe tacui, quum sit collatoribus negligentissime excusatus, testimonio ejus perraro allegantibus.

Ver. 473. *momine*: Vind. V. ed. Δ. Σ. *in homine*; cujus corruptelæ nihilominus perfacilis est ratio reddenda. Nimirum, postea quam *m*, vel *in*, a parte reliquæ dictionis abstractum fuisset, fatilis vox *omine* cito literam nancisceretur, unde legitimum nomen posset succrescere. L. M. O. *nomine*. Jam vero *nomine* generaliter valet id, "quod in rebus *movendis* valet." Neque discrepat cognata vox *momentum*. Lucretius alibi usurpavit, *Momen igitur ponti valet mobilis moles ponti, vel motari facilis*; propter *fluidam* naturam scilicet: conferas paullo supra, ver. 404. ubi sensus idem diversimode signifi-

Quod magis, ad nubes augendas, multa videntur

Posse quoque e salso consurgere momine ponti:

Nam ratio consanguinea est humoribus omnis.

475 Præterea, fluvii ex omnibus, et simul ipsâ

Surgere de terrâ nebulas, æstumque, videmus;

Quæ, velut halitus, hinc ita sursum expressa feruntur,

Subfunduntque suâ cœlum caligine, et altas

Subficiunt nubes paulatim conveniundo:

estus est. Manus vetusta pro interpretatione in cod. Ω . superscripsit *motu aquæ*. Sensu secundario *moment* stat pro *pondere*; ob majorem inclinationem, quam corpus ponderosius, brachio bilanci appensum, facit. Hinc glossa veram scripturam expulit ad Ovidii, doctissimi vatis, epist. ex Ponto, iv. 10. 64. sic quantivis pretii emendatione corrigendam:

insat unda freto dulcis, leviorque marinâ est,
Quæ proprium mixto de sale *moment* habet.

Edi solet *pondus*; sed quinque codices dant *nomen*: unde ponitur extra controversie fines nostra divinatio. Confer ibid. 13. 49.

Ver. 474. *consanguinea est*: P. cum *anguine adest*; Vind. O. cum *sanguine adest*; V. ed. Δ . cum *sanguine ab*; L. M. *consanguineas*, atque similiter Σ . con et cum syllabis passim confusis, cum *sanguineas*: quæ peccata facile provenerunt ex compendiarîâ scripturâ *consanguineas*: Ω . cum *sanguine ab est*.—*humoribus*: L. M. *eumoribus*. Vossius primus vidit voces *consanguinea est* evolvendas esse ex *consanguineas* membranarum veterimarum; et sane quotusquisque in arte criticâ vel perfunctorie saltem exercitatus, qui dubitaverit eam sibi met portionem sagacitatis arrogare? Nec Vossius non laudandus tamen.

Ibid. *ratio consanguinea est humoribus*: i. e. "Liquores salsi, æque ac dulces, nebulas exhalant augendis atque conformandis nubibus idoneas."

Ver. 475. *fluvii ex omnibus*—*nebulas*
Vol. III.

—*velut halitus*. Aliquantulum addubitare soleo, an Homerus de hoc *halitu* loqui non melius intelligatur, quam de *statu*, Od. E. 469.

ΑΥΡΗ δ' ἐκ ΠΟΤΑΜΟΥ ψυχρὰ ΠΝΕΕΙ ὑπὸ ἀφρῶ.

Maximus Tyrius, xxxvi. 1. Homerum de more suo respiciens: *Αυρῆ δὲ ἐκ ποταμῶν, ἀφρῶ Σαρῆς, ἀποπνεοῦται, ἀψυχρὸν αὐτοῖς τὰ σωματά*. Sic rescribendum censeo: *ἄβρῆ, ἐκ ποταμῶν*.

Ver. 476. *Surgere de terrâ nebulas*—*velut halitus*: redeas ad ver. 459. et ibi nuper dicta. Idem Virgilius, geo. ii. 350.

Inter enas labentur aquæ, tenuisque subibit
Halitus—

i. e. *nebulam tenuem tellus exhalabit*. Lucilius, apud Varron. ling. Lat. iv. 5. "Terra abiit in *nimbos*, *imbreisque*." Et Pacuvius, ibidem, sic forsitan scribendus, ut versus sit trimetrus trochaïcus hypercatalecticus:

Terra exhalat auram, ad auroram, humectam
humidam.

Servius, in Virg. *Æn.* i. 745. ad voces *unde imber*, hunc locum respicit: "Scilicet de nubibus; quæ secundum Lucretium nascuntur de *terræ halitu*, qui *nebulas* creat—"

Ibid. *nebulas æstumque*. Item ille, ad *Æn.* viii. 258. ore perquam magnifico locum:

— *nebulæque ingens specus estuat atrâ*.

Ver. 477. *halitus*: V. ed. Δ . Σ . *alitus*.

480 *Urquet enim quoque signiferi super ætheris æstus,*
Et, quasi densendo, subtexit cœrula nimbis.

Fit quoque, ut hunc veniant in coetum extrinsecus illi
 Corpora, quæ faciunt nubeis, nimbosque volanteis.

Innumerabilem enim numerum, summamque profundi

485 *Esse infinitam docui; quantâque volarent*
Corpora mobilitate, ostendi, quamque repente
Innumerabile per spatium transire solerent:

Ver. 480. *Urquet*: V. ed. *Surgit*; M. *Urget*. Abest autem quoque V. ed.

Ibid. *Urquet*: i. e. premit deorsum, ita ut latius diffundi nequeant, atque tenuiores fieri; comprimit, conglobatque.

Ibid. *signiferi*: i. e. stelliferi; vide v. 1189.

Ver. 481. *densendo*: Vind. V. ed. Δ. *densando*.

Ibid. *densendo subtexit cœrula nimbis*: "quemadmodum arte textoriâ densari solet tela liciorum ordinibus addendis." Et elegantissimi est ingenii fetus hæc translatio. Cum hoc autem versiculo compares v. 467. l. 1089.

Ver. 482. *hunc*: P. *huc*; O. Δ. Ω. *hinc*; utrobique non absurde.—*cœtum*: P. V. ed. B. O. *cœlum*.—*illi*: nempe, *vorticis*, vel *nubi*, causæ vorticis; loci totius argumento. Sic autem scriptum invenitur in Vind. V. ed. B. L. O. Δ. Σ. vulgo, *illa*: M. *ille*.

Ver. 484. *summamque*: V. ed. *summaque*; pro *summâque*.

Ibid. *Innumerabilem numerum—volarent Corpora*. Ammianus Marcellinus, xxvi. 1.—"quas (humilium minutias caussarum) si scitari voluerit quispiam, individua illa corpuscula, volitantia per inane, atomos, ut nos appellamus, numerari posse sperabit."

Ver. 485. *quantâque*. De sinceritate hujusce lectionis vehementer dubito, quamquam Havercampi silentio colligere debemus haud aliter exhiberi scriptum in B. L. M. sed quam lubrica sit hæc conclusio, satis ostenditur præcedentibus: P.

cum edd. Junt. et Ald. certe non aliâ; Vind. V. ed. Δ. Σ. *cunctaque*; O. Ω. et *qua cuncta*: quod nobis placet.

Ver. 487. *Innumerabile*: redeas annotata ad iv. 193. Hanc autem exquisitissimam scripturam luculenter exhibitam inveni in melioris notæ membranâ Δ. Ω. cæteri, longe infra hujusce lectionis elegantiam, *Immémorable*.—*per*: P. *tus*; deest vocula Vind. V. ed. Δ. Σ. Ω. Conjectare possis Lucretium dedisse, ut aliqua saltem causâ exritæ vocis apparet:

Innumerabile es spatium transire solerent:

i. e. ea corpora. Brevem autem syllabam consonantibus *sp* firmiter sustentari puerulus agnosceret.

Ver. 488. *Haud*: Δ. *Hanc*; quod erroris est depravatio gravior prioris, *Haut* dico; literis *c ac t*, ut passim, permixtis.

Ver. 489. *magno*: Vind. V. ed. O. *magnis*; Δ. autem, *magni*.

Ver. 490. *Cooperiant*: Vind. Σ. Ω. *Cooperiant*: unde mox derivatum est *Cooperiant*, i. e. *Comperiant*; quod conspiciatur in V. ed. O. Δ.

Ibid. *Cooperiant maria tenebræ*. Non multo aliter Virgilius, *Æn.* iii. 195.

— et inhorruit unda tenebris.

Ibid. *inpensæ*. Neutrius generis adjectivum animadvertas nomina diverso genere respiciens: cujus schematis exemplum videas in Virg. geo. ii. 15. 16. de Reiskii emendatione, quam nos in nostram editionem recepimus. Quid autem sibi velit, aut unde veniat, hæc dictio *inpensæ*, mihi non satis liquet. Lambino placuit ad

Haud igitur mirum est, si parvo tempore saepe
 Tam magnos monteis tempestas atque tenebrae

490 Cooperiant maria, ac terras, impensa superne:
 Undique quandoquidem, per caulas aetheris omneis,
 Et quasi per magni circum spiracula mundi,
 Exitus introitusque elementis redditus exstat.

Nunc age, quo pacto pluvius concreseat in altis.

495 Nubibus humor, et in terras dimissus, ut imber,

impendor referre: mihi contra videtur nihil commune intercedere has voces; et *impensa*, nec minus *suspensa*, ad radicem *pando* nullus dubitem remittere: sed in veterum grammaticorum silentio praestiterit suspiciones nostras modestius proponere. Melius intellexissem *intensa*. Virgilius, *Aen.* iv. 506. ubi Burmannum consulas:

Intenditque locum sertis—

Ver. 491. *caulas*: Vind. V. ed. S. Ω. *cauens*; ex glossatore, ni fallimur.

Ver. 492. *spiracula*: i. e. sensu secundario, foramina, poros, vel aperturas; nam translatio est a *meatibus*, per quos secula *spirant* animantium. His moniti, emaculabimus Isidorum in origg. xiv. 9.—“*spiracula* ex eo dicuntur loca, quia terra *spiritum* edit.” Vulgo, *qua*. Pariter Virgilius, ad *Aen.* vii. 568.

—specus horrendum, saevi *spiracula* Ditis—

Sed forte an timor inaequus de metro corruptelam versui indiderit, et Maro scripserit:

— *seva* spiracula Ditis.

De pollente fulcimento literarum *sp* diximus alibi copiosius plus vice simplici. Locus est quam apposuit in eodem libro, ver. 84.

— *se* vanaque exhalat opaca *Mephitim*.

Addam Valerium Flaccum, iii. 553.

— ad nitidi *spiracula* fontis

Ducit—

ubi nempe aperitur et rumpitur in terras.

Ver. 494. *concreseat*: V. ed. *creseat*.

Ver. 495. *dimissus Decidat*: i. e. “*deorsum* cadat, *undique dispersus*.” Sic legitur in P. V. ed. B. O. Ω. et hoc vocabulum, *sp* *Decidat* consociatum, placet praevulgari *Demissus*, jam prorsus supervacaneo. Virgilius, geo. i. 23.

Quaeque satis largum caelo *demittitis* imbrem.

Ibi quidam codd. solenni varietate, *dimittitis*; sed omnino perperam. De locis Ovidianis minus fidenter pronunciaverim; quorum prior occurrit in met. i. 261.

— et ex omni *nimbos demittere* caelo:

et posterior ibid. ii. 310.

— nec, quos caelo *dimitteret*, *imbres*.

Alii rem dijudicent: nam in locis hoc genus innumerabilibus similis patet dubitandi copia. Cedebus igitur emendatissimis, re incerta, obsequendum est.—Ceterum, potest ambigi, an Lucretius ipse dederit:

—quo pacto pluvius concreseat in altis
 Nubibus *udor*—

Sane ob insolentiam vocis, nec minus ob literarum viciniam, *udor* lapsu proclivi in *umor* demigrare potuit. Veteres glossae: “*Udor, ὑγρασία*.” Ad Statii locum, Theb. i. 206.

— summis cognati nubibus *ampha*:

ita Lactantius: “Secundum *Lucretium*; qui dicit ex *odore* terrae (vide supra ver. 476.) *nebulas* oriri, ex *nebulis* *nubes*,

Decidat, expediam. Primum; jam semina aquarū
 Multa simul vincam consurgere nubibus ipsis
 Omnibus ex rebus; pariterque ita crescere utrumque,
 Et nubem, et aquam, quæquomque in nubibus exstat,
 500 Ut pariter nobis corpus cum sanguine crescit,
 Sudor item, atque humor qui quomque est denique membris.
 Concipiunt etiam multum quoque sæpe marinum
 Humorem, velutei pendentia vellera lanæ,

“ex nubibus pluvias: ex quibus amnes
 “augentur.” Lectores causam meritum
 expendant.

Ver. 496. *semina*: nempe, primordia-
 lia; ut *semina maris*, Virg. ecl. vi. 32.

Ver. 497. *vincam*: Vind. *vineam*; nec
 temere dixerim, utram vocem librarius
 scriptor cod. Ω. vellet: Δ. *nivea*; Σ. *vi-
 deam*.

Ver. 498. *utrumque*: i. e. nubes et a-
 quam; cujus schematis exemplum simile
 habuimus nuperrime, atque disertis verbis
 indicavimus, ad ver. 490. Nihil est va-
 rietatis per libros veteres, vel scriptos, vel
 signatos formis; ut merito audiant auda-
 cissimi bipedum editores hodierni, Lucre-
 tio arbitrarium commentum utrasque ob-
 trudentes.

Ver. 499. *nubem, vel nubis*: Vind. Σ.
nubibus; O. Δ. *nimbos*.—et: V. ed. ut.

Ver. 500. *corpus cum sanguine*. Malo,
 “sanguis cum corpora.” Et sic Lambi-
 nus. BENTLEYUS.

Nihil unquam vidi invenustius, aut doctis
 hominibus indignius. Vix aliquid in-
 ficetius speravisses ab infimo grege scio-
 lorum, in diversicoloribus sermonis poeti-
 ci leporibus prorsus hospitum.

Ver. 501. *est denique*: Ω. *edenique*;
 ob scripturæ compendium ε, et coalitas
 dictiones.

Ibid. *Sudor. Lego, Udor*.—BENT-
 LEYUS.

Quid infelicius? Perlegas quæ modo dia-
 gnosus ad ver. 495. et notas Gottofredi, p.
 1580. in Varron. de ling. Lat. iv. 5.

Ibid. *Sudor atque humor qui quomque*.
 Speciatim sic enumerationem Carus fecit,
 ut melior sit similitudinis hujus convenien-
 tia cum multis aquarū seminibus, jam me-
 moratis, in ver. 496. 497. adeo ut temeritas,
 atque inscitia, Lambini Creechique
 plane sit non amplius tolerabilis, versum
 coram positum pro spurio rejicere auden-
 tium.

Ver. 502. *Concipiunt*: quidam Pii co-
 dices, *Consugunt*; ex interpretatione, ut
 ego censeo: Vind. *Concidunt*; V. ed.
Concuderint; L. M. Ω. *Concidunt*; p
 nimis et d. commutatis: de quæ litera-
 rum confusione Drakenborchius agit u-
 bertim et erudite, ad Liv. xlii. 6. 9. at-
 que adendum est: Σ. *Conciderunt*.

Ibid. *Concipiunt marinum Humorem*.
 Columella, in libro de arb. sect. 1.
 “Vineam novellam ante brumam abla-
 queatam habeto, ut omnes imbres, il-
 lumque, concipiat.” Paulo supra
 dixerat:—“humoremque recte capiat.”
 Philus, nat. hist. avil. 53. “probo cau-
 mine (seritur arundo,) ne rores concipiat.”
 Copiose atque eleganter, ut omnia
 et ubique, Ovidius, met. vi. 397.

Fertilis immaduit, madefactaque, terra caducas
 Concepit lacrymas, ac venis perbibit imis.

Ver. 503. *vellera lanæ*. Virgilius, geo.
 i. 397.

Tenuia nec lanæ per caelum vellera ferri,

Ver. 504. *supra*: V. ed. Σ. *super*; O.
 Ω. *supra*.—*mare ventis*: editi recentiores,
ventis mare; sacra prurientibus auriculis

Quom supra magnum mare ventei nubila portant.

505 Consimili ratione ex omnibus annibus humor

Tollitur in nubels: quo quom bene semina aquarum

Multa modis multis convenere, undique adaucta,

Confertae nubes humecti mittere certant

Dupliciter: nam vis venti contrudit, et ipsa

510 Copia nimborum, turbâ majore coactâ,

Urguens ex supero premit, ac facit ecfluere imbreis.

facientes contra universorum veterum exemplariam religionem.

Ver. 506. *bene semina Multa*: i. e. semina bene multa. BENTLEIUS.

Ver. 508. *humecti*: i. e. *humidi*, pro *humoris*; ut Græci passim, nec minus Latini. Sic Tacitus, ann. i. 61.—“*pon-tes humido paludum imponeret—*” pro *humori* paludum, sive humidis paludibus: ne plures testes advocemus. Erunt tamen fortasse, qui versum sic leviter variatum unice probavissent:

Confertae nubes *humentia* mittere certant—

i. e. *humentia semina*, in ver. 506. Vel rursus sic:

Confertae nubes *tum se dimittere* certant—

Aut etiam hoc modo denique:

Confertae nubes *tum ventrim* mittere certant:

i. e. *tumorem suum*. Lauti atque intelligentes lectores, quibus omnia nostra libentissime deferimus dijudicanda, electionem faciant. Quod nobismetipsis similitudinem vero videretur, ac vetustis exemplaribus minorem vim inferre, id representandum existimavimus. Evulgari solet:

Confertae nubes *vi ventis* mittere certant:

prorsus *impossibilium*, atque etiam contra manifestissimas ipsius poetæ rationes et effata; qui nubes facit *modis multis* (ver. 507.), jam expositis, *confertas* atque *adauctas*; non autem *vi ventorum*: ne dicam quam probabile sit, si stationem

vocabulorum contempleris, oculos librorum errabundos in sequentem versum præpropteranter conjectos fuisse, et ex inde importavisse. Cæterum, haud unanimis invenitur librorum antiquorum sensus: V. ed. enim, pro vulgatis *vi ventis*, præbet *tumentis*; quod ab *umectis* proxime nimirum abest: Σ. autem, *humentis*. Jam vero ista vox, quum c et r, r et s, scapincule commutentur, nostræ divinationi quantillum distat! simplices tantummodo literulâ Ω. denique, *vim ventis*. His addam licet, ea, quæ sequuntur, *vis ventis contrudit*, putide superflus accedere, ac minime ferenda, si vulgariter editis acquiescendum putes.

Ver. 510. *nimborum*: V. ed. *membro-rum*.—*turbâ majore*: Vind. V. ed. *Δ. turbam more*: i. e. literis aliter distributis, et *rp m* in membra *i* ac *n* dispersito, *turbâ minore*; qualiter utique clare et distincte postmodo exaratum offendi in Ω. codice: confer sis var. lecti. ad ver. 464. L. O. *turbatum more*; M. *turbat more*; Σ. *turbatus humoris*. Vides miseris modis divexatum versum. Profecto, in vocibus *turbâ majore*, postquam litera *m* semel præcedenti vocabulo adhæisset, ex *turbam iore*, non longo tempore librarii, dictione nihili offensi, efficerent *turbam more*; vel ex *turbâ minore* exurgeret celesiter *turbâ more*, i. e. *turbam more*, et *turbâ minore*.—*coacta*: sic Vossii MSS. P. V. ed. O. Δ. Σ. vulgo, *coorta*; sed, opinor sine libris manu exaratis: Ω. *coopta*; c tamen super p ab eodem scribâ positum est.

Præterea, quom rarescunt quoque nubila ventis,
 Aut dissolvuntur solis super icta calore,
 Mittunt humorem pluvium; stillante, quasi igni
 515 Tela super calido, tabescens multa, liquescat.
 Sed vehemens imber fit, ubei vehementer utrâque
 Nubila vi, cumulata, premuntur, et inpete venti.

Ver. 511. *Urguens*, vel *Urgens*: ita codd. emendatissimi et antiquissimi, L. M. cæteri, *Urget et*; me iudice, minus venuste, sive constructionis habueris rationem, sive sonitûs sonantia.—*ex supero*: sic solet Lucretius; videas ii. 227. 241. 248. atque *e, et, ex*, confuadi solent: unde non erubui ex ingenio restituere. Vulgo, *e supero*; sed Vind. *a supero*; L. M. *et super*; quod forte fluxerit ab *ecsuper*, solenni mutatione *c et t.*—*ac*: Ω. ε.

Ver. 513. *solis icta calore*. Hoc elegantissimum dicendi genus nos in hujus commentarii decursu frequenter illustratum dedimus; quum Lucretius sit talium leporum refertissimus. Pulchre non minus in eâdem re Lucanus, ix. 396.

Me calor ætherius feriat—

Hinc autem periclitabor emendationem, quæ mihi semper visa est verissima, in D. Joannis apocalypsin, cap. vii. com. 16. Οὐ πικρασθήσῃ ETI, εὐδὲ δὲ ψυχῆσιν ETI— εὐδὲ μὴ ΠΑΙΣῆ ETI αὐτοῦς ἡ ἍΛΙΟΣ, εὐδὲ πᾶς ΚΑΤΜΑ. Vulgo humiliter *πικρὴ ἢ αὐτοῦς*. Ita Hebræicis ad amussim congruunt in Psalm. cxxi. 6. sic verbum verbo fideliter reddendis: “Interdium non sol te feriet, et luna noctu.” Evangelicos autem scriptores se ad veteris instrumenti phrasin passim componere, nemo, his literis vel leviuscule imbutus, potest ignorare. Jam vero, quam facile TI in II migrare queant, ut re verâ sæpe migraverunt, quivis videat. Exempla sunt ad manum; sed annotationes nostræ sine his accretionibus per se satis intumescunt. Confer autem Horat. od. ii. 15. 9.

Ver. 514. In his versibus constituendis nullo modo nobismetipsi potuimus pla-

cere: quod ex variarum lectionum recessione liquido patebit.—*stillante*: i. e. “humore stillante.” Pius maluit interpretari, “Stillare cogente et effluere:” sed, an hoc ferendum sit, non equidem temere dixerim; et saltem, propter sequentia, duriusculum videtur, ac supervacaneum, hoc tempore. Editi recentiores, ex emendatione Lambini, contra vetera exemplaria, *stillantque*; et utinam codices addixissent: mihi autem non valde veri simile est, tam dilucidam scripturam sic omnibus libris in *stillante*, cum unanimi concordia aberrationis, migraturam. Juntina, *stillando*; quod multo minus patienter accipiendum est.

Ver. 515. *Tela*. Propter magnam antiquarum, artium atque consuetudinum ignorantiam, in quâ nos nunc dierum versamur, mihi in religionis parte ponendam existimavi conservationem scripturæ, pluribus et emendatioribus libris exhibitis, nempe Vind. V. ed. L. M. Σ. Ω. nam, quod comparat in P. O. *Cera* scilicet, unde hodiernas editiones occupavit, correctorem redolet, scripta exemplaria conculcantem: Δ. *Tera*.—Non displicet Vossii conjectura, *Teda*; sed me ab innovando versus Homeri, in Il. Σ. 595. lectus, potissimum absterrebat:

Τῶν δ', αἰ μὴ λίσσας ὀθονᾶς ἔχῃ, αἰ δ' ἑ ΣΙ-
 ΤΩΝΑΣ

Ἐἴατο ἄνευ, καὶ ΣΤΙΑΒΟΝΤΑΣ ἑαίῃ:

licet sane tam scholiastis, quam Eustathio, placuerit voces quasi per similitudinem tantum positas accipere; non penitus fortasse, quam nosmet, morem veterum super hac re callentibus. Neque ali-

At retinere diu pluviæ, longumque morari,
 Consuerunt, ubi multa fluenter semina aquarum,
 520 Atque aliis aliæ nubes, nimbeique rigantes,
 Insuper, atque omni volgo de parte, feruntur;
 Terraque quom fumans humorem tota redhalat.
 Heic, ubi sol radiis, tempestatem inter opacam,

ter. intellexerunt locum Odyss. H. 107. qui nos profecto in sententiâ propriâ vel validissime confirmavit:

Δι δ' ἴστ' ὅτις ἴδρωσι, καὶ κλακὰτα στρωφῶσι,
 Ἥμῶσι, εἰς τι φάλλα μακίδης ἀργυροῦ
 Καίρωσι δ' ὀθονέον ἀποαίβεται
 ἴτρον εἰαίον.

Expendant rem sagaciores, et telis acutioribus, si quæ sint in pharetrâ reposita, conficiant. Nos, quod potuimus facere pro ingenii modulo ac doctrinæ, sic fecimus.

Denique, vulgata lectio *Cera liquescat* a Virgilio favorem acquirere videri possit, in ecl. viii. 8. sed tritior est comparatio, quam quæ tali consensu juvari queat efficaciter:

Limus ut hic durescit, et hæc ut cera liquescit,
 Uno eodemque igni—

Valent autem, quantum valere debeat: Lucretio ac probabilitati nos unice studemus.

Ibid. *multa liquescat*: i. e. πολλά, multum.

Ver. 516. *utrâque*: “vi scilicet, tam cumularum aquarum, quam venti inurgentis.” Sic optime scriptum est in L. M. O. Δ. Ω. vulgo, *utroque*; ut in Vind. de falsidici, uti suspicor, collatoris testimonio: P. V. ed. *utrinque*; Σ. *utroque*. Tot varietatibus ignorata constructio causam peperit, dum insciti homines necessum habebant ad *cumulata* *et* *vi* referre scilicet.

Ibid. *utrâque*. Quidam codd. *utrinque*. Recte: scilicet *superne*, vi et copiâ nimborum, et vento *ad latera*; vide ver. 509. Et ordo est: “Nubila cumularum

“premuntur vi, et impete venti;” ut ver. 734. BENTLEIUS.

Lectores proprio iudicio utantur: nos majori numero exemplarium proborum stamus. Possis sane *utrâque* capere, ut sæpe alias, pro *utrâque viâ*, et conjungere *vi cumulata*; hoc tamen nec venustum foret, et ambiguum.

Ver. 517. *vi*: Δ. *in*.—*premuntur*: Σ. *premunt*.

Ver. 518. *retinere pluviæ*; pro *retineri*, vel se tenere: absoluto verbi usu, Lucretio multum familiari. Non aliter cum verbo simplice Grætius egit in cyneg. 219. ubi consulendi sunt docti:

————— nec sibi turbam
 Contraxit comitem, nec vasa tenentia longe.

Si opus esset, quum in *a* et *æ* confundendis scribæ Lucretiani passim peccaverint, conatu parum operoso sic poteras versum reformare:

At retinere diu pluviâ, longumque morari,
 Consuerunt—

i. e. “*nubila* (ver. 517.) consuerunt *pluviam* retinere.” Sed enim nos recepta pro Lucretianissimis habemus.

Ibid. *retinere morarique*. Maro, *Æn.* x. 308.

Nec Turnum segnis retinet mora—

Ver. 519. Ad hunc modum, non illaudabili sane, uti sentio, conjecturâ prius hunc versum emendaveram, quam sincerissimam ex codicibus MSS. lectionem eruissem:

————— multa *cientur* semina aquarum.

Vide iv. 1035. et exaratum est *fientur* in

Advorsâ fulsit nimborum adspargine contra;

525 Tum color in nigris existit nubibus arqui.'

Cætera, quæ sursum crescunt, sursumque creantur;

Et, quæ concrescunt in nubibus omnia, prorsum

Omnia, nix, ventei, grando, gelidæque pruinae,

Et vis magna geli, magnum duramen aquarum,

530 Et mora, quæ fluvios passim refrenat, aventeis

Vind. L. M. Jam vero quot vicibus *f* et *s*, *s* et *c*, cothmutata sunt? At enim, quum noster codex, emaculatus in primis, Ω. clare præbeat *fluenter*, nihil ultra disquirendum putavimus: confer iv. 226. et inox, ver. 931. hujusce libri. O. proxime abest a vero, dans *fluentur*; V. ed. Δ. Σ. *flant*: communes editi, ex arbitrio correctorum, *fuertunt*. Cæterum, verba *fit* et *fluo* solere confundi, noster index criticus te certiore faciet. Denique, ordo est:—"ubi multa semina aquarum fluenter feruntur." Et hinc una fit atque integerrima structura versuum.—Porro, Δ. *Consuerant*.

Ver. 522. *quom fumans*: P. *consumens*; V. ed. cum *sumans*.—*redhalat*. Hæc videtur accuratissima verbi scribendi ratio, quæ pariter obtinet in *redhibeo*, *redhibito* in glossis vetustis, atque *redhostio* apud Nonium, ii. 740. Neque aliorum spectare judicaverim codicum L. M. corruptelam, *redralat*: idem Voessio dudum arrisit. Cætera exempla, *rehalat*.

Ibid. *Terra fumans redhalat*: revertaris velim ad vert. 459. 476. 477. superius, ac notas.

Ver. 523. *Heic*: ita, ut passim noster adsolet, jubente etiam Benteio, P. Vind. V. ed. O. Δ. Σ. Ω. vulgo, *Hinc*; forte sine libris MSS.—*inter*: V. ed. B. *intus*.

Ibid. *sol radiis Advorsâ fulsit*. Ore magnifico Virgilius, ad Æn. ix. 374.

Et gales Euryalium, sublustri noctis in umbra,
Prodidit inmemorem, radiisque adversa refulsit.

Ubi clausula *sublustri noctis in umbra* pulchre conservat etiam venustam oppo-

sitionem Lucretii, *tempestatem inter opacam*; quæ res clarius et vividius exhibetur. Et lector lepidus multâ cum voluptate committet scholasticorum poetarum decem tetrasticha de *Iride*, in Anthol. Lat. Burm. v. 17. longiora, quam quæ huc transferri possint. Videndus insuper de hoc phænomeno magister Epicurus, apud Diog. Laërt. x. 109. Aristoteles etiam, et Plutarchus, cum Stobæo in physicis; cui sit otium, ac voluntas.

Ver. 523. *adspargine*: sic Vind. L. M. vulgo, *aspingine*: V. ed. Σ. *aspingine*; Δ. *aspergere*. Heinsii notam videas ad Virg. Æn. iii. 534.

Ver. 525. *nubibus*: Pii quidam codd. *nubilus*.—*arqui*: iidem Pii codd. *arquis*; Vind. *arqui*; V. ed. *arqui*; Δ. Σ. *arci*. De hac autem orthographiâ, quam nos representavimus, vide Sosipatrem Charinium, sub init. libri de analogiâ, *arquam* ex Cicerone profertentem; Nonium, ad v. 14. disarimen futile, et ignotum veteribus, comminiscentem; cum Heinsio, ad Ovid. met. xi. 590. Sic Arnobius, lib. ii. p. 59. "*arquata* sellula;" et vetus onomastica: "*Arquites, roçovau*." Sed *abit dies*: nos met igitur in itinere pergamus, te ad notas in v. 554. relegantes.

Ibid. *nigris nubibus*. Virgilius, Æn. v. 516.

————— *nigrâ* figit sub nube columbam.

Ver. 527. *omnia, prorsum Omnia*. Sane jucundissima est hæc verborum revocatio, et jure Lucretio perplacuit: de quâ vide nos ad iii. 13. et alibi plus semel.

Ver. 528. *nix, grando, pruinae*. De his

Perfacile est tamen hæc reperire, animoque videre,
Omnia quo pacto fiant, quâ reve creentur,
Quom bene cognoris, elementis reddita quæ sint.

Nunc age, quæ ratio terrai motibus exstet,

535 Percipe: et in primis terram face ut esse rearis
Subter item, ut supera, ventosis undique plenam
Speluncis; multosque lacus, multasque lacunas,

prior Epicurus, apud Diog. Laërt. x. 106. 107.

Ver. 529. *vis geli, duramen aquarum.* Virgilius aderit non intempestivus, *Æn.* ix. 604.

— *sævoque gelu duramus, et undis* —

Ver. 530. *refrenat aventis, sive aventis;* ita legitur in B. L. M. neque discrepat *et refrenata ventis,* in Vind. Δ. Paulo aliter V. ed. *refrenat amentis;* O. *refrenat aquantis;* Σ. *refrenat agentis;* Ω. *refrenat aquentes:* audaculi editores de suo *santis;* qui plenius interpungunt etiam ad finem versus, poetæ mentem et structuram sermonis, cuiuslibet ex nostrâ loci constitutione manifestissime patentia, nullo modo cognita habentes. Confer ii. 216. iii. 259.

Ibid. *mora quæ fluvios refrenat.* Elegantissimam translationem suo more Mantuanus involavit, ad geo. iv. 136. sic fors leniter castigandus:

Et, quum tristes hyems etiam nunc frigore saxa
Rumperet, et glacies currus frenaret aquarum—

Vulgo, *glacie;* sed suavis est, et elegantius ingenio affinis, hæc immutatio constructionis. Et sic forte legebat Macrobius, Saturn. vi. 6. fin. aliter enim videtur priorem quoque versum adscripturus.

Ver. 531. *Perfacile est:* sic P. O. Δ. Ω. scribunt; Vind. V. ed. Σ. *Perfacile si;* i scilicet, in scripturâ *Perfacilest,* cum t mutato: L. M. et.—*reperire:* P. *te per te;* sed in notis idem receptæ lectionis meminit: V. ed. *repente;* nimirum, *vi pro more in n abierat;* et ex *repente sta-*

tim venit *repente:* vide var. lectt. ad v. 932. 1161. 1162.

Ibid. *tamen:* i. e. “ut ut videri possit difficilioris investigationis argumentum.” Fateor interea me *tandem* prepositurum fuisse, si libri veteres addixissent: et in his vocibus scribæ solent aberrare.

Ver. 532. *fiant:* Vind. V. ed. B. L. M. Σ. Ω. *fluant;* simili peccato, quo nuper in ver. 530. O. Δ. *refluant.*

Ver. 533. *cognoris:* V. ed. *cognitis;* Ω. *cognoveris.*—*sint:* P. V. ed. B. *sunt.*—V. ed. quoque *elementis,* pro *elementa.*—Quin etiam P. habet *bonæ,* vice *benæ;* ut alibi variatum est: sed in hoc loco nihil novandum arbitror.

Ver. 534. *terrai:* Vind. *terra;* V. ed. *terrae.*—*motibus:* Ω. *montibus;* sed n subnotatum est.—*erret:* Δ. *erstat.*

Ibid. *quæ ratio terrai motibus.* Hoc argumentum ventilatum videas apud Diog. Laërt. x. 105. 106. in Epicuro; Ammian. Marcell. xvii. 7. Plut. plac. phil. iii. 15. Servium, ad Virg. geo. ii. 479. ut Aristotelem, Stobæum, et alios, præteream. Phænomenon autem *terrae tremorum* gnauiter exercuisse ingenia veterum philosophorum liquido docet Gellius, ii. 28. conferas Virg. geo. ii. 479. Ovid. met. xv. 71. Et causas principales, quas uberius explicatas noster dederit, ita summatim complexus est carmine quam suavissimo Statius, Theb. vii. 809.

Sive, laborantes concepto flamine, terræ
Ventorum rabies et clausam eiecere furorẽ;
Exedit seu putre solum, carpitque terendo,
Uada latens; sive hac volventis machinã mundi

In gremio gerere, et rupeis, diruptaque saxa:

Multaque sub tergo terrai flumina tecta

540 Volvere vi fluctus, submerso capite putandum est:

Undique enim similem esse sui, res postulat ipsa.

Hiis igitur rebus subjunctis, subpositisque,

Incubuit; sive omne fretum Neptunia movit
Cuspis, et extremas gravius mare torant in oras.

Ver. 535. *terram*: V. ed. L. M. O. Σ. *terras*; sed obstant sequentia.—*face*: sic, optime ante vocalem, P. O. Ω. cæteri, *fac*; de quo nos videas ad ii. 484. iii. 422.

Ver. 536. *ut*: P. V. ed. *et*; non male. —*supera*: sic P. L. M. Δ. quos sequendos habui; huc enim *eo super* in V. ed. O. Ω. clare pertinet: Vind. Σ. *supra*. Et vulgo solet edi:

———— ut *supera est, ventis atque undique*—

quum vero omnibus desit *est*, et *atque* non compareat in Vind. V. ed. L. M. Δ. Σ. Ω. sitque haud dubie doctorum commentitium additamentum contra scripta exemplaria; res mihi videbatur minimæ violentiæ, atque maximæ probabilitatæ, substituere *ventosis*, pro *ventis* librorum, de regulâ critices innixâ fusius declaratis ad ii. 1045. et alibi. Nec vereor, quin æqui lectores mihi sint consensuri, atque conatum comprobaturi: versus enim claudus, et dimidio pedis mutilus, non erat in textu relinquendus.

Ver. 538. *dirupta*. Sic sponte restitueram prius ex ingenio, quam clare scriptam invenissem in V. ed. Δ. Nimirum, saxum *deruptum* id est, unde aliqua pars *defringitur*; vel *deminutum* saxum: *diruptum* vero, quod discissum est, et *fissuris* *hiat*, ita ut venti possint penetrare: quale mens poëtæ flagitat. Haud accuratum satis se præstitit, si quid ipse valeram discernere, Gronoviorum maximus, ad Senecæ Herc. Cæt. 1262.

———— ecce! *diruptâ* cute,
Viscera manus detexit—

Vir summus malebat *deceptâ*; egomet

contra contenderim receptam lectionem anteferendam esse, quamvis utralibet ferri queat: nam *viscera* sine *deceptâ* *cute* patere poterant, non autem vicissim sine *diruptâ* *cute*. Et haud ignobilis fuerit disquisitio rem per scriptores antiquos uberius prosequi; sed iniqua spatia latiorum evagationem prohibent.

Ibid. *In gremio gerere*: i. e. φημι, εχθρ ut noster ad iii. 1062. et alibi plus semel.

Ibid. *rupeis saxaque*. Virgilius, Æn. x. 677.

In *rupeis*, in *saxa*, (volens vos Turnus adoro)
Ferte ratem—

Ver. 539. *terrai*: Vind. *terra*; solenni errore.

Ibid. *tergo terrai*. Sic Virgilius, geo. i. 97. iii. 36. *terga*, pro æquor seu superficie; *telluris* ac fluvii: ut prior Homerus *πρωτα Θαλασσης*, ad Il. B. 159. i. e. interprete scholiastâ, *την κειφαλιαν της Θαλασσης*. Apollonius Rhodius, iv. 1946.

Ηφα, και μεγαλης ΝΩΤΑ ΧΘΟΝΟΣ—

Ibid. *sub tergo terrai flumina tecta*. Callimachus est appositissimus, hymn. Jov. 27.

———— *πισσα δ' αυη*
Πικροσ υπη Κραβη τι, πολυστοιαι τι Μεταση,
Δελφαιος: το δε πολλοι υδρω υπο πικρον κεντα.

Et profecto fugebant poëtæ fluvios, quos videmus, prius sub terrâ labi, quam ex fontibus suis erumperent: conferas autem super hac re Virg. geo. iv. 363—375.

Ver. 540. *Volvere vi*: O. Δ. *Volvier in*; ubi, male posito *in*, librarius versus de suo suffulsit *επ* *Volvier*, ne metrum caderet: Ω. *Volvere in*.—*submerso capite*

Terra superne tremit, magnis concussa ruinis
Subter, ubi ingentis speluncas subruit ætas;

545 Quippe cadunt totei montes, magnoque repente
Concussu late disserpunt inde tremores:

Et merito; quoniam, plostris concussa, tremiscunt

putandum est: i. e. submerso fonte; ut noster, v. 271. et alias: nam Havercampus portentosam plane et subtilissimam interpretationem, quam piget recoquere, commentus est. Sic autem legendum existimavimus, ne temere videremur doctis viris dissentire, ita librorum veterum corruptelas evolventibus. Forte tamen vestigia scripturarum sic pressius legi poterant:

————— *submersis capitibus dandum est*:

i. e. *cap'tibu'* dandum est. P. O. et Ω. *submersaque saxa putandum est*. Nec profecto me omnino persuasum habeo, cæterorum librorum lectiones non esse meras depravationes harum dictionum, vere Lucretio positarum: de quo lectores iudicent. Vind. L. M. *submersos capitandum est*: nec discrepat Δ. *submersos ea putandum est*; literis c et e passim confusis: V. ed. B. *submersis capitandum est*: Σ. *submersis hincque putandum est*. Editores probe contulerunt Ennianum carmen, Gellio Nonioque collaudatum:

Capitibus nutantels pinos, rectosque cupressos.

Varietates cod. Σ. vero faciunt consimile, quod subiicitur, tentamen:

Volvere vi factus, *submerso fonte* putandum est.

Quæ divinatio magis magisque arridebit lectoribus elementorum vestigia contemplantibus. Si capias enim illud *submersos* aliorum codicum, et tecum reputes literam *f* in *f* sæpiuscule migrare; aspiratam insuper literam passim omitti; videbis exurgere (nam quid atinet de perpetuâ *cas* ac *t* commutatione loqui?) ex *submersos hincque*, vel *submerso fonte*, ipsissimam lectionem, quam proposuimus,

addito tantum recti calami ductu simplice. Sed enim redeamus in viam, post quam monuerimus, quo simus in omnibus æquiores, *saxum submersum* legi in Virgilio, Æn. v. 125. quod vulgarium editionum scripturæ quodammodo nimirum favet: ut intelligatur poëta dicere, non magis *terrestria* esse saxa, quam *in aquâ condita*; sub tellure, uti super tellurem sunt.

Ver. 541. *similem*: P. V. ed. O. Δ. Σ. Ω. *simile*.—*sui res*: Vind. V. ed. B. Δ. *vires*; O. *et res*; Σ. *et vires*; Ω. *et par res*.—*postulat*: Σ. *expostulat*. Sane cod. Ω. scripturam minime contemnendam esse puto:

Undique enim *simile esse et par*, res postulat ipsa.

Ver. 543. *superne*: P. O. Δ. *superna*; sed vide iv. 441. et confer Bentleium, ad Horat. ii. 20. 11.

Ver. 546. *disserpunt*: P. Vind. V. ed. B. O. Δ. Σ. Ω. *discerpunt*.

Ver. 547. *plostris*: Lucretiana exemplaria, *plaustris*; sed aliter antiquissimi Romanorum. Priscianus, lib. i. pr. 562. “Transit (*au*) in o productam; *more an- tiquo*; ut lotus pro lautus, *plostrum* pro *plaustrum*—.” Vetus glossarium: “*Plostrum*, ἀμαζα.” In Catone de re rust. *plostrum*, non *plaustrum*, majore consensu codices fere solent exhibere: et apud Ciceroa. in Verr. i. 20. Horatius, sat. ii. 3. 247.

Ædificare casas, *plöstello* adungere murea.

—Porro, Vind. V. ed. O. *tremescunt*; rectius, ut arbitror. Sic onomasticon antiquum: “*Tremesco*, τριμυ.” Neque aliter plures atque emendatiores libri ad Virg. Æn. iii. 648. v. 694. Noster etiam

Tecta, viam propter, non magno pondere, tota:
 Nec minus exsultant sedes, ubiquomque equitum vis
 550 Ferratos utrimque rotarum subcatit orbeis.

Fit quoque, ubi magnas in aquæ vastasque lacunas
 Gleba vetustate ex terrâ provolvitur ingens,
 Ut jactetur aquæ fluctu quoque terra vacillans;
 Ut vas interea non quit constare, nisi humor

fervesco: et eadem forma in majore numero verborum hoc genus videtur obtinere.

Ver. 548. *viam propter*, cum simili præpositionis positurâ, quam in Græcis poëtis passim cernimus. Homerus, II. Z. 15.

Παύρος γὰρ φίλων, Ὀδῆ εἰσι κείνη νύκτωρ.

Ver. 549. In hoc versu, conturbato veratissimâ lectionum dissimilitudine, constituendo, ad acumen divinationis necessario fuit defugiendum. Ad hunc modum vulgares editi:

———— exsultant ubi currus fortis equom vis.

Nos mediocre, quâ pollemus, sagacitatem adhibentes, operam navavimus, ita rem administrare, ut maxima vetustæ scripturæ reverentia conservari posset. Ita P.

———— exultantia sunt, fortis quam tibi equum vis:

quæ sunt odiosissimâ scabitudine, tam sermonis, quam numerorum, horrificata. Vind. L. M. et pro var. lect. O. dant:

———— exultantes duplēs cumque vīm;

vel duplēs: V. ed. B.

———— exultantes duplēs cumque vīri.

O. O. *exultant ubi currus cumque equum vis*: Δ. *exultans*, omissis cæteris: Σ. *exultant duplēs hos cumque vīerunt*. Unde sic possumus tentare:

———— exsultant, duplēs ubiquomque vīri vis;
 vel vīrūm vis. Hoc etiam modo:

———— exsultant, currus ubiquomque vīarum—
 Sed infinitum esset conjecturis incertissi-

mis indulgere; et postis acquiescimus, donec felicior artifex emendationum, vel castiores codices, quod omnia doctorum puncta statim ferat, in medium poterit eruere.

Ver. 550. *Ferratos rotarum orbeis*. Hunc locum Virgilius memoriâ tenebat, ad geo. iii. 361.

Undaque *ferratos* tergo jam sustinet orbis;
 Puppibus illa prius patulis, nunc hospita *plautris*.

Et male Burmannus *patulis* ad *plautris* referebat. Nimirum, epitheton *vehementiæ frigoris* ostentandæ inservit, tantam undarum molem valentis congelare, quæ vel *latis* ac *spatiosis* navibus vehendis sufficeret. Nihil tempestivius, aut commodius. Apæge interea somniculosam Bryantis nostratis suspicionem, versum pro adulterino temere satis argumentis.

Ibid. *subcatit*. Seneca, nat. quæst. vi. 21. “Duo genera sunt, ut Posidonio placet, quibus movetur terra: utriusque nomen est proprium. Altera *succussio* est, cum terra quatitur, et sursum ac deorsum movetur; altera *inclinatio*, quæ in latera mutat, navigii more.” His committas, quæ sequuntur in Lucretio, ver. 559—563. Addam Ovidium, met. ii. 165. sic scribendum, quod et Heinsius videmus placuisse:

sic, onere adueto *vacuus*, dat in ære saltus,
Succutiturque alte, similisque est *currus* inani.

Vulgo, *vacuus*; quod nimis argutum puto.

Ver. 551. *ubi*: O. *uti*.—*magnas in*: V. ed. O. Δ. Σ. O. *in magnas*: deest in L. M. Forte:

555 Destitit in dubio fluctu jactarier intus.

Præterea, ventus quom, per loca subcava terræ
Conlectus, parte ex unâ procumbit, et urguet
Obnixus magnis speluncas viribus altas;
Incumbit tellus, quo venti prona premit vis:

560 Tum, supra terram quæ sunt exstructa domorum,
Ad cœlumque magis quanto sunt edita quæque,

— ubi in magnas et aquas, vastasque lacunas,

Et, i. e. ē, non raro solet excidere. Vel:

— ubi magnas in aquas, vastasque lacunas:

nam *ex magnas et vastas*, sic uniter apta, lectores lapidi vix proboverint.

Ver. 552. *es*: ita scripsi ex conjecturâ, pro vulgari *s*, quum repperim *es* in Vind. V. ed. O. A. Σ. Ω. sic etenim Carus adæolet, atque confundunt aliquoties et cum *es* librarii scriptores.

Ver. 553. *jactetur*: Ω. *jactentur*.—*aquæ fluctu*: editores hodierni, arbitrariam Lambini emendationem inacidissime adoptantes, *aqua et fluctu*.—*vacillans*: ita P. neque aliorum spectat *es* M. codicis *vacillas*, i. e. *vacillās*, sive *vacillans*; aut L. *vacilla*: Vind. V. ed. A. Σ. *vacillat*; O. *vacillet*; Ω. denique, *vacillent*.

Ver. 554. *Ut vas*: P. *Et vis*; V. ed. *Et vas*.—*in terrâ*: sic P. Ald. et Florent. edit. sine varietatis cujusvis significatione; Ω. in margine, a primâ manu, *infra*; i. e. *int'ra*, vel *interra*; quod positæ scripturæ valde favet: Vind. V. ed. L. M. Ω. *inter*: unde in præclivi est explicari *interea*; sed omnino equidem lectam velim:

Ut vas *inter nos* non quit constare—:

quum illud *nos* facile elabi poterat ob vicinitatem proximam voculæ consimilissimam: atque sic profecto disertissime scriptum visitur in O. *Pro in terrâ non*, dat A. *interno*; Σ. *item non*. Certe, ad mentem postea rite implendam; vel *in terrâ*, vel *inter nos*, mihi prorsus necessariam videtur, ut eis quod supra dictis in ver. 555. 556. 541. recte respondeat: unde egomet sal-

tem Vossii subtilitatibus ad Catullum, p. 331. editionis suæ, dubium magis dubio explicantibus; et Preigeri *λεπτελογίας*, surdas aures haud dubitem obmovere.

Ver. 553. *jactarier*: V. ed. *jactarer*.

Ver. 557. *parte*: Σ. *parce*; editi recentiores, *parti*; libris vetustis reclamantibus.—*urguet*: P. V. ed. *urgit*; quasi ab antiquiore verbi formâ: et fortassis vera.

Ibid. *urguet Obnixus*. Virgilius, geo. llii. 292.

Versaque in *obnixos*, *urgentur* cornua vasto
Cum gemitu—.

Ver. 560. *supra*: sic Vind. V. ed. O. A. Σ. Ω. vulgo, *supera*; sed vereor, ut sit cum scriptis.—*exstructa*: V. ed. *extincta*; pro facilem errorem in literis Longobardicis, si obscurius exaratus esset, et evanidus jam fuerit, apex elementi *r*.

Ver. 562. *In clinata minent*: i. e. *clinata iminent*; ad tmesin usitatissimam Lucretio, quoties ratio dictionis legibus metricis adversetur. Hanc autem viam egomet longe tutiorem habui vulgatâ, sic se habente:

Inclinata minent in eandem—:

ut sit *es minent* radix verborum *emineo*, *immineo*, *promineo*; de quâ tamen nihil est compertum aliunde. Super verbo *clinare* ea, quæ sufficient, invenias in notis meis ad li. 292. *Minent* interea scriptio est librorum Vind. V. ed. B. L. M. A. Σ. Quidam Pii codd. *mayent*; etiam bene, nisi vox exquisitior scrupulum indoctis librariis merito videretur iniecisse. Placuit Oudendorpio hæc lectio ad ista Julii Obsequentis verba, de prodigg. cap. cv.

In clinata minent in eandem, proclita, partem;
 Protractæque trabes impendent, ire paratæ.
 Et metuunt magni naturam credere mundi
 565 Exitiale aliquod tempus clademque manere,
 Quom videant tantam terrarum incumbere molem?
 Quod, nisi respirent ventei, vis nulla refrenet
 Res, neque ab exitio possit reprehendere eunteis:
 Nunc, quia respirant alternis, inque gravescunt,
 570 Et, quasi conlectei, redeant, ceduntque repulsei;

“ In Piceno terra motu domicilia ruinis
 “ prostrata: quædam, convulsa sede suâ,
 “ inclinata manserunt.” Quem locum
 nemo candidus cordatusque negaverit com-
 mendatæ scripturæ valde appositum ad-
 esse. P. O. Æ. *minant*; etiam elegan-
 ter, nisi causa jam admota pariter impe-
 diret. Sane verbum *minant* domibus *ad*
cælum editis apprime congruit. Ammia-
 nus Marcellinus, xxix. 6. — “ murorum
 “ que maximam partem, pacis diuturnitate
 “ corruptam, et subversam, adusque cel-
 “ sarum turrium minas expedit.” Sic
 legendum: vulgo, *contemptam*; quæ men-
 da scripture *corruptam* generata est.
 Neque, floridissimus historicus Maronem
 æmulari voluit, ad Æn. iv. 88.

— pendent opera interrupta, *minæ*que
ætorum ingentes, *æquato*que machina *cælo*.

Ubi videas Servium ac Burmannum. Si-
 militer Avienus quoque, or. marit. 158.

Rigidæque rupes, atque montium *minæ*,
Cælo inseruntur—

Ad meum igitur gustum et arbitrium si
 modo deferretur res, nec major pars e-
 mendationum codicum obstaret, ita verum
 constitutum darem:

Inclinata minas in eandem, proclita, partem.

Nec inficias iverim nostræ tmesi Virgili-
 um nonnihil interea adversari, ad Æn. xii.
 59. regimine pari usus:

— *is* te omnis domus *inclinata* recumbit.

Sed enim integrum sit iudicium lectoris.

— Cæterum, Vind. V. ed. *eadem*; et Vind.
 Δ. *prodit*.

Ibid. *proditis*: i. e. *porro data*, sive
projecta; in primario vocis sensu: ut pro-
 facto superius, iii. 602. Commodè totus
 glossator: *Proclita*, ΠΡΟΚΕΙΜΕΝΗ. Neque
 aliter in appetitissimo exemplo Mantua-
 nus, Æn. x. 693.

— velut rupes, vastum quæ *prodit* in æquor.

Ver. 564. *Et*: Vind. V. ed. Σ. *Te*.—
 Cæterum, Bentleio obsecuti sumus, notam
 interrogationis præscribenti. Virgilius,
 Æn. vi. 807.

Et dubitamus adhuc virtutem extendere factis

Quemadmodum in georgicis, ii. 433.

Ver. 566. *tantam*: Vind. V. ed. *tantum*.
 — *terrarum*: Vind. *taniarum*.

Ver. 567. *ventei, vis nulla*. Mihi vide-
 or hunc locum certissimâ emendatione
 restituisse. Vulgo, *venti non ulla*: P.
 autem, *venti si nulla*; Vind. V. ed. Σ.
ventis nulla; O. *ventis non ulla*; Δ. *ven-
 tis et non ulla*. Similes vero depravationes
 centum jam vidimus in locis, ubi vocula
vis conspicitur.—*refrenet*: Vind. V. ed.
 Ω. *refremet*; M. autem *re festinet*.

Ver. 568. *reprehendere*: sic L. M. O.
 Δ. Σ. vulgo, *reprehendere*: P. V. ed. B. *de-
 prehendere*.—*eunteis*, sive *euntis*: sic P.
 Vind. B. L. M. O. Δ. Σ. vulgares editi,
euntem; ut consultum eant melius lec-
 tionibus præcedentis versûs: sed ex arbi-
 trio prorsus; ipæmet enim, si vel singu-
 laris liber probè nonnisi *euntem* daret,

Sæpius hanc ob rem minitatur terra ruinas,
 Quam facit; inclinatur enim, retroque recellit;
 Et recipit prolapsa suas in pondere sedes.
 Hac igitur ratione vacillant omnia tecta,

575 Summa magis mediis, media imis, ima perhilum.

Est hæc ejusdem quoque magni caussa tremoris;
 Ventus ubi, atque animæ subito vis maxuma quædam,
 Aut extrinsecus aut ipsâ tellure coorta,
 In loca se cava terræ conjecit, ibique

quæ scriptura Bentleio placuit, libens amplecterer ob i. 850. quamvis nemo frequentiorum phraseos varietatem, noster quam Lucretius, sectetur. V. ed. *virtis*: cujus corruptelæ perfacilis est ratio reddenda. Nimirum, in *evantis*, vox prægressa absorpserat *e*, atque *n* in *ir* conversum est. Hoc partim accidit codici Ω. qui dat *uncis*; *c*, ut adsolet, cum *t* insuper mutato.

Ibid. Hunc locum Virgilius mihi videtur pro more non neglexisse, ad Æn. i. 52.

————— Hæc vasto rex Æolus antro
 Luctantis ~~veritas~~, tempestatesque sonoras,
 Inperio præmit, ac vincula et carcere *frenat*——
Mi faciat, maria, ac terras, cœlumque profundum,

Quippe ferant rapidi secum, verrantque per auras.

Cum quibus compares Ovid. met. i. 57—61.

Ver. 570. *conlectei redeunt*: confer sis Virg. geo. iii. 235. hinc enim sermonis translatio manifesta comparebit.

Ver. 571. *ruinas*: P. *ruinam*; cui favet V. ed. depravatio, *ruinatur*; quum similia sint in minusculis scripturæ formis, et *tu* Hieris.

Ver. 572. *recellit*: O. Δ. Σ. *recedit*; vel ex glossâ, vel ob rariorem dictionem. *Recellere* proprie potest “in partem posterioriorem movere:” videas annotata in ver. 236. hujusce libri. Festus: “*Recellere*, reclinare.” Alia in vulgaribus lexicis exempla invenire est.

Ver. 573. Ordo est: “Et, prolapsa in “(i. e. *is*, cum, *da*) pondere, recipit suas “sedes.” Editoris Vindobonensis supinitas propagavit ineptissimum additamentum *se*, quod viri docti post *suas* impudentissimo facinore contra libros immisere. Iam equidem, si scripti faverent:

Et recidit, prolapsa, suas in, pondere, sedes:

i. e. “Et, prolapsa pondere, recidit in suas “sedes.” Sed res est periculosissimi conatus in Lucretio contra codices novare.

Ver. 577. *animæ*: i. e. aëris, vel venti; uti mox, verr. 585. 595. et alibi etiam in superioribus, atque Virgilius, ad ecl. vi. 32.

Ver. 578. *ipsâ*: deinde subjungunt scelerosi editores supplementum *a*, libris universis vetustis abluentibus. Similia constructio mox venit, ad ver. 656. Haud aliter Seneca, Hippol. 886.

————— lacrymas, *genis*
 Subito *coortas*, veste præstantâ obtegis.

Nam *genis* pro *oculis* poësis passim usurpat. Certa res est perditissimæ temeritatis atque insectiæ sic optimos scriptores ex arbitrio sine causâ depravare, et elegantissimas dicendi formulas obliterare.

Ver. 579. *terrâ*: V. ed. Ω. *terra*.

Ibid. *in loca se conjecit*. Hoc verbum Hygino restituendum puto, fab. cviii.—“Epeus, monitu Minervæ, equum miræ “magnitudinis ligneum fecit; eoque sunt “*conjecti* Menelaus, Ulysses, Diomedes——” i. e. *se conjecerunt*, vel contule-

580 Speluncas inter magnas fremit ante tumultus,
 Vorsabundaque portatur: post, incita quom vis,
 Exagitata foras erumpitur; et simul, altam
 Diffindens terram, magnum concinnat hiatus.

runt; vulgo, *conlecti*. Committas Virg. *Æn.* ii. 38. 55. x. 657. In his autem vocibus commutandis solent librarii peccare.

Ver. 580. *fremis ante*: Vind. *fremis autem*; Ω. *fremitante*; sed insolens est hoc vocabulum, et vicissim stant oppositæ voces *ante ac post*.

Ibid. *magnas*. Faber et Bentleius vel contra scripta exemplaria reponendum esse *magno* dicunt. Nimirum, acutissimi viri poetica orationis indolem non satis attenderunt. *Tumultus* effinitur *magnus* ipsarum magnitudine speluncarum; ut parum referat, cui demum nomini jungatur id epitheton. Nonnulla protulimus huic rei affinis in notis ad ver. 550. Optertine Virgilius, geo. i. 485.

et *alte*

Per noctem resonare lupis ululantibus *urbes*.

Quidam libri, *alte*; sine usu, quum res eodem prorsus redeat: nam, quo sint sedes altiores, eo profundiores plateæ, majorque et terribilior sonus. Burmannus atque Heynius minus accurate mentem poetæ ceperunt, me saltem iudice. Idem Martianus, ad *Æn.* x. 695.

— rupes, *vastum* quæ prodit in æquor.

Non otiosum est illud *vastum*; sed inseruit amplitudini *rupis* etiam designandæ, quæ vel in æquor tantum videatur prominere, et ostentari. Sunt autem hoc genere innumerati numero poetici lepores. Sed neque necesse est, ut solliciti simus de exornandâ dictione *tumultus* quolibet epitheto. Testi sit idem Maro, *Æn.* xii. 757.

Tum vero exoritur clamor; ripæque, lacusque, Responsant circa, et cælum *tonat* omne *tumultus*.

Ibid. *fremis* ventus in terrâ. Arnobius, lib. vii. p. 243. "Quid *terrarum fremitus*,

"quid motus?"—Julius Obsequens, de prodig. cap. cviii. "Pisauri *terra fremitus* auditus."

Ver. 581. *que deest* V. éd. Δ. Σ.—*portatur*: E. *portatus*.—Sic etiam, atque hoc ordine, Δ. *Portatur vorsabundus*. Profecto, si liquidius constaret de voce *fremito*, in proclivi jaceret elegantissima hujusce loci constitutio, atque plenissima dignitatis et evidentiam:

In loca se cava terrâ conjicit; ibique Speluncas inter magnas, *fremitante* tumultu, Portatur vorsabundus:—:

quæ vulgatis, meâ de sententiâ, si codices suum suffragium addiderant, longe præcellerent; nam participium *coorta* in numero multitudinis utramque vocem, *ver-tum* et *animam*, de more maxime Lucretiano, pulchre complecteretur. Saltem, uti nunc se res habet, nosmet punctis probe dispositis locum adjuvimus, cujus nulla est constructio in editionibus pervulgatis.

Ver. 582. *altam terram*: i. e. profundam; nam in *cava terrâ* (ver. 579.) ventus penetraverat. Nihil aptius, aut inculpâtius, optari debet. Virgilius, *Æn.* vi. 267.

— res *altâ* terrâ, et caligine, mersas.

Miror igitur editorum inscitiam inavercundiamque, de suo reponentium, *astem*: et quod tu, lector! magis mireris, tum hæc modo doctorum temeritas unamquamque paginam Lucretii fedissimis maculis deturpaverit, et libros scriptos, nullis religionibus deterrita, passim sperverit, falsè renunciaverit, proculcaverit, et obtulerit, ultra quam quod credibile sit, nisi verum expertis usu;—Creechius tamen, quæ erat inscitia ac stupore, sustinuit summam affirmare, "Lucretium adeo emendatum

In Syriâ Sidone quod adcidit, et fuit Ægii
 585 In Peloponneso: quas exitus hicc' animâ
 Disturbât urbeis, et terræ motus obortus!
 Multaque præterea ceciderunt mœnia, magnis

"edi Lambino, ut nullus fere poetarum
 "integrior!"

————— Clamet Melicerta perisæ
 Frontem de rebus.

Ver. 583. *Diffidens*: V. ed. Ω. *Diffi-*
dens.

Ibid. concinnat: i. e. facit; uti Nonius
 etiam interpretatus est vocem, in i. 207.

Ver. 584. *Syriâ Sidone*. Plinius, nat.
 hist. xxxv. 51.—"terrâ in *Syriâ*, circa
 "*Sidonem*, oppidum maritimum." Quem
 videas etiam *ibid.* v. 13. Et res est trita
 ac notissima; unde valeat Lambinus, at-
 que editores, eum patientissime secuti,
 cum suo commentitio *Tyriâ*, libris vetus-
 tis ad unum obsistentibus.—*Ægii*: sic,
 vel *Ægi*, et *Egi*, vetera exemplaria uni-
 versa; sed editores, immundo contactu
 omnia fedantes, sine causâ dederunt *Æ-*
gis; nam *Ægium*; non minus quam *Ægæ*,
 urbs erat Peloponnesi. Testium instar
 omnium, huic loco adscribatur idem ille
 Plinius, longe nobis commodissimus, in
 nat. hist. iv. 6. "Oppida (*Achaïæ*), He-
 "lice, Bura; in quæ refugere, *haustis*
 "*prioribus*, Sicyon, *Ægira*, *Ægion*, Eri-
 "neon." Videas ibi Harduinum. Me-
 minit etiam Strabo plus semel *Ægii* ejus-
 dem. Nempe, ad designandam regionis
 cladem, oppido vicinîæ maxime celebrato
 recte usus est Lucretius; uti prius in *Si-*
done. Consulas autem doctas animad-
 versiones ad Stephanum Byzantium, in
 voce *Λυγίος*.—Cæterum, Strabonis locus,
 in quo rei Lucretio memoratæ narratio
 legitur, est in lib. i. p. 100. edit. anni
 1707. et apponi debet: *Εν δε τη Φαιικη,*
φθσι Ποσειδωνιος, γυνομνη σισμη, καταπαθη-
τη πολιν ιδρυμηννη υπερ ΣΙΔΟΝΟΣ· και αυ-
της δε Σιδωνος σχιδον τι τα δυο μιση πεισιν
—το δ αυτο παθος και επι την ΣΤΡΙΑΝ

δλην διατυνη— Plura dabunt Heinsius
 et Burmannus in notis ad Ovid. met. xv.
 293.

Ver. 585. *quas*: V. ed. O. Δ. Σ. Ω.
qua.—*animâ*: Vind. *anima*; Σ. *ani-*
mantes.

Ver. 586. *Disturbât*: P. O. Δ. *Distur-*
batque; Σ. *Disturbate*.—*obortus* omnes,
 exceptis L. M. Σ. *abortus*; et sic passim
 librarii peccavere: vide Burmannum, ad
 Virg. *Æn.* iv. 30. Similis est aberratio
 loci commodissimi in Orosio, hist. iii. 3.
 "Anno ab urbe conditâ cccclxxvi. sævissi-
 "mo terræ motu *Achaïa* universa con-
 "cussa est, et duæ tunc civitates, id est,
 "Bura et Helice, *obruptis* locorum hiati-
 "bus devoratae sunt:" i. e. hiatibus loco-
 rum in eas urbes rumpentibus; vel terrâ
 his urbibus se *obrupente*. Vulgo, *ab-*
ruptis. Super voce *obrumpo* nos alibi
 plura.

Ibid. Disturbât: de hac contractionis
 formâ satis diximus in notis ad v. 443.
 Sanissimum cum iudicio, quamvis Burman-
 nus et Heynius dissenserint, huc Trappius
 retulit Virgilii *Æn.* vii. 363.

At non sic Phrygius *penetrât* Lacedæmona pastor,
 Lacedæmque Helenam Trojanas *rexit* ad urbes:

i. e. *penetravit*. Nihil unquam certius;
 Trappius licet neutiquam perceperit con-
 tractam esse dictionem scilicet ad morem
 scriptorum veterum, quum nos ille vir
 remittat ad *Æn.* xi. 403. longe longèque
 ineptissime.

Ver. 587. *Multaque*: B. *Multa*.—*ceci-*
derunt: Vind. *cecidere*; Ω. *cecidere et*;
 forsitan vere, si hoc modo distinguas lo-
 cum, et accipias:

Multaque præterea *cecidere*, et mœnia, magnis—

i. e. "Multæ aliæ res etiam cecidere, tam

Motibus, in terris; et multæ per mare pessum
Subsedere suis pariter cum civibus urbes.

590 Quod, nisi prorumpit, tamen inpetus ipse animai,
Et fera vis venti, per crebra foramina terræ
Dispartitur, ut horror; et incutit inde tremorem:
Frigus utei, nostros penitus quom venit in artus,

“moenia, vel arces munitæ in collibus,
“quam urbes.” Et sane sic legendum
omnino censemus; quum veri simile non
sit in exprimendâ lectione *ceciderunt scri-*
bas fuisse peccaturos.

Ver. 588. *pessum*: Δ. Σ. *passim*; et
equidem nescio, an non verissime. Licet
enim probum sit *pessum sidere*, cum ver-
bo simplice, quod Boëtius, lib. v. met. 5.
et Lucanus exhibuit in Phars. iii. 674. an
subsidiere pessum sit inculpatæ Latinitatis
locutio, haud confidenter affirmaverim,
sed in medio rem relinquere, doctioribus
expendendam, prætulim.

Ibid. *pessum Subsedere*. Quidam co-
dices, *passim*: male. Severus in Ætnâ:

————— et *Jugera pessum*
Intercepta leges—.

BENTLEIUS.

Talemne rem tam perfunctorie, tam negli-
genter, vir doctissime? Alia exempla non
deteriora suppeditantur lexicis vulgari
manu versatis. Nempe, *pessum subsedere*
sonat in *barathrum mersæ sunt*. Philo-
xeni glossarium: “*Bubos*, altum, profun-
dum, gurges, *pessum*.” et vicissim,
“*Pessum*, *βυβος* και *βολβος*.” *Pessum* vero,
quasi *pes sub*, ni fallimur; eodem sche-
mate, quo *sursum*, *deorsum*, ac similiter
terminata quædam: neque audiam pro-
fecto Cortium ad Sallustii Jugurth. i. 4.
quem locum ita interpungendum et hinc
explicandum puto: “Sin, captus pravis
“cupidinitibus ad inertiam et voluptates
“corporis, *pessum* datus est—.” i. e. ir-
retitus cupidinitibus ad inertiae servitutum
et voluptatis; ut D. Paulus, 2 Tim. ii. 26.
εζωγρημένοι εις το κειναι Θιληρα. Ad rem
Prudentius, præf. lib. ii. cont. Sym. ver.

36. de Petro *καταποντιζομενη*, uti locutus
est S. Matthæus, ad xiv. 30.

Jussis obsequitur Petrus:
Sed vestigia fluctibus
Summis tingere cœperat,
Et lapsante gradu pedes
Pessum mergere lubricos:

ubi non expedio grammaticas rationes;
nam *mergere pedes* de male voluntario vix
recte dixeris. Legerim itaque:

Et lapsante gradu pedes
Pessum mergere lubrici:

i. e. “pedes cœperunt *καταποντιζομενη*;
ut Philoxeni verbo utar, sic interpretantis:
“*Pessundat*, *βυβιζι*, *καταποντιζι*.” Vide-
as etiam Plaut. Trucul. i. 1. 15. qui non
latuit nuperum Prudentii editorem; Sil.
It. viii. 288. Pompon. Mel. iii. 9. 21. Se-
nec. nat. quæst. iii. 25. bis. Aliud Julio
Obsequenti placuit, de prodigg. cap. lxxvi.
“*Lunæ* terra quatuor jugerum spatio in
“*profundum abiit*.” Sed manum de ta-
bulâ; ne velimus, quæ sunt innumerabilia,
persequi.

Ver. 589. *Subsedere*: P. *Subsidere*.—
civibus: V. ed. *civibus et*.

Ibid. *Subsedere pessum urbes*. J. Ob-
sequens, de prodigg. cap. cx. “*Venafi*
“hiatu terra *alte subsedit*.” Lucanus, i.
646.

————— terræne dehiscunt,
Subsidentque urbes

Sic alii. Opportunus etiam Juvenalis, vi.
409.

————— isse Niphatem
In populos, magnoque illic cuncta arva tenent
Diluvio; *nutare urbes, subsidere terras*—.

Ibid. *Subsedere suis cum civibus urbes*:

Concutit, invitos cogens tremere, atque movere.

595 Ancipiti trepidant igitur terrore per urbeis;
Tecta superne timent, metuunt inferne cavernas
Terrai ne dissolvat Natura repente;
Neu distracta suum late dispandat hiatum,
Idque suis confusa velit conplere ruinis.

i. e. ut olim Atticus sermone pressiori dixisset, ὑφιζωνον αυταυδρου πωλλισ.

Ver. 590. nisi tamen: i. e. si non. Quod notandum. BENTLEIUS.

Ver. 591. fera: V. ed. feta; Δ. crebra.

Ver. 592. horror incutit tremorem. Uti plus semel alias exposuimus, horror est is affectus, unde aspera redditur cum tremore, et inæqualis, quælibet superficies. Nihil novi commodius huic rei illustrandæ pervagatissimo loco Virgillii, quem legimus ad Æn. iii. 29.

———— mihi frigidus horror
Membra quatit——.

Non nihil, neque omnia tamen, ad definitionem videtur attulisse Celsus, de med. iii. 3.—“horrorem (voco), ubi totum cor—“pus intremit.” Rectius aliquantulo Nonius, in v. 7. qui videndus. Sed enim ovum non habet majorem ovo similitudinem, quam horror et horreo vicissim Græcis φρικη et φρισσα de quibus scholiastas ac veteres lexicographos fructuose poteris consulere.

Ver. 593. uti; vel uti: Vind. V. ed. L. M. Δ. Ω. ut in; quo nullius erroris facilius est reddenda ratio ex scripturæ compendio scilicet, ut ī, pro ut in: nisi malis;

Frigus ut in nostros penitus quom venerit artus.

O. et in; Σ. autem, ut in.

Ibid. Frigus penitus quom venit: ideo Maroni vocitatum, ad geo. i. 93. penetrabile frigus; “quod omnia penetrat,” exponente Servio.

Ver. 594. movere: editores hodierni de suo, omnibus omne genus libris abnuentibus, moveri; satis impudenter atque in-

scite: redi annotata ad iii. 570. Sane credibile est, hanc exquisitiorem elegantiam librariis quoque sæpissime oblitteratam esse; neque similitudo locorum, et summi poëtæ consuetudo, me dubitare vel perhilum sinunt, Virgilio in primis hoc facinus accidisse, ad Æn. iii. 91. ubi libri dant moveri:

Vix ea fatus eram, tremere omnia visa repente,
Liminaque, laurusque dei; totusque movere
Mons circum——.

Error par Marklandi notandus, ad Max. T. xii. 4.

Ibid. Concutit cogens tremere. Virgilius eleganter vocem transtulit ad animi motus, in Æn. xii. 468.

———— concussa metu mentem Juturna virago——.

Ver. 595. Ancipiti terrore. Idem Maro, Æn. iii. 47. fere pariter:

———— ancipiti mentem formidine pressus——.

Ibid. trepidant terrore: i. e. undique properanter cursitant perterrefacti. Virgilius iterum similiter, Æn. ii. 685.

Nos, pavidi, trepidare metu——.

Ver. 596. superne inferne: P. O. Δ. superna inferna.—metuunt in V. ed. non comparat.—cavernas: V. ed. cariernas.

Ibid. metuunt ne Natura dissolvat Terrai cavernas. Hic videtur facilius ordo verborum, et maxime naturalis. Sunt, qui conjungant natura terrai, pro ipsa terra; quibus equidem nullus, ad constitutionem receptam loci, consenserim. At dubito nonnihil, an Lucretiani sermonis indoles non edicat sic potius esse rescribendum, clausulis inde melius sibi vicissim responsuris:

- 600 Proinde, licet quam vis, cœlum terramque reantur
 Inconrupta fore, æternæ mandata Saluti:
 Et tamen interdum præsens vis ipsa pericli
 Subditat hunc stimulum, quadam de parte, timoris;
 Ne pedibus raptim tellus substracta feratur
- 605 In barathrum, rerumque sequatur prodita summa
 Funditus, et fiat mundi confusa ruina.

Tecta superne timent, metuunt inferne cavernas,
 Terræ ne dissolvat natura repente :

ut verbum *dissolvat* absolute ponatur, usu poëtæ nostro valde familiari. Et huic crisi nosmet prorsus, et ex animo, standum esse arbitramur. Interea, liquido patet, Lucretium ob oculos habuisse versus Homeri decantatos, Lambino laudatos quodque. in Il. T. 62.

————— αυταρ ινιρθι Πρωιδων ενιθαξι
 Γαιαν ασυριστην, οριων ε' ασπυια παρρηα—
 Εδδουε δ' ενιτιρθι, αναξ ενιρων, Αιδουαις·
 Διουαι δ' ιν θρουσ αλτα, και ιαχι, μη αι ενιρθι
 Γαιαν αναρρηξαι Πρωιδων ενσιχθων—

Virgilius minus, quam exspectavisses, sua coloravit ad Lucretii locutiones, in Æn. viii. 240—247. quo lectorem proinde relegamus: nec tamen imitationem horumce versuum, et qui subsequuntur, non facile deprehendere, si caute perlegas, valebis.

Ver. 597. *Terræ ne*: P. *Terræ ne*; Vind. Σ. *Terra ne*; V. ed. *Terræve*; O. *Terrarum ne*; Ω. *Terra orbem*; insigni sane ac mirabili varietate. Sed librarius profecto versus mensuram volebat adimplere.—*dissolvat*: P. *dissolvatur*; Δ. *dissolvit*.

Ver. 598. *Neu*: Ω. *Heu*.—*dispandat*: Δ. autem, *dispandit*.

Ver. 599. *complere*: sic Ω. *diserte*; cœteri vero, *complere*.

Ibid. *Idque*: nempe, “id, quod hiatu fecerit:” nam de nomine *hiatum* in casu recto nihildum comperire quivi. Lambinus proposuit, *Imque*: sed absque codicibus, et consuetudine Lucretii; quæ in omnibus servanda est.

Ver. 600. *licet quam vis*: i. e. “Non interpono, quo minus, in quantum velis, reantur cœlum ac terram esse immortalia.” Vossius, de analog. lib. iv. p. 240. quem laudat Havercampus, Lucretii locum protulit in exemplum formulæ *licet quamvis*; cujus tamen veras rationes nullo modo perspectas habuit vir literatissimus; et in libro de construct. p. 268. ex Lælio Ciceronis, “*Quamvis licet*” excellens.” Similiter in sect. 26. ejusdem libri: “*Quamquam* ista assentatio, “*quam vis* perniciosam sit, nocere tamen nemini potest, nisi ei, qui eam recipit, “atque eâ delectatur.” Lectiones positæ Grævius solito cum judicio tuetur; sed ipsam phrasin parum feliciter exposuit. Vide mox, ad ver. 620. repetitam formulam. Græce locutionem hoc modo reddas: Εξιστοι αυτης υπολαμβανει ως τε μολιστα.

Ver. 601. *æternæ mandata Saluti*. Noster, optimus omnium ferme poëta, an magis magnifice locutus sit hac occasione, plane dubites, an eleganter. Quasi scilicet universus mundus quædam *σπουδαθηκη* foret, quam Salus ipsa in æternum conservaret, dente Temporis indelibatam, nullisque injuriis obnoxiam. Quemadmodum Terentius, Adelp. iv. 7. 45.

————— Ipsa, si cupiat, Salus
 Servare prorsus non potest hanc familiam.

Ubi plura Westerhovii nitida eruditio.

Ver. 602. *Et tamen*: prisci codices Pii, et Σ. *Attamen*; quod editoribus perpetuum placuit, contra reliqua exemplaria.

Ver. 603. *Subditat*: P. Ω. *Subdit et*; Vind. V. ed. O. Δ. Σ. *Subdita et*; quibus

Nunc ratio reddunda, augmen quur nesciat æquor.

Principio, mare mirantur non reddere majus

Naturam, quo sit tantus decursus aquarum,

610 Omnia quo veniant ex omni flumina parte.

Adde vagos imbreis, tempestatesque volanteis;

Omnia quæ maria, ac terras, sparguntque rigantque:

Adde suos funteis: tamen ad maris omnia summam

aberrationibus raritas vocabuli præbuit originem. Antiquum glossarium: "Επι-
" *χρημαζω*, *subdito*." Quæ repetuntur in Latinis ibidem.

Ibid. *Subditat stimulum*. Ab *aurigariis* moribus translata est hæc dicendi ratio. Pariter *lusciniæ Sulmonensis*, *trist.* v. 1. 76.

Ingenio stimulus subdere Fama solet.

Ver. 604. *substracta*: ita Σ. rectius; P. Vind. V. ed. O. Δ. Ω. *subtracta*; L. M. *subducta*: unde cogitare liceat de *subducta*; et committas velim i. 1099. Sed nihil demutandum est. Nec tamen alias vel illud *substructa* leviter abjecissem: "Ne terra scilicet, quæ, fundamenti loco, nostris pedibus subjecta est, raptim in barathrum feratur." Recepta verò sunt undequaque bona, sine ullâ exceptione vel verborum, vel constructionis; ideoque sanis judiciis minime solicitanda. Cæterum, memorata varietas in ultimæ vetustatis membranis et ipsa scripturæ nostræ suffragatur. Glossæ quoque Philoxeni: "*Substraho, αστρουρα*."

Ibid. *tellus substracta*. Maro, *Æn.* v. 199.

Subtrahiturque solum—.

Ver. 605. *barathrum*: O. Δ. Σ. Ω. *baratrum*.—*summa*: Σ. pro var. lect. *forma*. Nimirum, vetustissimi indifferenter utebantur *o* et *u*, ut in *consol.* *funtes*, ac similibus, quæ memorant grammatici; et notissimum, librarios sæpissime peccavisse in literis *f* et *fo*: unde nullo negotio permutari poterant *fo*ma, et *fo*'ma.

Ver. 605. *rerum summa*. Paulo aliter Mantuanus extulit, ad *Æn.* ii. 322.

Quo *res summa* loco, Panthu?

Ovidius autem, ut noster, *met.* ii. 300. exhibuit:

— et *rerum* consule *summe*:

ubi doctos editores videas.

Ver. 606. Versus hic in V. ed. omissus est.

Ver. 607. In edd. Junt. et Ald. versus hic conspicitur, sed exsulat alijs omnibus, quibuscum nobis res est, quâ MSS. quâ impressis ære. Certe tale quiddam tenori atque integritati carminis omnino necessarium est; nam vix credas eo titulo, qui comparet in codicibus, "Quare mare majus non fiat," poetam contentum fuisse. Cæterum, de quæstione, quam sibi sumit Lucretius ventilandam, et profecto cum solertiâ, homine docto atque intelligente dignâ, tractat, nos mittit Lambinus ad Aristotelis *meteor.* ii. 2. Perlegas etiam argumenta Lucretii summatim et eleganter declarata in Isidori *origg.* xiii. 14.

Ver. 609. *Naturam*: Vind. V. ed. O. Δ. Σ. Ω. *Natura*; unde mihi vehemens oborta est suspicio, non aliter comparere, si modo verum collatores retulissent, in membranibus vetustissimis L. M. Piumque ex ingenio *Naturam* contra libros scriptos intulisse; quod sæpe alias factum, est in tantum non certissimis. Me saltem persuasissimum habeo, locum sic primitus exhibitum fuisse:

Guttaï vix instar erunt unius ad augmen;

615 Quo minus est mirum, mare non augescere magnum.

Præterea, magnam sol partem detrahit æstu:

Quippe videmus enim vesteis, humore madenteis,

Exsiccare suis radiis ardentibus solem.

At pelage multa, et late substrata, videmus.

620 Proinde, licet quam vis ex uno quoque loco sol

Humoris parvam delibet ab æquore partem,

Principio, mare mirantur non reddere majus,
Naturâ quo sit tantus decursus aquarum,
Omnia quo veniant ex omni flumina parte.

Ordo est: "Principio, homines mirantur, "flumina non reddere majus mare, quo veniant omnia ex omni parte, quo tantus decursus naturaliter sit aquarum." Interea, nolim te nescire, quâ ratione Lambinus hunc versum *restituerit*, si diis placet, contra libros veteres universos in receptis consentientes, nisi quod dubitem, an librarius scriptor cod. Ω. non voluerit *fit, pro sit*:

Naturam, quo tantus *fuat* decursus aquarum.

Et nonne merito licet obstupescere Havercampo, ne morer alios, his inquinatissimis interpolationibus acquiescenti, et patienter propaganti?

Ver. 610. Sic leviter castigandum versum puto:

Omnia *quom* veniant ex omni flumina parte.

Nam aberratio fuerit admodum proclivis. et structuræ series hinc fit aliquantulum evoluta magis, ac dilucida: "Mirantur "flumina, quom veniant, non reddere "majus mare, quo tantus decursus sit—." Quibus utique nihil elegantius et expeditius desideres. Hinc etiam, enarratione causæ interpositâ, superfluitate quadam verborum videtur exonerari locus. Cæterum, nitidissimos et appositissimos Claudiani versus, in Rufin. i. 183. lectori lauto non invidemus:

———— innumeros amnes accedere Nereus
Nescit; et, undantem quamvis hinc hauriat
Istrum,

Hinc bibat æstivum septeno gurgite Nilum,
Par semper, similisque, manet—.

Ver. 611. *vagos imbreis, tempestatesque volanteis*: quæ scilicet fortuito quasi, nec opinato, solent ingruere, ac celeriter trans-eunt; quales nos Angli vocitamus *Flying showers*.

Ver. 612. In dubio est structura: utrum vellet noster, "Quæ omnia (imbres uti- "que, et tempestates) spargunt maria:" an rursus, "Quæ spargunt omnia ma- "ria:" quam viam nos inivimus post alios. Ad priorem sensum hoc modo interpunxissem verba:

Omnia quæ, maria, ac terras, sparguntque—

Conferas autem Virg. geo. i. 167.

Ibid. *rigant imbres*. Idem, ibid. iv. 115.

———— ipse feracis
Fingat humo plantas, et amicos *inriget* imbris.

Ver. 614. *Guttaï*: V. ed. Σ. *Gutta- augmen*: O. *unguem*.

Ibid. *ad augmen*: i. e. ad tantam maris amplitudinem adaugendam.

Ver. 616. *magnam sol*: P. Vind. V. ed. Σ. Ω. *sol magnam*; et vereor equidem, ne receptus ordo verborum sit arbitraria editorum collocatio, codices spernentium optimos et antiquissimos.

Ibid. *sol partem detrahit æstu*. Hanc *versuæ* Lucanus elegantissimi carminis ornatu convestivit, in Phars. ix. 313.

Sed rapidus Titan, ponto sua lumina pascens,
Æquora subduxit zonæ vicina perustæ.

Demiror inscitiam Burmanni, *rabidus* et

Largiter in tanto spatio tamen auferet undis.

Tum porro, ventei quoque magnam tollere partem

Humoris possunt, verrentes æquora ventei:

625 Unâ nocte vias quoniam persæpe videmus

Siccari, mollisque luti concresecere crustas.

Præterea, docui multum quoque tollere nubeis

Humorem, magno conceptum ex æquore ponti;

Et passim toto terrarum spargere in orbi,

rapidus præponentis; quum *rapidus* in hoc usu valeat, *raptim devorans*, et exhauriens: qui sensus menti poetæ longe commodissimus. Nos de hac re plus semel alibi. Porro, cum hoc Cari loco committant lectores v. 383—393.

Ver. 617. *humore madenteis*: Vind. *humore addentis*. Nimirum, distracto *m*, ex *humorem adentis*, celeriter factum est *humorē*, et *humore addentis*.

Ibid. *vesteis humore madenteis*. Haud multo aliter Mantuanus, *Æn.* v. 179.

————— *madidâque stens* in veste Menestes.

Ver. 619. *At: Δ. Ad*; ut V. ed. etiam pro var. lect.—*pelage*: sic Vind. L. M. et prisca Pii exemplaria: P. V. ed. B. Δ. Σ. *pelagi*; O. Ω. *pelago*.—*substrata*: prisca Pii lectio, O. Ω. *subtracta*; Σ. *substracta*; omnino vitiose.

Ver. 621. *Humoris delibet partem*. Unde Virgilius, quem multi postea æmulati sunt, longe venustissime, ad *Æn.* i. 256.

Oscula libavit natæ:—

i. e. “quasi deterisit suis labris aliquid ex “*molliculo* et humidulo ore filiae:” vide notas superius ad iv. 1163. et confer *Æn.* xii. 434. Sic etiam *oscula carpens* similiter valet, in sensu primario, *os* ipsum *vellicans* ac *demorsicans*, apud Phædrum, iii. 8. 12. et alios. Ausonius, *Mosell.* 444. carmine mellito sane, sic autom, nisi me subductæ rationes fallant, emendando:

————— Fas mihi sacrum
Præstrinxisse amnem tenui *libamine*, Musæ!

i. e. *haustu superficiali* tantum, qualis

libamini sane tenui solus consonet. Vulgo, *Præstrinxisse*. Denique, Marius Victor se lautum scriptorem præstitit, in gen. iii. 504. ita punctis melius dispositis exhibendus:

Tum sacras epulas, mediumque invecta paratum
Præcepti curam, *delibans flamma* voravit.

Ver. 622. *Largiter*: P. *Largius*; etiam bene: et eodem spectat depravata lectio in V. ed. B. *Largitus*.—*auferet*: Σ. *auferet*; Ω. *auferat*.

Ver. 623. *quoque magnam*: hodierni editores, contra libros omnes meos, et alios haud dubie vetustos, nihil non ausi in Lucretio, dederunt ex arbitrio voces transpositas, *magnam quoque*.

Ver. 624. *verrentes*: V. ed. *vertentes*.—*ventei*: P. O. Σ. *ponti*; sed, præ antiquissimis exemplaribus atque emendatissimis, non audiendi sunt hi libri: has insuper jucundissimas repetitiones Lucretius opere magno et amavit, et frequentavit; prout in superioribus satis vidimus. Committas etiam v. 267. 389.—Cæterum, de quantitate exhalationis hujusce in mari Caspio, calculum subduxit, luculentis rationibus computabilem, in Actis Philosophicis, subtilissimus et doctissimus astronomus, Halleius nostras.

Ver. 625. *quoniam*: V. ed. *cum*; i. e. *quum*, vel *qm̄*: Δ. Σ. *quomodo*.

Ver. 626. *mollis*: P. *molleis*; sed male.

Ibid. *concresecere crustas*. Quæ delibavit apis Minciana, ad geo. iii. 360.

Concrecunt subitæ currenti in flumine *crustæ*.

630 Quom pluit in terris, et ventei nubila portant.

Postremo, quoniam raro cum corpore tellus
Est, et conjuncta est, oras maris undique cingens;
Debet, ut in mare de terris venit humor aquai,
In terras itidem manare ex æquore salso:

635 Percolatur enim virus, retroque remanat
Materies humoris, et ad caput amnibus omnis

Ver. 627. *docui*: a ver. 494—507. et alibi.

Ver. 628. *Humorem conceptum*. Naso, met. i. 271.

Concipit Iris aquas, alimenta que nubibus adfert.

Ver. 629. *orbi*: vulgo, *orbe*; et sic P. Ω. Quom vero reliqui omnes libri, quorum maxima esse debet auctoritas, præstent *orbis*, manibus quam mitissimis locum tractare volui: redeas ad v. 75. Sane sequiores haud ægre possuissent *toto orbis* pro *toto orbe*; sed locutionem talem sine exemplis non ausim equidem Lucretio adscribere. Interea sic legendum confidenter dixerim:

Et passim *totos* terrarum spargere in *orbis*.

Regredere autem notas nostras ad ii. 613.

Ver. 630. *Quom pluit in terris*. Poëtica est phrasis pro *passim pluit*: i. e. per terras, ubicunque homines versantur. Et, id observante Servio, quem Havercampus admovit, Virgilius hoc hemistichium in proprios usus transtulit, ad Æn. x. 807. atque Heynio ambabus plaudo, ineptam ac frigidulam grammatici crisin auso liberrime damnare ac rejicere:

————— *tutâ* latet arce viator,
Dum *pluit in terris*; ut possint, sole reducto,
Exercere diem———

Ver. 632. *conjuncta est oras*: Vind. V. ed. *conjuncta storas*; nempe, pro *conjunctast oras*.—*maris*: P. Vind. V. ed. O. Δ. Σ. *magis*.—*cingens*: V. ed. *augens*; ob magnam similitudinem literarum *ci* et *a* in minusculis nempe characteribus: Δ. Σ. *tingens*.

Ver. 634. Notabile exemplum in hoc versu habiturus es aberrationum, quæ ex adhæsiōne literarum vocibus non suis, ac permutatione elementorum *c* et *t*, exoriri soleant.—*terras itidem*: V. ed. *terra sic idem*; O. minus vitiose, *terra sit idem*; Δ. *terram sic idem*; i. e. *terrâ sic idem*; Ω. *denique, terras sic idem*.

Ver. 635. *virus*: Δ. *intus*.—Hi autem versus, pauculis variatis, jam venerunt, ad v. 270. et lector admonendus est in transitu, *Oceanum* hinc apud veteres mythographos audivisse *Nympharum*, i. e. *lympharum*, *patrem*: vide Catull. lxxxviii. 6. et multos alios.

Ver. 637. *redit*: V. ed. *reddit*; Ω. *red-det*.—*agmine*: P. Δ. *augmine*.

Ver. 638. *secta*: Δ. Ω. *septa*; sed frustra. Virgilius fidem faciet, ad Æn. viii. 63.

————— pleno quem *flumine* cernis
stringentem ripas, et pinguis culta *secantem*.

Ver. 639. *ut*: Ω. *et*.—*Ætnæ*: P. V. ed. O. Ω. *æthnæ*; ut fere codices in hac voce.—Porro, editores *fauceis* exhibent; sed V. ed. O. Ω. *fauces*; rectissime, ut alibi monuimus.

Ibid. per fauces montis Ætnæ Exspirent ignes. Virgilius paullo aliter, Æn. viii. 786.

————— *Ætnæis* efflantem *faucibus* ignis.

Ubi tamen reponendum aio; ne sit obscurior et alienior illa comparatio: quid enim aliis ignibus Ætnæi distant?

————— *Ætnæis* efflantem *faucibus* ignis:
compares modo mox dicenda, ad ver. 702.
Vel potius, ut erumpat a me vera vox:

Confluit; inde super terras redit agmine dulci,
Quâ via secta semel liquido pede detulit undas.

Nunc ratio quæ sit, per fauces montis ut Ætnæ

640 Exspirent ignes interdum turbine tanto,
Expeditam: neque enim mediocri clade coorta
Flammæ tempestas, Siculûm dominata per agros,
Finitumis ad se convortit gentibus ora;

————— *eternis* efflantem faucibus ignis.

Ad æmulationem scilicet Homerei carminis, ni fallor, in Il. E. 4. de Maronis consuetudine:

Δαισις ἢ τὰς ΚΟΡΥΘΟΣ ἢ τὰς ἀειμαίνας ΑΚΑΜΑΤΟΝ ΠΥΡ :

i. e. indefessum, adeoque *æternum*. Et quantum, sodes! discrepant in libris scriptis *et'nos*, sive *eternos*, atque *etneos*? Sed enim super hac divinatione ampliabilis opportuniore loco. Cæterum, alia per hos Lucretii versus vagatus decerpit Mantuanus, quibus admirabilem suam descriptionem exornaret, in Æn. ii. 572. eundem montem celebrans:

Turbine fumantem piceo, et candente favillâ—
————— *ingentemque insuper Ætnam*
impositam, raptis flammam exspirare cæcinis.

“*Candente favillâ: i. e. scintillis.*” Servius.

Ver. 640. *Exspirent ignes*. Pulchra translatio est ab animante, spiritum ore ac naribus efflante. Virgilius, Æn. i. 44.

Illum exspirantem transfixo pectore flammâ—

Ver. 641. *mediocri clade coorta*. De hac emendatione, quæ a corruptelis optimorum exemplarium proxime abest omnium copatum, quos doctorum sagacitas exhibuit, amandandus es ad Heinsii notas in Ovid. met. iv. 536. Nec locum tamen, licet nihil melius habeo, quod afferam, ad primævam puritatem scripturæ persanatum puto. Havercampus divinationem Fabri et probavit, et admisit in contextum, *diâ de clade coorta*: mihi vero minime placet tentamen, unde tot

ductus veteris scripturæ extriti pereant. Ingeniose Bentleius hic etiam, ut alibi semper, versatus est:

————— neque enim *Encladi* de clade coorta:

quæ tamen veris esse similia, varietates codicum contemplatus, ægre dixeris. Hæc vero sic se habent: P. *media quæ clade coorta*; Vind. L. M. Δ. Ω. *mediâ grecia de coorta*; V. ed. B. *media grecia decorata*; O. *media de glande coorta*; Σ. *media grecia coorta*. In Vossianâ emendatione, quam nos admittimus, pauca tantummodo videmus detorta et immutata; a in o; g in consanguineo sono literam c; e denique et i, in i ac l. Adhuc tamen locus est acumini conjectorum; et utinam se in hac materiâ feliciter exercent: nobis enim, cogitationes ad omnia convertentibus, nulla lux ostenditur, quæ tenebras discutiat. Saltem trivialibus, quæque lectoribus assensum nequeant extorquere, nec omnino placet, neque profecto per otium licet, indulgere.

Ver. 642. *Siculûm*: Ω. *Siculos*; forte, a *Siculom*: vel potius, uti suspicor, versis partibus, a *Siculos*, verâ Lucretii scripturâ, primum fluxit *Siculom*, deinde vulgatum illud *Siculum*. Nam in poetis passim videas *Siculas oras*, *Siculos cantus*, et centum consimilia; sed contra *Siculorum oras*, atque ita porro, vel rarissime invenias, opinor, vel nusquam. Denique, suspicionibus meis favet nobilissimorum versuum nobilissima imitatio, quam ille Virgilius exsecutus est, ad Æn. vii. 232.

Quanta per *Ideos*, œvis effusa Mycenis,
Tempestas lerit campos——.

Fumida quom cœli scintillare omnia templa

645 Cernentes, pavidâ complebant pectora curâ,

Quid moliretur rerum Natura novarum.

Hiisce tibi in rebus late est alteque videndum,

Et longe cunctas in parteis despiciendum,

Ut reminiscaris, summam rerum esse profundam,

650 Et videas, cœlum summaï totius unum

Quam sit parvola pars, et quam multesima constet:

Verum enim, an Lucretius insuper posuerit,

Flamma tempestas—?

Certe facilius videtur, ac vividior, hæc locutio. Saltem appositus adveniet Solinus, cap. ix. "Durant vestigia non lan-
"guidæ fidei; quibus apparet, hos locos
"superstites undosæ tempestati fuisse."
Verum, absque auctoritate membranarum, castigationibus minus necessariis, ut-
cunque veri simillimis, abstinendum.

Ver. 643. *se: Δ. sese.—Et Finitumis gentibus ora, pro Finitumarum gentium:* quod schema regiminis plus semel, contextum emaculantes in superioribus, Lucretio adstruximus.

Ver. 644. *scintillare: Ω. stillare;* sed vulgata lectio margini appingitur.

Ver. 645. *pavidâ: P. V. ed. panda.—complebant: V. ed. B. complectant.—pectora curâ: V. ed. corpora dura.—Cæterum, Juvencus, ii. 745. agnoscit verbum complecto.*

Ibid. *pavidâ curâ: i. e. palpitante curâ.* Diserte ad hanc rem Ovidius, fast. iii. 362.

Solicite mentes speque, metuque, pavent.

Ver. 646. *moliretur: i. e. aggredere-
tur; ut v. 932. Hinc non possum doctos viros non emirari, turbantes opere maximo et sætuantes, ad Silium Italicum, xiii. 48. qui locus ita est in apertissimâ luce positus, ut pudeat interpretari:*

Tum meus adjuncto monstratam evasit in arcem
Tydides Ithaco; et, dextrâ molitus in ipso

Custodes aditu templi, cœleste reportat
Palladium—.

Conferas Virg. *Æn.* ix. 325. Mox ibidem Silius, ver. 198.

Ille hastam quater, ac medicatæ cuspidis ictu
Prælia moliri—:

i. e. aggredi, tentare; ut sæpissime in Virgilio. Hinc pristinas venustates Ovidiolicet redaccendere, in fast. iii. 278.

Principio, nimium promptos ad bella, Quirites
Moliri placuit jure, deumque metu:

i. e. adoriri, fingere; quo nihil elegantius. Vulgo, *Moliri;* ad duriusculam constructionem. Hæ voces autem alias confundi solent. Sed solus idem vates emendationi nostræ roborandæ sufficit, ad art. am. ii. 119. ne latius dispiciam:

Jam molire animum, qui duret—.

Obversantur autem plurima hoc genus appositissima; et multæ restant in hæc voce ex optimis scriptoribus mendæ, ni fallor, olim tollendæ; quas non vacat indagare.

Ver. 647. Editiones hodiernæ *is* omitunt, contra librorum vetustorum fidem.

Ver. 648. *despiciendum, vel despiciens-dum:* sic plures et meliores libri, Vind. L. M. Σ. Ω. quibus non ausus sum refragari: vide quæ notaverim, satis copiose, ad ii. 741. Vulgo, *dispiciendum.* Nec consulendus non est accuratissimus Oudendorpius, ad Sueton. vi. 19.

Ver. 649. *profundam.* Animadvertens epitheton absolutum: quâsi *meram profunditatem* scilicet, nullis limitibus inter-

Nec tota pars, homo terrai quota totius unus.

Quod bene propositum si plane contueare,

Ac videas plane, mirari multa relinquis.

655 Num quis enim nostrum miratur, si quis in artus

Adcepit calido febrim fervore coortam,

Aut aliam quem vis morbi per membra dolorem?

Obturgescit enim subito pes, adripit acer

Sæpe dolor denteis, oculos invadit in ipsos;

ceptam circumscriptamque.—Cæterum, O. Ω. *summa*.

Ver. 650. *summa*: Vind. V. ed. *summa*; Σ. *cum summa*; nec male, ut mihi videtur.

Ver. 651. *multesima pars*. Nonius, ii. 520. versum citat, et, nescio quid somnians, dicit hanc phrasin nove positam esse pro *quantitas infinita*. Longe rectius et doctius explicationem molitus est Lambinus, qui cum Græco schemate *πολλοστων μεις* comparaverit. Havercampus etiam tempestive monuit, maximo Casaubono, ad Strabonem, lib. i. p. 26. Lucretianum versum laudari. Hæc autem sunt Strabonis verba: Πολλοστων γαρ μεις ιστι τα ποσθη τιρατολογηματα των εν τη 'Ελλαδι, και εν γυνη της 'Ελλαδος: i. e. *perezigua tantum pars*. Porro, sic fortasse rem liquidius concipias: ut *millesima pars* ea est, quæ rationem habeat *unius ad mille*; sic *multesima pars* similis est diminutio vocis *multus*, atque ab ejus mensurâ ac quantitate distat quam longissime. Videas Isoc. orat. ad Philip. p. 350. 7. ed. Auger.

Ver. 652. Uti nos edidimus post Havercampus, sic dant fere expresse Vind. V. ed. B. L. M. Δ. Σ. et pro var. lect. Ω. Dissimilitudines sunt quæ sequuntur: *tota*: P. O. Ω. *quota*.—*terrai*: Vind. V. ed. *terra*; Δ. *terna*.

Ibid. *Tôtus*, quotus; primis brevibus: unde *isties*, quoties. BENTLEIUS.

Ver. 653. *bene*: P. *bone*.—*propositum si*: Vind. O. *propositus si*; Ω. *propositum est si*.—*plane*: Vind. Σ. *plani*.

Ver. 654. *Ac*: P. V. ed. *Et*; Σ. *At*.

Ibid. *mirari multa relinquis*: nam e novitatis specie admiratio gignitur, et matrem habet naturalium caussarum ignorantem: confer autem Horat. epist. i. 6. 1—6.

Ver. 655. *miratur*: P. *miratus*: forte, *miratus*.

Ver. 658. *Obturgescit*: quidam, Pio teste, legebant *Obbrutescit*.

Ibid. *acer dolor denteis*. Virgilius *Æn.* xi. 709.

————— *furens, acrique adcesa dolore*.

Addas Serenium Samonicum, de med. 227.

Haud facile est *acrem dentis* tolerare *dolorem*.

Ver. 659. *denteis*: Vind. V. ed. O. Ω. *dentes*, non *dentis*; atque fortasse rectius.—*oculos*: P. Ω. *oculosque*.

Ibid. *in oculos invadit*. Sic alii, et Lucilius apud Nonium, iv. 238.

Ut semel in cœli pugnas te invadere vidi.

Ubi legendum forsân, "in *talis* pugnas—" Sic Plantus, Bacch. iv. 4. 60. Sallustius, Jug. xxxii. 4. Aliter noster supra, ver. 174. uti Sallustius idem variavit, in Catil. xxxvi. 5. Videas viros doctos ad priorem historici locum.

Ver. 660. *Exsistit*: P. *Exurit*. An *Exurgit*, vel *Exurgit*? V. ed. *Exiscit*. Sed an *Ecgliscit*? videas i. 475. uti Serenus etiam Samonicus, ver. 770. de hoc ipso morbo:

Ungulne quo *glicens* deponet *flamma* *furorem*.

- 660 Existit sacer ignis, et urit, corpore serpens,
 Quamquomque adripuit, partem, repitque per artus;
 Nimirum, quia sunt multarum semina rerum;
 Et satis hæc tellus morbi, cœlumque, mali fert,
 Unde queat vis immensi procrecere morbi.
- 665 Sic igitur toti cœlo, terræque, putandum est
 Ex infinito satis omnia subpeditare,

—corpore: P. V. ed. *corpora*; non probo, quum solita sit omissio præpositionis. Plinius, nat. hist. xx. 34. "Epinyctidas, et quicquid aliud *serpit in corpore*, im- "posita levat." Nec tamen non foret in exquisitissimæ venustatis formulis illud *corpora serpens*. Sic Arnobius, lib. i. p. 20. "Indigetes illi, qui *flumen repunt*—." De hoc autem regimine hujusmodi verborum nos plura ad i. 1060. ii. 206. et alibi. Cæterum, vox *urit* minus eleganter ingenio digna apparet sic posita. Legendum:

Existit sacer ignis, et *haurit*, corpore serpens,
 Quamquomque adripuit, partem—.

Verba *haurio* et *uro* scribæ permiscuerunt ad Livium, xxx. 6. 8. *Haurit* autem, depascit, devorat, *edit*, consumit: quâ dictione nihil huic loco commodius; vide sis nos ad v. 989. Virgilius, *Æn.* ii. 600.

Jam flammæ tulerint, inimicus et *hauserit ignis*:

quo modo rescribendam esse nos alibi docuimus; ac phrasin pluribus illustratam videas eruditus viris ad Lucan. x. 71. Liv. v. 7. 3. et profecto satis pervagata est. Hinc insuper pulchre congruunt illa Virgiliana, geo. iii. fin.

— contactos *artus sacer ignis* EDEBAT.

De his vero docti judicium ferant.

Ver. 661. *replitque*: V. ed. B. O. *repe- titque*. Nec tamen de mutatione cogitandum; hoc enim cognatorum vocabulorum sodalitiū noster haud aspernatus est: conferas infra, verr. 1119. 1120. Si dixissent antiquissimi *repto* in tertiâ con-

jugatione, verum fuerat extra controversiam *replit*: de hac autem re nihil comperit habeo.

Ver. 663. *morbi*: i. e. "Hæc ipsa "tellus *satis morbi* fert, unde *vel immen- sus morbus* possit procrecere:" nam a *parvis* caussis res *maximæ* nascuntur. Sic satius scribendum habui cum vetustissimis et optimis exemplaribus, quam *nobiis*, quod exhibent Δ. Σ. et editi recentiores, cum Florentino; sed, opinor, absque codicibus.—*mali*: P. Vind. V. ed. Ω. *male*; sed nihil novandum puto.

Ibid. *morbi mali*. Celsus, ii. 4. "*Mali* "etiam *morbi* testimonium est vehementer et crebro spirare." Sic *Næros* *males*, Il. A. 10. Homerus. Neque alienus est Horatius, art. poet. 453.

Ut *mala* quem scabies, aut *morbus* regius, urget—.

Ver. 664. *immensi*: sic diserte Ω. reliqui, *immensi*.—*morbi*: Vind. *mobi*.

Ver. 665. *cælo*: V. ed. *cæli*; cum insuaviore sono, et ex errore forsitan operarum: aliter exemplum haberemus formulæ, de cujus proprietate dubitabamus ad ver. 629. Sane auxilium venit auribus delicatulus præsentissimum codex noster O. ordinem diversum adhibens:

— toti *terræ, cæloque*, putandum est:
 nec tamen a vulgatis discedi velim.

Ver. 666. *subpeditare*: "quasi *sub pe- dibus*, pro solo ac fundamento rei, se "præstare:" absoluto sensu; de quo perlegas annotata ad i. 548.

Ver. 668. *ac*: ita Vind. L. M. O. A.

Unde repente queat tellus concussa moveri,
Perque mare, ac terras, rapidus percurrere turbo,
Ignis abundare Ætnæus, flammescere cœlum;

670 Id quoque enim fit, et ardescant cœlestia templa.

Et tempestates pluviæ graviore coortu
Sunt, ubi forte ita se tetulerunt semina aquarum.

At nimis est ingens incendiî turbidus ardor!

Σ. Ω. vulgo, *et*; vide i. 31. Deamat hanc particulam Lucretius.

Ver. 669. *Ignis abundare Ætnæus*. Hunc fontem videtur Virgilius accessisse, ad geo. i. 472.

———— Quoties Cyclopum effervere in agros
Vidimus, *undantem* ruptis fornacibus, *Ætnam*—?

Vide Servium ibid. et Æn. xii. 673.
Haud aliter Seneca, Hippol. 102.

Et ardet intus, qualis Ætnæo vapor
Exundat antro.

Et Claudianus, idyll. vii. 33. eodem modo:

Ipsæ redundantem frenavit Mulciber Ætnam.

Julius Obsequens etiam, cap. 82. ubi non latuit noster Oudendorpius: “Mons Ætna ignibus abundavit.” Plura videas exempla, Heinsio congesta, ad Sil. It. vii. 355. Addam Statium, Theb. iii. 579. de eodem monte:

———— procul igneus antris
Mons tonat: *exundant* apices——.

Ammianus Marcellinus, xvii. iv.—“facis, —velut *abundanti* flammâ candentis.” Græci magistri præivere. Sic Euripides, Med. 1187.

Χρῆς μῶ, ἀμφὶ κρῶσι πυρῆος, πλάσι
Θαυμάστον ἰσὶ ΝΑΜΑ πῦρρα γυ ΠΥΡΟΣ.

Et committas Pindarum, Pyth. i. 40—
44. cum doctis ad Claudian. rapt. Pros. i. 169. nos enim alibi fusius de hac metaphorâ.

Ibid. *flammescere cœlum*. Hoc forte an Virgilius impulerit ad id audaciæ,

ut nonnullis *παρὰ τὸν γῆδον* ille videatur in hoc argumento, ad Æn. iii. 574.

Adtolliatque globos flammarum, et sidera lambit.

Porro, verbum est longe rarissimum *flammesco*. Ambrosius hinc exceperit, in hymn. iv. 7.

Flammescat igne charitas.

Nec glossis etiam vetustis est præteritum: “*Flammescere*, *φλογυθῆναι*.” ut vicissim Latine.

Ver. 671. *Et*: sic omnes libri vetusti; sed editores de suo *Ut*: ineptissime, ac loci scopo reclamante. Poëta scilicet dat operam evincere, vel ingentia Ætnæ montis incendia exoriri posse seminibus ab omni parte confluentibus, et ex infinito suppeditatis: ut se res habet in morbis, et, quod appositius est ac majus, in gravium pluviarum vi. Nam, si nimius appareat hic flammarum turbo, in causâ est inscita admiratio, omnia nova (redi notas in ver. 654.) esse nimia existimantis, neque ad inenarrabilem summæ totius immensitatem satis diligenter animum advertentis.

Ibid. *coortu*: vox Lucretiana, prius adhibita in ii. 1105. quæ notitiam lexicographorum fugit.

Ver. 672. *tetulerunt*: O. Δ. *retulerunt*; V. ed. Ω. *detulerunt*: quam lectionem, verbis trajectis, minime spreverim:

— ubi forte ita *detulerunt se* semina aquarum.

De receptâ voce, consulas Nonium, ii. 839. Terentius posuit in And. iv. 5. 13. ubi similiter libri fluctuant inter *retuli* et *tetuli*; Plautus autem frequentavit. Utinam

Scilicet, et fluvius, qui visus, maxumus ei,

675 Qui non ante aliquem majorem vidit: et ingens
Arbor, homoque, videtur; et omnia, de genere omni,
Maxuma quæ vidit quisque, hæc ingentia fingit:
Quom tamen omnia cum cœlo, terræque, marique,
Nihil sint ad summam summaï totius omnem.

680 Nunc tamen, illa modis quibus, iritata repente,
Flamma foras vastis Ætnæ fornacibus ecflet,

ea fuisset editorum Lucretianorum in codicibus suis recensendis religio, ut certo scire possemus, hanc formam in antiquissimis ejus membranarum comparere.

Ver. 673. *incendii*: ita probe P. V. ed. vulgo, *incendii*; de more scriptionis Lucretii temporibus, nisi fallimur, incognita. Et verba sunt se objicientis rationibus poetæ, atque oppugnantis.

Ver. 674. *ei*: vulgo, *eii*; sed, ut alibi diximus, nec Lucretii consuetudine, nec vetustis libris addicentibus.—*est* etiam claudit versum in Vind. O. Ω. quam voculam tamen, ut minime necessariam, rejiculam nos habuimus.

Ibid. *qui visus*: “ne uno quidem fluvio, sub hac conditione viso, quicumque demum sit, excepto.” Quid facilius hoc sensu, ac liquidius? Quæ verba expeditoris esse constructionis poterant, et simplicissimi sermonis poetâ digniora? Fuerit itaque vanissimum et olei et operæ dispendium, temerarias atque inutiles conjecturas, quibus homines eruditi miserum versiculum divexaverint, scrupulose recensere lectoribus, et otiose dispungere. Satis sit si conatus abortivi silenter in spongiam incumbant et incastigati pereant. Criticorum, quantumvis doctorum, sagacitas non est in eadem trutinâ cum probissimis emendatarum membranarum lectionibus ponenda. Interea tamen, quæ Preigerus et Claudiano, epig. ii. 17. adscripsit, pulchre et eleganter Cari sententiam illustrant:

Proxima cui nigris Verona remotior Indis;
Benacumque putat litora rubra lacum.

Inde est, quod idem aquarum agmen, D. Lucæ, pro gentibus scribenti, vocitatum *λυμη*, cap. v. com. 1. vel *lacus*; apud S. Matthæum, iv. 18. civibus suis consulentem, *θαλασσα*, vel *mare*, rursus audiat: qui numquam scilicet *majores aquas*, quam propriæ, suis oculis usurpaverant, adeoque vel *maximarum* nomen iis imposuerant.

Ver. 675. *ingens Arbor*. Virgilius, geo. ii. 131.

Ipsa ingens arbor—.

Ver. 676. *Arbor homoque*: V. ed. *Arbor homo*.—*omni*: Vind. V. ed. O. Δ. Σ. *omnis*; quod miror.

Ver. 677. *Maxuma ingentia*: i. e. “omnia perquam magna, quæ primum viderit, putat esse absolute ingentia;” sive talia, quibus non sunt ingentiora. Vetus onomasticon impendio apposite: “Magnus, *μυγας*. *Ingens*, ΜΕΓΙΣΤΟΣ, “ὄπισθους.” Terentius, Eun. iii. 1. 1.

Th. *Magnas* vero agere gratias Thals mihi?
Gn. *Ingentis*.

Ad quem locum velim adeas Westerhovii notam, Lucretium apponentis, cum Donato.

Ver. 679. *Nihil*: sic V. ed. vulgo, *Nil*.—*summaï*: Vind. Σ. *summa*; V. ed. *summa*; quæ versum adimplevit injecto in post totius.

Ver. 680. *iritata Flamma*. Pari cum majestate et evidentiâ vocabulum ad rem, sensu atque animâ carentem, transtulit Horatius, od. iii. 29. 41.

Expeditam. Primum, totius subcava montis

Est natura, fere silicum subfulta cavernis.

Omnibus est porro in speluncis ventus, et aër;

685 Ventus enim fit, ubi est agitando percitus aër.

Hicc' ubi percaluit, calefecitque omnia circum

Saxa furens, quâ contingit, terramque; et ab ollis

Excussit calidum flammis velocibus ignem;

Tollit se, ac rectis ita faucibus eicit alte,

Cum fera diluvies quietos-
Irritat amnes—.

Ver. 681. *vastis*: V. ed. *vasas*; propter similitudinem literarum *ti* et *a* in Longobardicis characteribus. — *Ætnæ*: Ω. et *ne*.

Ibid. *Ætnæ fornacibus*. Virgilio parallela videas in notis ad ver. 669.

Ver. 682. *Primum*. Vide Servium, ad *Æn.* iii. 571. Lambinus.

Ver. 683. *fere silicum*: V. ed. *ferens illi cum*; Δ. *fores illic*; Σ. *fere illi cum*. — *subfulta*: Ω. vitiosissime, *sufflata*.

Ibid. *silicum cavernis*: i. e. silicibus cavernosis; ita exesâ reliquâ materie, ut hæ sint *columnarum* instar, quæ solum incumbens *sustineant*. Hinc autem audacior Claudianus locutio intelligenda est, in rapt. Pros. i. 169. hanc ipsissimam rem tractantis:

Quæ scopulos tormenta rotant? quæ tanta *cavernas*
Vis *glomerat*?—

i. e. "magnam vim *cavarum silicum* egerit." Hæc autem explicatio verbis Virgilianis extra dubii fines ponitur, ad *Æn.* iii. 575.

Interdum *scopulos*, avolsaque viscera montis,
Erigit, eructans; liquefactaque *saxa* sub auras
Cum gemitu *glomerat*—.

Ver. 684. *in speluncis ventus*: redi sis ver. 536. Nec, super hoc *Ætnæ* montis argumento, lectoribus erit injucunda collatio rationum, quas Justinus allegavit, in hist. iv. 1.

Ver. 685. *Ventus est agitando percitus aër*. Optima definitio, et quæ philosophis hodiernis sit complacita. Nihil egit Aristoteles, meteor. ii. 4. et alii somniantores, in hac materiâ versati.

Ver. 686. *Hicc'*: ita malim *Hic* librorum accipere, propter majorem hujusce rationis evidentiam, et constructionem faciliorem; quamquam et *Heic* non alienum foret.

Ver. 687. *contingit*: Vind. V. ed. Ω. *contigit*; frequentissimum per errorem.

Ibid. *furens ventus*: i. e. *ravidus*. Hinc Ovidium emacules, in epist. xviii. 37.

At tu, de *ravidis* immansuetissime *ventis*,
Quid mecum certâ prælia mente geris?

Libri, *rapidis*; sed emendationem veram esse et adjunctum *immansuetissime* evincit.

Ver. 688. *Excussit flammis ignem ab ollis*; nempe, saxis, vel *silicibus*, ver. 683. Hinc, ut varietas sit phraseos in Virgilio, poetâ elegante digna, et quia magnus vates magistrum suum non temere relinquat intentatum, ei libro prorsus consentio, qui sic scripserit ad *Æn.* i. 174.

Ac primum *silici* scintillam *excussit* Achates,
Suscipitque *ignem* foliis, atque arida circum
Nutrimenta dedit, rapuitque in fomite *flammas*,

Vulgatum *excudit* facile irrepserit ex geo. i. 135. et nostra lectio vividior est atque efficacior.

Ver. 689. *eicit*: ita Δ. Σ. neque aliud voluit mendosa cod. Ω. scriptura, pronuntiatione vitiosâ genita, *eiscit*: vulgo, *ejicit*.

690 Vortitque ardorem longe, longeque favillam
Differt, et crassâ volvit caligine fumum;
Extruditque simul mirando pondere saxa.
Ne dubites, quin hæc animâ turbida sit vis.

Præterea, magnâ ex parte mare montis ad ejus

695 Radices frangit fluctus, æstumque resolvit.

Ibid. Tollit se ac rectis ita faucibus.
Hæc libavit Mantuanus, ad Æn. x. 892.

Tollit se adrectum quadrupes, et calcibus auras
Verberat—.

Ubi divisam dictionem egomet prætulerim, ad rectum; *απος οφθω, τω' ιδω, vel ad perpendicularium* scilicet. Verum enim vero, quum unus et alter codex exhibeat *arrectus*, sic ad normam Lucretii fidenter Virgilianos versus concinnaverim:

Tollit se, ac rectus quadrupes ita calcibus auras
Verberat; effusumque equitem—:

unde nitidior evadit, et expeditior, constructio. Sed lectores libenter audiam.

Ver. 690. *Vortitque*, sive *Vertitque*. Non habeo equidem, quod afferam, hac emendatione Vossii probabilius, Oudendorpio quoque non improbatâ, ad Jul. Obs. sect. cxii. lectoribus meis consulendo. Vulgo legitur, *Funditque*; sed absque librorum MSS. ut videtur, suffragiis. P. Vind. V. ed. O. Δ. Σ. *Fecitque*; quod, si non absurdum sit, humile saltem est ac frigidum: quidam apud Pium, et L. *Fertitque*; inepte: Ω. *Fervitque*. Nimirum, ob sonum *ra f* et *v* sæpius confunduntur. Sed vide ad sequentem versum notas.

Ibid. *favillam Differt*. Virgilius, Æn. ix. 75.

———— piceum fert fumida lumen
Teda, et conmixtam Vulcanus ad astra favillam.

Ubi codex unus, *infert*. Scribendum puto:

———— pice differt fumida lumen
Teda—:

i. e. "teda fumans pice." Quo quid rectius?

Ver. 691. *Differt*: P. V. ed. B. *Differre*. Merum hoc iudices librariorum indiligentium sphalma: sin aliter, elegante satis constitutione haud dubitaverim moliri locum, et ferme cum pluribus etiam codicibus:

*Fecitque ardorem longe, longeque favillam,
Differre, et crassâ caligine volvere fumum.*

Sed enim non opus est, ut plura mutemus; et, quam in contextu reperies scripturam, cogitate perpensis omnibus, accipiendam habui, tutam undequaque, scriptisque communitam. Alii autem Pii codd. habent *Differt*. Idem editor post hunc versum posuit ver. 689. loco suo omisum.

Ibid. *volvere fumum*: ut Maro, Æn. iii. 206.

———— aperire procul montis, ac *volvere fumum*.

Ver. 693. *Nec*: P. V. ed. B. *Nec*; nec saltem probante.

Ver. 694. *parte*, P. V. ed. B. O. Δ. Σ. Ω. verissime, ut opinor; nam casura et liquidum elementum satis potenter sustentabunt syllabam: nec crediderim, ut ut collatores taceant, vel uno in codice inveniri receptam lectionem, *parti*.

Ver. 695. *resolvit*: i. e. "curvatos fluctus" (Virg. Æn. iii. 564. vel *κρημα* ΚΡΗΜΑ Mæonidis, Il. Δ. 426. quem nonnulli male sunt interpretati) "explicat, evolvitque, in plano litore, se remittens." Sane dictio est elegantissima, et ad vivum rem depingit. Sic autem diserte scriptum est in Vind. O. Δ. et quam proxime in V. ed. B. L. M. Σ. *resolvit*: P. Ω. ut editi communes, *resorbet*; minus commode scopo loci, ac præ-

Ex hoc usque mare speluncæ montis ad altas
 Perveniunt subter fauces: hac ire, fatendum est,
 Et penetrare, mari, penitus res cogit, aperto,
 Atque ecflare foras; ideoque extollere flammæ,
 700 Saxaque subjectare, et arenæ tollere nimbos.
 In summo sunt vertice enim crateres, ut ipsei

sus *anposidionensis*, ni fallor. Forte ex simili sono literarum *b* et *v*, *resolbit*, *resorbet*, *resorbet*, facta sunt.

Ver. 696. *mare*: sic P. V. ed. B. Δ. Σ. Ω. et forsitan universi codices vetusti, si se fidos docti collatores præstitissent. Vulgo, *mari*: sed non erat de metri securitate cordatis ambigendum in cæsura, et ante literas longe validissimas *sp*. Nos alibi de hac re plus semel disputavimus. Videas autem Sosp. Charis. lib. i. pp. 44. 45. 111. ac Priscian. lib. vii. 759.

Ver. 697. Locus est anceps, lubricus, perdifficilis, atque importunis hariolorum concertantium conjecturis longe vexatissimus. Nosmet in eâ sumus sententiâ, ut omnes hi tumultus feliciter sedari possint, salvâ religione codicum, de hac interpretatione et hoc ordine constructionis: "Fatendum est, (*nam res ipsa* penitus "cogit *fateri*) speluncas *hæc* ire et penetrare *hac viâ*," (per radices montis scilicet usque ad posituram faucium supra jacentium) "mari aperto," has speluncas sine impedimentis utique permeante. Sane nobismetipsis nihil videtur ita duri, vel obscuri, in hac enarratione sensûs, ut necesse sit ad incertissimas divinationes confugere; quibus enumerandis nolim chartas et tempora consumi. Cæterum, Σ. habet *mare*; ut Ω. a primâ manu: et vox deest V. ed.—Denique, Bentleius nos mittit ad Servium, Æn. iii. 571. et Fabro dicenti, "Omnino agitur "de vento," hæc reperit:

Quod procul a verâ est animi ratione repulsum, ut noster ait. Geminam caussam incendii proponit; *ventum* in montis visceribus aestuantem, et *mare* speluncis subterraneis

eo penetrans, et ibi fervorem concipiens. Ideo autem, quod *duplicem* rationem constituit, ait, *Præterea*, ver. 694. et; "Sunt "aliquot quoque res—," ver. 703. Denique, hæc fidem habebunt ex his Claudiani de Ætnâ, rapt. Pros. i. 171.

Sive quod objicibus discurrens *ventus* operis Offenso per saxa furit rimosa meatu, Dum scrutatur iter; libertatemque repossens, Putria multivagis populatur flatibus antra: Seu *mare*, sulfurei ductum per viscera montis, Oppressis ignescit aquis, et pondera librat.

Hactenus vir præstantissimus.

Ver. 699. *ideoque*: Σ. *ideo*.—*flammam*: Vind. Δ. Σ. et Ω. a primâ manu, *flamas*.

Ibid. *ecflare foras*: i. e. fatendum est, speluncas memoratas exspirare marinos fluctus, quos imbiberint.

Ver. 700. *subjectare*: Δ. *objectare*.—*Subjectare* autem, quasi *de-sub jacere*, vel saxa *subter* posita: vide nos, ad ii. 191. Omnes autem hujusce versûs dictiones insumpsit, alias alibi, Virgilius. Sic primum, ad geo. iii. 241.

— nigramque alte *subjectat arenam*.

De cujus scripturæ sinceritate Heinsius ne momentum quidem horæ dubitare poterat, si frequentiore usu Lucretii carmina trivisset. Rursus idem divinus vates, ibid. ver. 110.

— at fulvæ nimbus *arene*
 Tollitur—

Hos *nimbos* Justinus vocat, i. 9. 3. *tempestates* et *arenarum moles*, per hendyaden, vice "procellosas arenarum moles."

Ver. 701. *vertice enim*: P. B. *vertice item*; Vind. V. ed. *vertice*; L. M. *verti-*

Nominant; nos quod fauces perhibemus, et ora.

Sunt aliquot quoque res, quarum unam dicere causam

Non satis est, verum plureis; unde una tamen sit.

705 Corpus ut exanimum si quod procul ipse jaoere

Conspicias hominis, fit ut omneis dicere causas

Conveniat leti, dicatur ut illius una.

Nam neque eum ferro, nec frigore, vincere possis

cem; O. Δ. vertice m; Σ. vertice ni; Ω. vertice in: quæ posteriores aberrationes cunctæ facile exorientur compendiariâ scripturâ *tu enim*, quod Vossius et Turnebus, Bentleio probante, restituerunt; nempe vertice ñ, vel *eim*.—*crateres*: Σ. *creteres*; Ionice. Phavoriaius: *Κρατερων τε η ηη κρατες*. Tritum est. Mallem vero Græce scriptum in Caro, *κρατερης*: uti mos est ejus alibi.

Ver. 702. *nos quod*: ita docte et exquisite conspicitur in Vind. L. M. Δ. Σ. Ω. vulgo, *nos quas*; absque codicibus: V. ed. *nos*; O. *nosque*.

Ibid. *fauces*. Hinc Heinsius Siliū locum ingeniosâ ac certissimâ conjecturâ emendavit, Pun. viii. 655. at depravit tamen eodem tempore. Sponte egomet veram lectionem excuderam, atque sic potro rescribendos esse versus censeo:

*Ætneis quoque contorquens e faucibus ignes,
Lemnius intossit; scopulisque in umbra jactis
Phlegraeus tetigit trepidantia sidera vortex.*

Vulgo, *Ætneos, cautibus, ac Vestibus*; nullo, vel congruo minus, atque etiam monstroso, sensu. Ad nostram mentem cuncta amicissime inter se conspirant, et illustrant se vicissim: conferas velim modo Virg. *Æn.* vii. 786. *gea* i. 472. Stat. silv. iv. 6. 49. nam locus morosioris curæ non indiget, atque in aperto est de rebus extra Italiam accidentibus poetam loqui.

Ibid. *ora*. Sic Lucanus, i. 545. quem versiculum Drakenborchio, ad l. c. Siliū debemus:

Ora ferex Sicula laxavit Mulciber Ætne;

unde nostra emendatio valde confirmatur.

Ver. 703. *Sunt aliquot*—Ad eundem modum sæpe locutus est Epicurus in epistolâ ad Pythoclem apud D. Laërtium, complusculas causas rerum, si modo non sint phenomenon contrariæ, assignandas esse dicens.

Ver. 704. *unde una*: Ω. *una una*.

Ver. 705. *jacere*: Vind. *laceret*; V. ed. *O. jaceret*; Δ. autem, *latere*.

Ibid. *Corpus exanimum jacere*. Quem admodum Maro, *Æn.* vi. 149,

Præterea, jacet exanimum tibi corpus amici—

Ver. 706. *hominis*: Vind. V. ed. Ω. *homines*.—*fit*: Δ. *sic*. Nimirum, *f et f, c et t*, sæpissime mutantur invicem: unde *fit, fit, sic*.

Ver. 707. *Conveniat*: Vind. V. ed. *Conveniant*.—*illius*: Ω. *illius*.

Ver. 708. *Nam neque eum*: Vind. V. ed. O. Σ. *Namque cum*; Δ. *Namque et eum*; Ω. *Nam neque cum*; quod non deterius.—*nec*: editi quidam, *neque*; tam contra libros, quam consuetudinem usitatissimam Lucretii, semper hoc modo has particulas variantis in eodem versu; unde miror consensum libb. in *et neque* statim instimul repetito.

Ver. 710. In loco maxime ancipiti constituendo, volui scriptis libris, quantum licuerit, obtemperare, et incertarum divinationum abstinere. *Verum*: sic solum P. Δ. cæteri omnes, *Utrum*.—*aliquid genere*: Vind. V. ed. B. L. M. transponunt voces.—*consciis dicet*. Priorem

Interiisse, neque a morbo, neque forte veneno;

710 Verum aliquid, genere esse ex hoc, quod conscius dicet,
Scimus: item in multis hoc rebus dicere habemus.

Nilus in æstatem crecit, campisque redundat,

Unicus in terris, Ægypti totius amnis:

Is rigat Ægyptum medium per sæpe calorem;

715 Aut, quia sunt æstate Aquilones ostia contra,

dictionem, me nesciente, Bentleius olim ex ingenio reposuerat: P. *concio dicet*; O. Ω . *concio credit*: sed illa quantitas syllabæ *o* correptæ nullo modo tolerari potest in Lucretio, quamvis hanc licentiam posteriores frequentaverint: Vind. *concio ites*; V. ed. *contio ites*; B. *concio ires*; L. *concio itel*; M. *contio ite*; Δ . *contiones*; Σ . *conjiociolca*. Si vero reminiscaris, quoties elementa *c ac t* permisceantur, videbis recepta, si des errorem recitationis, *conciu dicet*, non longissime ab optimorum codicum vestigiis recedere. Nescio tamen, an deterius fuerit, *consciis quidam est*: i. e. *conciu quid est*, vel *quid est*. Sed enim doctis hæc linquimus discutienda. Havercampus edidit, *quod contigit eii*; ex emendatione Preigeri: quam fortasse nostræ lector anteponet, nobis non repugnantibus.

Ver. 712. *in æstatem*. Nos dicimus, *Against the summer*; videas infra, ver. 875. ita ut, æstate jam ingrediente, ac maturescante, diluvium quoque ad maturitatem suam pedetentim veniat. Potest igitur phrasin *in æstatem*, si recte iudicem, *propter æstatem*, in æstatis commoda, ob segetes ac proventus frugum. Tertentius, *And. ii. 2. 32*.

—— pisciculos minutos—in canam seni.

Item Statius, *Theb. xi. 15. de Tityo*:

—— dum miseræ crescunt in pabula fibræ.

Conferas quoque Virg. *Æn. vii. 13*. Accuratissime igitur noster locutus est, et ipsi rei congruenter; uti physicum poetam decuit. Alii non item; ut Seneca

in loco, quem laudabimus ad ver. 714. Sed enim de hoc ipsi viderint.

His autem parum intellectis imputes licet *in æstate* Pii, et *æstati* vulgarium editionum, contra veterum librorum fidem.— Cæterum, pro *Nilus*, V. ed. *Nalus*; Δ . *Silus*; Ω . *Nilus*.

Ibid. *Nilus in æstatem crecit*. De hac re scriptores *in æstatem*: nos igitur paucula tantum attingemus interpretationem positam illustrantia. Lucanus, viii. 826.

—— ne Nilii Pelnsia tangeret ora
Hesperius miles, ripasque æstate tumentes.

Ad quem locum coacta lectio carentes, Gronovio licet probata, ferri nequit. Oudendorpius ibi consulas, et Dempsterum ad Claudian. in *Rufin.* i. 185. Ammianus Marcellianus, xxii. 15. de hoc flumine: “Cum autem sol per Cancri sidus coeperit vehi, augescens ad usque transitum ejus in Libram—.” Alii similiter.

Ver. 713. *Unicus*—: i. e. “ille amnis, a quo tota pendet Ægyptus, ita ut nullum alium amnem ex suis habeat in prædio, unicus est in terrarum orbe qui sic redundet.” Nescivere scilicet veteres idem accidere nonnullis etiam orientalis Indiæ fluminibus. Porro, Ω . *annis*, pro *amnis*.

Ver. 714. *rigat medium per calorem*: nimirum postquam plene intumuerit, ad hoc usque tempus gradatim crescens.

Ibid. *sæpe*. Hoc dicit, quia fiebat aliquoties, ut flumen illud ad justam redundancyonis suæ amplitudinem, quæ toti irrigandæ terræ sufficeret, haud insurgeret.

Anni tempore eo, qui Etesiae esse feruntur;
 Et, contra fluvium flantes, remorantur; et, undas
 Cogentes sursus, replent, coguntque manere.
 Nam, dubio procul, haec advorso flabra feruntur

Non video sane, quid in hac interpretatione desiderari possit: vox tamen *saepe* usque adeo Bentleium discruciat, ut fidenter pronunciaverit hunc versum *καυτολογίας* laborare, atque pro adulterino rejiciendum. Contra, nobis iudicibus, omnia sunt facilitate Lucretiani styli, atque ubertate, quam dignissima. Sed enim convenientem locum Senecae, nat. quaest. iv. 2. apponere quid vetat? quem de tota hac quaestione ibidem consulas, nemini non philosophorum veterum, atque historicorum, ventilata; adeo ut fuerit vanissimi jactatoris, magnifica nominum congerie doctrinae gloriolam captare. Sic autem Seneca: " Nilum—*biennio continuo*, regnante Cleopatra, non ascendisse Nilum superioribus seculis, " Callimachus est auctor."

Ver. 715. *Aquilones*. Eleganter Isidorus, origg. xiii. 21. intuitus Lucretium: " Nilus,—in meridiem versus, excipitur " *Aegypto*; ubi, Aquilonis flatibus repercussus, aquis retro luctantibus intumescit, et inundationem Aegypti facit." Locum totum perlegas.

Ver. 716. Hujusce versus, ita constituti, sincerissima est scriptura, planissima constructio, incorrupti numeri. Sic autem diserte conspicitur exaratus in edit. Ald. et Junt. atque membranis Ω . Demiror Havercampum, qui de suis codicibus tacere sustinuerit. Vind. Σ . quam proxime, *qui etes ire esse*; V. ed. *qui etes ut esse*; O. *qui etesiae inesse*; Δ . *quietes inesse*; Σ . *quo etes ire esse*; P. autem, *quo Etesiae efflare*: vulgo, *quo Etesia flabra*, solent edere; sed, opinor, nullis exemplaribus MSS. addicentibus.

Ibid. *qui Etesiae esse*. Similium metricorum schematum alibi exempla dedi-

mus; sed utrumque jam nunc etiam Virgili versiculis confirmabimus. Ille pariter scripsit in ecl. viii. 108.

— an, *qui amant*, ipsi sibi somnia fingunt?

Idem rursus, in geo. iv. 461.

— fuerunt *Rhodopae arces*—

Sic alibi Romanorum maximi, ut Graeci passim; in *propriis nominibus* pro re nata nullam non indulgentiam sibi permittentes: quod si recte animadvertissent viri doctissimi, multis laboriosis ac futilibus nimium disputationibus caruissemus. Sed hoc obiter.

Ibid. *Etesiae*: i. e. aerae. Hyginus, poet. astron. ii. 4. " Quod jussum Aristaeus confecit, et ab Jove inpetravit, ut " *Etesiae* flarent; quas nonnulli *Etesias* " dixerunt, quod quotannis certo tempore " exoriuntur—." Ibidem affatum Staverenus et Munckerus. Sed maxime facit ad Lucretium Isidorus, origg. xiii. 11. de *Etesias* loquens:—" haec autem cursum rectum a Borea in Aegyptum " ferunt; quibus Auster contrarius est." Annotata revertaris ad v. 741. Interest Bentleii iudicio obstupescimus, dicentis hunc versum praecedenti esse praeposendum. Sed receptui canamus: nam res in portu navigat.

Ver. 718. *sursus*: P. V. ed. B. O. *rursus*.—*manere*: Vind. V. ed. L. O. Δ . Σ . Ω . *manere*; Musis indignabundis.

Ibid. *Cogentes undas Etesiae*: quemadmodum locutus est Virgilius, geo. iv. 420.

— quo plurima *ventus* *Cogitur*, inque sinus scindit sese *unda* reductos.

Ibid. *replent*: nempe *fluvium*, ultra ripas. Phrases vero Lucretianas, *cogunt manere*, et *campis redundat*, ver. 712.

720 Flumine, quæ gelidis ab stellis axis aguntur:
 Ille ex æstiferâ parte venit amnis, ab Austro
 Inter nigra virûm percocto secla colore,
 Exoriens penitus mediâ ab regione diei.

Virgilius sic representavit in limatissimâ descriptione ejusdem *Nili*, ad geo. iv. 288.

———— effuso stagnantem flumine Nilum—

Ver. 719. *dubio*: Ω. *dubii*.—Et Vind. *flabrum*.

Ibid. *adverso Flumine*. Idem Maro, geo. i. 201,

———— qui *adverso* vix flumine lembum
 Remigiis subicit—

Ita scribendum, pro vulgari *subigit*. Agnoscit etiam Servius, ut Heynius quoque probe monuit. Nos adeas supra, ii. 193.

Ver. 720. *ab*: editores, *a*; sine vetustis libris. Cogitabam vero, an rescribere debeamus:

———— quæ *gelidâ* sub stellis axis *atuntur*.

Certe, conatus hicce facilitate suâ commendatur: et ubivis haud aliter poëtae.

Ibid. *gelidis stellis*. Mantuanus, geo. iv. 509.

———— *gelidis* hæc evoluisse sub *astris*:

utî nos edidimus incorruptissime. Et Euripides uberiores Virgilit locutiones, *Rupe sub aëriâ*, atque *gelidis sub astris*, brevissimâ phrasi et pulcherrimâ in Bacchis extulit, ver. 38:

Χλωραις ἰσ' ὀπτιας ΑΝΟΡΟΦΟΙΣ ἦνται ΠΕ-
 ΤΡΑΙΣ.

Ver. 721. *parti*, vulgo: sed Vind. V. ed. O. Δ. Σ. Ω. *parte*; recte, ni fallar; et cum omnibus scriptis, uti valde suspicor.

Ver. 722. Consummatissimam editorem impudentium mecum indigneris, lector lepide! purissimam lectionem, atque omni parte irreprehensam, librorum veterum universorum, e contextu propellentium, et intrudentium ex arbitrio:

Inter nigra virûm, *percoctaque secla calore*.

Et quod cumulate facinorosum est, et opere maximo detestandum, scelus duplicant inferius, ad ver. 1107.—Cæterum, hujusce versûs imitatio Virgiliiana sic se habet, geo. iv. 294. loco nuperrime laudato sub ver. 718.

Usque coloratis amnis devexus ab *Tâdis*.

Decentissime Crinagoras, epig. 19.

Ἀρχυραι μεγάλοι κοσμο χθονος, ἕς δια Νυλος
 Πιμαλαμιος μελανον τιμου κα' Διδοκου—

Tempestivus est etiam Propertius, iii. 11. 16.

Quos Aurora suis rubra colorat equis.

Nec minus Theodectes apud Strabonem, p. 1019. de *Æthiopiâ*:

Ἦς αρχιτηριαν ἦλος διαφρασαν
 Σκοτινοι αυθος ἱεχρωσι λεγυιες
 Εἰς σωματ' αυδρον, και στυγοτροφι κομας'
 ΜΟΜΦΑΙΣ ΑΝΑΤΚΗΤΟΙΣΙ στυπῆς πορος:

“contabefaciens increpante sole, qui non “sinit crescere;” unde passim audiunt *imbelles* Indi. Ita castigandi sunt versus, frustra tentati Scaligero et Heynio ad Tibullum, ii. 3. 56. Oppianus, cyn. i. 298.

Εσθλοι δ' ηλιου φορειν πορευσσαι τροπ.
 Και τε μεσημερινη δοφου δριμυιαν ΕΝΙΠΗΝ.

Si quis malit *ὄρμαις* in Theodecte, non valde repugnaverim. Idem Propertius, iv. 3. 10.

Utus et *Ro discolor* Indus equo:

ut ipse etiam post alios proprio *Marte* emendaveram. Adeas porro Sidon. Apoll. ix. 18. nam innumera sunt huc spectantia. Nec tamen Silianam imitationem fas est nobis præterire, in Pun. xviii. 633.

Et Macetum primi, atque *incocti corpora Mauri*.

Est quoque, utei possit magnus congestus arenæ
 725 Fluctibus advorsis obpilare ostia contra,
 Quom mare, permotum ventis, ruit intus arenam;
 Quo fit utei pacto liber minus exitus amnis,
 Et proclivis item fiat minus inpetus undis.

Fit quoque, utei pluviæ forsân magis ad caput ejus
 730 Tempore eo fiant, quo Etesia flabra Aquilonum

Ver. 723. *Exorians mediâ ab regione diei.* Hinc in proclivi videtur emendatio Claudiani, idyll. iv. 8. de *Nilo* canentis:

Qui, rapido tractu mediis delapsus ab astris,
 Flammigeræ patiens zonæ, Cancrique calentis,
 Fluctibus ignotis nostrum procurrît in orbem.

Libri, *elatus*, et *elapsus*; contra genuinam Latinitatem: vide Lucan. ii. 422. Horat. od. iii. 29. 35. Redonavimus etiam, elegantissime, ni fallimur, et verissime, *astris*, vice *antris*, vel *Austris*, librorum. *Astra* et *antra* librariis confusa sunt ad Virg. geo. iv. 509. Emendationem vero nostram Lucanus, ad vii. 189. cui multi sunt loci similes, pulchre illustrabit:

Sab quocumque die, quocumque est sidere mundi.

Ver. 725. *obpilare*: Vind. *opilare*; V. ed. *oppillare*: quas mendas raritas vocis peperit. Glossæ veteres: "*Oppilo*, *μ-
"οππρω"* uti rursus in Græcis. Credibile est, hoc exquisitius vocabulum, doctiusque, vulgari *opplere* aliquoties supplantatum fuisse; id, quod eruditissimo scriptori, Apuleio scilicet, accidisse putem in Floridis, sect. xvii. "Cæterum, vox "cohibita silentio perpeti non magis usui "fuerit, quam nares gravedine *oppilata*, "aures spiritu obseratæ, oculi albugine "obducti:"—i. e. oclusæ, obturatæ, obstructæ. Virgilius, Æn. iv. 440.

— placidasque viri deus obstruit auris.

Imbellior dictio ex unius et alterius codicis auctoritate non erat præferenda, ad ejusdem Maronis geo. iv. 301.

— huc geminæ nares, et spiritus oris
 Multa remanenti obstruitur:

hoc enim verbum et rei violentiori magis congruit, et compendiosa scriptura obturatur facilius efficeret, ut obturatur vulgatum irreperet, quam vicissim. In Apuleio autem, ut revertar, unde abierim, libri dant *oppleta*. Scribonius Largus, de compos. medd. cap. xlvii. "Et maxime, "cum utraque obturata spisse necessario "sunt foramina *narium*, quâ spirandi "facultas eripitur, non alienum est scire, "quâ ratione utrumque præstari possit; "ut neque spiratio interpelletur, neque "remedium efficacissimum, quod per *op-
"pilationem narium* efficitur, excludatur."

Ver. 726. *permotum*: Vind. *per totum*; unde libenter legerim:

Quom mare, pertortum ventis, ruit intus arenam.

De mari, torto ac contorto ventis, postea nusquam non loquuntur: confer nostrum; ii. 401. et nos, i. 275. Nec suspensio nostræ non *fastor est* geminissimus Maronis locus, in geo. iii. 241.

— at ima exæstuat unda
 Vorticibus, nigramque alte subjectat arenam.

Ibid. *ruit arenam*. Virgilius, geo. i. 105.

— cumulosque ruit male pinguis arene.

Avienus, in Arateis, ver. 1540.

Ultima tempestas ruit lmi gurgitis ætium:

i. e. *faciet ruere*. Sic Carus alibi.

Ver. 727. *amnis*: Vind. L. (cujus fides penes collatores sit) *Δ. amni*; quod immerito acceptum est editoribus, contra

Nubila conjiciunt in eas tunc omnia parteis.

Scilicet ad mediam regionem ejecta diei

Quom convenerunt, ibi ad altos denique monteis

Contrusæ nubes coguntur, vique præmuntur.

735 Forsit an Æthioppum penitus de montibus altis

Crescat, ubi in campos albas descendere ningues

Tabificis subigit radiis sol, omnia lustrans.

plures libros in positâ lectione consentientes.

Ver. 728. *proclivis*: L. Δ. Σ. *proclivus*; sed multitudinem exemplarium exsultandam duxi. Lucretius ad angustias vetustæ semitæ non debet ex arbitrio doctorum coerceri constringique: quamvis edidissim sane *proclivus*, si de testimonio codicis L. satis liquide constitisset; hoc autem in tantâ re nimia supinitas Havercampi omnino vetat. Confer Catull. lxi. 271. et exempla in lexicis. *Proclivus* etiam ac *proclivum* in vetere onomastico reponuntur. Egomet, ex auctoritate codicis, antiquiorem formam Nasoni restituerim, in fast. iii. 13.

Ventum erat ad mollem declivæ tramite ripam.

Vulgo dant editores, *mollis declivem*. Solito cum judicio Oudendorpius *proclivum* volebat restitutum Apuleio, ad met. iv. p. 241. Cæterum, vice *proclivis*, Virgilius maluit *deverus*, in versiculo, quem supra notis ad ver. 722. adscripsimus.

Ver. 729. *ejus*: Vind. V. ed. B. Δ. Σ. *ei*; sed sequi non ausus sum, quum variatio imputari possit compendio scripturæ *ei*? in quantum nos sinant typorum formæ eam scripturam lectoribus declarare.—Hæc autem, et ea, quæ sequitur, causam Plutarcho commemorantur in plac. phil. iv. 1. et aliis.

Ver. 730. *eo deest* V. ed. o literâ scilicet elisâ in *Tempor eo*.—*Etesia*: V. ed. *deçia*, nam *et* non ægre coaluerint in *d*.

Ibid. quo *Etesia*. Similis est numerorum ratio superius, ad ver. 716. et infra, ver. 796. ne fortasse lectores hæreant.

Ver. 731. *conjiciunt*: O. Ω. *conjiçiant*;

unde, si ad arbitrium meum res deferretur, extemplo confidensque veram haud dubie scripturam restituerim, *coniciens*.

Ver. 732. *ad*: O. Δ. *et*.—*Ejecta* vero, ex locis circumjacentibus, ubi prius morarentur.

Ver. 734. *Contrusæ*: V. ed. *Contrusat*.—*vi*: Δ. Σ. *in*.

Ver. 735. *Forsit an*: sic omnes libri; quod vulgari solet, *Forsit et*, commentitia est lectio temerariorum editorum. Verum enim dictiones omnes, si in his imperium obtinerem, separatas præstulissim, *Forsit an*.

Ver. 736. *Crescat*: P. *Crescit*.—*albas*: P. Vind. V. ed. B. O. Δ. Σ. Ω. *albos*; sed hinc sonus efficitur impendio insuavis, et muliebri genus in hac voce Servio etiam agnoscitur in commentariis ad Virg. Æn. iv. 250.—*descendere*: sic soli Δ. Σ. ad vulgarium editionum normam; P. Vind. V. ed. B. Ω. *decedere*; non omnino male, sed hæc vocabula confundi solent: vide sis Drakenborchium ad Liv. xxxvi. 14. 4. L. M. *discedere*; etiam bene, at receptura longe melius et simplicius putamus: O. *decidere*. Cum phrasi *ningues discedere* committi potest hoc Horatianum, od. iv. 7. 1. *Diffugere nives*. Servius autem L. c. dat *effundere*: unde non dubito, quin eruerim verissimam, atque unice dignam Lucretio, lectionem:

———— in campos albas defundere ningues——

Subigit montes scilicet defundere.—*ningues*: sic luculenter Vind. L. M. Ω. atque Servius; vulgo, sine libris, *ninguis*: P. in *igneis*; V. ed. B. in *ignes*; O. *nin-*

Nunc age, Averna tibi quæ sint loca quomque lacusque,
Expeditam; quali naturâ prædita constant.

740 Prîncipio, quod Averna vocantur nomine, id ab re
Inpositum est, quia sunt avibus contraria cunctis,
E regione ea quod loca quom venere volantes,

gens; Δ. nigeis; Σ. autem, nives; ex glossatore.

Ibid. *albas nîngues*. Vix in dubio est, quin Carus pulcherrimum carmen Euripidis, init. Helenæ, in animo haberet:

Νῦν μὲν αἰὶς καλλιπαρθένῳ ἴουσι
Ὅς, ἀντὶ δίας ψικαῶδες, Διγυγνυ σίδος,
Δωκεν τακτικῆς χροῖος, ὑγραινυ γοῶς.

Elegantissimorum versuum, extra controversiam levi errore quodam deformatum, nitidam desideramus, ac facilem, emendationem. Doctorum tentamina minus placent, et nosmet sumus conatuam prorsus infelices.

Ver. 737. *Tabificis radiis*: regredere ad i. 806.

Ver. 738. *Averna tibi*: V. ed. *avernantibus*.—sint: P. V. ed. *sunt*.

Ibid. *Averna loca lacusque*. Sine substantivo vocem posuit Mantuanus, Æn. iii. 442.

Divinosque lacus, et Averna, sonantia sylvis:

ubi non poenitebit te consuluisse Servium.

Ver. 740. *quod*: Nonius, i. 46. *quidem*.—*nomine*: sic docte et exquisite, longe longeque supra vulgares sensus librariorum, V. ed. O. Σ. Ω. cæteri, *nomen*. Sic, egregio cum artificio in tenui re se gerens, Virgilius, Æn. xi. 542.

———— matrique vocavit
Nomine Casmillæ, mutatâ parte, Camillam.

Sic alii sæpiuscule; neque aliter idem Maro, versatus in hac ipsissimâ materie, ib. vi. 242.

Unde locum Grail dixerunt nomine *Aepor*.

Cujus versûs sinceritati Lucretius suffragari videtur.—*ab re*: Nonius, a re.

Ver. 741. *Avibus contraria cunctis*. Noster strictior est ac morosior ad etymon; Dionysius autem, vates nitidissimus, non paullo melius, perieg. 1150.

———— ταχύνει δὲ τιμῶναι κούρη:
quem reddidit haud vulgari cum venustate Priscianus, ver. 1055.

Quos volucres metuunt celeri contingere penâ:
Unde locis Grail posuerunt nomen *Aornis*.

Vulgo, *Aornis*: sed ita legendum cum libro singulari in casu tertio, manifestum facient, quæ dederimus olim ad Virg. geo. iii. 147.

Ver. 742. *venere*: odiosissimi bipedum editores insererunt *advenerè*, reclamarent licet omnia vetera exemplaria, per fas et nefas temere ruentes.

Ver. 743. *Remigiom*. Venerandum vetustatis altioris monimentum, quod fallaciter, ni fallimur, poëta nostro resuscitavimus, quorsum invideremus? Scribi solet *Remigii*; sed P. V. ed. B. O. Δ. Σ. Ω. (ut, opinor, reliqui scripti, si rem fidelius haberemus exploratam) *Remigio*; i. e. haud dubie, *Remigiō*, sive *Remigiom*. Jam vero verbum *obliviscor* non respuere quartum casum, indoctissimus sit necesse est, qui congestis exemplis sibi demonstratum velit.

Ibid. *Remigiom pennarum*. Virgilius, ad Æn. vi. 19. hæc mutuatus est:

———— tibi, Phoebe, sacravit
Remigium alarum.

Lucianus Timone, de Mercurio, qui in cœlum revolaret: ἰ μὲν ἀπειληθῆναι, ὡς δὲ κεν τιμαφορμαὶ γὰρ τῆ εἰρησῖα τῶν ἰτερον. Lambinus.

Nosmet autem videas in animadversionibus ad Eurip. Ion. 162. et nostrum, iii.

Remigiom oblità; pennarum vela remittunt,
 Præcipitesque cadunt, molli cervice profusæ,
 745 In terram, si forte ita fert natura locorum;
 Aut in aquara, si forte lacus substratus Averni.
 Is locus est Cumas apud; acri sulfure montes

590. Ovidius, met. v. 558. Lucretium æmulatus etiam infra, ad ver. 836.

Posse super fluctus alarum insistere remis
 Optastis—:

quem locum tamen, et alia, quæ adscripseram, Heinsianæ doctrinæ copia mihi præripuit, in notis ad Ovid. art. am. ii. 45. lectori, plura hoc genus cupienti, omnino perlegendis. Nec non adeas Burmannum, in Quintil. instt. p. 735. Æschylum apponemus insuper, Agam. 52.

Πτερυγον ιππεμασιν ιππεμασιν :

et pervenusta verba Æliani, de animm. ii. 1.—φρονται δε (αί γιραναι) αυθ της λιγυρα, τα μηκιστα πηλαγη περιαιμεναι τῶ ΤΑΡΣΩ ΤΩΝ ΠΙΤΕΡΩΝ· και οτι 'ΟΡΜΙΖΟΝΤΑΙ πε, οτι αναπαιουονται. Ab hac denique metaphorâ pendet Sophocles, ni fallor, in Antig. 343.

ΚΟΥΦΟΝΕΩΝ τι φυλον ΟΡ-
 -ΝΙΩΩΝ αμφιβαλον αυγυ :

i. e. gentem avium CELERITER per aëra NAVIGANTIUM. Redeas annotata in v. 277. Brunckius κούφονων intulit contra libros.

Ver. 744. molli cervice: Δ. Σ. mollite; hiatu sequente. Nimirum, duæ primæ posterioris dictionis literæ τῆ molli adhæserant; et c, ut adsolet, in t abierat. Quæ supererant autem, librarius, non intelligens quid vellent, vice dico, noluit adjungere. In margine quoque Δ. codicis conspexi, molli pore.

Ibid. cadunt molli cervice profusæ In terram. Imitatur in bove languente Virgilius, geo. iii. 524,

Ad terramque fuit devexo pondere cervix.

Havercampus.

Et hemistichium, Præcipitesque cadunt, idem mutuatus est ibid. iv. 80. atque similiter initium versûs fecit.—Mox, Δ. seu, pro si.

Ver. 746. substratus: V. ed. pro var. lect. B. L. M. O. Δ. Σ. Ω. subiratus; per errorem facile derivatum, commutatis t et i, mendosâ scripturâ substratus.—Averni: editores hodierni ex arbitrio, Averno est; nescias an impudentius, an inscius: certe et impudenter et inscite, ut nihil supra. Sane illud est Vind. agnoscit: sed collator, minime compositus ad fidem, caret pondere.

Ver. 747. Hunc versum, longe longeq̃ ante omnes alios Lucretianos doctorum conjecturis vexatissimum, nos ex emendationibus Salmasii exhibemus; quia viderentur ab optimarum membranarum vestigiis proxime abesse. Sed enim ad scripturarum discrepantias deveniamus. Is: P. Vind. Ω. Hic; etiam bene: V. ed. B. L. Q. (qui codex hic denuo incipit) His; Σ. His.—Cumas apud acri sulfure montes: P. Cumas apud ejus sub pede montis; Vind. V. ed. B. cum asupede crisui per montis; L. Cumas apud ecris viper montis; M. Cumas apud ecrisum per montis; Q. cum asupute crisui per montes; Δ. cūmas apud chrysim permontis; ab Σ. hæc absunt: Ω. cumas apud et risui permotis. Jam vero, si scribas antiquo more, Cumas apud acri sulphor montes; senties nullas literas demutatas esse præter e, i, et e, in a, l, et o; et syllaba por, semel distracta, vix potuit evitare migrationem in per. Neque a recitatione non exoriri quiret hæc aberratio. Glossarium vetus: "Sulpor" "vivum, Συλον ακυρον." Vulgo nimirum, sine omni probabilitatis specie, sic edi solet:

Obpletei calidis ubi fumant fontibus auctei.

Est et Athenæis in mœnibus, arcis in ipso

750 Vertice, Palladis ad templum Tritonidis almæ,

Quo numquam pennis adpellunt corpora rauca;

Cornices; non, quom fumant altaria donis.

Usque adeo fugitant, non iras Palladis acreis,

Pervigilii caussâ, Graiûm ut cecinere poëtæ;

Qualis apud Cumas locus est, montemque Ves-
vium;

confusis omnibus, et more prorsus temerario, nullâ codicum ratione habitâ, constitutis. Jam vero dies me deficeret, nec vires et chartæ sufficerent, si pergerem inrosam enumerationem facere divinationum omnium singillatim, quas secunda doctorum sagacitas in hunc versiculum copiosissime profudit. *Αφισταμαι πινυος σινη* sunt enim ferme commentitiæ prorsus, futilesque. Bentleius id, quod nos exhibuimus, probabat; nisi quod sic initium versûs rescribendum diceret, "Ut lacus est Cumas;" quæ parum videntur necessaria. Deinde subjicit secundo versui: "Quæ postrema ad Cumas et Baianum tractum refero, non ad Avernum. Vide notas Fabri."

Ibid. locus, acri sulfure montes fumant: confer sis iv. 122. 123. Virgilius, *Æn.* ii. 698.

———— late circum loca sulfure fumant.

Vers. 748. auctei: P. Σ. auctus; ut vulgo.

Vers. 749. Athenæis: V. ed. B. athoneis.—mœnibus: P. B. montibus; per gradum corruptelæ mentibus, quæ conspicitur in V. ed.

Vers. 750. Tritonidis: sic P. Vind. V. ed. O. Q. Ω. vulgo, Tritonidos. Parum refert; sed non aliter scripti ad Maronis *Æn.* ii. 226.

———— sævæque petunt Tritonidis arcem.

Ibid. Vertice Palladis. Sic non raro sine cæsura Homerus; ut *Od.* I. 246.

Αυτικα δ' ἄμεινον μιν θρονον—

Ibid. Tritonidis almæ: i. e. quæ alati, vel nutriat: propter oleæ pinguisimæ fecunditatem, ut puto; cujus Minerva inventrix erat, et quæ inter veterum hominum alimenta magno esset in pretio: notata redeas ad i. 2.

Vers. 751. pennis: V. ed. pennis; eisdem lineis.

Ibid. pennis adpellunt: i. e. ope pernarum; ut Dictys Cretensis, i. 5. "Tum namque, properatione navigii inconsulte usi, ventis ad Cyprum appulere." Ita sublevandus est locus meliore distinctione, ulterioris castigationis nihil indigus. Conferas Virg. *Æn.* xi. 272. Adsit etiam Valerii Flacci testimonium, iii. 636.

———— En! Hæmonia puer adpult alio
Clarus Hylæ—

Et noster in translatione perstat, a navigationis usu petita; quam ingressus est ad vers. 743.

Vers. 752. fumant altaria. Virgilius *ecl.* i. 44.

Bis senos cui nostra dies altaria fumant.

Ibid. Hanc fabulam pluribus verbis persecutus est Antigonus is, qui collegit historias admirabiles: *Διελκυστικος δὲ ἐστὶν Ἀθήδω συγγραφή, ἢ φησὶ κοινῶς προσηγορίας πρὸς τὴν ἀποκρίσιν ἐδ' ἔχει αὐτοῦ ἰσχυροῦς ὁδοῦ κτλ.* Hæc Lambinus.

Vers. 753. Palladis acreis: V. ed. Palladi sacris.

Ibid. iras Palladis. Ovidius, *amor.* ii. 6. 35.

———— armiferæ cornix in vultu ridet.

755 Sed natura loci opus efficit ipsa suapte.

In Syriâ quoque fertur item locus esse, videri,
 Quadrupedes quoque quo, simul ac vestigia primum
 Intulerint, graviter vis cogat concidere ipsa,
 Manibus ut si sint divis mactata, repente.

760 Omnia quæ naturali ratione geruntur;
 Et, quibus e fiant caussis, adparet origo:

Ver. 754. *Pervigiliis*: editi, *Pervigili*; i. e. "quia pervigilaverit, ut Erichthoni. "um in eâ câstâ inclusum videret." Sic Lambinus interpretatus est; neque equidem in hac rei obscuritate meliorem expositionem discernere valeo. Faber sentit Lucretium alios secutum esse auctores, quam qui ad nos pervenere. Versiculus Ovidii, met. ii. 557. hanc fabulam enarrantis, a Creechio adscriptus, validissime videtur ad interpretationem Lambinianam facere. *Cornix* loquitur:

: Abdita fronde levi, demâ speculabor ab ulmo
 Quid facerent—

Ver. 755: Vulgo ponunt hoc post loci; sed abest vocula V. ed. Ald. L. M. O. A. Σ . Ω . Nempe, indoctissimi scribæ virtutes hujusce cæsurae nescivere, quibus Græci sæpissime abutuntur. In gratiam tyronum ex Marone singulare exemplum admovebitur, in geo. ii. 86.

Orchades, et radii, et amarâ pausa bacâ.

Porro, pro *suapte*, Δ . Σ . sua vi.

Ibid. *Sed natura loci*. Cursum constructionis deflectit noster, ut optimi scriptores haud raro. Rectus fuisset: "Cor. nices fugitant, non iras Palladis, sed *naturam loci*."

Ver. 756. *quoque item*; ut *quoque etiam*, ver. 502.

Ibid. *videri*: *ἰσθηταί*, non *δενειοί*. BENTLEIUS.

Hoc novimus, vir egregie! Vellem potius, nobis constructionem verborum dignatus esses expedire. Lambinus dicit, *ἔστι δὲ ἰσθηταί*. Et certe aut hic aut nusquam est, quod quaerimus. Sed quis elegantior, et *Λευκαστιοφιλος*, hoc frigus,

hanc scabiem, venustissimo ingenio imputaverit, quæ vel imæ cathedræ poëtam dedecorasset? Rescribendum fidenter aio:

————— fertur item locus *iste* videri ———

Ver. 757. *Quadrupedes quoque*: i. e. vel quadrupedes, majores ac fortiores avibus. Ammianus Marcellinus, xxiii. 6. "In his pagis hiatus quoque conspicitur terræ, unde halitus letalis exurgens, quodcumque animal proxime steterit, odore gravi consumit." Ubi videas velim Lindembrogium.

Ibid. Recte illud *quoque*: antea nam de avibus tantum, et *Aornis*. Et illud simul ac *primum* non fuit solicitandum Fabro: vide ver. 821. iv. 212. v. 287. BENTLEIUS.

Ibid. *vestigia Intulerint*. Virgilius phrasin consimilem adhibuit, ad geo. iv. 360.

————— quæ juvenis *gressus inferret* ———

Et ordo est: "Quo in loco vis cogat quadrupedes concidere, simul ac intulerint vestigia—." Nam, si illud quo ad alteram clausulam, ut interpres fecit, referas, perit unâ Latinitatis ratio; quum non alia constructio temporis dictionis cogat sit accommoda.

Ver. 758. *ipsa*: i. e. jumenta. BENTLEIUS.

Similiter Lambinus: sed omnino pessime uterque; quod vel satis evincitur certissimâ, quam modo dedimus, interpretatione. Nimirum *ipsa vis*, est "solus halitus per se, nullo hominum interea percutiente."

Ibid. *graviter concidere*: i. e. *βαρῶς καὶ ἀβρῶς πίπτειν*. Omnem phrascos vir-

Janua ne posita hiis Orci regionibus esse
Credatur; post hinc animas Acheruntis in oras
Ducere forte deos Maneis inferne reamur:

765 Naribus alipedes ut cervei sæpe putantur
Ducere de latebris serpentina secla ferarum.
Quod procul a verâ quam sit ratione repulsum,
Percipe: namque ipsâ de re tibi dicere conor.

Principio, hoc dico, quod dixi sæpe quoque ante,

770 In terrâ quousque modi rerum esse figuras:

tutem Maronis locus felicissima, si quis
alius, exponet, in Æn. v. 447.

_____ et ultro,
Ipe gravis, graviterque, ad terram pondere
vasto
Concidit—

Cæterum, *eo repente* nobis videtur pulchri-
us redire ad clausulam, de quâ nunc agi-
tur: adeoque distinctiones ponimus. Ne-
que huic suspensæ constructioni non sua
venustas inest.

Ver. 759. *Manibus divis*. Recte, nam
his *deis subterraneis* ad specus et hiatus
tales, mephitam sulfuream expirantes,
sacrificia mactabantur: conferas Virg. Æn.
vi. 236—255.

Ver. 761. *e*: O. Δ. hæc. Forte, *ex*—
fiant caussis: P. Ω. *caussis fiant*; quod
immerito placuit editoribus contra libros
plures, et summæ fidei.

Ver. 762. *posita hiis*, vel *his*, vel *iis*.
Sic videmur haud infeliciter restituisse lo-
cum ex ingenio: nam *is* et *his* confundi
solent, et statim intelliges, quam proba-
bile sit *postais*, vel *postais*, in corruptelas
membranarum esse abitura. P. dat *par-
tis*; Vind. V. ed. B. L. Σ. *potis*; M. Q.
poteis; O. Δ. Ω. *potius*. Vulgo, sed abs-
que codicibus, ad hunc modum versus ordi-
nari solet:

Janua ne *his Orci potius* regionibus esse
Credatur *pōsta*, hinc—:

quamvis odiosissima istius hominis negli-
gentia, qui testimonia codd. Vind. Q. re-

nunciavit, illud *pōsta* miro cum stupore
(scio quod dicam) propagaverit. Deni-
que, mirum prorsus est commentum Ha-
vercampi: de quo melius silebitur.

Ver. 763. *post*: i. e. ne *primum* credas
hic situm esse Orcum; *deinde*, quum er-
ror pariat errorem, animas mortuorum
hinc exciri: quæ sunt ineptæ superstitio-
sorum hominum opiniones.—Duos autem
versus, qui proxime insequuntur, librarius
codicis Ω. prætermiserat, et in orâ exem-
plaris manus recentior descripsit.

Ver. 764. *maneis*, seu *manis*: V. ed.
Ω. *in avis*; Σ. *inanis*; ne uno quidem
lineamento literarum discrepante.—*in-
ferne*: P. Vind. V. ed. B. O. Q. Σ. Ω.
inferna; quibus forsitan melius obtempe-
rassem.

Ver. 765. *ut cervei*. De hac fabulâ si
consulas Ælian. de animm. ii. 9. Oppian.
cyneg. ii. 233. et scriptores, quos editores
doctissimi laudaverint, nihil amplius super
hac re communicandum desiderabis.

Ver. 768. Codices multum variant; nos
dedimus operam seligere, quod vero si-
millimum videretur ac venustissimum,
tibi: vulgo, *nunc*; sed illud *tibi* præbent
P. V. ed. et Havercampo Alteroque in
his lubricis non fidendum. Ita versum
exhibent, mancum numeris, V. ed. O.

Percipe; nam nunc ipsa tibi dicere conor:
ita Ω. nisi quod *de re* habeat pro *tibi*.
Voces *ipsa tibi* desunt Δ. Ita vero Σ.

Percipe, nam *quæ sit nec ipsam* dicere conor

Multa cibo quæ sunt vitalia; multaque morbos
 Incutere et mortem quæ possint adcelerare:
 Et magis esse aliis alias animantibus aptas
 Res ad vitæ rationem, ostendimus ante,
 775 Propter dissimilem naturam, dissimileisque
 Texturas inter sese, primasque figuras:
 Multa meant inimica per aureis, multa per ipsas
 Insinuant nareis, infesta, atque aspera tactu:
 Nec sunt multa parum tactu vitanda, neque autem

Hæc cuilibet variis modis tentare liceat;
 sed conjecturis ludere non vacat nobis-
 metipsis, ad operis longi finem properan-
 tibus.

Ver. 770. *In terrâ*: V. ed. O. *Interea*.

Ver. 771. *cibo*: P. V. ed. B. *cibos*;
 Vind. Q. (si verum egerit collator) Σ. *ho-*
mîni. Forte, *cibis*.—*quæ*: L. M. O. Δ.
 Ω. *æque*: Nimirum dedit noster, cur-
 rente constructione:

Multa cibo et quæ sunt vitalia, multaque—

Et ordo est, vel *Multa cibo*; i. e. pro cibo:
 vel *multa quæ sunt cibo*: utrâvis eleganter,
 sive *eo cibo* referatur ad *multa*, sive
 ad *sunt*.

Ibid. *morbos Incutere*; quasi cum *plagâ*
 veniant: unde Græci de hac re vocem
 πλῆγμα adhibent familiarius. Valerius,
 Argon. iv. 592.

————— lecto comitum de robore si quem
Perculerit vicina lues.

Ver. 772. *et*: O. Δ. *ad*:—prior etiam
possunt; non male.

Ver. 774. *vitæ*: Vind. V. ed. Σ. Ω.
vîtæ; Q. autem, *vita*.

Ibid. *ante*: ad iv. 637. v. 896. Lam-
 binus.

Ver. 777. *meant*: Vind. Σ. *ineant*.—
inimica: V. ed. *immita*.—*aureis*: V. ed.
 L. M. O. Δ. Ω. *auras*; odiosissimo con-
 sensu.

Ver. 778. *infesta*: Σ. *infecta*.—*tactu*:
 Lambinus, scelerum audacissimus, libris
 omnibus *invitis*, *odore*; quem patienter

secuti sunt post venientes editores. Omnia
 lectori clarabuntur, consulenti quæ sint
 annotata nobis, et laudatos locos, ad ii.
 408. 434. unde recepta lectio cumulate
 roborabitur. Non necesse habuit Lucretius,
 post tot in præcedentibus occurrentia,
 locutiones suas scrupulosius ponderare,
 ad politiorum quorundam scriptorum
 morositatem. Conferas Virg. Æn.
 vii. 480. Plin. nat. hist. xvii. 37. fin.

Ver. 779. *neque*: Σ. *nec*; ut vulgares
 editi, contra veteres libros, ac poetæ con-
 suetudinem.

Ibid. *tactu*: ad sensum nempe maxi-
 me proprium atque usitatum nunc vocem
 noster refert; ut modo generalius adhi-
 buit.

Ver. 780. *tristia*: Vind. Q. *tristitia*.

Ibid. *sapore tristia*: i. e. *amara*; ut
 sæpius noster et Virgilius. Sic Catullus,
 xcvi. 14.

Ut mi ex ambrosiâ mutatum jam foret illud
 Suvivolium, *tristi tristius helleboro*.

Hinc mihi videor recte Virgilianum ver-
 sum emendaturus, qui depravatus omni-
 um consensu circumfertur, ad geo. ii.
 126.

Meda fert *tristes* *sucos*, *asprumque saporem*,
 Felicis mali—

Vulgo scribitur, *tardum*; quod venit ex
 oculi in præcedentem versum aberratione:
 et rarius vocabulum *inscitis* emendatori-
 bus magis fuerit obnoxium. Vides Æn.
 ii. 379. Modo noster, *aspera tactu*: et
 omnia Lucretiana Mantuanus ille delibet

780 Adspectu fugiunda, saporeque tristia quas sint.

Deinde, videre licet, quam multæ sint homini res

Acriter infesto sensu, spurcæque, gravesque.

Arboribus primum certis gravis umbra tributa;

Usque adeo capitis faciant ut sæpe dolores,

785 Si quis eas subter jacuit, prostratus, in herbis.

Est etiam magnis Heliconis montibus arbor,

Floris odore hominem tetro consueta necare.

bat. Vide nos ad i. 11. de contractione *asprum*, et cognatis. Cæterum, pulchre Eumenius in paneg. Const. Aug. xii. 2. "Miraberis profecto illam quoque numinis tui sedem; et calentes aquas sine ullo soli ardentis indicio, quarum nulla est tristitia saporis, aut halitus—"

Ver. 781. Elegantius, et nullus equidem dubito quin vere, scribitur hoc distichon apud Nonium, iv. 425. nam exquisitior hæc ratio facile librariorum impulerit ad novandos versus:

Deinde, videre licet, quam multæ homini res
Acriter infestant sensum, spurcæque, gravesque.

Ad morem Græcorum scilicet eâ in cæsura; ut, exempli gratiâ, Homerus, Od. A. 69.

Καλοῖσις πεχλοῦσις, ἐν ΟΦΘΑΛΜΟΥ ΑΑΑΩΣΕ.

Sic ante literam aspiratam idem, Il. A. 85.

Θαρσύνος μάλα, κενὶ ΘΕΟΠΡΟΘΙΟΝ 'Οτι κενὸν :

ut ille et alii sæpissime. Nec Latini minus, sed in propriis tamen nominibus potissimum; quibus major est indulgentia licentiæ: vide Virg. ecl. ii. 24. Stat. Theb. vi. 563. ix. 305. ut ex plurimis pauca indicentur. Oppianum autem in transitu castigamus, cyneg. ii. 88.

Ἦκτα δὲ φρονέσει, καὶ ἩΘΑΛΕΑ μερῶσισι.

Libri dant, *ἠκτα* duriter. Vide quam brevem syllabam producat hæc cæsura in Virg. geo. ii. 5.

Ver. 782. *infesto*: Δ. *infestæ*; ut scribi voluit Lambinus.

Ver. 783. *certis*: Δ. *terris*.—P. *tributa est*.

Ibid. *Arboribus gravis umbra*. Ita cum elegantissimâ καλλιλογίᾳ Virgilius, ecl. x. 75.

—solet esse *gravis constantibus umbra*,
Juniperi *gravis umbra*.

Ita egomet etiam rescribendum putem. Valde friget, neque loci sensum satis implet, recepta lectio *constantibus*; scribis interea exquisitâ voce longe acceptior futura.

Ver. 785. *eas*: Vind. V. ed. Σ. Ω. ea; extrito s ob sequentem vocem: O. *eam*.

Ver. 786. *in* post etiam hodierni intrudunt editores, quam indocte et incoite, contra libros veteres. Huic temeritati tamen negligentia Vindobonensis collatoris suffragatur.—Mox V. ed. *retro*, pro *terra*.

Ver. 788. *ideo terris*: sic P. atque id valuerunt haud dubie cæterorum exemplarium corruptelæ; Vind. V. ed. B. L. M. Q. Ω. in *deotris*; O. Σ. inde *otris*; Δ. *inde*, hiatus relicto. Sic mecum rem concipias. Postquam o hæserat *τῆς τῆς* sive *terris*, ex *ide* statim fieret *ide*: ut satis manifestum.—*ex omnia*: Σ. *ex somnia*.

Ver. 789. *multis*: abest: V. ed. In causâ fuerunt similia in vicinis, *Multa multarum*. De his autem elegantiorum ingeniorum formulis nonnulla dedimus ad i. 816.

Ver. 790. *tradit*; Δ. *cadit*. Scilicet *t*, ut passim, in *c* abierat; et ex *credit* factum est *cadit*.

Ibid. *gerit*. Forte, *genit*. BENTLEIUS. Pronus infelicitèr: vide sis ver. 558.

Scilicet hæc ideo terris ex omnia surgunt,
 Multa modis multis multarum semina rerum

790 Quod permixta gerit tellus, discretaque tradit.

Nocturnumque recens exstinctum lumen, ubi acris
 Nidor subfundit nareis, tum cogit ibidem
 Concidere; ut pronos qui morbus mittere suevit.

Castoreoque gravi mulier sopita recumbit,

795 Et manibus nitidum teneris opus ecluit ei,

847. hujusce libri, i. 718. et ibidem notas, ne in re pervagatâ longius moremur.

Ibid. *discreta*: i. e. separata; ita ut noxia semina aliquoties non mixta, et sine salubribus, conveniant.

Ver. 791. *acri*. De V. ed. nihil certi habeo ad hunc locum, quod affirmem; nam exemplari meo desunt duæ plagulæ, continentes quæ inter ver. 790. et ver. 953. jacent: sed alii libri præter Δ. habent *acris*; unde dixerim poetam nostrum sic scripsisse:

Nocturnumque recens exstinctum lumen, ubi
acris
 Nidor subfundit nareis—

Certa videtur hæc emendatio; est enim Lucretiani sermonis indoli summopere conveniens, de *fumo*, ut *fluido* quodam, passim loquentis: adeas ver. 952. iv. 679. 699. ut de pluribus locis sileam. Atque ad hunc modum sane, repetitâ cogitatione perpensis omnibus, atque eâ judicii medicritate, et sagacitatis, quâ pollemus, constitutis, necesse habuimus, plurium conjecturarum ope, locum integrum concinnare; qui vulgatis editionibus sic solet exhiberi:

Nocturnumque recens exstinctum lumen, ubi
acri
 Nidore offendit nareis, consopit ibidem;
 Dejicere ut pronos qui morbus sæpe suëvit.

Hæc autem nostris committantur; et candida judicia non formidabimus. Interea, me plausorem habebit, qui felicior cum acumine depravatissimos versus eleganter emendatos dederit.

Ver. 792. *tum cogit*: vulgo, *consopit*; optimi vero et antiquissimi codices, L. M. *tum sopit*: sed illud *sopit* inferri poterat scribis, male concipientibus sensum loci, et versu abhinc secundo pariter impulsis. Saltem *t* et *c*, *s* et *c*, non raro commutantur; neque probabile est similem confusionem haud aliquoties accidisse literis *g* atque *p*, fornis grandioribus.

Ver. 793. *Concidere*: sic omnes ad unum libri veteres.—*ut*: ita Δ. at reliqui, et.—*pronos*: P. B. *primos*; Vind. Δ. *pinos*; L. M. Q. Ω. *pumos*: cum eisdem elementorum ductibus: O. *fumos*; Σ. *penos*.—*morbus*: P. *morbos*; cæteri, *morbo*.—*mittere*: sic omnes libri. Fortasse:

— et *fumus* quasi *morbom* mittere suevit.

Quod, nisi videretur *apoplexiæ* comparationem instituere Lucretius, nec morbus comitialis vehementiores motus, quam qui loco conveniant, (videas iii. 484—494. et diligenter cum coram positis committas) excitaret, omnino probavisset divinationem Lambini:

— ut *spumas* qui *morbo* mittere suevit.

Hinc enim a vestigiis membranarum minus recederetur. Sed præstiterit superedere pluribus, et insanis potissimum nonnullorum tentaminibus; ut res ad arbitrium nasuti candidique lectoris integrior deferatur.

Ibid. *pronos mittere*. Similiter Catalus, xvii. 23.

Nunc eum volo de tuo ponte *mittere pronum*.

Ver. 794. *sopita*: i. e. caligans et soporosa.

Tempore eo si odorata est, quo menstrua solvit.

Multaque præterea languentia membra per artus
Solvunt, atque animam labefactant sedibus intus.

Denique, si calidis etiam contere lavabris

800 Plenior, et fueris solio ferventis aquai;

Quam facile in medio fit utei des sæpe ruinas?

Carbonumque gravis vis, atque odor, insinuatur

rata in animi deliquio. Julius Solinus, cap. xii.—“quâ odoris novitate *obsopit*, aliquantisper pro *exanimi* jactitatus “est—.” Sic alii. Hinc autem satis constat, phrases istas *sopitus quiete, somno*, ac similes, (vide sis iii. 432. 1051.) haud esse inaniter redundantes. Et huc refer Porphyrium, de abst. iii. 7. *Και ἡ κνυσσὰ ἰσπας, ἰσπιδαν σφρησηται λυχνυ κτισσιμινυ, ἀμβλισκυ, ὡς ἀνθρώπος.*

Ver. 795. *ei*: sic P. O. Δ. Σ. Ω. vulgo, *eii*; sed, ut opinor, absque vetustis exemplaribus.

Ibid. *manibus teneris*; *χίρην ἀπαλαις*, Homerus, Od. φ. 150. et *nilidum opus* apud eundem audit *ἴσπαν μαρμαριον* et *αγλαον*, Il. x. 441. Od. B. 109. Virgilius, *Æn.* xi. 578.

Tela manu jam tum tenerâ puerilla torset.

Sed enim ornatissimus ejusdem poëtæ locus, ibid. ix. 475. huic Lucretiano non nihil debet:

———— subitus miseræ calor ossa relquit:
Excussi manibus radii, revolutaque pensa:

nobili quamvis duumviro Latinorum Homerea fax præluxerit, ex Il. x. 447.

Καυτὴ δ' ἤνυστ', καὶ ἀμωγῆς, ἀπὸ πυρρῆς
Τῆς δ' ἀλλοχθῆς γυναι, χίμαιαι δὲ οἱ ἐκπίεσι κίρην.

Fortassis autem *teneris manibus* rectius interpretemur per *δύρηναις*, flexilibus, mollibus, languidis; de quâ re nosmet consulendi ad Silv. Crit. iii. p. 137. et superius, ii. 596. Hinc recte capias Euripidem, Phœn. 1448. ubi magnus Valckenærus, et alii, versati sunt quam infelicissime:

————— Ἐπειταλῆς ἀσπῆ
Ἦαυτὴ μὲν πρὸς κῆπιθὺς ἽΓΡΑΝ ΧΕΡΑ,
Φωνῆ μὲν ἐκ ἀφηνυ———.

i. e. manum morte *laxatam*, languidamque.

Ver. 796. *odorata*: P. *odora*; Ω. *odorata*.

Ibid. *si odorata est*. Rationem metri clarius perspicies, rescribendo ad antiquissimam normam, *sei*: senties enim, alterâ vocali elisâ, alteram relinqui. Similiter in Græcis hoc genus vocabulis.

Ver. 797. *languentia membra per artus*: “ita scilicet, ut iste languor in omnia *“membra* diffundatur, per omnes *“juncturas* penitus propagatus.” Quid distent inter se *“membra* et *“artus*, alibi nos exposuimus.

Ver. 798. *atque*: P. *utque*; et Σ. *labefaciunt*.

Ibid. *Solvunt atque labefactant*. Arnobius, lib. ii. p. 81. “Quid est enim, quod *“humana ingenia labefactare, dissolvere,* *“studio contradictionis non audeant—?”*

Ver. 799. *si*: hodierni editores ex arbitrio, *si in*; pro solitâ temeritate.—*contere*, vel *cunctere, lavabris*: P. V. ed. O. Σ. *cum te relavaris*; Vind. *cunctæ relavaris*; Q. *cunctere lavaris*; Δ. *cunctere lavaricis*; Ω. *contere lavaricis*.—Profecto, quantum sciam, vox *lavabrum* alibi non existat, sed speciem primitivæ dictionis præ se fert; unde, *Æolico* digamma extrito, factum est *laabrum*, et *labrum*. Saltem sincerissimæ membranæ L. M. audiendæ sunt, et hoc genus vocabula rariora passim scribis inductis corrupi solent.

Ver. 800. *et fueris*: Ω. *offueris*; reli-

Quam facile in cerebrum, nisi aquam præcepimus ante?

At, quom membra domûs. percepit fervida, nervis

805 Tum fit odor vini plagæ mactabilis instar.

Nonne vides etiam terrâ quoque sulfur in ipsâ

Gignier, et tetro concrecere odore bitumen?

Denique, ubi argenti venas aurique sequuntur,

Terrâ penitus scrutantes abdita ferro;

qui omnes, *effluoris*; i. e. *effluoris*, quod non ægre fieret ab *et fueris*. In orâ codicis Δ. comparet *et fluies*. Vix dubium est scilicet, quin antiquissimum præteritum verbi *fluo* fuerit *fluï*, non *fluï*; unde constitui possit locus, cum nullâ pene scripturarum lectionum mutatione, et expeditissimâ constructione:

Denique, si, calidâ etiam *quom te calevabis*
Plenior, *effluoris* sollo ferventis aquâ—

i. e. “ita perfunderis aquis, ut a membris passim effluant.” Et doctum est *calidis*: satius est tamen receptis stari, nisi quod illud *fluoris* forsitan sit sincerum.—Cæterum, Q. aqua, pro aquâ.

Ibid. *Plenior sollo ferventis aquâ*. Dignus est, qui adscribatur, Juvenalis, i. 142. ad quem locum docti consulendi sunt:

Pœna tamen præsens, quum tu deponis amictus
Turgidus, et crudum pavonem in balnea portas:
Hinc subitæ mortes, atque intestata senectus.

Ver. 802. *odor*: Vind. *ordor*; Ω. *ardor*; unde est erroris progressum conspicere.

Ibid. *gravis vis atque odor*: hendyades est pro *gravis vis odoris*. Velleius Paterculius, ii. 22. 4. “Q. Catulus—conclusit se loco, nuper calce harenâque perpolitio, inlatoque igni, qui vim odoris excitaret, simul exitiali hausto spiritu, simul incluso suo, mortem—obiit.” Ad quem locum Ruhnkenius, ut solet, doctissime versatus est; sed nullo cum iudicio vocem *perpolitio* arguit: nam satis liquet, quo *penitus* politum esset conclave, i. e. quo plenius calce imbutum, eo graviores halitus exspirari. Orpheus de lapidd. 472.

Vol. III.

ΔΔΔ' αλασ ουρι ποου αρα ΜΕΝΩΣ.

Et committas nostram Silv. Crit. ii. p. 112. im.

Ver. 803. *cerebrum*: Vind. Q. *celebrum*.—*aquam*: Vind. Q. Σ. *aqua*.—*præcepimus*: Δ. *percepimus*. Eadem varietas est in opportuno hemistichio Virgilii, eol. iii. 98.

————— si lac præceperis et as:

i. e. prius biberit et exhauerit.

Ver. 804. *domûs*: ita Pii prisca lectio, et Σ. quam scripturam Gronovius, obs. iii. 5. ita vindicat, exponitque: “Agit de halitibus et odoribus cerebrum afficientibus; et inter eos refert ferventis in apothecâ plenâ musti vim, quam notum est ab homine sustineri non posse, sed, velut apoplexiâ ictos, concidere et pro mortuis exportari, qui nescii intraverint, aut diutius ibi manserint. Phrasis *membra domûs* significat, non illam tantum cellam, in quâ fervit mustum, impleri gravissimo spiritu, sed et vicinas sedium partes, in quas penetrare potest. Et est veteris elegantie. Cicero ad Quintum fratrem, (iii. 1.)—nec habere poterat adjuncta *cubicula*, et ejusmodi *membra*. Plinius, epist. ii. 17. “*dormitorium membrum*.” Hæc hactenus vir doctissimus et acutissimus. P. *minus*; Vind. L. M. *domus*; V. ed. Δ. *dominus*; O. Ω. *domis*, vel *donus*; Δ. *domans*, in orâ codicis. De locutione vero memoratâ *membra domûs*, videas editores ad laudatos locos Ciceronis et Plinii, Apuleium, met. iii. sub fin. Fabio in thesaur. citatum, et ibid. Pricæum.—*percepit*: P. V. ed. B. *perterit*; omnino male: adi Seren.

- 810 Qualeis exspiret scaptensula subter odores?
 Quidve mali fit, ut exhalent aurata metalla?
 Quas hominum reddunt facies, qualesque colores?
 Nonne vides, audisve, perire in tempore parvo
 Quam soleant; et quam vitai copia desit,
- 815 Quos opere in tali cohibet vis magna, necesse est?
 Hos igitur tellus omneis exæstuat æstus;
 Exspiratque foras in aperta, promptaque, coeli.
 Sic et Averna loca alitibus submittere debent
 Mortiferam vim, de terrâ quæ surgit in auras,
- 820 Ut spatium coeli quadam de parte venenet;
 Quo simul ac primum pennis delata sit ales,

Samon. 120. Plaut. Stich. ii. 2. 17. et nostrum alibi. Tritum est.—*nervis*. Hoc de meis est divinationibus: Gronovius, *mustum*; parum probabiliter: Havercampus, *ferme*; P. *servus*; Vind. V. ed. B. O. Δ. Σ. Ω. *servis*; L. M. Q. *fervis*. Adi nostrum, ii. 904. iii. 574. Ovid. amor. iii. 7. 35. *Nervis* autem resolutis, membra per artus languent, et corpus concidit. Ægre desideraveris, vel si sis morosior, commodius vocabulum, et vestigiis codicum proximus.

Ver. 805. *Tum fit*: Vind. *Dum facit*; O. Σ. *Tum facit*.—*vini*: Vind. O. Σ. *vim*.—*mactabilis*: P. *manabilis*; O. *mutabilis*; Ω. *mattabilis*.—Mox Δ. *ipso*, pro *ipsâ*.

Ver. 808. *argenti*: Vind. Q. Σ. *argento*. Et, in sequente versu, duo priores, *Terra*.

Ver. 810. *exspiret*: sic P. Vind. B. (adeoque, ut auguror, V. ed.) O. Q. Ω. vulgo, *exspirat*.—*scaptensula*: O. Ω. *scatens via*; Δ. *scatensilla*; Σ. *scatensula*. Vide Festum in voce, qui Lucretii versum laudat.

Ver. 811. Ita mentem loci capimus et exponimus: "Quidnam id est malum, unde aurata metalla tales halitus emittant?" Quasi diceret: "Res ipsa, et sensuum testimonia, liquidissime ostendunt, quæcumque demum sit causa, pestiferas exhalationes exspirari terrâ."

Ver. 812. *hominum*: Δ. *homini*; quod minime displicet. In finalibus syllabis i et u sæpissime commutata sunt; et plurima exempla hujusce confusionis in variatibus præcedentibus occurrerunt.

Ver. 813. *audisve*: Vind. Q. Σ. *audire*.

Ver. 814. *soleant et quam*: Δ. *sole antequam*.—et: P. *ac*; et eodem spectat *æ* ae V. ed.—*abest vocula O*.—*vita*: Vind. Q. *vita*.—*desit*: P. V. ed. *desit*.

Ver. 816. *Hos*: Σ. *Nos*.—*exæstuat*: sic P. Vind. V. ed. O. Q. Δ. Σ. vulgo, *exæstuet*: Ω. *æstuat*. Locus autem sic lolet constituit contra universos, ut arbitror, libros veteres:

————— cohibet vis magna? necesse est
 Hos igitur tellus omneis exæstuet æstus;
 Exspiretque foras—:

minus, ni fallar, eleganter; has saltem venustates vere ac salubriter æstimanti.

Ver. 817. *aperta*: O. *apertaque*. Verobatur scilicet librarius, ut literæ *pr* æstis suffulcirent syllabam. Et in hoc etiam pede versûs sibi Græci indulgebant: vide Hom. Od. H. 122.

Ver. 818. *alitibus submittere*: Vind Δ. *malit bussum mittere*; Q. *malit bus summittere*; Σ. *malint sursum mittere*.—*debent*: Σ. *pestem*; et in orâ codicis, *odorem*: vox abest Vind. Q. Δ.

Ibid. *submittere*: i. e. *de-sub*, vel *ob*

Inpediatur ibei, cæco conrepta veneno,
 Ut cadat e regione loci, quâ dirigit æstus:
 Quo quom conruit hæc eadem vis illius æstûs,

825 Reliquias vitæ membris ex omnibus aufert.

Quippe et enim, primo quasi quemdam conciet æstum;
 Posterius fit, utei, quom jam cecidere veneni
 In funteis ipsos, ibi sit quoque vita vomunda,
 Propterea quod magna mali sit copia circum.

830 Fit quoque, ut interdum vis hæc atque æstus Averni
 Aëra, qui inter aveis quomque est terramque locatus,
 Discutiat, prope utei locus hinc linguatur inanis:
 Quoius ubi e regione loci venere volantes,

*infra, mittere; uti sæpe dedimus operam
 declarare vim verborum, quæ cunctos la-
 tuit: videas modo ad i. 8. Ovidius, fast.
 iii. 854.*

*Seminibus tostis sceleratæ fraude novercæ,
 Sustulerat nullas, ut solet, herba comas.*

Ver. 820. *venenet*: P. Vind. V. ed. B. L. O. Δ. Ω. *veneni*; Σ. *veneni est*. Tot codicum auctoritas dubitationem movet; sed nequeo discernere, quo modo locus aliter constitui possit, aut quâ parte sinceritas lectionis cesset.

Ver. 822. *conrepta*: V. ed. *corrupta*; *perperam*.

Ver. 823. *dirigit*. Hanc vocem Bentleius etiam post Fabrum suspectam habuit: prorsus inconsulte, quum verbis sic absolute positis summopere gaudeat Lucretius. Alii non aliter; in quibus Hirtius, bell. Hisp. cap. xxix. "Hinc *dirigens*, proxima planities æquabatur." Cicero, de divin. i. 14. "Ea fallit fortasse nonnumquam; sed tamen ad veritatem sæpissime *dirigit*." Ast in primis consulas Salmasium, ad F. Vopisci Prob. imp. sect. 19. p. 677.

Ver. 824. *hæc*: Δ. Σ. *hic*. Sane *heic*. ut Lucretianum magis, valde placeret.—*illius*: Ω. *ulius*. Et *ἰσοιερὶ λισσὸν* illud *æstus* extrivit versum ex V. ed. O.

Ver. 825. *vitæ*: Vind. V. ed. *vita*; Q. *vitam*; errore errorem, quod solet, pariente.

Ver. 826. *primo*: Σ. *primum*; i. e. *primom, primō, primo*.—*conciat*: Δ. *continet*; quæ varietas originem habuit in permutatione de solito *c ac t*.

Ver. 827. *quom*, vel *cum*: Δ. *tum*.—*veneni*: P. *venena*; mendosissime.

Ver. 828. *funteis*: Ω. *frontis*.—*ipsos ibi*: Δ. *ipsos sibi*; Σ. *ipso sibi*; qui prior peccati gradus est.

Ibid. *vita vomunda*: ob spiritum scilicet ore ejectionem. Virgilius, Æn. ix. 349.

Purpuream vomit ille animam—.

Ver. 829. *sit*: P. Vind. V. ed. Q. Ω. *fit*.

Ver. 830. *vis hæc atque æstus*. Hendyades est pro *vis hujusce æstûs*, vel calidi vaporis: confer sis ver. 824. superius.

Ver. 831. *que deest* O.—*locatus*: Vind. *locatur*. Et mox Vind. Q. *linguitur*.

Ver. 833. *e*: V. ed. *est*; unde fors legendum *es*: quamvis *e* facile migret in *ē*, vel *est*.

Ver. 834. *pennarum*: P. Vind. B. O. Δ. Ω. *pinnarum*.—*nirus*: libri, *nirus*; de quo nos alibi.—*inanis*: Ω. *in anis*.

Ibid. *pennarum nirus*. Hinc sua fors hauserit Virgilius, ad Æn. iv. 252.

- Claudicat ex templo pennarum nixus inanis,
 835 Et conamen utrimque alarum proditur omne.
 Heic, ubi nictari nequeunt, insistereque alis,
 Scilicet in terram delabi pondere cogit
 Natura; et, vactum prope jam per inane jacentes,
 Dispargunt animas per caulas corporis omneis.
 840 Frigidior porro in puteis æstate fit humor,
 Rarescit quia terra calore, et semina si qua
 Forte vaporis habet, propere dimittit in auras:
 Quo magis est igitur tellus ecfeta calore,

———— paribus nitens Cyllenius alis.

Quemadmodum et Horatius, od. iv. 2. 3.

———— ceratis ope Dædalea,
 Nititur pennis.—

Ubi commentator Cruquianus exponit per
emittitur, sustentatur; crassius: imo, “*co-*
natur se promoveri.”

Ver. 835. *proditur*: P. *perditur*; multo
 minus eleganter, et errore perquam scri-
 bis obvio.

Ver. 836. *nictari*: vulgo, *nixari*; per
 frigidissimam *καυτολογία*, quæ mirificam
 sermonis paupertatem, Lucretio minime
 dignam, sapit; atque etiam longissime
 lectionis infra nostræ venustatem, Festo
 in voce conservatæ, versiculum coram po-
 situm laudanti, et exponenti: “*Nictare*
 “et oculorum et aliorum membrorum ni-
 “su sæpe aliquid conari.” Quibus non
 potuisset doctora dare, et veriora: vide
 nos superius de hac ipsâ dictione ampli-
 antes, ad ver. 181. Bentleianâ Catulli
 emendatione quid certius, aut sagacissimo
 viro dignius? *carm. lxxi. 53.*

———— impellens nictantibus æra pennis.—

Libri, *mutantibus*. Vocibus exquisitis hoc
 genus infensissima est librorum natie.
 Miror tamen summum criticum, com-
 mittentem vocabula *nitus* et *nitens*, nihil
 omnino ad ejus propositum facientia. V.
 ed. B. *nixari*; volentes haud dubie tamen
nixari.

Ver. 837. *terram*: P. V. ed. *terris*; un-
 de forte an, *terras*.

Ver. 838. *vacuum prope*: i. e. “tantum
 “non vacuum aëre;” ut modo supra,
 ver. 832.—*jacentes*: malim, *cadentes*; nam
 hæ voces confundi solent: vide var. lectt.
 ad Ovid. met. xii. 20. Alibi tamen mô-
 nuimus, omnia vocabula, posituras diver-
 sas corporum indicantia, pro verbo sub-
 stantivo sæpiusculè tantummodo poni:
 unde *jacentes* hic valebit, “qui sunt lan-
 “guidi, et omnium virium expertes.” Li-
 bri nihil variant.

Ver. 839. *Dispargunt animas*. Exqui-
 sitissimam locutionem diligenter animad-
 vertebat Maro, ad *Æn.* xi. 617.

———— Excussus Acontes—
 Præcipitat longe, et vitam dispartit in auras.

Ver. 840. *Frigidior*: Vind. Q. *Cw fri-*
gidior, Frigidior quare; commixtis titulis
 versuque.—*fit*: Vind. Δ. *sit*; et in hoc co-
 dice versus integer sic comparet:

Quare frigidior puteis æstate sit humor.

Non prorsus male, si notam interrogandi
 ponas; sed indole phraseos minus Lucre-
 tianâ; nisi singulare exemplum excipias
 infra, ver. 861.—Cæterum, vera hujusce
 effectûs causa pendet, ut notum est, et
 diversâ tantummodo externi aëris tempe-
 rie. Servius insuper respicit hunc locum
 Lucretii ad *Virg. geo.* iv. 51.

Ver. 841. *Rarescit*: P. B. M. Δ. Σ. Ω.

Fit quoque frigidior, qui in terrâ est abditus, humor.

845 Frigore quom præmitur porro omnis terra, coitque,
Et quasi concreſcit; fit ſcilicet in coëundo,
Exprimat in puteos, ſi quem gerit ipſa, calorem.

Esſe apud Hammonis fanum funſ luce diurnâ
Frigidus, et calidus nocturno tempore, fertur.

850 Hunc homines funtem nimis admirantur, et acri
Sole putant ſubter terras fervescere partim,
Nox ubi terribili terram caligine textit:
Quod nimis a verâ est longe ratione remotum.

Arciſi; O. reſcit. Mox idem codex hæbet *demittit*.

Ver. 843. *ocfeta*, vel *effeta*: i. e. quaſi deſeſa et contracta, calore ſolis exhauſta. Sic nimiram diſerte ſcriptum eſt, atque temeritatibus minime condonandæ fuerit ex arbitrio demutare, in exemplaribus caſtiſſimis ac vetuſtiſſimis P. Vind. V. ed. L. M. Δ. Σ. vulgo, *affecta*; ut O. ſed B. Q. Ω. *effeta*; proclivi valde peccato.—*calore*: P. *vapor*. Porro, Bentleius coniecit, *defecta*; me non probante: redeas ii. 1149.

Ver. 844. *Fit quoque*: editores, audaciſſimi bipedum, *Hoc fit*; contra libros uniuersos.

Ver. 846. *in*: ſic omnes ſcripti, et impreſſi veteres. Eadem gens inſcitiaſſima, et plena impudentiæ, deturpavit verſiculum reſcribendo *ut*, ex arbitrio, contra morem Lucretii, et exquisitiſſimam dicendi formam: vide ver. 405. et indicem noſtrum criticum de omiſſâ vocolâ *ut*; nam peruulgatis immorari pudet pigetque.—*coëundo*: Vind. Q. *quoeundo*; ut mox, ver. 858. *perquoerere*.

Ver. 847. *gerit*: i. e. *φίση, ἔχθη, habet*; ut alibi sæpe. Redi ver. 790.

Ver. 848. *Esse*: ſic L. M. reliqui, *Est*; quod non deterius: ſed, quæ dedi, probat Bentleius.—*Hammonis*: ſic P. O. Δ. Ω. et plures forſan, ſi collatores rem retuliſſent; vulgo, *Ammonis*.

Ibid. apud Hammonis fanum funſ: de quo docti omnia congeſſerunt ad Quint. Curt. iv. 7. 2. Pomp. Mel. i. 8. in. et Ovidium, met. xv. 309. ſic ſuauiter canentem:

———— medio tua, corniger Hammon!
Unda die gelida eſt; ortuque, obituque, caleſcit.

De eodem Silius eleganter, Pun. iii. 669.

ſtat fano vicina, novum et memorabile, lympha,
Quæ naſcente die, quæ deſiciente, tepeſcit;
Quæque riget, medium cum ſol adſcendit Olympum.

Ita verſus poſtremus eſt ſcribendus.

Ver. 849. *Frigidus*: Ω. *Frigus*.—*et*: vulgo, *at*; contra libros: quæ vox tamen bene exprimeret *et* *rursus* Solini, cap. xxix. hanc rem tractantiſ; ſed peſſimi eſt exempli facinus ſine cauſâ membranis conſentientibus aduerſari.

Ver. 851. *partim*: i. e. *ἕμψη*, vel *ἕμψη* viciffim: noctu ſcilicet; quia reliqua omnia et contrario *interdiu* fervescant. Vulgo, *raptim*; et ſic Δ. ſed renuentibus, ut videtur, vetuſtis uniuersis exemplaribus.

Ver. 852. *terram*: ſic Vind. O. Q. Δ. Σ. cum jucundâ varietate: vulgo, *terras*.

Ibid. terribili caligine, *στυγερῆς σκοτεινῆς* Hom. II. E. 47. Conferas iv. 462.

Ver. 854. *nudum*: Σ. *nitidum*; haud inueniſte: vide ad iv. 212.—*contractans*: vulgo, *contractans*; vetuſtis libris renuen-

- Quippe, ubi sol, nudum contractans corpus aquarū,
 855 Non quierit calidum superā de reddere parte,
 Quom superum lumen tanto fervore fruatur:
 Quī queat hic, subter tam crasso corpore terram,
 Percoquere humorem, et calido sociare vapore?
 Præsertim, quom vix possit per sæpta domorum
 860 Insinuare suum radiis ardentibus æstum?
 Quæ ratio est igitur? Nimirum, terra magis quod
 Rara tenet circum funtem, quam cætera tellus;

tibus.—Cæterum; Heinsius de Modii codice, ut putabat, Advers. i. 10. p. 404. malebat *udum*, pro *nudum*; sed perperam, et translationi sermonis elegantissimæ minus convenienter. Quinimo membranarum, earundemque longe sincerissimarum, turba saltem audienda est.

Ibid. *sol contractans*: i. e. tangens undique, et quasi *palpans* igni; adeas quæ dedimus ad Silv. Crit. iv. p. 227. et in notis ad Soph. Trachin. 685. huc egregie facientia. Hyginus, fab. xxxvi. elegantem tragici locutionem fideliter exprimens: “Inde paullulum, quod in terram “deciderat, ut id *sol* adigit, ardere cœpit.” Cum his insuper contendas, quæ non parçâ manu contulimus in notis ad iv. 409. loco Nemesii luculenter illustrata, de nat. hom. cap. vi. init. huc admovendo: Ἰσπάρχος δὲ φησὶν, ἀκτίνας, ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἀποτινόμεναι, τοῖς πύρασιν ταύτων, καθὰ πρὸ χειρῶν ἐπαφῆς, ΚΑΘΑΠΙΤΟΥΣΑΣ τοῖς ἐκτὸς σωμασι, τὴν ἀντιληψὶν αὐτῶν πρὸς τὸ ὄρατικὸν ἀναδιδόναι. Ita scribendum et distinguendum: vulgo, καθάπτουσαι. Atque regimen tertii casûs in verbo καθάπτομαι sedulo notandum, et error etiam Pauwii Heyniique de hac re ad Pind. Isth. iv. 20.

Ver. 855. *quierit superâ*: Ω. *querit superæ*.

Ver. 856. *Quom superum lumen*: Δ. *Lumine cum superum*.—*lumen tanto*: O. *tanto lumen*.—*fervore*: Vind. *fenore*; Q. *fevore*: ob virgulam scilicet supra positam, quâ litera r sæpius solet designari.

Ver. 857. *Qui queat hic subter*: P. *Qui queat hunc subter*; forte, *hanc*: Vind. Σ. *Quique adit super*: V. ed. Δ. *Quique adhuc super*; O. Q. *Qui queat hic super*; Ω. *Qui queat hic supra*.—*terram*: B. *terra*.

Ver. 858. *Percoquere humorem*: Vind. *Perquo cœremnorem*; Q. *Perquoquere humorem*; Σ. *Per quæ ter'a humorem*; vocabulo ex margine se inferente: Ω. *Perquo quere humorem*.—*calido sociare*: Vind. Q. *calidoso clare*; O. *calido sociare*, pro *satiare*; quod Pio Bentleioque miror placuisse, cum sit longe infra receptæ lectionis elegantiam; V. ed. B. *calido sol dare*; Δ. *calido sedare*; Σ. *calidos efflare*. Si quid mutandum sit, eleganter reposuerim ad sinceram antiquæ dictionis indolem:

————— et calido solare vapore:

i. e. vim propriam impertiri. Similem formulam supra videas ad ver. 816. Plinius, nat. hist. xxix. 38. “Sic et solatis, “id est, sole corruptis, prosunt.” At apposite in primis Columella, iv. 27.—“uvæ commodius *insolatæ* percoquuntur.” Glossarium vetustum: “So-
“*lati*, ἡλιαζομῖνοι.”—*vapore*: sic Vind. O. Q. Δ. Ω. vulgo, *vapori*; V. ed. B. *vaporem*: i. e. *vaporē*: unde tamen sic haud male reposueris:

————— et calidō sociare vapori:

i. e. *calidom vaporem*. Lector iudicet.

Ver. 862. *Rara tenet*: P. B. Ω. *Par-*

Multaque sunt ignis prope semina corpus aquai.

Hoc, ubi roriferis terram nox obruit umbris,

865 Ex templo subtus frigescit terra, coitque:

Hac ratione fit, ut, tamquam compressa manu sit,

Exprimat in funtem, quæ semina quomque habet ignis;

Quæ calidum faciunt laticis tactum, atque vaporem.

Inde, ubi sol radiis terram dimovit abortis,

870 Et rarefecit, calido miscente vapore;

Rursus in antiquas redeunt primordia sedes

va tenet; L. Para tenet; M. Partens; O. Δ. Σ. Pura tenet.—Locus non est acuminis ostentando per lusorias conjecturas: stat contra loci ratio, et commutatio valde proclivis literarum majuscularum P et R; de qua consulendus est Drakenborchius, ad Liv. xxiii. 1. 6.—circum: P. V. ed. B. certum.—cætera: Ω. extera.—Et vulgo ponunt hunc post circum, contra scriptos: negligenter tamen Vind. collator retinuit.

Ver. 864. Hoc: i. e. hoc modo, vel ob hoc; uti nusquam non Lucretius: editores audaculi tamen non erubere de suo rescribere, ut alibi, Hinc.—ubi: V. ed. B. tibi; unde eleganter concinnare versum poteras ad hunc modum:

Hoc tibi, roriferis ubi nox terram obruit umbris,
Ex templo subtus frigescit terra—:

sed vulgaris tamen omnino standum puto.—umbris: P. B. O. Σ. Ω. undis; Δ. undas.

Ibid. roriferis terram nox obruit umbris. Paulo aliter Virgilius, Æn. iv. 351.

———— quotiens humentibus umbris
Nox operit terras—

Ver. 865. subtus: Vind. V. ed. Q. O. Δ. Ω. sonitus; Σ. fons intus: quibus variationibus rarior forma subtus occasionem peperit.

Ibid. subtus. Quid si, supera? nam superficies terræ frigescit. An subter umbras? BENTLEIUS.

Μερα λιπελογυα et argutatio. Sensu

poëtæ nihil apertius desiderari debet. In sequente, Ω. frontem, pro fontem.

Ver. 868. laticis: Bada apud Putachium, p. 2375. aquas; quasi prior syllaba porrigi queat. Si vera sit hæc scriptura, malim τριουλλαιος accipere, aquas; sed omnino glossatori reddendam esse existimo.—vaporem: i. e. “non tantummodo calidum tangenti, sed re verè calidum.” Sic solet loqui Lucretius: editores ex arbitrio infererunt saporem, et contra libros veteres universos, et auctoritatem Bædæ, l. c.

Ver. 869. abortis: V. ed. B. Δ. abortis: O. abortus; Σ. Ω. obortus; forsam vere: hinc enim omnia quadrarent ad amussim his Virgilianis, in Æn. xii. 113.

———— spargebat lumine montis
Orta dies—

Ibid. radiis terram dimovit. Fortioribus verbis usus est, et audacter poëticus: quasi lucis ictus vibratæ solum penetrarent atque disjicerent. Mantuanus vir, geo. ii. 513.

Agricola incurvo terram dimovit aratro.

Solis calore terram findi notior est dicendi locutio, ac pedestri orationi convenientior.

Ver. 870. miscente vapore: intransitive, uti solet noster; fallitur tamen Servius, similem dictionis usum Virgilio imputans ad Æn. i. 440. nam pronomen ibi est ex superiore versu repetendum. Et forte noster scripsit:

Ignis, et in terram cedit calor omnis aquai:
Frigidus hæc ob rem fit fons in luce diurnâ.

Præterea, solis radiis jactatur aquai

875 Humor, et in lucem tremulo rarescit ab æstu:
Propterea fit, utei, quæ semina quomque habet ignis,
Dimittat; quasi sæpe gelum, quod continet in se,
Mittit; et exsolvit glaciem, nodosque relaxat.

Frigidus est etiam fons, supra quem sita sæpe

880 Stuppa jacet flammam, concepto protinus igni;
Tedaque consimili ratione, adensa per undas,

————— calido gliscente vapore:

i. e. "sole ætherias arces pedetentim
"scandente." Atque sic solet sociari
verbum *glisco*: vide sis i. 475. et lexica
vulgaria.

Ver. 871. *primordia*: i. e. ignis *semina*,
ver. 867.

Ver. 872. *terram*: O. *terras*.—*cedit*:
Ω. *cadit*; V. ed. autem, et B. *redit*, fors
ex glossatore. Porro, duo versus, qui se-
quuntur, absunt ab Δ. propter similem
finem *aquai*.

Ver. 873. Placet scriptura versûs in V.
ed.

Frigidus hanc ob rem *sit* fons ut luce diurnâ.

Ver. 874. *jactatur*: sole scilicet radio-
rum *tela* in aquam *jaculante*; ut i. 148.
Et ita *jactatur*, ut commotio partium hu-
midarum excitetur. Non alienus aderit
Virgilius, geo. ii. 249. de pinguis telluris
genere:

————— haud umquam, *manibus jactata*, fatiscit.

Ver. 875. *lucem*: Δ. *luci*; quod im-
merito minus lepidis editoribus complau-
cuit. *Vulgatis in lucem* nihil venustius
aut exquisitius: *against day-light*; i. e.
"ita prius jactatur quam lux fiat, ut ap-
"propinquante luce jam rareseat." Ha-
vercampus recte composuit *in ætatem*,
ver. 712. superius. Macrobius insuper,
Sat. vi. 4. receptam lectionem præstat.

Ver. 876. *uti quæ*: Ω. *utique*.

Ver. 877. *Dimittat*: P. Vind. L. M.
O. Q. *Demittat*; vitiosissime, licet non
aliter scriptus compareat versiculus in
Priscian. vi. p. 685. imo.—*gelum*: Σ.
gelu; ob rariorem vocem.

Ver. 878. *nodos*: Vind. *novos*; Q. *no-
bos*; Ω. *venas*; non male: et Virgilius
sane videri potest huc respexisse, ad geo.
i. 91.

Seu pluris calor ille vias, et cæca *relaxat*
Spiramenta, novas veniat quâ succus in herbas;
Seu durat magis, et *venas* adstringit hiantis.

Doctius etiam et exquisitius in hoc usu
vocabulum puto *venas*; ut vulgatum *no-
dos* pro interpretamento non inepte po-
terit haberi: *venas* etiam Florentina præ-
stat; cæteris tamen libris consentientibus
nolim equidem obistere.

Ver. 879. *supra quæ*: Δ. *supera quæ*.

Ibid. Achillis Tatii loco, ii. 14. nihil
novi opportunius: Το γυν της Σικελιας
πηγης ἕδωρ καταραμασεν εχου παρ και
φλογα μιν εψυ καταβην απ' αυτης ἄλλο-
μηνι ΑΠΟΘΕΝ, θιγοντι δε ει το ἕδωρ
ψυχρον εστιν, εἰον παρ χλιαυ και οτι το κη
δωο τυ ἕδατος καταβηνονται, οτι το ἕδωρ
ἕπο τυ πυρος φλιγεται, ἀλλ' ἕδατος οση η
τη κρηνη και πυρος σπονδαι. Ita scriben-
dus est scriptor lepidissimus. Vulgo,
novis legitur. Αποθην' εστος, εἰδον' He-
sychius: i. e. *foras, in auras*, ut poeta
noster dicit.

Ver. 880. *Stuppa*: sic Vind. O. Q. Δ.
Ω. vulgo, *Stupa*; contra scriptos veteres

Conlucet, quoquomque natans impellitur auris:
 Nimirum, quia sunt in aquâ permalta vaporis
 Semina; de terrâque necesse est funditus ipsâ
 885 Ignis corpora per totum consurgere funtem;
 Et simul exspirare foras, exireque in auras;
 Non tam viva tamen, calidus queat ut fieri fons.
 Præterea, dispersa foras, erumperè cogit
 Vis per aquam subito, sursumque eâ conciliare:
 890 Quod genus, indu mari est Aradio fons, dulcis aquai,
 Qui scatit, et salsas circum se dimovet undas.

ut arbitror.—*jacit*: Vind. *jacet*; Q. *laciit*.
 —*flammas*: editores, *flammis*, omnibus
 libris adversantibus; satis pro imperio.—
concepto: Δ. *conceptus*. Aliquoties du-
 bito, an hic error haud infrequens origi-
 nem habeat in vetustissimo scribendi
 more, *conceptos*, pro *conceptus*; ad for-
 mam terminationis Græcæ, Latinis anti-
 quis conservatæ: an in compendiosâ syl-
 labæ us scripturâ; quum ea non ægre
 migrare potuerit multoties in o.—Porro, de
 hoc fonte consulas præterea, si libeat,
 quos Harduinus laudet ad Plin. nat. hist.
 ii. 106. Nec tamen Prisciani versus, in
 perieg. 390. non jucunde lectorem lau-
 tum morabuntur:

Hæc regio fontem mirandæ concepit undæ;
 Quem merito veteres dixerunt nomine sacrum:
 Nam gelidus superat cunctarum frigoris aquarum,
 Accensasque faces si quis prope duxerit undam,
 Exstinguit flammam; reficit sed rursus eandem,
 Admoveat dextrâ cum extinctam lampada fonti.

Sic rescribendum puto: libri, *recipit*; sed
 enim cum perturbatâ prorsus construc-
 tione: et in verbis *recipio* atque *reficio*
 commutandis solet peccari, ut Draken-
 borchius edocuit ad Liv. i. 53. 3.

Ver. 882. *impellitur auris*. Ut Maro,
 geo. iv. 305.

——— *Zephyris primum impellentibus undas*.

Ver. 886. *Quæ foras* in hoc versu, et
foras in ver. 888. interjacent, desideran-
 tur in O. librarij oculis infra nimium
 subito conjecta.

Ver. 887. *tam viva*: Vind. *tanta vis*;
 Q. *ita vita*; Δ. Ω. *tam vita*; S. *vis tanta*.
 Reponere est in promptu:

Non *vi tanta* tamen—:

nec invenuste; sed recepta præferam.

Ver. 889. *conciliare*: i. e. in *concilium*
venire, coire: usu intransitivo, ut passim
 noster adsolet. Editores autem, audaciæ
 plenissimi, et librorum fidem libere con-
 culcantes, de suo intulerunt *conciliari*;
 quibus tamen video Vindobonensis colla-
 toris supinitatem adstipulari; nam nullus
 dubitem, quin ille vir sic ediderit sine
 membranæ suis. Impendio appositæ sunt
 Lucretij glossæ veteres: "*Concilio, sui-*
ipso." item absolute.

Ver. 890. *indu*: O. *in*; Q. *endo*; ut
 edi solet: sed *indu* mihi videbatur pro-
 pius abesse a reliquorum librorum lec-
 tione, *inde*; quæ nescio an sit prorsus
 contemnenda.—*est Aradio*. Posui *est*
 de meo; sed illud *Aradio* Vossii ingenio
 et doctrinæ debetur, sic emendanti codi-
 cum corruptelas ex Strabone, lib. xvi. p.
 754. lectoribus adeundo. Non habui,
 quod afferrem, melius; sed depravatæ
 scripturæ vestigia vix satis exprimuntur
 Hinc fuit quod egomet *est* adjecerim, ne
 duo vocis corruptæ elementa prorsus pe-
 rirent. P. Q. Ω. dant *mari spirat*; op-
 time, nisi Faber et Havercampus probe
 admonuissent, satis declarari sequentibus

Et multis aliis præbet regionibus æquor
Utilitatem obportunam sitientibus nautis,
Quod dulcis, inter salsas, intervomit undas.

895 Sic igitur per eum possunt erumpere funtem,
Et scaterè, illa foras in stuppam semina: quæ quom
Conveniunt, aut in tedaï corpore adhærent,
Ardesunt facile ex templo; quod multa quoque in se
Semina habent ignis stuppæ, tedæque, tenentes.

900 Nonne vides etiam, nocturna ad lumina linum.

specialem quandam fontem hic nomine esse designatum. Statius, silv. ii. 3. 56.

— sed aquarum spiritus arcet —.

Nec alienus Vegetius, de re milit. iv. 42. "Elementum pelagi—suo quoque spiramine, motuque, vegetatur." Unde, aliis non obstantibus, *se spirat* stationem suam validissime tueri poterat, et locum in exquisitoribus elegantis sibi vindicare. Vind. Δ. Σ. *maris parat*; V. ed. L. M. *mari sparat*; in quibus primæ literæ lectionis nostræ, *marist arad*, haud obscure continentur. Sed enim lampas acutioribus tradenda est.

Ibid. *Aradio*. Monet Preigerus, Vossium hoc debuisse lemmati codicis, "De fonte *Aradi* in mare." Et *Aradio* est ut *Αῤῥαδίου* Homeri, et paria in propriis nominibus. Sæpe diximus.

Ver. 892. *præbet*: P. *pariter*; sed emendat, ex antiquâ lectione, *præbet*: Vind. V. ed. L. M. Q. Δ. Σ. *præter*: unde locus est ad hunc modum fortassis ordinandus:

Et multis aliis præter regionibus æquor
Utilitas obportuna est sitientibus nautis,
Quod dulcis, inter salsas, intervomit undas.

Et doctior usus vocabuli *præter* adverbialiter ansam dedisse scribis potuit corruptendorum versuum.—*regionibus*: V. ed. *religionis*.

Ver. 894. *dulcis*, vel *dulcis*: L. M. *dulcit*.—*intervomit*: Vind. Σ. *internovit*; et oræ codicis Σ. adscribitur *immiscuit*.

Ibid. *intervomit undas*. Virgilius, geo. ii. 462.

Mane salutantum totis vomit ædibus undam.

Ver. 895. *erumpere*: neutre; unde speciem habet codicum quorundam lectio, *se omittentium*, ad ejusdem geo. iv. 368.

Et caput, unde altus *primum erumpit* Enipeus:

nobismetipsis licet ille hiatus videatur injucundior, neque temere admittendus.

Ver. 896. *quæ*: spretâ membranarum fide, hodierni editores inscitissime dederunt, ex arbitrio scilicet, *quo*: quem fedissimum errorem socordia hominis, qui Vind. edit. curavit, pro solito reliquit incastigatum.

Ver. 897. *in tedaï corpore*. Hæc facilis est, et impendio probabilis, Vossii emendatio, P. *in tedâ cum corpora*; unde non deteriora essent:

— aut in tedæ quom corpore adhærent.

Vind. *videda corpora*; M. Δ. *inde ad corpora* O. *in tedaï corpora*; Q. *in corpora*; Σ. *inde corporibus*; Ω. *in teda corpora*. Vulgo, *quom tedaï corpori*. Quid comparèat in V. ed. B. L. non id comperit habui. Conferas ver. 881.

Ver. 898. *Ardesunt*: Δ. *Edescunt*.—*quod*: ita P. L. M. vulgo, *quia*; V. ed. Σ. *quæ*.

Ver. 899. *habent tenentes*. Consimiles dicendi formulas alibi in his commentariis illustratas dedimus. Hinc in animo meo

Nuper ubi exstinctum admoveas, accendier ante,
 Quam tetigit flammam; tedamque pari ratione?
 Multaque præterea, prius ipso tacta vapore
 Eminus ardescunt, quam conminus inbuat ignis.

905 Hoc igitur fieri quoque in illo fonte putandum est.

Quod super est, agere incipiam quo foedere fiat
 Naturæ, lapis hicc' ut ferrum ducere possit,
 Quem Magneta vocant patrio de nomine Graeci,
 Magnetum quia sit patrii in finibus ortus.

nihil dubitem de siacera Virgillii scriptura ad Æn. ii. 517.

divon amplexu simulacra tenebant.

Multi codices, *sedebant*; sed illud longe doctius, ac supra librariorum ingenia positum. Et Græcum schema est, uti ne pueruli quidem, illis literis imbuti, nesciunt. Lambinus admovit opportune nostrum, i. 1068.

Amplexu quod habent perverse prima via:

unde scriptura Virgillii egregie confirmatur.

Ver. 900. *lumina*: Q. *lumine*; Δ. *lumina*.—*linum*: sic disertissime scriptum comparet in V. ed. B. L. M. Q. Δ. et vult *stuppeum funiculum*, qui in olei testâ ponebatur, ut humorem imbiberet, et præberet lucem: P. O. *lychnum*; quod sine causâ placuit editoribus contra meliores ac plures libros, quum glossatorem sapiat: Vind. Σ. *lumen*; Ω. *linum*. Florent. et Ald. etiam *linum*. Illud *lychnum* huc translatum putem ex γ. 296. Agitur autem de *stuppâ* et *tedis* per totum locum.

Ibid. *nocturna ad lumina*. Carmine magnifico sane Mantuanus, Æn. vii. 13.

————— tectisque superbis
 Urit odoratam nocturna in lumina cedrum.

Codex unus, *ad*, pro *in*; sed ibi male.

Ver. 901. *admoveas*: Ω. *admoneas*.

Ver. 904. *inbuat ignis*. Quemadmo-

dum pereleganter Claudianus, quart. cons. Honor. 242.

Iram sanguinei regio sub pectore cordis
 Protegit, *inbutam flammis*, avidamque nocendi.

Liber unus, *inbutam*: unde conjicit Heinsius *ambustam*; quod longe longeque deterius, nec viro summo dignum. Annotationes confer ad ii. 501. supra ver. 172. Hinc Prudentius, cathem. v. 129. ad quem locum miror hæsisse editorem nuperum:

Non sic, ut tenebras de face fulgidâ,
 Surgens oceano, lucifer imbuat.

De face, ut *εκ λαμπράδος*: *opè* facis: Græcæ locutionis formulâ, alibi notatâ nobis.

Ver. 906. *foedere Naturæ*. Virgilius, geo. i. 60.

————— has leges, æternaque fœdera, certis
 Impositis Natura locis.

Ver. 907. *lapis*: Vind. Q. Σ. *lapsi*.

Ibid. *ferrum ducere*. Elegantius loquuntur Græci, *ειδηρον φιλικισθαι*: “*fer- rum ad se ducere*,” ut Homerus scilicet, Od. π. 294. et Suidas in ‘*Ηρακλειου λιθον*’ de hoc lapide, *επιστασιμη τον ειδηρον* quamvis ibidem Pisides et Euripides in activâ voce, ad Lucretii prorsus morem, *ειφικων* et *ιλικι*.

Ver. 908. *Quem*: Σ. *Quam*. Mox Vind. Σ. *fit*.

Ibid. *patrii finibus*. Mantuanus, Æn. i. 620.

Finibus expulsum patrii.

- 910 Hinc homines lapidem thirantur, quippé catenam
 Sæpe ex annellis reddit pendentibus ex se:
 Quinque et enim licet interdum, pluresque, videre,
 Ordine demisso, levibus jactariæ auris,
 Unus ubi ex uno dependet, subter adhærens;
 915 Ex alioque alius lapidis vim, vinclaque, noscit:
 Usque adeo permanenter vis pervaleat ejus.
 Hoc genus in rebus firmandum est multa prius, quam
 Ipsius rei rationem reddere possis;
 Et nimium longis ambagibus est adeundum:
 920 Quo magis adtentas aureis, animumque, reposco.

Ver. 910. *catenam ex annellis*. Videtur Lucretius verba Platonis in Ione, non longe a principio, spectasse: *Θεω δὲ δυνάμεις, ἢ σὶ κων, ὡς περ. ἐν τῇ λίσθῃ, ἢν Ευρωπαϊκὸς μὲν Μαγνητὶν ἀνομασίαν, εἰ δὲ πολλοί, Ἡρακλίωται. Καὶ γὰρ αὕτη ἡ λίσθῃς ἢ μόνον αὐτοῖς: τὴν δακτυλίους ἀγῶν τὴν εὐθρασίαν, ἀλλὰ καὶ δυνάμειν ἐπιπέθει τὴν δακτυλίους, ὡς τὴν δυνάμειν τάντο τάντο ποιῶν, ὁ περὶ ἡ λίσθῃς, ἀλλὰ ἀγῶν δακτυλίους: ὡς τὴν ἐπιπέθει μακρὸς παρὰ εὐθρασίαν δακτυλίους ἐξ ἀλλήλων ἀρητησῶν: αὐτοῖς δὲ τάντοις ἐξ ἐκείνης τῆς λίσθῃς ἢ δυνάμειν ἀρητησῶν.* Lambinus. Hæc respexit Isidorus, origg. xvi. 4. "Nam Magnæ lapis adeo apprehendit ferrum, ut *catenam* faciat *anulorum*."

Ver. 911. *annellis*: P. O. Ω. *anellis*; et alii fortasse scripti, ut nostri certe passim: sic etiam Isidorus, origg. xix. 32. sæpiuscule, et glossæ veteres, *anellus* et *anulus*; rectius, ut puto: sed vulgatum tamen nos retinimus.

Ver. 912. *quinque et enim*: Vind. Δ. Σ. *Qui neque enim*; O. *Quinque enim*; Q. *Qui neque et eum*; Ω. *Quin quoque enim*.—*plureis*, vel *pluris*: P. O. Ω. *plures*; et sic fere scripti: nec dubito quin recte; uti tandem scribere placuit.

Ver. 913. *demisso*: i. e. se demittente; eleganter. Sic autem scriptum est in P. Vind. O. Q. Δ. Σ. Ω. vulgo, *demissos*; sed vereor ut sit cum vetustis exemplaribus.—*levibus*: Vind. Σ. *lenibus*.—*jacta-*

rier; Σ. *lactariæ*; unde credibile sit Lucretium scripsisse, *lactariæ*: videas iv. 989. v. 1067. quamvis profecto *j* et *l* multoties commutentur.—*auris*: P. V. ed. B. *hamis*; et nescio an non exquisitius ea vis hoc nomine sit insignita. Sane *amis*, omisso spiritu, facile migraret in *auris*: pluribus tamen libris obtemperare malui. Sic *ur* abire aliquoties in *in*, vel *m*; et *m* haud raro in *ru*, te docebit Drakenborchius, in indice Liviano. De *auris*, pro *vi* emanante, diximus superius, ad ver. 220. et alibi. *Jactariæ* itaque valebit, percuti, contingi, affici; nisi cum interprete accipere malis *ro auris* in vulgari sensu pro *verbis*: nam nobismetipsis Lucretius alterum sensum videtur in animo habuisse. Nemesius, de nat. hom. p. 9. ed. Oxon. haud intempestivus superveniet:—*καὶ μὴ μόνον ἐφ' ἑῶς εὐθρασίαν τάντο ποιῶν (τὴν Μαγνητὶν λίσθῃς), ἀλλὰ καὶ ἀλλὰ δὲ ἀλλὰ πατεχῶν, τὴν μεταδίδουσι τὴν ἰχθυομασίαν τῆς ΔΤNAMEΩΣ ἰαυρῆς*.—

Ver. 914. *ex uno*: V. ed. B. *cornosubter*: Vind. M. Σ. Ω. *super*; fortasse, quia *b* prius, quod adsolet, in *p* migraveret, et deinde ex *subter*, uti scriptum est in O. provenit *super*. Vetus onomasticon habet eadem de causâ *Supter*, *Suptilis*, *Suptus*; ob similem literarum harumce sonum.—*adhærens*: V. ed. B. *ad hærtas*; Q. *aderens*.

Ver. 915. *alio*: Vind. V. ed. L. Q. O.

Principio, omnibus a rebus, quasquomque videmus,
Perpetuo fluere, ac mitti spargique, necesse est
Corpora, quæ feriant oculos, visumque lacessant;
Perpetuoque fluunt certis ab rebus odores:

- 925 Frigus ut a fluviiis, calor a sole, æstus ab undis
Æquoris, exesor mærorum litora propter:
Nec variei cessant sonitus manare per auras.
Denique, in os salsi venit humor sæpe saporis,
Quom mare vorsamur propter; dilutaque contra
930 Quom tuimur misceri absinthia, tangit amaror.
Usque adeo omnibus ab rebus res quæque fluenter

alio.—*lapidis vim:* Vind. *lapidium.*—*vincla:* Vind. *cunda;* Q. *vincia.*—Voces *vim vincla* absunt a Δ.

Ver. 916. *permanenter vis:* P. *permanant et;* sed receptam lectionem idem memorat in notis: Vind. *permanater vis;* Q. *permetur vis.*—*pervalet:* P. *prævalet;* Bentleyus legendum dicit *pervolat;* ut in ver. 1058. Male; nisi si fortasse non liceat poetæ locutiones subinde variare. Cæterum, *permanenter vis per* omittuntur in Δ. et totus versus sic comparet exaratus in Σ.

Usque adeo permanat enim semper valet et vis.

Ver. 918. *rei:* P. O. Δ. Σ. Ω. ut nos edimus; atque haud dubie omnes scripti: vulgo, *reii.*

Ver. 919. *nimum longis ambagibus:* i. e. valde longis, sive longioribus. Virgilius, *Æn.* i. 541.

————— Longa est injuria, longæ
Ambages—————

Ver. 920. *reposco, ἀναίσω* ut simplex *posco;* nisi vis *attentum animum* in *longarum ambagum* remunerationem dari. Nec male fortasse iudicat Burmannus, in notis ad Virg. *Æn.* ii. 139. inesse huic verbo sic posito vim *vehementer poscendi,* ac *frequentier.*

Ver. 921. *a:* sic libri. Forte, *ab.*—

quasquomque: P. *quæcunque.*—Et cum hoc loco committas iv. 217—229. unde hinc versus repetuntur.

Ver. 922. *mitti spargique:* P. *mitti facere;* Vind. *mitti sparare;* V. ed. *mitti parique;* O. *mitti pariterque;* Q. *mitti sparcique;* Δ. *mitti patique;* Σ. *mitti parique.* Nempe, s. semel a statione abstracto, ex *pargi* vocabulo nihili mox factum est aliqua saltem vox *parci.*

Ver. 923. *quæ:* Vind. O. Q. *aquæ.* Ω. *visus.*

Ver. 925. *a fluviiis:* P. *e fluviiis;* deest præpositio Vind. Q. Σ. unde forte rescribendum:

Frigus uti fluviiis, calor a sole——:

de quo genere constructionis disputavimus ad iv. 96. et in notis ad Bion. idyll. i. 81. *Uti* quoque sæpe abiit in *ut* Lucretii librariis. Σ. habet *et post sole.*—Mox Δ. *exosor.*

Ver. 926. *exesor mærorum:* redi iv. 221. Ab hac autem veteri formâ vocis venit *pomærium.* Et conferas etiam Virg. geo. iv. 419.

Ver. 927. *auras:* editores de suo per summum facinus, *aureis;* inscitissime, et per vanissimam pruriginem novandi: confer enim Virg. *Æn.* xii. 617—620. versus summopere tempestivos.

Ver. 928. *in os:* O. Δ. Σ. *mor.*

Fertur, et in cunctas dimittitur undique parteis.

Nec mora, nec requies, inter datur ulla fluendi;

Perpetuo quoniam sentimus, et omnia semper

935 Cernere, odorari, licet, et sentire sonare.

Nunc omnes repetam quam raro corpore sint res

Conmemorare, quod in primo quoque carmine claret.

Quippe et enim, quamquam multas hoc pertinet ad res

Noscere, cum primis hanc ad rem protinus ipsam,

940 Quâ de disserere adgredior, firmare necesse est;

Nihil esse in promptu, nisi corpus mixtum in inani.

Principio, fit, ut in speluncis saxa superna

Ver. 930. Hic versus cum sequente, in libris omnibus præter P. collocantur post ver. 935.—*amaror*: Vind. *amara*.

Ver. 931. *ab*: Ω . *a*.—*fluenter*: Vind. Θ . Ω . *fluentur*. Et hæc omnia, quæ pereunt fluendo, corpora Maximus Tyrius, viii. 10. bene vocavit 'ΡΕΟΤΣΑΣ ΘΥΣΕΙΣ.

Ver. 935. *sonare*: editores nequissimi, contra libros veteres universos, *sonorem*.

Ver. 937. *claret*: Vind. L. M. *dare*; Q. Σ . *clare*; non absurde, si repetas *commemoravi* a præcedentibus: Δ . *dizi*; quod librarii commentum est, vitiosum *dare* corrigentis.

Ibid. *primo carmine*: a ver. 266. ad ver. 401.

Ibid. *claret*. Vocem adhibuit Ennius plus semel, et alii; vide Nonium, ii. 127. et lexica vulgaria, cum vetustis glossis. Juvenca, hist. evang. ii. 782. apponetur:

Nam multi veteres justi, sanctique prophetae,
Quæ vobis clarent, orarunt cernere dona.

Ita prior versus erat distinguendus, Cicerone quoque in Arateis, ver. 72.

————— Δ *claret* dicere Graeci
Quod solitel, simili quia formâ litera *claret*.

Ver. 938. *ad res*: Vind. Q. *ardes*. Mox, pro *de disserere*, Σ . *dedi sum res*; et Ω . *de disserere*.

Ver. 941. *corpus mixtum in inani*. Illud in ex conjecturâ interposui, quum vulgo scribant, *mixtum corpus inani*; uti comparet in P. O. Δ . sed haud dubie contra libros optimos et vetustissimos; nam V. ed. L. M. Q. Σ . Ω . dant *corpus mixtum inani*; Vind. *corpus injectum inani*. Regimen vero *mixtum* in iterum mox venit ad ver. 1070. *misceri* in aquâ fontibus: et in literas facile elidi potuisse inter similes ductus *um* atque *in*, nemo non perspicit; ne dicam, doctiorem constructionem forte scribarum nationi scrupulum injecisse, et vulgarioribus decessisse.

Ver. 943. *Sudent*: Ω . *Suadent*; puncto tamen ejusdem scribæ manu sub *a* posito.

Ibid. *Sudent humore saxa*. Etiam elegantius in hac re versatur ad i. 350. et conferas iv. 628. Speciose locutus est Claudianus de Tybri fluvio, in Prob. et Olyta. cons. 231.

————— taurina levantur
Cornua, temporibus raucos *sudentia* rivus.

Lucanus autem videtur ipsissimum Lucretii locum in animo habuisse, ad Phars. iv. 301.

Antra neque exiguo stillant *sudentia* rivæ.

Addam Manilium, iii. 638.

Nec tolerant medias hyemes *sudentia* saxæ:

Sudent humore, et guttis manantibus stillent:

Manat item nobis e toto corpore sudor;

945 Crescit barba, pileique per omnia membra, per artus:

Diditur in venas cibus omneis; auget, alitque,

Corporis extremas quoque parteis, unguiculosque:

Frigus item transire per æs, calidumque vaporem,

Sentimus; sentimus item transire per aurum,

950 Atque per argentum, quom pocula plena tenemus.

Denique, per dissæpta domorum saxea voces

Pervolitant, permanat odos, frigusque, vaposque

Ignis: qui ferri quoque vim penetrare suëvit

atque Siliium Italicum, Pun. vii. 191.

_____ et quercu, in cratera cavatâ,
Dulcis odoratis humor sudavit ab uvis.

Virgilius etiam voces excepit, ad geo. i. 117.

Unde cavæ tepido sudant humore lacunæ.

Ibid. *manantibus stillent.* Alibi animadversum est nobis, Lucretianas aures diritatem horumce numerorum non perhorruisse. Perfacilis enim fuisset dictionum transpositio.

Ver. 944. *Manat e toto corpore sudor.* Præpositionem deposuit Mantuanus, Æn. iii. 175.

Tum gelidus toto manabat corpore sudor.

Ver. 946. *Diditur:* Lambinus et alii, *Diditus;* contra libros: audacter, et inopte.

Ver. 947. *unguiculosque:* P. *unguiculasque;* vere forsan. Onomasticon vetus: "*Unguicula, ουγκιον.*" et vicissim in Græcis; ut ut vulgares lexicographi dictionem non agnoscant.

Ver. 949. Δ. *Sentimur.*—Et confer i. 495.

Ver. 950. *plena:* Vind. V. ed. B. Δ. Σ. Ω. et var. lectt. edit. Junt. *plana;* vere, ut exputem: nam minus hoc senseris pocula tenens *inæqualia,* exstantibus figuris

ac signis aspera. Novare tamen temere noluimus.

Ver. 951. *dissæpta:* redeas ad i. 998.

Ver. 952. *Pervolitant:* Nonius Marcellus, viii. 27. *Pervolitans:* et idem ibid. *odos et vapos,* quamvis *odor* et *vapor* in universis Lucretii exemplaribus, omne genus, vetustis inspiciantur: videas Quintil. instt. orat. i. 4. p. 43. ed. Burm. et Priscian. lib. i. p. 557.

Ver. 953. *qui:* Ω. *quis.*—*suëvit:* P. *suerit.*

Ver. 954. Versiculum, me iudice, mendis vacuum, et sensu perquam dilucido, viri docti conjecturis suis misere divexavere. Ad explicandam poetæ mentem nihil postulo concedendum, nisi ut summa pars lorice collum pertingeret, eoque moto calor ac sudor cierentur. Jam vero, neglectis hariolorum ingeniosis nugis, ad varietatem lectionis recensendam deveniamus; memores, simplicissimam scripturam passim Lucretio convenire. *Denique:* sic, ni fallor, omnia prisca exemplaria; editores, *Undique.*—*circum:* i. e. circum, vel circuitum, colli; vide Nonium, i. 74. v. 38. et Davisii notam ad Cic. de nat. deor. ii. 18. Veteres glossæ: "*Circulus, circus, κυκλος.*" Eandem vocem quidam libri agnoscunt ad Virgillii geo. iii. 166. quam Lucretii auctoritate sic communitam libenter equidem receperim:

Denique, quâ circum colli lorica coercet.

955 Morbida visque simul, quom extrinsecus insinuat:

Et tempestatem, terrâ cœloque coortam,

In cœlum terramque remote jure facessunt:

Quandoquidem nihil est, nisi raro corpore nexum.

Huc adcedit, uti non omnia, quæ jaciuntur

960 Corpora quomque ab rebus, eodem prædita sensu

Atque eodem pacto rebus sint omnibus apta.

Ac primum laxos tenui de vimine circus
Cervici subnecte—

Vind. habet, *certum*; per errorem vel solitæ mutationi *c* in *t* reddendum, vel recitanti scribæ.—*colli*: Vind. *coli*; L. M. O. Q. Δ. *cæli*; Ω. *corii*.—*coercet*: P. *coheret*. Sed enim, ut Ennius *cæli clypeum* dixit, quod obeat æther omnia, si Lucretius dicere *loricam cæli* vellet, (de quo Turnebum jam video, et Salmasium, cogitasse) quia terram undique complectatur, ita quodammodo constitui locus omnino debet:

— qui ferri quoque vim penetrare suavit:
Denique, quâ circum *cæli* lorica coercet,
Morbida vis simul *inde* extrinsecus insinuat—

Sed faciliora sunt vulgata, et minorem vim lectionibus scriptis inferunt.

Ibid. *circum colli lorica*. Navat operam Virgilii locus, in Æn. xi. 692.

— sed Buten aversum cusplde fixit,
Loricam galeamque inter; quâ *colla* sedentis
Lucent, et lævo dependet pârma lacerto.

Ver. 955. *Morbida visque simul*: i. e. permanat, ver. 952. vel penetrare suavit, ver. 953. vel permanenter valet, ver. 916. quopiam verbo ex præcedentibus repetito: nam morborum contagium jam ponit in aliud specimen particularum subtilissimarum, et maxime penetrabilium effluvarum: committas infra ver. 1091—1101. Temerarii editores nihil non sibi licere existimaverunt, qui versum ita diffingere ad libitum, vetustis libris renuentibus, haud erubuerint:

Morbida vis *quæcumque* extrinsecus insinuat.

Ver. 956. Fidem codicum deventari, et nihil ex ingenio novantes, distichon videmur probe constituisse, innumeris doctorum divinationibus exercitum, sed commentitiis prorsus, futilibusque; quarum appendarum tædium devorare nullo modo possumus. Nec profecto conatus sunt ferendi, scriptorum exemplarium susque deque habentes sanctissimam auctoritatem. Nimirum, prosequitur argumentum suum Lucretius, et alterum proponit exemplum minutissimorum corporum, eâ tenuitate, quam nequit acies oculorum usurpare: quod prius attigerat utique in i. 972—899. qui versus comparandi sunt. Hoc igitur poëta vult dicere: “Philosophi merito remittunt in terram “cœlumque eam tempestatem, que de “terrâ cœloque primum est exorta:” i. e. Jure dicunt tempestatum cæca corpora rursus in immensitate spatii recepta conditæ, atque evanescere. Hæc autem planissima videntur, et sunt haud dubie loci scopo maxime consentanea. Jam vero dissimilitudines scripturæ notas faciamus.—*tempestatem*: ita Vind. V. ed. M. O. Q. Δ. Ω. vulgo, *tempestates*; ut P. Σ. exhibent: L. *tempestate in*.—*coortam*: sic O. Δ. Ω. vulgo, *coortas*; ut P. Σ. Reliqui, *coorts*; i. e. *coortâ*, ni fallimur, sive *coortam*.

Ver. 957. *remote*: sic Vind. O. Q. Ω. liqui, *remotas*; sed in hac re valde lubrica est veritas.—*jure*: Vind. V. ed. *in re*; Σ. *mente*. Nobis editores belluli hunc versum recoxerunt:

Principio, terram sol excoquit, et facit are;
 At glaciem dissolvit, et altis montibus altas
 Exstructas ningues radiis tabescere cogit:
 965 Denique, cera liquefit in ejus posta vapore.
 Ignis item liquidum facit aes, aurumque resolvit;
 At coria et carnem trahit, et conducit in unum.
 Humor aquæ porro ferrum condurat ab igni;
 At coria et carnem mollit, darata calore.

Ex celo emota: terræque repente facessunt:

omnibus audacissime conturbatis, et insanarum conjecturarum multitudinem discruciatia.

Ver. 958. nisi: Vind. L. Q. non; ut vulgo. In sequente, non dæst Vind. Q.

Ver. 961. Atque: Δ. Dæi quoque.— sint: Σ. fæit.

Ver. 962. sol: Vind. V. ed. Q. Σ. quo. An calor?—excoquit: Q. exquoquit. Et fortasse peccatum prius ex similibus his sonis ortum est; cujus sane explicandi difficilior est ratio.

Ibid. terram excoquit. Virgilius, geo. ii. 259.

————— terram multo ante memento
 Excoquere—.

Ibid. facit are: ~~amarepsa~~, pro arefacit.
 Lambinus.

- Ver. 965. altas: editores, libris renu-entibus, per inexcusabilem temeritatem, alte. Poëtis hæc sermonis schemata ad- mari diximus et alibi et ad Bionis idyll. i. 8. quo te referas.

Ver. 964. Exstructas: Vind. V. ed. B. Exstructas. De simili confusione ru et n, consulas Drakenborchium, ad Liv. i. 12. 4. iv. 21. 5. et alibi. P. O. Δ. Exstructasque.—ningues: P. Vind. V. ed. L. O. Q. Σ. nivas; et Ω. sed in rasurâ, vocabulo priore extrito: Δ. nubes. Alii codices Pii præbeant ningues.

Ibid. ningues radiis tabescere—cora liquefit. Sic Ovidius, met. iii. 489.

VOL. III.

————— intabescere flavæ
 Igne levi cere, matutinæve pruine
 Sole tepente, solent—

Ver. 965. liquefit: sic Vind. L. Q. Σ. Ω. remotius a tardo sensu librariorum: reliqua exemplaria, liquescit.—ejus: P. ignis; me probante: nec non favet V. ed. corruptela, nis.—posta: V. ed. postia.

Ibid. liquefit vapore. Naso, met. vii. 160.

————— congestaque flammâ
 Tura liquefunt—:

quem videas etiam, epist. ex Pont. i. 2. 57. ubi codices similiter Lucretianis inter liquefunt et liquecunt fluctuant.

Ver. 966. facit æs: P. O. Δ. facile æs; non male: V. ed. favilies; Ω. facere æs.

Ver. 967. At: O. Δ. Ac; ut mox, ver. 969.

Ver. 968. Hunc et sequentem versum librarius membranarum Ω. prætermisit, initio simili At coria et carnem deceptus: sed in imâ paginâ postea descripsit.

Ibid. ab igni: i. e. post ignem, are ~~rupes~~: postquam ignis utique calefecerit. Formulam nos ex professo illustravimus in Silv. Crit. iv. pp. 209. 210. et prior Marklandus, in notis doctis, Jupiter! et ingeniosis, ad Stat. silv. i. 2. 147. In ipsam rem vero consulas Homeri versus egregios, Od. i. 391—394. quem Sophocles et alii sunt secuti.

Ver. 969. At coria: V. ed. Et coria.

Ver. 970. oleaster: L. celaster.—coju- vat: V. ed. conuat; c et e, mn et juv, ob ductus similes, commixtis.

A a

- 970 Barbigeras oleaster eo juvat usque capellas,
 Ecfluat ambrosiâ quasi vero, et nectare, tinctus:
 Quâ nihil est homini quod amarius frundeat estu.
 Denique, amaracinum fugitat sus, et timet omne
 Unguentum; nam setigeris subus acre venenum est,
 975 Quod nos interdum tamquam recreare videtur.
 At contra nobis cœnum teterrima quom sit
 Spurcicies, eadem suisibus hæc munda videtur,
 Insaatiabiler totei ut volvantur ibidem.

Ver. 971. *Ecfluat*: Q. *Epluat*; sed editores impudentissimi, *Diffuat*, libris universis reclamantibus.—*ambrosiâ*: P. O. *ambrosiam*; V. ed. B. Δ. Σ. Ω. *ambrosias*.—*et nectare tinctus*: Vind. *et nectaretinctus*; V. ed. *et nectar et nitus*; O. Δ. *et nectar et intus*; Σ. *e nectare intus*.

Ibid. *quasi vero*: quemadmodum Plautus est locutus, in *Amphit. prol. 89. Pseud. ii. 2. 40.*

Ibid. *ambrosiâ et nectare tinctus*. Haud vulgari est elegantia locutio. Sidonius Apollinaris similiter, *carm. ix. 391.*

Nardum, ac pinguis Nicerotianis
 Quæ fragrant alabastra tincta succis.

Ubi *flagrant* est in *edisiâ*, ineptissime: uti profecto passim in his vocibus librarij peccayerunt. Idem, *ed. xi. 64.* castigationis indiget:

_____ calet ille superbus
 Rurcius nostris factibus; desicque veneno
 Tinctus, votivum suspirat corde dolorem.

Vulgo, *tactus*. Ovidius, ex *Pont. iv. 10. 31.*

Hæc agri infrondes, hæc spicula tincta venenis.

Ibi quidam codd. *lecta*. Sic autem alii multi locuti sunt. Et nescio an operæ pretium sit emendationem periclitari in carmen fatile. *Anthol. Lat. Burna. v. 167. 5.*

Hi sunt affectus, hæc ocella, tincta venenis;
 Conjugloque Venus, semper amara, nocena.

Editi habent, *digna, et amore*. Denique, Terentianus Maurus adsit, p. 2437.

Nam vatem eundem est, Attico *thyme tinctum*, Pari lepore consequntus, et metro.

Ver. 972. *Quâ*: i. e. arbore, vel olivâ; quarum dictionum utrisvis in *oleaster* continetur. Docte nimirum, ut aësolet. P. *At*; haud dubie contra scriptos: placuit tamen editoribus. Ω. *quo*; sed hæc lectio incertum scribam sapit.—*amarius*: Vind. *iparius*; V. ed. Q. *marius*; L. M. *in arvis*; quæ non invicem discrepant, nec vulgatis, nisi in omisso *a*: O. *in majus*; Σ. *magis*: hoc vocabulum cum sequente abest Δ. Sic tentare poteram, sed conatu nimium audaci forsitan:

Quâ nihil est homini quod in arvis sedius existet.

—*frundeat*, vel *frondeat*: V. ed. Q. *fronde ac*; unde Vossius rescribat, *fronde hæc*: me judicio, parum de more Lucretiano—*estis*: sic optima. Σ. reliqui omnes, *existet*; sed casâ cum constructione, ac nullis machinis expediendâ. Estu vero ut comesta: neque audiam equidem in hac ra. grammaticastrorum gregem; tu videas *Diomed. p. 358. Priscian. p. 892.* minus consentientes. Editores autem, qui se præcipuerunt, ad editionem Pii exhibere verum:

At nihil est hominis fronde hæc quod amarius existet.

Nobismetipsis tam lãtas aberrationes a vetustissimorum codd. scripturâ non permittimus.

Hoc' etiam super est, ipsâ quam dicere de re

980 Adgredior, quod dicendum prius esse videtur.

Multa foramina quom. variis sint reddita rebus,

Dissimili inter se naturâ prædita debent

Esse, et habere suam naturam. quæque, viasque.

Quippe et enim variei sensus animantibus insunt,

985 Quorum quisque suam proprie rem percipit in se.

Nam penetrare alio sonitus, alioque saporem

Cernimus e sacis, alio nidoris odores.

Ver. 973. *amaracinum*: Vind. Ω . *maricinum*; V. ed. *maricum*; Q. *maracinum*; A. Σ . *maritimum*. Et hos versus aliter possis interpungere, hoc modo scilicet:

Denique, *amaracinum* fugitat sus, et timet;
omane

Unguentum nam setigeris subus acre venenum
est:

sed receptæ distinctiones magis placent.

Ibid. *amaracinum fugitat sus*. A. Gellius in operis præfatione: "Vetus adagium est, Nihil cum fidibus gratulo; nihil cum amaracino sui."

Ver. 974. *subus*: V. ed. *subiis*; A. *suis*; Σ . vero, *subus*.

Ver. 976. *canum*: O. A. *cani*; non male, sed ex correctore, ut putem: nec vulgaris dissonat Nonius Marcellus, iv. 425.

Ver. 977. *subus hæc munda*: Quam dânis, constitutio versûs nobis se obtulerat, et arrisit olim aliis; nec, si attentius omnia intuearis, non maxime stultis atque probabili videtur. Vulgo, *subus hæc res munda*: sed vox *res* additamentum est doctorum, mætro suffultum euntium, de quo in hac cæsura haud temere timendum est.—*subus*; ita noster in v. 968. scripti, *subus*.—*hæc munda*: V. ed. *hæc munda*; L. *cupunda*; O. A. *hæc tam munda*, quod sarcinatoris est haud dubie librarii: P. Σ . *hæc jucunda*; otiam hæc, et favet L. nisi quod rectius *quæscitica* est, *munda* dictiones sibi invicem opponantur. Interea, cavil-

lationes nugatorias et isdoctas Lambini in Gifanium nihil moror.

Ver. 978. *totei*: P. *tuti*; et V. ed. *colnerantur*.—Mox P. *quia*, pro *quam*.

Ver. 985. *proprie percipit*: V. ed. *prope præcipit*.

Ver. 986. *alio*: i. e. in alium locum, vel aliud genus foraminis. Nihil planius. Audacissime fecit Lambinus, Fabro laudatus, et patienter editoribus auditus, qui *alio ter in alia mutaverit contra libros*.—*alio sonitus*: A. *alio amittitur*; Σ . *alios sonitus*.

Ver. 987. *nidoris*: Vind. V. ed. *nidores*.—Post hunc versum verr. 994. 995. collocantur in P. Vind. V. ed. O. Q. A. Σ . Ω . æque bene; æque in sex posterioribus exemplaribus suo loco repetuntur. Nos sequimur L. M. codd. sic ponentes ver. 995. qui ver. 988. est vulgariuz editionum, et in scriptis omnibus exemplis verr. 993. 994. commitari solet.

Ibid. *nidoris*: i. e. *ambustarum rerum* odoris.

Ver. 988. *Præterea*: P. V. ed. B. *Præpterea*; nec profecto male.—*manere*: Vind. Q. *manere*.

Ver. 989. *lignis*: ita L. M. et, per solitam confessionem, P. O. Ω . *ignis*; V. ed. A. Σ . *ignis*: vulgo, *per ligna*; temerario facinore, contra libros veterum universos, quamquam collatoris Vind. negligentia hanc scripturam codd. suis imputet.

Ver. 990. *utro*: Vind. *istro*; cum eis-

- Præterea, manere aliud per saxa videtur,
 Atque aliud lignis: aliud transire per aurum;
 990 Argentoque foras aliud, vitroque, manere;
 (Nam fluere hac species, illæ calor ire, videtur)
 Atque aliis aliud citius transmittere eadem.
 Scilicet id fieri cogit natura viarum,
 Multimodis varians, ut paulo ostendimus ante,
 995 Propter dissimilem naturam, textaque, rerum.
 Quapropter, bene ubi hæc, confirmata atque locata,
 Omnia constiterint, nobis præposta, parata;
 Quod super est, facile hinc ratio reddetur, et omnis
 Causa patefiet, quæ ferri perliceat vim.
 1000 Principio, fluere e lapide hoc permulta necesse est

dem literarum ductibus: V. ed. O. Δ. Σ. *intus*.

Ver. 991. *illac*: Vind. V. ed. Σ. *illas*.
 Ω. *color*.

Ver. 992. *Atque*: Δ. *Detque*.—*eodem*:
 P. *eandem*; male: nam dicit Lucretius,
 non esse tantummodo *diversa* diversis re-
 bus foramina, sed per *eadem* quoque for-
 mina *diversa* auras *diversâ* celeritate
 transmitti.

Ver. 994. *variens*: V. ed. Δ. Σ. Ω. *va-*
riant, in priore loco; et Σ. in secundo,
varias.

Ver. 995. *naturam*: Vind. Q. *natura*.

Ver. 996. *bene*: P. V. ed. *bone*.—*at-*
que: V. ed. *at*.

Ver. 998. *hinc*: P. V. ed. *huic*.—*red-*
detur et: Vind. *reddet*; V. ed. *redditur*
et.—*omnis*: Q. *omnes*.

Ver. 999. *ferri*: V. ed. *fieri*.—*perliceat*
vim: vulgo, *pelliciat*; sed fere, uti nos
 exhibemus, luculenter Vind. et Δ. neque
 alli codices aliorum spectant: quidam
 Pii, *perliciat arcum*; V. ed. B. *perlitratum*;
 et, ut facile fuit formis elementorum Lon-
 gobardicis, in *tr* absentibus: L. M. *per-*
licetatum; conjunctis vocibus: O. Ω. *per-*
liceat vim; Σ. *pelliceat tum*. His autem
 devictus, tutius habui in contextu relin-

quere *perliceat*, ad secundæ conjugationis
 normam. Vetustæ glossæ: "*Pelliceo, et*,
 "*περιπέρα*" et vicissim in Græcis. Nec
 dissentit Sosipater Charisius, instt. gram.
 lib. iii. initio: "*Pelliceo, ces, xi; διλάση*."
 Huc refer *pellicius* præteritum, Livii in
 Laodamiâ, apud Priscian. lib. x. p. 887.

Ibid. *ferri vim*: i. e. validam ferream;
βίω, vel *σπυρος*, vel *μαγας, εὐδαμ* ut Græci
 videas supra, ver. 953. et infra, ver. 1009
 atque perelegantem versum, huc facien-
 tem, in ii. 449.

Ver. 1001. *Semina*: sequentia omnia
 versûs vocabula desunt Σ.—*discutit*: V.
 ed. B. *destinat*; nimirum, vice *distinet*,
 nisi fallar: quam dictionem glossator ad-
 scripserat.

Ibid. *æstum*: quem Porphyrius de abt.
 iv. 20. p. 372. ed. Rhoër, *σπυρος*, vel *aur-*
ram, nuncupavit.

Ver. 1005. *inanitur*: V. ed. O. *inamb-*
ter.—*vacæfit*: V. ed. B. *vacæsit*; Σ. *lacc-*
sit; et in orâ codicis, "*Alii rarefit*,"
 quod innuebat haud dubie, *vacæfit*. Ha-
 vercampus, impulsore Carrione, in ant.
 lectt. i. 18. rescripsit *vacæfit*: sed nec
 Carrion, nec alius quilibet, in tali re con-
 tra vetustos et emendatos libros audien-
 dus est.

- Semina, sive æstum, qui discutit aëra plagis,
 Inter qui lapidem ferrumque est quomque locatus.
 Hoc ubi inanitur spatium, multusque vacefit
 In medio locus; ex templo primordia ferri
 1005 In vanum prolapsa cadunt conjuncta, sit utque
 Annulus ipse sequatur, eatque ita corpore toto.
 Nec res ulla magis, primoribus ex elementis
 Indupedita suis, arte connexa cohæret,
 Quam validi ferri naturæ frigidus horror:
 1010 Quo minus est mirum, quod dicitur; ex elementis
 Corpora si nequeunt, de ferro plura coorta,
 In vacuum ferri, quin annulus ipse sequatur:
 Quod facit; et sequitur, donec pervenit ad ipsum

Ver. 1004. *ferri*: Vind. V. ed. Q. Δ. *ferre*.

Ver. 1005. *In vanum*: sic optime codex Ω. et de solitâ sermonis Lucretiani varietate. Vulgata lectio, *In vacuum*, quam manus etiam recentior in Ω. superscripserat, glossatori est reddenda: videas notata ad iii. 17.—*conjuncta*: V. ed. *commenta*; corrupte, pro *conventa*; in quibus vocabulis alibi supra peccatum est.—*utque*: P. Vind. V. ed. O. Ω. *ut qui*.

Ibid. *conjuncta*. Lego, *conjunctus*: vide mox ver. 1014. BENTLEIUS.

Addas licet ver. 1017. sed egomet nihil mutem.

Ver. 1007. *ex*: Ω. *tunc*; abest Vind. V. ed. L. M. Q. nec prorsus placet *ex*: sed quidnam subrogandum sit, mihi nondum liquet. In mentem venerat, "pri-
 moribus usque elementis."—*elementis*: V. ed. *alimentiis*.

Ver. 1009. *horror*: Δ. *humor*.—Verum enim duplex iste genitivus nemini venusto placebit, ac vere Lucretiophilo. Nos pristinam versûs elegantiam, ne literulâ quidem immutatâ, poëtae suavi resuscitabimus:

Quam validi ferri natura, et frigidus horror.

Ibid. *ferri frigidus horror*. Bis memor

hujusce loci summus Mantuanus; primus, ad geo. i. 143.

Tum ferri rigor—;

deinde, ad Æn. iii. 29.

_____ mihi frigidus horror
 Membra quatit—.

Ver. 1010. Editores, longe longeque audaciâ antecellentes, lectore non monito, sic versum corruerunt, omnibus interea vetustis libris reclamantibus:

Quo minus est mirum, quod paullo diximus ante.

Et hanc etiam scelestissimam depravationem Vindobonensis collatoris stupor per summam negligentiam propagavit.

Ver. 1011. *si nequeunt*: Vind. Δ. *sive queunt*.—*de ferro*: P. Q. Ω. *e ferro*; Vind. V. ed. B. *referre*; O. *te ferro*; Δ. *deferri*; Σ. *te ferre*.

Ver. 1014. *que in eo*: P. *que in eis*; Vind. O. Σ. *quin eo*; Vind. *qui nec*; ob facilem in minusculis elementis, atque etiam majoribus, *e* et *o* commutationem.—*compagibus*: ita accurate Ω. Vulgo, *compagibus*.

Ver. 1015. *idem*: sic elegantius Vind. V. ed. O. Q. Σ. Ω. *reliqui, item, —parteis*:

- Jam lapidem, cæcisque in eo compagibus hæsit.
 1015 Hoc fit idem cunetas in parteis; unde vacefit
 Quomque locus, sive ex transverso, sive superne,
 Corpora continuo in vacuum vicina feruntur:
 Quippe agitantur enim plagis aliunde, nec ipsa
 Sponte suâ sursum possunt consurgere in auras.
 1020 Huc adcedit item, quâ re queat id magis esse:
 Quod simul a fronte est anelli rarior aër
 Factus, inanitusque locus magis, ac vacuatus;
 Continuo fit, utei, qui post est quomque locatus
 Aër, a tergo quasi provehat, atque propellat.
 1025 Semper enim circum positus res verberat aër;

Δ. partibus; i quoque super a scripto in cunctis—vacefit. Vind. O. vacacit; V. ed. B. bareciti; Σ. rarefit; xedi tu ver. 1005.

Ver. 1016. sive: Σ. sine; utrobique.—ex: Vind. Q. E. et; Ω. s; abest. O.—transverso: P. traverso; V. ed. traverso.

Ver. 1017. vicina: Vind. V. ed. vacina; O. nativa; Δ. votiva; v et n, c et t, ut videmus passim, permutatis, atque etiam errore errorem parienta.

Ver. 1018. agitantur: Ω. agitur.—V. ed. Vind. Q. plagit.

Ver. 1020. queat; Vind. V. ed. Σ. qui ad.—Et ver. 1031. hunc versum in vulgatis editis sequi solet; nos ad stationem, quam habet in codd. L. M. amandavimus.

Ver. 1021. simul a: Vind. simil a; V. ed. similj.—anelli: Vind. V. ed. Δ. avelli; pro anelli; de verâ orthographiâ dictionis, uti quondam diximus.—Mox Vind. Q. magnis, pro magis.

Ver. 1023. utei: Vind. uti—post est: Vind. V. ed. Δ. potest. Hic autem versus in Vind. V. ed. L. M. O. Q. Δ. Σ. Ω. post ver. 1030. sed haud dubie perperam, locatus est.

Ver. 1024. Aër a tergo: V. ed. O. Δ. Ω. Erat ergo; qui natus est error a pri-

mae litere solitâ omissione in initio versûs; Q. Is a tergo. Abest versus Vind.

Ver. 1025. verberat: Ω. celerat; propter similitudinem elementorum & et h; quam Drakenborehtus praestrixit ad Lit. xxviii. f. 6.

Ver. 1026. utei: deest Vind. V. ed. Δ. Et post hunc versum vacat ductam spîrîtm in Σ.

Ibid. ferrum: i. e. etiam ferrum, quavis sit res omnium gravissima.

Ver. 1028. tibi: Q. ubi; minus elegantè.

Ver. 1029. Parvas: P. V. ed. Pronas. Bentleius, ut alii, maluit, Prjvas; sed, me iudice, vulgata lectio est longe melior.

Ver. 1030. naves: sic rescripsimus ex ingenio, ut loci stet constructio: P. O. Q. Δ. Ω. navem; vulgo, navim; Vind. avem; V. ed. anem: voces omnes post quasi desunt Σ. Et naves commodius accipias pro recto casu singularis numeri: vide doctos viros ad Virg. Æn. xi. 522.—ventis: ita Vind. V. ed. O. Q. Ω. cum editt. Junt. et Ald. Vulgo, ventus; sed re-nuentibus, nisi fallar, exemplaribus vetustissimis.

Ibid. naves velaque: per solitam hendy-adem pro vela navis hoc dictum est.

Sed tali fit uti propellat tempore ferrum,
 Parte quod ex unâ spatium vacat, et capit in se.
 Hic tibi, quem memoro, per crebra foramina ferri
 Parvas ad parteis subtiliter insinuatus,

1030 Trudit, et inpellit: quasi naves velaque ventis,
 Hæc quoque res adjumento, motuque, juvatur.

Denique, res omnes debent in corpore habere
 Aëra, quandoquidem raro sunt corpore, et aër
 Omnibus est rebus circumdatus adpositusque.

1035 Hic' igitur, penitus qui in ferro est abditus, aër
 Sollicito motu semper jactatur, eoque
 Verberat anellum, dubio procul; et ciet intus

Ver. 1031. *adjumento juvatur.* Tales locutiones vetusti scriptores non aversati sunt, uti nobis sæpius contigit observare. Læpbinus Bentleiusque non dubitavere versum *sollicitus* ideo, sed inscite, postulare: nos autem, ordinem versuum ex auctoritate codd. L. M. mutant, integritati suæ videatur locum restituisse.

Ver. 1033. *raro sunt; P. rarscunt; V. ed. rare sunt;* unde elegans forte *rarscunt*, ad aliorum subinde scriptorum, sed minime Cari, consuetudinem, *corpore*: Vind. V. ed. *corpora*—et: P. ut.

Ibid. *aër Omnibus est rebus circumdatus.* Hinc Sophocles, Elect. 86.

Ω φαν ἄρην, καὶ ΓΗΞ
 ΙΧΟΜΟΙΡΟΣ ΑΗΡ:

i. e. ἴσθι μάρτυρα ἔχον τῆ γῆ· πανταχὺ γὰρ ἴσθι αἴρ· ut bene scholiastes.

Ver. 1034. Hic versus cum sequente desideratur in L. propter *ἰμιοσιλιμτον* scilicet.

Ver. 1035. *in:* abest O.—*est:* Vind. V. ed. *ei.*

Ibid. *Hic': aër scilicet; vel Heic, in hac re.* Prior ratio nobis placet.

Ver. 1036. *Sollicito motu.* Virgilii locus haud inepte committi potest, ad geo. iv. 262.

Ut mare sollicitum stridit resuscitibus undis.

Glossarium vetus: "*Sollicitat, amarus.*"

Ver. 1037. *Verberat aër;* ut alibi *appius verberat ventus* dixit, et *verberis sentoram.* Homerus, II. 7. 217. de *Boreâ ac Zephyro:*

Παντοχὸς δ' ἄρην ἐν πᾶσι σπέρματι μέρησι φέρεται
 ΚΒΑΔΑΟΝ.

Ver. 1038. *atque eodem:* deest atque P. V. ed. O. Q. Δ. Σ. Ω. Legunt O. et Δ. *eadem;* Q. *illo edem.* Forte, *isque eodem.* Totus autem versus abest Vind.

Ver. 1039. *vacuam:* V. ed. B. *vacuum,* —Cæterum, impudentia et inscitia editorum hunc versum nobis ex officinâ propriâ deprompserunt, libris vetustis repugnantibus:

Jam semel, et quamquam in partem conamina sumsit.

Ver. 1040. *hoc:* O. *huc;* abest V. ed. nec male.

Ibid. *ferrî natura.* Periphrasî prius usus est eadem noster, ad ii. 400.

Ver. 1041. *atque:* V. ed. *ac;* quum atque nimirum in *at* primitus abiit.

Ver. 1042. *Samothracia ferrea:* I. e. anulos ferreos hoc nomine insignitos. Isidorus, origg. xix. 32. "*Samothracius anulus aureus est quidem, sed capitulo*

- Scilicet: atque eodem fertur, quo præcipitavit
 Jam semel, et vacuum partem in conamina sumpsit.
 1040 Fit quoque, ut a lapide hoc ferri natura recedat
 Interdum: fugere, atque sequi, consueta vicissim.
 Exsultare etiam Samothracia ferrea vidi;
 Ac ramenta simul ferri furere intus ahenis
 In scaphiis, lapis hic Magnes quom subditus esset:
 1045 Usque adeo fugere a saxo gestire videtur
 Ære interposito; discordia tanta creatur:
 Propterea, quia nimirum prius æstus ubi seris
 Præcepit, ferrique vias possedit apertas;
 Posterior lapidis venit æstus, et omnia plena

“ferreo: a loco ita vocatus.” Videas Harduinum, qui meminit Isidori, in notis ad Plinii locum, nat. hist. xxxiii. 6. p. 605. 3.

Ver. 1043. *Ac ramenta*: sic dilucide Δ. et hanc voculam Lucretius adamavit frequentavitque: eodem tendit O. cod. aberratio, *Acramenta*; Σ. *Ferramenta*; cæteri, *Et ramenta*.—*ahenis*: Σ. Ω. *alienis*; ob magnam sane similitudinem formarum *li* et *h* in Longobardicâ scripturâ librariorum hic error in procinctu stetit.

Ibid. *furere intus ahenis*. Maro, Æn. vii. 464.

costis undantis aheni,
 Exsultantque æstu latices; furit intus aquæ vis.

Ver. 1044. *scaphiis*: Vind. Σ. *scaphis*.—*hic*: Heinsius, Advers. p. 190. *his*; sine caussâ, nec audiendus contra scriptos.—*Magnes quom*, vel *cum*: Vind. Ω. *Magne cum*; O. Δ. *Magnetum*.

Ver. 1047. *æstus æris*: i. e. “aër soli cito motu ac fervore fluctuans;” conferas verr. 1032. 1033. 1036. 1037. 1051. 1062.

Ver. 1048. *Præcepit*: P. B. *Percepit*; minus apposite: V. ed. *Præcipit*, et, pro variâ lectione *percipit*.

Ver. 1050. *tranet*: Ω. *tramet*.—*ut*: O. Δ. c̄.

Ver. 1051. *fluctu*: i. e. *æstu*, ver. 1049. vel aëre agitato. Nonnulli voluere *fictu*; sed hæc divinationes, minus necessariae et importunas, contra codices, utcumque ingeniosas, receptis lectionibus etiam multo minus elegantes, putri tramâ non emerim.

Ver. 1052. *Ferrea testa*: P. Σ. *Terrea testa*; sed Pius nostram lectionem pro antiquâ agnoscit: V. ed. O. Δ. *Terreat esta*; Ω. *Terrea testa*. Voces eadem confunduntur ad Virg. geo. ii. 341. ob similitudinem *æ* et *T*; in majoris formæ characteribus: vide Drakenborchii notam, ad Liv. xxxii. 21. 1.—*respuit*: V. ed. et *espuit*.

Ibid. *respuit*. Isidorus, origg. xvi. 4. “Est quippe et alius in Æthiopiâ magneas, qui ferrum non ambit, sed respuit.”

Ver. 1053. *quod*: i. e. “per æs agitat id rei, vel ferrum, quod, sine eo, nimirum ære, sæpe resorbet, vel attrahit.” Nihil planius: editores tamen, perditæ compotes audaciæ, de suo, reclamantibus scriptis, reposuere *quæ*: neque commentarium commentum correctum est colatore negligentissimo Vindobonensi.

Ver. 1057. *raro*: Σ. *ratio*.—*cum* abest Ω.

Ver. 1058. *Proolet*: V. ed. *Proolet*.

1050 Invenit in ferro; neque habet quâ tranet, ut ante:
Cogitar offensare igitur, pulsareque fluctu
Ferreâ texta suo: quo pacto respuit ab se,
Atque per æs agitât, sine eo quod sæpe resorbet.

Illud in hiis rebus mirari mitte, quod æstus

1055 Non valet e lapide hoc alias impellere item res.
Pondere enim fretæ partim stant; quod genus, aurum:
Ac partim, raro quia sunt cum corpore, ut æstus
Pervolet intactus, nequeunt impellier usquam:
Lignea materies in quo genere esse videtur.

1060 Inter utrasque igitur ferri natura locata,
Æris ubi adcepit quædam corpuscula, tum fit,

—nequeunt: O. necnon.—In sequente versiculo, V. ed. habet *Ligna*.

Ver. 1061. *tum fit*: P. Δ. *cum sic*; V. ed. vero, *cum sit*.

Ver. 1062. *eam*: Vind. O. Δ. Σ. Ω. *eam*; Q. *eo*; V. ed. *cum*.—*Magnesia*: P. *magnetis*; Vind. *magnesi*; ut vulgo scribi solet.—*flumina*: P. *semina*; Vind. V. ed. B. O. Δ. *flumine*.—*saxi*: P. *fazit*; qui tamen rescribendam jubet in *notis*, *saxi*: reliqui omnes, *saxa*. Vulgo, *Magnesi semina saxi*; omnino male. Porro, Heinsius, ad Claud. idyll. v. 26. volebat, *Magnesi flumina saxi*, vel *Magnesia flumine saxa*: vanissimis conatibus.

Ibid. *Lege, Magnesia flumina saxi*: sic ver. 1051. *fluctu*; *απορροιαι*, *effluvia*. Et *Magnesia*, ut Virgilius: *Threïcia flumina Thermodontis*, non *Threïcii*. Noster: “Per gentes Italas hominum.” Statius: *Minoïa brachia tauri*; et *Gurgite Atlanteo pelagi*; Achill. i. 223. BENTLEYUS.

Hæc loci constitutio longe verissima est, ac Lucretianissima, si sic loqui liceat: uti solus omnium vir sagacissimus perspexit; quem valde mireris ideo ad Nicandri ther. 629.

Θρινακτης μιν ριζαν ἔλει γυαλιθα θαψυ'

infeliciter jubentem scribi Θρινακτης. For-

mulam locutionis nosmet in superioribus sæpiusculæ reddidimus illustratam: tu dicta videas ad i. 475. Aliud insuper exemplum apponemus ex Homero, Il. B. 54.

Βολην δε πρῶτον μεταθεμεσιον Κε γυροτονος
ΝΕΣΤΟΡΕΗ̄ παρα ΝΗῙ Πυλογοτος ΒΑΣΙΛΗΟΣ'

pro παρα νη̄ βασιλης Νεστορος. Huc etiam refer Od. A. 633.

Μη μοι ΓΟΡΓΕΙΗΝ κεφαλη̄ δυναιο ΠΕΛΩΡΟΥ
Εξ αιδος περιψυχοσ αγωνη̄ Περιφοριουσ'

et Euripidem, Phœn. 30. ubi vide scholia:

ἡ δε τοῡ ΕΜΟΝ ΩΔΙΝΩΝ ΠΟΝΟΝ
Μαστοις ὑφιντο—

Optima quædam exempla schematis dedit insuper Eustathius, ad Il. B. 54. Et hinc lepor poëticus Sophocli recuperandus est, ad Trachin. 508. editionis mæe:

ἡ μιν η̄ ποταμου σθουος ὑψικηρα,
ΤΕΤΡΑΟΡΟΝ φασμα ταιρουσ'

ut citat Eustathius ad Il. Ψ. p. 1431, I. ed. Bas. id observante etiam Brunckio. Vulgo, *τετραορον*. Sed harum formarum nemo elegantior est quin statim dicat utra sit librariis reddenda. Aliud insuper accedet Virgilianum, in geo. ii. 145.

Inpellant ut eam Magnesia flumina saxi.

Nec tamen hæc ita sunt aliarum rerum aliena,
 Ut mihi multa parum genere ex hoc subpeditentur,
 1065 Quæ memorare queam inter se singulariter apta.

Saxa vides primum solâ coalescere calce:
 Glutine materies taurino jungitur unâ,

Sed gravidæ fruges, et Bacchi Massicus humor,
 Implevere—

Animum autem advertas, quanto opere hoc schema in nominibus propriis dominetur. Addam denique, ut demerear lectorem plenius, castigatos versus Silli, PUn. xvi. 370.

Ipsam Ætola, vago Diomedæ cõfissa, Tyde Miserat: exceptum *Trojanâ* ab *origine equorum* Tradebant, quos Ænec; *Stroentis* ad *andam*. Victor Tydides magnis abduxerat ausis.

Cæterum, librarii veteres, juxta cum recentibus criticis exquisitius dicendi genus minime callentes, illud *saxa* ex arbitrio sine controversiâ posuerunt in contextu.

Ver. 1065. *singulariter* P. sed non opus est in Lucretio.

Ver. 1066. *vides*: Vind. V. ed. O. Σ. Ω. *vide*; non male.—*coalescere*: P. Vind. O. Q. Δ. Σ. *coalescere*; forsitan recte: V. ed. *coalescere*.

Ver. 1067. *taurino*: Vind. Ω. *aurino*; Σ. quod idem est, *anrivo*; V. ed. *aurius*; O. *auriflo*.—*jungitur*: V. ed. *mergitur*; Σ. *mergitur*. Porro, temeritas editorum intrusit *ita* post *taurino*, contra universa, ni fallor, exemplaria vetera. Hoc autem schema tetigimus alicubi superius, et in animadversionibus ad Sophoc. Philoct. 808.

Ibid. *Glutine taurino*. De hoc consulas Plin. nat. hist. xviii. 71. Eurip. Cretens. fragm. 2. et Polyb. vi. 21.

Ver. 1068. *venæ*: O. Δ. *vena*.—*tabularum*: V. ed. *rabulatum*; Ω. *tribularunt*.—*hiscant*: Δ. Σ. *hiscat*.

Ver. 1069. *lavare*: V. ed. *lapsare*.—

compages: Vind. V. ed. *compage*: syllabæ *ges taurea* desunt Δ.—*taurea vincla*: V. ed. B. *stamina munda*; Σ. *aurea vincla*: voces desiderantur in Vind. et, pro *vincla*, Δ. *gesta*. Ordo est: "Quam taurea vincla queant laxare compages suas."

Ibid. *hiscant*—*laxare compages*. Huc Virgilius oculos convertebat ad Æn. i. 122.

———— *Laxis laterum compagibus*, omnes Accipiunt *laxantem* imbræm, rimisque *faticant*.

Nam *faticant* valet, abundanter *hiscunt*, auctore Servio; quem adeas. Vetus onomasticon: "*Faticere*, *χαμνν*." Et rursus: "*Hisco*, *χαμνν*."

Ibid. *laxare vincla*. Corippus, i. 32.

Nondum plena quies *vincitur* *laxaverat* *artem*.

Sic scribendum: libri, *victos*.

Ver. 1070. *in abest* Vind. V. ed. O. Q. Δ. Ω. unde mihi valde probabile videtur, Lucretium non aliter scripsisse, et *aquai* quadrisyllabum posuisse.—*aquai*: Vind. Δ. Ω. *aqua*. Voces *in aquai fontibus audent* desiderantur in Σ.

Ibid. *latices audent*. His audacioribus ad inanimatam rem a vitali ductis translationibus abundat noster: vide v. 391. iv. 820. et quæ diximus ibid. ad ver. 246. Lambinus etiam bene laudat ver. 1190. hoc libro. Heynii judicium probo, sic animosius accipientis locum Virgillii, *gea* ii. 215. quæ ratio nobismetipsis quoque dudum sponte complacita est:

Et *tophus* scaber et, nigris exes chelydis, *Creta* negant alios neque serpentibus agros Dulcem ferre cibum, et curvas præbere latebras.

Conferas ibid. ver. 234. Claudian. in Ru-

Ut vitio venæ tabularum sæpius hiscant,
Quam laxare queant conpages taurea vincia.

1070 Vitigenet latices in aqua fuintibus sudent
Misceri, quom pix nequeat gravis, et leve olium.
Purpureusque colos conchylii jungitur uno
Corpore cum lanæ, dirimi qui non queat usquam;

fin. ii. 8. Catull. iv. 2. 6. Virg. geo. ii. 332. ne plures locos excitem.

Ver. 1071. *leve*: Vind. V. ed. Σ. Ω. *lene*.

Ver. 1072. *colos*: Vind. O. Q. Δ. Σ. Ω. *color*; V. ed. *colcis*; ob facilem commutationem literarum *ci* et *o* minusculis in formis: B. *colus*.—*jungitur*: ita Pii quædam exemplaria, editi Junt. et Ald. Vind. L. M. O. Q. Δ. Σ. Ω. vulgo, *mergitur*: V. ed. *megitur*.—*uno*: sic P. Vind. V. ed. O. Q. Δ. Σ. Ω. vulgo, *una*; sed, opinor, scriptis reclamantibus.

Ibid. *jungitur uno cum Corpore*. Dicitur est elegantissime per "Ita penitissime cum lanâ consociatur, ut duo unum videantur corpus efficere." Miror editores *eo mergitur* anteposcentes contra plures ac meliores libros. Nec sane *mergitur una*, si bene sit Latium, poetæ mentem dilucide satis exprimit.

Ver. 1073. *lanæ*: Δ. *lana*.—*dirimit*: V. ed. *dirum*; eisdem literarum ductibus: Δ. *divum*.—*qui*: Σ. *quod*.

Ibid. Spiritu sublimiori locus est. Minus ornate sententiam Horatius declaravit, od. iii. 5. 27.

neque amissos colores

Lana refert, medicata fæco:

quem excepit Fabius, instt. orat. i. 1. "Nec lanarum colores, quibus simplex ille candor mutatus est, elui possunt."—Forte, *fucatus* est, quem statim veniat mutantur: et coloribus fucari phrasia est probis auctoribus acceptissima, propiusque a Elacco, quem sibi rhetor utilissimus sumpsit exprimendum, absit.

Ver. 1074. *fluctus*: V. ed. B. O. Δ. Ω. *fluctus*; quam lectionem Pius etiam ag-

noscit, cum editi Junt. et Ald. Sane cum *det*, quod exhibent Junt. O. nec Pius non alibi invenit, animosior evadit locus; fortasse tamen varietate constructionis, quâ gaudet opere summo noster, magis adjuvatur exornaturque. Ab Σ. totus versus exsulat, lineæ tamen spatiolo vacante.

Ibid. *renovare*. Hinc rectius constituas Vegetium, de re milit. iii. 10. fin. "Facilius autem est ad virtutem *novos* inducere, quam *renovare* perterritos." Vulgo, *instruere* et *revocare*: sed in scriptis etiam *inducere* comparat. Voces autem *renovo* et *revoco* passim librarum sunt confuse.

Ver. 1075. *velit eluere*: Vind. Δ. *vivere*; V. ed. *velite vivere*; O. *late vivet*, vel *juvet*; Σ. *cite vivere*; Ω. *velit ejungere*; qui videntur errores geniti similium lineamentorum numero, et literarum in solenni conversione.

Ibid. *mare totum eluere*. De more luxuriant in hac *uvæ*. Seneca, Herc. fur. 1323.

Quis Tanais, aut quis Nilus, aut quis, Pericla
Violentus undâ, Tigris, aut Rhænus ferax,
Tagusve, Iberâ turbidum gazâ fluens,
Abluere dextram poterit? Arctum licet
Mæotis in me gelida transfundat mare,
Et tota Tethys per meas currat manus,
Hærebit altum facinus—.

Ita scribendum dixerim in ver. 3. pro *turbidus*, propter *fluens*, ne obstante quidem Virgilio, geo. ii. 137. quem tragicus æmulatus est: imo, verissimam esse emendationem fidenter contenderim. Eadem paullo immutavit, ad Hippol. 716, sed excubere per otium non licet. Ad-

- Non, si Neptuni fluctu renovare operam des;
 1075 Non, Mare si totum velit ehære omnibus undis.
 Denique, et auro res aurum concopulat una,
 Ærique æs plumbo fit utei jungatur ab albo.
 Cætera jam quam multa licet reperire? Quid ergo?
 Nec tibi tam longis opus est ambagibus usquam,
 1080 Nec me tam multam heic operam consumere par est;
 Sed breviter paucis præstat comprehendere multa.
 Quorum ita texturæ ceciderunt mutua contra,

dam tamen Claudianum, in Eutrop. ii. 22.

————— Quis vos lustrare valebit
 Oceanus? Tantum factus que diluet ætas?

Cæterum, Lambinus opportune apposuit Catullum, lxxviii. 5. ubi plura consimilia docti viri contulere, Græcosque fontes aperuere.

Ibid. mare omnibus undis. Virgilius, geo. i. 31.

Teque sibi generum *Tethys* emat omnibus undis.

Ver. 1076. Rei difficultas et cessatio scribarum me coegerunt ad conjecturas invitum fugere. In Vind. V. ed. Q. Δ. versus ad hunc modum conspicitur exaratus:

Denique, res auro aurum *copulat* una:

toto pede claudicans. Pro *copulat*, L. M. O. Ω. habent *concopulat*: nec ultra foret disquirendum, si Lucretii consuetudo patienter in cæsura hiatus toleraret. Post auro, P. infert *fit uti*; sed, opinor, sine scriptis. Σ. præbet *tum copulat*, pro *cum copulat* haud dubie: toties commutata sunt *con* et *cum* in nostro. Non male Faber supplevit:

Denique, res auro *non* aurum *copulat* una?

Et aliter tentare possumus; sed satius est exemplaria castigatiora expectare, quam frivolis ingenii lusibus indulgere. Saltem

vulgata veritati adversantur, ac minime ferenda sunt:

Denique, res auro *argentum* concopulat una.

Ibid. *res una*: nimirum, *chrysocola*; de qua Plinius, nat. hist. xxxiii. 29. Isidorus, origg. xvi. 14. "*Chrysocola* "gignitur in Indiâ, ubi formicæ erunt "aurum. Est autem auro similis, et habet naturam Magnetis; nisi quod au- "gere" (lege, *jügere*; i. e. *jungere*) "aurum traditur: unde et nuncupatur."

Ver. 1077. *Ærique æs*: P. *Æs æque*; Vind. Q. *Æraque*; V. ed. O. Δ. Σ. *Æraque*; L. M. *Æraque æs*; Ω. *Æreaque*: Pius in quibusdam libris invenit, *Æraque res*.—*jungatur*: V. ed. *nigatur*; eisdem ductibus cum *jügatur*: hinc Σ. habuit *nigratur*.

Ver. 1080. *heic operam*: Σ. *operam hic*.

Ver. 1081. *præstat*: ita P. M. et Bentley conjecturâ videtur hoc assecutus, adscripto Mantuani loco, *Æn.* i. 135.

————— Sed motos *præstat* componere fluctus.

Exemplaria reliqua, *restat*.—*comprehendere*: P. V. ed. O. Δ. Σ. *comprehendere*; nec nobis saltem in vetere poetâ displicet.

Ver. 1082. *mutua*: Σ. *in mütia*; et *mox cana*.

Ver. 1084. *Hujusque*: Σ. *Cujusque*.—*hæc*: editores nequissimi, *horum*; omnium exemplarium antiquorum fide conculcata.

Ut cava convenient plenis hæc illius, illa
Hujusque; inter se junctura hæc optima constat.

1085 Est etiam, quasi ut anellis hamisque plicata,

Inter se quædam possint cop'lata teneri:

Quod magis in lapide hoc fieri, ferroque, videtur.

Nunc, ratio quæ sit morbis, aut, unde repente

Mortiferam possit cladem conflare coorta

1090 Morbida vis hominum generi, pecudumque catervis,

Expediam. Primum, multarum semina rerum

Ver. 1085. *plicata*: Vind. V. ed. O. Σ. et Ω. *placita*.

Ver. 1086. *cop'lata*: Sic Vind. V. ed. M. a secundâ manu; O. Q. Σ. Ω. *copulata*; et nescio an perperam.

Ver. 1087. *Quod*: M. *Quo*; et placet, hoc ordine verborum: "Quo magis hoc videtur fieri—:" i. e. hæc res.—*lapide*: Ω. *lapidem*; unde malim rescribere:

Quo magis in lapidem hoc fieri, ferromque, videtur.

—*hoc fieri*: O. *fieri hoc*; ut ultima syllaba in *lapide* vi cæsurae porrigatur.—*fieri*: Vind. V. ed. Q. Δ. *ferri*.

Ver. 1089. *cladem*: Vind. L. O. Σ. Ω. *cratem*; et Heinsio non displicuit hæc scriptura, in *Advers.* iii. 1. p. 400. sed argutiæ tales minime omnium poetam simplicissimum; Lucretium dico, sapiant; V. ed. *creare*; Q. *cradem*; unde progressus erroris manifestus est.—*coorta*: Vind. V. ed. Σ. *coarta*; ut alibi peccatum, et infra ad ver. 1094. in V. ed.

Ver. 1090. *pecudumque catervis*: conferas infra, ver. 1142. Pariter Virgilius, *Æn.* xi. 456.

———— alto in luco quum forte *catervæ*
Consedere avium————

Ver. 1092. *vitalia*: V. ed. Q. Σ. habent *ut alia*.

Ibid. *supra docui*: redi sis iv. 641. v. 897.

Ver. 1096. *Atque ea vis*: Vind. Σ.

Atque avis; V. ed. *Atus avis*. Nonius, ii. 684. sub falso Lucilii nomine versum sine varietate lectionis laudat.—*pestilitas*: Vind. *pestilentas*; Ω. *pestilitilas*.

Ver. 1097. *intrinsecus*: i. e. *ex ipso aëre*, ver. 1095. qui subinde fit morbidus seminibus *extrinsecus* venientibus, sive *de terrâ*, ver. 1099. Nihil verius aut manifestius hac interpretatione loci; et sic diserte scriptum est in var. lectt. edit. Florent. Vind. L. O. Δ. Σ. Ω. Vulgo, *extrinsecus*; sed nullus dubito, quin ex intemperie vel negligentia editorum, contra libros vetustissimos: V. ed. *intus secus*: i. e. *intrinsecus*; *ri* et *u*, quod adsolent, commutata.—*ut*: Ω. *in*.

Ver. 1098. *aut ipsâ sæpe*: Δ. *ipsa aut persæpe*.—*coorta*: Σ. *coarta*.

Ver. 1099. *putorem*: editores scelestissimi, *putrorem*; contra universos libros: etiam ineptissime, quum hæc dictio nihil ad Lucretii mentem faciat. Rem sic aliter exponit Virgilius, *geo.* iv. 49.

Aut ubi odas cæni gravis————

—*humida*: Vind. V. ed. *munda*; facili deflexu ab *umida*, propter tot lineas con-similes.

Ver. 1100. *pluvitis*: V. ed. Δ. Σ. *pluvitis*.

Ibid. *terra pluvitis icta*. Habet aliter Mantuanus, ad *Æn.* ix. 689.

Qualls, ab occasu veniens, *pluvialibus* Hædis
Verberat iunder humum————

Sed hæc jam dedimus ad v. 955.

Esse supra docui, quæ sint vitalia nobis;

Et contra, quæ sint morbo, mortique, necesse est

Multa volare; ea quom casu sunt forte coorta,

1095 Et perturbarunt cœlum, fit morbidus aër.

Atque ea vis omnis morborum, pestilitasque,

Aut intrinsecus, ut nubes nebulæque, superne

Per cœlum veniunt; aut ipsâ sæpe coorta

De terrâ surgunt, ubi putorem humida nacta est,

1100 Intempestivis pluviisque, et solibus, icta.

Nonne vides etiam cœli novitate, et aquarum,

Tentari, procul a patriâ queiquomque, domoque,

Ibid. *solibus icta*. Eratosthenes, apud
Heraclidem Ponticum, de *zonis*:

Ἡ δὲ μὴν Ἰουλίῳ τε, καὶ ἐν τούτοις Αἰὲν ἑρῶν
τυπτομένη φλογμοῖσιν—.

Ita certissime locus ille corrigendus.
Vulgo, *sies*. Virgilius fucubenter imitatus
est, ad geo. i. 233.

Quinque tenent cœlum zone, quarum una
corusco
Semper sole rubens, et torrida semper ab igni.

Ver. 1102. *patriâ domoque*. Sicuti
Virgilius, ad Æn. vii. 122.

Hæc domus, hæc patria, est.

Ver. 1103. *longe*: V. ed. a *longe*; Δ.
at *longe*.—*discrepant res*: ita Vind. L.
M. O. Q. Ω. cum edd. Flor. et Ald.
Vulgo, *discrepat aër*; contra scriptos, ut
puto, ex arbitrio correctoris: V. ed. *dis-
crepât acres*; quæ nostris non dissentiunt,
si mutes c in l, et verba recte dispertiaris,
discrepât res: longius proserpait vitium
in Δ. *discrepat acres*; et in Σ. *discrepat
hæc res*: sed, in orâ codicis, *acres*.

Ver. 1104. *Britannis*: sic P. V. ed.
L. M. O. Q. Δ. Σ. Ω. nonnulli volunt,
Britannum, vel *Brittanidis*; importune,
inscite, temeriter, indocte: Vind. *Brit-
tannis*: sed propria nomina, quod sæ-
piusculè monuimus, indulgentiam nume-
rorum flagitant, nec sunt ad morosiores

regulas exigenda. Res exemplis ianu-
merabilibus clarissime evincitur. Nec
vulgatæ prætulèrim equidem *Britannis*:
nam parum refert sive de *incolis* sermo
fiat, sive de *regionibus*; nisi quod prior
ratio doctior videatur, et reconditior.

Ibid. *discrepant res*: esse nimirum,
quæ ad hanc soli versationem pertinent;
aër, puta, *aquæ*, *soles*, *imbres*, *domi*, *cœlum*.
—Bentleius nostram lectionem calculo
suo donat, provocatque ad ii. 1017.

Ibid. *Britannis*. Vera lectio *Britan-
nis*: i. e. *Britannis*; ut ver. 1106. a
Gadibus.—BENTLEIUS. Ὁ γῆρας, γῆ-
ρας. Libris standum est.

Ver. 1105. *quâ*; V. ed. *quia*. Et qui-
dam, *Id quod*; indocte satis: similis est
constructio ad iii. 8. et mox, ad ver. 1106.
ubi temeritas editorum pariter grassata
est. Hoc Bentleio placuisse perdolesmus.

Ibid. *claudicat axis*: i. e. valde declinat
a recto statu et deprimitur in horizontem;
aliter atque fit borealium regionum incolis,
de quibus sic Virgilius, geo. i. 242.

Hic vertex nobis semper sublimis—.

Ver. 1106. *et*: sic Vind. V. ed. O. Q.
Δ. Σ. Ω. cum edd. Junt. et Ald. vulgo,
a; sed certissime sine scriptis exemplari-
bus, quicquid Pius obstet, ac silentium
Havercampi. “Quænam est differentia
“cœli, quod in Ponto est, et cœli, quod
“in Gadibus?”

- Adveniunt? ideo quia longe discrepant res.
 Nam quid Britannis cœlum differre putamus,
 1105 Et quod in Ægypto est, quâ mundi claudicat axis?
 Quidve quod in Ponto est, differre, et Gadibus, atque
 Usque ad nigra virûm percocto secla calore?
 Quæ quom quatuor, inter se divorsa, videmus
 Quatuor a ventis, et cœli partibus, esse;
 1110 Tum color et facies hominum distare videntur
 Largiter, et morbei generatim secla tenere.
 Est elephas morbus, qui propter flumina Nili
 Gignitur Ægypto in mediâ, neque præterea usquam.

Ibid. *Ponto*. Is orientis terminus.
 Ennius:

A sole exoriente, supra Meotis paludes—

BENTLEIUS.

Ver. 1107. *percocto*: editores, ad omne nefas animo pronissimi, de suo intulere, *percoctaque*.—*calore*: supra maluit, ver. 722. *colore*; æque bene. MSS. auctoritatem utrobique sequimur. Sua indoles sermonis, ac varietatis jucundæ studium laudabile, poëtæ concedenda sunt; nec temere novandum, ac licenter, nullo etiam cum fructu. *Calore* scilicet hic ponitur ad morem poëtarum pro *effectu* ejus. Nonnihilo Senecæ, CEd. 122. ad locutionem facit:

Promit heic ortus, aperitque lucem,
 Phœbus; et *flammâ* propiore nudos
Inficit Indos.

Et color statim sequitur in Caro, ver. 1110.

Ver. 1108. *Quæ quom*, vel *cum*: P. *Quæquæ*; Vind. V. ed. Ω. *Quæcunque*: sed Pii codd. antiqui vulgatum dant.

Ibid. *quatuor divorsa*, *quatuor a ventis*. Virgilius horum memor fuit ad geo. iv. 297.

— et quatuor addunt,
Quatuor a ventis, obliquâ luce, fenestras.

Ver. 1110. *videntur*: P. V. ed. *videtur*; quod minus sapere correctorem in-

doctum puto: pluribus tamen libris obtemperavi.

Ver. 1112. *Est elephas morbus*. De hoc morbo consulas Seren. Samon. ver. 133. qui voces ipsas Lucretii excepit, Isidor. origg. iv. 8. Plin. nat. hist. Cels. et alios, quos longum esset perscribere; sed in primis Aræteum.

Ver. 1113. *Gignitur*: V. ed. *Unguitur*.—*Ægypto*: P. V. ed. *Ægypti*; Vind. Q. Ω. *Ægypta*.—*mediâ*: P. *medio*; minus erudite.

Ver. 1114. *Athide*: Vind. *Atc*; V. ed. *Ac dudæ*; Δ. *At dudum*; Σ. *At dudæ*: ubi pretium operæ fuerit observare literas *thi*, vel *chi*, in *du* migravisse: quod Longobardicæ scripturæ multum in proclivi est.—*tentantur*: O. Ω. *tentatur*; nec male.—in *Achæis*: V. ed. Σ. Ω. *machæis*.

Ibid. *Athide*. Sic Euripides, Iphig. Aul. 247.

— ΑΤΘΙΔΟΣ ὁ ἄγων

Ἐξηκοντα ἑτας ὁ Θερπιδας

Παις ἰβης στυλοχου—

Et puella Sapphûs, apud Ovidii epist. xv. 18. videtur a *patriâ* nomen habuisse:

Non oculis grata est *Athidis*, ut ante, meis.

Ibid. *tentantur gressus*. Virgilius, geo. ii. 94.

Atthide tentantur gressus, oculique in Achæis

1115 Finibus: inde aliis alius locus est inimicus

Partibus, ac membris; varius concinnat id aër.

Proinde, ubi se cœlum, quod nobis forte venenum,

Conmouet, atque aër inimicus serpere cœpit;

Ut nebula ac nubes, paullatim repit, et omne,

1120 Quâ graditur, conturbat, et immutare coactat.

Fit quoque, ut in nostrum quom venit denique cœlum,

Conrumpat, reddatque sui simile, atque alienum.

———— tenuisque Lageos,
Tentatura pedes olim——.

Similiter Basilius, Anthol. Lat. iii. 85. 4.

Ut Venus enervat vires, sic copia vini
Et tentat gressus, debilitatque pedes.

Animadversiones ibi Burmanni consulas.

Ver. 1115. *locus est*: Vind. V. ed. Σ. *est locus*.

Ver. 1116. *varius*: P. Vind. V. ed. O. Δ. Σ. *variis*; et nescio an multo deteriorus.

Ver. 1117. *se*: deest V. ed.—*cœlum*: Δ. *cœli*.—*venenum*: sic M. vide superius verr. 820. 827. reliqui, *alienum*; præter Σ. qui dat *ab omni*. Porro, vulgo ponunt *est ad finem versûs*, contra veteres libros universos.—Mox Σ. *Commonet*.

Ver. 1118. *serpere*: ἰππυρ i. e. “*sen- sim promoveri*.” Fructuose veteres lexicographi in Ἐρπυυ voce: quos adeas.

Ver. 1119. *Ut nebula*: V. ed. Σ. *Venubula*; Δ. *Ventilet*; Ω. *Venebula*: t cum e, ut fit in minusculis formis, mutata.

Ibid. *nebula ac nubes*: nam status aëris nebulosior pestem plerumque prævenire dicitur.

Ver. 1120. *conturbat*: Vind. V. ed. Q. Σ. *conturbas*.—*coactat*: Δ. *coaptat*. Ponitur autem absolute verbum *immutare*, pro *se immutare*, vel *immutari*, de solenni more Lucretii.—Mox ahest quoque ab Σ.

Ver. 1122. *reddat*: Vind. Q. *reddet*; V. ed. *reddit*: quod malim, pleniore po-

sitâ distinctione ad *conrumpat*; quum hæc constructionis varietas Lucretianam indolem respiciat.

Ibid. *alienum*: vel *diversâ* ac dissentaneâ priori naturâ, vel incolis alienum et *inimicum*.

Ver. 1123. *Hæc*: V. ed. *Nec*.—*subito*: P. *subita*, eleganter; et alia sunt in Lucretio scrupulum, qui de numeris obmouetur, tollentia: V. ed. *subitur*; unde divinare liceat:

Hæc igitur subit ut clades nova——.

Vox omnino deest Nonii exemplaribus, laudantis versum ad ii. 684. et exhibentis Hæ, pro Hæc.

Ibid. *clades pestilientisque*. Ad ipsissima verba Thucydidis, in ii. 47. loco nobis statim diligentissime pertractando: — οὐ μὴν οὐκ ἐσοῦσι γὰρ ΛΟΙΜΟΣ, οὐδὲ ΦΘΟΡΑ οὕτως ἀνθρώπων, ὡς αὐτὸς ἐμπροσθεν γυνέσθαι. Cicero, de div. i. 12.

Vitare ingentem cladem, pestemque, monebant.

Ver. 1124. *persidit*: Vind. V. ed. O. Δ. Σ. Ω. *persedit*.—Potest autem *persidit*, “penitissime et omnes per partes occipare.” Par est efficacia vocis in Virgilio, geo. iii. 442.

———— ubi frigidus imber
Altius ad vivum *persedit*——.

Vox reddenda est poematio Anth. Lat. iv. 544. 12.

Nunc vero infernam sedes, Acherontis ad undas,
Tetraque Tartareo *persidere* tendo profundi.

- Hæc igitur subito clades nova, pestilitasque,
 Aut in aquas cadit, aut fruges persidit in ipsas,
 1125 Aut alios hominum pastus, pecudumque cibatus;
 Aut etiam subsensa manet vis æere in ipso:
 Et, quom spirantes mixtas hinc ducimus auras,
 Illa quoque in corpus pariter sorbere necesse est.
 Consimili ratione venit bubus quoque sæpe
 1130 Pestilitas; etiam pigris balantibus ægros.
 Nec refert, utrum nos in loca deveniamus

Libri dant, per sidera.

Ver. 1125. *hominum*: V. ed. *homini*; nec displicet.

Ver. 1127. *spirantes*: editi recentiores, *spiranteis*; vitiosissime. — *ducimus*: Σ. *dicimus*; sed vulgatum est in margine. Prius peccatum Bentleius quoque castigaverat.

Ibid. *ducimus auras*: i. e. *trahimus*, *sorbemus*, *imbibimus*, *σπρωμυς*. Nitide Statius, Theb. ii. 404.

————— et te jam tempus aperto
 Sub Jove ferre dies, terrenaque frigora membris
 Ducere——.

Ac sæpissime, sensu gradatim flexo, potestatem haud dissimilem feliciter exercet hoc vocabulum; sed cupidos exemplorum ad auxiliatus indicum remittimus.—Mox Ω. *corpore*.

Ver. 1130. *balantibus*: P. V. ed. *talaribus*; Vind. L. M. Q. Δ. Σ. Ω. *calantibus*; exemplaria quædam Pii, *halatibus*; i. e. *balātibus*: h et b facillime permutatis.—*ægros*: sic optime, ut *colos*, *honos*, *odos*, et similes antiquissimorum formulæ, Vind. V. ed. O. Δ. Σ. Ω. vulgo, *ægros*: P. *ægre*.

Ibid. *pigris*: i. e. *tardis*, et sibimet auxiliari parum valentibus. Hæc est autem librorum veterum constantissima lectio; quam tamen editores non dubitarunt ejicere, ut *pecudum* inveherent: quo incepto quid audacius et scelestius? Sed enim Bentleius dictiones *etiam pigris*

transpositas voluit, ut epithetum rediret ad *bubus*: memor utique, ut putem, Horatiani *bos piger*, epist. i. 14. fin. Sic Ovidius quoque, epist. xvi. 56.

Nec patulo tardæ carpitur ore bovis.

Sed, cum apud Græcos etiam *αργη αποκατωδης* pro ignavo et tardiusculo in proverbium abięrat, nihil mutem equidem in vitis libris. Adi Juv. sat. x. 50.

Ibid. *balantibus*: signate, propter frequentissimos hoc potissimum tempore ejulatus. Hoc non latuit Virgilium, in geo. iii. 554. divinis omnino versibus:

Balatu pecorum, et crebris mugitibus, amnes
 Arentesque sonant ripæ, collesque supina.

Nec minor proprietas vocis ibid. i. 272.

Balantumque gregem fluvio mersare salubri.

Nam, inter lavandum, clamorem incontinentem semper solent oves mittere. Tanti refert, an cum iudicio voces adhibeantur.

Ver. 1131. *in loca deveniamus*. Eleganter sine præpositione Mantuanus, Æn. i. 365.

Devenere locos, ubi nunc——.

Ver. 1132. *advorsa*: P. *ab diversa*; V. ed. Ω. *ad diversa*; Δ. *diversa*.—*mutemus*: Σ. *miltemus*. Minime displicet cod. O. scriptura:

Nobis adversa, et calum mutemus amicum.

Vind. etiam exhibet *amicum*: sed recepta

Nobis adversa, et cœli mutemus amictum;
 An cœlum nobis ultro natura corruptum
 Deferat, aut aliquid, quod non consuevimus uti;

1135 Quod nos adventu possit tentare recenti.

Hæc ratio quondam morborum et mortiferæ vis

tamen lectio doctior videtur, atque a vulgari gustu longe remotior.

Ibid. *cœli amictum*. Poëtica est audaciæ locutio: phrasem adhibuit modestiorem ad i. 987. "cœli tegmine." Felicior est, me. iudice, noster Popius, et elegantior:

My footstool, Earth; my canopy, the Skies.

Plura reperies apposita ad v. 201.

Ver. 1133. *ultro*: Vind. V. ed. Δ. *intro*; M. O. Ω. *vittio*; inepte utrumque. Nihil verius aut aptius receptâ voce. *Ultro* scilicet "sine nostrâ operâ et peregrinatione de loco in locum."—*corruptum*: ita Σ. quam proxime Q. *corruptum*; L. M. *corruptum*; reliqui universi, *corruptum*. Nihil temere novandum puto, quum minime liqueat, hæc licentiam vetustis poëtis in hac etiam voce, ut similiter in multis aliis, non fuisse concessam. Editores reponunt ex arbitrio, *cruentum*: quo quid incertius, vanius, et ab omni parte minus commodum, fingi possit, nullus video. Hujuscemodi nugis vel corruptissimas scriptorum lectiones preferendas arbitror. Bentleius conjecit, *alienum*.

Ver. 1134. *quod*: sic P. V. ed. doctius, de antiquorum more; vulgo, *quo*. Sic alii sæpius: videas autem Arntzenii notas in Plinii paneg. iv. 1. nam trita res est.

Ver. 1135. *tentare*: Vind. V. ed. *temporari*.

Ver. 1136. *mortiferæ vis*. Sic ausus sum ex ingenio rescribere: et conjectura est, ut mihi saltem videtur, valde probabilis, idoneisque rationibus subnixâ. P. O. *mortifer æstus*; optime, si scriptis hæc lectio inniteretur: sed importatam putem

ex Virg. geo. iii. 479. Sane Macrobiï auctoritas rem confecisset, non aliter citantis versum in Sat. vi. 2. si fide satis ad codd. scriptos ille liber exactus videretur, et membranæ Lucretii vetustissimæ sincerissimæque paterentur.—Vind. *mortifere*; V. ed. Q. *mortiferæ*; L. M. Ω. *mortiferai*. Similiter turbant libri ad Virg. Æn. vii. 464. inter *aquâ* et *aquæ vis*. Cæterum, quod diligentissime notandum est, vix unus et alter locus exstat in Lucretio, ubi *vis*, *vim*, vel *vi*, versum claudat, quia egregia quædam corruptela membranæ insideat: videas hoc libro verr. 324. 549. 999. 1220. et Oudendorpii not. 2. ad Jul. Obs. cap. cxx. nec credibile est librarios corrupturos scripturam *mortifer æstus* primitus conspectam in membranæ. Δ. habet *mortifer ær*, uti Vossius divinaverat: non prosus male, sed hoc tempore, si præcedentia perpendas, frigidiuscule: Σ. *mortiferorum*. Syllabas *æ* et *ai* passim confusas vidimus. Plinius, nat. hist. xx. 76. de *papavere*:—"non *vi* soporiferâ modo, "verum—etiam *mortiferâ*—"

Ver. 1137. in *Cecropiis*. Extra controversiam jacet hæc scriptura: vulgo Æn. omitti solet. Macrobius, P. L. M. Q. Δ. in *Cecropis*; nobis suffragantur Vind. V. ed. Ω.

Ibid. *funestos reddidit*: i. e. *funeribus*, sive *cadaveribus*, *replevit*. Lucius Ampelius, cap. xlii. "Marius, septies consul "creatus, sævissimis *cædibus* totam urbem "funestavit." *Agros* autem Lucretii sui longe sublimius extulit Virgilius, ad geo. iii. 476.

desertaque regna
 Pastorum, et longe salus, lateque, vacantis-

Finibus in Cecropiis funestos reddidit agros,
Vastavitque vias; exhaustit civibus urbem.

Nam penitus, veniens Ægypti finibus, ortus,

1140 Aëra permensus multum, camposque natanteis,

Incubuit tandem populum Pandionis omnem:

Ver. 1138. *exhaustit*: *Ω. exhausit*; unde tentare possis cum perexiguâ literarum mutatione:

Vastavitque vias, *exhaustit* civibus *urbes*:

ut vocabulum *vias* ad *urbes* redeat. Conferas autem velim Virg. Æn. ii. 332. 364.

Ibid. *Vastavit vias*. Arnobius, lib. vii. p. 244.—“civitatem occerpisse *pestilentia* “*vastari*.” Consignatissima est quoque harumce calamitatum descriptio Gelliana, ii. 1. “In illius etiam *pestilentia* *vastitate*, quæ in belli Peloponnesiaci principis ipsam *Atheniensium civitatem* in “*ternecino genere morbi depopulata est*.” Cæterum, distinctionem paullo pleniorē *et vias* apposui: nam voces *agros* ac *vias* significant *colonias suburbanas*; *urbem* rursus, *Athenas* ipsas. His opitulabitur Seneca, Œdip. 110.

Occidis, Cadmi generosa proles!
Urbe cum totâ: viduas colonis
Respicias terras, miseranda Thebe!

Ibid. *exhaustit civibus urbem*: ut Sophocles itidem de *peste*, Œd. T. 29.

Ἐφ' οὐ πικρῶν δαίμων Κασμίων—

Novâ translatione rem conata est exornare Virgilio majestas, ad Æn. viii. 570.

————— tot ferro sæva dedisset
Funera, tam multis *viduasset civibus urbem*.

Apposite Statius, et magnifice, silv. iii. 5. 72.

Non adeo Vesuvius apex, et flammæ diræ
Montis hyems, trepidas *exhaustit civibus urbes*.

Verum enim hic rescribendum dico:

————— trepidas *exussit* civibus *urbes*:

i. e. *κατακαύσας πυρῶνδρες; πῶλον* *flammis consumpsit*; longe longèque elegantius: vide notas supra, ad ver. 589. Voces autem *exustus* et *exhaustus* confuse sunt ad Lucan. ix. 964. Sil. Ital. x. 379. ubi consulas *Drakenborchium*. Idem Papinius in transitu emendabitur, ad Theb. xi. 274.

Urbem, armis opibusque gravem, et modo *civibus* artam,
Ceu, cælo *demissa*, lues, inimicave telhus,
Hauasisti—

Vulgo, *dimissa*. Confer ibid. vii. 25. Sil. Ital. viii. 405. Lucan. viii. 253. Sidonius Apollinarius, v. 588. ita de *tellure* quâdam:

————— bove, fruge, colono,
Civibus, exhausta est—

Porro, nobilissimos hic sane versus nobis profudit divini poetæ nostri pectus; meo tamen iudicio, palma deferenda est prægnanti Manilianorum sublimitati, ad i. 882.

Qualis Erechtheos pestis populata colonos
Extulit antiquas per funera pacis Athenas.

Quantum simplice disticho complexus est!

Ver. 1139. *finibus*: editores, *e finibus*; libris vetustis renuentibus: satis impudenter, atque pro imperio.—*ortus*: P. *orcus*; Δ. *orchus*.

Ibid. Ordo est: *Nam, ortus penitus*; i. e. penitissimis et abditis retro terræ partibus, *Æthiopiâ* scilicet, originem habens; *veniens* autem statim ex *Ægypto* in Atticam. Sic dux Thucydides, ii. 48. Ἡβῆστο δὲ το μὲν πρῶτος (ἡ ἴστος), ὡς λεγεται, ἐξ Ἀθιοπίας τῆς ὑπὲρ Λιγυστῆς ἐπιτα δὲ καὶ ἐς Λιγυστῆς καὶ Ἀθῆνας πατιβη.—Conferas

Inde catervatim morbo, mortique, dabantur,
 Principio, caput incensum fervore gerebant;
 Et duplicibus oculis subfusâ luce rubentis.

Plutarch. de ser. vind. num. p. 556. E. Servium, ad Virg. geô. iii. 478. Max. Tyr. diss. xiii. 4. (quem Lambinus quoque laudat) et diss. xix. 9. Nec opportunos tamen Marii Victoris versus pigebit coram lectoribus stitisse, in Gen. iii. 263.

Non secus, *Æthiopum* ferventibus excita terris,
 Nubila morborum, corrupto tramite cœli,
 Dum currunt, quisquâ percussus fulmine leti
 Ingemuit, simul ipse ruit; quicumque cadentem
 Conspexit, cecidit: congestaque funera passim
 Dra lues stravit, camposque reliquit inanes.

Quæ profecto, cum elegantia minime vulgari, post Lucretium ac Maronem variantur. Rectius autem distinxi locum.

Ver. 1140. *permensus campos natanteis:* redi ver. 404. Etiam Virgilius, *Æn.* iii. 157.

Nos tumidum sub te *permensi* classibus equor.

Et lectissimis verbis malum, longissime et pedetentim veniens, felicique cum solertia, noster depinxit. Lucem commodabit Ammianus Marcellinus, xix. 4. verba Lucretii adumbrans:—"clades illa, quæ, in Peloponnesiâ belli principiis, Athenienses acerbo genere morbi vexavit, abusque ferventi *Æthiopiæ* plagâ, paulatim proserpens, Atticam occupavit."

Ver. 1141. *populum*, sive *populom*, i. e. *populô*, omnem. Ita scripsimus ex divinatione minime omnium in controversiam vocandâ. Vulgo:

Incubuit tandem *populo* Pandionis: omnes—.

Sed simplex dictio dissyllaba poetis post tam longam sensus pausam ingratissima est, de exquisitissima magni Bentleyi observatione in notis ad Lucanum. Cæterum, omnem discrete scriptum est in Vind. L. M. Σ. Ω. optimis codicibus: P. omni; V. ed. oranem; tribus scilicet ductibus

literarum. *ra* non ægre tot lineas elementum exprimentibus: Q. omne; i. e. omnē: O. omen; Δ. in omnes: et Pius affirmat quosdam codd. habere omnes. Simile autem est huic nostri regimen in Plauto, Cas. ii. 4. 29.

———— gladium faciam culcitam,
 Eumque incumbam—:

et in Lucilio apud Nonium, ix. 19.

Suspendatne se, an gladium incumbat—.

Hinc, certo certius, ad unius codicis scripturam, medicina faciendâ est versiculo Virgilio, maxime perturbatâ, ut nunc legitur, et obscurâ constructione, *Æn.* i. 894.

— effusumque equitem super ipse secutus
 Implcat, ejectumque incumbit cernuus armo.

Vulgo, *ejecto*: i. e. *ejectô*, *ejectom*.

Ibid. *Incubuit populum Pandionis*. Thucydidis vocem representat, l. c. — *εἰς δὲ τὴν Ἀθηναίων πόλιν ἔξαπταίως* ΕΝΕΠΕΣΕ. Orosius, i. 10. "Infanda *Ægyptiis mala* atque intolerabiles plagæ *incubuisse*, Pompeius Corneliusque testantur."

Ver. 1142. *catervatim morti dabantur*. Virgilius hinc excepit dictionem, *geô.* iii. 556.

Jamque *catervatim* dat stragem—.

Homerum secuti sunt uterque, ad *Il.* A. 382.

'Hus δ' ἐπ' Ἀργυμοί κικον βίβας' εἰ δὲ νυ λαν
 ΘΗΗΣΚΟΝ ΕΠΑΣΣΥΤΕΡΟΙ.

Nu autem valet, *apa* igitur, ob hanc causam; *missum telum* scilicet. Editores vim particulae non perspexere. Arnobius, l. c. ad ver. 1138.—"Cumque dies adderet malum malo gravius, *catervatim* et *populus* interiret—." Etiam Orosius non incommode advocabitur, hist. iii.

1145 Sudabant etiam fauces; intrinsecus atræ,
Sanguine; et ulceribus vocis via sæpta coibat:
Atque, animi interpres, manabat lingua cruore,

10. "Erat utique fedus ille ac pestilens
"annus; *infinಿತæque* jam undique *cater-*
"vatim strages *aggerebantur.*" Sic haud
dubiis castigationibus emaculandus est:
libri dant *infectæ* vel *impletæ*, et *egere-*
bantur. Mox ad cap. xii. habet *immensa*
strages; et posteriorem emendationem li-
quit non ambigendam Virgilius, quem
voluit exprimere sectator in hoc thesau-
ro poetiarum elegantiarum diligentissi-
mus; l. c.

Jamque *cateruatim* dat *stragem*, atque *adgerat*
ipsa
In stabulis turpi dilabsa cadavera tabo.

Thucydides hoc modo, l. c.—*καρὸν ἐπ' ἀλ-*
ληλοῖς ἀποθήσονται σκυντα.

Ver. 1143. *caput gerebant*: i. e. *ιχθῶν*,
habebant; ut alibi. Virgilius, *Æn.* vi.
772.

Atque umbrata *gerunt* civilia tempora quercu.

Nec Ovidium tibi, lector! invidibimus,
ad fast. ii. 299.

Sub Jove durabant; et *corpora nuda gerebant*:

neque Horatium, od. i. 8. 10.

— neque jam *hvida gestat* armis
Brachia—

Thucydides, l. c.—*πρωτον μιν της κεφαλης*
διερμαι ισχυραι—et *μοχ*:—*διεξημι γαρ δια*
παντος τε σωματος, αναθην αρχαιμνον, το εν
τη κεφαλη πρωτον ιδρωθην καπον.

Ver. 1144. *rubenteis*: V. ed. et scripti
mei, *rubentes*; ut constructio sit, "*rubentes*
"etiam quoad duplices oculos;" cum
casu recto participii. Sic Thucydides, ubi
supra:—*και των οφθαλμων ιρυθηματα, και*
φλογωσις ιλαμβανι.

Ibid. *oculos subfusá luce rubenteis*: i. e.
rubrá luce suboriente, ac se spargente.
Ita fere Q. Curtius, iv. 10. 2. de luná
eclipsin passá: "*Sanguinis colore suffuso*

"lumen omne fedavit." Ubi doctos vi-
ros, *suffusa* coniectantes, vel Lucretius
arguerit. Dictys Cretensis, ii. 26.—"*suf-*
"*fusisque cum mœrore lacrymis*—" i. e.
se suffundentibus. Breviter Virgilius,
geo. iii. 505.

Tum vero *ardentes oculi*—

Cæterum, universæ huic descriptioni mul-
tam adperget lucem Seneca, *Ced.* 182.

— ægro
Rubor in vultu, maculæque caput
Sparsere leves: tum vapor ipsam
Corporis arcem flammæ urit,
Multoque genas sanguine tendit;
Oculique rigent, et sacer ignis
Pascitur artus: resonant aures,
Stillatque niger naris aduncæ
Cruor, et venas rumpit hiantes.
Intima creber viscera quassat
Gemitus stridens—

Ver. 1145. *fauces*: Σ. *fontes*.—*atræ*:
P. *atro*; quod inscite placitum est editori-
bus: V. ed. *acre*; de usitatissimâ elemen-
torum c et t confusione. Sic Virgilius,
Æn. ii. 272. *uter cruento pulvere*; et alibi
similiter: magis tamen ad priorem scrip-
turam, in geo. iii. 507. se gessit, quamvis
aliâ de ratione constructionis, hos Cari
versus sibi sumens imitandos:

— It naribus *ater*
Sanguis, et *obscissas fauces* premit *aspera lingua*.

Ibidem Græcus ille:—*και τα ιντος, η τε*
φαρυγξ και η γλωσσα, ιωθις αιματαδη ην—

Ibid. *Sudabant Sanguine*: redi sis v.
1128.

Ver. 1146. *vocis*: Δ. Σ. *notis*; com-
mutatione multum facili.

Ibid. *vocis via sæpta*. Virgilius, *Æn.*
vii. 534.

— hæsit enim sub gutture volnus, et uds
Vocis iter tenuemque inclusit sanguine vitam.

Hinc eleganter Heinsius tentabat ibid. xi.
150.

Debilitata malis, motu gravis, aspera tactu.

Inde, ubi per fauces pectus conplerat, et ipsum

1150 Morbida vis in cor mœstum confluxerat ægris;

Omnia tum vero vitæ claustra lababant.

Spiritus ore foras tetrum volvebat odorem,

Rancida quo perolent projecta cadavera ritu:

Atque animi prorsum vires totius, et omne

1155 Languēbat corpus, leti jam limine in ipso:

Intolerabilibusque malis erat anxius angor

Et vis vix tandem vocis laxata dolori est.—

Verum vulgata tamen, voci *Dolore*, exquisitiora et doctiora puto; magis etiam poetica, quum prosopopœia sit in *Dolore*. Nihil igitur egomet ibi mutandum censeo.

Ver. 1147. *animi interpret lingua*. Hinc forsitaa Heratius, art. poet. 111.

Post effert animi motus interprete lingua.

Ver. 1148. *aspera tactu*: Σ. autem, *asperat actu*.

Ibid. *lingua aspera tactu*. Pulchre simili in re Ovidius, met. vii. 554.

Viscera torrentur primo, flammisque fatiscunt: Indicium rubor est, et ductus anhelitus igne. *Aspera lingua* tumet; trepidisque arentia venis, Ora patent; auræque graves captantur hiati.

Sic libri scripti: menda est in *ductus*, ver. 2. quæ meum acumen ludit. Heinsianas lectiones non probo. Adjuvabit etiam Lucanus, iv. 325.

torrentur viscera flammâ;
Oraque sicca rigent, squamosis aspera linguis.

Ver. 1149. *per fauces*: Ω. *jam fauces*; O. autem *fauces et*; ad complendos numeros: nam *per* deest Vind. V. ed. Δ. Σ. Dant *fauces*, Vind. V. ed. Q. nec secus, ut quovis pignore contenderim, omnes scripti; nam editum est vulgo, *fauccis*.

Ver. 1150. *Morbida vis in cor confluxerat*. Thucydides, ubi supra: Και εν η πολλη χρονη κατιβαινεν εν τα σπηθη ο πνευς,

μετα βηχες ισχυρη και, οπως εν την καρδιαν σπηριζου—

Ver. 1151. *tum*: O. Δ. *cum*.—*vitaî*: Vind. *vita*; V. ed. *vita*; Q. *ita*.

Ibid. *vitaî claustra lababant*. Elegantiior hac locutio, et translatio felicior, nusquam legitur. Proprie Mantuanus, Æn. ii. 492.

nec claustra, neque ipsi
Custodes, subferre valent: labat ariete crebro
Janua, et emoti procumbunt cardine postes.

Verbum redonemus J. Obsequenti, de prodigg. cap. cix. "Pontes interrupti: ripæ labantes fluminis in aquam pro-
"volutæ." Libri, *labentis*; quod factum est editorum crux.

Ver. 1152. *tetrum odorem*. Sic etiam Virgilius, ad Æn. iii. 228.

tum vox *tetrum* dicta inter *odorem*.

Ibid. *volvebat odorem*: conferas iv. 679. Sic Thucydides ibidem:—και πνευμα αντρον, και δυσωδης, ηφισι—

Ver. 1153. *Rancida quo*: V. ed. Ω. *Rancidaque*; O. *Rancida quæ*; Δ. *Rancida quæ et*.—*perolent*: Ω. *pervolent*.

Ibid. *projecta*, *σπιμματα*. Ælian. ann. i. 28.

Ver. 1154. *totius et*: O. Δ. *et totius*; sed abest et ab Vind. L. M. Q. Ω. unde probable est, voculam quandam similibus literis absorptam periisse. Forte:

Uique animi prorsum tum vires totius, omne
Languēbat corpus—

Adsidue comes, et gemitu connixta querela:
Singultusque frequens noctem per sæpe, diemque,
Conripere adsidue nervos et membra coactans,

1160 Dissolvebat eos; defessos ante fatigans.

Nec nimio quoquam posses ardore tæri
Corporis in summo summam ferverescere partem;
Sed potius tepidum manibus proponere tactum,
Et simul, ulceribus quasi inustis, omne rubere

1165 Corpus, ut est, per membra sacer quom diditur ignis.

Et an scrupulum librariis iniecerit secundæ syllabæ in vocabulo totius quantitas? vide supra, ver. 652. Ovid. trist. v. 2. 22.

Ver. 1155. *leti limine*: V. ed. *leti limine*.

Ibid. *Languibat corpus*. Virgilius, geo. iv. 252.

——— *tristi languebunt corpora morbo*.

Ibid. *leti jam limine ipso*. Idem, in Cul. 223.

Restitit superis *leti jam limine ab ipso*:

quemadmodum Silius Italicus, v. 423.

Ver. 1156. *malis*: Vind. V. ed. S. *malis aliis*. Unde an sic scripserit Lucretius?

*Intolerabilis atque alibi erat anxius angor
Adsidue comes*———

Classicum locum Thucydidis ibid. non contulerunt viri docti: Δινοσατον δε παντος ην τε κακου, η τε αθυμια, οσοι τις αισθειτο καμων προς γαρ το ανελπιστοι ιουσι τραπομιναι τη γνωμη, πολλη μαλλον πρινυτο σφας αυτους, και εκ αυτουχον———

Ver. 1157. *gemitu*—*Singultus*. Virgilius, geo. iii. 506.

Spiritus interdum *gemitu* gravis; imaque longo illa *singultu* tendunt———

Ver. 1158. *Singultus frequens*. Ita Nicander, ther. 434.

——— *λυγμιας βαρνομεναι διαμωσιν*.

Ibid. *noctem per sæpe*: sic magis placet,

quam de vulgari ratione; conjunctis nimirum vocibus, *per sæpe*: et Lucretium sapit, sic solitum præpositionem de Græcorum consuetudine locare.

Ibid. *Singultus Conripere membra coactans*. Thucydides, l. c.—*λυξ τι ταις κλιμακιν ενεπακει κινη, στασμων ενδιδουα ισχυρον*———. Mox Δ. *coarctans*.

Ver. 1160. *Dissolvebat eos*: viribus utique propter artuum nervorumque relaxationem dissipatis.

Ibid. *defessos ante fatigans*. Enim vero mirâ verborum cûmulatorum efficacîâ miserorum ærumnas incendit noster, solitâ cum ubertate ac vigore phraseos, in quibus nemini secundus est. Eleganter etiam Dictys Cretensis, ii. 30. flores sermonis lectissimi pulcherrimos undique decerpens: “Tum vero vis magna mortalium, corporibus *fatigatis* pestiferâ ægritudine, infando ad postremum exitio interibant.” Adeas eundem i. 19. cui ad ii. 33. ita menda longe fedissima abstergenda est: “Vis mali leniri paulatim visa, neque amplius attentari cor-pora; et eorum, qui ante *fatigabantur*, tanquam *spirato* divinitus levamine, re-laxari.” Editur *spirato*, sine probabili sensu. Confer Ovid. epist. xxi. 14. Sædul. iii. 37. et alios.

Ver. 1161. *Nec nimio ardore*———. Thucydides, ad l. c.—*και το μιν εξηθη απομωσιν σωμα εκ αγαθ διαμωσιν ην*——: vide sequentia sub ver. 1164.

Intima pars hominum vero flagrabat ad ossa;

Flagrabat stomacho flamma, ut fornacibus, intus:

Nihil adeo posses quoiquam leve tenueque membris

Vortere in utilitatem: ad ventum et frigora semper,

1170 In fluvios partim gelidos, ardentia morbo

Membra dabant, nudum jacentes corpus in undas.

Ver. 1163. *potius*: V. ed. Σ. Ω. *totius*; Δ. *totis*.

Ver. 1164. *inustus*: Vind. Ω. *muscis*; Σ. *mistis*.—*rubere*: V. ed. *rubore*.

Ibid. *ulceribus rubere*. Sic Thucydidis oratio continuatur:—*υτι χλωρον, αλλ' ὑπερφρον, πιλιδρον, φλυκταιναις μικραις και ιλασιον εξηθησος.*

Ver. 1165. *ut*: Vind. Δ. Σ. *in*; V. ed. *vi*; O. Ω. *uti*; nec deterius.

Ver. 1166. *hominum*: V. ed. *homini*; quemadmodum *i* et *u* ad finem dictionum sæpiuscule confunduntur. Sic in numero multitudinis noster locutus est ad verr. 1143. 1150. 1160. Pro *Intima*, Bentleius voluit *Intera*, me causam nesciente.—*ad ossa*: P. *adesa*.

Ibid. *Intima pars flagrabat*—Thucydides ita rem persequitur:—*Τα δὲ εντος οὕτως επαιτο, ὡςτι μητι των παν λιπταν ικατιων και ενδοσων τας ενβολας, μησ' αλλο τι, η γυμνον, ανεχισθαι*. Quæ Naso, l. c. breviter complexus est:

Non stratum, non ulla pati velamina possunt.

Ibid. *flagrabat ad ossa*. Orosius, ii. 12. “*Gravis pestilentia*—per universam civitatem violenter *incanduit*;—quando ca-
“*put gentium tanto morborum igne fla-*
“*gravit*.” Et Seneca de peste, *Œdip.* 37.

Non aura gelido lenis afflatu foveat
Anhela flammis corda—.

Anhela utique, ut ignis fornacum, folliibus expirans; ad morem nostri in versiculo statim insequente, ac Maronis, *Æn.* viii. 421.

————— et *fornacibus ignis anhelat*:

qui ad geo. iv. 265.

Œstat ut clausis rapidus fornacibus ignis;

mihi suspicionem haud levem incutit nostrum inde esse eleganter reformandum:

Flagrabat stomacho flamma, ut fornacibus ignis.

Ver. 1167. Pulchra hæc est et ornata amplificatio, omnia vividius depingens, et mori Lucretiano perquam consentanea. Demiror Lambinum et Fabrum, pro spurio totum versum ejicere cupientes.

Ver. 1168. *Nihil*: sic V. ed. Σ. vulgo, *Nil*.—*posses*: V. ed. *possis*; editores, contra libros universos, *posses*: stolidissima. *Posses* autem, *αν εδυνασ* “*tutemet* utique, “*si adfuisse*.” Nihil pulchrius, suavius, et evidentius: committas ver. 1266. Ita solet poetarum princeps lectoris animum excitare. Exemplo sit Il. E. 85. celebratissimus locus, et constructus, ut iii. 1052 supra:

Τυδωδη δ' εν αυ ΓΝΟΙΗΣ, ποτιραισι μετων'

quem sane non erat excors adeo Virgilium ut sequi renutaret, ad *Æn.* viii. 691.

————— pelago *credas* innare revolvas
Cycladas—.

Hanc *προσφωρησιν* luculenter declaravit alicubi Donatus in Terentii vel Andriæ vel Eunuchio: locus ipsissimus memorii effluxit meâ.—*leve*: Vind. V. ed. Σ. *lene*.

Ver. 1169. *Vortere in*: Vind. L. O. Q. Σ. Ω. *Verteret*; V. ed. *Vertere*; M. *Vertere* et. Nempe, in scripturâ *Vertere* t, illud t partim in t, quod adsolet, migravit; partim similibus literarum ductibus in sequente vocabulo interceptum est.—Pro *semper*, Bentleius proponebat *partim*; sed probabilitate destituitur hæc emendatio. Distinctionibus aliter ordinatis nos ob-

Multei præcipites nymphis putealibus alte

Inciderunt, ipso venientes ore patente:

Insedabiliter sitis arida, corpora mersans,

1175 Æquabat multum parvis humoribus imbrem.

Nec requies erat ulla mali: defessa jacebant

Corpora; mussabat tacito Medicina timore:

scuritate locum liberavimus. Ordo est: "Semper dabant membra ad ventum, "partim in fluvios."—Denique, Vind. Q. habent, frigore.

Ver. 1170. *gelidos*: V. ed. *cæli dos*: Δ. *calidos*.

Ibid. *ardentia morbo Membra*: ut in sepulchrali carmine non invenusto, apud Gruter. p. 340.

Umere *ardentes* intus mea viscera morbi,
Vincere quos medicæ non potuere manus.

Sic autem Thucydides, l. c.—*ἤδιστα τι αὖτε ὕδαρ ψυχρον σφας αὐτῆς ῥιπτῖν· καὶ πολλοὶ τούτο τῶν ημιλημμένων καὶ ἰδρασάντες φρεσῶν, ἀπαιωντίῃ τῇ διψῇ ζῆνιχομένοι.* Tenebrosos autem hoc genus constructiones illustrare et admirari nosmet aliis relinquimus, candidioribus delectati.

Ver. 1171. *dabant*: Vind. V. ed. Σ. Ω. *dabunt*.—*jacentes*: Ω. *jacentes*.

Ver. 1172. *nymphis*: sic V. ed. L. M. quos auscultandos habuimus: vulgo, *lymphis*. Editoribus Lucretianis profecto nec satis inerat venustatis, nec antiquorum leporum veneratio.—Cæterum, hic versus postponitur ver. 1176. in P. Δ. Σ. Ω.

Ver. 1173. *ipso venientes ore patente*. Γραφικὸς, ut nihil supra. Curtius etiam videtur æmulari voluisse, ad iv. 7. 14. "Pro se quisque excipere eum (imbrem): quidam, ob sitim impotentes sui, ore quoque hiantē captare ceperunt."

Ver. 1174. *sitis*: Vind. V. ed. *satis*.—*mersans*: L. M. *inerrans*; nempe, *m* in *m* semel mutato, *ex inersans* fecit librarius *inerrans*. Sane conjeceram *versans*, et ante provocaveram ad Bentleii notas in Horat. epist. ii. 2. 90. quam conspexerim diserte scriptum *versat* in O. *Versans*

autem, *torquens*. Nihil tamen mutatum malim: nam *mersans* potens est vocabulum, et lepide tacito respectu morbosos, se puteis proluentes, contuetur. Faber divinavit *versans*; infeliciter. Confer Juvenal. x. 57. Hor. epist. i. 1. 16.

Ibid. *sitis arida corpora*. Arnobius, lib. vii. p. 235. "Numquid enim numi—num *corpora sitim* sentiunt *aridam*?"

Ver. 1175. *parvis*: V. ed. *pernis*; et agnoscit Pius.—Exornavit autem noster, et pulchrius declaravit, Græci scriptoris sententiam:—*καὶ ἐν τῇ ἰμῶν καθυστήκῃ τῇ τε πλῆθι καὶ ἰλασσοῦ ποτοῦ.*

Ver. 1176. *mali*: Vind. Σ. *ari*; V. ed. *inari*; Ω. *mari*.—Absunt voces *mali defessa* ab Δ. cui putem dedisse causam corruptissimas harum dictionum in nonnullis codd. scripturas, quas librarius non potuit expedire. Sic V. ed. exempli gratiâ versum integrum exhibet:

Nec requies erat *nulla in aride fessa* jacebant.

Et ver. 1172. hunc sequitur in libris omnibus vetustis, ut videtur; sed omnino pessime.

Ibid. *Nec requies erat ulla mali*. Generaliter hæc verba accepissem de indefessâ pestis per urbem grassatione, non rursus de singulorum morbosorum inquietis vexationibus, nisi Thucydidem interpretem habuissemus:—*καὶ ἡ ἀπορία τῆ μὴ ἠευχαζῶν, καὶ ἡ ἀγροπνία, ἐπικαίτε δια πάντες*: quæ similiter continuantur, ac series orationis Lucretianæ. Dictys Cretensis, v. 12. "Prorsus *nulla requies stragis, atque funerum*."

Ibid. *defessa jacebant Corpora*: i. e. homines moribundi prosternebantur, morbi doloribus exhausti. Tibullus, i. 5. 9.

Quippe potentia quom totiens, ardentia morbis,
 Lumina vorsarent oculorum, expertia somno;
 1180 Multaque præterea mortis tum signa dabantur.
 Perturbata animi mens, in mœrore, metuque;
 Triste supercilium, furiosus voltus, et acer;
 Sollicitæ porro, plensæque sonoribus, aures:
 Creber spiritus, aut ingens, raroque coortus;

— cum, tristi morbo defessa, jaceres—.

Quadrigarius apud Gellium, iii. 8. “ Tu, “ nisi caves, jacebis.” Addas Theocritum, iii. fin.

ΚΕΙΣΕΥΜΑΙ δε πικρον—.

i. e. *jacebo mortuus*. Eleganter S. Matthæus, viii. 14.—*ιδει την περιβραν αυτου ΒΕΒΑΗΜΕΝΗΝ, και πυρωσσαν* in lecto scilicet. Sic alibi: confer Catull. lxiv. 189.

Ver. 1177. *mussabat*: V. ed. Δ. *missabant*; O. autem, *miscabant*; ob sonum similem.

Ibid. *mussabat tacito Medicina timore*. Incomparabilis est *προσοποποιία*; quam adæquavere pauci, superavit nemo. Simpliciter Thucydides, l. c. sub initio descriptionis:—*ουτι γαρ ιατροι κραν το πρωτον, Στρατιωτουσι; αγωσι; αλλ' αυτοι μαλιστα εθνησπον, ισχυ και μαλιστα προησσαν ουτι αλλη ανθρωπινα τυχνη εδωκεν*. Ovidius humiliter, ubi supra:

— pugnatum est arte medendi:
 Exitium superabat opem; quæ victa jacebat.

Manilius etiam, l. 885.

Nec locus artis erat medicæ—.

Silius æmulatus est nostrum, Pun. xiv. 609.

Succubuit Medicina malis: cumulantur æcervo
 Labentum, et magno cineres sese aggere tollunt.

Sed neque ille, nedum Nasonis aut Manilii tenuitas, neque etiam Virgilii majestas, qui distichon numeroissimum effudit, et quo nihil aures jucundius demulceat impleatque, ad Lucretiani carminis sublimitatem pervenire valuit, in geo. iii. 549. parallelo loco:

Quæsitæque nocent artes: cessere magistri,
 Philyrides Chron, Amythaoniusque Melampus.

Ver. 1178. *potentia*: Vind. V. ed. Σ. *patientia*.—Mireris autem editorum recentiorum scelus, quibus nulla erat Lucretii chartas religio suis sordibus conspurcare, sic contra libros veteres universos carmen corruptentium:

— quom totas ardentia noctis—.

Ver. 1179. *expertia*: V. ed. *experientia*.—Thucydides, l. c.—*και η ανγνωστια εσκεισεν δια παντος*.

Ver. 1180. *tum*: P. *tunc*; V. ed. O. *cum*; Δ. *quum*: et fortasse melius.

Ver. 1181. *animi mens*: redi notas in iv. 762.

Ibid. *mærore metuque*. Quemadmodum Sallustius, Jug. xxxix. l. ed. Cort.—“ *metus atque mærore civitatem invasere*—.”

Ver. 1184. *spiritus*: Vind. V. ed. Q. Σ. dant *spiritum*.

Ibid. *Creber spiritus*. Sic versibus *αμυσσοιφοις* subinde fastidio lectoris occurrit noster. Neque aliter alii optimi poetæ. Homerus, Il. 2. 463.

ΧΗΤΕΪ ΤΟΙΟΥΔ' ανδρος αμυσιν δυλιον ημαρ.

Ibid. *spiritus ingens*. Insolentior locutio, pro “ *multus spiritus*.” Sic Justinus, xii. 10. 7. “ quibus (puteis) *ingenti* “ *dulci aquâ inventâ, Babyloniam rediit*.” Ita vero Virgilius, geo. iii. 505. eandem variavit rem:

— atque adtractus ab hmo
 Spiritus—.

- 1185 Sudorisque madens per collum splendidus humos:
 Tenuia sputa, minuta, croci contacta colore,
 Salsaque, per fauces raucâ vix edita tusse.
 In manibus vero nervei trahere, et tremere artus;
 A pedibusque minutatim subcedere frigus
- 1190 Non dubitabat: item, ad supremum denique tempus,
 Compressæ nares, nasi primoris acumen

Ver. 1185. *humos*: P. O. *humor*; Vind. V. ed. Q. *umum*; Δ. Σ. *imum*; Ω. *udum*. Legendum adeo forsitan:

Sudorisque *mados* per collum splendidus *udum*:

nam librarii *ro mados* in *mades*, vel *madēs*, haud ægre detorquerent. Aut etiam pro *humor* reponas *udor*. Quum vero de membranarum L. M. Havercampus taceat, credendum est eas vulgatæ scripturæ patrocinari. *Evrosias* autem hoc modo Virgilius extulit, ad *geo.* iii. 564.

————— inmundus olentia sudor
 Membra sequebatur——

Verum enim Lucretius ornatior est, et elegantior: et epitheton illud *splendidus* ad *oculos spectantis* luculenter provocat. Nec dubitem equidem, quin tale quid in Marone desideretur, ad *Æn.* ii. 173.

————— *salsus*que per artus
Sudor lit.

Depravata est vox *salsus*, ac vehementer displicet. Rescripserim sane vel *clarus*, vel aliam quampiam dictionem eâdem potestate, vulgatæ proximiorum ductibus.

Ibid. *Sudoris humor*. Prior Homerus, *Il.* v. 715.

————— *κατα δὲ ΝΟΤΙΟΣ ἴσος ἸΑΡΩΣ.*

Ad hæc autem Lucretii minime pertingit Aristotelis censura, culpantis Alcidasanta, quod *ὕγρον ἰδρωτα* dixerit, *rhet.* iii. 2. 3. quum modo posita exempla sint et poetica et diversæ prorsus indolis.

Ver. 1186. *contracta*: P. V. ed. Ω. a prim. man. *contracta*; editores, *contincta*; perperam, damnante quoque Bentleio,

contra libros omnes et Macrobius, *Sat.* vi. 2. Arnobius, lib. iii. p. 108. "Quisquamne est hominum, rationis alicujus *sapore contactus*, qui pilos et lanugines *credat* in deorum corporibus nasci?" Celsus, de *medic.* ii. 24. init.—"quæ acida sunt, quæque *contacta sale modico* sunt:" uti recte legitur; non, de nonnullorum sententiâ, *modice*. Testi sit Virgilius, *geo.* iii. 403. ubi recte statuit Burmannus:

Aut parco *sale* contingunt, hyemique reponunt.

"Aut *modico sale*, aut re verâ parco, id est, *servatore*——." Servius ibidem. Hinc autem dubitare non debui in notis meis supra, ad i. 937.

Ibid. *sputa, croci contacta colore*. Vegetius, *art. vet.* i. 3. "Quandocunque autem sanguinolentus humor, vel *croco* similis, per nares fluere coeperit, jam insanabilis est, et vicinus morti." Et Silius lectores jucunde detinebit, *Pun.* xiv. 601.

Aspera pulmonem tussis quatit, et per anhelam igneus efflatur sitientum spiritus ora.
 Lumina, ferre gravem vix sufficientia lucem,
 Uncâ nare, jacent; saniesque, immixta cruore,
 Exspuitur; membrisque cutis tegit ossa peresis.

Hæc autem Macrobianæ lectioni videntur aliquantulum suffragari, *cruore*, pro *colore*; quamvis mihi durior appareat, et *μνημονον ἀμαρτημα* forsans scriptoris.

Ver. 1187. *raucâ*: sic edd. Florent. Ald. Vind. V. ed. B. Q. Ω. longe elegantius: vulgo, *raucas*.—*vix*: Vind. *vox*.—*tusse*: ita Vind. V. ed. B. Q. Σ. Ω. vulgo, *tussi*: Macrobius, P. O. Δ. *tussis*; vitiose,

Tenue, cavatei oculi, cava tempora; frigida pellis,
 Duraque, inhorrebat tactum; frons tenta meabat:
 Nec nimio rigidâ post artus morte jacebant;

1195 Octavoque fere candenti lumine solis,

ut puto. Editores quoque, *faucis*; sed
 invit scriptis, ut alibi.

Ibid. *raucâ tusse*. Thucydides, ubi
 supra: *Επιτα, εξ αυτων πταρμος, και βραγ-*
χος εισιγιντο και εν πολλοις χρονις κατα-
βαινις εν τα σπηθι ο ποτος, μετα βρηχος ισ-
χυρη.

Ver. 1188. *trahere et tremere*: editores,
 spretâ librorum veterum sanctitate, odio-
 sissimi mortalium, ex ingenio rescripsere,
trahier tremere; nescientes quoque scilicet,
 Lucretium verbis absolute positâ
 abundare: redeas annotata in f. 398.

Ver. 1189. *A pedibus*: O. Ω. *De pedi-*
bus.

Ver. 1190. *supremum*: O. *summum*;
 abest Vind.

Ibid. *Non dubitabat frigus subcedere*:
 i. e. audebat, *ισολμα*: vide ver. 1070. et
 iv. 189. Lambinus.

Recte: his translationibus ad animatis ad
 inanimas res jucundissime poemata Lu-
 cretius conspersit; quem pari successu
 Virgilius in georgicis passim æmulatus
 est. Conjecturam J. Aurati, ingeniosi
 alioquin viri, docte nugatoriam, *Endobita-*
bat nimirum, piget memorasse.

Ibid. *ad supremum tempus*: *ὄφ' ὄρας*
ισχυρως: i. e. sub instantissimi pericli
 tempore, vel mortis appropinquantis horâ.
 Catulli præstantissimos versus admovebo,
 ex lxiv. 151.

Certe ego te, in medio vorsantem turbine læti,
 Eripui; et potius germanum amittere crevi,
 Quam tibi fallaci supremo in tempore deessem.

Ver. 1191. *Compressæ*: Vind. Σ. *Non*
pressæ; V. ed. *Non præresse*.—*nasi*: Vind.
 V. ed. O. Σ. et Ω. *nisi*.

Ibid. *nares nasi*. Duæ voces idem va-
 lent, nisi quod *nares* æque de homini-
 bus ac brutis adhiberi videatur, *nasus*

autem ad homines potissimum referri.
 Plinius, nat. hist. xi. 59. “Et altior ho-
 “mini tantum, quem novi mores subdolæ
 “irrisioni dicavere, *nasus*: non alii ani-
 “malium *nares* eminent.” Sane liquet
 etiam ex hoc loco philosophi *πολυμαθισ-*
τατη, nares sine naso fieri posse, non autem
 vicissim *nasum sine naribus*.—Cæterum,
 lucem Lucretio commodabit Celsi locus,
 de med. ii. 6. “*Ad ultimum* vero jam
 “ventum esse testantur *nares acutæ*, col-
 “lapsa tempora, *oculi concavi*, frigidæ
 “languidæque aures, et imis partibus le-
 “niter versæ; *cutis circa frontem dura*
 “et intentâ; color aut niger, aut perpalli-
 “dus—.”

Ver. 1192. *cava tempora*: ut Maro,
 Æn. x. 891.

Ver. 1193. *inhorrebat*: ita P. et placet
 nobis: Vind. V. ed. L. M. *inhorret jacet*;
 B. *inhorret jacet*; O. Σ. *in ore jacet*; Q.
inoret jacet; prisci codd. Pii, *in ore jacens*;
 Δ. denique, *Duratusque horret*.—*tactum*:
 hoc dedi ex acumine proprio, sed meæ
 divinationi auxiliatu validissimo patroci-
 nantur Virgiliani versus ad Lucretiano-
 rum imitationem compositi, in geo. iii.
 502.

— demissæ aures; incertus ibidem
 Sudor, et ille quidem morituris frigidus; aret
 Pellis, et ad tactu tractanti dura resistit:

i. e. “dura resistit tactu tractantis.” Ita
 legendus est iste locus: neque aliter pro-
 fecto Macrobius exhibet, Sat. vi. 2. et
 conferas Æn. vii. 350. Vulgo, *ad tactum*.
 Jam vero *inhorrebat tactum*, vel etiam
tactu, si malis, exquisitissima est phrasis,
 pro horrida, sive aspera, videbatur *tactui*:
 quo nihil commodius rectiusque fingi po-
 terat. Pro *tactum*, P. *facies*; ejus prisci
 codices, *rectu*; Vind. Q. Δ. *rectum*; L.
 M. O. Ω. *rectum*; Σ. *casu*; vox deest V.

Aut etiam nonâ reddebant lampade vitam.

Quorum si quis, ut est, vitarat funera leti,

Visceribus tetrîs, et nigrâ proluvie alvi;

Posterius tamen hunc tabes, letumque, manebat:

ed.—Havercampus edidit ex ingenio, *in ore patens rictum*: et profecto, *in ore jacens rictum*, nobis non admodum displicisset, nostra tamen interea præponentibus: nam Nonius, ii. 868. ita versum exhibuit:

Duraque *in ore jacens rictu* frons tenta manebat.

Nimirum, voces appositæ *in ore* et *frons* facile librariorum impellerent ad mutandum verum *tactû* cum vulgato *rictû*, vel *rictum*.—*tenta*: P. V. ed. *tecta*.—*meabat*: sic P. Vind. V. ed. L. O. Σ. Ω. codd. prisci Pii, et Δ. manebat; M. Q. mebat. *Meabat* autem, *ἠσπασίρα*, ibat, abibat, evanescebat; nihilo præter cutem relicto, cunctis tabescentibus, et euntibus ad capulum. Havercampus lectorem prudenter amandavit ad iii. 525. Consulas etiam dicta in notis ad i. 1038. Phrasis videtur in venustissimis, et exquisitius acumen Lucretii respicere.

Ver. 1194. *post artus*: O. Δ. Σ. *prostrati*; pessime: nec melius est, quod hodierni editores, Lambino excogitatum, exhibent, *post strati*. Sanissima sunt, et convenientissima loco, quæ libri vetusti præbent.

Ibid. *rigidâ artus morte jacebant*: i. e. inutiles fiebant et ignavæ, geluque mortis rigescentes, eæ membrorum commissuræ, quæ solebant esse mobilissimæ, et hominibus vel præcipua agilitatis causa. Similiter Ovidius, fast. iii. 707.

Morte jacent inertâ—.

Unde clarissime constat, et ex centum profecto locis veterum, illud commentum *strati* vel *furcâ* ejiciendum esse, ut futilliter supervacaneum.

Ver. 1195. *Octavo*: Vind. V. ed. Δ. Σ. Ω. *Octava*; cui peccato sequentia nonâ *lampade* originem dedere. Facilitas au-

tem metri videtur hanc varietatem vocis *Octavo*, quod miror, poëtæ peperisse; nam sic aliter rem exposuit historicus:—*διφθύροντο εἰ πλιστοὶ σπασταὶ καὶ ἰσθμιαὶ ὄρω τε ντροῦ καυματος*—.

Ibid. *candenti lumine*: quod *albam lucem* similiter Virgilius vocitavit, ad Æn. viii. 455. si vera sit nostra versûs istius emendatio; et sane verissimam arbitramur.

Ver. 1196. *reddebant vitam*. Pariter Virgilius, geo. iii. 495.

Et dulcis animas plena ad præcepta reddunt:

i. e. *μυλινδία θυμων* vel etiam proprie in hoc loco propter *suavissimos halitus* vitulorum; vide Theoc. id. viii. 75. *Reddunt* autem, redonant, remittunt in illum æthera, unde primum, spiritum haurientes, vitam suam arcessiverint. Hinc, solitâ cum acumine ac doctrinâ, Gronovius asseruit sinceram lectionem Senecæ, ad Ædip. 270.

————— et summum diem
Securus alto reddat in solio parens:

ut, versâ vice, pro *nasci* Virgilius, geo. ii. 340. “*haurire lucem*,” de quâ re nos alibi; et magis apposite Statius, ii. 357.

————— nunc arma, diemque,
Projice—.

Numeris item melle quovis dulcioribus Avienus, desc. orb. 544.

Heic, in cæruleos mutati membra dracones,
Absolvere diem, finemque dedere labori.

Nostræ vero interpretationi phraseos *vitam reddere* tempestivam navat operam modo dictus Statius, Theb. viii. 324.

————— liceat, precor, ordine belli
Pugnaces efflare animas, et reddere calo.

- 1200 Aut etiam multus capitis cum sæpe dolore
 Conruptus sanguis expletis naribus ibat;
 Huc hominis totæ vires, corpusque fluebat.
 Profluvium porro qui tetri sanguinis acre
 Exierat, tamen in nervos huic morbus et artus
- 1205 Ibat, et in parteis genitales corporis ipsas:
 Et graviter partim metuentes limina leti
 Vivebant, ferro privati parte virili;

Plura videas in Silv. Crit. iv. pp. 38. 39. 40.

Ver. 1197. *vitarat*: M. *vítaret*; ut in his temporibus commutandis frequens est scribarum aberratio.

Ibid. *funera leti*. Haud absímili cum copiâ sermonis Seneca, Hippol. 1214.

Bina ut viderem *funera*, et geminam *necem*.

Nisi, pro *funera*, rescribendum sit *vulnera*; quas voces sæpe scribæ conturbant: videas Virg. *Æn.* i. 36. viii. 583.—Hæc autem Lucretius presse ex Thucydide in proprias chartas transtulit:—η, *υ διαφυγειν, σαιματιοντος τυ νοσηματος ει την κοιλιαν, και ιλαστικως τε αυτη ισχυρας ηγγηγομισης, και διαρριμης αμα ακρατα σαιπιπτασης, οι πολλοι υστρον δια την ασθινηων διαφθιροντα.*

Ver. 1198. *Visceribus*: Lambinus, quem multi editores auscultavere, contra libros importavit *Ulceribus*; audacter et sine causâ.—*tetrá*: Vind. V. ed. Δ. Σ. *nigris*; unde haud dubiâ, ut reor, emendatione castigaverim:

————— et *nigri* proluvie alvi:

quod *κητικωστρον* est, et eruditius. Celsus, ii. 8. fin. “*Alvus nigra*, sanguini “atro similis,—perniciosa est.” Hæc restitutio in contextum, nisi fallor, admitti debuit.—Porro, voces *proluvie alvi* absunt a codice Δ.

Ibid. *Visceribus, proluvie alvi*. Arnobius, lib. iv. p. 142. “*Cutes, viscera, pítuita*, atque omnis illa *proluvie intestinum* sub involucris constituta.—”

Ver. 1199. *tabes*: O. Δ. Σ. *tales*; Ω. *talor*; sed oræ codicis adscriptum est *tales*.

Ibid. *tabes letumque*: i. e. *letum ex tabe*; adeo ut, si mortem properatam effugerent, tabescerent saltem atque maciæ consumerentur exinaniti; (ut cum Orosio loquar, similem materiam agitante, in hist. iii. 4.) corporibus paulatim defluentibus, et amissis. Hinc, probe conscius opere quanto Lucretianas phrases sibi sumpserit effingendas Virgilius, sponte emendaveram poetam maximum, ad *Æn.* vi. 442. neque aliter exhiberi scriptis quibusdam postmodum inveni:

————— quos durus amor crudeli *tabe* peremit:

i. e. *tabem letumque* illis attulit. Vulgo, *peredit*. Sed suspicionibus meis insuper suffragatur Virgilii sedulus imitator, Tacitus, ann. i. 53.—“imperium adeptus, “(Tiberius Juliam) extorrem, infameam, “et—omnis spei egenam, (*Æn.* i. 599.) “inopiâ ac *tabe* longâ *peremit*; obscuram “ferre necem longinquitate exilii ratus.”

Ver. 1200. *multus*. Lego, *multo*.

BENTLEIUS.

Male. Conjecturæ tales in proclivi ja-cent; sed in Lucretium prorsus *ακρασδιοστρος* prodiguntur, qui sane ad limatiores regulas sequentium scriptorum non est exigendus contra librorum fidem. Cæterum, ita Thucydides, l. c.—*διεξηνι γαρ δια παντος τυ σωματος, ανωθεν αρηκμινον, το εν τη κεφαλη πρωτον ιδρωθιν κακον*—

Ver. 1201. *expletis*: ita P. Vind. V. ed. B. O. Q. Δ. Σ. Ω. neque prohibet Ha-

Et manibus sine non nullei, pedibusque, manebant,
In vitâ tamen, et perdebant lumina partim:

1210 Usque adeo mortis metus hiis incusserat acer.

Atque etiam quosdam cepere oblivâ rerum

Cunctarum, neque se possent cognoscere ut ipsæi.

Multaque humi quom inhumata jacerent corpora suprâ
Corporibus, tamen alituum genus, atque ferarum,

1215 Aut procul absiliebat, ut acrem exiret odorem;

vercampi silentium, in hac re nimium cessantis, quo minus existimem in codd. L. M. non aliter scriptum comparuisse. De suo nobis editores commentum sunt *plevis ex*: indoctissime. Nam, si de metro vererentur, nec vim hujusce cæsurae satis tenebant, nec veterum poetarum consuetudinem callebant, posteriorem syllabam in *sanguis* sæpius porrigentium, quam similiter terminatam in quavis aliâ demum dictione: si timerent rursus de constructione, Virgilius meliora docuisse potuerat in parallelo loco, geo. iii. 507.

————— *it naribus ater*
Sanguis———

Ver. 1202. *Huc*. Faber recte *Hac* legit.

BENTLEIUS.

Licenter quidem satis et importune, ut pleraque Fabri in Lucretium.

Ibid. Sed heus tu, an *totum corpus* fluebat per nares? *α πασαι*: meo periculo scribe,

————— *vires, et vita* fluebat.

Ennius similiter:

Vires, vitæque corpus meum tunc deserit omne.

BENTLEIUS.

Nihil vidi infelicius, aut ingenio lectione poetarum exculto magis indignum. Hendyades est, quales passim observantur; *vires corpæque* scilicet, pro *viribus corporis*. Pudet rebus vulgaribus immorari. Actum est de laudatissimis poëseos locutionibus, si sint ad hunc modum vel reformandæ, vel emovendæ. Hoccine

Bentleianum vero? Nobis perdolet hoc inceptum.

Ver. 1203. *qui tetri*: P. O. Ω. *cui tetri*; et ferri poterat: sed vulgata sunt immane quantum venustiora, et *qui nullo negotio in cui migrare poterat*: Vind. *culta et*; V. ed. Σ. *cultetris*; L. M. *cui tetris*; Q. *culta etris*; Δ. denique *culta*; cum hiatus sequente.

Ibid. *Profusivum qui Exierat*: ita mox, in ver. 1215. Sane nec rara est constructio, et nos alibi illustratam dedimus. Sic autem Thucydides:—*και, η εις η των μεγιστων περιγυωσσε, των γυ περιστημιον ανειληψις αυτη εκσημασι*: quibus recepta lectio Lucretii confirmatur.

Ver. 1204. *huic*: Vind. V. ed. Δ. Σ. *hinc*.

Ver. 1205. Hæc, et sequentia, sic leguntur in Græco:—*κατακησσε γαρ η τα αυδα, και η ακρη χειμη, και ποδα, και πολλοι, στυμπαμασι τυτων, διεφυγον υσι δ' οι και των οφθαλμων*.

Ver. 1207. *Vivebant*: Σ. *Humebant*. Et Vind. *insuper, parti*.

Ver. 1208. *sine*: Δ. *seu*.—*non nullei*: vulgo, *nonnulli*; sed recte divisas voces V. ed. O. Ω. exhibent.

Ver. 1210. *hiis*: P. V. ed. L. Δ. *iis*; Ω. *is*.—*incusserat*: Vind. Σ. *intus erat*; quod ortum est peccatum ex omissio *εφ σ*, uti factum in V. ed. *incuserat*; deinde, separatis vocabulis, *incus erat*, ut Q.—*Incusserat* autem, pro *incussus erat*, absolute noster, ut passim; atque potissimum in verbis notionem *motûs* in se continentibus: de quâ re nos alibi, et sæpiusculæ

Aut, ubi gustarat, languebat morte propinquâ.

Nec tamen omnino temere illis solibus ulla
 Comparebat avis, neque noxia secla ferarum
 Exhibant sylvis; languebant pleraque morbo,
 1220 Et moriebantur: cum primis fida canum vis
 Strata viis animam ponebat in omnibus ægre:

quidem, jam monuimus. Sic *μικαλλων* Græci, atque cognatis vocibus, passim utuntur.

Ver. 1211. *oblivia*; uti pergit Thucydides:—*τὸς δὲ καὶ λήθῃ ἐλαμβάνει παραυτίκα ἀναστάντας τῶν πάντων ὁμοίως· καὶ ἠγνοῦσαν σφας εἰ αὐτοῖς, καὶ τὸς σπειθηδύως.*

Ver. 1213. *supra*: Heinsius, Advers. p. 510. emendat, *serpta*; sed malim equidem *το supra* intelligere fungi officio cognati sui *super*, quamvis aliud exemplum non sit ad manum, quam lectionem arbitrariam cum membranarum Lucretianarum, quæ plerumque castigatissimæ inveniuntur, unanimi scripturâ leviter commutare.

Ibid. *inhumata jacerent corpora*. Silius, Pun. xiv. 611. ubi videas Drakenborchium:

Passim etiam deserta jacent, inhumataque, late
 Corpora, pestiferos tetigisse timentibus artus.

Thucydides:—*τα γὰρ ὄρνια καὶ τετραπόδα, ὅσα ἀνθρώπων ἀπέπτεται, ἢ ἢ προσημ, ἢ γινεσάμινα διφθιμῶτο.*—Porro, Σ. *tum*, pro *quom*.

Ver. 1214. *alituum*: Vind. V. ed. *alium*.—*genus atque*: Vind. *generatque*; et idem voluit var. lect. in V. ed. *gens atque*.

Ibid. *alituum genus atque ferarum*. Similia his multi narrare, quos apponere longum esset, et proposito alienum: vide modo Nicand. ther. 406. Jul. Obs. de prodigg. cap. lxxv. et ibi Schefferum; Ovid. met. vii. 545—552. Stat. Theb. i. 624. cujus sublimem locum ex ingenio sponte prius emendaveram, quam codd. quosdam conspirantes intellexerim, Theb. xii. 565.

Septima jam surgens trepidis Aurora jacentes
 Averatur equis: radios declinat, et horret,
 Stelligeri jubar omne poli: jamque eminus ipæ
 Pabula dira feræ, campumque odere volucres,
 Spîrantem tabo, et cœlum ventosque gravantem.

Vulgo, jam *cominus*. Adeas etiam Lucan. vi. 627. quos Graius nostras in ode suâ, *Vate dictâ*, imitatus est feliciter.

Ver. 1215. *Aut*: V. ed. *Haud*—*ut*: Δ. Ω. *aut*.—*exiret*: P. Q. Δ. Σ. Ω. *exciret*; V. ed. *excint*.

Ibid. *exiret odorem*. Virgilius, Æn. v. 438.

Corpore *tela* modo, atque oculis vigilantibus, *exit*.

Ver. 1217. *temere*: Ω. *tenere*.—*solibus*: Macrobius, Sat. vi. 2. *sedibus*.

Ver. 1218. *Comparebat*: V. ed. Ω. *Comparabat*.—*neque*: hoc flagitat usus poëtæ constantissimus, quoties vocola repetatur, et *nec* præcesserit; adeoque non dubitavi reponere ex arbitrio contra libros, qui dant *nec*: quâ lege fidenter dixerim multa esse apud Virgilium castiganda, delicatissimis auribus et superbissimo judicio poëtam. Exemplo sit geo. iii. 216.

—*nec* nemorum patitur meminisse, *nec* herbæ.

Neque aliter, ut nunc video, liber unus: sed codd. collatores hæc solent, ut minuta nimis et nullius pretii, prorsus negligere. —*noxia*: ita scribendum mihi persuadent, et aliis persuasere, varietates Iectionis. P. O. Macrobiusque, *tristia*; æque bene, sed antiquissimi codices refragantur: a Vind. relicto spatiolo tamen, voces *neque noxia* absunt; et posterior abest Σ. vacante itidem spatio: V. ed. *noctis*; omisso *neque*; L. *nectia*; M. *noctia*; Ω. *forcia*; Q. *noctibus*; si collatori velis fidem adhi-

Extorquebat enim vitam vis morbida membris.

Incomitata rapi certabant funera vasta.

Nec ratio remedii communis certa dabatur:

1225 Nam, quod alii dederat vitaleis aëris auras

Volvere in ore licere, et cœli templa tueri,

Hoc' aliis erat exitio, letumque parabat.

bare: quod caveas, me saltem impulsore.
Haud displiceret, et Virgili parallelus
locus favet, nec oppositioni clausularum
non consuleretur:

———— neque noctu secla ferarum ———

Qui locus sic se habet, in geo. iii. 538.

Non lupus insidias explorat ovilia circum,
Nec gregibus nocturnus obambulat ———

Denique, libris melioribus manu exaratis
obtemperare perplacet; et vehementer do-
leo non esse, qui Macrobbii reliquias ad
codd. MSS. exigat, castigetque; quum
fidelis collatio scriptoribus optimis utilis-
simam operam navaret. Conferas autem
Lucan, i. 559.

Ibid. *Nec temere ulla avis Comparebat:*
vel ipsa morbo laborans scilicet, vel carni-
bus etiam pestiferis devoratis consumpta.
Sic Thucydides, l. c.—*τιμωρον δε*, (pe-
rempiarum avium) *των μιν ταιωντων οριδων*
επιλυφισ σαφης εγινετο και εχ λωροντο οτι
αλλως, οτι πιμ ταιωντες οδου.

Ibid. *avis—noxia secla ferarum.* Sene-
ca, de clement. l. 26. "Quæ alia vita es-
set, si leones, ursiqus, regnarent; si
serpentibus in nos, ac noxiosissimo cui-
que animali, daretur potestas?" Item
Martialis, x. 5.

Abigatque moto noxias aves panno.

Ver. 1219. *Exibant:* Vind. Σ. *Exieb-*
ant.

Ibid. *languabant morbo.* Maro, geo. iv.
252.

———— tristi languabant corpora morbo.

Ver. 1220. *cum:* V. ed. *tum.*—*canum*

Vol. III.

vis: V. ed. Σ. *cacumis;* desiderantur vo-
ces in Vind.

Ibid. *cum primis fida canum vis.* Per-
git magister Græcus:—*οι δε κωνις μαλλον*
αισθησι παριχον το ασωβαινοτες, δια το
ξυδιαινασθαι. Homerus, II. A. 50.

Ουραυς μου πρηνος απιχου, και ΚΥΝΑΣ απρως.

Silius, xiv. 594. ubi plura Drakenbor-
chius:

Vim primi sensere canes ———

Consulas insuper Heraclidem Ponticum,
p. 427.

Ibid. *fida canum vis.* Æmulatus est
Mantuanus, Æn. iv. 132. ad quem locum
Burmamnus similem Statii phrasim lau-
dat:

Massylique ruunt equites, et odora canum vis.

Redes dicta ad v. 28. Euripides, Hec.
293.

Το δ' ΑΞΙΩΜΑ, κρη κακος ΔΕΓΗ, το σου
ΠΕΙΣΕΙ:

ubi nonnulli, nescio an indocte magia, an
apdacter, de suo rescripserunt, *λεγης*
quibus satis facilem comitem nuperus edi-
tor Hecubæ se dedit. Phædrus, ii. 5. 23.

Tum sic jocata est tanti majestatis duci.

Alia ad manum prudentes præterimus.

Ver. 1221. *animam:* a Δ. abest; O. Σ.
Ω. *animum;* V. ed. *anni;* i. a. *añm.*—
ægre: Vind. Σ. *æger;* V. ed. *ægere;* Δ.
agram. *Ægre* autem, valde reluctata, et
cum laboriosissimo anhelita, propter mor-
bi violentiam; uti statim declaratur. Vi-
dēt etiam poëtæ sui mentem, uti oportuit,
Havercampus.

Illud in hiis rebus miserandum magno opere unum
 Ærumnabile erat; quod, ubei se quisque videbat
 1230 Implicitum morbo, morti damnatus ut esset,
 Deficiens animo, incesto quom corde jacebat,
 Funera respectans, animam inmittebat ibeidem.
 Quippe et enim nullo cessabant tempore apisci

Ibid. *animam ponebat*. Maro, geo. iv. 238:

————— *animasque in volnere ponunt.*

Ver. 1223. *rapi certabant*. His signatis vocibus inverecunda vespillonum festinantium ob funerum multitudinem clarissime depingitur; propinquis interea et amicis, acriore curâ domitis, ritus supremos non peragentibus.

Ibid. *funera vasta*. Nove dictum videtur pro "funera multa:" vide nos ad v. 1289.

Ver. 1224. *remedii*: sic Vind. V. ed. O. Q. Σ. Ω. vulgo, *remedii*; sed aliter antiquissimi solebant.—Hæc autem ita representantur Thucydide:—*ἴσ τι εἶδεν πατισσῆ ἰαμα, ὡς ἔπειν, ἰ τι χρεῖν προσφύροντας ἀφίλων' το γὰρ τῆ ξυνεργησιν ἄλλων τῶτο ἰβλαπτι.*

Ver. 1225. *alii*: sic diserte P. Vind. V. ed. B. Q. Σ. Ω. et Thucydides patrocinatur: L. M. O. Δ. *ali*; sed in postremo codice litera ultima erasa fuerat: vulgo, *alis*, vel *aliis*; quod in Macrobbii exemplaribus, Sat. vi. 2. conspicitur.

Ibid. *vitalis aëris auras*: redi sis iii. 1225. i. e. uno verbo, *ætheris auras*, quibus vescimur mortales; vide Virg. Æn. i. 546. Hinc etiam ab aliâ insuper aurâ distinguitur, de quâ sic Martianus Capella, init. operis, *Hymenæum* alloquens:

— *elementa ligas vicibus, mundumque maritas,
 Atque auram mentis corporibus socias:*

super quâ consulas Virgilium, ad Æn. vi. 747.

Ver. 1226. *in ore*: V. ed. *more*; ut alibi:

Ibid. *Volvere aëris auras in ore*. Hinc Virgilius est intelligendus, ad geo. iii. 25.

Conlectumque fremens *volvit sub naribus ignem*:

i. e. aëra calidis flatibus expirat. Presis vestigiis magistrum Gratius secutus est in cyneg. 270. sed Nemesianus officio sobrii interpretis fungi non dedignatur, cyneg. 248.

Fumant humentes calidâ de nare vapores.

Ibid. *et calii templa tueri*. Phrasin Homeream exornavit, quam Lambinus apposit, Od. K. 498.

————— *ὕδῃ τι θυμῶς
 ἠθλ' ἐστὶ ζῶντι, καὶ ὄραν φασὶν ἡλίου:*

qui versus suavissimi Virgiliano carmine sic adumbrati sunt, ad Æn. iv. 451. Lucretii quoque non immemori:

Mortem orat; tædet calii convexa tueri.

Ver. 1227. *Hoc' erat exitio*. Verba ipsissima Virgilius mutuatus est, geo. iii. 511.

Mox erat hoc' ipsum exitio—————

Ibid. *letumque parabat*. Unanime codicum testimonium, et consentiens auctoritas Macrobbii, haud ita me absterrent, propensionis librariorum ad vetustiores doctioresque dictiones immutandas valde conscius, ut non existimem rescribendum:

Hoc' aliis erat exitio, letumque parabat.

Videas modo, quæ disputaverim in notis ad i. 200. et Minciani vatis locus emendationem meam valde roborat, ad Æn. vi. 435.

————— *qui sibi letum
 Insontes peperere manu*—————

Ex aliis alios avidi contagia morbi;

1235 Lanigeras tamquam pecudes, et bucera secla:

Idque vel in primis cumulabat funere funus.

Nam, queiquomque suos fugitabant visere ad ægros,

Vitai nimium cupidos mortisque timenteis

Pœnibat paullo post turpi morte malæque,

Auctor quoque Ciris, ver. 282. non aliter:

Aut mihi præsentî *perperissam* volnere letum.

Accedat Seneca, Herc. Cœt. 220.

Formaque mortem paritura mihi.

Ver. 1228. *magno opere*, vel *magnopere*: sic clare P. O. Ω. vulgo, et *magnopere*: Vind. et *opere*; V. ed. Σ. *opere*; Δ. et *summapere*. Sensus est: "Eam ærum-
"nam inter omnes, quæ morbum comi-
"tarentur, maximâ miseratione dignum
"putavisses—." Locus, me iudice, concinnior est sine illo *et*, quod proinde eliminatum volui.—Porro, sic Thucydides: —*δυστοκαστοὶ δὲ πάντες ἢ ἐν κακῷ, ἢ ἐν ἀδυναμίᾳ, ἵσταντο τις ἀσθενὸς καρτίων· πρὸς γὰρ το ἀνίστασθαι ἰσθὺς τραπομένην ἐν γυμνῇ, πολλὰ μάλλον κρείοντο σφας αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἀτυχῆσαι· καὶ ἴσται, ἵσταντο ἀφ' ἵσταντο Στρατηγίας, ἀναπνεύλασται, ὡς πρὸς τὰ πρῶτα, ἵσταντο καὶ τοὶ πλεῖστοι φέρουσι τὸ ἐπιπλεῖν.* Ita locum interpungendum esse docti dudum monuerunt; et in illis celeberrimus medicus nostras, Ricardus Mead, in tractatu suo de *Peste*.

Ver. 1229. *Ærumnabile*. Voce usus est Apuleius in limine primo metamorphoseôn:—"ærumnabili labore;" ubi videas eruditos: et alibi.

Ver. 1230. *Implicitum morbo*: uti plures alii ex optimis scriptoribus locuti sunt. Huc referas Mantuanum, Æn. vii. 354.

— prima *lux*, udo sublata veneno, Pertentat sensus, atque oisibus *implicit* ignem.

Ibid. *ut*; pro pleno *ut si*: vide verr. 151. 759. et quæ nos diximus ad iii. 948. est enim in formulis tritioribus.

Ver. 1231. Carum nostrum non adeo

αἰσῶν auribus existisse credam, quin *κακῶφρονες* evitaverit scribendo:

Deficiens animi, mesto cum corde jacebat:

aut saltem, vocibus transpositis:

Deficiens animo, cum mesto corde jacebat.

Sed in libris nihil subsidii nobis est; et statim manifestum fiet, quamobrem nos reposuimus *quom*, pro vulgato *cum*: ne scilicet quæstruptio labasceret. Erunt fortasse, qui *dum* præposuissent; et, codd. auspiciis, lubenter accepissem. Cæterum, hæc, ut alia omnia, sublegit Ovidius de *peste*, l. c. met. vii. 565. quem laboriosum esset singillatim apponere.

Ibid. *jacebat*: i. e. decumbebat, *ἐπέβληται*, *καίτοι*, ut loquitur Libanius, epist. lii. Nos alibi.

Ver. 1232. *animam immittebat*: i. e. "vitam in hac mœstitiâ ponebat, et in "perpetuâ funeris appropinquantis cogitatione." Elegantius nihil, et exquisitius, dici poterat. Scribitur autem hoc modo in L. Ω. vulgo, ut Δ. *animam et mittebat*; P. V. ed. O. Σ. *animam mittebat*; Vind. *anima* (i. e. *animā*) *immittebat*; M. Q. *animam amittebat*; non absurde, sed melius foret, *animam emittebat*: vide nostram *Silv. Crit.* v. p. 48.—*ibidem*: Vind. V. ed. *idem*; Δ. et *idem*. Hunc autem versum perperam ver. 1236. sequitur in P. Vind. Q. Δ. Σ.

Ver. 1233. *et enim*: V. ed. omittit *et*.

Ver. 1234. *avidî contagia morbi*. Huc respexit haud dubie Virgilius, geo. iii. 553.

Pallida *Thiophone Morbos* agit ante, *Metamque*; Inque dies *avidum*, surgens, *caput* altius effert.

- 1240 Desertos, opis experteis, Incuria mactans.
 Quei fuerant autem præsto, contagibus ibant,
 Atque labore, pudor quem tum cogebat obire,
 Blandaue lassorum vox, mixtâ voce querelæ:
 Optumus hoc leti genus ergo quisque subibat.
- 1245 Inque aliis alium, populum sepelire suorum
 Certantes, lacrumis lassei luctuque redibant.

Ver. 1235. Auscultavi Bentleio, recte ad suam stationem reduci hunc versum, qui in vulgaribus editionibus poni solet post ver. 1240. sed in P. V. ed. L. M. O. Ω. sequitur ver. 1243. Vir doctissimus provocat, ut par est, ad Thucydidis verba, modo posita, quæ transpositionem extra fines controversiæ locant; et ad Phutarchum tom. i. p. 171. B. simili rerum ordine gaudentem: *ἀλλ' ἰων, ὡς πρὸς βορνηματα καθιγγόμενος; ἀναπικλάσθαι φθόρος ἀπ' ἀλλήλων*. Ipsa ratio nobis patrocinatur, et innumera loca veterum: vide Virg. ecl. i. 51. geo. iii. 469.

Ver. 1236. *Idque*: P. V. ed. Σ. *Atque*.—*vel*: Σ. *uti*.—*cumulabat*: V. ed. *cum labat*.—Nonnulla Pii exemplaria dederunt *Idque*.

Ibid. *cumulabat funere funus*. Seneca, CEd. 131.

Stat gravis strages, premiturque juncto
Funere funus.

Funere vero funus: i. e. *cadavere cadaver*; vide supra, ad ver. 1137. Stat. Achill. i. 88. Theb. x. 7. Statius, Theb. x. 370.

— incendit prons dea curribus *album*
 Sidus, et admoto monstravit *funera* cornu.

Album, i. e. splendidum: hæc enim necessaria est emendatio; vide Silv. Crit. v. sect. ccix. et Virg. Cir. 37. cum similibus infinitis numero. Vulgo, *almum*: quæ vox nihil facit ad Lunæ radios; adeas notata in nostrum, i. 2. Virgilius ita sermone sententiam variavit, ad geo. iii. 556.

— catervatim dat stragem, atque adgerat ipsi in stabulis putri dilabæ cadavera tabo.

Ver. 1237. *oisere ad*: ita O. Q. Ω. et

sic reposuerat Lambinus, provocans ad ii. 360. v. 635. Terent. Hec. i. 2. 114. ii. 1. 40. Plaut. Capt. iv. 2. 113. et alios: P. *ut fit ad*; Vind. *ut fere ad*; quam proxime receptis: V. ed. *ut facto ad*; L. M. *ut se redeat*; Δ. *fere ut*; Σ. *ut*, relicto spatiolo.—*ægros*: antiqua Pii exemplaria, *agros*.—Variis modis in proclivi est hunc versum tentare, et docti tentaverunt: sed nihil vulgatis facilius est, aut quod scripturis codicum minus discrepet; ne dicam, diserto testimonio saltem membranarum Ω. esse omnino acquiescendum. Sic autem Thucydides, l. c.—*εἰ τε γὰρ μὴ θίλων ἐν διδόντι ἀλλήλοις πρῆσιναι, ἀπωλλόντο ἱημοὶ καὶ οἰκίαι πολλὰς ἐπινοήσαν ἀπαρμ τε θρασυνοήτους*.

Ver. 1238. *Vitæ*: V. ed. *Vita*.—*cupidos*: sic omnes, omne genus, libri; sed ex arbitrio tamen editores reposuere *cupidi*, ignoratæ constructionis jure postulandi. Sensus est: “Incuria, miseris in vic-
 “ timas officio popæ fungens, pumibat
 “ eos, nimium cupidos vitæ, quicumque
 “ fugitabant ad ægros visere.—” Et locus est egregio artificio elaboratus, et singulari sublimitate; translationem continuans, quam superius ad ver. 1235. ingressus est poëta.

Ver. 1239. *Penibat*: sic optime Turnebus restituit, inter magnas scriptorum dissimilitudines, quas vetustioris orthographiæ conservatio generavit: P. *Penas et*; Vind. V. ed. B. L. O. Σ. Ω. *Penibus*, vel *Penibus, et*; M. *Penibus at*; Q. *Penibus ac*; Δ. *Peni et*. Tentabat Vossius, *Pena ibus et*; sed frustra, nec sine necessitate mutandæ constructionis.

Ibid. *turpi morte malæque*: i. e. *pecu-*

Inde, bonam partem, in lectum moerore dabantur:
Nec poterat quisquam reperiri, quem neque morbus,
Nec mors, nec luctus, tentaret tempore tali.

1250 Præterea, jam pastor, et armentarius omnis,
Et robustus item curvi moderator aratri,
Languebat; penitusque casâ contrusa jacebant
Corpora, paupertate et morbo dedita morti.

dum boumque; qualem utique stomacho-
sius est indignatus celeberrimus ille Græ-
corum dux, apud Homerum, Od. A. 408.

Ἄλλα μοι Διγισθὸς τυφλὰς θανάτων τι, μὲρον τι,
Ἐκτα, σὺν ὑλαμένη ἀλοχρ᾽ ἀπειδὶ καλῶσσε,
Δυσπνοσᾶς ὡς τις τι κενεϊκτῶν ΒΟΥΝ ἰνὶ φωνῆ.
Ἔς ΘΑΝΟΝ ΟΙΚΤΙΣΤΙΤῆ ΘΑΝΑΤῶ περι δ' ἄλ-
λοι ἰταίρη
Ναίμωσ κτύποντο, ΣΥΕΞ ὡς ἀρρηδοῦντι—

Ver. 1240. *Incuria*: Vind. L. M. Q.
Δ. Σ. Ω. in cura.—mactans: Ω. mat-
tans.

Ibid. mactans: i. e. immolans; ἱερνύουσα,
σφαγιαζούσα. Verbum sacrificale; adeoque
INCURIÆ, personam sacerdotis gerenti,
pulchre convenit.

Ver. 1241. Hic versus et sequentes duo
desiderantur in Vind. nisi collator de mo-
re peccaverit, et voluerit dicere, tres se-
quentes omitti; quod probabilius est prop-
ter ἡμιουσιλλουσον, *ibat* et *subibat*.—Insuper
ita Thucydides rem prosecutus est, l. c.—
ἢ τι πρῶσιν, διψθῦροντο· καὶ μάλιστα εἰ
ἀρετῆς τι μεταπαύμενοι· ἀσχυρὴ γὰρ πφί-
δων σφῶν αὐτῶν, ἰσιοντες παρα τῆς φίλης, ἐπι-
καὶ καὶ τῆς ολοφύρσεως τῶν ἀπογοιγῶμενων τιλευ-
τῶντες καὶ εἰ οἰκία ἰξικαμῶν, ὑπο τῷ πολλῷ
πανυ νικῶμενοι.

Ibid. *contagibus ibant*: i. e. *obibant*,
peribant; eleganter et erudite: vide nos
ad iii. 525. et Silv. Crit. v. p. 44.—Et lec-
tores lepidi non sine voluptate compara-
bunt Livium, in xv. 26. Thucydidis ac
Lucretii vestigiis, per æmulationem glori-
osæ cursûs honestissimam, feliciter insis-
tentem: nam plura adscribere his chartis
nec vacat, nec necessarium videtur.

Ver. 1242. *pudor quem tum*: P. *pudo-
reque omni*; V. ed. *pudor quem omni*; Δ.
pudor quem unum; Σ. *pudor quemcunque*:
et sic sane legendum esse versiculum
conjeceram:

———— pudor quemquemque cogit obire:
i. e. *ægros obire*, ver. 1237. sed longe
præstiterit codices non deserere.

Ibid. *quem obire*: i. e. quem *laborem*
tum cobeat subire pudor. Lambinus.
Verissime: aliter enim *æ obire*, sic sine
substantivo positum, potuisset solummodo,
mori; ut alibi sæpe. Valerius Flaccus,
iii. 710. satis apposite:

Fida ministeria, et *duras obit* horrida pugnas.

Ver. 1243. *lassorum querelæ*: Ω. dat,
laxorum querellæ.

Ver. 1244. *leti*: V. ed. *lacti*, pro *læ-
ti*: Ω. *legi*.

Ver. 1245. Locum sic vere Pius inter-
pretatus est: “Et, certatim satagentes
“multitudinem suorum, alterum post al-
“terum, sepeliendo, domum repedabant;
“lugendo defessi ac lacrymando.” *Popu-
lum* igitur capias oportet pro *copiam*
quamvis absolute, vel *multitudinem*: de
quâ dictionis potestate, consulenda sunt
omnino, quæ doctissime collata sunt Ber-
neccero Gronovioque, ad Justin. x. l. 6.
Hinc bene Priscianus, perieg. 659.

Quo pereant pecudes pariter, *populique visorum*.

Ver. 1247. *bonam*: Vind. *bona in*; V.
ed. O. Δ. Σ. *bonam in*; Q. *bona*.—in *lec-
tum*: P. *in letum*; quod conspicitur etiam
ad oram cod. Ω. et nobis saltem præ vul-

Exanimis pueris super exanimata parentum

1255 Corpora non numquam posses retroque videre

Matribus et patribus gnatos super edere vitam.

Nec minumam partem ex agris mceros is in urbem

Confluxit; languens quem contulit agricolarum

gatâ lectione placet: Vind. V. ed. Q. *in-*
jectum; Δ. *ix*, solummodo.—*mcerore*:
Vind. *majerore*; V. ed. Δ. Σ. *majore*.—
dabantur: Δ. *redibant*. Hunc autem
versum sequitur in P. qui nobis est ver.
1244.

Ver. 1248. *morbus*: V. ed. Δ. Σ. *mor-*
bo; vitiose. Hæc dicit noster; neminem
fuisse, quin, si minus ipse foret mortuus,
vel ægrotaret, vel quempiam ex consan-
guineis et propinquis ægrotantem, mor-
tuumve, comploraret.

Ver. 1249. *tentaret*: Δ. *tentari*; Σ.
tentare.

Ibid. *tentaret*: i. e. aggredieretur; redi-
sis v. 347. Sic alibi Lucretius, et alii.
Si malis, efficaciorum sensum poteris dîc-
tioni assignare, *percelleret* utique; de quo
nos ad i. 13. Juvenecus, evang. hist. ii.
380. huic convenit:

————— *perculus pectora luctu* ———

Ibid. *tempore tali*: i. e. *is temporis nuptis*
in tantâ calamitate: de quâ phraasi satis
ad i. 94.

Ver. 1250. *jam*: V. ed. *ideo*. Legen-
dum forsan:

Præterea, *quoque pastor* ———

Vide iv. 890. v. 1045. et ver. 222. hoc
libro: i. e. non *cives* tantum laborabant
morbo, sed etiam *rustici* in *agris*; ut ver.
1137. Et nihil est in Thucydide, quod
his respondeat Lucretianis, usque ad ver.
1257.

Ibid. *armentarius*: ut Virgilius, geo.
iii. 344.

Ver. 1251. *curvi moderator*: Vind. V.
ed. Δ. *vir immoderator*; mirum per erro-
rem.

Ver. 1252. *Languerat*: sic P. Vind. V.
ed. Ω. vulgo, *Languerant*; minore cum
varietate.—*casâ*: editores de suo, *casis*;
impudenter.

Ver. 1253. *dedita*: P. V. ed. *tradita*;
etiam bene.—Cæterum, hic versus et
qui sequitur a Vind. absunt.

Ibid. *dedita morti*: Virgilius, geo. iv.
90.

Deterior qui visus, eum, ne prodigus obeat,
Dede neci ———

Ver. 1254. *Exanimis pueris*: L. M.
Exanimi pueri.—Senecam admovebo, in
Ed. 53.

Sed omnis ætas pariter, et sexus, ruit;
Juvenesque senibus jungit, et genitis patres,
Funesta pestis.

Ver. 1256. *edere vitam*; ut Ovid. fast.
vi. 745. et epist. ix. 62. ubi videas Bur-
mannum.

Ver. 1257. *agris*: V. ed. *ægris*.—*mæ-*
ros is; ut *vapos* scilicet, *colos*, *ægros*, (ver.
1130.) et alia vetustatis specimina in Lu-
cretio. Hæc videtur maxime simplex
omnium, et facilis, restitatio; nam libra-
rii ad terminationem *os* in hæc voce cer-
tissime offenderent, atque importunas
manus ad innovandam scripturam appli-
carent. P. V. ed. L. M. O. Δ. Σ. Ω. *mæro-*
ris; Vind. Q. *ægros*, si verum egerit
collator; sed homini non temere creden-
dum esse, novimus experti. Fortassis
haud deterior videbitur quibusdam versus
hoc modo leviter castigatus:

Nec minumam partem ex agris *mæroris id* urbem
Confluxit ———

elegans enim constructio est et docta in
primis, *Confluxit urbem*, sine præposi-

Copia: conveniens ex omni morbida parte,

1260 Omnia condebant loca, tectaque; quod magis æstûs
Conferto situ acervatim Mors adcumulabat.

Multa, siti prostrata, viam per, proque voluta,

Corpora, silanos ad aquarum structa, jacebant,

tionem; uti nos plus semel ostendimus in his notis.

Ibid. *minumam partem*: ad idem schema constructionis, quo *omne genus*, ad iv. 739. ubi consulendi nos: adeas quoque phrasin eandem in iii. 64.—Hæc vero Thucydides ita declaravit: *Επιειθεῖ δ' αὐτοῦ μαλλον προς τῶν ὑπαρχοντι κρηνη και ἡ ξυγκομιδη τε των αγρων εις το αυτον και εχθισσαν τας παλλοντας*—.

Ver. 1258. *languens*: V. ed. *luguens*; forte pro *lugens*, sed vitiose. Mox editi contra scriptos *partii*; ad quam vocem plena posita fuit distinctio. Nos videmur, aliter distinguentes, mobiliorem cursum numerorum, et molliorem constructionem intulisse. Nimirum, regimen illud in eadem periodo sermonis, *copia contulit*, et *copia condebant*, editores nec concoquere nec capere potuerunt: atqui rectissimum est, et exemplis indubitatis communitum. Maro, *Æn.* iii. 676.

At *genus e sylvis Cyclopum*, et montibus altis, Excitum *rui* ad portas; et litora *complant*.

Adi Burmanni notas *ibid.* iv. 87.

Ibid. *languens*: i. e. *ægotans*, sine comite substantivo; aliter atque in ver. 1219. Ita Suetonius, vi. 51. “Nam, qui luxuriis immoderatissimæ esset, ter omnino per quatuordecim annos *languit*.”

Ver. 1260. *condebant*: M. Q. *condebant*; Lambinus ex ingenio, *complebant*: quem satis inconsulte temeriterque secuti sunt editores. Nimirum, hæc est ex illis phraseos inversionibus quas opere maximo poetæ frequentavere, atque nosmet, usque ad satietatem, et in his commentariis et alibi, firmavimus et exposuimus. Indifferenter dicas Latine, *Condebant agricolæ loca*, vel *locæ condebant agricolas*. Nos similiter: “They stowed goods in the

“place;” vel rursus, “They stowed the “place with goods.” Plura legas ad ii. 802.—*tectaque*: P. *tectis*; Vind. V. ed. O. Δ. Σ. *tecta*.—*quo*: Vind. V. ed. Σ. *quoque*; O. *quoque et*; Q. *co*.—*æstûs*, vel *æstus*: B. *æstum*; Lambinus, Turnebo approbatore, ut ipse dicit, *mage costum*, ex arbitrio; audacter, atque inepte. *Æstûs utique, hominum æstuantium*, pro “æstu conglobatæ atque angustatæ multitudinis;” *πληθὺς τιθλυμμενῶν τε καυματοῦδὲς πνιγῶν*. Nihil manifestius, aut exquisitius rationes poeticas resipiens.

Ver. 1261. *Conferto situ*: sic optime, et, per elegantiam librariis incognitam, diserte V. ed. Reliqui, *Confertos ita*, præter P. qui *Infectos ita* dat: Havercampus, auctore Rutgersio, var. lectt. iv. 1. *Confectos ita*. Nos pluribus et melioribus exemplaribus per totum locum obtemperavimus. Literâ nimirum *s* a proprio vocabulo semel, ut fit, separatâ, *Confertos ita* celeriter in *Confertos ita* migraret. Livii tandem locum impendio opportunum non gravabimur transferre ex iii. 6. 2. “Grave tempus, et forte annus pestilens, erat urbi agrisque; nec hominibus magis, quam pecori: et auxerê vim morbi, terrore populationis, pecoribus agrestibusque in urbem acceptis. Ea conclusio mixtorum omnis generis animalium et odore insolito urbanos, et agrestem, *confertum in arta tecta, æstu ac vigiliis angebat*; ministeriaque in vicem ac contagio ipsa vulgabant morbos.”

Ver. 1262. *siti prostrata Corpora*. Hæc nostri Curtius, iv. 16. 14. sub oculos habuit: “*Sitis præcipue fatigatus et saucios exurebat, passimque omnibus rivis prostraverunt corpora, præterfluentem aquam hianti ore captantes*.” non immerito etiam ver. 1173. et iii. 930.

Interclusâ animâ nimîâ ab dulcedine aquarum:

1265 Multaque per populi passim loca prompta, viasque,
Languida semianimo cum corpore membra videres,

Ver. 1263. *sicanos*: P. sic amneis; Δ. *tyllanos*; Σ. *sicanos*.—*structa*: sic ausus equidem sum reponere, conjecturâ nixus, pro librorum omnium dictione *strata*; ut ab Lucretio amolirer repetitionem, quæ turpissimam sermonis paupertatem, et defectum ingenii, proloquitur. Ubinam vero illi mortuorum acervi erant accumulandi, nisi ad canales ac scaturigines aquarum, quo eadem sitis ardentissima morbosos omnes compellebat? Videamus etiam interea, an non Virgiliani versus, superius laudati, in geo. iii. 556. nostræ divinationi non patrocinentur:

Jamque *catervatim* dat stragem, atque *adgerat*
ipela
in stabulis turpi dilaba *cadavera* tabo.

Quem locus Thucydidis parallelus comitetur:—*αλλα και νεκροι εν' αλληλοις αποθησποντοις κειντο, και εν ταις ιδοις εκαλιδωνο, και περι τας κρηνας απασας, ημθηστοι, εν τω ιδωτοις επιθυμω.*—Denique, confusio vocabulorum *structus* et *stratus* usitatis librariorum aberrationibus annumeranda est; ut te docebunt Burmannus ad Claudian. in Rufin. i. 211. Drakenborchiusque ad Liv. xxi. 27. 9.—*jacebant*: Vind. Q. Σ. Ω. *tacebant*; hercle per minime invenustam varietatem, sed argute nimis, quam pro Lucretiani ingenii simplicitate. *Silentes* nimirum sunt *mortui*; quia vis aquæ *viam vocis* præclusisset, et suffocasset. Ita Virgilius, *Æn.* vi. 432.

Quæsitior Minos urnam movet: ille *silentum*
Concliumque vocat, vitasque et crimina dicit.

Ibid. *sicanos ad aquarum*. Hyginus, fab. clxix. "Pro quo beneficium ei tri-
"buit, jussitque ejus fuscina de petrâ
"educere: quæ cum eduxisset, tres *silani*
"sunt secuti, qui ex Amymones nomine
"Amymonius fons adpellatus est." Plura reperias de hac voce in notis editorum doctissimorum ad illum locum, mea om-

nia occupantibus. Jam serus video, Hyginum Creechio quoque adductum esse, et Celsum, iii. 18. Lambino: "Confert
"etiam aliquid ad somnum *sicanos* juxta
"cadens—"

Ver. 1264. *nimidâ*: Vind. *invia*.—*aquarum*; editores nuperi contra libros, *aqua*
qual.

Ibid. *Interclusâ animâ*. Arnobius, lib. vii. p. 234.—"et *interclusis* posse *spira*
"minibus interire." Lucanus opportune, iv. 370.

Continuus multis eubitarum tractus aquarum—
Interit clusitque animum—.

Ver. 1266. *semianimo*: Vind. Q. *se in animo*; i. e. *semanimo*; sicut scriptum est in Ω. codice: V. ed. *cum animo*.—*videres*: Vind. *vires*.—Porro, *cum*, vice *tum* vulg. edd. dedimus ex auctoritate libb. Vind. L. M. O. Q. Ω. quum sit formula dicendi nostro poetæ maxime familiaris, et in paginâ pene qualibet legentibus obversetur.

Ver. 1267. *pædore*: Vind. *pedere*; Δ. *putere*.—*cooperta*: V. ed. *coapta*; e compendio nimirum scripturæ, *cœpta*.

Ibid. *Horrida pædore*: i. e. scabra, aspera, ob superficiem sordibus obductam. Feliciter Florus, iii. 21. 10. "Redit ab
"Africa Marius, clade major: siquidem
"carcer, catenæ, fuga, exsiliium, *horrida*
"caverant dignitatem:" i. e. asperaverant; figurâ a feris accessitâ, quæ lacescitæ, et irâ percitæ, pilos horridiores erigunt. Jam vero Florum convenientissime explicabit Seneca, ad Herc. fur. 722. de Plutone loquens:

— *dura majestas deo,*
Frons torva—.

Hinc, secundario sensu, ob horrorem, quem cuti timor injicit, *horrere* pro *timere* sæpissime usurpari solet. Veram rationem dictionis non accurate perceptam

Horrida pædore, et pannis cooperta, petire
Corporis inluvie: pellis super ossibus una,
Visceribus tetrīs prope jam, sordique, sepulta.

habuerunt interpretes ad Flori locum, quo nullus feliciorē operam navabit simili Sallustiano, quem Cortius non eo, quo solet, acumine declaravit; Catil. 54. 2. de Catone: "Huc severitas dignitatem addiderat:" i. e. dignitatem suam, cæteris virtutibus derivatam, novā cumulaverat, et quasi horrificaverat. Inde castigem Senecam, Herc. fur. 705. probabiliter:

Sterilis profundi vastitas *squallet* soli,
Et *fedæ* tellus torpet æterno situ;
Rerumque mæstus finis, et mundi ultima:
Immotus aër hæret, et pigro sedet
Nox atra mundo: cuncta *pædore* horrida.

Vulgo, *marore*. De felicitate conjecturæ vix dubitaveris, si consulantur ibid. verr. 627, 628. Œdip. 624, 625. Tertull. de cult. fem. ii. 5. non neglectis, quæ nos diximus ad Eurip. Alcest. 434. et cœnociatis dictionibus per hos omnes locos.— Interea, versus Senecæ, qui venit tertius, manifestissimus est *robustus*, et expellendus furcâ. Porro, dum in hoc sumus, absolutissimum scriptorem, eodem morbo laborantem, neque citra eandem medicinam sanitati restituendum, in transitu sublevabimus; Sallustium dico, ad Jugurth. sect. 16. ed. Havercampi: "Pauci, quibus re-
" *licita* est anima, clausi in tenebris, cum
" *pædore* et luctu, morte graviorem vitam
" exigunt." Longe verissima est emendatio: nam bellum internecinum gerunt cum his exquisitoribus vocabulis librarii scriptores. Societatem sane *marore* et *luctu*, castissimis auctoribus frequentatam, nullus damnem; sed dictio adjuncta mihi suasit hoc mendo deturpari suavissimum Apuleii locum pene in ipso limine libri longe lepidissimo: ex quo, dum exscribimus, et alia omnium fedissima corruptela abstergebatur: "Uxor, persolutis feralibus officiis, luctu et *pædore* diutino *deformata*, defletis pene ad extremam ari-

" *vitam* oculis suis, domûs infortunium
" novarum nuptiarum gaudiis a suis sibi
" parentibus hilarare compellitur." p. 29. ed. Oudendorpii. Si quis tamen aliorum *cæcitatē* nostro tentamini præponat, ut est elegantissima sane vox, non repugnabo; sed periodus in Quintil. declam. vi. 4. quam contulerunt viri docti, neque sincera est neque probe intellecta: apponam itaque, ut unâ operâ emaculem et interpreter. "Cognitâ clade, rarissimi
" uxor exempli, et prorsus talis filii mater, totos efflevit oculos; fontemque
" illum perennium lacrymarum tandem
" *cæcitas* clusit." Adi Æschyl. Agam. 897. Senec. Œdip. 59. ut illustratam rem videas, et Strabon. p. 596. ed. Amst. Ovid. met. xv. 272. ex Pont. iv. 2. 17. et intelliges demum quid sibi voluerit *cæcus lacrymarum fons*; ac confer quæ dederim insuper egomet ad v. 1004.

Denique, Lucretii versiculo lucem dabit Ammianus Marcellinus, xix. 6. "Utque
" tentatæ in caveis bestis, *tetro pædore*
" *acerbius efferatæ*—." Nec minus Sulpicius Severus, sac. hist. i. 94. 7.—"in
" lacum immensi profundi, *cænoque* ac
" sordibus, atque, ex eo, exitiabili fetore
" *horridum*, demissus est—." Serenus Samonicus apponetur quoque, ver. 75.

Illotus sudor, nec copla nobilis escæ,
Sæpe gravi scabie correptos *asperat artus*.

Glossæ veteres: "*Pædor*, *αυχμος*."

Ibid. *pannis cooperta*. Terentius, Eun. ii. 2. 5.

Video sentum, squalidum, ægrum, *pannis* an-
nisque obsitum.

Lambinus.

Nam pauperrimi rustici sese in urbem receperant.

Creechius.

Ver. 1268. *pellis super ossibus una*.

1270 Omnia, denique, sancta defum delubra repleat
 Corporibus Mors exanimis, onerataque passim
 Cuncta cadaveribus coelestem templa manebant;

Non abludit Callimachi locus, hymn. Cér. 93.

Και τόνον ἐνι μύλων ἑκατόντα, μισθὸν ἕως ΠΑΕΤΡΑΙΣ
 Διλάμπη ΠΙΝΟΣ ἔτι και ὄντια μισον εὐφραίν.

Sic olim ex ingenio sponte versus illos emendaveram, de quibus alias fortasse plura; quum sit ambigendum, an vulgatum *οἷς* summoveri debeat. Virgilius, ecl. iii. 102.

————— vix osibus hærent :

i. e. "solis osibus adscribi debet, quod eorum corpora cohæreant, nec prorsus "dilabantur." *Pellis* autem grave est et emphaticum vocabulum; cui testis sit Horatius, epod. xvii. 22. atque Juvenalis, sat. x. 192.

————— tetrum ante omnia vultum,

Disimilemque sui; deformem pro cute PELLEM;

et in primis Mæonides, Od. N. 461.

Καρφί μιν εἰ ΧΡΟΑ καλοῖσι καὶ γραμματικοὶ μάλιστα
 Πουθας δ' ἐν κεφαλῆς εἰσι τριχας, ἀμφὶ δὲ ΔΕΡΜΑ
 Παντοῦσι μάλιστα καλοῖσι θεοὶ γέροντες.

Ultimus prostat, ne in his persequendis sim nimius, Apollonius Rhodius, ii. 200. cum quibus committas etiam Lucretii ver. 1262.

————— σιμῆ ἔτι εἰ ἀνοσθητοῖς ΧΡΟΣ
 Βουληται, ΠΙΝΟΣ δὲ ἐν ὄντια μισον ΕΕΡΤΕΝ:

i. e. "sola *cutis*, jam facta *pellis*, coercere "bat ossa." Ita castigandum puto, vice *ἴσως ἔργον* nam numerum multitudinis in hac voce sic adhibitâ non agnoscam.

Ver. 1269. *Visceribus*: editores male feriasi, et quibus nulla religio vetustatis inerat, ad ingenium redeunt, atque de suo rursus nobis ingerunt illud *Ulcervibus*; quod vitium odiosissima Vindob. collatoris

supinitas silenter propagavit. Nimirum, *Visceribus sordique sepulta* exquisitissima est et efficacissima locutio poetica, pro "pelle visceribus inustis consolidatisque "obrutâ et deperditâ." Sed enim interpretis doctissimi validissimique vindicis officio Virgilius fungatur, qui magistrum suum magnâ cum solertiâ emulatus est, in geo. iii. 559.

Nam neque erat *coriis* usus; nec *viscera* quibquam

Aut undis *abolere* potest, aut vincere flammâ: Ne tondere quidem, morbo *inlucivique peresa*, Vellera, nec telas possunt attingere putris.

Quæ temeritatem emendatorum commentitorum satis reuendere valebunt.—*tetris*: V. ed. *cæcus*.—*sordi*: Vind. V. ed. O. Q. Δ. Σ. Ω. *sorde*; unde sic tentes, trajectis vocibus:

Visceribus probe jam tetris, et sorde, sepulta:

sed audacior fuerit hæc ratio, nec sine scriptis suadentibus admittenda. Cæterum, conjecturæ, quibus hicce versiculus divexatus est, vanæ sunt, et in spongiam incumbant jusserim.

Ibid. *sordi sepulta*. Hinc vera lectio Senecæ satis liquet, codice suppeditata, ad Agam. 991.

Inops, egens, inclusa, *pedore obruta*.

Vulgo, *obsita*; tenuiter, si spectes illud nostrum, et compares cum Lucretio.

Ver. 1270. *repleat*: Σ. *replebat*; sed illud est in orâ codicis, nec tamen in dubium non vocari debet. Thucydides, l. c. —τα ἔτι ἴσα, ἐν οἷς ἰσκηνησε, νεκρῶν πλεῖσι η, αὐτῶ ἰσκαθησκοντων.

Ver. 1271. *onerataque*: V. ed. *oneratque*.

Ver. 1272. *templa*: Q. *plana*.—*manebant*: Vind. V. ed. *manebat*; Q. *manebit*.

Ver. 1273. *ædituentes*: Vind. *edit*....;

Hospitibus loca quæ conplerant ædituentes.

Nec jam religio divôm, neque numina, magni

1275 Pendebantur enim: præsens dolor exsuperabat.

Σ. ædit euntes. Gellius, Lambino laudatus, locum respicit ad noct. Att. xii. 10. finem.

Ver. 1274. *divôm*: V. ed. *deum*.—*neque*: sic constantissimus usus poëtæ vel invitæ membranæ rescribendum conviciis efflagitat, pro *nec*, quotiescunque brevior forma semel in eodem loco, ac multo magis si bis, occurrit. Hæc autem sunt Thucydidis parallela:—*διεβίβλημεν γὰρ τε καὶ αὐτοὶ, εἰ ἀνθρώποι, καὶ ἔχοντες ἴτι γινώσκαι, ἢ ἀλογίῳ στρατηγῶν καὶ ἰσθῶν καὶ ἄλλων ἰσθῶν*—

Ver. 1275. *Pendebantur*: Vind. V. ed. B. L. O. Ω. *Pendebatur*.

Ibid. *præsens dolor exsuperabat*. Sic eandem rem Virgilius exhibuit, ad geo. iii. 538.

————— acriter illum.
Cura domat—

Et sic Livius, xiv. 26. 7. “Accessit et pestilentia, commune malum; quod facile utrorumque animos averteret a belli consiliis.” Confer Claudian. de bell. Get. 226. Hinc Ovidium licet interpreteris, in met. xv. 515.

Corda pavent comitum: mihi mens interrita mansit,
Exsiliis contenta suis:

i. e. “ad summam sui tensionem perducta; adeoque in ulteriorem miseriam gradum nullo posuit eventu tendi.” Nihil verius hac expositione: vide nostram Silv. Crit. sect. cxix.

Ver. 1276. *mos sepulturae*. Thucydides:—*νομὸς τε πάντες συνταραχθέντων, εἰς ἔχοντο πρότερον περὶ τὰς ταφάς: ἰθαυτοὺς δέ, ἢς ἰκαστοὶ ἠδύνατο.*

Ver. 1277. *Quo*: sic M. Q. doctius; P. O. *Ut*; Vind. V. ed. B. L. Σ. Ω. *Huc*; Δ. *Hic*.—*pius*: ita P. Vind. V. ed. B. L. Ω. longe significantius; nam vulga-

tum prius, quod scriptum est in M. O. Q. Δ. Σ. non desideratur, propter voces *semper consuere*; prout Havercampus etiam admonuit. *Pius*; erant scilicet *δυσσεμειότεροι*, et superstitionibus, omne genus, scrupulosius addicti, Athenienses: quo nomine S. Paulus eos merito taxavit ad act. apost. xvii. 22. quem locum nos illustravimus ad Silv. Crit. v. p. 109. Summa nimirum necesse est fuerit illius calamitatis acerbitas, quæ propensissimas religiones vel negligendas esse, vel profanandas etiam, effecerit.

Ver. 1278. Versus ab O. abest.—*repedabat*: sic disertissime P. V. ed. L. Δ. Σ. Ω. cum edit. Junt. et Ald. neque vel minima de parte dubito, quin similiter in M. scriptum sit, quamvis ita varietates lectionis recensuerit Havercampus, ac si vulgato *trepidabat* iste codex patrocinetur; et pro more collator Vindobonensis eandem scripturam, negligentissime dicam, an flagitiose? suis membranæ imputaverit: B. *repedebat*. Undenam vero rarissimam et antiquitatis summe reverendæ dictionem librarii importarent, vulgari rejectâ, nisi ex vetustis atque emendatis libris MSS? Altera persuasio fidem omnem superat. *Repedabat* utique vult, *discursitabat*, ultra citroque *pedes* versabat: hinc autem tam latam notionem vox illa et alias plures consimili formâ tacite complectuntur, quia necesse est, ut ille, qui *retro* pedem moveat, prius *porro* tulerit: vide nos ad ver. 380. hoc libro; et ad iv. 792. 990. 1193. Plene Virgilius, Æn. vi. 122. vocibus duabus usus:

Atque, reditque, viam toties—

Aliter autem Alcimus Avitus, in poem. ii. 214.

Nec spernit miserum mulier male credula manus; Sed capiens manibus pomum letale retractat:

i. e. “*tractat*, et retractat.” Quemad-

Nec mos ille sepulturæ remanebat in urbe,
 Quo pius hic populus semper consuerat humari:
 Perturbatus enim totus repedabat, et unus

modum, Virgiliana in geo. iii. 76. imitatus, Corippus, iii. 69.

———— plaudunt pedibus, mollique *reponunt*
 Crura gradu:—

i. e. “*ponunt ac reponunt, sæpe ponunt;*”
 ut idem Maro, *ibid.* iv. 378.

Pars epulis onerant mensas, et plena *reponunt*
 Pocula:—

i. e. “*repetitis vicibus ponunt, multa ponunt, pocula.*” His autem gemella in optimis auctoribus sunt innumera; doctis viris nec observata, nec illustrata: modo videas, nam festinamus advertere proram terræ, Hor. od. i. 9. 6. ac Stat. Achill. ii. 154. Jam vero, nescimus plane, an operæ sit pretium scioli nescio cujus petulantiam et imperitiam retundere, in copiosissimis, quas habet Latina lingua, locutionibus prorsus hospitis,

Nil præter Calvum et docti cantare Catallum;

qui me, talium homuncolorum ineptias silenter deridentem, sugillaverit in perituris annalium menstruorum chartis, quod ingeniosissimam Titii conjecturam admissem in Horatii od. i. 37. 24. deploratum omnino locum, neque aliter cuivis, ut opinor, explicabilem:

———— nec muliebriter
 Expavit ensem, nec latentis
 Classe citâ *repedavit* oras.

Quod optime dictum est de *nave*, sive ΠΡΟΣΙ *φειλαίσις* Lycophronis, Cass. 98. consulas interpretes ad Virg. *Æn.* v. 830. Sed enim gerrones frivolos, quibus “*est æs triplex*” circa vultum, aliorum conata cornicantes impudenter, et de suo nihil laudabile proferentes, ἀποκαρμιστικόν est omnino, et ἀποκαρμιστικόν neque usui fuerit verba in ventos profundere, inemendabilem pravitatem malevolorum corrigere tentanti. Vide nos supra, ver. 338.

Cæterum, ut in viam revertar, non alienam rem, nec lautis lectoribus injucundam, sum facturus, si dictionis *repedare*, quæ sunt ad manum, exempla congeram et apponam. Festus, cum accusativo comite: “*Repedare, recedere.* Pacuvius:

“*Paullum repeda, gnate! a vestibulo gradum.*”

Ubi laboranti metro succurrendum est, vel reposito *Paullumque*, vel *repedato*, ut videtur. Nonius Marcellus, ii. 738. *repedasse et repedabam* ex Lucilii carminibus allegavit, sed loca sunt depravata. Idem grammaticus simplex verbum *pedo*, in i. 325. posuit, et per *repetere*, vel *accedere quasi per pedem*, declaravit. Vetus tum onomasticon: “*Ἀναρῆδιζω, repedo, retrocedo, pedo, as.*” Idem: “*Ῥεπεδο, αναρῆδιζω.*” Juvencus, hist. evang. ii. 75.

Inde domum *repedat*, terrarum lumen, Iesus.

Ibidem, iii. 195.

Inde Gallias *repedat* Salvator in oras.

Idem, iv. 497.

Tunc ad discipulos *repedat*—

Denique, vox illi redonanda est, *ibid.* ad ver. 590.

Sidera jam luci concedunt, et rapidus sol
 Progreditur, radiis terras *repedantibus* implens.

Vulgo, *crepitantibus*. Et corruptelam intulit vel importunitas emendatorum in eundem, ad i. 104. vel inscitia editorum:

Ad propriamque domum *remeat*, jam certa futuri.

MSS. quædam, *repedat*. Nec dubito, quin Barthius verissime restituerit, hac voce repositâ, Virgilii Culicem, ver. 104.

Et jam compellente vagæ pastore capellæ
 Ima susurrantis *repedabant* ad vada lymphæ:

Quisque suum pro re consortium incestus humabat.

1280 Multaque vi subitâ paupertas horrida suavit:

Namque suos consanguineos aliena rogorum

pro librorum scripturâ *repetebant*; quamvis in scitissime sannis excipiat emendationem Heynius, ipse vicissim deridendus, nisi sit nulla seges Nonianarum dictionum in Virgilio. Me profecto persuasissimum habeo, vulgare vocabulum *repeto* ex veterum scriptis illud exquisitius, et graphicam primævæ vetustatis formam, omnia rebus ab externis figurantis, præ se ferens, *repedo* scilicet, expulisse: sed hoc in transitu. Cæterum, poëtis solis, quos adduco, plurima germana antiquitatis purissimæ monumenta fideliter conservata sunt. S. Damasus, de Felice, ver. 4.

Nec quenquam pateris tristem *repedare* viantem.

Fortunatus, de vitâ S. Martini, i. 1.

— postquam *repedavit* ad æthera Christus.

Idem ibidem, ver. 262.

Extimuit fugitiva virum *repedabilis* arbor.

Mox ibid. iii. 107.

Et *repedavit* iter, dederat quâ vipera virus.

Idem, denique, in poëm. iv. 20. 31.

Tempore quo Christi *repedavit* ad alta potestas.

Ammianus Marcellinus adhibuit verbum *repedo* ad xvii. 2. ubi consulendus Lindenbrogius; ad xix. 6. xxiv. 4. xxv. 1. bis; xxvi. 5. xxix. 5. pag. 444. ed. Gronov. et, denique, xxxi. 9. Adeas insuper Savaronem in notis ad Sidon. Apoll. carn. xxiii. 12. Certe censeo vocem in Livio esse rescribendam, ad xxv. 27. 12. quum longe facillima sit hæc emendandi loci ratio: "Cæterum, postquam tendere ad se Romanas naves vidit, incertum quâ subitâ territus re, Bomilcar vela in altum dedit; missisque nunciis He-

raclæam, qui *onerarias* retro in Africam *repedare* juberent, ipse, Siciliam prætervectus, Tarentum petit." Vulgo legitur, *repetere*.

Ver. 1279. *pro re*: Vind. Q. *pro rem*; V. ed. *præ re*: Δ. autem, *suam prolem*: ponit voces *pro re* post *consortem* Ω.—*consortem*: P. *cognatum*; Σ. *complorans*, et, in orâ codicis, *explorans*: deest vocabulum Vind. V. ed. Q. Δ.—*humabat*: Δ. *humat*.—Nihil videtur novandum, quum recepta sint recta et venusta.

Ver. 1280. *vi*: sic legendum censeo ex verissimâ castigatione, propter varietates veterum exemplarium. P. *vis*; neque aliter L. M. si fidum egerit Havercampus, quod egomet hac occasione vix credam: O. Ω. *res*; unde, nisi *re* præcederet, primam vocis insequentis literam putavissem adhæsisse, et ita fuisse rescribendum:

Multaque *re* subitâ paupertas horrida suavit.

Vocula deest Vind. V. ed. Q. Δ. Σ. uti passim librariis peccatum est, quoties reperitur; de quo supra monuimus. Vulgo, versus ita scribitur:

Multaque *vis* subitâ, et paupertas—:

sed *re* et non comparet in emendatissimis ac veterrimis membranis L. M.—Porro, Σ. *subita et*; inverso ordine.

Ibid. *paupertas horrida*: redeas ad ver. 1267. Cæterum, sic dicit Thucydides: —και πολλοι ει ανησυχουτες θηκας εργαζοντο, σκαυι των κωπηδων, δια το ουχως ηδη προτιθαι σφισιν—.

Ver. 1281. *aliena rogorum*. De hæc elegante formulâ satis dedimus, ad i. 88. —Ita Græcus:—ει πυρας γαρ αλλοτρηας, φθασαντας τους ησαντας, οι μιν, κωπιδοντες τον αυτων νερον, ὑφηπτον οι δι, κωπικου.

Insuper exstructa ingenti clamore locabant,
 Subdebantque faces; multo cum sanguine sæpe
 Rixantes potius, quam corpora desererentur.

αλλε, αυστην επιβαλοντι εν φημισν, αυρι-
 ον.

Ver. 1282. *ingenti clamore*. Sic etiam
 Maro, ad geo. iii. 43.

——— vocat *ingenti clamore* Cithæron———

Ver. 1283. *Subdebantque faces*: Vind.
 V. ed. Σ. *Subdebant fauces*; O. Δ. *Suda-*

bant fauces; Q. *Subdebantque fauces*; Ω.
Suadebantque faces. Editi, *faceis*; scrip-
 tis *renuentibus*.

Ver. 1284. *Rixantes*: Δ. *Rorantes*—
desererentur: P. *deferrentur*; V. ed. B.
deferentur.—Cum his autem committas
 Ovid. met. vii. 609. Senec. Œd. 64. *ge-*
mellos locos.

Excud. And. Duncan, }
 Acad. Glasg. Typog. }

SPECIMEN CONJECTURARUM,

SUMME PROBABILIMUM,

VETERES SCRIPTORES EMENDANTIUM.

NE folium integrum prorsus inutile relinqueretur nobis, unâ et alterâ emendatione, de multis ad manum jacentibus selectâ, vacuum spatium non pigebit adimplevisse.

1. Princeps adsit Hesychii glossa. *Αν-
καιριν' ανβαλλισα*.—Rescribendum: ANE-
ΚΑΘΑΙΡΕΝ· *ανβαλλισα*. Nos similiter
dicimus, "He began to clear the way."
Plato, de legg. lib. i. p. 642. ed. Serr.
Σπουδω δὴ, μη δοξασ ἴμιν παρασχωμαι περι
σμικρη πολλα λιγιν, μηδης περι, σμικρη
πραγματος, παρμηκη λογον ΑΝΑΚΑΘΑΙΡΟ-
ΜΕΝΟΣ· i. e. *προαιμαζομινος*. Homerus,
Od. A. 155.

Η τω ὀ φοριζων ΑΝΕΒΑΛΛΕΤΟ καλον αυιδιν.

Sequens insuper articulus hoc modo con-
jungendus est: *Ανικαδαιριν' ανβαλλισα*,
ανηρχισα, ανιφισα. Videas lexicogra-
phum in *Ανβαλλισα*.

2. Idem denuo: *Ασθηρι, σιτος*. Repo-
nas: ΑΣΤΗΡ· Ο ΣΕΙΡΙΟΣ. Ita de Sirio
scriptor sphaerae in Fab. bib. Græc. 1. p.
482. ver. 66.

— ΑΣΤΗΡ δ' εξανιστρατων περι—

3. Plutarchus, sept. sapp. conv. p. 161.
E. et vi. 615. ed. Reiskii: Τυτοις δε δη τοις
λογισμοις εφη το καμιν αυτη και βαρυστοιμιον

ηδη τε σωματος αναφισαθαι, και τιλος εστι
της ακρας απαντωσης αποτομη και ὑψηλης,
εως φυλαξαιμινοι και καμψαντις (εν χρω
γαρ ιναχοντο) την γην ὡς περι υς λιμνα σκα-
φος ασφαλις καταγοντις, πανταπασιν αισ-
θισθαι διη κυβερησθαι γιγονται την κομιδη.
Vides, opinor, omnia opere summo con-
turbata, et constructione legitimâ carentia.
Nos ordinem atque claritatem sententiæ
redonabimus, adhibitis etiam codicum
lectionibus: Τυτοις ΓΕ δη τοις λογισμοις
εφη το καμιν αυτη και βαρυστοιμιον ηδη τε
σωματος αναφισαθαι' και τιλος, εστι, της
(ε. τιος) ακρας απαντωσης αποτομη και
ὑψηλης, εως φυλαξαιμινοι και καμψαντις,
εν χρω ΠΑΡΕΝΗΧΟΝΤΟ ΤΗΣ ΓΗΣ, ὡς
περι υς λιμνα σκαφος ασφαλις καταγοντις,
πανταπασιν αισθισθαι διη κυβερησθαι γιγονται
την κομιδη. Vide Lucian. Hermot. sect.
5. Thucyd. ii. 84. init.

4. Athenæus, deipn. iii. 5. Φερικρατης,
η ὀ πικτικως τυς Πιρασ, φησιν

Ην δ' ἡμων ουκoi τις ἰδη δια χρονη νιοι ποτι,
Τη' φθαλιμη περιματτομαι γι τυτο του παιδιου'

ὡς και ιαματος η τε τυχοτος των ουκoi
ὑσυχοντων. Ad hunc locum nihil agit
ingenio suo ac doctrinâ dignum maximus
Casaubonus; neque video, quam ob rem
parvulorum oculis sit magis consulendum

SPECIMEN CONJECTURARUM.

quam *adultorum*. Sic nimirum tam numeros, quam sensum, redintegres:

Σουποι η δ' ἄμασι τις ΕΙΔΗ δια χρόνι νει ποτι,
Τη 'ΜΦΑΔΩ περιματτομας γι ταντο ΤΩ τωι
παιδιωι.

Confer Prov. Sol. iii. 8. Ομφαλητομοι rem agnoscent: et decoctas ficus ad inflammationes atque exulcerationes facere Celsus, Plinius, Dioscorides, et alii, docuere.

5. Callimachus, hymn. Del. 79.

'Η δ' ὑποδινθησιω χροη απεκαυωατο τιμηη,
Αυτοχθην Μελιη και ὑποχλοη ιωχη παριτω.

Verbum ὑποδινθησιω illustrare possem ex Apoll. Rhod. i. 215. sed æquis iudicibus ac nasutis hæc loci ratio, ut auguror, minime satisfaciet. Legendum itaque:

'Η δ', 'ΥΠΟΔΕΙΑΗΘΕΙΣΑ, χροη απεκαυωατο—

Quo nihil elegantius. Eadem sunt utique δειλω, δειλιω, et δειλιω nostrum. Doricam formam Hesychius nobis conservavit: Δειλασαι δειλισαι. Æschines, cont. Timarch. p. 174. ed. Reiskii:—τας δε των 'ΥΠΟΔΕΔΕΙΑΙΑΚΟΤΩΝ και ποτηρων ανθρωπων φωνας μηδε τωι ωσι προσδεχονται, Quem locum Wolfius temere sollicitabat. Nostram vocem videtur agnoscere Callimachi scholiastes, exponens per, 'Τποτρομος γινωμηνη.

6. Versus Diphili longe venustissimos emaculabo, apud Clem. Al. strom. vi. 2. legendos:

Ουκ ωτι βιος, ὅς νχι κικτηται κακα,
Λυται, μαριμας, ἄρρωγας, σπριβλας, νοσος.
Τυταν ὁ Θωαυτος, παθα τωι ιατρος φανος,
Δεικαυσι τωι ιχθυωι, ΑΝΑΠΑΣΑΣ ὑστη.

Vulgo, *απικαυωας* quod hic minime ferendum. Vocem vero medicorum esse *πασσιν* norunt omnes lautiores; neque opus est exemplis: apponam lectori tamen poetarum omnium perfectissimum, ex Æn. vii. 754.

Vipereo generi, et graviter spirantibus hydris, SPARGERE qui SOMNOS cantuque manuque solabat.

Consulas insuper Hom. Il. Δ. 218.

7. Ad illum vero Maronem, ac Latinos, transeamus. Ad iv. 91. ibidem, sic legimus:

Quam simul ac tali persensit peste teneri
Cera Jovis conjux—.

At his vix assenserit, cui venient in memoriam, quæ in Iliade geruntur, et potissimum ad A. 563. Reponendum scilicet:

CLARA Jovis conjux—.

Et hoc sero vidi enotatum Heynio. Nihil certius; quum Homerum exprimat, Il. Σ. 184.

'Ηρη με προσησι, Διος ΚΥΑΡΗ παρακωνσι.

De confusis *clarus* et *carus* egit optimus Drakenborchius ad Sil. It. i. 564.

8. Superveniat Propertius, ii. 13. 21.

Numquam venales essent ad munus amicæ,
Atque unâ fieret cana puella domo.

Hæc frigida sunt, et vix, ut arbitror equidem, Latina. Legendum censeo:

Nunquam venales *issent* ad munus amicæ.

Testi sit Horatius, art. poet. 420.

Adsentatores jubet ad lucrum ire poeta—.

9. Deinde Persius, sat. i. 74.

— ante boves dictatorem induit uxor.

Reposuerim equidem, *dictaturam*; i. e. munia dictatoris, *vestimentis impositis* declarata. Sidonius Apollinaris, vii. 384. venustissime:

Sic quondam ad patriæ res fractas pauper arator,
Cincinnate! venis, veterem cum te INDUIT
uxor

Ante boves TRABEAM, dictatoremque salignæ
Excepere fores—.

10. Cicero, nat. deor. ii. 10. "Itaque et aquilonibus reliquisque frigoribus et adjectis durescit humor: et idem vicissim mollitur tepefactus, et tabescit calore." *Adjectis* autem, se humori *adji-*

SPECIMEN CONJECTURARUM.

cientibus, vel applicantibus; de mediæ vocis exquisitâ potestate. Davisius, ut alii omnes, hanc rem minime exploratam habens, dictionem ejiciendam esse statuit. Neque vir doctissimus se tolerantiorē præstitit *et calore*. Nimirum, clausula sic rescribi debet:—"et idem vicissim *"mollitur STUPEFACTUS,"* (i. e. postquam riguerit;) "*et tabescit calore.*" Ita Staius, Theb. ix. 529.

Quique sub amne dju *stupuit* cruor, aëre nudo
Solvitur—.

Adeas porro Anthol. Lat. iii. 167. 3. Val. Max. v. 1. ext. 1. ut alios multos prætermittam.

11. Ille Staius hos excipiat, ibid. xii. 314.

Primum, per campos infuso lumine, pallam
Conjugis ipsa suos noscit miseranda labores,

Quamvis texta latent, suffusaque sanguine mœ-
ret
Purpura—.

Hæc præ se ferunt sanitatis speciem, sed in morbo cubant tamen, sic amovendo:

———— suffusaque sanguine, *MARCE*
Purpura—.

Qui consuluerit Val. Flacc. i. 427. Avien. Arat. 253. 843. Prudent. apoth. 480. et quæ nos contulimus in Silv. Crit. sect. xciii. et tom. v. p. 73. non dubiam vocabit emendationem; animoso poëtâ dignam. *Παραρραγῆς* sunt, quæ vulgo dantur. Sed enim me chartarum limites coartant: sin autem hæc tibi, lector! salivam moveant, tuum est infinita alia, non minus probabilia, quâ Græcos; quâ Latinos, e-mundantia, benigno patrocínio de scrinijs elicere. Vale!

BOOKS

PRINTED AT THE

Glasgow University Press.

JOANNIS SCAPULÆ LEXICON GRÆCA-LATINUM, ex probatis auctoribus locupletatum, cum Indicibus et Græco et Latino, auctis et correctis. Additum Auctarium Dialectorum, in tabulas compendiosæ redactarum. Accedunt Lexicon Etymologicum, cum thematibus investigatu difficilioribus et anomalis. Et **JOANNIS MEURSI** Glossarium contractum hactenus desideratum. Editio nova, in qua, nunc primum vocabula ex Appendice **ASKEVIANA** secundum literarum seriem iuseruntur.

Beautifully printed in 2 Volumes 4to, from the Elzevir edition of 1658. L.7. 7s. boards.

SCHLEUSNERI LEXICON GRÆCO-LATINUM in Novum Testamentum. Recensuerunt **J. SMITH, J. STRAUCHON** et **A. DICKINSON**, Editio quinta.

Handsomely printed in octavo, in Two thick Volumes. In this Edition the Syriac and Hebrew quotations have been carefully revised, and many errors of the former Edition corrected, price L.3 : 0:0.

HOMERI OPERA OMNIA, ex recensione, et cum Notis **SAM. CLARKII**, S. T. P. accessit varietas lectionum MS. Lips. et Edd. Veterum, cura **JO. AUGUSTI ERNESTI**, qui et suas notas adpersit.

Elegantly printed in five volumes, octavo, with the Greek, Latin, and Notes, on the same page, demy paper, L. 4, 10s. boards. A few copies executed in the finest manner on large paper, L.9. boards.

T. LUCRETII CARI DE RERUM NATURA, Libri Sex; ad Exemplar **GILBERTI WAKEFIELD**, A. B. cum ejusdem Notis, Commentariis, Indicibus fideliter excusi. Adjectæ sant, Editionum quinque, in quibus Principis, Ferrandi, Lectiones Variantes omnes; ut et integræ **RICHARDI BENTLEI** Annotationes, Illustrationes, Conjecturæ, ex ipsius Autographo, in Museo Britannico conservato.

Elegantly printed in octavo, in four volumes, price L.3, 5s. boards. A few copies remain of the large paper, price L.6, 6s boards.

HENRICI HOOGEVEEN, DOCTRINA PARTICULARUM LIN.

GUÆ GRÆCÆ; in epitomen redegit, CHRISTIANUS GODOFREDUS SCHÜTZ.
Neatly printed in one volume octavo, price 15s. boards.

LAMBERTI BOS ELLIPSES GRÆCÆ, cum priorum Editorum
suisque Observationibus. Edidit GODOFREDUS HENRICUS SCHÆFER.
Neatly printed, uniformly with Hoogeveen and Vigerus, price 18s. boards.

**FRANCISCI VIGERI Rotomagensis, de præcipuis GRÆCÆ DIC-
TIONIS IDIOTISMIS, Liber, cum Animadversionibus HENRICI HOOG-
VEENI et JOANNIS CAROLI ZEBUNII, edidit et Annotationes addidit GODO-
FREDUS HERMANNUS,**
*Neatly printed in one volume octavo, uniform with Hoogeveen and Bos, price
18s. boards.*

**GODOFREDI HERMANNI ELEMENTA DOCTRINÆ MET-
RICÆ. Editio Nova.**
*Neatly printed from the Leipzig Edition of 1816, uniform with the Editions of
Hoogeveen, Bos, and Vigerus, price 15s. boards.*

**HERODOTI HALICARNASSEI Historiarum Libri IX. R^x Edi-
tionæ et cum Præfatione JOHANNIS SCHWEIGHÆUSER.**
Elegantly printed in two volumes octavo.

**XENOPHONTIS DE CYRI INSTITUTIONE. Libri Octo, ex
recensione et cum notis THOMÆ HUTCHINSON, A. M. Græcæ et Latine.**
Neatly printed, in octavo, uniformly with the Anabasis, 10s. 6d. boards.

**XENOPHONTIS DE CYRI EXPEDITIONE, Libri Septem, ex
recensione et cum Notis THOMÆ HUTCHINSON, A. M. Græcæ et Latine.**
*Neatly printed in one volume octavo, price 12s. boards. A few copies printed in
the finest manner, on large paper, price, £.1. 1s. boards.*

**M. ANNÆI LUCANI PHARSALIA, cum notis HUGONIS GROTH
et RICHARDI BENTLEI.**
*Beautifully printed in one vol. 8vo. 12s. boards. A few copies on large Paper. 18s.
boards.*

EURIPIDIS MEDEA, Græcæ et Latine, ex recensione PORSONIANA.
*Neatly printed on a small type in a 24mo pocket size, price 4s. boards. A
common copy for Schools, price 2s. 6d. boards.*

ARISTOPHANIS NUBES, Græcæ et Latine, ex editione Hermanni.
*Neatly printed on a small type, in a 24mo pocket size, uniformly with Euripidis
Medea, 2s. 6d. common; 4s. 6d. fine.*

**ÆSCHYLI CHOËPHORÆ, ex recensione Porsoniana adjuncta sunt
Choëphoron Choricæ Cantus, sicut dispositi sunt in Tentamine V. R. Ca-
roli Barneii S. T. P.**

*Neatly printed, on a small type, in a 24mo pocket size, uniformly with Aristophanis
Nubes. Common; 3s. 6d. fine, 5s. boards.*

SOPHOCLES ŒDIPUS TYRANNUS, ex recensione, B. P. F. BRUNCK.

Neatly printed in 18mo. Fine, 4s. boards; common, 2s. 6d. boards.

NOVUM TESTAMENTUM GRÆCE, cum Versione Latina; secundum curam LEUSDENII et GRÆSBACHII. Editum ab HENRICO ARNOLDO AITON, V. D. M. ZWOLLANO.

Neatly printed in two vols. 24mo, 6s. fine paper, 2s. boards.

NOVUM TESTAMENTUM GRÆCE, cura LEUSDENII et GRÆSBACHII.

Handsomely printed in crown 12mo, uniformly with the Regent's Classics, Price 6s. boards.

A common copy, 24mo, 4s. 6d. boards.

SELECTIONS FROM LUCIAN, with a Latin Translation and English Notes; to which are subjoined, Mythological Index, and a Lexicon adapted to the Work. Compiled for the use of Schools, by JOHN WALKER, formerly Fellow of Dublin College.

Neatly printed in 12mo, price 10s. 6d. boards.

CAII JULII CÆSARIS Opera Omnia, ad optimorum exemplarium fidem recensita, notulis sermone Anglicano exaratis illustrata, et indice nominum propriorum uberrimo instructa. In usum Scholæ Glasguensis. Studio Joannis Dymock.

Price bound, 4s.

DECEPTEA ex P. OVIDII NASONI METAMORPHOSEON Libri; ad optimorum exemplarium fidem, recensita, notulis sermone Anglicano exaratis illustrata, et indice nominum propriorum uberrimo instructa, in usum Scholæ Glasguensis. Studio Joannis Dymock,

Price 2s. 6d.

P. VIRGILII MARONIS Opera, ad Lectiones probatiore diligenter emendata.

Neatly printed on fine paper, 4s. 6d. boards. A common copy for Schools, price 2s. 6d. bound.

MOOR'S GREEK GRAMMAR, with Dalzel's Fragmenta, 12mo, price 3s. 6d. bound.

EXCERPTA EK LUCIANI OPERIBUS in usum Juventutis Academiæ Glasguensis. Price stitched, 2s.; bound, 2s. 6d.

TACITUS DE SITU, MORIBUS ET POPULIS GERMANIÆ. Price 1s. stitched.

TACITI VITA AGRICOLÆ. Price 1s. stitched.

CORNELII NEPOTIS Vitæ excellentium imperatorum; or, Cornelius Nepos's Lives of the excellent Commanders: with an English Translation, as literal as possible: and large explanatory notes, by W. Arrol.

Price 3s. 6d. bound.

